

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ-જૈન પુસ્તકોદ્ધાર-ગ્રંથાલોક-
શ્રીમાન્ સંઘવી નકષલદાસકવિકૃત.

ભરતખાહુખલીરાસ.

વસ્તુનિર્દેશાત્મક-મંગલાચરણ.

(હાલ)

સાર વચન યો સરસ્વતી, તું છે બ્રહ્મસુતાય;
તું મુજ મુખ આવી રમે, જિમ મતિ નિર્મળ થાય. ૧
તું ભગવતી તું ભારતી, તાહરં નામ અનેક;
હંસગામિની શારદા, તુંજમાં ઘણો વિવેક. ૨
બ્રહ્માણી બ્રહ્મચારિણી, દેવકુમારી નામ;
પદ દર્શનમાં તું સહી, સહુ બોલે શુભઆમ. ૩
વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય;
તું ત્રિપુરા બ્રહ્મવાદિની; નામ જપે સહુ કોય. ૪
હંસવાહની તું સહી, વાણી ભાષા નામ;
તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ. ૫
(હાળ ૧ લી-દેરી ચોપાઘ છંદની.)

કરને માતા વાંછયું કામ, પ્રથમ જપું હું તાહરં નામ;
તું મુજ માતા રાખે મામ, બોલું ભરતતણા શુભઆમ. ૧
૧ ઉત્તમ. ૨ રમણ કરને. ૩ વાણી-વચનની ધર્મશ્રી. ૪ નિવાસ
કરને. ૫ ધર્મજન-સાન.

(૨)

ભરતબાહુબલી.

(અન્થ-ભૂમિકા.)

પ્રથમ તીર્થંકરનો જે પૂત, જિણે જગ કામ કર્યો અદ્ભૂત;
પ્રથમ ઉદ્ધારતણો કરનાર, પ્રથમે ચક્રીનો અવતાર. ૨
પ્રથમે સંઘતિલક શિર ધર્યું, ભવન-આરીસે કેવળ વર્યું;
પ્રથમે સંઘભક્તિ જિણે કરી, આજ લગે કીર્તિ વિસ્તરી. ૩
તે ભરતેશ્વરનો કહું રાસ, ભણતાં શુણતાં પહોંચે આશ;
ભેડંતાં સુખશાતા લહું, ભવ પાંચે તસ વિવરી કહું. ૪

(કથારંભ.)

એહજ જ'બૂદ્ધીપમઝાર, ખેત્ર મહાવિદે છે તિણ કાર;
વચ્છ વિજય તિહાં દીપે ખરી, પ્રભંકરા નામે તિહાં પુરી. ૫
બહુ ધન ધાન્યે તે પણ ભરી, વસે લોક જિમ^૧સ્વર્ગે હરિ;
ધશાનચંદ નગરીનો રાય, જિહાં નહીં દંડ^૨અકર અન્યાય. ૬
ઘર પટરાણી છે શુણવતી, રૂપવતી ને શીળે સતી;
સુખ ભોગવતી તિહાં ગહગહી, અનુક્રમે ગર્ભવતી તે થઇ. ૭
મહિધર પુત્ર હુઓ તસ એક, રૂપ કળા તસ સખળ વિવેક;
યૌવનવતો હુઓ જિસે, સુંદર નારી પરણ્યો તિસે. ૮
પંચ વિષય સુખ તિહાં ભોગવે, પંચ મિત્ર મિત્ર્યા તસ હવે;
જીવાનંદ છે વૈદ્ય અપાર, બીજે કેશવ^૩વણિકકુમાર. ૯
સુવધી મંત્રીસરનો બાળ, પૂર્ણભદ્ર ચોથો સુકુમાળ;
સાર્થપત્યનો તે દીકરો, શુણકર તે વાણિજ ખરો. ૧૦
પાંચ મિત્ર ને છઠો આપ, છે પુણ્યવંતા ન કરે પાપ;
પુણ્યતણે મારગ સંચરે, પર ઉપકાર પૃથ્વીને કરે. ૧૧

૧ દેવલોકમાં ઈદ્ર સદા આનંદમાં રહે છે તેમ. ૨ નકારા કર વેરા. ૩ આનંદમાં મશગુલ રહીને. ૪ બહુજ વિચારવંત. ૫ વાણિયાનો છોકરો. ૬ પ્રધાનનો પુત્ર. ૭ વ્યાપારીનો-વણુઝારનો.

(હા.)

પર ઉપકારી તે સહી, છએ કુમર શુભવંત;
રાત દિવસ રહે એકઠા, જિમ 'કાયા ને જ'ત. ૧
(હાળ ૨ જ-દેશી-એમ વિપારત પ્રરૂપતાં-રાગ આશાવરી
સિંધુઓ.)

કાયા જ'ત પરે એકઠા, સઘળાં સ'પી આલેરે;
માહાલેરે, બેઠા વૈધતણે ઘરે' એ. ૧
તિણ અવસર એક આવીઓ, મુનિવર તપીઓ મોટોરે;
લોટોરે, બાણે 'ઉપશમરસતણો એ. ૨
છટ્ટતણે વળી પારણે, પૂછે 'સૂઝતો આહારોરે;
તેણી વારોરે, દીઠો મુનિવર મહિધરે' એ. ૩
'રોગઅસિત મુનિવર વડો, ઋષિ અંગે બહુ પીકારે;
કીકારે, દીસે ઋષિની દેહમાંરે. ૪
મહિધર કહે મ'ત્રી મુણો, કિમ લહિસ્થો તુમ 'સર્ગોરે;
નરગોરે, કહ્યું વૈધને તે ખરૂં એ. ૫
રોગે' સાધુ હુખ લોગવે, ન કરો તેહની સારોરે;
અવતારોરે, સહી ધિ:કારો તુમતણો એ. ૬
જીવાનંદ કહે નવ લહ્યું, મુનિદ્રષ્ટે હુઓ આભેરે;
મહારાભેરે, કરૂં નિરોગી ઋષિતણે એ. ૭
'લક્ષ્મપાક તેલજ લલુ', તે મુજ ઘરમાં બાણોરે;
આણોરે, રત્નકંબલ 'ગોશિરશ્યુ' એ. ૮
પાંચ મિત્ર ઊઠી કરી, હાટે વણિકને આવેરે;
બોલાવેરે, 'સોવન ગ્રહી ઔષધ દીઓ એ. ૯

૧ શરીર અને જીવ. ૨ શાંતરસનું જ પાત્ર. ૩ (૪૨) દોષ રહિત
પવિત્ર આહાર. ૪ રોગથી પકડાયેલ. ૫ સ્વર્ગ. ૬ લક્ષ્મપાક નામનું
તેલ થાય છે તે. ૭ ગોચર્યંકન. ૮ ધન લાભને.

(૪)

ભરતખાહુબલી.

- ગોશિરથ'દન અતિ ભહુ', રત્નકંબલ અમ દીજેરે;
કીજેરે, સાધ નિરોગી શુભપરે' એ. ૧૦
- તવ શ્રેષ્ઠી મન હરખીઓ, ધન્ય એહનો અવતારોરે,
સારોરે, કરતાં એ મુનિવરતણી એ. ૧૧
- હું 'ધરડો રથા કામનો, ન કફ' પર-ઉપકારોરે;
માહરોરે, પાપ કરતાં ભવ ગયો એ. ૧૨
- આતમનિંદી આપતો, રત્નકંબલ ગોશિરોરે;
ધીરોરે, ન લીએ તિહાં એક પાયકો એ. ૧૩
- 'વૈરાગે' સંયમ વર્યો, મુગતિ ગયો નર સેવ્યોરે;
પેટયોરે નવ ઊપજવું તેહને એ. ૧૪

(હહા.)

- નવ ઊપજવું તેહને, દીઓ સુપાત્રે દાન;
લેધ ઝૌપધ પાંચે વળ્યા, હૃદયે 'ચોખુ' ધ્યાન. ૧
- (હાળ ૩ છ-દેશી વાંછિત પૂર્ણ મનોહર-રાગ સામેરી.)
છએ એકઠા તિહાં થયા, મુનિવરની પાસે ગયા;
ગહગદ્દા, કરી વૈયાવચ સાધનો એ. ૧
- સાધ નિરોગી તિહાં કર્યો, જસ મહિમા જજ વિસ્તર્યો;
મુકુત ભર્યો, પૂર્વ પાપ નર નિર્જર્યો એ. ૨
- અહીં પુણ્ય પાછા વળ્યા, મનહ મનોરથ સહુ ફળ્યા;
વળી મળ્યા, અનુકર્મે' મુનિવર તહીં એ. ૩
- છએ જીવ સંયમ વરે, કઠણ કર્મ 'એફ' કરે;
વળી ફરે, મહિમ'ડલ વિચરે સહી એ. ૪
- નર ઉપદેશ ભલા કહે, એક થાનકે નર નવિ રહે;
વળી 'દહે, કર્મ-ઈંધણાં અતિ ઘણાં એ. ૫

---

૧ વૃદ્ધ-ચુટો. ૨ પવિત્ર. ૩ વેફરી નાખે-નાશ કરે. ૪ કર્મ-
રૂપી લાકડાં બહુજ બાળી નાખ્યાં.

કાળ 'ઘણો સંયમ પાળી, રાગ રોષ મોહ મદ ટાળી;
 અણસણ પાળી, ગયા દેવલોકે' ખારમે એ. ૬
 પ્રગટ શૈયાથી થાય એ, 'ભૂષણસહિત સુરરાય એ;
 કાય એ, ત્રણ હાથ તિહાં દેવની એ. ૭
 'અંતરમુહૂર્ત જાએ જિસે', 'પર્યાપ્તો સુર થાએ તિસે';
 વળી દીસે બત્રીસ વર્ષનો નર જિસ્યો એ. ૮
 નમો નમો સુર સહુ કહે, કરજોડી ઊભા રહે;
 વળી વહે, આસા મસ્તક ઊપરે' એ. ૯

(હાલ)

આસા શિરઉપર ધરે, કરતા જયજયકાર;
 કુણુ પુણ્યે પ્રભુ ઊપન્યા? કહો અમ સોય વિચાર. ૧

(હાળ ૪ થી-દેશી ઇલાગાની.)

'સુનિવૈયાવચ મેં કર્યો, દયા ધરી મનમાંહિં;
 દાખ્યણપણું અમમાં ઘણું, તિણે' હું આંચો આંહિં. ૨
 પૂર્વરે અપૂર્વરે પુણ્ય વિચારે' ત્યાંહિં;
 બહુ 'સુકૃત કર્યો વિના, કિમ આણું હું આંહિં. ૩
 પર-ઉપકાર યાત્રા કરી, ભગતિ સંઘની સાર;
 જિન-'જપમાળા ફેરવી, તિણે' અમ સુરઅવતાર. પૂ૦ ૪
 ઇણુ વચને સુર હરખીઆ, ભલે પધાર્યા સ્વામિ;
 પુસ્તક વાંચી પ્રભુ તુમે, પૂજા કરો શિરનામી. પૂ૦ ૫
 બે કરજોડી પાચે નમે, તુમે અમારા નાથ;
 ઇમ કહી નાટિક માંડિયું, કાળ ન જાણે જાત. પૂ૦ ૬

૧ લાંબા વખત લગી. ૨ દાગીના. ૩-૪ બે ઘડીની અંદર
 ૫ એ પચાસી પૂર્ણ કરી લે છે. ૫. સેવા આકરી. ૬ સારાં કામ. ૭
 નવકરવાળી.

(કહા.)

જાતો કાળ જાણે નહિ, બેઠા વિમાનજ માંહિ;

શ્વેતવર્ણ માંખણુ જિસ્થો, ફર્સ કહું વળી ત્યાંહિ. ૧

(કાળ પ મી-દેશી છાનોરે છપીને કંતા ક્યાં રહ્યોરે, રાગ રામગિરા.)

ફર્સ સુહાળો વિમાનમાંરે, લાંછન વિડળ છે ત્યાંહિરે;

ખાવીસ સાગરતાણું આઉખુરે, 'વેઠ ભલો એક જ્યાંહિરે.

સ્વર્ગતાણું સુખ છે ઘણારે. ૧

૨પાંચમ મહિ લગી દેખતારે, સાતે પૃથિવી લગી જાયરે;

'વૈકરીરૂપ કરી ભરેરે, દ્વીપ અસંખ્ય સુરસાયરે. સ્વર્ગ. ૨

અગ્યારમું સ્વર્ગ ખારમુંરે, બેહુ થઈ પતાર ચારરે;

વળી વિમાન સહી ત્રણ્ય ભલાંરે, તિહાં રહે સુરપરિવારરે. સ્વર્ગ. ૩

મતિજ્ઞાની છે દેવતારે, શ્રુતજ્ઞાની હોયરે;

અવધિજ્ઞાની સુર કહ્યારે, 'છ પરચાપાત હોયરે. સ્વર્ગ. ૪

ત્રણ્ય શરીર કહું દેવનાંરે, તેજસ કાર્મણ માનરે;

ત્રીભુ' શરીર કહું વૈકરીરે, સમચતુરસ્સંસ્થાનરે. સ્વર્ગ. ૫

સુર 'દશ પ્રાણુતાણા ધણીરે, પ'ચે'દ્રિય સુર સારરે;

૧ શ્રી અને નપુંસકવેદ લાં હોતોજ નથી. ફક્ત પુરુષવેદજ હોય છે. ૨ પાંચમી નરક સૂધી જોઈ શકે છે અને સાતમી નરક સૂધી જઈ આવી શકે છે. ૩ વૈક્રિયરૂપ કરીને અસંખ્યાતા દ્વીપ ભરી શકે છે અર્થાત્ એટલું વૈક્રિય શરીર વિકુર્વા શકે છે. ૪ અગીઆરમું અને ખારમું એ બેઠ મળીને ચાર પાચણ થાય છે. ૫ આહાર, શરીર, ઈંદ્રિય, આસોઆસ, ભાષા અને મન એ છ પર્યાપ્તિ કહેવાય છે. એ છએ પર્યાપ્તિસંહિત દેવ હોય છે તેથી પર્યાપ્તિ જીવ-માં ગણાય છે. ૬ આંખ, કાન, જીભ, નાક, શરીર, મનબળ, વચન-બળ, કાયબળ, આસોઆસ, અને આયુ એ દશ પ્રાણુસંહિત દેવ હોય છે.

બાવીસ હજાર વર્ષ ગયાંરે, કરતાં 'લોમજ આહારરે. સ્વર્ગ. ૬
 'નોપકર્મ સુર તે સહીરે, મોતી કુંભ પરમાણુરે;
 લેશ્યા એક સુકલ તિહારે, જ્ઞાન-ધન પરમાણુરે. સ્વર્ગ. ૭
 'બાવીસ પખવાડા તે તિહાં જાતેરે, હોય સુર સાસ ઉસાસરે;
 સુખ અસંખ્ય છે સ્વર્ગનાંરે, કુણ કહી શકે તાસરે. સ્વર્ગ. ૮
 (હહા.)

સુખ ભોગવતા સુર ચંબા, ત્રીજે ભવ મૃતલોક;
 તીર્થંકર કુળ ભાપના, પૂર્વપુણ્યસંયોગ. ૧

(હાળ ૬ ફી-દેશી ચોપાઘની.)

સુરનાં સુખ જવ પૂરાં થાય, દેવ ચવી મૃતલોકે ભાય;
 એહજ જ'ખૂદ્દીપમઝાર, મહાવિદ્યોત્ર અછે તિણુહાર. ૧

વિજય પુખલાવતીઅ વિચાર, પુ'ંડરિકણી નગરી તિણુહાર;
 તિહાં નૃપ છે વજસેન નરિંદ, ઇંદ્ર પરે કરતો આનંદ. ૨
 તસ ઘર નારી છે ધારણી, ભગતિ કરે ભરતારહ તણી;

પાંચ પુત્ર હૂઆ તસ સાર, રૂપ કાન્તિ બળ અતિહ ઉદાર. ૩
 વજનાલ હુઆ જેઠો પુત્ર, આવ્યે વાંધ્યું નૃપધરસૂત્ર;

સુપન ચઉહ સુચિત તે થયો, પટખંડ ભોગી તે પણ કહ્યો. ૪
 તે ચક્રી રાજા અસ દીવ, તે જીવાનંદ કેરો જીવ;

રાજપુત્ર મહિધરનો જ'ત, સુત બીજો તે બાહુ અત્યંત. ૫
 મંત્રીપુત્ર સુવધી જે હૂંત, ત્રીજો સોય સુબાહુ પૂત;

પીઠ પુત્ર ચોથો અભિરામ, શ્રેષ્ઠીપુત્ર શુણ્ડકર નામ. ૬
 મહાપીઠ પંચમ સુકુમાળ, પૂર્ણભદ્ર સારથપતિબાળ;

સુખભર કાળ તિહાં બહુ જાત, પાંચે જીવ સગા હુઆ જાત. ૭

૧ ફક્ત રૂંવાડેથીજ આહારનો સ્વાદ અનુભવે છે, તેઓ સુ-
 ખથી ભોજન કરતા નથી. ૨ ઉપકર્મ રહિત. ૩ અગીઆર મહીના
 વીતે એટલો સમય તે દેવને એક આસોઆસ લેવામાં વીતી જાય છે.

(૬૬૫)

પાંચે જીવ બંધવ હુવા, છઠ્ઠો કેશવ જોડે;
 સુજશા નામે રાયનો, બેઠો હુઓ તેડે. ૧
 આવી મળ્યો વજનાલતો, પાસે રાખ્યો તેડે;
 પૂર્વસ્નેહ માટે વળી, નૃપ ધરતો બહુ નેડે. ૨

(૬૬૬ ૭ મી-દેશી પારધીઆની.)

અનુક્રમે છ વાધીઆરે, શિખ્યા કળાજ અનેક;
 રૂપ રિદ્ધીએ કરી શોભતારે, જેમાં સખળો વિવેક. ૧
 બંધવડાલઈ, છએ અમૂલ્યક જોય, બહુ સંપ ઘણેરે હોય, બંધ.
 કુમર કળારે દેખી કરીરે, હજારો રાય પિતાય;
 એ સુજ કુળના રવિ સહીરે, દિન દિન દીપક થાય. બં. ૧
 રાજ ધુરંધર જાણીઆરે, જેષ્ટ કુમર બહુ લાજ;
 સુત વજનાલને તેડીઆરે, આપ્યું પૃથ્વી [નું] રાજ. બં. ૨
 પટખંડલોગી તે થયારે, નહિ તિહાં અકર અન્યાય;
 કોન સંવચ્છરી દે કરીરે, સંયમ ધરે પિતાય. બં. ૩
 તપતપતાં હુઓ કેવળીરે, સમોવસર્થા સુત જ્યાંહિં;
 સુત ચક્રી ગયો વાંદવારે, પાય નમ્યો નૃપ ત્યાંહિં. બં. ૪
 બંધવ મંત્રિયે પરવર્યોરે, સુશ્રુતો તાત-વખાણ;
 યૌગતિનાં દુખ સાંભળીરે, ચેત્યા ચતુર સુખાણ. બં. ૫
 પટખંડ રાજ અતેજીરે, મૂક્યો સચલ પરિવાર;
 પાંચે બંધવ મિત્રશ્રુરે, લીધો સંયમ-ભાર. બં. ૬

(૬૬૭)

સંયમ પાળે શુભપરે, મૂકી માયા રીસ;
 વજનાલ સુનિવર વડો, સેવે યથાનક વીશ. ૧

૧ દીપાવનારો. ૨ નહારા કર વેરા. ૩ અરીહંત, સિદ્ધ, પ્રવ-

(હાળ ૮ મી-દેશી તે ગિરુઆ ભાષ તે ગિરુઆ.)

- વીશ થાનકનો તપ તપતાં, બાંધ્યું તીર્થકરનામકર્મરે;
 બાહુઅ વૈયાવચ કરી ઉપરાબે, ચક્રીનું પદ પર્મરે. ૧
- તે ભરતેશ્વર તેહ નરેસર, ઋષભતણે સુત હોયરે;
 ભવનઆરીસામાંહિ કેવલ, નિજ કર અંગુલી બેયરે. ભ. ૨
- સાધ સુબાહુ કરે વિભાસણ, ભુજબળ તિહાં ઉપરાબેરે;
 વજનાભ વખાણે બેહુને, પીઠ મહાપીઠ લાબેરે. ભ. ૩
- કોધ માન ઇર્ષ્યા પણ ધરતા, તપ 'માચાયે' કરતારે;
 તે બેહુ સ્ત્રીવેદજ બાંધે, જિનવચને નહીં નરતારે. ભ. ૪
- ચક્રિહ લાખ પૂર્વ લગ ચારિત્ર, છએ જીવ તિહાં પાળેરે;
 છટે છએ અણસણ આરાધે, વૈર વિરોધ પણ ટાળેરે. ભ. ૫
- જીવ 'તુસ 'થાવર મેં હણીઆ, વાઘસંઘ 'અજ ગાયરે;
 સિંહ શિયાળ' ને 'શૂકર માર્યા, દિયા નાગને ઘાયરે. ભ. ૬
- હયવર હરિણ હણ્યા બે હાથી, માર્યા ચીતરા ચોરોરે;
 રાજ કરતાં પાતિક લાગ્યાં, કીધાં પાપ અઘોરોરે. ભ. ૭
- અજગર સાગર રોઝ વિણાસ્યાં, વૃષભ જીંટ ને શુઠોરે;
 'મહિષી મહિષ માંકડ ને વાનર, હણ્યાં રીંછ ને ભુઠોરે. ભ. ૮

અન, આચાર્ય, સ્થિવર, ઉપાધ્યાય, સર્વ સાધુ, જ્ઞાન, દર્શન, વિનય,
 ચારિત્ર, બ્રહ્મચર્ય, ક્રિયા, તપસ્વી, ગૌતમ, જિન, ચરણ, જ્ઞાન, સૂત્ર-
 જ્ઞાન અને તીર્થ એ ૨૦ સ્થાનક તપ કહેવાય છે. તેનું આરાધન
 મોક્ષ જવા અગાઉ ત્રણ ભવ બાકી રહે ત્યારે ઉદય આવે છે અને
 એથી તીર્થકરનામકર્મ-તીર્થકરપદ પ્રાપ્ત થવાનો નિશ્ચય થાય છે.

૧ કપટથી. ૨ બે ઇંદ્રિ, ત્રણ ઇંદ્રિ, ચાર ઇંદ્રિ અને પાંચ ઇંદ્રિ
 સહિત હાલતા ચાલતા જીવો. ૩ એકેંદ્રિ-ઝાડ પ્હાડ વગેરે સ્થિર
 રહેનારા જીવો. ૪ બકરો. ૫ સૂચર. ૬ ભેંસ.

ગરૂડ હંસ લાવાં ને તીતર, મચ્છ મધર કચ્છ જાતરે;

કોચલ કાગ સારસ ને સમળી, હણ્યાં ચાસ બહુ ભાતરે. ભ. ૯
ચક્રવાક ચાતુક ને 'શકરા, બગ પારેવા સૂઠારે;

કુરંચ કાળરી હોલા હણીઆ, બાંધ્યા પાપના મૂઠારે. ભ. ૧૦
ચઢી 'સ'આમે' માનવ માર્યો, કીધા ચકર અન્યાયરે;

આ ભવે' પરભવે' પાપ કર્યો જે, આલોએ ઋષિરાયરે. ભ. ૧૧

(હહા.)

નિજ પાતિગ આલોઅતો, પંચતણી વળિ સાખ્ય;

દેવ ગુરૂ સિદ્ધ સુર તિહાં, વળિ મન નિશ્ચલ રાખ્ય. ૧

(લાખ ૯ મી-દેશી ચોપાધની.)

રાખી નિશ્ચલ મન તે આપ, જે મુજ ભમતાં લાગ્યાં પાપ;

લાખ ચૌરાશી 'ચો'નિ જેહ, વિરાધના વળી કીધી તેહ. ૧

પૃથ્વી પાણી 'તે'જી વાય, વનસ્પતી છઠ્ઠી ત્રસકાય;

સૂક્ષ્મ 'આ'દર હણીઆ જત, તે પાતિક છોડે ભગવંત. ૨

પંચ મહાવ્રત અંગે ધરી, વિરાધના ભવ ભમતાં કરી;

'પંચ સુમતિ' ત્રણ ગુપતિ ખોડિ, મિચ્છાદુષ્ટક દેઉં કર જોડી. ૩

૧ બાજ. ૨ લઠાષ્ટ-યુદ્ધમાં. ૩ જીવ માત્રને પેદા થવાનાં ઠેકાણાં ચૌરાશી લાખ છે. એટલે કે-૭ લાખ પૃથ્વીકાયનાં, ૭ લાખ અપ્પ (પાણી) કાયનાં, ૭ લાખ તેઉં (અગ્નિ) કાયનાં, ૭ લાખ વાહ (પવન) કાયનાં, ૧૦ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિ (છેવે-કાપ્પે-ચોપ્પે ન જોગે તે) કાયનાં, ૧૪ લાખ સાધારણ (ચાંપ્પે કાપ્પે છેવે પણ જોગી શકે તથા નસો વગરની કોમળ હોય તે) કાયનાં, ૨ લાખ ભેરીંદ્રિનાં, ૨ લાખ તેરેંદ્રિનાં, ૨ લાખ ચૌરેંદ્રિનાં, ૪ લાખ દેવનાં, ૪ લાખ નાસ્કીનાં, ૪ લાખ તિર્યંચ પંચિંદ્રિનાં, અને ૧૪ લાખ મનુષ્યનાં એ સર્વ મળી ૮૪ લાખ છે. ૪ અગ્નિ. ૫ નજરે જણાઈ શકે તે. ૬ ધર્મ, ભાષા, એષણ, આદાનનિષેષણ, પારિસ્થાપનિકા-એ પાંચ સુમતિ કહેવાય છે. ૭ મનોગુપ્તિ-વચનગુપ્તિ-કાયગુપ્તિ એ ત્રણે ગુપ્તિ કહેવાય છે.

ઇહિ-લોક રાજતણી વાંછાય, પરલોકે* સુરપદવી થાય;
 જીવન મરણ 'નિઆણું જેહ, મિચ્છાદુષ્કર ભાખું તેહ. ૪
 વાંછયા ભોગ પંચ ઇન્દ્રિયતણા, અંગે અતિચાર લાગ્યા ઘણા;
 આતમ સાખ આલોઈ કરી, વૈરભાવ સહુશ્યું પરિહરી. ૫
 આણે ભવપેલે ભવ જેહ, લાગ્યાં પાપ ખમાવું તેહ;
 જ્ઞાન દર્શણ ને આરિત્ર ભેય, વિરાધના તિહાં કીધી હોય. ૬
 અથવા 'પાપોપગરણુ જેહ, હું વોસિરાવું સઘળાં તેહ;
 ધર્મોપગરણુ દેહનાં થયાં, હું અ ન મોહું ઇહાંકણુ રહ્યાં. ૭
 સકળ જીવ ખમાવું સહી, તુમે ખમાવો મુજ ગહગહી;
 મૈત્રીભાવે સુખખ અનંત, વૈર કરંતાં દુખ લહે જંત. ૮
 જગ સઘળાંને વાંછું સુખી, કોય મ થાને જગમાં દુખી;
 કર્મથકી મૂકાને સહી, મુગતિપંથ વાસો ગહગહી. ૯
 ઇસી ભાવના હઇકે ધરી, ચ્યાર શરણુ મનમાંહિં કરી;
 અરિહંત સિદ્ધ સાધુનું શરણુ, ધર્મશરણુ કરી પામે મરણુ. ૧૦

(દહા.)

મરણુ લહી સુરપતિ થયા, 'સર્વાર્થસિધિ ન્યાંહ;
 છએ જીવ સુખ ભોગવે, વળી વિમાનજ માંય. ૧

(હાળ ૧૦ મી-દેશી હુંજ અકેલીની.)

નવગ્રૈવેગ ભીપર તું ભેથરે, એક રાજ માઠેઈ* હોયરે;
 અનુત્તર પાંચ વિમાન વસેકોરે, પાંચે થઇને પરતર એકોરે. ૧
 ચાર વિમાનને સરખું આયરે, એકત્રીશ સાગર કહે જિનરાયરે;
 'ઉત્કૃષ્ટું તો તિહાં તેત્રીશોરે, પંચમ વિમાન એહ જગીસોરે. ૨

૧ સંકલ્પ-હદ બાંધતી. ૨ ધંટી, ખાંડણિયો, કોષ, કોઠાણી વગેરે
 પાપ કામનાંજ સાધનો છે તે. ૩ પાંચમું અનુત્તર વિમાન.

(૧૨)

ભરતખાહુખલી.

દેવતણી કાયા એક હાથેરે, 'ભોગતણી નવ બાણે વાતોરે;
 સુખભર કાળ બાણે તિહાં સહી રે, તેહની વાત કો ન શકે કહીરે. ૩
 પાંચે વિમાને ઉપજે જેહરે, સમ લવી સુર કેતા તેહોરે;
 લવ સાતેત્રું અધિકું આયોરે, તો તે દેવતા સુગતિ બાયોરે. ૪
 પાંચમ વિમાને ઉપજે જેહરે, એક અવતારી કહિયે તેહરે;
 આર વિમાનમાંહિ અવતારોરે, લવ સંખ્યાતા કરતો સારોરે. ૫
 પાંચ વિમાન ને નવઐવેકોરે, વચનવાદ તિહાં નહિ રેખોરે;
 ઠાકુર સેવક તિહાં નવ હોયરે, તે મૃતલોક ન આવે કોયરે. ૬
 અનુત્તર પાંચ વિમાને બોયરે, ચોસઠ મણનાં મોતી હોયરે;
 નાદે લીણા રહે સુર બાણોરે, તેહતું ભવિત જગ પરમાણોરે. ૭

(દુહા.)

છાણે ભવ સુખ ભોગવે, લવ ચોથો વળી ન્યાંહિ;
 મનુજ થયા લવ પાંચમે, જ'ખૂદ્દીપ સુમાંહિ. ૧

(હાળ ૧૧ મી-દેશી ચોપાઇની.)

જ'ખૂદ્દીપ અનોપમ જેહ, અસંખ્ય દીપે વીંટયું તેહ;
 અસંખ્ય સાચર પૂઠે ક્યાં, વિવિધવર્ણજળથી તે લયાં. ૧
 માનવખેત્ર તે વચમાં લહું, લાખ પિસ્તાળીશ ભેજન કહું;
 તે બિચ જ'ખૂદ્દીપ સુસાર, ભેજન લાખ શશિનો આકાર. ૨
 વજૂતણી જગતી તિહાં ભેય, ભેજન આઠ ભિંચી તે હોય;
 તિહાં દરવાજા સાખું આર, આઠ ભેજન ભિંચો વિસ્તાર. ૩
 પહોળપણે તે ભેજન આર, વચ્ચે મેરૂ સોવનમય સાર;
 એક લખ ભેજન ને ચાળીશ, ભિંચો મેરૂ કહે જગદીશ. ૪
 એહજ જ'ખૂદ્દીપમગાર, ષટ પરવત વિશધર ઇંભુ ઠાર;
 સુગલતણાં ષટ ખેત્ર અપાર, કલ્પતરૂ-ફળ કરતા આહાર. ૫

૧ વિષયભોગની.

જ'બૂદ્ધીપ ભર્યું ભરપૂર, દોય ચ'દ દોય કરાતા સૂર;
 જ'બૂદ્ધીપમાં છપન નક્ષત્ર, એકસો છયોતર ગ્રહો પવિત્ર. ૬
 એક લાખ કોડાકોડી ભેય, તેત્રીસહજાર કોડાકોડ હોય;
 નવસે કોડાકોડીહ વળી, પચાસ કોડાકોડ તારા વળી. ૭
 ખસે અગણોતેર પર્વત લહુ, નદીતણી વળી સંખ્યા કહુ;
 ચઉદ લાખ ને છપન હજાર, સોય શાશ્વતિ કહિયે સાર. ૮
 એહજ જ'બૂદ્ધીપે કહુ, ત્રણેય ક્ષેત્ર તે શાશ્વત લહુ;
 ભરતખેત્ર તિહાં પહેલું ભેય, ધનુષતણે આકારે હોય. ૯
 ચૌરવર્ત તે એહવું લહુ, મહાવિદ્યખેત્ર તે ત્રીજું કહુ;
 ખત્રીસ વિજય તિહાં ભાળું સાર, જિન ચક્રી વૃહ નહી લગાર. ૧૦
 ભરતક્ષેત્રની સુણો જગીશ, ભેઅણુ પંચસય ને છન્વીસ;
 છ કળાંભિપર અધિકું માન, ખત્રીસહજાર તિહાં દેશ નિકાન. ૧૧
 આર્ય દેશ સાઠા પંચવીસ, બીજા અનાર્ય કહે જગદીશ;
 દેશ કોશલા આરજ ભલો, ભરતક્ષેત્રમાંહે ગુણનિલો. ૧૨

(હુંહા)

ઠાહિણુ ભરતમાંહે વળી, જ'બૂદ્ધીપમગાર;
 છએ જીવ તિહાં ઊપના, સુખ વિલસે સંસાર. ૧
 સાતે કુળગુરમાં વડો, સ્વામિ નાભિનરિંદ;
 જસ ઘર આવી ઊપના, જિનવર ઋષભજિણુંદ. ૨
 (ઠાળ ૧૨ મી-દેશી મનભમરાની-રાગ ગોડી.)

સર્વોચ્ચસિદ્ધિથી ચળ્યો મન ભમરારે, જીવાનંદનો જીવ,
 લાલ મન ભમરારે;
 મરૂદેવી કુખે ઠળ્યો, મન. પ્રણમું સોય સદીવ. લા. ૧

૩ વિમળવાહન, ચક્ષુક્ષ્મા, યશસ્વી, અભિચંદ્ર, પ્રશૈનજિત,
 મરૂદેવ, અને નાભિ આ સાત કુળગર ત્રીજા આરાના અંતમાં થાય
 છે અને તે પૈકી સાતમા કુળગરને ત્યાંજ પ્રથમ તીર્થંકર પૈંદા થાય છે.

- ૧ જૌહ સુપન સતી દેખતી, મ. કહે નિજ કંતને જાય; લા.
 નાલિ કુળગર કહે હસી, મ. તુમ સુત પૃથ્વીરાય. લા. ૨
 સુખલર કાળ ગમાવતી, મન. નવ મહીના દિન ચ્યાર; લા.
 ચૈત્રી વદી દિન આઠમે, મ. જનમ થયો તેણિ વાર. લા. ૩
 દેવ હુંદુલી દીપતી, મ. વાજિ તે આકાશ; લા.
 વિવિધ વસ્તુ ઉછાલતી, મ. નીર સુગંધી વાસ. લા. ૪
 શ્રીજિનવર જવ જનમીઆ, મ. આવી છપન [દિગ્] કુમારિ; લા.
 સૂચીઆ કર્મ કરે તહીં, મ. દેવતણી એ નારિ. લા. ૫
 ચાસક ઇંદ્ર મળી તિહાં, મ. મેરૂશિખર લઈ જાય; લા.
 'તીર્થજળે' નવરાવીઓ, મ. મૂક્યો જિહાં જિનમાય. લા. ૬
 ઇંદ્ર વળ્યા ઘર આપણે, મ. પ્રણમી પ્રભુના પાય; લા.
 રિષભનામ તિહાં ચાપિયું, મ. હંધડે હરખ ન માય. લા. ૭
 અનુકરમે પ્રભુ વાધીઓ, મ. વળી નવ ચૌવન થાય; લા.
 બે કુવરી પરણાવિયો, મ. ત્રણ્ય ભુવનનો રાય. લા. ૮
 ભૂષણ ભાજન કનકમે, મ. શૈયા અતિ સુકુમાળ. લા.
 સંસારનાં સુખ ભોગવે, મ. જાતો ન જાણે કાળ. લા. ૯
 જનમથકી જ્યારે ગયાં, મ. પટલક્ષ પૂરવ સાર. લા.
 દોય યુગલ તવ જુજુવાં, મ. પ્રસવ થયાં તેણિવાર. લા. ૧૦
 ચવીઆ દેવ દોય ઊપના, મ. બાહુ પીઠના જીવ. લા.
 સુમંગલા કુખે કંઠ્યા, મ. સુખીઆ સોય સદીવ. લા. ૧૧

---

૧ બળદ, હાથી, કેસરીસિંહ, લક્ષ્મીદેવી, સુગંધી પુષ્પમાળ,
 ચંદ્ર, સૂર્ય, ધ્વજ, કગશ, પદ્મ સરોવર, રતનાકર સમુદ્ર, દેવવિમાન,
 રત્નનો ઢગલો અને ધૂમાડા રહિત અગ્નિ-આ ૧૪ સ્વપ્ન આકાશથી
 ઊતરતાં અને પોતાના મુખમાં પેસતાં જોયાં. ૨ સુવાવડસંબંધી કામ.
 ૩ બે જોડાં જુદાં જુદાં પેદા થયાં.

ખાહું જીવ ભરતજ થયો, મ. ગ્રાહી પીઠનો જત. લા.
 રૂપભવંશ દીપાવીઓ, મ. કળા બહુ રૂપ અત્યંત લા. ૧૨
 ચઉદ સુપન સતી દેખતી, મ. જાગી તેણીવાર. લા.
 રૂપભદ્રેવને જઈ કહે, મ. કીજે કંત વિચાર. લા. ૧૩

(હહા)

કંત વિચાર કહો મને, સુપનતાણું ફળ જેહ;
 અનુક્રમે માંડી કહે, રૂપભ સુષુતો તેહ. ૧
 (હાળ ૧૩ મી-દેશી કાન વળવે વાંસદી, હરિ જોવા સરીખો,
 રાગ અશાવરી સિંધુઓ.)

સ્વામિ ધુર દીઠો સહી,—ગજ કાયા^૧ ગોરી;
 બીજે સુપને દેખીઓ, મેં વૃષભ ધોરી. ૧
 ત્રીજે^૨ હરિ અતિ ઊજળો, ઉચં પૂંછ કુંડાળા;
 લક્ષ્મી ચોથે પંચમે,—પંચવરણી માળા. ૨
 છઠું^૩ શશિ રવિ સાતમે, શુભરંગ સરખો;
 પંચવર્ણ દ્વજ આઠમે; લહલહતી નરખો. ૩
 કુંભકળશ રૂપાતણો, નોંમે પણ પેખ્યો;
 પંચમ સરોવર જળ ભર્યો, દશમે તે દેખ્યો. ૪
 ઉદધિ તે અચ્ચારમે, માંહિ મચ્છ અનેકો;
 દેવ-વિમાન તે બારમે, તિહાં નાહ વસેકો. ૫
 રત્નરાશિ તે તેરમે, પેખી પંચવર્ણી;
 નિર્ધૂમ અગનિ ચઉદમે, દુખ-હારિદ્ર-હરણી. ૬
 પ્રેમે સુપન સુષુપતી, સુષુ રાજા ખોલે;
 ત્રિભુવનમાં નર બહુ હશે, નહિ [તુજ] સુતની તોલે. ૭

૧ ધોળો હાથી. ૨ ધોળો સિંહ. ૩ ચંદ્ર. ૪ સૂર્ય. ૫ ચણાઈ
 જેવો લાલ. ૬ પક્ષ સરોવર. ૭ ક્ષીરસમુદ્ર.

પરભાતે નર નરવડું, સભામાંહિં આવે;
આઠે ^૧સુપનજ પાઠકી, રાભ બોલાવે. ૮

ભાખે સુપનજ પાઠકી, સુત સુંદર હોય;
સુત ચક્રી નિશ્ચયે હુસે, ^૨દૂળે નહિ કોય. ૯

ઇશુ વચને નૃપ હરખીઓ, આપી બહુ રિદ્ધિ;
વચન તુમ્હાડું સહી ખડું, તુમ સાચી બુદ્ધિ. ૧૦

પંડિત નિજ નિજ ઘર ગયા, વધિયો ઉદરે બાળ;
શુભ લગને વેળા ભલી, જન્મ્યો [બાળ] સુકુમાળ. ૧૧

(દુહા.)

નામ ભરત તસ રાખિયું, પ્રાક્ષી બહેનતું નામ;
^૩સુરના તરૂપરે વાધતાં, રૂપે હરવે કામ. ૧

(ઢાળ ૧૪ મી-દેશી ભાવી પટાધર વીરનો. રાગ ગાદી.)

હોય દેવ ચવી ઊપના, વળીઅ સુનંદારે કુખ્ય;
બાહુબળ અને સુંદરી, તે પહેરે દેવદુખ્ય.
રિષભનો વંશ વખાણીએ. ૧

જીવ સુબાહુરે જે હતો, તે હુઓ બાહુબળરાય;
નર મહાપીઠ થયો સુંદરી, ^૪માયાતણેરે પસાય. રિ. ૨

અનુક્રમે' રે સુમંગળા, બાયા અઠાણુરે પુત્ર;
જીગલપણે સુત જનમીઆ, રાખ્યું રૂપભજ સૂત્ર. રિ. ૩

રિષભનો વંશ બહુ વાધતો, જેમ દ્વિતીઆનોરે અંદ;
પુત્ર રમે બહુ આંગણે, લોક સકળરે આનંદ. રિ. ૪

સુત નવયૌવન જવ થયા, પરણાવી બહુ નાર;
નર પાંચે ઇદ્રિયતણાં, સુખ વિલસે સંસાર. રિ. ૫

૧ સ્વપ્નશાસ્ત્રના બાણનારા. ૨ બીજો. ૩ કલ્પવૃક્ષની પેઠે.
૪ કપટપણે તપ વિશેષ કર્ય પ્રતાપથી.

મિ કરતાં દિન બહુ ગયા, વીસ લક્ષ પૂરવ સાર;
 રાજ ધુરંધર જાણીઓ, હરિ આબ્યા તેણિવાર. રિ. ૬
 મણિમય સિંધાસણ તિહાં ઠંચુ, આણ્યુ તીરથનીર;
 વિવિધ તે ઔષધી શિરધરી, નિર્મળ કીઓ ચરીર. રિ. ૭
 બૂધણ વસ્ત્ર પહેરાવીઆં, વાગે વાજિત્ર સાર;
 રાજ્યાભિષેક કર્યો તિહાં, યુગલ મળ્યાં તેણિવાર. રિ. ૮
 કલ્પદ્રુમ સરીખો પ્રભો, દીઠો જેણીવાર;
 જળ લેઈ પાચ પખાળિયા, આણ્યો વિવેક વિચાર. રિ. ૯

(હાલ.)

યુગલ [નો] વિવેક જાણી કરી, હરખે ઈંદ્ર અપાર;
 ધન'દપરે' અર્થ પાવતો, નગરી વનિતા સાર. ૧
 (હાળ ૧૫ મી-દેશી ચાલ્ય ચતુર ચંદ્રાનની-રાગ મહાર.)
 નગર અયોધ્યા થાપિયું, લાંબું જોજન ખારરે;
 નગર પહોળું અતિશે લહું, જોજન તે નવ સારરે. નગર. ૧
 કનકતણા ગઢ તિહાં કર્યો, કેશીશાં મણિ જોયરે;
 પોળ બહારે ખાઈ તિહાં ખણી, કેટે નાળી બહુ હોયરે. ન. ૨
 ચોરાશી ચોટાં કર્યો, કરી મોહોલ વખારેરે;
 રત્નમણિ ધન ચીવરાં, ભરીઆં તેણી ઠારરે. ન. ૩
 ગજ રથ લેખધશાળ તિહાં, રમવાતણાં ઠારરે;
 વળી ત્રિપોળીઓ નીપનો, પંથીના વિસરામરે. ન. ૪
 વળી વાડી વન નીપનાં, કૂપ કુંડ તળાવરે;
 દ્રઢ વાંચો તિહાં બહુ કરી, રચિ સોવનમય સાવરે. ન. ૫

(હાલ.)

સાવ સોવનમય તિહાં કર્યું, રાજ્ય કરે ભગવંત;
 રાજ્યાભિષેક કરી તિહાં, વળીઆ સુર શુણ્વંત. ૧

સકળ કળા પ્રભુ શીખવી, પરઉપકારજ કામ;

ત્રેસઠ લાખ પૂરવ લગે, રાજ્ય કરે તિણ કામ. ૨

સુરનાં સુખ પછી સાંભર્યા, મન [માં] કડવો સંસાર;

લોકાંતિક સુર તિહાં ધસી, આન્યા તેણીવાર. ૩

(ઠાળ ૧૬ મી-દેશી તુંગિયાગિરિ ૧૨ખરે૦ પરજ.)

કહે આવી સુરલોકાંતિક, નમી જોડી હાથરે;

ખૂઝ ખૂઝ ભગવંત સ્વામી, સકળ પ્રાણીનાથરે. કહે. ૧

ધર્મમારગ તોડું આલે, લિયે જિન દીક્ષાયરે;

ભવિકલ્પ પ્રતિબોધ પામે, ટળે વૈર કષાયરે. કહે. ૨

લવ ભારે 'મૃષા બોલે, કરે આમિષ [ના] આહારરે;

તુમ વિના જગ ઇશ્યા પ્રાણી, કિમ લહે ભવપારરે? કહે. ૩

મોહ માયામાંહિ 'ખૂતા, લવ 'વિગુતા જેહરે;

ઋષભસ્વામિ સુક્તિગામી, દર્શ ઇચ્છે તેહરે. કહે. ૪

ઇશ્યુ' કહિ સુર ગયા જ્યારે, ધરે તિહાં વૈરાગરે;

'એક કોડ અઠ લાખ આપી, કરે ધનનો ત્યાગરે. કહે. ૫

દાન સંવત્સરિ દેઈ જિનવર, માગે 'અનુમતિ સારરે;

માત સુતા સુત સૈન્ય સઘળું, દુખ ધરે તોણવારરે. કહે. ૬

રૂદન કરતાં ઋષભ વારે, આપે સુતને રાજરે;

કુટુંબ પરજ તુમો પાળો, વંશ વધારો લાજરે. કહે. ૭

કામભોગ મેં ઘણા વિલસ્યા, તોય તૃપ્તિ ન થાયરે;

તિણ કારણ હવે લેઈ સંયમ, ભરતપૃથ્વિરાયરે. કહે. ૮

તેડયો સુત તિહાં બાહુબળીને, આખ્યો બહુળી દેશરે;

પુત્ર અઠાણુ [ને] રાજ્ય દીધાં, જુનુએ નગર નરેશરે. કહે. ૯

---

૧ જૂઠું. ૨ કળાઇ ગયેલા. ૩ વગોવાયા. ૪ એક વર્ષ લગે સ-
વા પહોર દિવસ ચડતાં સૂધી અર્થાનિ દાન દેવામાં એક કોડ અને
આઠ લાખ સોનામ્હોરો વાપરી. ૫ રજ.

શીખ માગી લિયે સંચમ, કરે આતમસારરે;

ચૈત્રિવદિવળી દિવસ આઠમ, લિયે સંચમભારરે. કહે. ૧૦

(હાલ)

આર 'સહસ્ર નૃપશું વળી, લીધો સંચમભાર;

છદ્મરૂપણું પ્રભુ ભોગવે, વર્ષ તે એક હબર. ૧

(હાલ ૧૭ મી-દેશી સાહેલહીની.)

ધર્મધ્યાન ધ્યાતાં વળી, સાહેલહિયાં. ધરતાં શુકલજ ધ્યાનરે;

શુભુવેલહિયાં.

'ધનધાતી કર્મ ક્ષય કીઆં, સા. પામ્યા કેવળજ્ઞાનરે. શુ. ૧

સમોવસરણુ દેવે' કિયું, સા. ભેઠા ઋષભજિણુંદરે; શુ.

આવી ભરત [ને] વધામણી, સા. હૈકે અતિ આણુંદરે. શુ. ૨

જમક સમક પહેરાવિયાં, સા. આપ્યું કનક અપારરે; શુ.

ચક્રરત્ન [ની] વધામણી, સા. વળી આવી તેણિ વારરે. શુ. ૩

ભરત વિચારે મન તિહાં, સા. કુણુ પૂણું પહિલાંચ રે ? શુ.

ચક્ર કામ સંસારનું, સા. તાત ધરૂં મનમાંદરે. શુ. ૪

સમોવસરણુ તવ સંચર્યો, સા. પ્રભુમી પ્રભુના પાયરે; શુ.

સુણિ જિનવરની દેશના, સા. વળીઓ પૃથિવરાયરે શુ. ૫

(હાલ)

પછે ભરત વળી આવિઓ, આયુધશાળા જ્યાંહ;

ચક્રરત્ન [ની] વધામણી, નર પહિરાવ્યો ત્યાંહ. ૧

(હાલ ૧૮ મી-દેશી સુવિધિ ધર્મ જળ જે કરે-રાગ મેવાડા)

પછે ભરત ધરી ધોતિયાં, ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેય;

પૂજા પખાળ કરે તહીં, ચક્રરત્નનીરે પૂજાહ કરેય.

૧ ચાર હબર રાજાઓની સાથે દીક્ષા અંગિકાર કરી. ૨ અત્યંત ધાત કરનાર ચાનાવરણી, દર્શનાવરણી, મોહની, અને અંતરાય આ ચાર કર્મનો ક્ષય કરી.

તે નૃપ દેશસાધન ગયો. આવી સુર નરરે લાગે પાય,
દેશ સધળોરે ભરતેશ્વર થાય તે નૃપ. ૧

અષ્ટ મંગળીક આગળ ધરે, ભરે કૂલપગર સાર;
મહોત્સવ ^૧અઠાન્હિકા તિહાં કરી, નૃપ ચઢીયોરે તેણી વાર. તે. ૨
એક યોજન આગળથકી, ચક્ર-તે આલ્યું બાય;
મહોદ્ર-ધન જિમ અતિ ભલી, સુર આગળેરે વળી તે
જિમ થાય. તે. ૩

ધર્મચક્ર જિન આગળે, જિમ ચાલે આકાશ ?
ભરતનરેશ્વર આગળે, તિમ ચાલેરે ચક્રરતન હુલ્લાસ. તે. ૪
(હુલ્લા.)

દેશ સાધવા સંચર્યો, સાથે બહુ પરિવાર;
હય ગય માનવ બહુ મિત્ર્યાં, ચક્રીદળ નહીં પાર. ૧

(ઢાળ ૧૬ મી-દેશી ત્રીપદીની.)

ચક્રીનાં દળ ચાલ્યાં બવે, ગંગા ^૨દૂકડા તે પિણુ થાવે;
દક્ષિણકાંઠે આવે, હો રાજન, દક્ષિણ. ૧

તિહાં ઉતરિયો ભરતનરિદો, ઋદ્ધે બાણે ઇશાનઇદો;
ગાળે બહુઅ ગયદો, હો રાજન, ગાળે. ૨

દક્ષિણકાંઠે ચાલે રાયો, પૂર્વસમુદ્રને કાંઠે બાયો;
માગધતીર્થ તિણુ ઠાયો, હો રાજન, માગ. ૩

તિહાં ^૩કટક ઊતર્યું અપારો, નવ ભેયણ પહોળું વિસ્તારો;
લાંબું ભેયણ પારો, હો રાજન, લાં. ૪

તિહાં રહી નૃપ કરે વિચારો, વાર્ધિકને તેડયો તેણિ વારો;
કર્યો પોષધ એક સારો, હો રાજન, ક. ૫

વાર્ધિકરતન તે યુદ્ધિ વિશાળો, તેણે કીધી એક પોષધશાળો;

- તિહાં રહે ભરતભૂપાળો, હો રાજન, તિ. ૬
- તિહાં એક 'અઠમ કરતો સારો, તે પિણુ નીર વિનાજ વિચારો;
પોષધ 'હાલસ'થારો, હો રાજન, પો. ૭
- રાત દિવસ તિહાં જાગે રાયો, માગધદેવતણે મનધ્યાયો;
ઇમ ત્રણ દાહડા જાયો, હો રાજન, ઇ. ૮
- ચોથે દિવસ નૃપ દેહ પખાળે, બળિ બાકળ લેઇ તિહાં ઉછાળે;
રથભેસી નૃપ આવે, હો રાજન, ર. ૯
- ઢીચણ લગે' સાચરજળ બ્યાંહિં, રથભેસી આવે તે માંહિં;
ધનુષ ચઢાવે ત્યાંહિં, હો રાજન, ધ. ૧૦
- દેવાધિષ્ઠિત જે છે બાણો, લખે નામ તિહાં ભરત સુભણો;
મૂકે સોય પ્રમાણો, હો રાજન, મૂ. ૧૧
- ગથુ' બાણુ જોયણુ તે બારો, મગધદેવસલા જિહાં સારો;
સુર ખીલ્યા તેણિવારો, હો રાજન, સુ. ૧૨
- કુણુ મૂરખ મૂકે અહીં બાણો ! ગાલી તેહના હણિયે પ્રાણો !
ઊઠ્યા દેવ સુભણો, હો રાજન, જિ. ૧૩
- સુરમંત્રી છે મોટા જેહો, નામ બાણુથી વાંચે તેહો;
'શીતલ થાયે દેહો, હો રાજન, શી. ૧૪
- તિણે સમજાવ્યા સકળ સુરિ'દો, એ જિનવરસુત ભરતનરિ'દો;
અહીં નવ છોતે ઇંદો, હો રાજન, અ. ૧૫
- સમજ્યો માગધદેવ સુભણો, હાથે' લીધું ચક્રી બાણો;
આવે મૂકી 'માણો, હો રાજન, આ. ૧૬
- મુકુટ કુંડળ માગધ[દ્રહ]નું પાણી, ચક્રીને સુર આપે આણી;
બોલે અમૃતવાણી, હો રાજન, બો. ૧૭

૧ ચોવિહારા ત્રણ ઉપવાસ. ૨ ડાબની પયારી. ૩ કોધના પ્રબળ તાપથી તપેલું મન ચક્રીનું બાણુ જણાતાં શાંતિ મળ્યે ઠંડું થયું. ૪ અભિમાન-ગર્વ તણે.

સ્વામિ તુમને મેં નવિ જાણ્યા, મુંજ પુણ્યે ખીંચી તુમ આણ્યા

નમિય પાય વખાણ્યા, હો રાજન, ન. ૧૮

સુર સંતોષ્યો પાછો ફરિયો, યોલ ભરતનો માથે ધરિયો;

નૃપ પાછો પરવરિયો, હો રાજન, નૃ. ૧૯

અઠમપારણું આવી કરતો, અઠાન્હિકા મહોત્સવ આદરતો;

માગધસુર [ને] ચિત ધરતો, હો રાજન, મા. ૨૦

(દુહા)

માગધસુર રંજ્યો ઘણું, જપે ભરતનું નામ;

દક્ષિણનિધિકાંઠે વળી, આબ્યો ચક્રી તામ. ૧

(ઢાળ ૨૦ મી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

તિહાં વરદામ તીર્થ એક કહું; વરદામ દેવતા તેનો લહું;

અઠમતપ કરી સાધ્યો સોય, માગધદેવતણી પરે જોય. ૧

રત્નતણુ કંદોરો એક, આપે મોતી રત્ન અનેક;

આલી પાય નમીને ફર્યો, આઠ દિવસ ત્યાં મોત્સવ કર્યો. ૨

ત્યાંથી આગળ ચાલ્યો વીર, આબ્યો પશ્ચિમસાયરતીર;

પ્રભાસતીર્થ તિહાંકણુ કહે, પ્રભાસદેવ તિહાં પણુ રહે. ૩

અઠમતપ ચોષહ ત્યાં કર્યો, રથખેસી જળમાં સંચર્યો;

મૂકી બાણ ને સાધ્યો દેવ, આવી પાય નમ્યો તતખેવ. ૪

તિણે ^૧વળય કંદોરો સાર, ^૨ચૂકામણિ આપી તેણિ વાર;

રિદ્ધિમણિ આપીને ફરે, પછે પારણું નૃપતિ કરે. ૫

આઠ દિવસ મોત્સવ ત્યાં કરે, ચક્રીદળ આઘાં સંચરે;

સિંધૂનદિયે આવે સહી, દક્ષિણકાંઠે રહે ગહગહી. ૬

દેવીસિંધૂ અછે વળી જેહ, અઠમતપે આરાધિ તેહ;

આવી વેગે પડિ નૃપ પાય, રાખળ લેટ લાવી તિણુ ઠાય. ૭

એક હજાર અને વળી આઠ, રત્નકળશ આખ્યા શુભ ઘાટ;
રત્નસિંહાસણ આખ્યાં દોય, કડાં ખડેરખા ^૧ચીવર સોય. ૮
આપી એટલું પાછી ફરે, અઠમપારણું ચક્રી કરે;
આઠ દિવસ મો'તસવ આદરે, નૃપ વૈતાલ્ય લણી સંચરે. ૯
(હુહા.)

વૈતાલ્યચળ અતિ લલો, વસેં વિદ્યાધર ન્યાંહિ;
સોઈ સદા છે ^૨શાશ્વતો, ભરતક્ષેત્રની માંદા. ૧
(ઢાળ ૨૧ મી-દેશી રજની ન જાવેરે-રાગ કેદારો.)
ભરત વચેં વળી અછે લલેરોરે, વૈતાલ્ય પર્વત રૂપાકેરોરે;
પહોળપણે તે જોયણુ પંચાસોરે, ઉંચો જોયણુ પંચવીસતાસોરે. ૧
અછે ફૂટ નવ ઉપર જોયોરે, જોયણુ સવાઈ ઉંચાં હોયોરે;
એક પ્રાસાદ નમું નિશિ હીસોરે. પ્રતિમા પ્રણમું એકસોવીસોરે. ૨
પૂર્વ પશ્ચિમસાયર ન્યાંહિરે, પર્વત છેડા મિલિયા ત્યાંહિરે;
વૈતાલ્ય ઉપર ઉંચા ચડિયેરે, ^૩જોયણુ દશ વળી જળને અડિયેરે. ૩
તિહાં ^૪મેખળા છે વળી દોયોરે, દક્ષિણ ને ઉત્તર દિશિ જોયોરે,
દક્ષિણ-^૫શ્રેણી નગર પચાસોરે, તિહાં છે વિદ્યાધરનો વાસોરે. ૪
ઉત્તરશ્રેણિ કહી છે ન્યાંહિરે, નગર અનોપમ સાઠજ ત્યાંહિરે;
તે ઉપર દશ જોયણુ જાએરે, દોય મેખળા પરગટ થાએરે. ૫
સુધર્મઈદ્રતણા વળી હેવોરે, લોકપાળ અભિયોગિક દેવોરે;
^૬સૌય વસે છે તેણે ઠારોરે, ઉત્તરદક્ષિણ શ્રેણિ વિચારોરે. ૬
(હુહા.)

એ વર્ણન વૈતાલ્યનું, ચક્રી આન્યો ત્યાંહિ;
પોષધશાળામાં વળી, અઠમ ^૭પચખ્યો ન્યાંહિ. ૧

૧ કપડાં. ૨ કોઈ દિવસ નાશ ન થાય તેવો. ૩ જિનરાજનું
દેહેરું, ૪ ગોળાકાર પહોડનો ઘેરો, ૫ પક્ષી, ૬ તે. ૭ ત્રણ ઉપવા-
સનું પંચખખાણુ ઉચર્યું.

(ઢાળ ૨૨ મી—દેશી ચોપાદ્ય છંદની.)

અક્રમ એક ચોપાદ્યસહ કરે, વૈતાલ્યનો સુર મનમાં ધરે;
 તે આળ્યો જ્યાં ભરતહરાય, આપી રત્નને લાગ્યો પાય.૧
 રત્નતણાં ભૂષણુ આપિયાં, ^૧દેવદુષ્ય ^૨ભદ્રાસણુ દિયાં;
 દેવપ્રશંસ્યો પાછો કર્યો, તે નિમિત્ત ત્યાં ઉત્સવ કર્યો. ૨
 કરી પારણું ચાલ્યો રાય, શુક્રાભારણુ પરગટ થાય;
 એક અક્રમ ચોપાદ્ય કરી, કીતમાલ સુર [નિ] મનમાં ધરી.૩
 અવધિજ્ઞાને આપી દેવ, ચક્રી [નિ] પાય નમ્યો તતખેવ;
^૪ટીલાં ચઉદ દિયે તિણુ ઠામ, સ્ત્રીઅ રત્નને આવે કામ.૪
 ભૂષણુ ચીવર આપે બહુ, સ્ત્રીઅરત્નને કાળે સહુ;
 કરજોડી બોલે સુરરાજ, શુક્રા ભણાવું તુમને આજ. ૫
 ચક્રીએ સંતોષ્યો દેવ, અઠાન્હિકા મોત્સવ કરે ખેવ;
 પછે પારણું ભૂપતિ કરે, ^૬સેનાની બોલાવ્યો શરે. ૬

(ડુંહા.)

સેનાનીઅ સુખેણુને, તેડે તવ ^૧નરદેવ;
 સિંધૂનદી પેલે તટે, તુમે જાઓ ત્યાં ^૨દેવ. ૧

(ઢાળ ૨૩ મી—દેશી ઉલાળાની-રાગ ધનાગ્રી.)

વચન હુંવું જવ રાય, સેનાપતિ ^૩સજ થાય;
 લીધી સકળ સેનાય, બીજા ખંડમાં જાય. ૧
 રત્નચર્મ લીધું સાથે, મોટું દોયજ હાથે;
 સુખેણુ ભરત જે રાય, ફરસ્યે મોટું થાય. ૨
 લાંબું જોયણુ તે બારો, નવ જોયણુ પહોળું સારો;
 વાંહણુ વાવિયે ધાનો, સાંજે નીપજે અન્નો. ૩

૧ દેવતાના વપરાસમાં આવતાં વસ્ત્રો, ૨ મંગળકારી આસન.
 ૩ ચાંદલા, ૪ સેન્યનો ઉપરી, ૫ ચક્રીશ્વર, ૬ હમણું-હાલજ, ૭ તૈયાર,

- એહવું ચર્મ જે રત્નો, સહસ્ર સુર કરે ચત્નો;
 સિંધૂનદી કહી જ્યાંહ, મૂક્યું રત્ન તે ત્યાંહ. ૪
- સિંધૂનદીમાંહિં સારો, સાથે બહુ પરિવારો;
 નદીઅ તે ચઉદ હબરો, નીરતણો નહિ પારો. ૫
- હેમવંત પર્વત જોય, પશ્ચદ્ધ તિહાં હોય;
 નદીઓ નીકળી ત્રણેયો, પાણી ઉજવળ વણ્યેયો. ૬
- ગંગા સિંધૂ તે જોય, રોહિતા અંશની હોય;
 પશ્ચિમસાચરમાંહિં ભળતી, ગંગા પૂર્વે પળતી. ૭
- સિંધૂનદી કહી જેહો, પશ્ચિમે આલીઅ તેહો,
 લેહે વૈતાલય ત્યાંહો, ભળતી સમુદ્ર તે માંહો. ૮
- ત્યાં એક કુંડ તે લહિયે, માંહિ સિંધૂદ્વીપ તે કહિયે;
 તિહાં એક ભવન છે ખાસો, દેવીસિંધૂનો વાસો. ૯
- સિંધૂનદીતીરે સારો, ભવન તે એક ઉદારો;
 પ્રતિમા એકસો ને વીસો, નામું નિત્યે એ શીશો. ૧૦
- મૂળે સિંધૂ તે જોય, જોયણ સવા છ તે હોય;
 જોયણ સાડી બાસઠ બાણું, પ્રવાહે નદીઅ વખાણું. ૧૧
- ઇસી નદી કહી પરમો, ધર્યું ત્યાં રત્ન તે ચર્મો;
 ખાર જોયણ વાઈયું તેહો, નવ જોયણ પહોળું જેહો. ૧૨
- સિંધૂતરી તિહાં જાય, તિહાં બહુ સુદ્ધ તે થાય;
 સેનાની તિહાં જૂએ, 'જેહે' ભાણુ ન સૂએ. ૧૩
- સીંગલ બાબર બાત્યો, ટંકણ ચવનની નાત્યો;
 કલમુખ હળસી જેહો, છત્યા સુષેણે તેહો. ૧૪
- વિષમા કોળીઅ ભીલો, કીધી તેહની મીલો;
 તિહાં ભલ કચ્છ જે દેશો; હાર્યા તેહ નરેશો. ૧૫
- દેશ સકળ કરી હાથો, લીધા ભૂપતિ સાથો;

નરપતિ સોય નમાડયા, ચક્રીને પાગે પાડયા. ૧૬

લેટ સખળ તિહાં લાવે, ચક્રીને મન 'લાવે;

પાછા દેશ તે આલે, નૃપ ચક્રી સાથે આલે. ૧૭

(દુહા.)

ચક્રી પાસે તે રહ્યા, કરવા લ્હોસંગામ;

કેટલા દિવસ ગયા પછે, બોલ્યો ભૂપતિ તામ. ૧

સુષેણ સેનાની તેડિયો, વચન કહે અનુકૂળ;

તુમે આગળ આલો વહી, જિહાં વૈતાલ્યજ મૂળ. ૨

મૂળે' દોય ગુફા સહી, નામ તિમદા હોય;

ખંડપરપાતા પશ્ચિમે', નામ ગુફાનાં જોય. ૩

(ઢાળ ૨૪ મી-દેશી પ્રણમી તુમ શ્રીમં'ધરજી-રાગ પરજ.)

સોય ગુફા છે શાસ્વતીજી, લાંબી જોયણ પંચાસ;

જોયણ બાર પહોળી સહીજી, તિહાં નહીં કોઈનો વાસ. ૧

નરેશ્વર ચક્રી આવેરે ત્યાંહિં, ત્રણ ખંડને સાધતોજી;

અસુરતણાં ફળ જ્યાંહિં. ન. ૨

આઠ જોયણ ઉંચી સહીજી, ઉંચાં એહવાંરે બાર;

પહોળપણે છે તે વળીજી, લાખું જોયણ ચ્યાર. ન. ૩

ગુફામાંહિં જો જો વળીજી, નદી અનોપમ દોય;

જોયણ ત્રણ પહોળી સહીજી, શાશ્વત કહિયે સોય. ન. ૪

નદી નામ છે શાશ્વતાંજી, ઉનમગજલા વળી એક;

જે નાખો તે ત્યાં તરેજી, મહિમા નીરવિશેક. ન. ૫

નદી ત્યાંહિં ખીજી લલીજી, છે નિર્મગનજલાય;

જે નાખો તે ધૂડશેજી, જોજો જળમહિમાય. ન. ૬

આવી મિલે એ સિંધુમાંજી, નદી લલી વળી હોય;

ગુફા તિમદામાં વળીજી, એ બેહુએ પણ હોય. ન. ૭

(હુહા.)

ઇશી ગુફા રળિયામણી, પૂરવ દિશિ છે જ્યાંહિં;
પૃથિવી લેવા કારણે, ચાલ્યો ચક્રી ત્યાંહિં. ૧
સુપેણ સેનાની તેડિયો, ભાખે નૃપ તેણી વાર;
ગુફા આગળે જઈ કરી, ઊઘાડો બે બાર. ૨

(હાળ રપ મી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

હવી આગળ્યા નૃપની જિસે, સેનાની વહી ચાલ્યો તિસે;
આબ્યો ગુફાનું દ્વારજ જ્યાંહિં, ચોષધ અક્રૂમ કરે નર ત્યાંહિ. ૧
સ્નાન સોય કરે પારણે, વસ્ત્ર ઊજળાં ત્યાં પહિરણે;
ધૂપ ઉખેવે પરિમળ ઘણે, નમસ્કાર કીધો બારણે. ૨
સેનાપતિ તવ ઠેલે બાર, નવ ઊઘડીઆં તેણી વાર;
અઠાન્હિકા મોર્તસવ તવ કરે, અષ્ટમંગળ તે આગળ ધરે. ૩
હંડરત્ન તવ હાથે લિયે; સાત આઠ ડગ પાછાં દિયે;
આવી ^૧ધાઓ કરે ત્રણ વાર, ગુફા તિમણ ઉઘડે બાર. ૪
વૈતાલ્ય આખો તે ઘડહડે, ^૨તરૂ પર્વત તે તૂટી પ્રડે;
દક્ષિણ ઉત્તર બાર, ખડખડે, ^૩લોચન પરે બેહુએ ઉઘડે. ૫
તવ એક આણે ^૪વડો ગયંદ, ઉપર બેસે ભરતનરિંદ;
ગજ જમણું કુંભસ્થળ જ્યાંહિં, મણિરત્ન એક મૂક્યું ત્યાંહિં. ૬
આંગળ ચ્યારતણું તે જોય, તેહથી બહુ અબુઆળું હોય;
દેવ અધિષ્ઠા તસે હબાર, રોગહ શસ્ત્ર ન લાગે ધાર. ૭
પછે રત્ન કહ્યું કાંગણી, હાથ લિયે ખટખડનો ધણી;
હિરણ્ય સરખું તે પણ હોય, ^૫સહસ દેવતા સેવે સોય. ૮
એવું કાંગણી જે છે રત્ન, ચક્રી તેહનું કરતો ચત્ત;

૧ પ્રહાર-ધા. ૨ ઝાડ. ૩ આંખોની પેટે. ૪ મોટો હાથી,
૫ હબાર.

ભીંતે લેધ કરતો માંડલાં, 'તરણીજ્યોતિયકી નિર્મળાં. ૬
 જોયણ બાર અબુઆળું કરે, ધનુષ પાંચ સહિ મોટાં શરે;
 પૂરવ પશ્ચિમ ભીંત્યો તાસ, મંડલ કરે ત્યાં ઓગણપચાસ. ૧૦
 ચક્રીની પદવી જિહાં જગે, શુક્ર માંડલાં રહે ત્યાં લગે;
 સખળ પુન્યનો ચક્રી ધણી, આલ્યો પૃથિવી લેવા ભણી. ૧૧
 શુક્રમાંહિ પેઠા 'પરપરી, લોકનાળિં જાણે ત્રીછી કરી;
 તેણિ જગા સેઢળથી વહી, મધ્ય નદી છે આવી સહી. ૧૨
 પત્થરપાજ બાંધી ત્યાં સહી, ચક્રીનાં ફળ આલ્યાં વહી;
 ઉત્તર પોળે તે નીકળે, મ્લેચ્છ ખંડમાંહિ સળસળે. ૧૩

(હહા)

મ્લેચ્છ ખંડમાં આવિયો, સ્વામી ભરતનરિંદ;
 બહુ પરિવારે પરવર્યો, 'જાણું ગગને ચંદ. ૧
 (ઢાળ રફ મી-દેશી પ્રણમી તુમ શ્રીમંધરજી.)
 ચંદતણી પરે પરવર્યોજી, નહિ કેા ચક્રીરે જોડિ;
 'હય ગય લાખ ચોરાશિયાંજી, 'પાયક છન્નુ કોડિ.
 નરેસર, સૈન્યતણો નહિ પાર, 'સેનાની પણ સંચરેજી;
 આગળ થઈ અસવાર. નરેસર, સૈન્ય, ૧
 ચોસઠ સહસ સુખાસણાંજી, દશ કોડિઅ લાંબ ધનય;
 લાખ ચોરાશી રથ ભલાજી, એક લખ દૂઝે ગાય. ન. સૈ. ૨
 દોય સહસ ને પાંચસેંજી, સુર નવિ લોપેરે આણુ;
 પાંચ લાખ દીવીધરાજી, લાખ ચોરાશી 'નિસાણુ. ન. સૈ. ૩
 ચોસઠ સહસ 'ગિરદાવળીજી, નાટિક સહસ ખત્તીસ;

૧ સૂર્ય, ૨ એક પછી એક. ૩ જાણે અસખ્ય તારાઓ સહિત
 આકાશમાં ચંદ્રમા પરવરે છે તેની પેઠે. ૪ ઘોડા હાથી. ૫ પૈદલ-
 પાળા. ૬ સેનાનો-ધસકરનો ઉપરી અમલદાર. ૭ નગારાં-નોખત. ૮
 યશનાં વખાણુ બોલનારા.

ત્રણ કોડિ બ્યાપારીઆણ, ત્રણ લાખ ^૧મંત્રીશ.ન. સૈ. ૪
 પૃથિવી, લાગી ^૨ધૂળવાણ, ^૩દિશિનો થાએરે દાહ;
^૪ઉલ્કાપાત થાએ સહીણ, અતિ ભૂંડ ત્યાં ^૫વાય. ન. સૈ. ૫
 ભડે ^૬ખેહ ત્યાં અતિ ઘણીણ, અને હોય તિહાં નિધાત;
 પીતવર્ણ દાહડો થયોણ, દેખે બહુ ઉત્પાત. ન. સૈ. ૬
 સમળી સારસ કાગડાણ, કોડિ ગગન ફરંત;
 ગગન સ્થામ નિહાળતાંણ, ચિંતા અસુર અત્યંત. ન. સૈ. ૭
 ચક્રીદળ ^૮બળિયાં સહીણ, પહિરી સોવન 'સનાહ;
^૯કોઈંડ લેઈ હાથમાંણ, સુદ કરેવા બાય. ન. સૈ. ૮
^{૧૦}સુદ્ધગર ફરસી તિહાં ગ્રહીણ, કેના હાથેરે ^{૧૧}દંડ;
 તેણે આકાશ દીપાવતાણ, મિળિઆ પુરૂષ પ્રચંડ. ન. સૈ. ૯
 સાયરને શોષે સહીણ, કરે પર્વત ચકચૂર;
 કે આકાશ ધધોળતાણ, પૃથિવી ફાડે ^{૧૨}શૂર. ન. સૈ. ૧૦
 અસિંમાં પેસે સહીણ, સિંહથું લેતારે ^{૧૩}બાથ;
 ગજ બળિયાને સાંકળેણ, વજ્રદંડ તસ હાથ. ન. સૈ. ૧૧
 શત યોધા નર ત્યાં મિળ્યાણ, એક હથેરે હબર;
 લખ યોધાનર ત્યાં મિળ્યાણ, એક કોટિ નર પ્રાહાર. ન. સૈ. ૧૨

(હુહા.)

દળ દેખી ચક્રીતણાં, મળિયા સળળ મલેચ્છ;

કહે સુખ કાયર આવિયા, હમણાં લેશે રેચ્છ. ૧

૧ વિચાર-મંત્રના ગુંથનારા પ્રધાનો. ૨ ધરતી કંપ થવા લાગ્યો.
 ૩ દિશાઓ લાલવર્ણી થતાં દાહ દેખાવા લાગ્યો. ૪ તારાઓનું ખરવું,
 વીજળીનું પડવું વગેરે ઉલ્કાપાત. ૫ નહારો પવન વાવા લાગ્યો. ૬
 ધૂળ. ૭ બળવંત. ૮ બખ્તર. ૯ ધનુષ. ૧૦ મગદળિયા. ૧૧ લાકડી.
 ૧૨ શૂરવીર ૧૩ બાથ બીકતા.

(હાળ ર૭ મી—દેશી ચોપાઇ છંદની.)

ઈશાં વચન મુખ લાખે તેહ, જાતતણા બળિયા છે જેહ;
 બહુ ધમંડિ ગજ ઘોડા ઘણા, ગંભ્યા નવિ જાએ કો તણા. ૧
 સકળ દેશના રાજા મિલ્યા, કોથે અતિ ખોલે કળકળ્યા;
 અણવાંછયાંનો વાંછણહાર, ખાળતણી પરે મૂઠગમાર. ૨
 સ્ત્રીણુ પુન્યતણા એ ઘણી, લક્ષણહીણુ દીશે નિર્ગુણી;
 અધારી ચૌદસનો જણ્યો, સકળ મલેચે નૃપ અવગણ્યો. ૩
 એક કહે ધર રૂઠો રાય, એક કહે પૂરું થયું આય;
 એક કહે મરવું છે અહીં, તો ખીજે થળ જાએ કહીં ! ૪
 એક કહે એ કરમે નડ્યો, એક કહે એ ભૂલો પડ્યો;
 એક કહે એ મારગ જાય, કિશું વઢે એ હિંદુરાય ! ૫
 એક કહે એ સુદજ કરે, અર્થ આપણો તો સહી સરે;
 ઘણા દિવસના ૧ખરજે હાથ, ૨આસિંકલ થઇયે નરનાથ. ૬
 ઘણા દિવસનાં જે હથિયાર, કાટ ભરાઈ થયાં ૩ખુવાર;
 તેને આજ ખહાર કાઢિયે, વીરોનાં મસ્તક પાડિયે. ૭
 ઇમ ખોલે મન હર્ષ અપાર, જિમ ભૂખ્યાં લહે અમૃત આહાર;
 અતિ તરશ્યો લહે ગંગાનીર, જાણે વિપ્રને લાધી ખીર. ૮
 ખૂડતાં કર લાગે બહાણુ, નર થાક્યો ને મિલે ૪સદ્લાણુ;
 જન્મ દરિદ્રી પૃથ્વી ફરે, સોવનકડા દેખી ચિત ઠરે. ૯
 એમ ખરખે હરખે બહુ વીર, ઉતારશું સહી એનાં નીર;
 કાયરને હણતાં કેહી વાર ? ! કિશો ઘાસ કોખે ૫અંગાર ! ૧૦
 બ્યારે કોપ કરેજ ૬કુઠાર, કેળ કાપતાં કેહી વાર !
 કમળ ઉપરે કોખ્યો ૭કરી, ઉમેળતાં ક્ષણ લાગે ખરી ? ૧૧

૧ ચળવળે છે. ૨ આભારી. ૩ ખરાબ. ૪ વાહન. ૫ દેવતા-
 અગ્નિ, ૬ કોવાડો, ૭ હાથી.

સે'હને 'મૃગ હણતાં રી વાર ? 'રવિ ક્ષણમાં ટાળે અ'ધકાર;
૧૦ આકતૂર થિર કે પરે'થાય ! પ્રચંડ કો'પ્યો જ્યારે ૧૧ વાય ? ૧૨

(હુંહા.)

પ્રચંડ પવનજ આગળે, ઊડે આકજ તૂર;

ધશું કહીને ઊઠિયા, સુદ્ધ કરેવા શૂર. ૧

(હાળ ૨૮ મી-દેશી કાન બજાવે વાંસળી-રંગણી આશાવરી.)

શૂર લીડે રણમાં બહુ, ઘર [ની] માયા મૂકે;

ધનુષ ચડાવીને ધસે, નર બાણ ન ચૂકે. ૧

શૂરગુણે તન હુલ્લસે, તવ આગાંત્રીટે;

આલો 'રણુ અ'પલાવિયે, મરવું તિહાં ખૂટે. ૨

મસ્તક-રેણી હુલ્લસે, શિર ટોપ ન આવે;

શૂર સુલટ તે આગળે, જીવતો કુણુ બલે. ૩

કેતા નર રણમાં ધસે, કાઢી તરવાર;

કંડ સાંગ લેઈ ધસે, થઈ મારો માર. ૪

કેઈ ભાલા ઊંચા કરી, જમને નહોંતરતા;

આવો 'ભક્ષ તુમ દીજિયે, રહો ઘર ઘર ફરતા. ૫

ધર્શાં વચણ બોલે સુખે, રણુ સામા આવે;

રૈંછ ચામડે વીંટીઆ, શિર ટોપ બનાવે. ૬

૧કૂર્મચર્મ સરખી વળી, સલે બખતર પહેરી;

ગુરજ તણા ઘા બહુ કરે, નર સોચ 'નમેરી. ૭

મિલ્યા અસુર સહુ એકઠા, રણુ [માં] નરને મારે;

ભરત [ના] કટક ઊપર પડયા, સહુ એકે વારે. ૮

તરવારો જિમ વીજળી, બાણુ વરશે મેહ;

૮ હરિણને મારતાં. ૯ સૂર્ય. ૧૦ આક્રાંતું તૂર. ૧૧ ભારે
પવન. ૧ લડાઈના મેદાનમાં પડતું મ્હેલી-ધુસી જખએ, ૨ માથાના
માળ-પટા, ૩ ખાવાનું.

- ૧અશ્વસૈન્ય ભાગ્યું સહી, તસ ૨ધાયા દેહ. ૯
 ભરતકટક ભાગ્યું સહી, શૂર આગળ સેટી;
 નદીપૂર જિમ ભાગિયું, સાયરને લેટી. ૧૦
 પડ્યા પુરૂષ બહુ નાસતા, પાળા બહુ માર્યા;
 ૩પત ખોઈ નિજ નાથની, નાઠા રણ હાર્યા. ૧૧
 રથ ભાંજ્યા રણમાળવી, હય હસ્તી ભાગા;
 તે ન ગયા નર જીવતા, જે હાથે લાગા. ૧૨
 ધૂમ ગઈ વેગે તહીં, જિહાં છે ૪સેનાની;
 મહા દુઃખ તેને બિપનું, તે જાણે ૫જ્ઞાની. ૧૩
 વેશ્યા ૬વિષ્ણુરૂપે દુખી, યોગી ૭ધનસંચે;
 નિદ્રા નહીં નર ૮રોગિયો, બહુ માંકણ ૯મંચે. ૧૪
 પુત્ર કુબ્યસની જેહનો, તે દુખિયો બાપ;
 દુખ મોટું ભૂઈ સુએ, ઘરમાંહિં સાપ. ૧૫
 ૧૦તાની કંઠવિના દુખી, પંડિત વિષ્ણુ વાણી;
 વૈદ્ય દુખી તન રોગિયો, ન લહે નિસાણી. ૧૬
 સતી સ્ત્રીને એ દુખ ઘણું, નર મૂકી જાય;
 રણમાં ૧૧ફળ ભાગે તદા, દુખ મોટું રાય. ૧૭

(ફરહ)

- રાયતણે દુખ એ ઘણું, રણમાં ભાગા વીર;
 સેનાની કોધજ કરી, ૧૨અર્થે ચડિયો ધીર. ૧

૧ કાચખાના ચામડા જેવી. ૨ રહેમ-મહેર વગરના. ૩ અગા-
 દીની લશ્કરી ટુકડી. ૪ શરીર ધવાયાં. ૫ ઇજ્જત-આબરૂ. ૬ સેના-
 પતિ. ૭ કેવળજ્ઞાની. ૮ કંઠરૂપી હોવાથી. ૯ ધનદોષત એકઠી થવાથી.
 ૧૦ ખીખાર. ૧૧ માંચામાં. ૧૨ ગાનાર. ૧૩ લશ્કર. ૧૪ ધોરે.

(લાળ રદ્દ મી-દેશી લાંકામાં આવ્યા રામરે-રાગણી માણી.)

અશ્વરત્ન કંઠો વળી જેહરે, એશી આંગુળ ઉંચો તેહરે;

આંગુળ નવાણું પહોળોરે, ગલકે તન સોનો સોળોરે. ૧

આંગુળ એકસો ને આઠરે, હય લાંબો છે શુભ ઘાટરે;

ઉંચી ખત્રીસ આંગુળ રોકેટરે, હય ચાલે દેતો દોટરે. ૨

શુક સરિખો નીલો વાનરે, જેના ચ્યાર આંગુળના કાનરે;

ખાહુ તે આંગુળ વીસેરે, સોળ આંગુળ જઘા દીસેરે. ૩

ચ્યાર આંગુળ જેહની જાનુરે, ખરી ચ્યાર આંગુળનું માનરે;

પુઠ પહોળી ઢળતી હોયરે, મસ્તક ધૂણાવે સોયરે. ૪

જેનાં રૂમાંડાં સુકમાળરે, પટકુળ નિસ્યાં સુંહાળરે;

નવચૌવનવતો જેહરે, ચાણુક નવ લાગે દેહરે. ૫

અસવારને ચિંત્યે ચાલેરે, ચોકડું સોવનમય ધાલેરે;

કંચનની ધૂધરમાળરે, પંચવર્ણ ભૂષણ વિશાળરે. ૬

કંચનનું કમળ પ્રસિદ્ધરે, હય માથે ટીકું કીધું રે;

શણગાર બહુ નહીં થોડોરે, જાણે ઈંદ્ર તણો એ થોડોરે. ૭

હય વાંકા માંડે પાયરે, સુખ લાળવડે શોભાયરે;

સો જ્યેષ્ઠ ખિણમાહિં જાયરે, ગરૂઠ સરિખો તે કહેવાયરે. ૮

કચરામાં પાયે ધાલેરે, નવ બૂટે જળમાં ચાલેરે;

૪૮પતો હય કોતર ખાડરે, ચડે ડુંગર મોટા ખડાડરે. ૯

થળમાંહિં તે પિણુ ચાલેરે, શુક્રમાંહિં પેસી રહાલેરે;

ગઢ ઊપર ચડતો એહરે, ગતિ પાંચે ચાલે તેહરે. ૧૦

જાણે અશ્વ આકાશે ચાલેરે, શ્વાસ કમળ સરિખો ચાલેરે;

વિનૈવંત બહુ ગુણઆમરે, કમળાપીઠ તેહનું નામરે. ૧૧

સહસ દેવતા કરતા સેવરે, ઇંસ્યો હય આણ્યો તતખેવરે;

સુખેણુ સેનાની ચડિયોરે, સલિ પહેરીને સ્હામો ભડીઓરે. ૧૨

૧ થોડો. ૨ ગરદન. ૩ પોપટ. ૪ ઈંકતો. ૫ હજાર. ૬ દુરત.

(હાં.)

શૂર થઈ રહ્યો ભિડે, સાથે દેવ હજાર;

ખડગરત્ન હાથે ગ્રહી, સહસ્રદેવ કરે સાર. ૧

(હાળ ૩૦ મી-ભાદ્રવે ભેંશ મચાણી એ દેશી-રાગ સામેરી.)

સહસ્ર દેવતા કરતા સારરે, ઇંસું હત્ય લિયે હથિયારરે:

લાંબું આંગુળ પંચાસરે, સોળ આંગુળ પહોળું તાસરે. ૧

અર્ધ આંગુળ બાડું બાણુરે, રત્નજડિત તે મૂંઠ વખાણુરે;

બહુ વર્ણે તે પિણુ નિરખુરે, તે તો ચમની બિંહડા સરખુરે. ૨

ઇંસું ખડગ લઈ નિજ હાથેરે, સર્વ સેન્યા લીધી સાથેરે;

રણગંગામાંહિ પેઠેરે, સૂતો સિંહ થયો બાણે પેઠેરે. ૩

મૃગ-અસુર તિહાં રણુ ભાગારે, થયા કાયર પડવા લાગારે;

મુખ-ભંગ થયા રણમાંહિરે, પેઠા ગિરિકંઠરા બ્યાંહિરે. ૪

હથિયાર તિહાં ઘણા નાખેરે, મુખે દીનવચન બહુ ભાખેરે,

દીઠા સેનાનીના હાથરે, ઘણા બેચણુ નાશી જાતરે. ૫

નદી સિંધુનો કાંઠો બ્યાંહિરે, મળ્યા એકઠા આવી ત્યાંહિરે;

કરી ધૂળ તણા સંચારારે, સૂતા નાગા અસુર બિચારારે. ૬

તપ અકૃમ કરી તિહાં સારરે, સુર આબ્યા નાગકુમારરે;

તે તો તેહના કુળનો દેવરે, આવી પૂછે તતખેવરે. ૭

કુણુ કારણુ તેડયા અમનેરે, દુખ કવણુ પડયું છે તમનેરે ?

કહે અસુર કરો અમ સારરે, આ હિંદુ કરે અમ પ્રહારરે. ૮

મારો હિંદુને પાછા ઠેલોરે, ઘાવ વજતણા તિહાં મ્હેલોરે;

કહે દેવતા અહીં નવ ચાલેરે, હાથ કૃષ્ણધર-મુખ કુણુ ઘાલેરે. ૯

એ તો ચક્રી કિમેહ ન ભાગેરે, મંત્ર વિદ્યા શસ્ત્ર ન લાગેરે;

તુમ માટે પરિસહ કરિશુરે, પાછા ફરશે તો ફેરવશુરે. ૧૦

૧ હુંગરની શુકા. ૨ દયામણાં. ૩ પયારી. ૪ મ્હેચ્છ. ૫ બહાર.
૬ આર્ય. ૭ સાપ.

ઇમ કહી આકાશે આવેરે, ખગ કાળો વીજ ચલાવેરે;
 વરસે જળ મૂશલધારેરે, જાણે બાણને ફંડ મહારેરે. ૧૧
 નવ દીસે ડૂંગર સૂરેરે, ગજ રથ તોણે જળપૂરેરે;
 ન રહે ઘન સખળો વરસેરે, તવ ચર્મરત્ન નૃપ ક્ષેપસેરે. ૧૨
 બાંધ્યું તે બેયણુ ખારેરે, તિહાં કટક ચડ્યું તિણિવારેરે;
 હળ બિપર ઢાંકવા કાજેરે, છત્રરત્ન લીધું મહારાજેરે. ૧૩
 છિ એક ધનુષ વિસ્તારેરે, રત્ન વાધ્યું બેયણુ ખારેરે;
 કંચનમય તે પિણુ કંહિયેરે, હેમદંડ અનોપમ લહિયેરે. ૧૪
 તડકો પાણી રજ વાયરે, નવ ચાલે તેણિ કાયરે;
 ચર્મ છત્ર મિલી બેહુ જાયરે, તેતો હાબડાની પેરે થાયરે. ૧૫
 મણિરત્ન અનૂપમ જેહરે, લેઈ ફંડે બાંધ્યું તેહરે;
 કરે અનુઆળું બહુ માંહિરે, સુખે કટક રહે વળી ત્યાંહિરે. ૧૬
 કોટીબકરત્ન કહેવાયરે, બહાણે વાવે સાંઝે થાયરે;
 ફળ ફૂલને કુપળ અન્નરે, જમતાં સુખ પામે તનરે. ૧૭
 ઇમ દિવસ ગયા જવ સાતરે, મેઘ વરસે પિણુ નવ જાતરે;
 ચક્રી મન આપ વિચારેરે, દેખે ઉપસર્ગ કરતો ત્યારેરે. ૧૮
 ખીજ્યો ચક્રી તિહાં તતખેવરે, તેડયા સોળ સહસ વળી દેવરે;
 ભૂપતિ કહે કિસુંઅ વિચારેરે, મેઘમાળી દેવને મારેરે. ૧૯
 સુર હાથ લઈ હથિયારેરે, તવ પદાયા તેણીવારેરે;
 નાકા તવ નાગકુમારેરે, ઉપસર્ગ રાખ્યો તેણીવારેરે. ૨૦
 કરી મેઘ વસર્જન ત્યાંહિરે, આબ્યા અસુર સંથારા બ્યાંહિરે;
 તુમે ભરત તણે પગે લાગેરે, દેશ આપીને મીનત માગેરે. ૨૧
 મિલી અસુર કરેઅ વિચારેરે, નાખી હાથતણાં હથિયારેરે;
 મણિરત્ન રથે બહુ ભરતારે, આપી પાય નમે સ્તુતિ કરતારે. ૨૨

(૬૯૫)

- સ્તુતિ કરી સુખ અતિ ઘણી, ધન્ય એ જ્ઞપભજિણુંદ; ૧
 તેહને કુળ 'તરણી સમો. સ્વામી ભરતનરિંદ.
- જિણે બહુ વૈરી વશ કર્યા, દેવ નમાવ્યા પાય;
 થઈ રંક આવી મિત્ર્યાં, કીધી તામ રક્ષાય. ૨
- એમ અસુર સુખ સ્તુતિ કરિ, આલોચો અપરાધ;
 પરગટકુળ વળી તેહનું, અમ સઘળાને લાધ. ૩
- હવે અમો તુમ 'કિંકરા, તુમો અમારા નાથ;
 ઇસું કહી ભરતજ તણો, વાંસે મૂકાવ્યો હાથ. ૪
- ભરતે બહુ સંતોષિયા, દીધો પાછો દેશ;
 આણુ ફરી ચક્રીતણી, જોર નહીં લવલેશ. ૫
- અસુર કરે નૃપચાકરી, તિહાં રહ્યો ચક્રીરાય;
 સુષેણ તિણે તવ તેડિયો, કહ્યું કામ તિણે ઠાય. ૬
- નદી સિંધુતણો વળી, ઉત્તર કાંઠો જોહ;
 ખંડ એક ત્યાં અતિ ભલો, સાધી આવો તેહ. ૭
- ભરતવચન શ્રવણે સુણી, ચાલ્યો સેવક તામ;
 મલેચ્છ [નો] દેશ જીત્યો સહી, લીધાં સઘળાં ગામ. ૮
- બહુ રિદ્ધિ રાજાં 'ગ્રહી, આંવ્યો મન-ઉદ્ધાસ;
 પાય નમાવ્યા રાયને, ભરતે રાખ્યા પાસ. ૯

(૬૯૬ ૩૧ મી—દેશી—ગોપાલ ઇંદની.)

- અનુક્રમે તવ ચાલ્યો રાય, ચૂળ હિમવંત સાહામો જાય,
 પરવત તણી તળેહટી બ્યાંહિં, અકૂમ એક પોષધશું ત્યાંહિં.
 હેમવંત-સુરને સાધવા, સોવન રથે નૃપ બેઠા હવા;
 હેમવંત સોવનમય સાર, રથ અથડાવ્યો ત્યાં ત્રણવાર. ૨

તિહાં નામ 'અંકિત' જે બાણ, તે લઈ મૂકે ભરત સુબાણ;
 ખહોતેર જોયણ તે પિણ બાય, પડે તેહ જ્યાં દેવસલાય. ૩
 સુરને ચડિયો સખળ કપાય, લઈ ખડગને ઊભા થાય;
 સોય પુરૂષના હણો પરાણ, જે મૂરખ મૂકે અહીં બાણ. ૪
 મંત્રીશ્વર ત્યાં ઊઠી કરી, વાંચી બાણને બોલ્યો ફરી;
 સ્વામી નેવ ખીજો ધણ ઠાય, ઋષભપુત્ર એ ભરતહરાય. ૫
 ચક્રી મોટો ભરતનરિંદ, અરધું આસન આપે ઈંદ્ર;
 અનેક સુર નર સેવા કરે, સકળ પુરૂષમાં એ પણ રશિરે. ૬
 ધણ વચને શીતળ થયો દેવ, ફૂલમાળ લીધી તતખેવ;
 સર્વ ઔષધિ ને ગોશીર, પદ દ્રહતું લીધું નીર. ૭
 દેવદુષ્પ વળયા બહેરખા, આપે કંડ સુર ઉત્પલસુખા;
 આપે ભરતતણું જે બાણ, ચક્રી [ને] પાય નમ્યો સુર બાણ. ૮
 ભરતરાયે સંતોષિ ઘણું, વળ્યો દેવ જ્યાં ઘર આપણું.
 ઉત્સવ સખળ કરી તિણ ઠાય, ઋષભકૂટ પછિ આળ્યો રાય.
 ભરત કહે કહોને નવ નમું, અથહાળ્યું રથતું કાગમું;
 ઋષભકૂટને પૂરવ પાસ, નિજ નામું લખતો ઉદ્દાસ. ૧૦
 આ અવસર્પિણી કાળે જોય, ત્રીજા આરા છેહડે સોય;
 ભરત હુઓ જગમાં વિખ્યાત, તે હું તણ બુવનનો નાથ. ૧૧
 ધમું વચન નૃપ સુખથી કહી, પછી પારણ કીધું સહી;
 મહોત્સવ કરતા પદ્યખંડ ધણી, પાછા આળ્યા વૈતાલ્ય ભણી. ૧૨
 નમિ વિનમિ રહે તેણે ઠાય, મૂકે બાણ ત્યાં ભરતહરાય;
 બાણે નામું લિખિયું એમ, આવી મળો તુમ હોવે જેમ. ૧૩
 જળદ્રીપ અનુપમ કહ્યો, પ્રથમ ભરત હું ચક્રી હુઓ;
 ઋષભકૂટ અછિવળી જ્યાંહ, નામું લખી આળ્યો હું આંહ. ૧૪

તિણુ કારણુ મેં મૂક્યું ખાણુ, વાંચી માનો મહારી આણુ;
 ઇચ્છો તીર વિદ્યાધર બોય, નમિ વિનમિ ખીજ્યા તિહાં દોય. ૧૫
 વઢવા કાજ ઉઠ્યા ગહગહી, સખળ કટક-મેળ્યું તિહાં સહી;
 પ્રયાણુ ભાલા વજડાવી જિસેં, મળ્યા એકઠા ગગને તિસેં. ૧૬
 વિમાનમાં બેઠા કેટલા, કેતાને ગજ ચડવા લલા;
 અશ્વરથેં બેઠા બહુ વીર, લીધાં ફરસી તોમર તીર. ૧૭
 વજતણો પહેરી 'સન્નાહં, ઊંઠકતા આન્યા તિણુ ઠાય;
 ખીજીને યુદ્ધ કરતા બહુ, 'રણૂએ વિદ્યાધર સહુ. ૧૮
 ચક્રીસેન ન જીતે જિસેં, આપ ભરત ઊઠ્યો તિહાં તિસેં;
 વજ્રહંડનો કરતા ઘાય, ભરત ન જીતે તેણે ઠાય. ૧૯
 નમિ વિનમિ કહે રાખું લાજ, ફેકટ સીંઠ મરે મહારાજ;
 'ઋષભદેવતું' ખાધું લાણુ, તું ચક્રી અમ આગળ કૂણુ ? ૨૦
 આખું અમને તાતે રાજ, તે લેવા તું આન્યો આજ;
 કાં તું કરતો ભરત અધર્મ, -તાતવણી નવ રાખે શર્મ. ૨૧
 ભરત કહે સુણુ લાખું વાત, તુમે 'લહુડા હું' મો'ટો ભાત;
 મારી આણુ ન માનો તુમો, કિંસું 'મહોત લહું' નર અમો ? ૨૨
 નમિ વિનમિ કહે સુણુ મહારાજ, વઢતાં કિમે ન વાધે લાજ,
 સંતોષ્યે માને આગના, અમો દાસ નહીં કેહના. ૨૩
 ઇણુ વચને ત્યાં ખીજ્યો રાય, લઈ ચક્ર મૂકે તિણુ ઠાય;
 ત્રણુ પ્રહસિણા દેઈ કરી, ચક્રરત્ન તે આન્યું ફરી. ૨૪
 ખિન્નખેદ થયો તવ રાય, મહોત ગયું સહી એણે ઠાય;
 બાર વર્ષ હું ફેકટ વઢ્યો, ઘટિયો યશ જે ઉંચો ચડ્યો. ૨૫
 ચિંતાતુર નૃપ હીઠાં જિસેં, નમિ વિનમિય વિમાસે તિસેં;
 ધિગ ધિગરે એ 'વરવું' રાજ, કે કોહોની નવ રાખે લાજ. ૨૬

૧ કવચ-ખજર વગેરે. ૨ યુદ્ધના મેદાનમાં લઢવા લાગ્યા. ૩
 મ્હાનો-લઘુ. ૪ મોટાઈ-માન. ૫ ખરાબ-હાનિકારક.

લોભી ભરત અમ મોટો બ્રાત, મૂકી ચક્રને કરતો ઘાત;
 અમો મારવા કર્યો ઉપાય, રાજમાન ધિગ લોભ કષાય ! ૨૭
 ભરત અમો જિનવરના બાળ, મરતાં હોશે દેશે ગાળ;
 ઋષભતાણું કુળ છે નિકલંક, વઢતાં હોશે સહી સકલંક. ૨૮
 ઇસું વિમાસી છંડી હિવે, છતું અબળ પ્રાક્રમ ગોપવિ;
 આવી ભરતને લાગે પાય, સકળ નગર તાહરાં મહારાય. ૨૯
 અમો તાતના થાશું શિષ્ય, ઋષભ હાથે જઈ લેશું દિગ્ધ્ય;
 ભરત કહે હું ભૂડો આજ, મુજ માટે તું મ મૂકે રાજ. ૩૦
 નમિ વિનમિ કહે તું નિકલંક, તારો કિસો ન દીસે વંક;
 ચક્રરત્ન ધર આવે તોય, ભેહ સકળ રાજ વશ હોય. ૩૧
 અમો 'શૈક કર્યું અભિમાન, હવે અમો આણી હિચકે સાન;
 અમે અપરાધ કર્યો છે બહુ, તુમે ભરત ખમે ભે સહુ. ૩૨

(હાલ)

અમ અપરાધ બંધુ ખમો, રીસ તમે અમ સાથ;
 વિનમિ-ધર પુત્રી ભલી, આપી નૃપને હાથ. ૧
 'સમચતુરસ સંસ્થાન છે, તે જગમાં સીરત્ન;
 ચંદ્રસુખી મુગલોચની, સહસ દેવ કરે ચત્ન. ૨
 ઈંત જિસા દાદમ-કળી, 'અધર પ્રવાળી રંગ;
 ઓર ઘણી કટી પાતળી, સબળ સુકોમળ અંગ. ૩
 કનક-કુલ દેવે' ઘડ્યાં, તાસ પરોધર હોય;
 કમળનાળ સરિખી કહી, નારી બાહુડી હોય. ૪
 પગ'પંકજનું' ભેડહું, જંઘા 'કઠળીસ્તંભ;
 હંસગતિ ચાલે સહી, રૂપે ભાણું રંભ. ૫

૧ નકામું. ૨ જેના ચારે અંશ ભરતાં સમ છે એવું પ્રમાણ-
 યુક્ત. ૩ હોં. ૪ કમળ. ૫ કળના થંભ જેવી સુવાળી ને ચઢા ઉતાર.

દેવકુમારી પદ્મિની, અંગ વિભૂષણ સોળ;

પહેરણુ ચંપા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમલો(ગો)ળ. ૬

અરણે નેવર વાજતાં, કટીમેળળ બલકંત;

ચણુ ઝાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત. ૭

સાર વસ્તુ જગમાં ઘણી, લીધું તેનું સાર;

નારીરત્ન નિપાદ્યું, તિસો ભરત ભરતાર. ૮

ભરત વિના બીજો વળી, ન ધરે એહને અંગ;

મીણુતણી પરે તે ગળી, લાખ અગ્નિને સંગ. ૯

ઇસી નારી સુંદર ભલી, આપી ભરતને સોય;

ખમી ખમાવી રાયશું, પાછા વળિયા દોય. ૧૦

રાજ્ય દેઇ નિજપુત્રને, આવ્યા જિનવર બ્યાંહિ;

સંયમગ્રહી સુગતે ગયા, સિદ્ધ અનંતા ત્યાંહિ. ૧૧

(હાળ ઉર મી-દેરી પારકુસુમ જિનપૂજયરૂપે-

રાગ આશાવરી સિધુવો.)

નમિ વિનમિને સખગ પ્રશંસી, હીંડયો ભરતનરિંદ;

અનુક્રમે ગંગાતટે આવ્યા, ઋદ્ધે ઇશાનેંદ્ર.

હો રાજા, ભરત સમો નહીં કોય, ભુવન આરીસે દેવળ પામી,

સુગતે ગયો નર સોય, હો રાજા, ભરત સમો નહિ કોય. ૧

ઉત્તર દિશિ ગંગાને કાંઠે, ખંડ ભલો તિહાં એક;

ત્યાં સુષેણ સેનાની બાએ, સાધે દેશ અનેક. હો રાજા, ૨

અનેક સુભટ રાજાને જીતી, બહુ ઋદ્ધિ લેઇ આવે;

ભરતતણે પાયે સહુ લાગા, મોતી-થાળ વધાવે. હો રાજા. ૩

પછે ભરત ગંગાને કાંઠે, અહમ કરે ત્યાં એક;

ગંગાદેવીને નૃપ સાધે, આવી તે તતખેવ. હો રાજા. ૪

રથણ સિંધાસણ જે તિણે આખ્યાં, સુંદર તેહના ઘાટ;
 રત્નતણા કળશા પણ આપે, એક સહસ ને આઠ. હો રાજા. ૫
 ભરતકુંવરનું રૂપ નિહાળી, બ્યામોહ થઈ ત્યાં ગંગા;
 સુખે પ્રાર્થના બહુપરે કીધી, કીજે લોગ સુરંગા. હો રાજા. ૬
 દાહડી નવનવા વેષ બનાવું, ત્યાં લગી ચિર તમે થાજો;
 પૂર્વ વેષ પહેરું જમ ફેરી, ત્યારે નૃપ તમે જાજો. હો રાજા. ૭
 દેવી વચને નરપતિ મોહ્યો, વિલસ્યો વર્ષ હજાર;
 તેનો તે ચંદ્રવો બાંધ્યો, નૃપ આલ્યો તેણિ વાર. હો રાજા.
 શુક્રાખંડપ્રભાએ આવે, અકૃમ કરી ત્યાં ઠાવે;
 નટમાલ સુરને આરાધે, આપી ભૂષણ જાવે. હો રાજા. ૮
 આઠ દિવસ ઉત્સવ નૃપ કરતો, નટમાલ સુરનામે;
 પછી સુષેણ સેનાની તેડ્યો, શુક્રાતણે વળી કામે. હો રાજા.
 પોષધ અકૃમ કરે સેનાની, સ્નાન પારણે કરતો.
 બલિ ઉછાળી વસ્તર પહેરે, ધૂપધટી કર કરતો (ધરતો.) હો રાજા.
 સાત-આઠ રૂગ પાછા ભરતો, હંડરતન લઈ હાથે;
 ત્રણવાર પોળે ઘા કરતો, સહસ દેવતા સાથે. હો રાજા. ૧૨
 શુક્ર ખાર બેહુએ ઉઘડિયાં, ચક્રી નાગે બેઠો;
 મણિરત્ને કીધું અન્નુઆણું, શુક્રામાંહિ નૃપ પેઠો. હો રાજા. ૧૩
 ભરત માંડલાં કરતો ભીંતે, નદી દોય ત્યાં તરીઓ;
 વળી વૈતાલય બહાર તે આવી, ભરતેશ્વર બિતરીઓ. હો રાજા.

(હહા)

ભરતનેશ્વર આવિયો, ગંગા [ના] પશ્ચિમ તીર;
 નવ નિધાન તિહાં બિખનાં, નામ કહે મહાવીર. ૧

(૪૨)

ભરતખાડુબલી.

(ઢાળ ૩૩ મી—દેશી યૌવનવય પ્રભુ આવીઓ
એ—રાગ ધનાશ્રી.)

નર્ધ સર્વ પ્રથમ નિધાન એ, પાંડુક ધીબુ શુભ વાન એ;
પીંગલ ત્રીબુ સર્વ રત્ન એ, મહાપદ્મની કરતા ચત્ન એ. ૧
કાળ અને મહાકાળ એ, માણવ મોટુંજ વિશાળ એ;
શંખક નવસુ શુભ ઘાટ એ, ઝકેકે પૈડાં આઠ એ. ૨
લાંબાં તે ભેયણુ ખારએ, પહોળાં નવ ભેયણુ સાર એ;
ઉંચાં તે ભેયણુ આઠ એ, વૈદુર્ય મણિઅ કપાટ એ. ૩
સુર નવસોય હજાર એ, નવનિધિની કરતા સાર એ;
નરપતિ નિધિને વશ કરે એ, ત્રણ પોષધ એક અઠમ ધરે એ.
નવે નિધાન વશ થાય એ, પછી પારણું કરતો રાય એ;
અષ્ટાન્હિકા મહોત્સવ કરે એ, પછી ચક્રીનાં ફળ સંચરેએ. ૫
ગંગા [ની] કક્ષિણુ તીર એ, ખંડ એક તિહાં બહુ વીર એ;
સેનાની સોય તે સાધતો એ, જસમહિમા જગમાં વાધતો એ. ૬

(ફહા.)

ગંગાકક્ષિણુ તીર જિહાં, ખંડ એક તિહાં જેહ;
સેનાની જીતી કરી, પાછો વળિયો તેહ. ૧

(ઢાળ ૩૪ મી—દેશી કનકપ્રભ હહેલો થયો—રાગ ભાડ.)

સકળ દેશ નૃપ જીતીઓ, બત્રીસ સોય હજારરે;
બત્રીસ સહસ તિહાં વયો, દેશ રત્ન સી સારરે. આ. ૨
આ ભરતેશ્વર આવિયો. ૧
બત્રીસ હજાર નરેશ્વર, જીત્યા તિણવારે;
એક એક પુત્રી તેહની, પરણ્યો નરપતિ સારરે. આ. ૨
ચૌદ રત્ને કરી ચોભતો, જિમ વળી જંબુદ્વીપરે.
ચૌદ નદીએ દીપતો, તિમ ભરતેશ્વર નૃપરે. આ. ૩

ચૌદ રત્ન 'વિવરી કહું', ખડ્ગ હંડ વિશાળરે;
 ચક્ર છત્ર ચોથું વળી, ઉપજે આયુધ શાળરે. આ. ૪
 રત્ન કાંગણી અતિ ભલું, ચર્મ રત્ન તિહાં હોયરે;
 ત્રીભુ રત્નમણિ કહું, તે ભંડારે જોયરે. આ. ૫
 સેનાપતિ કોટીબકું, પુરોહિત રત્ન અપારરે;
 વળિય વારંચક ઉપજે, નગરીમાંહિ ચારરે. આ. ૬
 વૈતાલ્ય મૂળે ઉપજે, હય ગય રત્નાં હોયરે;
 વૈતાલ્ય ઉત્તરે શ્રેણી મહા, તિહાં સ્ત્રી રત્ન હોયરે. આ. ૭
 સાઠ સહસ્ર વરસ લગી, સાધી દેશ આવતોરે;
 રાજધાની અ નિમત વળી, અકુમ એક કરતોરે. આ. ૮
 કરિય પારણું ગય ચડયો, ચામર છત્ર ઉદારરે;
 પહેયો ચીવરે ભિજળાં, ભૂષણનો નહીં પારરે. આ. ૯
 જ્વજ અંદરવા બાંધિયા, મળિયા સુર નર વૃંદરે;
 મોતીયાળ વધાવતે, આવે ભરતનરિંદોરે. આ. ૧૦
 ઢોલ હઢામાં બહુ ગડે, લોક મળ્યાં ચોપાસરે;
 આવી ભરતજા ઉતરે, ઋષભતણે આવાસરે. આ. ૧૧

(હુહા.)

આબ્યો ભરતનરેશ્વર, નગર અયોધ્યામાંહિ;
 રાજતણાં સુરવને મળી, મંડપ ઘાલે ત્યાંહિ. ૧
 (હાળ ઉપ મી-કેશી વિચરત વિચરત આવિયારે.)
 મંડપ તળે નૃપ આવિયારે, ગજ ચડિયો વન જાય;
 ત્રણ પ્રહક્ષિણા હઠ કરીરે, બેઠો સિંઘાસણ રાય.
 ઋષભનો સુત ભરતેશ્વરે. ૧
 બત્રીસ સહસ્ર નરેશ્વરે, બેઠો સિંઘાસણ જ્યાંહિ;
 શેઠ સેનાપતિ સહુ મળ્યારે, બેઠો મંત્રી ત્યાંહિ. ઋષભ. ૨

તીરથપાણી ઔષધીરે, આણી સુરવર સાર;

અભિયોગિક સુર નરપતિરે, અભિષેક કરે તેણી વાર. ઋષભ. ૩
અંકન ચરચે દેવતારે, ચીવર ઠવતારે તેહ;

સુકુટ ધર્યો શિર તાતનોરે, ઇંદ્રે આપ્યો જેહ. ઋષભ. ૪
કુંડળ ભૂષણ પહેરીઆરે, કંઠે કુસુમનીરે માળ;

રાજ્યાભિષેક હુઓ તિસેરે, પારણુરે કરે ભૂપાળ. ઋષભ. ૫
ખાર વરસ મહોત્સવ થયોરે, ઘર વળિયો પછી રાય;

સુર નર નરપતિ સેનનેરે, કીધી તામ વિદાય. ઋષભ. ૬
પછી સંભારી સુંદરીરે, ભગિની જે ઓરમાન,

નૃપસ્તીરત્ન કર્યો તણુરે, મનમાં છે વળી ધ્યાન. ઋષભ. ૭.
તેડી વેગે સુંદરીરે, દીઠું રૂપ કુરૂપ;

ખીજ્યો નર-સ્ત્રી ભપરેરે, મારણુ ઉઠ્યો ભૂપ. ઋષભ. ૮
કરજોડી નૃપને કહેરે, વરસ તે સાઠ હબર;

આંખિલતપ એણીએ કર્યોલ, કેઈ પેરે કીજે સાર. ઋષભ. ૯
નૃપ કહે હું પાપી સહીરે, કર્યો સંયમ અંતરાય;

હવે દેઉં ભગિની આગત્યારે, તુમ લીજે દીક્ષાય. ઋષભ. ૧૦
અષ્ટાપદ ભપર જઈરે, શ્રી જિનવરનેરે પાસ;

દીક્ષા લીધી રૂઝડીરે, રહિય સુક્રિતથિર વાસ. ઋષભ. ૧૧
પછે ભરતને સાંભર્યોરે, સગા અઠાણુરે જાત;

અભિષેકે આવ્યા નહીંરે, તિણે ખીજ્યો નરનાથ. ઋષભ. ૧૨
હૃત અઠાણુ મોકલ્યારે, તિણે વિનવિયારે રાય;

રાજતણુ અરથજ કરોરે, આવી નમો ભરત પાય. ઋષભ. ૧૩
મળી અઠાણુ એકઠારે, પૂછે જિનનેરે વાત;

રાજ્ય લિયે ભરતેશ્વરે, નમિયે કે વઢિયે તાન ? ઋષભ. ૧૪
ઋષભ કહે વઢિયે સહીરે, મોક કષાયની સાથ;

રાગ દ્વેષ અરી ભૂતિયેરે, નમિયે ધર્મ સંગાથ. ઋષભ. ૧૫

(હુહા.)

શ્રી જિનવચને સમજિયા, મૂક્યો લોભ કષાય;
રાજ્ય ત્યજી સંયમ લિયો, સેવે જિનવર પાય. ૧

ભરત કહે હું લોભિયો, મુજમાં માન કષાય;
કાગથકી ભૂંડો સહી, હુહાવ્યા બંધવરાય. ૨

ભરત વિચાર કરે જિસે, કહે સેનાની ત્યાંહિં;
ચક્રરત્ન પેસે નહીં, નગરી અયોધ્યામાંહિં. ૩

(કાળ ૩૬ મી—દેશી સરસતી ભગવતિ દો મતિ ચંગ
—રાગ યેરાહી.)

ચક્રરત્ન નવ આવે બ્યારે, બોલ્યો નૃપ નર ત્યાંહિં;
છએ ખંડ છતતાં કોઈ કોઈ, નૃપતિ રહ્યો છે ક્યાંહિં ?
ભરતેશ્વર ભાળે, કુણુ લોપે મુજ આણુ;

સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ પરેશ, સહુ માને મુજ આણુ—ભરતેશ્વર.
કહે સેનાની સુણુ મુજ સ્વામી, ન નમ્યો બાહુબળ ભ્રાત;
સકળ દેશ નૃપ મળે એકઠા, તોહિં નવ છૂટ્યો એ જાત-ભ.
તોમર તીર ને નાળિ હવાઈ, સાંચ્ય ધરી કર લોક;

એક વળ આગળ એ જાણો, સહુ હથિયારજ ફેક-ભ. ૩
તિમ બાહુ બળ આગળ સ્વામી, ણીબ એ નર કુણુ માત્ર;

શું પોષાએ માટી 'સાનકું', પાસે આબ્યું કનકકું પાત્ર ! ભ.
ઘણુ વચને નૃપ હુવો ચિંતાતુર, તિહિયો ફૂત ઉઘાસ;

જઈ બાહુબળને આણુ મનાવો, તેડી લાવો મુજ પાસ-ભ. ૫
મુવેગ ફૂત સંચરિયો ત્યારે, નિતનો જાણુ 'વાચાળ;

બહુ મુલક સાથે પરવરિયો, ચડિ ચાલ્યો દેવ-તો કાળ-ભ. ૬

૧ રામપાત્ર-સકોફ. ૨ બોલકો.

ડાખું^૧ દોચન કરકચું ત્યારે, જમણી વહે નાસિકાય;
 નિજરથ ભૂમિ ખળાણો ત્યારે, હરણુ તે ડાલાં જાય. ભ. ૭
 સૂકે વૃક્ષે^૨ વાયસ યોલે, કરે અપલક્ષણુ તાય;
 ચાંચ ઘસે મુખ ભૂંડું^૩ યોલે, વારતો દૂર મ જાય. ભ. ૮
 મહામો વાયરો^૪ ખેહ ઉડાડે, આડો વળિ ઉતરીઓ સાપ;
 જાણે આવી દેવે આડી, ભુંગળ દીધીઅ આપ. ભ. ૯
 ખર ભૂંડો જમણો તે ભૂંડો, જિમ વળિ ફાટયું^૫ મૃદંગ;
 ભૂંડા શકુન લહી પિણુ આલ્યો, દોહિલો રહેશે રંગ ! ભ. ૧૦
 મહા અટવી ઉતરીને આવે, નવિ લહે ઉગીઓ સૂર;
 વાઘ સિંઘ ગજ ગાજે વનમાં, ઉતરે નદી જળપૂર. ભ. ૧૧
 ઠામ ઠામ વાડી વન દીસે, જાણે એ ભદ્રશાળ વજ્ર;
 પુર વનમાં ચાચકને^૬ સોજે, આપવા ચીવર અન્ન. ભ. ૧૨
 મ્લેચ્છ ખહુ રહ્યા નગરી વાસી, જાણે વળી સાતમે ખંડ;
 ઠામ ઠામ ઋષભ-ગુણુ ગાવે, કર ગદ્યા તોમર ઢંડ. ભ. ૧૩

(હાલ)

ઈમ જોતો તે આવિયો, જ્યાં છે ખહુળી દેશ;
 દેવ સરીખા જન વસે, નારી સુંદર વેષ. ૧
 તક્ષશિલા નગરી વિષે, આબ્યો જેણીવાર;
 લોક કહે તું કુણુ નવો, પૂછે કારોકાર. ૨
 અમો દૂત છું ભરતના, આબ્યા કામે આંહિં;
 લોક કહે તુજ ભરતિયો, તેહ વસે છે ક્યાંહિં ? ૩
 ઉત્તર દેઈ થાક્યો તિહાં, આબ્યો નૃપ-દરબાર;
 દ્વારપાળ^૭ નાગે^૮ ચડયા; રાખ્યો તેણે કાર. ૪

૧ આંખ. ૨ કાગડો. ૩ ધૂળ. ૪ ગધેડો. ૫ શોધે. ૬ કપડાં.
 ૭ હાલ જેને કાણુલ કહે છે ? ૮ જ્યાં હાલ ગીજની શહેર છે તે ?
 ૯ હાથી જીપર.

(ઠાળ ૩૭ મી—દેશી પદ્મરથરાય વીતશેઠાપુર રાજિયો

રાગ—મારૂં.)

દ્વારપાળકેં પૂછ્યું નરને બહુ પરેરે, તું કુણ કહે અમ વાત ?
હત કહે શું ન લહો હું ભરતનોરે, જેહ ત્રિજગનો નાથ.
રૂઝડો ભરતજીરે—

૧
હરબારી જઈ પૂછે બાહુબળ રાયનેરે, આબ્યો ભરતનો હત;
સોય વધ્યો પણ બોલે બાંગડ બોલડારે, ભાન કરે અદ્ભૂત-રૂ. ૨
રાય કહે અહીં તેડો ભાઈના હતનેરે, મમ બોલભે અશુદ્ધ;

નર બોલાવે આવે હત સભા વચેરે, જિમ રવિ મંડળેં બુદ્ધ. રૂ. ૩
કરે પ્રણામ તવ આસણુ દેઈ બેસારિયોરે, પૂછે નરપત વાત;

સુખશાતા બહુ કુશળ અછે સુખ ભાતનેરે, દિવસ સુખે બહુ ભત.
ગજ રથ ઘોડા ભરત નગર સહુ સેનનેરે, કુશળ દેશમાં હોય;

હત કહે નૃપ કુશળ કરે ભરત સહુઅનેરે, સ્થુ પૂછો છો સોય. રૂ. ૫
સુર નર નાગ તિર્યંચ અને રાજે વળીરે, તે સેવે નૃપરાય;

છએ દેશના રાજા રંક થઈ રહ્યારે, અકુશલ કોણે થાય. રૂ. ૬
સુખશાતા છે ભરતતણે ત્યાં અતિ ઘણીરે, પિણુ દુખ મોટું એક;

સગા ન માને બંધવ ભતરીજડારે, નાઠા તાસ વિવેક. રૂ. ૭
ભાઈ અઠાણુ પહેલાં મળવા નાવિયારે, તેડેં લઈ દીક્ષાય;

તુમે પિણુ મળવા નાબ્યા નિજ ભાઈતણેરે, આવડો કિસ્સો કપાય ?
વજ્રતણા નિપાયા દીસો બાહુબળીરે, રનેહ હીન સહી રાય;

સાઠ સહસ વર્ષે પિણુ તુમ મળવા તણીરે, ઈચ્છા સહી નવ થાય ।
કરો અવજ્ઞા નિર્ભય થઈ નિજ શુદ્ધતણીરે, ખમે ભરત અપરાધ;

મન ચિંતે નવ સમજે લોઢો લાડકોરે, શું કીજે આબાધ. રૂ. ૧૦
હવે બળ વચને ભરત તણું ચિત વિણુસેરે, જિમ આછણુથી ખીર;

૧ દૂધમાં છાશનું મેળવણુ મળવાથી જેમ (મીઠું દૂધ ખટાશના સંયોગ વાળું થતાં) પોતાનું સ્વરૂપ તણ ખાટો બાવ ગ્રહણુ કરે છે, તેમ.

કોધ અંકથે નવ ગણશે આપે પિયારડોરે, કોણ વૈરી કોણ વીર. ૩.
 એમ મમ ચિંતો હવે હું આવી કયમ મળુરે, લલો ભરત છે રાય;
 લલુ અંધવ માટે સહી કાંધ્યે નહીં કહેરે, કરશે તુમ રક્ષાય. ૩.
 તિહાં આવીને તેજ વધારો તુમતણુરે, અમાસ વિષે જયમઅંદ;
 સૂર્ય સાથ મળીને ચોતિ વધારતોરે, પછી કરતો આનંદ. ૩.
 આનંદ કરો તુમ ખાડુંબળ ભરતતણુ મળીરે, મૂકો માઠી દેવ;
 પનેટ તો કરવી ચક્રીકેરી ચાકરીરે, જયમ હરીની કરે દેવ. ૩.
 હવડાં નહીં આવો તો આગળ આવશેરે, તવ નહીં સાંખે રાય;
 ઇંદ્ર સરીખો આપે અરધુ ખેસણુરે, તુમ મળતાં શું થાય? ૩.
 ચક્રીના હળ આગળ તુમ રથો આશરોરે, સાથુ સમુદ્રમાંહિં;
 એક સેનાની આગળ તુમ સઘળા મળોરે, નર નવ છતો ત્યાંહિં. ૩.
 ચક્ર લઈને ચક્રી આવે અહીં વળીરે, જે ભરતેશ્વર રાય;
 ત્રણુ ભુવનમાં નર તેવો કોઈ નહીંરે, જે રણે રહામે થાય! ૩.

(દુહા.)

ભરત વડો તેજે વડો, વયે વડો પિણુ હોય,
 સકળ રાયમાંહે વડો, તિણુ સેવેવો સોય. ૧
 જે તુમ રાજ્ય છવિત તણી, વાંછા હોએ આજ;
 તો અંધવને જઈ મળો, માન તણ મહારાય. ૨
 (હાળ ૩૮ મી. દેશી ભાવી પદોધર વીરનો-રાગ ગાડી.)
 ખોલ્યો ખાડુંબળ રાજિયો, ગાજ્યો સમુદ્રની પેરે;
 સઘળ રહાસીક સુવેગડા, ખોલે આવી સુજ ઘેરે ! ખો. ૧

૧ પોતાનો પ્યારો. ૨ ભાઈ. ૩ સંરક્ષણુ-બહાર. ૪ અમા-
 વાસ્તા. ૫ આખર અવશ્ય. ૬ શ્રી વિષ્ણુ. ૭ આસન. ૮ દરિયાવની
 અંદર સાથવા-સતુ એટલે કે જે ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં મુસાફરીના ખો-
 રાક તરીકે વપરાતા જવ અને ચણાના સંયોગવાળા પદાર્થના ચૂર્ણ
 સમાન કથા પણ હિંસાબમાં નહીં જણાવનાર તમારું સૈન્ય.

- ભાઈ વડો તાત સરીખો, મળવા આવિયે આજ;
 પણ અમ સંપદા નહીં ઘણી, તેણે હોય ભરતને લાજ! બો. ૨
- મેં જાણ્યું તવ ભાઈપણું, લીધાં બંધવરાજ;
 સોય કહે ઢૂંઢો ભરત બે, અમો ભલ થાવું આજ. બો. ૩
- ઇસું જાણીને રાજ મૂક્યાં, નહીં તુજ ભરતનું જોર;
 પુન્ય નિમિત્તરે હાથે દિઉં, તિહાં બળ કિસું બે ચોર. બો. ૪
- વળિ તેહની પદે મુજતણો, લેવા હીંડે દેશ;
 હુંતો વળપરે આકરો, એ ફૂલ સરીખો નરેશ. બો. ૫
- પિણુ નૃપ એહ માયાવિયો, લીધાં લઘુતણું રાજ;
 લોક થકીરે લાજ્યો નહીં, એ નહીં 'ગુરૂતણું કાજ ! બો. ૬
- વિનય કરવોરે ગુરૂનો સહી, બે ગુરૂ [માં] ગુરૂપણું હોય;
 ગુણુ વિણુ જે વિનય કરે, જગેં 'હેળાએ સોય. બો. ૭
- એહવો વડો સહી છંડવો, લોકપિ જે જગમાંહિં;
 'કાર્ય અકાર્ય જે નવિ લહે, જાએ 'ઉન્માર્ગે જ્યાંહિં. બો. ૮
- અમે અવિનય તસ ર્યો કર્યો ? નવ લીધું કોઇ ગામ;
 છિદ્ર કિસાં અમ કાઠ્યો, નવ વિણુસાડયા મેં દામ. બો. ૯
- અમારો સ્વામી કાંઇ એ નહીં, એહને સેવે છે રંક;
 ભરતહ વાંકો મુજ શું કરે, બે હું છું નિર્વંક ! બો. ૧૦
- ભરત ખીહતો નથી તે વતી, બંધવ હાડે ન જાય;
 જાતિ વિણુસાડે રે જાતિની, વજ્રે વજ્ર વિધાય. બો. ૧૧
- રથ ફરતોરે સઘળે વળી, પાણી પહાણુમાં જાય;
 બેરે બેડે થંભ જીપરે, તો સહી કટક થાય. બો. ૧૨
- તું કહે ઈંદ્ર આસન દિયે, તે તો ઋષભની લાજ;
 તું કહે ભરત સાચર જિસો, હું વડવાનળ આજ. બો. ૧૩

૧ મોટા, પૂજ્ય, વડીલ. ૨ નિંદાને પાત્ર થાય. ૩ કરવા લાયક અને ન કરવા લાયક. ૪ અવળે રસ્તે દોરાનારો.

ભરત સેનાનીરે 'ગજ તુરી, પાયક રથ ને સેનાય;
 સહુ તેજહીન મુજ આગળે', જિમ રવિ આગે તારાય. બો. ૧૪
 હું પગ ઝાલી ઉછાળતો, પડતો સાહતો હાથ;
 તે તુજ નૃપ ગયો વીસરી? હાગો લોકની વાત! બો. ૧૫
 શીખવનારો નાથશે, કિમ બળ ખમશે મહારાજ?
 જા રે મોકલ જઈ ભરતને, જો રાજ્ય જીવિત કાજ. બો. ૧૬

(હાલ)

મેં 'જીવેખી મૂકિયો, નહીં મુજ પરશું કાજ;
 કોપું તો વારજ કિસી, વળી લેતાં તુમ રાજ? ૧
 મુણી મુવેગજ જીઠિયો, સજજ થયાજ કુમાર;
 મનમાં જાણે સારિયે, વારે નૃપ તિણુ વાર. ૨
 કરડે કુત્તો પહાણને, સિંહ ન કરડે બાણ;
 જોઈ ફાળ મૂકે સહી, હણે સુભટના પ્રાણ. ૩
 પહાણુ સરીખો ફૂતડો, અહીં ન કરો અપમાન;
 ઇણુ વચને જીડી કરી, બોલાવે પરધાન. ૪

(ઠાળ ૩૯ મી—કેશી બરાઉની—રાગ ગાડી.)

મુવેગ ખીહતો જીડીઓ, લોક કહે કુણુ એહો ?
 એક કહે ભરત-ફૂતડોરે, અયોધ્યા નગરીનૃપ જેહો,
 એક કહે વળી તે નર કેહો ? તેને બાહુબળ શું ર્યો નેહો ?
 વળ્યો ફૂત શું નૃપ કેહો ? બાહુબળ વડોણ. ૧
 વિસ્તરી વાતો નગરીમાંરે, હોસિ એક સંગ્રામ;
 હય ગય રથ હથિયારનેરે, મસતેક કરે સહુ તામ,
 સહલી ટોપ ડેરા અભિરામ, વઢવા સજ થાય ગામ;
 કીજે બાહુબળ નૃપનું કામ, બાહુબળ વડોણ. ૨

ફૂતે મનમાં ચિંતબુરે, બળવંત નગરી [ના] લોક;
ભરત કેઇપરે ભૂતશેરે ! બાહુબળને છેડ્યો ફેક;
એહને દીસે વઢયાનો દ્રોક, એહના સુભટને નથી ક'ઈ શોક;
સુખ વિકસે જિમ જળ ફેક. બાહુ. ૩

અષ્ટાપદ વળી આગળેરે, પરાક્રમ શું ગજરાય !
ફેકટ સાપ છેડેડિયોરે, રીંછ મૂકયું કાને સાદા;
બાહુબળ બળિયો કહેવાય, હરીથકી ભૂત્યો ન જાય;
ફૂત ચિંતવતો તિથે કાય. બાહુ. ૪

આવી મળ્યો તવ ભરતનેરે, કુશળ પૂછે તિહાં રાય,
બાહુબળ નૃપ સહુ કુંવરનેરે, બહુ સુખભર ઢાઢાડા જાય;
બાહુએ ફૂતડો તેથે કાય, તેને હૈવે અકુશળ ન થાય,
તુમ નામેં મારવા ધાય. બાહુ. ૫

વર્ણવ તુમારું કરંતડોરે, બહુ મરડે સુખ ધામ,
તુમને પિણુ તેડે સહીરે, તેના કુંવર વંછે સંગ્રામ;
તેના લોક ન લહે તુમ નામ, વાંછે નહીં તુમ શુણુગ્રામ,
સતી જાર પુરૂષ કુણુ કામ ? બાહુ. ૬

ભરત કહે બાહુબળ ઘણોરે, બળિયો એ છે વીર,
સિંહડો વશ થાયે નહીંરે, નવ બોલ ઉતારું નીર;
ખીજ્યો તામ સેનાની ધીર, ભલા સાથે થઈયે ગંભીર,
એ તો ભાઈ નહીં વૈરી-તીર. બાહુ. ૭

મંદિર ધન શય્યા સહુરે, પુત્ર અને નિજ આપ,
આપોપે જાતાં વળીરે, સહી રાખશું નિજ પરતાપ;
એક કામ ઘટે તેજ આપ, સઘળે હોય તેહવો બ્યાપ,
સતી એકદા લાગે પાપ, અસતી થઈ ર્યો તસ જાપ. બાહુ. ૮

(દુહા.)

છએ ખંડ ભૂત્યા સહી, સાચર તરિયા ત્યાંહિં;
બાહુબળને ભૂત્યો નહીં, બૂડી ગયા પગમાંહિં. ૧

(૫૨)

ભરતખાહુબલી.

ખાહુબળ વેશ્યાની પદે, સ્નેહહીન મનમાંહિં;

પિણુ તેને છુટ્યા વિના, ચક્ર ન આવે આંહિં.

(હાળ ૪૦ મી-દેશી મૂકાવોરે મુજ ધરનાર-રાગ માઝ.)

મંત્રીતણે વચને સજ થાય, પ્રયાણુ-ભાંભા વજડાવેરે;

લગ્ન લેઈ ગજ ઉપર ચડિયો, આગળ ચક્ર તવ થાવેરે. ૧

આવેરે તવ ભરત-નરિંદ, બહુળી દેશમાં જાવેરે;

હય ગય લાખ ચોરાશી મળિયા, રથપાળા રણુ ધાવે રે. આવે. ૨

ખત્રીસહજાર મુકુટધર રાજા, સામંતરાય નહિ પારોરે;

છન્નુકોડી પાયક પિણુ મળિઆ, ભૂમિ ન ઝીલે ભારોરે. આવે. ૩

લાખ ચોરાશી શુદે 'દલામા, અલખ ધન દશ કોડીરે;

ખિરદાવળી બોલે ભૂપ આગળ, ચોસઠ સહસ્ર કરજોડીરે. આવે. ૪

સવા કોડી તિહાં પુત્રપુત્રાદિક, ચૌદરત્ન નૃપ સાથેરે;

પાંચ લાખ દીવીધર મોટા, કરે અનુવાળો રાતેરે. આવે. ૫

સોળ સહસ્ર ચક્ષ સાથે આવે, ત્રણ્ય કોડી બ્યાપારીરે;

ત્રણ્ય લક્ષ વાજિંત્ર વળવે, ત્રણ્ય લક્ષ શસ્ત્રધારીરે. આવે. ૬

કેતા કહે જે નહીં ઘટે એહને, ભાઈ ઉપર શું જાવેરે;

ધર્મ કરતાં સૂરજ પદે કરતાં, બહુળી દેશમાં આવે રે. આવે. ૭

ખાહુબળ રાજાએ તવ જાણ્યું, પ્રયાણુ-ભાંભા વજડાવેરે;

મહાગજ મસ્તક ચડી નિસરીઓ, વઢવા સહામો આવેરે. આવે. ૮

સમર્થ પુત્ર સેનાની કીધો, લીધું ખડગ તવ હાથેરે;

મસ્તક મુકુટ સહલિ પિણુ પહેરી, સુભટ કોડી બહુ સાથેરે. આવે. ૯

ભરતે કુંવર તેડ્યા પોતાના, સુષેણ હાથે લલાવેરે;

સ્તાતતણી પેરે માનેજ્યો, જિમ ચશ ટીલું થાવેરે. આવે. ૧૦

ખાહુબળના સુત છિ અતિ કૂટા, તે દાવાનળ જેહવારે;

તુમે હુંશિયાર થઈને પૂતા, રણુ ઝૂઝો છો કહેવારે. આવે. ૧૧

— ૧ દોલ. ૨ આંપની પેઠે. ૩ દીકરા !

કરી 'અ'ઘોળ તિલક શિર કરતા, પૂજે 'આયુધ તામોરે;
સૂર કૌતુકી ઊગ્યો વેગે, જોવા રણસંઆમોરે. આવે. ૧૨

(દુહા.)

સુર સંઆમ જીવે સહી, વાગાં તે રણતુર;
જેઠ સેના મળી એકઠી, જિમ નહીં સાચર પૂર.

(ઢાળ ૪૧—દેશી વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય-પ્રકાશો.
રાગ આશાવરી સિંધુઓ.)

જેઠ 'કટક મળિયાં રણ લેળાં, શબ્દ ઘોર તિહાં હોય;
જિમ કો હુંગર વજ્રે ચૂરે, બાહુ સાચર વલોય. ૧

પ્રલયકાળ મેહ ગાળ વરસે, તિસા શબ્દ રણે થાય;
સોવન સહિ ગજ ગાળ પહેરે, શૂંઠે મોઘરા સાહ. ૨

ગાડાં શસ્ત્રભરી તિહાં રાખ્યાં, રાખ્યા રથ બહુ આણી;
હય ગય ઠાલા પાસે રાખ્યા, રાખ્યા લે'શા-પાણી. ૩

સં'દાહિણી ઝોપધિ પિણુ રાખી, આગા ટોપ સમારે;
વઢવા રણ કાઢી તરવાર્યો, 'બેઠિગમ ભાટ વકારે. ૪

બાહુબળી દેવપૂજા માંડી, કરી આરતી ધૂપો;
વજ્રતણો સનાહ ત્યાં પહેરી, ટોપ ધરે શિર ભૂપો. ૫

ભીડયાં ભાથડાં ધનુષ ચડાવ્યું, તવ ગજ ઊપર ખેઠો;
મોતીયાળ વધાવે ડોસી, આવે રણમાંહે પેઠો. ૬

ચઢી પૂજ કરી રણ ચડિયો, સહસિ ટોપ સન્નધ;
કાળપિષ્ટ ધનુષ કર લીધું, પેઠો રણમાંહિ ધાઈ. ૭

ઉગ સૈન્ય અંગેઅંગ મળિયાં, થયો બહુ સંઆમ;
સુભટ કહે ભરતેશ્વરકેડું, ન કરું લૂણ હરામ. ૮

નિજ ઘર નારી તિહાં વિસારી, ન કરે આતમ સાર;
રણ વઢતાં શું પાછા વળિયે? મરવું એકજ વાર. ૯

- ઋષભ નામ જપતા ધાઓ, મૂકે મસ્તક ઘાય;
 ઝાંગાં તૂટે ટોપ વછૂટે, કે નવ લાગી જાય. ૧૦
- માહુબળ ભૂપતણા નર ધાયા, કહે જીવતો કુણ જાય;
 જો શતખંડ હોય રણ [માં] કાયા, પાછો ન દીજે પાય. ૧૧
- કુંવર કેસરી રણ ઝંપાવે, ચક્રી સ્હામો આવે;
 સકળ દેશ જીતીને કાકા ! અહીં જીવતો નવ જાવે. ૧૨
- સુભટ નાગ સરીખા થાઓ, રાજો રણમાંહે નામ;
 કહે ઇણ અવસરે અહીં લાગી, શું કીજે સુખ રયામ, ૧૩
- હય ગય પુરૂષ પડયા રણમાંહિં, લોહીનાં આલ્યાં પૂર;
 સુર નર સહુ આંગળિયો કરડે, વઢન છુપાવે સૂર. ૧૪
- ઘણા કાળ લગી રણ ઝુકયા, હુઈ સુભટની હાથ;
 પછી દેવતા બહુ ક્ષય જાણી, દિવે ઋષભની આણ. ૧૫

(કહા.)

- વઢતા રાખ્યા બેહુને, આળ્યા ભરતજ પાસ;
 તુમે બેઠ બંધવ વઢી, કાંય કરાવો હાસ્ય ? ૧
- (લાળ જર મી-દેશી મયંગળ માતોરે વનમાંહે વસે-રાગ મેવાડા.)
 હાસ્ય કરાવોરે કાંય ભરતેશ્વર, કાપો હાથેરે હાથ;
 રાજ્ય તુમારે ખંડ છયેતાણું, ન વઢો ભાઈશું નાથ ! હાસ્ય. ૧
- તુમને વઢતાં તે પૃથિવીનાં ક્ષય થયો. જિમ ગજ વઢતાંરે ઝાડ;
 હવે ભરતેશ્વર તુમે પાછા વળો, મોટો તુમચો પહાડ. હા. ૨
- જિનવર [ના] પુત્રને એહવું નવિ ઘટે, વરસે ચંદ્ર અંગાર !
 પ્રભુજી પાછારે તુમે હવે ઘરે વળો, કિસ્યો બંધવશુંરે ખાર ! હા. ૩
- ભરત કહે તુમ કેવો ભલ કહો, ન લહો ઝગડાનું મૂળ;
 સુજને ન મળ્યો ન માની આગળ્યા, તે સુજ મસ્તકશૂળ. હા. ૪
- ચક્ર ન પેસેરે એ પુરમાં વળી. ર્યો કાઠો સુજ વાંક ?
 હવે વિણ જીવેરે જો પાછો વળું, તો હું જગમાંહિં રાંક. હા. ૫

રાયવચન સુણી વળિયા દેવતા, આબ્યા બાહુબળ જ્યાંહિં;
 ઋષભવણો સુત તું સાચર જિસો, મૂકે મર્યાદારે કાંચ ! હા. ૬
 વિષ પ્રગટે છે રે અમૃતકુંડથી, ઝગડો મૂકેરે રાય;
 સુભટ વઢંતારે વારો રાયજી, લાગો બંધવપાય. હા. ૭
 શક્તિ છતીએરે જે નર વળી નમ્યા, યશ તેહનારે બોલાય;
 તુમે બળવંતારે જ્ઞાત વિનય કરો, ભરતવડો જગરાય. હા. ૮
 બાહુબળ બોલ્યોરે તુમે સમજો નહીં, તાતે' વેંહચોરે દેશ;
 આવે ભરતજ લેવા તે ભણી, અમો 'નાપુ' લવલેશ. હા. ૯
 રાજગ્રહારે એણે વળી સર્વનાં, લીધાં ભાઈનાં ગામ;
 હાથે ખોડુરે એણે 'શુરપણું, હવે રાખેરે 'મામ. હા. ૧૦
 ગરદાવતીએરે એ કાંઈ શુર નહીં, શુરપણું કરે શુર સાચ;
 અમો વિષુ સમજેરે એહ વડો કિયો, મણિની ભાંતિરે કાચ. હા.
 સાચર તરીનેરે બૂડે 'ખાબડી, અહીં હોસે નૃપલાત;
 રાક્ષસ નિર્લજ ભણ્યો ભરતને, તેણે મૂકી ગયા જ્ઞાત. હા. ૧૨
 શું માત્રું હવે એહને શુણુ વિના, બળે' જીતે તો રે જીત;
 ખડગતણે બળે' પૃથિવી જે લિયે, તેતો ક્ષત્રીની રીત. હા. ૧૩
 સાઠ હજારે વર્ષ લગી વળી, સાધ્યા સઘળારે દેશ;
 પિણુ સુજને નૃપ ભરતને જીતતાં, વાર નહીં લવલેશ. હા. ૧૪
 'કરખી જિમ ધન 'મેળે બહુ પદે, લોકતા લેધનેરે ખાય;
 વાર નહીં સુજ ભરતને જીતતાં, પછી પસ્તાવેરે થાય. હા. ૧૫
 (હાલ)

પશ્ચાત્તાપ પછી થશે, તિણે જઈ વારો દેવ;
 એહ વળે તો હું વળું, સુર સુદ થાયે હેવ. ૧
 તુમે બેઉએ વઢવું સહી, જિમ ન મરે નર કોચ;

૧ ન આપું. ૨ મોટાપણું. ૩ લાજ-મર્યાદા. ૪ ખાખોચિયામાં.
 ૫ કંજૂસ. ૬ એકઈ કરે.

- પાંચ યુદ્ધ પરદી કરી, નર સમજાવે દોય. ૨
- દૃષ્ટિ વચન મલ મુષ્ટિ ને, કંડે કરવો પ્રહાર;
ભરત બાહુબળ દોયને, સમજાવ્યા તિણવાર. ૩
- (ઢાળ ૪૩ મી-દેશી ગિરમાં ગોરો-રાગ માઝઃ)
- બાહુબળ રાજા સુભટ સહુને વારતોરે, ધનુષ ઉતારોરે વીર;
વેગોરે વેગોરે તરવારો મ્યાને કરોરે. ૧
- મે' સ'ગ્રામ કરેવો પોતે પરદીઓરે, સુણી સુભટ બિજાએક હુઆરે;
સુવારે સુવારે કાં નવિ પાપી દેવતારે. ૨
- કામ કરંતા હતા રણ કાકુરતણુરે, હુંતો હર્ષ અપાર;
અમનેરે અમનેરે પિરસીને પાછું લિયુરે. ૩
- બાહું હરામ થયું હવે સહુકો નરતણુરે, ખડગ સંઘર્ષાં થયાં ક્રોધ;
ક્રોધનરે ક્રોધનરે સ્ત્રી સંઘરીઅ નપુ'સકેરે. ૪
- ક્રોધ થયો વળી શસ્ત્ર અબ્યાસ અમારકોરે, તે શુકની પરે જાણુ;
જાણુનરે જાણુનરે એમ કહેતાં નર ઓસર્યોરે. ૫
- ભરતરાયના સુભટ ભલા તે ઓસર્યોરે, જિમ સાચરની વેલ;
વળતીરે વળતીરે તિમ સેના ખીણ ઘણુરે. ૬
- કુણુ મૂરખ અમ વૈરી પૂર્વજવતણુરે, જિણુ વાર્યો સ'ગ્રામ;
અહી'આંરે અહી'આંરે યુદ્ધ મચાવ્યું દોયનેરે. ૭
- હવે સેહી *છેડો આવ્યો સ'ગ્રામનોરે, જિમ જમતાં વળી છાશ;
પિરસેરે પિરસેરે તવ છેડકો ભોજનતણુરે. ૮
- ભરત સુભટને બહુપરે સંતોષતોરે, કીધાં બહુ સ'ગ્રામ;
રણુમાંરે રણુમાંરે બળ જોજો હવે માહૂરે. ૯

૧ નકામાં. ૨ પાછા હઠ્યા. ૩ અંત. ૪ ધણા દેશોમાં અગર જૂતા જમાતામાં જમવાના અંતમાંજ છાશ પિરસવામાં આવે છે યા આવતી હતી. ગુજરાતમાં જેમ ભાનનું પિરસવું ભોજનની સમાપ્તિ બતાવે છે તેમ એ પણ અન્ય દેશાચાર છે.

ખાડ ખણાવી ચક્રી કાંઠે બેસતોરે, સાંકળ આગળે લેહ;
મોટીરે મોટીરે તેણે વળગે ખટખંડ નરારે. ૧૦

ચક્રી ખીડું મૂકે નિજ સુખમાં વળીરે, ત્યારે સૈન્યતણાય;
સહજેરે સહજેરે બળ કરતો ચક્રી તિહારે. ૧૧

ખુશી થયા નર સુભટ સહુકો ત્યાં ઘણારે, ધન્ય તાહરો અવતાર;
ચક્રીરે ચક્રીરે ભરત સમો જગ કો નહીરે. ૧૨

આવ્યો ચક્રી ગજ બિપર બેસી કરીરે, છાંટે દેવતા ભૂમિ;
સુપરેરે સુપરેરે કૂલ પાથરે સુરવરારે. ૧૩

(હુહા.)

નૃપ હસ્તીથી બિતર્યો, બાહુબળ આવ્યો ત્યાંહિં;
સુભટ રહ્યા સહુ વેગળા, યુદ્ધ હોય બેહુ માંહિં. ૧

(હાળ ૪૪ મી—દેશી એક સમય વૈરાટી ભાર્ગ-રાગ મદહાર.)
બેઠિમાં યુદ્ધ થવા ત્યાં લાગ્યું, દૃષ્ટિવાદ હોય તામ;
બેઠ રહ્યા રણુ એક એક રહામે, જિમ ભીંતે ચિત્રામ. ૧

પછે ભરતની મળિ ગઈ આંખ્યો, નેત્રે આદ્યું નીર;
વૃષ્ટિ કરે સુર શીશ ધુણાવી, ભૂત્યો બાહુબળ વીર. ૨

ભંભા ભેરી વાગી ત્યારે, ચક્રી ચિંતા થાવે;
રખે વળી ખીન્નું યુદ્ધ કરતાં, બાહુબળ ભૂતી બાવે. ૩

વચનવાદ માંડે ભરતેશ્વર, બાહુબળ તિહાં ન હારે;
સિંહનાદ મૂકે ત્યાં ચક્રી, ધૂન્યા સુર નર ત્યારે. ૪

સિંહનાદ પછે બાહુબળ કરતો, મેર સાગરે ઠાબ્યો;
શબ્દ હીરના વજ્ર સરખો, કે ચમરેદ્રો આવ્યો. ૫

વળી ભરતે સિંહનાદજ મૂક્યો, મૂકે બાહુબળ મેરે;
ભરત સાદ થયો રણુમાંહિં, વાહાપૂની પેરે. ૬

બાહુબળનો સુર વાઘ્યો તિહાં, જિમ સુપુરૂષની પ્રીત;
દેવદુંદુભી દેવ બળાવે, બાહુબળની થઈ ભૂત. ૭

- શબ્દવાદ કરે તિહાં બેહુએ, જીત્યો ખાહુબળ રાય;
ભલો ભલો કહી દેવ વખાણે, પુષ્પવૃષ્ટિ તિહાં થાય. ૮
- મધ્યુદ્ધ કરવા પછી ઉઠ્યા, બેહુ હાથે ભુજ ફૂટે;
વળી વળગે વળી અળગા થાએ, ભાંભી પડે વળી-ઊઠે. ૯
- હૈયું હૈયા સાથે ચાંપે, ખોલે આકરી વાણી;
એક એક ઉપર ચઢતા પડતા, જિમ કરમે જગ-ગ્રાણી. ૧૦
- પાછા આસરી વળી બથાવે, ભીડ્યા બેહુએ 'કાછ;
ઉપર હેઠે સમજ ન પડતી, જિમ પાણીમાં 'માછ. ૧૧
- પછી ભરાઈ પડતા ભૂમે, જિમ વને મોટા સાપ;
વળી ક્ષણમાં તે અળગા થાએ, જિમ વને વાનર આપ. ૧૨
- બેહુ બાંધવ ધૂળે ખરડાએ, ગજ મોટાની પેરે;
'પ્રચ્છ'દે બહુ પૃથિવી કંપે, ધૂળે ડૂંગરા ધીરે. ૧૩
- પછી ખાહુબળ કોધે ઊઠ્યો, કોણ વઢે એ કુસ્તી;
એક હાથે ચક્રી ઊછાળ્યો, જિમ અષ્ટાપદ હસ્તી. ૧૪
- તવ ભરતેશ્વર ગગને આલ્યો, જિમ ચક્રીનું તીર;
તવ ગગને વિદ્યાધર ભડક્યા, હાય હાય કહે વીર. ૧૫
- ખાહુબળ કહે બળને ધિઃકારો, જે બાંધવ ઊછાળ્યો;
બેહુ મંત્રીને શિર ધિઃકારો, જિણે સંગ્રામ ન ટાળ્યો. ૧૬
- વાગ્યા ભણી નૃપ પડતો સાહે, દંડતણી વળી પેરે;
હર્ષ હુવો બેહુ કટકમાં, વૃષ્ટિ કરી નૃપ શેરે. ૧૭.

(કહ્યા)

વૃષ્ટિ થઈ તિહાં પુષ્પની, જીત્યો ખાહુબળ રાય;
જય જય શબ્દ તિહાં થયો, ચક્રી જા'ખો થાય. ૧

(ઢાળ ૪૫ મી-જેશી ખાસલાની—રાગ માઝ.)

ભરતચક્રી જા'ખો બહુ થયો, ચઢિયો સખખોજ કષાયરે.
ચક્ક ચક્રી જિમ ઊપરે, વળી ધૂમ અને જવાળાયરે.

૧ કછોટો-ચક્કી. ૨ માછલાં. ૩ પડછંદાવડે.

ભીડે ભરત બાહુબળ દોયરે, રણે સહુકો જિભા જોયરે,
 વચમાં નવિ પેસે કોયરે, યુદ્ધ અંગોઅંગે હોયરે. ભીડે. ૧
 પછી બોલ્યો બાહુબળ રાજિયો, તમે 'વિલખા કાં થયા ભાધરે;
 તુમે બળવંત જગમાં છો ઘણા, તમે કંડયા દેવતા 'સાહીરે! ભી.
 ઇંણ વચને બાંધવ' કોપિયો, કહે મારૂં સુષ્ટિ જોયરે;
 એમ કહી અરી દેહમાં મારતો, શિર ધૂણે તે સહુ કોયરે. ભી.
 મારી મુક્તી પિંણ વાગી નહીં, રણે ફોક થયું અભિમાનરે;
 જિમ ફોક થયું નર તેહનું, જિણે દીધું કુપાત્રે કાનરે. ભી.
 પછી મૂઠી જિભામી બાહુબળે, તાકી મારી હેઠમાંહિ'રે;
 બાણે હસ્તીને શિર માર્યો, તાકી લોહમય ગોળો ત્યાંહિ'રે. ભી.
 ભરત લોંચ પડ્યો મૂઠી થઇ, કહે લોક ગયા નર (નૃપ) પ્રાણરે;
 બાહુબળ કહે મરસી બાંધવો, તો જીવવા જિનની આણરે. ભી.
 ઇંમ ચિંતી બાહુબળ રાજિયો, રોઇ કરતો તિહાં વાયરે;
 વળ્યું ચેતન દીઠો બાંધવો, બેહુ લાજ્યા પૃથિવીરાયરે. ભી.
 પછી ચક્રી જીઠ્યો રીસમાંહિ', લીધો હાથમાં મોટો કંડરે;
 ફેરવી બાહુબળને મારિયો, વળટોપ થયો શતખંડરે. ભી.
 તવ લોચન મીચે બાંધવો, ઘોર શબ્દ થયો ત્યાં રાયરે;
 બહુ વાગ્યું મસ્તકે જાપરે, જિમ એરણુ ઘણનો ઘાયરે. ભી.
 સનજ થઇને બાહુબળ બોલિયો, વળી થાળે બાંધવ શૂરરે;
 કહી કંઠ હેઠામાં મારિયો, સનાહ થયો ચક્રચૂરરે. ભી.
 વળ્યું ચેતન ત્યારે જીઠીઓ, વળી જમર ચઢાવી ત્યાંહિ'રે;
 હોઠ પીસીને મસ્તકે મારે, ગયો લીંચણુ ધરતી માંહિ'રે. ભી.
 બાણુ ચોથો ભાગજ રૂંગરો, જિમ પેઠો ધરતી ફાડીરે;
 શિર ધૂણે ઘાની વેદનાએ, દુઃખ લાગ્યું ત્યારે હાડીરે. ભી.

(૬૦)

ભારતખાહુબલી.

વળી ખાહુબળ ત્યાંથી નીકળ્યો, જિમ જળકાદવથી ^૧નાગરે;
દંડ લઈને મસ્તકે માર્યો, ધૂળ્યા ભરતેશ્વર ^૨પાગરે. ભી.
ભરતકંઠ લગી ગયો લોચમાં, બાણે ^૩ખીંટો મોગરે માર્યોરે;
નર જોઈ ઊભા દેવતા, અહીં ચક્રી હુંતો હાર્યોરે. ભી.
નર સેનાની શૂર ચિંતવે, ભૂંડી ધરતી ન દે અમ કામરે;
નિજ સાહેબનું દુઃખ દેખીએ, તો શું જીવ્યાનું કામરે. ભી.

(૬૧)

ઇમ ચિંતે સેના સહુ, વહન મોકળું રાય;
લોચન મીંચી નીકળે, જિમ રવિ પરગટ થાય. ૧

(૬૨) મી—દેશી જોલે કાંઠે ગંગા ને પેલે કાંઠે યમુના—
રાગ વસંત.)

સુર સરીખો ભરત વિચારે, પાંચ યુદ્ધ હું હાર્યો;
ખટખંડ જીત્યો ખંધવ કાળે, એ નવ બાળે માર્યો.
ભરતેશ્વર હૃદય વિચારે આપ. ૧
એક ક્ષેત્રે બે ચક્રી નાંચે, વાસુદેવ નહિ હોય;
એક પડિયારે બે તરવારો, તે જગમાં નવ હોય. ભ. ૨
હરી આગળ સુર ખીજા હારે, ઇંચું કહે તે ડીંગો;
ચક્રી આગળ નૃપ નવ જીતે, નહીં ખર મસ્તક સીંગો. ભ. ૩
તો સહી ખાહુબળ ચક્રી થાશે, ઇંચું ચિંત્યું મન સાથે;
સહસ્રદેવ સાથે ભરતેશ્વર, બેહું ચક્રજ હાથે. ભ. ૪
ચક્ર ચક્રી ફેરવવા લાગ્યો, જિમ સિંહ ફેરવે પૂંછ;
તિહાં વીજ પડે બહુ જવાણા, ચાલી ચક્રી મરડે મુંછ. ભ. ૫
ખાહુબળ નૃપ કહે તુજ ધિકાર, ક્ષત્રીકલંકજ લીધું;
મુજ હસ્તે છે દંડ ભલેરો, તે કિમ ચક્રજ લીધું ? ભ. ૬

૧ હાથી. ૨ પગ. ૩ મોધરીયા ખૂટા ઠોઠા બેસારે તેની પેઠે.

અકેં યુદ્ધ ન પરહયું દેવેં, અકેં મુજ ધૂળવે;
 નિમ તાપસ્ય તેજુલેશ્યાએ, માનવનેજ બીહાવે. લ. ૭
 ખીજી અકેં મૂકે ભરતેશ્વર, બાહુબળ કહે નવ સાંપુ;
 કુંભતણી પરે દૃઢે ભાંજી, કડા પરે પાછું નાપું. લ. ૮
 કે પાતાળ માંહિં લઈ ઘાલું ? મુવા માનવની પેરે;
 અથવા અહીંઆં ભડ થઈ મારૂં, નિમ અપરાધી વૈરે. લ. ૯
 તથા હું દેવ સકળને મારૂં, રહ્યો તે રાય વિમાસી;
 અકેં-તીન પ્રહસિણા દીધી, નિમ શિષ્ય અતેવાસી. લ. ૧૦
 પાછું અકેં આવી હાથે બેહું, તવ અકી મન હારે;
 સર્વતણું વિષબળ ભાગતાં, બાહુબળ ઘણું પ્રચારે. લ. ૧૧
 બાહુબળ મૂઠી કરે ત્યાં ભાંચી, બંધવ રહ્યો ભય;
 નિમ ગજ શૂંઢ કરતો ઉઠ્યો, કિમ રણમાંહિ ધાય. લ. ૧૨
 (દુહા.)

નાગતણી પરે ત્યાં ધસ્યો, તામ વિચારે શૂર;
 ઇજી મૂકે ભરતેશ્વર, સહી હોશે અકચૂર. ૧
 (ઢાળ ૪૭ મી—દેશી વીંઝણો વિજ્ઞાની કરે—રાગ રામગિરિ.)
 અકચૂર બાંધવને કરી, ભવિષ્ય કેતો કાળ ? !
 તે ભવિતથી વળી મરણ વાડ, નિજે વંશ હોય ગાળ ! ૧
 એમ વિવેકજ આવિયો, ધિગ્ ધિગ પૃથિવીરાજ;
 અમે ઉત્તમ કુળ ભોપના, કીજે મધ્યમ કાળ ! ૨
 ઋષભના બેહુ દીકરા, આજ લગી છું નિકલક;
 શ્યામ વદન બંધવ મારતાં, સહી હોશે વંશકલક. ૩
 રાજે સમતા નવ વળી, મલખીએ જેમ અચાણુ;
 વદન ઠામે ભાઈ વર, મૂકિયાં મેં બાણુ ! ૪
 અમાવશ્ય રાત્રી જેહવી, તિસી લક્ષ્મીરાજ;
 ઇમ લહિય નિન છાંડી ગયા, મૂર્ખ વહું હું આજ ! ૫

નૃપ વૈરાગે' બહુ વાસિયો, લાગ્યો બાંધવ પાય;
અપરાધ મેં કીધો ઘણો, તું ખમે સહુ મહારાય. ૬

(હાહા.)

નૃપ અપરાધ ખમણે સહી, ન લાહુ તરવજ લેક;
મેં અવિનય કીધો ઘણો, તુમ ઊપાયો ખેદ. ૧

(હાળ ૪૮ મી—દેશી શુદ્ધ વિષ્ણુ ગચ્છ જિને' નહિ કહ્યો.)

મેં તુમ ખેદ ઉપાધયો, નવ રાખી તુમ લાજ;
સ્વાનપરે તુમ વળગિયો, ખમો અપરાધ મહારાજરે. મેં. ૧

મેં હવે સંયમ આકરું, નહીં સુજ પૃથિવીતું કાજરે;
દેશ સકળ નૃપ તુમતણો, કરો ષટખંડનું રાજરે, મેં. ૨

મેં માન-થાંભલો વાળિયો, કીધો ક્રોધ સંકેતરે;
તેહજ મૂઠી માથે ધરી, કરે પંચમુષ્ટિ તે લોચરે. મેં. ૩

વૃષ્ટિ કરે તિહાં દેવતા, છૂત્યો બાહુબળ ધીરરે;
ભરત કહે ધિગ સુજતણે, ધન્ય ધન્ય બાહુબળ વીરરે. મેં. ૪

ઋષભનો પુત્ર તો એ ખરો, હું નહીં ઋષભનો પુત્તોરે;
જે મેં સુદ્ધ અપથ્ય કર્યું, સુજથી ભલો જગ કુત્તોરે. મેં. ૫

ભરત કહે લીજે બાંધવા, પાછો તુમારડો દેશરે;
નિજ પરિવાર પૂછ્યા વિના, શું એ સંયમી-વેશરે? મેં. ૬

રાજ મૂકે ભાઇ સુજવતી, રાખે શુદ્ધતણી લાજરે;
પિણ સુજમાં નહીં શુદ્ધપણું, લીધાં લઘુતણું રાજરે. મેં. ૭

ભરત કહે વળો બાહુબળી, લિયો તુમ પૃથ્વીતું રાજરે;
રીસે'રે ચારિત્ર લેયતાં, નહીં રહે ચક્રીની લાજરે. મેં. ૮

બાહુબળ કહે સુણ બાંધવા, મેં તબ્યો માન કષાયરે;
મેં નિજ અવગુણ જાણિયા, વાંક નહીં તુમ રાયરે. મેં. ૯

પડી પટોલડે ભાંતડી, નીસરીઆ ગજદંતરે;
જિમ રે સાકર ભળી દૂધમાં, અળગી કિમહી ન થ'તરે. મેં. ૧૦

મેં સુખ યોલ્યા યોલડા, મૂક્યો મસ્તક હાથરે;
સ્વાનપરે 'વમિ આઢર', તે નાય ંધવનાથરે. મેં. ૧૧

(હહા.)

હું હવે સંયમ આઢર', સોપું તુમને રાજ;
હવે તુમો વીર મ રાખશો, અમો નમું તુમ આજ. ૧

(હાળ ૪૯ મી—દેશી બોલીની—રાગ ધનાશ્રી.)

ન નમે સોય નિર્ગુણી, નમે સોય ગુણવંત;
ન નમે વૃક્ષ સૂકો, લીલો તરૂં નમંત. ૧

ન નમે તે વાંકો, વીંછી તણો 'અંકારો;
નમતો 'અહીં મણિધર, જેહ ગુણે કરી પૂરો. ૨

ન નમે નર પત્થર સમો, નમે ધનુષ ગુણ સહિતો;
ન નમે કુલહીણો, નમે તે ભતિ અત્યંતો. ૩

ન નમે નવ હાલે, દૂપતણાં જે પાણી;
નમે ગિરુઓ જલધર, પર ઉપકારજ ભણી. ૪

ઠહીં ન નમે ગર્ધવ, વિનયહીન ભવ ભવે;
જે તુરીઅ સજાતી, સહેજે શીશ નમાવે. ૫

સહેજે નર ઉત્તમ, નમતો બાહુબળ રાય;
નૃપ શક્તિ છતાંજો, લેઈ સંયમ વન ભાય. ૬

પૂઠે નર પાળા, અડવાણા ઊભય;
ગજ અશ્વ તણને, બાહુબળ પૂઠે ધાય. ૭

(હહા.)

બાહુબળ પૂઠે સહુ ધસે, કિહાં ભણ્યો અમ નાથ ?

નગર દેશ સેના પુરી, મૂકે કાંઈ અનાથ ? ! ૧

૧ ઉલટી ક્યાં બાદ તે વસ્તુ પાછી અંગીકાર કરી લેવી એ
માત્ર ફેરારનેજ યોગ્ય છે. ૨ વીંછીનો આંકડો. ૩ મણિવાળો સાપ.

(ઢાળ ૫૦ મી—દેશી સાંસો કીધો શામળિયા—રાગ ગોડી.)

વિષુ અવગુણ મૂકી કાં બાળ્યો, ઋદ્ધિ રમણિ પરિવાર;

હય ગય રથ નર પરબા કેરી, કવણ કરેસી સાર ? ૧

સોમયશા પ્રમુખ જે બેટા, વળગ્યા બાહુબળ પાય;

સ્વામિ વન રહેશે તુમે કેઇ પરે, બહુળી દેશના રાય ? ૨

વાઘ સિંહ વન ચોર ઘણેરા, પરિસહ કઠિન અનેક;

તુમે સુકમાળ સુંહાળા સ્વામી; વળિયે ધરી વિવેક. ૩

ધણિ વચને ત્યાં ન ચલ્યો બાહુબલ, જિમ સુરગિરિ સૂલિકાય;

સહુકોને સંતોષી વાળે, મૂકો મોહ પિતાય. ૪

પરિસહ ભાગો હું નવ બીહુ, ફરિયો યોગતિ જત;

પશુઅ નારકીમાંહે જીવે, લોગબ્યાં દુઃખ અનંત. ૫

કામલોગ મેં બહુ લોગવિયા, નિલજ જીવ નહીં લાજ;

અમો તાતપરે સંયમ લીધું, દેશે ભરતતુમ રાજ. ૬

ફદન કરતાં ન વળે સહુકો, મોહ મૂક્યો નવ બાય;

ફરિ ફરિ મુખ બેતા બાહુબળનું, પાછા ન ફરે પાય. ૭

તાહરા શુણ વર્ણબ્યા નવ બાળ્યો, તાહરો વૃહ ન ખમાય;

એકલા સ્હામું બુઝ્યો તાતજી, હવે ક્યાં મળશે રાય ? ૮

મંત્રિ શેઠ સેનાપતિ બેટા, કોને પૂછશે વાત ?

સુભટ પુત્ર વળવળતા વળિયા, કોને કહેશું તાત ? ૯

ભરતરાય રણે ફદન કરતો, વહી ગયો બાહુબળ ભ્રાત;

સૂર્યચશાને તેડી ચક્રી, મસ્તકે મૂક્યો હાથ. ૧૦

ગજ રથ ઘોડા બહુ રિધિ આપી, આખ્યો બહુળી દેશ;

ભરત વળ્યો તવ વનિતામાંહિ, ચક્ર કરે પરવેશ. ૧૧

(ફહાલ)

ચક્રી ભરત નિજ ઘર રહ્યો, બાહુબળ રહે વનમાંહિ;

પ્રતિમા પરેં જોલો સહી, ધ્યાન ન ચૂકે ત્યાંહિ. ૧

નવિ જાએ જિનવર કને, મન ધરતો શંકાય;
લઘુ બંધવ મુનિવર વડા, કુણુ પ્રણમે તસ પાય ! ૨
કેવળજ્ઞાન મુજ ભિપજે, તો હું જાઉં ત્યાંહિં;
તવ લગી વન થંભાપરે, સહી ઉલો રહું આંહિં ૩
(હાળ પ૧ મી. દેશી તુંગિયાગિરિ શિખર સોહૈ-રાગ
પરજિયો.)

રહિયો ભુવન મઝાર, કરે કાઉસગગ રાયરે;
નેત્ર નાસિકા વિષે થાપી, નવિ હલાવે પાયરે. રહિ. ૧
તાઠ તડકો તૃષા લાગે, અંગે લાગે ખેહરે;
ચળે ચૂકે નહી તપથી, જોહું દુઃખ મુનિ દેહરે. રહિ. ૨
પવન પોઢો લૂખ લાગે, અંગે વળે પરસેવ રે;
રાત દિવસ પ્રભુ રહે ભૂખ્યો, યેસે નહીં ક્ષણમેવરે. રહિ. ૩
વર્ષાકાળ તિહાં વેગે આંચો, વરસે બહુ વનમાંહિં રે;
ડુંગરા હામિનીથકી કંપે, ન કંપે મુનિ ત્યાંહિં રે. રહિ. ૪
મુનિ હીંચણુ લગી વળગા, સખળ ત્યાં શેવાળરે;
જળતણી હોયે છટા ત્યાંહિં, નવિ ચળે જિન-ખાળરે. રહિ. ૫
પછી યેઠો ત્યાં શિયાળો, હીમે બળે બહુ આડરે;
બાહુબળ મન તોહું ન કંપે, જોહું ધૂળે હાડરે. રહિ. ૬
મહિષ મોટા ઘસે માથુ, ચાટે વનની ગાયરે;
જીવ ૧ખડગી રહે અડકી, ખીજે નહીં ઋષિરાયરે. રહિ. ૭
ગજેંદ્ર મોટા ઘસે શૂંઢો, વાનરા દે શિર ફાળરે;
સસા સૂઅર હરણ ચીતર, પરિસહ કરે વિકરાળરે. રહિ. ૮
વનખંડ વેલે મુનિ વીંટયો, આમડે જિમ મૃદંગરે;
સરખટ ભીગે પાય ફાડી, તોહી નહીં મન ભંગરે. રહિ. ૯
કર્ણે પંખી કરે માળા, વીંટી રહ્યા બહુ સાપરે;
રહે ભલો વર્ષ ભૂખ્યો, જિમ ૨પોતાનો બાપરે. રહિ. ૧૦

૧. ગેંડા: ૨. પોતાના પિતા જેમ વર્ષ દિવસ નિરાહાર રહ્યા તેમ.

તોહી ન ચળે મનહ વચને, કાયા રાગે ઠારે;
રાગ દ્રેષ કષાય છુટ્યા, લોભ ન મનહ મઝારે રહિ. ૧૧

(હહા.)

ભિલો રહે વનમાં સહી, માયા નહિ મનમાંઘ;
કંઈક માન મૂકે રહ્યો, ઋષભ વિચારે ત્યાંહિં. ૧

(ઢાળ પર મી-દેશી ઇસ નગરીકા વણઝારા.)

મન ચિંતે ત્રિભુવનસ્વામી, તવ તેડયાં સુંદરી પ્રાક્ષી;
તુમે જાઓ અધવ બ્યાંહિં, કર્મ ક્ષીણ થયાં છે ત્યાંહિં. ૧
એક માન રહ્યું તુમ વીર, જિમ મુખ આગળ વળી ચીર;
સુણી હરખી સાધવી દોચ, આવી ખાડુબળને વન જોય. ૨
નવ દીસે અધવ બ્યારે, પ્રાક્ષી સુંદરી સખળ પુકારે;
ખોળી કાહડયો દોહિલે જ્ઞાત, પ્રેમે વાંધા પૃથિવીનાથ. ૩
ન જાએ સ્હામું ઋષિરાય, બોલી સાધવી તેણે ઠાય;
તુમને કહે છે તુમહ પિતાય, ગજ ચઢિયાં કેવળ ન થાય. ૪
ઇંસું કહીને સાધવી જાય, મન ચિંતે તવ ઋષિરાય;
એ તો સ્વર સહી ભગિની કેરો, કુણુ આવે અહીં અનેરો! ૫
શું બોલી સાધવી સાર, મેંતો મૂક્યો સાવધ બ્યાપાર;
ધ્યાને વન રહ્યો થઇ અનાથી, તો ચઢેણે કયાં મુજ હાથી! ૬
પિણુ જુઠું ન બોલે તેહ, સતી સાધવી ઋષભની^૧ ધેય;
મુજ બહેની સંયમધારી, તેતો બોલે સહી વિચારી. ૭
અહીં માનગજેદ્રે ચઢિયો, તેણે કેવળ આવત અડિયો;
ધિગૂ ધિગૂરે પાપી! માન! જેણે આવતું રાખ્યું જ્ઞાન. ૮
જે ત્રણ જગતણો છે સ્વામી, તેની ભક્તિ કરી શિરનામી;
તેહની સેવા છે જગસાર, તિહાં મેં કીધો અવળો વિચાર. ૯

એમ ચિંતી બિપાડયો પાય, તેણી વેળા કેવળ (જ્ઞાન) થાય;
હતા વેલડી તૂટી જેમ, સાથે કર્મહ તૂટયાં તેમ. ૧૦

જિન પાસે વેગે જાય, દિયે ત્રણ પ્રદક્ષિણા રાય;
જઈ બેઠો કેવળી માંહિ, કીધી પૂરી પ્રતિજ્ઞા ત્યાંહિ. ૧૧
(હહા.)

પૂરી પ્રતિજ્ઞા તે કરી, રહ્યો જિન પાસે ત્યાંહિ;
પ્રભુ વિચરતા આવિયા, ગિરિ અષ્ટાપદ જ્યાંહિ. ૧

(હાળ પડ મી-દેશી મગધદેશનો રાજ રાજેશ્વર.)

પ્રભુ મહી-મંડળે વિચરેરે, જ્યારે સાથે બહુ પરિવાર;
તડકે ભરતતણો સુત મરિયય, કાધો તેહ અપાર.
નરેશ્વર, પરિસહ પાછો લાગ્યો, ગજપાખર ગર્ધવ કિમ ધરસી.
ઇમ ચિંતવવા લાગ્યો, નરેશ્વર. ૧

બહુ પરસેવો વળિયો અંગે, કાયા સખળ ગંધાએ;
હોય તણો પરિસહ પિણુ ખમવો, પંથે તરસ્યો થાએ. નરે. ૨
ચિંત વિમાસે આરિત્ર મૂકું, પિણુ ધરે કેમ જવાય ?

ઋષભદેવ મુજ વડાઉઓ થાએ, થાએ ભરત પિતાય. ન. ૩
એક મગા નદી પૂરે વહેતી, એક મગા બે સિંહ;

કેહી મગ બાલું કે થિર થાલું ? કિમ હોપું કુળલીહ. ન. ૪
ચિત વિમાસી હુઓરે ત્રિદંડી, નહીં ગર્ધવ નહીં ઘોડો,

વેસર સરીજો વેષ ધર્યો ત્યાં, શિરચોટી અંબોડો. ન. ૫
કનકતણી કર સુદ્રા રાજે, કરતો તે ખર મુંડ;

કાચે નીરે અંધોળેરે નિત્યે, જ્યાં આવે જળકુંડ. ન. ૬
પાય પમરખાં પહેરે પ્રીતે, ચંદન અંગ લગાવે;

માથે છત્ર અનૂપમ ધરતો, પાનકપૂર વળી આવે. ન. ૭

૧. ખચ્ચર જેવો. ૨. સોનાની વીંટી. ૩. ત્રણ વાર ઉભરો આ-
વ્યા પછી ઠારેલું પાણી ન વાપરતાં વહેતા ઝરા કુંડ વગેરેનું ઠંડું
પાણીજ ન્હાવાના કામમાં હમેશાં લેતો હતો.

વસ્ત્ર કાષાયાં પહેરે અંગે, જિનપૂઠે કરે વિહાર;
 પૂછે લોક તસ ઉત્તર આપે, હું ભૂડો મુનિ સાર. ન. ૮
 વેષ ત્રિહંડીતણો મેં ધરિયો, ત્રણ પેરે દંડાયો;
 મન ને વચન કાયા મુજ મેલાં, મેં જોયો મુનિ માયો. ન. ૯
 વસ્ત્ર કાષાયાં તિણે મેં ધરિયાં, મુજનાં બહુ કષાય;
 માયા માન હું લોભેરે નડીઓ, ધન મુનિ જિનવર રાય. ન. ૧૦
 ૨પાંચે કાયને હું અ વિરાધું, રાખું છું^૩ તસ જીવ;
 ૪પંચ સુમતિ^૪ ત્રણ ગુપ્તિ વિરાધું, હું^૫ મોકળો સદીવ. ન. ૧૧

૧. મુનિ ધર્મરૂપી જે મારી પાસે મુડી-રકમ-માયો હતો તે ગુમાવી ખેડો. ૨. પૃથ્વીકાય, અપ્કાય (પાણી), તેલકાય (અગ્નિ). વાહિકાય અને વનસ્પતિકાય એ પાંચે પ્રકારના થાવર-ચિર રહેનારા જીવોને પ્રીડા આપતી તે પાંચ કાયની વિરાધના. ૩. જે હાલના આલતા (એ ઇદ્રિવાળાથી માંડી પાંચ ઇદ્રિવાળા જીવો લગીના) પ્રાણીને તસ કાયના જીવ કહે છે તેનેજ દક્ષ સ્વર્ગપણે બચાવી શકું છું. ૪. ઇર્થાસમિતિ-માર્ગમાં ઉપયોગ રાખી જયણા યુક્ત ચાલવું.-ભાષા સમિતિ-વચનના પાપ સહિત વ્યાપાર આદિનો લાગ. એપણા સમિતિ-આધા-કર્મો ૪૨ દોષ સહિત આહારનો લાગ વગેરે. આદાન ભંડમત નિલ્લે-પણા સમિતિ-વસ્ત્ર પાત્રાદિ ઉપકરણ લઘુશંકા વગેરે દૃષ્ટીએ જોઈ પૂંજીને તેનો ઉપયોગ કિંવા પરિત્યાગ કરવો. પારિશપનિકા સમિતિ-પેશાબ દસ્ત આદિ જોઈ પૂંજીને વિધિવત્ પરકવવાં વગેરે વગેરે. ૫. મનોગુપ્તિ-મનનો પાપવ્યાપાર કાષ્ટમાં રાખવો, વચનગુપ્તિ-વાણીને ગોપવવી અર્થાત્ જૈન રહેવું, અને કાયગુપ્તિ-શરીરનો પાપવ્યાપાર કાષ્ટમાં રાખવો. ૬. બધા પ્રકારે છૂટા રહેનાર.

(હુહા.)

૧ પરિસહ બાવિસ નવ ખમુ, નવિ રાખુ. ૨ મુનિધર્મ;
જિન કહે જીવ કરે કિમું, જખ બળિયાં હોય કર્મ ! ૧

૧. જૂખ પરિસહ-જૂખથી પેદા થતી વેદના સહન કરવી, તૃષા પરિસહ-તરસની પીડા સહવી, ટાઢ પરિસહ-ટાઢ સહવી, ઉષ્ણ પરિસહ-તાપ તડકો સહવો, દંસપરિસહ-જૂ મોકળુ ડાંસ મચ્છર વગેરેના દસની પીડા સહવી, અયેળકે પરિસહ-ટાઢ વગેરેના સંભવવડે વચ્ચ વિના પેદા થતી અરતિ સહવી, સ્ત્રી પરિસહ-સ્ત્રીના હાવ ભાવ આદિ નિહાળી મનને સ્થિર રાખવું, ચર્ચા પરિસહ-ગામો ગામ વિહાર કરવા, નિષેધકી પરિસહ-રમશાન સ્થાન મકાનમાં કાકિરસગ કરવો તથા કર જીવોનો ડર ન રાખવો, આક્રોસ પરિસહ-ક્રોડર વચન સહન કરવો શયા પરિસહ-ગમે તની જમીનમાં સુખ માની શયન કરવું. વધ પરિસહ-માર પીટ સહન કરવી, યાચના પરિસહ-માગવામાં ન શરમાવું, અલાભપરિસહ-માંગ્યા છતાં છતી વસ્તુએ પ્રાપ્તિ ન થતાં પણ સમ પરિણામે વર્તવું. રોગ પરિસહ-આહો તેવી રોગવેદના સહન કરવી, તૃણુદાસ પરિસહ-ડાભ વગેરેની પયારીના ખુચવાથી પણ મનમાં દુઃખ ઉપજે તે સહન કરવું, મળ પરિસહ-પરસેવાથી કંટાળવું નહીં અને નહાવાની ઇચ્છા કરવી નહીં, સત્કાર પરિસહ-આદરસત્કાર મળતાં અને ન મળતાં પણ મનને હર્ષે વિષાદ વશ ન કરવું, પ્રજ્ઞા પરિસહ-બહુ વિદ્વાતાનો જ્ય થતાં ગર્વ અથવા પરાજય થતા ખેદ ન ધરવો, અજ્ઞાન પરિસહ-વસ્તુનું તત્ત્વસ્વરૂપ ન જાણવું હોવા છતાં પણ અદીનપણે રહી જ્ઞાનાવરણીયનો ઉદ્ધ્ય ભોગવવાથી કે તપ કરવાથી દૂર કરવો, પણ ઉદ્દેગ ન કરવો, સમ્યક્ત્વ પરિસહ-જિનપ્રણીત વચનોમાં અસદ્દેહણા કે શંકા રાખવી નહી. એ ૨૨ પરિસહ છે. ૨. ક્ષમા-ક્રોધનો ત્યાગ, માર્દવ-માનનો ત્યાગ, આર્જવ-કપટનો ત્યાગ, મુક્તિ-લોભનો ત્યાગ, તપ-ઇચ્છાનું નિરોધપણું, સંયમ-પાંચ અવ્રતથી વિરમણું, પાંચ ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ, ચાર કપાયનો જય, ત્રણ દંડની નિવૃત્તિ, સત્ય-સાચું બોલવું, શૌચ-દ્રવ્યભાવવડે દોષટાળી વ્યવહાર ને મનોબ્યાપારની શુદ્ધતા રાખવી, અકિંચનતા-પરિગ્રહની સર્વથા મૂર્છા ત્યાગવી, અને બ્રહ્મચર્ય-નવ પ્રકારે ઔદારિક તથા વૈકિંચ સંબંધી મૈથુનનો ત્યાગ-એ દશ વિધ મુનિધર્મ છે.

(ઢાળ ૫૪ મી-દેશી ચોપાઈ છંદની.)

કર્મતાણી ગતિ કહીઅ ન ભય, વાઘણી ^૧નાગ ટળી સુર થાય;
 ધર્મરૂચિ તપિયો અણુગાર, પરભવ ^૨ભુજંગ થયો વિષધાર. ૧
^૩ઢાહુર મૃગલો ને વળી બેલ, સુર અવતાર લિયે એ સહેલ;
 કુરડ અને અતિ કુરડ જેહ, નરકે પહુતા મુનિવર તેહ. ૨
 હસ્તિ હુઓ નર મેઘકુમાર, કુંડરિક નરકે અવતાર;
 કેસરી ચોર હુઓ કેવળી, કમળપ્રભ ગયો નરકે વળી. ૩
 કૂર્માપુત્રને ઘરમાં જ્ઞાન, કુળવાલુઓ ખોચે માન;
 તેહ મરીને નરકે ગયો, કર્મવિચાર ન ભયે કહ્યો. ૪
 શુણ્ણસાગરને જોળે વળી, ચોરીમાંહે બેઠાં કેવળી;
 તે અવઢાત કહું તે સુણો, સોય પુત્ર વ્યવહારીતણો. ૫

(દુહા.)

વ્યવહારીસુત તે સહી, મન વૈરાગી થાય;

બળ કરીને પરણાવિયો, મોહ મન માત પિતાય. ૧
 (ઢાળ ૫૫ મી-દેશી સુરસુદરી કહે શિરનામી-રાગ માલવગોડી)
 માત તાત મોહે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે;
 અંગે પીઠી જવ ચોળાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ. ૧
 ન્હાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં ફળ કહું હોય;
 ખંપ ભરંતાં આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે. ૨
 વળી ચિંતે ભૂષણ ભાર, ગળે સાંકળ ચિત્તે હાર;
 હાથે શ્રીફળ લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિકર થાવે. ૩
 વરઘોડો ચઢીઓ ભમ, ચિંતે દુર્ગતિ વાહન તામ;
 બહુ વાજિંત્ર બબાવે, મન ચિંતે મુજ ચેતાવે. ૪
 વરઘોડેથી ઊતારે, મન હેઠી ગતિ સંભારે;
 પૂંજે ધુંસડું વેગે આણી, સંસાર-ધુસરની એધાણી. ૫

૧ ત્રાક દેખી કરે વિચાર, જીવ વિધાશે નિરધાર;
 દેખી મૂશળ મનમાં આવે, જીવ સંસારમાંહે ખંડાવે. ૬
 ૨ અર્ધ દેતાં જ્ઞાને જોય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;
 ૩ શ્રાવસ પટ નવ ચંપાવે, વિવેક કોડિયાં મુજ ભંભવે. ૭
 નાક સાહીને વેગે તાણે, સંસારે તણાવું બાણે;
 કન્યા છાંટે નવતળોળ, કહે જીવ હશે એમ રોળ. ૮
 કંઠે ન ધરી એ વરમાળ, ગળે હોર ધરે છે આળ;
 પછી ગ્રહે તે કન્યા હાથ, તેતો દુર્ગતિ સાદું થાત. ૯
 લોક તિલક કરે તે માટે, બહુ દુર્ગતિ કેરી વાટે;
 ગાંઠે પઠતાં સહી બંધાણે, દોહિલું છુટવું છે અહીં બાણે. ૧૦
 અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર ચીતારે સંભારી ત્યારે;
 ફેરા દેતો જેણી વાર, ચિંતે કરવું સહી ગતિ ચાર ! ૧૧
 ચોરી ચારે મમ બાણ, એ દેખાડે ચક્રબાણ;
 એમ આતમ ભાવના ભાવે, શુભ ધ્યાને કેવળી થાવે. ૧૨

(હહા.)

શુભ ધ્યાને થયો કેવળી, પરણતાં લહે પાર;
 મરિચ અસંયમ લેઈ પડયો, કુણુ લહે કર્મવિચાર. ૧

(હાળ પદ મી-દેશી ચોપાઈ જાંઠની.)

કર્મતણો હું ન લહું લેહ, સીતાએ ટાળ્યો સીવેહ;
 મહિનાથ તીર્થકર જેહ, પુરૂષ ટળી સી હુઆ તેહ. ૧
 શિવકુમાર રહે મન વશ કરી, નંદિણેણે જઈ વેશ્યા વરી;
 ભીખારી સંપ્રતિ-ભૂપાળ, મુનિ મેતારજ કુળ ચંડાળ. ૨
 ભરત હુઓ સહજે કેવળી, વીર જ્ઞાન લહે દુઃખે વળી;
 અભવ્ય કુળે હુઓ શ્રાવક મુલસ, કહાન કુળે હુવો અભવ્ય પુરૂષ ૩

૧ રેટીઆનો ત્રાક. ૨ સાંજેલું. ૩ અર્ધ આપવાનું પાણી. ૪
 જે કોડિયાનો જોડો બાંધેલો.

(૭૨)

ભરતખાંડુબલી.

અર્જુનમાલી હઠહપ્રહાર, સચ પરદેશી હુઓ વિચાર;
 ચોટાં કર્મતાણા કરનાર; કર્મે શુદ્ધ ગતિ ભાવનાર. ૪
 શ્રેણીકે એક મૃગલી હુણી, નરકે ગયો નિકાચિત ભણી;
 દાહલી દશ ભુગ્ગે-નંદિષેણ, વીરવચન નવ માન્યું કેણ. ૫
 દિયે જમાલી સંયમભાર, સાથે પન્નરસય પરિવાર;
 વીર સાથે વળી ન મળ્યો એક, કર્મે ભાત દીસેજ અનેક. ૬
 નંદ મણિયાર થયો દેડકો, વાળદેવ હુઓ નવ લેખો;
 ખંધકસરી બંધંતર થયા, શિષ્ય સર્વ તે સુકતે ગયા. ૭
 વાણિગસુંત નવપરણિત જેહ, ગાલી દીક્ષા તેહને દેહ;
 તિણે પાળી બહુ પ્રેમે કરી, સુક્રિત રૂપિણી નારી વરી. ૮
 જે મરિચય ભરતેશ્વરપૂત, જયભવચન સુણિયાં અદભૂત;
 જિનવર શિષ્ય થઈ યાછા વળે, કર્મતાણી અતિ કુણ નર કળે ! ૯

(દહહા)

કરમે' ચારિત્ર મૂકિયું, મૂક્યો મુનિવર વેપ;

જિનથી ખેસે વેગળો, ભવિજન દે ઉપદેશ. ૧

(હાળ ૫૭ મી-દેશી સુરમુંદરીની હાળની-રાગ કેશવેશ)

ઉપદેશ દેઈ જન રીઝવે, નર સુણત મન ઉલ્લાસ;
 સમજી સંયમ માગતાં, વળી ચોકલેરે તસ જયભની પાસ.
 ત્રિદંડ લેઈ કરતો આપ વખાણ, નવ લેખતો જિનની આણ; ત્રિ. ૧
 એમ પુરૂષ બૂઝવ્યા, પોતે તે એકલો આપ;
 એક દિવસ રોગે પીડિયો, નવ સુણતારે તવ કોઈ ન આપ. ત્રિ. ૨
 ખિન્નખેદ મનમાં બહુ થયો, નવ કરે કોઈ સાર;
 પોતાતણા પ્રતિ યોધિયા, લેલા ન રહેરે વળી સોચ લગાર. ત્રિ. ૩
 મનમાંહિં એહવું ચિંતવ્યું, જો શરીર 'સખડ' થાય;
 એક શિષ્ય 'સખરો સાખિજો', તેતો કરશેરે બહુ મા'રી રક્ષાય. ત્રિ. ૪
 રોગ રહિત મરિચી જપ થયો, દિયે દેશના તવ સાર;
 બૂઝવી જિનકને ચોકલે, એક બોલ્યોરે વળી ફરી તેણી વાર. ત્રિ. ૫

૧ સાફ. ૨ સારો.

શું ધર્મ છે નહીં તુમ કને, જે મોકલો છો ત્યાંહિં ?
કહે કપિલ એ સુખ લાગ મળિયો, પછી લાખેરે
વળી ત્યાં ધર્મ આંહિં. ત્રિ. ૬
ઇથે વચને સંસાર વાધિયો, વળી લભે અસંખ્યા કાળ.
નર અસત્ય નાહકે યોલતાં, હુએ પાતિક વળી
તેહને જાનળ. ત્રિ. ૭

(દુહા)

પાતિક તિકાં ઉપાજિયું, ભમતો જિનવર સાથ;
અણુ વિચરંતા આવિયા, અષ્ટાપદ પર નાથ. ૧

(લાળ પદ મી-દેશી શાલિભદ્ર મોહોરે-રાગ માર).

અષ્ટાપદગિરિ ઊપરે શ્રીજિન આવિયારે, ઉજવળ રજત મય હોય;
શર્દકાળ તણાં વળી જાણે આલલાંરે, ખીર સસુદ્રફીણ હોય. અ. ૧
આઠ જોયણનો ઊંચો ગિરિ અતિ શોભતોરે, બહુ વનવેલીરે ત્યાંહિં;
વાઘ સિંહ ગજ મૃગલાં સસલાં ત્યાં રહેરે, રહે બહુ પંખીરે જ્યાંહિં
સમવ સરણુ સુર રચતા ત્યાં આવી કરીરે, બેઠા જિન તિણ કામ;
જઈ વનપાળે દીધી ભરત વધામણીરે, આબ્યા ઋત્રિભુવન સ્વામ. ૩
બાર કોઠિ સોનૈયા આખ્યા ત્યાં ગણીરે, સજ્જ થયો ભરતનરીંદ;
બહુ શૂર સેના સાથે લઇને આવિયોરે, જિમ વળિ ઇશાન
ઇંદ્ર. અ. ૪

ત્રણ અદક્ષિણા દેતો સ્તવતો બેસતોરે, સુણતો મધુરી વાણિ;
ચઉ ગતિનાં દુઃખ સુણિયાં કાને અણુ કનેરે, બેડી બેહુએરે
વાણિ. અ. ૫

કોધ લોભ મદ મત્સર વાહો માનવીરે, કરતો માયા અનેક;
માનતુરંગ ઊપર ચડિયો નવ નમેરે, નાસે સખળ વિવેક. અ. ૬

૧ પેદા કર્યું. ૨ રૂપામય. ૩ વનવું રક્ષણ કરનાર અમલદાર.
૪ સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળ. ૫ મસ્ત બનેલો-ત્રેરાયલો.

ભક્ષ 'અભક્ષ કરતાં જીવ ખીદે નહીં'રે, કરે પરતણીરે નિંધાય;
જીવ હણે ને બોલે જૂઠું જાણતોરે, તે જીવ નરકમાં જાય. અ. ૭
પરધન હુરતો ગમન કરતો પરત્રિયારે, પરિગ્રહતણો નહીં પાર;
પંચ વિષયમાં ખૂતો જે નર જીવડોરે, તે નવ પામિયો પાર. અ. ૮

(દુહા.)

પાર ન પામે ભવતણો, રૂળતો ચઊગતિ માંહિં;
સુર નર નારકી પશુઅર્માં, પુદ્ગળ પૂરે આંહિં. ૧
(ઢાળ પદ્મ મી-દેશી અનોપમ સુપનહારે—રાગ પરજ.)
ત્યાં પુદ્ગળ જીવ પૂરે અનંતા, નરનો ભવ છે દોહિલો;
આર્ય દેશ કુળ ઇંદ્રી પાળે, કિમ થાએ જીવ સોહિલો.
મધુરી દેશના હેતા ઋષભજિણુંદ. ૧
આજીવિકા નર હોય સોહિલી, હોએ દેહી નિરોગ;
પૂરવ પુન્યે એ સહુ પામ્યો, દુલહો સુહૃદ યોગ. મ. ૨
દુર્લભ સૂત્રતણું સાંભળવું, દુલહું સોચ સધેવું;
દુલહું શાસ્ત્રતણું સમજેવું, દુલહું કાય કરેવું. મ. ૩

૧ અભક્ષ પદાર્થ ખાવીસ પ્રકારનાં જેન સિદ્ધાંતમાં આ પ્રમાણે
કથેલ છે. કરા ૧, બર ૨, ટાઠા દહી અગર છાશમાં નાખેલ કઠો-
ળનાં વડાં ૩, રાત્રિભોજન ૪, બહુખીજ વાળું ૫, વંત્યાક ૬,
બોળ અથાણું ૭, પીપરની પીપીઓ ૮, વડના ટેટા ૯, ગૂલર ૧૦,
અજીવું ૧૧, સધળી જાતના કંઈ સૂરણ વગેરે બત્રીસે અનંતકાય
૧૨, મૂળ- (ગરમર, મૂળાના કાંદા) ૧૩, માટી ૧૪, ઝેર ૧૫, માંસ
૧૬, મદિરા-દાર ૧૭, માંખણ ૧૮, કુણું ૧૯, જેનો રસ ફેરફાર
થઈ ગયેલો હોય તેવો પદાર્થ ૨૦, કાળા ઉખરાનાં ઉખરાં ૨૧ અને
મધ ૨૨ આ ખાવીસે પદાર્થ બિલકુલ ખાવા લાયક નથી; કેમકે તે
નહારી ગતિદાયક છે.

૨ ભટકતો-ગોથાં ખાતો.

૩ સહુરૂતો સંયોગ મળવો મૂકેલ છે.

સકળ વસ્તુ પામી જે હાથે, તે નર મૂરખમાંહિ;
ચણે ચિંતામણિ સરીખો નરભવ, તેહ ફરી ફરી ક્યાંહિ. મ. ૪
માનવના ભવ વિણ નહીં સંયમ, સંયમ વિણ નહીં સિદ્ધ;
સિદ્ધિ વિના નવ છૂટે કેઇ, યોગતિકૈર પ્રસિદ્ધ. મ. ૫

(હુહા.)

યોગતિ, માંહિ ફરે સહી, ^૧તૃષ્ણા વાઘો જત;
ધણ વચને ભરતેશ્વર, સમભયો આપ અત્યંત. ૧
(હાળ ૬૦ મી-દેશી રત્નસાગરના પ્રથમ પવાડાની.)
ભરત કહે હું જગમાં ભૂડો, ધન્ય મુજ ણંધવ આજરે;
મુજ માટે એ ભાઈ અઠાણ, મૂકી આવ્યા રાજરે. ૧
મન ચિંતે મેં રાજ્ય ગ્રહીને, શું સાધ્યું ^૨નિજ કાજરે ? !
ધણા પુરૂષને મેં ^૩મહી આપી, નવ રાખી ભાઈલાજરે. ૨
પગે લાગીને કહે ભરતેશ્વર, હ્યો તુમ પાછા દેશરે;
ઋદ્ધિ રમણિ સુરસુખ લોગવિયે, ન કહું હવેએ કલેશરે. ૩
ઋષભ કહે શું બોલે પુત્તા ? ચૂકી ભરતનરિંદરે;
મહા સત ધૈર્યતણા એ ધોરી, ન તજે યોગગયંદરે. ૪
તવ મનચિંતે નૃપ ભરતેશ્વર, આપું એહને આહારરે;
ગાહાં પાંચસે લાડુ ભરિયાં, અણાવતો તેણી વારરે. ૫
ભરત કહે મુને ! લાડુ લીજે, મુજને તારો આજરે;
ઋષભ કહે રાજપિંઠ ન કહ્યો, તવ જાંબો મહારાજરે. ૬
ઈંદ્ર કહે ખિન્નબેદ મ આઓ, હો આવકને દાનરે;
સ્વામિવત્સલ ^૭સખરાં કીજે, નિપાઈને અન્ન પાનરે. ૭

(હુહા.)

ધણ વચને નૃપ હરખિયો, તેડયા ^૧સ્વામી સાર;
અહીં લોજન નિત્યે કરો, મૂકો તુમ ^૨વ્યાપાર. ૧

૧ મોક્ષ, ૨ વિષય વાસના-ઈચ્છા. ૩ આત્મકલ્યાણનું કાર્ય.
૪. પૃથ્વી. ૫. ઉમદા. ૬. આવક વર્ગ. ૭. સાવધ વ્યાપાર.

- (ઢાળ ૬૧ મી-દેશી જિમ સહકારે કોયલ રહુકે-રાગ કેદારો.)
 કરસણ વાડી મ કરો કોઇ, કરો સજાય જિમ બહુ સુખ હોઇ,
 માહન માહન સુખ કહો એ. ૧
- ઇમ કહી સ્વામીવત્સલ કરતાં, ગામો ગામ તેડી નર ફરતાં;
 મજ્યા પુરૂષ બહુ ભોજની એ. ૨
- ઢાહડી ઢાહડી વધતા જાય, તવ રાંધણીએ નવ રંધાય;
 પિરસી ન શકે પુરૂષને એ. ૩
- આણુ તેડયા આવે નર કેતા, ઝડપી આખળ પાખળ લેતા;
 થાળ પડાવે પિરસતાં એ. ૪
- જમતાં નીતિ ન રાખે કોય, એક ઠેલે એક પડતાં ભેય;
 એક દોઢે સ્થાનક લણી એ. ૫
- રસોઇદાર તવ કરે વિચાર, એ નહીં શ્રાવકનો આચાર;
 નાખે ઢોળી સાંઢ ખરે એ. ૬
- ગયા સોય નૃપ ભરતની પાસે, ભોજન કેરી વાત પ્રકાશે;
 સ્વામી નીતિ રહી નહીં એ. ૭
- શ્રાવક ભોળા ખીબ થાવે, ઘણા લોક અણુતેડયા આવે;
 કિમ શ્રાવકને આળખું એ ? ૮

(દુહા.)

ભરત વિચાર કરે તિહાં, તેડયા શ્રાવક સાર;
 રત્ન કાંચણી લઇ કરી, રેખા કરે તેણિ વાર. ૧

(ઢાળ ૬૨ મી-દેશી આલ ચતુરા અંદાનને-રાગ મહાર.)

- રેખા સોય હેયે કરી, જમે શ્રાવક સોયરે;
 બહુ પદે ભક્તિ ભરતજ કરે, દિયે ભૂષણુ ભેયરે. રેખા. ૧
- સમક્ષધારી જે હતા, રેખા ત્રણ તસ સારરે;
 પદ્માદ્ય તત જેણે ધર્યાં, રેખા તેહને ખારરે. રેખા. ૨
- ભરતને પાટે આદિલ્યશા, ખેઠો જેણી વારરે;
 તિણે ધર્યાં કંઠે શ્રાવક તણે, લલા સોવનતારરે.. રેખા. ૩

- ત્રીજે પાટે' હુઓ મહાયશા, કરે ભક્તિ અપારરે;
તેહને કંઠે લઈ ઠંબ્યા, ભલા રજતના તારરે. રેખા. ૪
- અતિભળ ભૂષ જ્યારે હવે, ઠવે હીરના તારરે;
બળિભદ્ર તાર દે સૂત્રના, ઘટયો ભાવ અપારરે. રેખા. ૫
- ઈમ બહુ કાળ લોજન થયાં, દીખ્યો ધર્મ અપારરે;
કાળે તીર્થકર વિરહ થયો, ગયો ધર્મ તિણુ વારરે. રેખા. ૬
- જિન નવમા દશમા વચે, ચતિ સોચ પિણુ જાયરે;
તવ વળી શિથિલ શ્રાવક થયા, ઘરવાસિય થાયરે. રેખા. ૭
- વ્રત છંડી અલગા રહ્યા, પ્રકાશે મિથ્યાતરે;
કીજે શ્રાદ્ધ સંવત્સરી, કન્યાદાનની વાતરે. રેખા. ૮

(હુહા.)

- કન્યાદાન પ્રકાશતા, કરતા લોજન રાત;
રસલોલુપિ શ્રાવક ટળી, હુઆજ પ્રાદાણુ ભત. ૧
- ભક્તિવિચાર વિવરી કહ્યો, કરતો ભરતનરિંદ;
રાજનિકંટક પાળતો, સકળ લોક આણુંદ. ૨

૧ પ્રાણાતિપાત-કોઈ જીવના પ્રાણનો નાશ ન કરવો. ૨ મૃધાવાદ પાંચ મોટાં જુક ન બોલવાં. ૩ અદ્વતાદાન-ધણીના આપ્યા વગર ચીજ ન લેવી. ૪ મૈથુન-પરદારાપરિત્યાગ અને સ્વદારાસંતોષ, પરિગ્રહ પરિમાણુ-નવ પ્રકારનો પરિગ્રહ મર્યાદા યુક્ત રાખવો, દિગ્વિરમણુ-અમુક દિશાએ અમુક હદ લગોજ જવું, ભોગોપભોગ-ભોગ ઉપ-ભોગમાં આવતી વસ્તુમાં વિવેક સહિત તપાસ રાખી થતા આરંભ માંથી ખચવું. અનર્થ દંડ-પાપોપગરણુ અથવા જીજ્ઞાસે પીડા પેદા કરનારી વસ્તુ લેવા દેવામાં વિવેક પૂર્ણ નિયમ રાખવો, સામાયિક-નિયમ પ્રમાણે બે ધડીનું સમતા સામાયિક કર્યાજ કરવું. પૌષધ-પર્વ આદિએ પૌષધ કરયાજ કરવો, અતિયિ સ વિભાગ-મુનિને દાન આપવું. આ બાર વ્રત શ્રાવકને સ્થૂળપણુ અવશ્ય પાળવાંજ ચોગ્ય છે. એટલે કે પાંચ અણુવ્રત, ચાર શિક્ષાવ્રત અને ત્રણ ગુણુવ્રત સેવનારજ શ્રાવક ગણાય છે.

(ઢાળ ફડ મી-દેરી રહેણી કહેણીની.)

સકળ લોક કરે આણુંદ, નહીં ત્યાં અકર અન્યાયલ;
 દંડ કુદંડ નહીં વનિતામાં, અતિ નિર્દોશી રાયલ. સ. ૧
 ચુગલ ચોર નહીં ખોટારા, નહીં ણંધન નહીં મારલ;
 વેરો વરાડ નહીં પુરમાંહિં, વિઘોટી નહીં તિષ્ઠ કારલ. સુ. ૨
 વચક વિટલ વસે નહીં વાંકા, વિશ્વાસઘાતિ ન દીસેલ;
 સખળ રાજ્ય ભરતેશ્વર કેરું, ભેતાં હેતું હીસેલ. સ. ૩
 લુચક લુંડ ન દીસે લોભી, લાગ ચખ્દ નહીં ત્યાંહિંલ.
 લૂણુહરામતણા કરનારા, લપટ નર નહીં બ્યાંહિંલ. સ. ૪
 આયપ્રિય નિર્દોશી રાજા, નમતો જિનવર પાયલ;
 પરદુઃખભંજન પરચીળાંધવ, ભૂખ્યો કોઇ ન જાયલ. સ. ૫
 પુરમાં લોક વસે પુન્યવંતા, દાન શીલ તપધારીલ;
 ભલી ભાવના મનમાં ભાવે, જીવ કયા ત્યાં સારીલ. સ. ૬
 પરમ પુરુષ ને પરઉપકારી, પડિત નિરપરપચીલ;
 પવિત્ર લોક ત્યાં પાતિક કામે, રાજે નિજ મન ખચીલ. સ. ૭
 ભરત પસાએ સુખ લોગવતા, કિવસ ન જાણે જતાલ;
 ઋષભદેવ ભરતેશ્વર કેરા, સકળ લોક શુભ ગાતાલ. સ. ૮
 લોક વિવેકી વાણ્યગ જાગા, વસે તે વર્ણ અઢારલ;
 નિજ ઘર પુન્યની શાળા માંડે, માગ્યાં દેજળ આહારલ. સ. ૯
 વળી. વિશ્રામતણાં બહુ થાનક, વિવિધ વસ્તુ બ્યાપારીલ;
 બ્યવહાર શુદ્ધ પાળે બ્યવહારી, શીળવતી ઘર નારીલ. સ. ૧૦
 હરિણાક્ષી હરીલંકી નારી, હંસતણી પરે આલેલ;
 નારી હસ્તિની ન વઢે નરથું, હરખી ઉત્તર આલેલ. સ. ૧૧
 ઇસું ભરતનું નગર અનૂપમ, બહુ જિનના પ્રાસાદલ;
 હેમખિંબ દ્વજ તોરણ ત્યાંહિં, વાજે ઘંટાનાદલ. સ. ૧૨
 પોષધશાળા મુનિવાચાળા, કામ કામ ગજ કાળાલ;
 રાજ્ય કરે ભરતેશ્વર ત્યાંહિં, પુઠે સહુ ઠકરાળાલ. સ. ૧૩

(૬૬)

બહુ ઠંકુરાઈ ભરતની, ઋદ્ધિતણે નહીં પાર;
ભતો કાળ બાણે નહીં, ઇંદ્રતણે અવતાર. ૧

ઈણુ અવસરે વધામણી, આવી તિહાં અત્યંત;
નગરી અયોધ્યાને વને, પહોતા શ્રી ભગવંત. ૨

(૬૭ મી-૬૨મી શાળીભદ્ર મહિયો-રાગ આશાવરી
સિંધુઓ.)

શ્રીજિન આવીરે ત્યાંહિં સમોસર્યારે, સમવસરણુ તિહાં થાય,
સકળ સેનારે ભરત લેઈ, કરીરે, પ્રભુને વંદન બાય. શ્રી. ૧

ત્રણુ પ્રદક્ષિણુરે દેઈ વાંદતોરે, સ્તવતો ભરત નરિંદ;
શત્રુંજય ગિરિનોરે મહિમા પૂછતોરે, ભાળે ઋષભજિણુંદ. શ્રી. ૨

અન્ય તીરથરે જગમાં છે ઘણારે, સેવે તે ખટમાસ;
ખિણુ એક શત્રુંજય જઈને રે સેવતારે, અધિકું પુણ્યજ

તાસ. શ્રી. ૩

નંદીશ્વરનેરે કુંડલ દ્વીપનારે, દેવ જીહારે જેહ;

સુણુ ભરતેશ્વર પુણ્ય તિહાં ઘણુંરે, કહ્યું નવ બાએરે તેહ. શ્રી. ૪

દ્વીપ રૂચકનેરે ગજપદને વળીરે, જંબુવર્ષેરે બાય;
ધાતકી ખંડેરે પુષ્કર દ્વીપનારે, પ્રણમ્યેં બહુ પુન્ય થાય. શ્રી. ૫

તેહથી પુણ્યરે અધિકું તેહનેરે, જીહારે મેરૂનારે દેવ;
સમેત શિખરનેરે અંજન દ્વીપનારે, પ્રણમ્યેં પુણ્ય બહુ હેવ. શ્રી. ૬

પુણ્ય વધુ છેરે પ્રતિમા પૂજતારે, અષ્ટાપદ ગિરનાર;
સિદ્ધાચળનેરે નામે પુણ્ય હવુંરે, તે કુણુ કહેરે સંભાર. શ્રી. ૭

જળચર થળચર જોચર પંખીઆરે, સેવે શત્રુંજય સાર;
ભવ ત્રીજેરે તે સહી સીઝરે, ફરી નહીં પશુ અવતાર. શ્રી. ૮

શત્રુંજય જઈનેરે સાત છટું કરેરે, એક અઠમ તિહાં સાર;
શ્રી નવકાર તે લાખેવરાં ગુણુરે, તેહને બે અવતાર. શ્રી. ૯

શત્રુંજય મહિમારે સખળ પ્રકાશિયોરે, સુણુતો ભરત નરિંદ;
હરખી વાંદીરે પાય પ્રણમીવળ્યોરે, ત્રિચર્યા ઋષભ જિણુંદ. શ્રી. ૧૦

(હુહા.)

શ્રી આદીશ્વર વિચરિયા, ભરત વિચારે આપ;

શત્રુજય યાત્રા જઈ, ધોઈ પૂરવ પાપ. ૧

સકળ સૈન્યને સજ કરી, લીધો બહુ પરિવાર;

શ્રી શત્રુને આવિયા, ચક્રી ભરત ઉઠાર. ૨

(ઠાળ દુપ મી-જઈ લાવો બાંધવ પાણી-રાગ સામેરી.)

ભરતચક્રી તેહ ઉઠાર, શિરતિલક ધરાવે સાર;

પ્રથમે' ત્યાં સંઘવી થાય, શત્રુને ગિરિ આલી નાય. ૧

દીઠો શત્રુને નિજ દષ્ટિ, કીધી સોવન કૂલે' વૃષ્ટિ;

મણિ મોતી ભર્યા બહુ થાળ, વધાવે શત્રુજય ભૂપાલ. ૨

દિયે ત્રણ પ્રહક્ષિણા ત્યાંહિં, હર્ષ સખળો હેઠામાંહિં;

નહી શત્રુજીમાં નહાય, પછી પૂજ્યા જિનવર પાય. ૩

પછી ઇંદ્ર વચને ત્યાં થાય, જિનભુવન કરે નર રાય;

તવ હરખયો ભરતનરિંદ, મન ધરતો અતિ આણુંદ. ૪

દીધો વાધિકને આદેશ, કીધો ચઉખારો પરવેશ;

એકેકે ખારે તું ભેય, મંડપ એકવીશજ હોય. ૫

ચોમેર થઈ ચૌરાશી, દીઠે પાતિક નાએ નહાસી;

એક કોષ ઉંચો આસાદ, ધ્વજ તોરણ ઘંટાનાદ. ૬

સહસ ધનુષ પહોળો તે સાર, દોઢ કોષ કર્યો વિસ્તાર;

સાવ કંચનમય તે કીધો, ભરતે જગમાંહે યશ લીધો. ૭

મણિમય મૂર્તિ ત્યાં સાર, કીધી તાતની પ્રતિમા ચાર;

વળી મૂર્તિ કરી ચૌરાશી, ગણધરની સોય પ્રકાશી. ૮

નમિ વિનમિ વિદ્યાધર દોય, વળી કીધી પ્રતિમા સોય;

વળી બાંધવ જેહ નવાણુ, તેની મૂર્તિ મણિમય બાણું. ૯

નાશિરાય અને મરૂદેવી, ભલપ્રાસાદ શું મૂર્તિ કરેવી;

સુનંદા સુમંગલા સોય, ગ્રાહી સુંદરી બહેની દોય. ૧૦

અકેધરી ને ઝામુખખ, મૂર્તિ કરતાં પાચે સુખખ;
કયાં તીરથ ત્યાંહ અનેક, એ ચક્રીના સખળ વિવેક. ૧૧
મણિ સમોવસરણ ત્યાં કરતો, ચાર મૂર્તિ ઋષભની ધરતો;
નિજ મૂર્તિ તિહાં વિખ્યાત, ભણી ભેડી રહી બેઠ હાથ. ૧૨
ક્રૂંખ રાયણ છે વળી બ્યાંહિં, થાખ્યાં તાતનાં પગલાં ત્યાંહિં;
કરી ણિખપ્રતિક્ષા સારી, શત્રુજમાં તિમ બુઝોરે વિચારી. ૧૩

(હહા.)

ઋષભવચન ભરતે સુણી, કર્યું તે ઉત્તમ કામ;
પ્રથમ ઉદ્ધાર કરાવિયો, રાખ્યું જગમાં નામ. ૧

શત્રુજય સંઘવિ થઇ, વળિયો ભરતનરિંદ;
તસ કીર્તિ જગમાં રહી, જિહાં રવિ તારા ચંદ. ૨

(લાળ દફ મી—દેશી રજની ન ભવેરે—રાગ કેદારો.)

અષ્ટાપદગિરિ પ્રભુજી આવેરે, પુર્ષ પહેરાવી ભરત સિધાવેરે;
ત્રણ પ્રહક્ષિણા દેઈ જિન વહેરે, પ્રભુને સ્તવતાં અતિ આનંદેરે. ૧
બેસી સુણતો પ્રભુની વાણીરે, સાકર દ્રાગથી અધિકી (મીઠી) બાણીરે;
ભાખે પ્રભુજી ચેતો પ્રાણીરે, તન ધન ચૌવન કારમું બાણીરે. ૨
જે ધન ખર્ચ્યું જમણે હાથેરે, પરભવ ભતાં આવે સાથેરે;
જગમાં મોટું [સુ]પાત્રે દાનરે, જેથી લહિયે સુક્રિતનિધાનરે. ૩
અરિહંત સિદ્ધની ભક્તિ કરીજેરે, પ્રતિમાપૂજી સુભક્તિ લીજેરે;
શ્રુત ચારીત્રિનો વિનય કરીજેરે, મુનિ ગંધનાયકને પોષીજેરે. ૪
સમકિતી સંઘ ને ઉવજાગરે, વિનય કરતાં પાતિક ભયરે;
જે જે ભાખે ઋષભજિણુંદરે, સહુ સદહે ભરતનરિંદરે. ૫
પૂછે પોતે અસ્તક નામીરે, તુમ સરીખા હોએ કેતા સ્વામીરે ?
પ્રભુ સુજ સરીખા ચક્રી કેતારે, હોય વાસુદેવ ભાખો તેતારે. ૬
નર પ્રતિવાસુદેવ બળદેવ મોટારે, કહો નર નારક શીલકછાટારે;
પ્રભુ કહે જિનવર ચઉવિસ સારરે, તુમ જેવા હોએ ચક્રી ખારરે. ૭

નર વાસુદેવ ને પ્રતિવાસુદેવોરે, નવ નવ હોશે તે વળી હેવોરે;
 નવ બળદેવા નવ નારદ થાશેરે, નીચી ગતિમાંહે તે નવિ બાશેરે. ૮
 પૂછે ચક્રી જિનને ત્યાંહિરે, છે કોઈ તુમસમ આ સભા માંહિરે;
 ઋષભ કહે સુષુ નૃપ ગુણવંતરે, તુજ સુત મરીચી જીવ અત્યંતરે. ૯
 જિન ચક્રી ને નરવાસુદેવરે, ત્રણ પદવી લહે કરે સુરસેવરે;
 સુષુ વચન ઉઠ્યો નૃપ ત્યાંહિરે, ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે સુત બ્યાંહિરે. ૧૦
 કહે ચક્રી હું વેષ ન વંદુંરે, તુમ પદવી હું દેખી આનંદુંરે;
 તું જિન ચક્રી ને વાસુદેવરે, તિણે તુજ ઊઠી વંદું જેવરે. ૧૧
 ઈણુ વચને થયો હર્ષ અપારરે, ઊઠી નાચ્યો તેણી વારરે;
 અહો! ઉત્તમ કુળ વંશ સુજ સારોરે, ઋષભ સરીખો વડઉચ્ચો મારોરે.
 ભરત સરીખો મારો તાતરે, હું પિણુ જિનવર આગળ થાતરે;
 નર ચક્રી ને નર વાસુદેવોરે; ધન્ય સુજ વંશજ મોટો એહવોરે! ૧૩
 કરી અભિમાન ને કુગતિ સાધેરે, મરીચી નીચું ગોત્રજ બાંધેરે;
 માન મ કરશો કો જગ ભાઈરે? માનેં દુખિયા બહુ જન થાઈરે. ૧૪

(કહી.)

માનેં દુખિયા બહુ થયા, તિણે મૂકો મદ 'આઠ;
 'ચાર કષાયો પરિહરો, જિમ પામો શિવવાટ. ૧
 નીચ કર્મ બાંધે તદા, વાંદે ચક્રી ભમ;
 ભરત વળ્યો ઘર આપણે, કરી જિનવર પરણામ. ૨
 (હાળ ફડ મી—દેશી વીરમાતા પ્રીતિકારિણી—રાગ મહાર.)
 જિનવર નામ હૃદય ધરી, ગુણ ઋષભના ગાય;
 ઋષભનું વચન સંભારતો, ભરતેશ્વર રાય. ૧
 ભરતેશ્વર સંઘવી થયો, અષ્ટાપદ આવે;
 ગજ રથ અસ્વ 'અતેઉરી, સંઘ સળળો લાવે. ભરતે. ૨

૧ જાતિ, લાભ, કુળ, રૂપ, તપ, બળ, વિદ્યા અને અધિકાર
 એ આઠ પ્રકારના મદ હોય છે. ૨ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ.
 ૩ રાણીઓ.

- અષ્ટાપદ ગિરિ ભયરે, જિહ્વાં ભમિકા સાર;
 સોવન પ્રાસાદ કરાવિયો, તે તો અતિહી ઉદાર. લ. ૩
 દોય ગાઉરે પહોળો સહી, લાંબો ગાઉ તે ચાર;
 ત્રણ ગાઉરે ઊંચો સહી, ધર્મ ઘંટનો નહીં ચાર. લ. ૪
 ચૌવીસે જિનવર તણા, લલા બિંબ ભરાવે;
 'માન પ્રમાણે વર્ણન લલો, જિનજી સોય કરાવે. લ. ૫
 'પૂર્વ દિશે' દોય પરતમા, 'દક્ષિણે' વળી ચાર;
 'આઠ પ્રતિમા વળી પશ્ચિમે', 'ઉત્તર દિશે' દશ સાર. લ. ૬
 'સમ નાશિકા સર્વની, ભેતાં હુધ અપાર;
 મુકુટ કુંડળ કર કંઠાં સોહે, કંઠે રચણના હાર. લ. ૭
 મુર નર નારી વિદ્યાધરા, મિળી ન્હવણ કરંતા;
 કેસર ચંદન ચરચતા, આગળ ધૂપ ધરંતા. લ. ૮
 વિવિધ કૂલ લેઈ પૂજતા, આરતીચ ઉતારે;
 ભરત ભાવે બહુ ભાવના, તાત નિજ સંભારે. લ. ૯
 ભક્તિ કરે બહુ જિનતણી, સંધ સોય સિધાવે;
 ભરતચક્રી બહુ વાજતે, અયોધ્યામાંહે આવે. લ. ૧૦

(દુહા.)

ભરતેશ્વર પાછે વળ્યો, કરી તે ઉત્તમ કામ;

ભવન બિંબ જિણે બહુ કર્યા, રાખ્યું જગમાં નામ. ૧

૧ ઋષભદેવજીના શરીરની ઉચ્ચાઈ પાંચસો ધતુપ અને મહા વીર સ્વામીજીની સાત હાથની. ઋષ દેવે જિનેન્દ્રના શરીરની ઉચ્ચાઈ મુનમ પ્રતિમાઓ પોત પોતાના વર્ણની ભરાવી. ૨ ઋષમ અને વીર પ્રહુ. ૩ અજીતપ્રહુથી માંડી સુમતિનાથજી હગી. ૪ પદ્મ પ્રહુથી વિમળ પ્રહુ હગી. ૫ અનંતપ્રહુથી માંડી પાર્શ્વપ્રહુ હગી. ૬ પ્રતિમાજીની ઉચ્ચાઈ ન્હાની મોટી પદ્મ દેવની નાસિકા સરખી લાકડામાં ભણવી.

(ઢાળ ફટ મી-દેશી એણીપેરે રાજ્ય કરતારે—રાગ ગોડી.)
 રાખે જગમાં નામરે, ભરત નરેશ્વર; રાજ્ય કરે ષટ્ ખંડનું એ.
 લોગવે સૌખ્ય. અનંતરે, ઇંદ્રતણી પરે; કાળ ન જાણે, જાયતોરે.
 પૂર્વ ગયાં પંચલાખો, બિન નિર્વાણ થકી; હુંઓ ભરત તવ કેવળીએ.
 ભવન આરિસામાંહિરે, નૃપ ભરતેશ્વર; નિજ દેહી શણગારતો એ.
 પદી સુદ્રિકા તામરે, અઠવી આંગળી; દીઠી માઠી અતિ ઘણુંએ.
 પછી સકળ શણગારે, નૃપ ઊતારતો; તામ શરીર શોભે નહીંએ.
 દીઠી માઠી દેહરે, લાયો તવ ઘણું, કિંતુ શરીર માનવતાણું એ.
 રક્ત ચર્મ ને હાડરે, માંસ વળી મળ્યું; શુક મેઠ મળળ સહીએ.
 અનેક વસ્તુ દુર્ગંધરે, દેહીમાં મિળે; નિરખ્યે તેહ ન પૂરવે એ.
 ચર્મ પહેટયો હાડરે, સાર કિસો નહીં; રોગ શોગ દુઃખ ઉપરે એ.
 એ એ કિંતુ શરીરરે, ચર્મ ઉપર નાય; તો નવિ કરડે કૂતરાંએ.
 મૂર્ખ ધરે મોહ ત્યાંહરે, પોષે દેહને; પાપ કરે બહુ પ્રાણિયો એ.
 ચેતો છવ અયાણુરે, તુમે પરભવે જશો; કાયા તવ કેડે નહીં એ.

(કહા.)

તવ કાયા કેડે નહીં, ચેતો છવ ગમાર !

ભરતેશ્વર ભાવે ચડયો, ધિગ્ ધિગ્ દેહ અસાર ! ૧

(ઢાળ ફટ મી-દેશી કુંગરિયાની.)

ઝોહ અસાર જગ દેહડી, માહરી તે નવિ હોયરે;
 આત્મા પિંજર જુજુઆં, વાટયો જુધ જુધ જોયરે. ઝોહ. ૧
 જો. નહીં દેહ એ છવની, સાથે સોય નવિ જાયરે;
 'તો રિદ્ધિ રમણી ગજ^૨ તુરી, તે કિમ આપણાં થાયરે ! ઝોહ. ૨
 દેશ કેનો કુણ હું વળી, કોના પુત્ર પરિવાર રે !
 નગર પુર પાટણ ઘોશિરે, ઝોહમાં કાંઈ નહિ સાર રે. ઝોહ. ૩

૧ પાલવેજ નહીં. ૨ ઘોડા. ૩ તજ દીધાં.

ભાવતો તિહાં 'અનિત્ય ભાવના; ધરે 'નિર્મળ' ધ્યાનરે;
ભવન આરિસામાં ઉપજ્યું, ભરતને કેવળજ્ઞાનરે. એહ. ૪
ઈંદ્ર સુધર્મ તિહાં આવિયો, 'દ્રવ્યલિંગ' દે ત્યાંહિરે.
વાંદિય મહોત્સવ બહુ કર્યો, હરખે સુર મનમાંહિ રે. એહ. ૫
પંચ મુષ્ટી શિરે નૃપ કરી, પહેયો મુનિતણા વેષરે;
કમળે બેઠો થઇ કેવળી, નહીં રાગ ને દ્વેષરે. એહ. ૬

(દુહા.)

દેષ સકળ જિણે મૂકિયો, કરતો આપ વખાણ;
ભરતતણે વચને વળી, સમજે જાણુ અજાણ. ૧

(ઠાળ ૭૦ મી—દેશી મુનિવર ભારગ આલતાં.)

મુણિજી ભરતની દેશના, નૃપ બહુ સેજજ થાય;
દેવે સંયમ દશ સહસ ત્યાં, ભરતની કેડે જાય. સુ. ૧
શું સાહેબને મૂકિયે ? બેહતું ખાધું લાણ;
સિંહની સેવા પરિહરી, સ્વાનની કરે કુણ ? સુ. ૨
દેશ નગર પુર લોગબ્યાં, તે તો ભરતપસાય;
નાથ જતાં હવે જો રહે, લાજે માત પિતાય. સુ. ૩
જિણુ ભરતે બહુ માનિયા, કીધી આપણી સાર;
સોઈ સાહેબને મૂકિયે ? તવ હોએ ધિઃકાર. સુ. ૪
સંશ્રામે સાથે ગયા, કીધાં વિષમાં કાજ;
શોકય થઇ હવે શું રહિયે, ભરતહ મૂકે રાજ. સુ. ૫
પુત્ર કુટુંબ ધન વોશિરે, શરણુ ભરતનું મોય;
જે સંસારે ઠાકુરા, ધર્મે તેહજ હોય. સુ. ૬
રાજ્યરમણિ સુખ પરિહરી, વૈર નહીં કોઈ સાથે;
પંચમુષ્ટી લોચજ કરી, ચાલ્યા ભરત સંગાથે. સુ. ૭

૧ સંસારના સર્વ પદાર્થ છે છે ને નથી તેવા નકાચા છે. ૨ શુકલ-ધ્યાન. ૩ ગ્રામી મુહપત્તી વગેરે મુનિવેશ.

(કુહા.)

દશહબર શું પરિવર્યો, સ્વામી ભરતનરિંદ;

એક લખ બાણ સહસ્ર ત્યાં, નારી કરે આકંઠ. ૧

(લાળ ૭૧ મી-દેશી રામ બણે હરી ઊડીયે—રાગ સમગિરી.)

રૂઢન કરેરે અંતેઉરી, ત્રોડે કંઠના હારરે;

નાખે બીડીરે પાનની, કુણુ કરસી અમ સારરે ! ૧

રહો રહો ભરતનરેશ્વર, તુમ વિણુ શૂન્ય તે રાજરે;

ધંદ્ર સરીખોરે દેવતા, માને જેહની લાજરે. રહો. ૨

મસ્તક વેણીરે વિહારતી, ફાટે કંચુકિ ચીરરે;

મોતીહાર ત્રુટયા પરે, નયણુ ગળે વળી નીરરે. રહો. ૩

નાટિક ગાન તે પરિહરે, મૂકે સકળ શણગારરે;

ભૂમિ પડી એક વળવળે, કિંમું કર્યું કરતારરે ! રહો. ૪

પાછા વળિયેરે પુરધણી, મૂકી ન જઇયે અનાથરે;

સાર સંભાળ ન મૂકીયે, જેહનો આલ્યો હાથરે. રહો. ૫

નારી વનનીરે વેલડી, જળ વિણુ તેહ સુકાયરે;

તુમો જળ સરીખોરે નાથજી, જાતાં વેલડી કરમાયરે. રહો. ૬

જળ વિણુ ન રહે માછલી, સૂકે પોયણુ પાનરે;

તુમ વિણુ વિણુસેરે યોવનું, કંઠ વિના જિમ ગાનરે. રહો. ૭

નારી નિરખીરે પાછા વળો, રાખો અમારી તે 'મામરે;

તુમ વિણુ શૂનાંરે માળિયાં, શૂનો શમ્યાનો કામરે. રહો. ૮

ધમ વળવળતીરે પ્રેમહા, આંસુડાં લુહે તે હાથરે;

તુમ વિણુ વાસર કિમ જશે, તુમ વિણુ દોહિલી રાતરે. રહો. ૯

આદિત્યચશા પ્રમુખ વળી, દીકરા ભરતના જેહરે;

જાતો તાત દેખી કરી, રૂઢન કરે નર તેહરે. રહો. ૧૦

મંત્રી મહેતારે સેનાપતિ, પુરોહિત ને પરધાનરે;
 બાતો ભરતજ સાંભળ્યો, નાળે સુખતણાં પાનરે. રહો. ૧૧
 લાખ ચોરાસીરે હાથિયા, ફદન કરે દરબારરે;
 લાખ ચોરાસીરે હુયવરા, મૂકે પાણી નિવારરે. રહો. ૧૨
 પોપટ ઝૂરે પાંજરે, વનમાં ઝૂરે તે મોરરે;
 ખાણ ન ખાયરે વૃષભો વળી, જીવરી કરે બહુ સોરરે. રહો. ૧૩

(કહ્યું)

સોર કરે નર બહુ પરે, પરબ લાગે પાય;
 રુદ્ધિ રમણી પુર કાં તળે ! ૪૮ ખંડકેશ રાય ? ૧

(લાળ ૭૨ મી-દેશી ચંદ્રાવળાની-રાગ કેહારે)

કહે ભરતેશ્વર અનંતી વારો, રાજ્ય રમણી પામ્યો પરિવારો
 કોમળથી અર્થ સર્વો ન લગારો, વિષ્ણુ સંચમ નવ લહિયે પારો. ૧
 રથ વૃષભા સુત હય વર હાથી, મણિ મુક્તાફળ મહિલા માતી;
 બંધવ બહેન લક્ષ્મી બહુ સાથી, કાજ ન સરીઈ માફું કથાથી.
 મેં ચક્રીના પામ્યા લોગો, ભમતાં પામ્યો સહી સુરલોગો;
 પિણ્ણુ દુલહો સંચમનો યોગો, ચારિત્ર વિષ્ણુ ન ટળે કર્મ-રોગો.
 ભમતાં ભવ હુચ્ચો વ્યવહારી, ધર્મ વિના ભવ હું ગયો હારી;
 પૂઠે નાભ્યાં કો સુત નારી, ભવ ભવમાં ભમતાં હુઈ ખવારી.
 ઉદરમાંહિ ઉપન્યો બહુ વારો, રક્ત માંસના કીધા આહારો;
 જન્મ જરા દુઃખ લક્ષ્યાં અપારો, વાર અનેક અન્યો નિરધારો.

(કહ્યું)

કાળ અનંતો બહુ ભમ્યો, હવે લલ્લો ભવ પાર;
 દેઈ ઉપદેશ ભવિ લોકને, ભરતે કર્યો વિહાર. ૧

(ઢાળ ૭૩ મી-ફરી છાઠ તું મંદિરસ્વામીઆ.)

ધન્ય ધન્ય ભરતનરેશ્વર, જેણે મૂકિયુરે પદ ખંડનું રાજ તો;
 ગજ રથ અન્ધ પાયક તણ, જેણે સાચોરે વળી આતમકાજ તો.
 ધન્ય નિસાણુ ને બિરુદાવળી, પુત્રસ્તનને રે વક્ષ જેવા યત્ર તો;
 સુકુટવર ધનનૃપ મૂકિયા, વળી નવનિધિરે મૂક્યાં આમર છત્ર તો.
 અઉસઠ સહસ અંતેઉરી, વારાંગનારે વળી ખમણીં ભેય તો;
 એક લખ ગવરીઓ દૂઝતી, સહસ ચોસઠરે સુખાસણુ સોય તો.
 ખત્રિસ સહસ નાટિક તળ્યાં, વૈધ ત્રણ લખરે નિજ બહુ પરિવારતો;
 શેઠ સારથપતિ મૂકિયા, નિજ નગરીનીરે ન કંડે નૃપ સાર તો.
 ત્રણ કોડી હળ ભરતને, એક કોડીઅરે તસ ગોકુળ ગાય તો;
 સાત કોડી જસ કણુખીઆ, ભરત તેહનેરે વળી મૂકીઅ બાય તો.
 સહસ ચોરાશીઅ છંડીઆ, વળી અતિ ભલારે વડા જેહ ^૧તલાર તો;
 સોળ સહસ મંત્રીશ્વર, સહસ ચોરાશિયરે છંડ્યા ^૨સઘ સુતાર તો.
 સહસ એંસી નિજ પંડિતા, છત્રિસ સહસરે ધરે આભરણુ જેહ તો.
 છત્રિસ સહસ નર તે તળ્યા, ^૩મર્દનીયારે વળી હુંતા તેહ તો.
 વળી ત્રણ લખ મહેતા તળ્યા, ઠંઠ યુદ્ધરે વળી છત્રિસ બાણુતો;
 અઉસઠ સહસ બિરુદાવળી, તળ્યા ત્રણ લખરે તિહાં શસ્ત્રજ પાણુતો.
 સહસ અઠતાલિસ પાટણાં, છન્નુ કોડીજરે વળી મૂકીઆં ગામતો;
 મગરદ્રોઅણુ મુખ પરિહર્યા, સહસ નવાણુરે વળી અતિ અંભિરામ તો.
 નગર તે મહા મોટાં તળ્યાં, સંખ્યા તેહનીરે વળી બહોતર હબારતો;
 ગામ છન્નુકોડી મૂકિયાં, બહોતર સહસરે મૂકી નગરીઓ સારતો.
 છપ્પન સહસ નગર તળ્યાં, જિહાં જળવટરે વળી થળવટ વાટતો;
 ચોવીસ સહસ મંડળ તળે, તેહ નગરમાંરે બહુ કુટુંબ ધર હાટતો.
 સોળસહસ રાજધાનિયો, ખેટક કેતાંરે વળી કાઠવ કોટતો;
 સોળસહસ એવાં ગામડાં, જિહાં પુરજનરે વસે છે બહુ લોટતો.

સંભાધાન ગામજ ભલાં, જેણે મૂકિયારે વળી ચઢિહબાર તો;
 ચોવિસ સહસ નગર તજે, નામ કરપટરે કહેતાં નહીં પારતો. ૧૩
 નગર વેળાઉલ મૂકિયાં, સાચર તટેરે તે તો સહસ અડતાલતો;
 જળપથી નગરજ ભલાં, સહસ ચઢિહજરે મૂકે ભરત ભૂપાળતો.

(૬૬૫)

ધન ધન ભરતનરેશ્વર, જિણે છોડ્યાં સ્ત્રી ઠામ;
 દેશ નગર પુર નરવશ, સન્નિવેષ તે ગામ. ૧

(૬૬૬ ૭૩ મી-૬૬૬ી ત્રિપદીની.)

સન્નિવેષ ઊતારા ઠામ, એકવિસ હબાર તે એહવાં ગામ;
 મૂકે ચક્રી નામ હો રાજન. મૂ. ૧

સોળ સહસ ભલ દ્વીપજ કહિયે, તે પાછળ જળ ફરતાં લહિયે;
 મૂકે ભરત તે સહીયે હો રાજન. મૂ. ૨

છપ્પન અંતર દ્વીપ વખાણો, તે પાછળ જળ ફરતું બાણો.
 મૂકે નરપતિરાણો હો રાજન. મૂ. ૩

આગર રત્નતણાજ અપારો, સંખ્યા તેહની સોળ હબારો;
 મૂકે નર નિરધારો હો રાજન. મૂ. ૪

સોવનતણા આગર છે ચારો, સહસ નવાણુ સોય અપારો;
 મૂક્યા તેણી વારો હો રાજન. મૂ. ૫

આગર વીસ હબાર વિખ્યાતો, સોવન વિના તે બીજા ધાતો;
 નૃપ મૂકી તસ બતો હો રાજન. મૂ. ૬

ઝોગણપચાસ હબાર ઉધાનો, છત્રિસ કોડ કુલ કેડે માનો;
 મૂક્યાં બહુજ નિધાનો હો રાજન. મૂ. ૭

ભરતતણી રુદ્ધિ એ વિષુ ભોય, કહેતાં પાર ન પામે કોય;
 છંડી ચાલ્યો સોય હો રાજન. મૂ. ૮

શૂરવીર નર જેદી ચાલ્યો, સકળ કામ નર તેહથી ચાલ્યો;
 કાયરે નવ છંડાયે હો રાજન. કા. ૯

- લાંગુઁ ઠાપડું અંધી નારી, તે છંડી ન શકે ભીખારી;
તેહની તૃષ્ણા ભારી હો રાજન. તે. ૧૦
- પગે અઠવાણો માથે ભારો, લાઠો લૂણો રાને આહારો;
નવ મૂકે સંસારો હો રાજન. ન. ૧૧
- વસહીણુ જસ ઘર નહીં નારી, ભમતો હીંડે જેમ ભીખારી;
ન હિયે દીક્ષા સારી હો રાજન. ન. ૧૨
- જેહકે ન મળે એક નિસાણી, માગી પરમે પીતા પાણી;
ન નીકળે વૈરાગ્ય આણી હો રાજન. ન. ૧૩
- હાથે રાંધે ભસિ સંચારે, જ્યા રોગ પીડે નર જ્યારે;
કામ લોભ ન છડે ત્યારે હો રાજન. કા. ૧૪
- શુકે વળખ્યા માખી પાચ, ત્યાંથી કેમ નિકળી શકાય;
કાયરે નવ છંડાય હો રાજન કા. કા. ૧૫
- ભુંડ સહુરા પડિયા સંચારે, ખુશી હોય માંહિ લોટે ત્યારે;
જળ ન્હાતાં તે સંભારે હો રાજન. જ. ૧૬
- ભુંડ સહુરા સરીખા નર જેહ, સંસાર સંચારે ખૂતા તેહ;
નીકળી ન શકે એહ હો રાજન. ની. ૧૭
- સિંહકેસરી જે ગજ ધોરી, તે મૂકે ધન નગરી ગોરી;
કાપી તૃષ્ણાદોરી હો રાજન. કા. ૧૮
- કોષ લોભ મઠ મૂકે ભૂપ, ભવન આરીસે નિરખત રૂપ;
ટાખ્યા અઢગતિ રૂપ હો રાજન. ટા. ૧૯
- ધ્રમ છંડીને ચાલ્યો જ્યારે, ધંદ્ર હિયે તવ આપ વિચારે;
ભરતમુત તેહયો ત્યારે હો રાજન. ભ. ૨૦
- આદિત્યચથા છે તેહનું નામ, રાજ્યતિલક કીધું અભિરામ;
લોભવે પૃથ્વી ગામ હો રાજન. લો. ૨૧
- ભરતરાય તવ કરે વિહાર, દંથ હજાર મુનિનો પરિવાર;
દિન દિન બહુ વિસ્તાર હો રાજન. દિ. ૨૨

ઝોક લાખ પૂરવ કયો વિહાર, બહુ જનને ઊતાર્યા પાર;
ધન્ય ચક્રી અવતાર હો રાજન. ધ. ૨૩

અંતે ચાર કર્મ ક્ષય કીધ, હુઝો ભરત નૃપ ત્યારે સિદ્ધ;
તેહણું નામ પ્રસિદ્ધ હો રાજન. તે. ૨૪

લાખ સિત્યોતેર પૂરવ કહિયે, કુંવરપણું ચક્રીને લહિયે;
નિજ ઘર સુખભર રહિયે હો રાજન. નિ. ૨૫

પછે હુવો ભરત મંડલિક રાય, સહસ વરપ તે ઇષ્ટી પરે ભય;
જેહના સુર ગુણ ગાય હો રાજન. જે. ૨૬

પછી ભરત નર ચક્રી બાણું, પટ લક્ષ પૂરવ સોય વખાણું;
સહસ વર્ષ ઊણા આણું હો રાજન. સ. ૨૭

ઝોક લાખ પૂરવ કેવળ પર્યાય, લાખ ચોરાશી પૂરવ આય;
ધનુષ પંચસય કાય હો રાજન. ધ. ૨૮

ઇસો ભરત સિદ્ધગતિ લહે બ્યારે, ઇંદ્ર દેવ અહીં આવ્યા ત્યારે
કરી નિર્વાણ અપારે હો રાજન. ક. ૨૯

પૂજી દેહતણે સંસ્કારે, ઇંદ્ર દેવ સુર વળિયા ત્યારે;
ચક્રીનામ સંભારે હો રાજન. ચ. ૩૦

(ભરતનામ-કૃત્યશ્રુતિ-હુહા.)

ભરતતણું નામજ જપે, બયા ઝો પરિમાણ;
અવિલ મરણ કીર્તિ સદા, સુર નર વહે શિર આણ. ૧

(ઢાળ ૭૪-દેશી ચેતન ચેતન પ્રાણિયા—રાગ મહાર.)

આણ વહે સહુ ભરતની, અવિત ઝો જગે સારરે;
ઝૂઝીઝો ઝૂઝીઝો ઊગયો, પામીઝો લવપારરે. આણ. ૧

૧ જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય કર્મ.

૨ સાહાત્રણ હાથનું ઝોક ધનુષ.

- અવિત તાહરૂં જગ ખરૂં, ભરતેશ્વર રાયરે;
 વિષુ આપ્યે કવી તાહરા, બેડી ગુણ બહુ ગાયરે. આણ. ૨
- કાળ અસંખ્યજ વહી ગયો, આજ ગોખીએ નામરે;
 ભાપ જપે પ્રહ ઊઠતાં, મૂકી ઘરતાણું કામરે. આણ. ૩
- તું ન ગયો ભરત અહીં રહ્યો, કીર્તિ જેહની થાયરે;
 તુજ નામેં ફળ્યો સુરતરૂં, કામધેનુ તે ગાયરે. આણ. ૪
- ઋષભનો વંશ દીપાવિયો, દીપી સુમંગળા માયરે;
 જિણે જિનધર્મ દીપાવિયો, તે ભરતેશ્વર રાયરે. આણ. ૫
- જે અર્થી ધન નારિનો, જેહને સુખતણી આશરે;
 જેહ અર્થી જજ અમ્હનો, ગાય ભરતનો રાસરે. આણ. ૬
- સુર નરનાં સુખ હાથમાં, પામે ઉચ આવાસરે;
 રચણ ચિંતામણિ ઘર ઘણાં, ગાય ભરતનો રાસરે. આણ. ૭
- રાજ અર્થી કામકુંભનો, મહા નગરમાં વાસરે;
 શંખ હક્ષિણાવર્ત વલ્લહો, ગાએ ભરતનો રાસરે. આણ. ૮
- નવનિધિ ચૌહ રચણ મળે, ચક્રીનું પદ તાસરે;
 જગ બહુ કીર્તિ વિસ્તરે, ગાતાં ભરતનો રાસરે. આણ. ૯
- મનવાંછિત ફળ પામિયે, ઘરે દેવતા દાસરે;
 ભોજન ભોગ ચીવર બહુ, ગાતાં ભરતનો રાસરે. આણ. ૧૦
- માત પિતા સુત બાંધવા, કરે બહુ જન આશરે;
 રૂપ સુંદર ઘણું આઉણું, ગાતાં ભરતનો રાસરે. આણ. ૧૧
- સોવન સેજ યુગે ભરી, સુખી બારે માસરે;
 જેહ અભિલાંષિ મુક્તિનો, ગાય ભરતનો રાસરે. આણ. ૧૨
- કથતારે કવિજન બહુ સુખી, ગયાં પૂરવ પાપરે;
 હુઓ સુજ આત્મા નિર્મળો, જપુ ભરતનો ભાપરે. આણ. ૧૩
- ભણે ભણાવે ને સુણે, સુણાવે મન રંગરે;
 લખે લખાવે ને વાંચતાં, શાતા હોએ બહુ અંગરે. આણ. ૧૪

(હાંસી.)

અંગે શાતા બિપની, કીધો ભરતંજ રાસ;

ધર્મકામ આરંભિયું, પુન્યે પહોતી આશ. ૧

(હાળ ઉપ-દેશી ચોપાઈની.)

આશા પહોતી મુજ મનતણી, મેં ગાયો ભરતેશ્વર ગુણી;

રાસ રચેવા હું ગહગહો, પુન્યે મનોરથ પૂરો થયો. ૧

જે નર જગે પુન્યવંતા હોય, ચિંત્યું કામ કરંતા સોય;

મનહ મનોરથ પૂરો થાય, તેતો પૂરવ પુણ્ય પસાય. ૨

જિનમંદિર મંઠાવે શિરે, પુન્ય હોય તો પૂરું કરે;

બિપર કળશ ચઢાવે સોય, જે નર જગે પુન્યવંતા હોય. ૩

રત્ન હેમ મહિ રૂપાતણા, કાષ્ઠહ બિંબ ભરાબ્યા ઘણા;

વળી પ્રતિષ્ઠા તેહની કરે, તે નર પુન્યવંતમાં શિરે. ૪

પૂરવ પુન્યે સંઘવી થાય, ક્ષેમકુશળે ત્યાંકણે જવાય;

જિન પૂજીને આવે ઘેર, તો તસ પ્રગટે પુન્યની શેર. ૫

હાનતણી જવ ઇચ્છા કરે, તવ મુનિ પાતર આબ્યું શરે;

લિયે હાન અનુમોદે દેહ, નર પુણ્યવંતા જગમાં તેહ. ૬

પોષધશાળા માંડે કોય, પુણ્ય હોય તો પૂરી હોય;

કરે વખાણ મુનિ સુપુરુષ સુણે, કવિ પુન્યવંતો તેહને શુણે. ૭

મોટો તપ પ્રતિભાધર થયો, નરવેતો પુણ્યવંતો કહ્યો;

છંડી લોગને આરિત્ર લેહ, રહે નિકલકો પુણ્યવંત તેહ. ૮

અચ્ચાર અંગ ને આર ઉપાંગ, ભણતાં લાગ્યો મુનિવર રંગ;

માંડી શાસ્ત્રને પૂરાં ભણે, કવિ પુન્યવંતા તેહને શુણે. ૯

શાસ્ત્ર પીઠિકા માંડે કવી, તવ બહુ પુણ્યની કળપત હવી;

બિપર કળશ ચઢાવે જોય, આ ભવ પરભવ ફાળ્યો સોય. ૧૦

પુણ્ય પ્રસરે જિમ જગમાં તેલ, અથવા જિમ સાચરની વેલ;

ધર્મોપગરણ એહ વિચારી, સુણતાં સુભગતિ નર ને નારી. ૧૧

ધર્મશાસ્ત્ર ભરતેશ્વરરાસ, લણ્ણતાં ગણ્ણતાં પહોચે આશ;
શીખી સાંભળી ચેતે આપ, કરે પુન્ય ને મૂકે પાપ. ૧૨

(હંહા.)

પાપકર્મ પ્રાણી તને, સુણ્યાતણું ફળ એહ;

હયાધર્મ મનમાં ધરી, પરસુખ દીને દેહ. ૧

(હાળ ૭૬ મી-દેશી નળ રાજ મુજને મૂકી ક્યાં ગયો ?

રાજ મેવાડો.)

પર પ્રાણી ઉગારિયે, બોલીને સુખ સાર;

નર નારી તુમને શ્રી જિન ઇમ કહે.

પરધનથી અળગા રહો, જિમ પામો ભવપાર. નરનારી. ૧

પરરમણીથી જે ટળે, પાપી પરિશ્રદ્ધ ન મેળે ન.

મદિરા માંસ ન વાવરે, ગામ નગર નવ ભેળે. ન. ૨

૧ પાપોપગરણુ નવિ કરે, એ વળી પાત્રે કાન; ન.

ઇમન કરે ઇંદ્રી સહુ, રાખે નિર્મળ ધ્યાન. ન. ૩

સ્તુતિ નવ કીજે આપણી, નવ કીજે નિંદાચ; ન.

ઉપદેશમાળા ઇમ કહે, તપ જપ સંયમ જાય. ન. ૪

માસખમણને પારણે, એકસિત લેઇને ખાય; ન.

પિણુ નર નિંદા નવ તજે, નિમ્ને દુર્ગતિ જાય. ન. ૫

પરનિંદા પુઠે કરે, વહેતો પાતિક પૂર; ન.

દુર્ગતિ કશવૈકાલિકે, કહી સિજજંભવસૂર. ન. ૬

વિવેક ક્ષમા મન આણીએ, મૂકી માન કષાય; ન.

રાગ દ્વેષ લોભજ તને, પૂને જિનવર પાય. ન. ૭

શ્રી જિન-ગુરુવાણી સુણી, ગુણવંતના ગુણ લેહે; ન.

વળી વિચાર શુદ્ધ રાખતાં, સાંભળ્યાનું ફળ એહે. ન. ૮.

૧ ધંટી-ખાંડણીઓ-સાંભેલું-કોસ-કોદાળી-કોવાડો, અજ સજ
વગેરે પાપનાં સાધનો.

(૬૯૯.)

- શ્રી જિનવર મુખ ધમિ કહે, શાસ્ત્ર સુણે નિજ કાન;
પાપકર્મ નવિ પરિહરે, તે નર 'હાણુ સમાન. ૧
- જળમાં પડિયો 'હાણુડો, લીજે પિણુ નહીં લેઈ;
શુદ્ધવચને નર ડાલતો, ન કરે પાપ 'નિષેધ. ૨
- સુણતાં પાતિક પરિહરે, કરતાં તત્ત્વવિચાર;
નિજ મન ધર્મે વાસતા, તે નર જળમાં સાર. ૩

(૬૯૯ ૭૭ મી-દેશી ચોપાઈની.)

- સાત જનશ (સમ)ના શ્રાવક કહ્યા, વીરવચન સુણતાં ગહગહ્યા;
મુક્તિતણે માર્ગે જે વદ્યા, સોચજ સીપ સરીખા કહ્યા. ૧
- મેઘતાણું જળ વરષે ચઢા, સીપમાંહિ મોતી હોય તઢા;
શ્રી શુદ્ધવચન સુણે એક વાર, ધર્મ કરે મૂકી સંસાર. ૨
- ખીજે શ્રીફળવત્ તે માન, વીરવચન સુણિયાં જવ કાન;
નાલેરી ફળે ખારે માસ, તિમ તેના પુણ્યનો અભ્યાસ. ૩
- ત્રીજે નદીતણે ઢણાંત, મેઘ વિના જળ ઓછાં થાત;
પિણુ ભૂમાં જળ ઓછું મળે, તિમ રંગે વૃહે નર ધર્મ ન ચળે. ૪
- ચોથો શ્રાવક સરવર સોમ્ય, નીર ભર્યું તવ લીલી ભોમ્ય;
જવ જળનો વૃહ જંગો થાય, ત્યારે ભૂમિ તરડીને જાય. ૫
- વર્ષ દિવસમાં વરાં જે ચાર, સુણતાં શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;
સરોવર પરે ધર્મે રહે ભર્યો, ગહુ વૃહે મન તો પાછા ફર્યો. ૬
- શુજર દેશ પૃથિવી પરે મેહ, માસ પાક તેહનો રહે 'ત્રેહ;
પિણુ ગહુ કાળ ન લીલો રહ્યો, શ્રાવક પંચમ એ હવો કહ્યો. ૭
- માસ પાક અંતર મુનિ મળે, તો તસ મનહ મનોરથ ફળે;
ઘણા દિવસનો જે વૃહ થાય, તો તે ધર્મથકી નર જાય. ૮
- મારૂં દેશ ભૂમિ નહીં ત્રેહ, ક્ષણ ક્ષણ જીવર જોઈયે મેહ;

દોય દિવસ 'ધન આલો થાય, તવ કરસણ સૂકીને જાય. ૯
 છઠ્ઠો શ્રાવક જોહવો કહ્યો, સુનિ સંયોગે' ધર્મી થયો;
 દોય દિવસ સુનિવર નવ મળે, તો શ્રાવક સમકિતથી ચળે ૧૦
 સાતમો પર્વત કેરી ટુંક, ઘન વૃઠે નવ ઊગે રૂંખ;
 સુગુર મળ્યે જે ધર્મ ન લહે, ઋષભદેવ તસ બહુ ભવિ કહે. ૧૧

(દુહા.)

બહુ ભવિ તેહને જાણ્યો, સુષ્ટિ ન લહે વૈરાગ્ય;
 તેલ સરીખા જે નરા, તેહને ક્યાં શિવ માગ ! ૧

(દાળ ૭૮ મી-દેશી કહેણી કરણીની-રાગ ધનાશ્રી.)

સુકિતપંથ નવ પામે નિમ્બે, તેલ સરીખા થાયલ;
 જળમાં મૂક્યું પસરે પ્રેમે, લેલી ભળી ન જાયલ. ચે. ૧
 ચેતો નર જિનવચન સુણીતે, કરો પુણ્યની વાતલ;
 જે પરભવ સંગાથે આવે, જેહથી બહુ સુખ થાતલ ચે. ૨
 જળ સરીખી ગુરૂની જે વાણી, નવ લેહે મનમાંહિલ;
 હાહા છલ સુખ બહુ કરતો, પાપ ન મૂકે પ્રાચેલ. ચે. ૩
 એક નર જળમાં લોહા સરીખા, અગ્નિ મળે તવ રાતુંલ;
 અગ્નિ ગયે કાળાતું કાળું, રક્તપાણું તસ જાતુંલ. ચે. ૪
 ગુરૂ સંયોગ મળ્યો નર બ્યારે, ધર્મે મતિ હુધ ત્યારેલ;
 જવ ગુરૂથી તે અળગો ઊઠ્યો, તવ તે પાપ સંભારેલ. ચે. ૫
 એક જન જળમાં નીર સરીખા, ભળી દૂધમાં જાયલ;
 અગ્નિ મળે તો ન રહે ઊભા, મૂકી દૂધ પળાયલ. ચે. ૬
 દૂધ સરીખો ગુરૂ જવ મળિયો, નિરખી નીરપરે ભળતોલ;
 પિણ કાંઈએક નર પરિસહ થાએ, તવ ધર્મેથી ટળતોલ. ૭
 ધર્મથકી જે ન પડે પાછા, તે સિદ્ધરસ લોહ સરીખાલ;
 કંચન કીટી લોહ તવ થાએ, તે ઉત્તમ જળ પુરૂપાલ. ચે. ૮

સિદ્ધરસ સરખી વાણી ગુરૂની, આતમ લોહ સરીખોલ;
ગુરૂ વચને લેઢાણો પૂરો, તે ધર્મી નિત પરખોલ. ચે. ૬

(૬૬૫)

પુન્ય કરે નર બે વળી, શાસ્ત્ર સુણી મન રંગ;
ઋષભવચન હેઠે ધરે, બહુ શાતા લહે અંગ. ૧
શ્રી જિનવચન હિયે ધરી, સ્તવિયો ભરતનરિંદ;
વિબુધ કવીના નામથી, હુઓ મુજ અતિ આનંદ. ૨
(કાળ ૭૯ મી—કેશી આવે આવે ઋષભનેા પુત્ર-
રાગ ધનાશ્રી.)

આનંદ ભયો કવી નામથી એ, તુમ કવી મોટા હોય;
કવીપદ પૂજિયે એ.

હું મૂરખ તુમ આગળે એ, તુમ બુદ્ધિસાગર ભેય. ક. ૧
ક્યાં હસ્તિ ક્યાં વાછડો એ, ક્યાં ^૧ખાસર ને ચીર;
ક્યાં બંટીની રાબડી, ક્યાં ઘૂત સાકર ખીર. કવી. ૨
ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા એ, ન મળે બબુઓ સૂર ક.
ક્યાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો એ, વાહુ ગંગા પૂર. ક. ૩
નામે સરીખા બેહુ જણાએ, બેહુનાં કવિયો નામ. ક.
નામે અર્થ ન નીપજે એ, જગમાં ઝાઝા રામ. ક. ૪
ગજકંઠે ઘંટા ભલીએ, વૃષભગળે ઘંટાય.

તિષ્ઠ કારણે વૃષભો વળીએ, ગજની તોલ ન થાય. ક. ૫
ચંદન ભાણ વૃક્ષ સહીએ, અંતર બહુ તે માંહિ; ક.
ગરૂડ ^૨ચીડી બેહુ પખીઆ એ, પ્રાક્રમ સરખું ક્યાંહિ? ક. ૬
મહા નગર ને ગામડું એ, બેહુને કહિયે ગામ; ક.
હેમ પીતળ પીળાં સહીએ, બુબુઆ છે ગુણુઆમ. ક. ૭

૧ ખાદી? ૨ ચકલી.

- તીર્થંકર નર અવરને એ, માનવ સહી કહેવાય; ક.
- તત્ત્વજ્ઞાન વિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય. ક. ૮
- લે'કાગઢ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ;
- એહમાં અંતર અતિ ઘણો એ, જિમ ઘઉં બાજરલોટ. ક. ૯
- હેમાચાર્ય પ્રસુબ કવીએ, મહાકવી તસ નામ; ક.
- સિદ્ધસેનદિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ. ક. ૧૦
- વિક્રમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરષ'તો કાન; ક.
- ધંસા કવિપદ્મરેણુકા એ, હું નહીં તેહ સમાન. ક. ૧૧
- ધંસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઈ જાણુ; ક.
- બોલ વિચારહરણે 'કથુ' એ, કરી કવિજન પ્રણામ. ક. ૧૨
- હેમચરિત્ર કરે ઋષભતું એ, આણી મન ઉદ્દાસ; ક.
- સોય સુણી વળી મે' રચ્યો એ, ભરતેશ્વર નૃપ રાસ. ક. ૧૩

(હુહા.)

- રાસ રચ્યો નૃપ ભરતનો, ઋષભતણો સુત તેહ;
- આ ઐવીસીમાં વળી, જિગી જિગ્યો જેહ. ૧
- (બળ ૮૦ મી-દેશી ચઢ્યોરે સિંધાસણ સાર-રાગ ધનામી.)
- જિગીને જિગીઓ જેહ, જીવિત તસ ખડું એ;
- જપું નિત્ય તેહતું નામ, ધ્યાન તેહતું ધડું એ. ૧
- ધંસા જગ પુરૂષ પ્રમાણ, બીજા શાવલી એ;
- આથમી આથમ્યા જેહ, કીર્તિ ગુણ ગાયા વળી એ. ૨
- કાલિકસૂરિઓ જેહ, અધમને કુળ થયો એ;
- મારતો મહાંપ શત પંચ, મરી દુર્ગતિ ગયો એ. ૩
- અણબ્ય એ જીવ અસાર, ભમતો સહી સદા એ;
- જન્મ જરા અને મરણ, છુટે નહીં કદા એ. ૪

- ઇસા જગ જીવ અનેક, આથમી આથમ્યા એ; ૫
 રૂઝિઆ યોગતિમાંહિ, સુક્રિતને નવ ગમ્યા એ.
- એ નહીં પુરૂષ પ્રમાણ, નામ ન લીજિયે એ; ૬
 નવિ સુણિયે તસ વાત, સંગ ન કીજિયે એ.
- ઊગીઆ આથમ્યા એક, નર હુઆ નિર્ગુણી એ; ૭
 રચણચિંતામણિ સાર, નાખે કાગ ભણી એ.
- પેખીએ કુંડરીકરાય, બાતિ કુળ જસ ભલો એ; ૮
 સંયમ સહસ વરીષ, પાળે ગુણનિલો એ.
- અંતે હુઓરે શિયાળ, સંયમ મૂકિયો એ; ૯
 ફરી હુઓ નગરનો રાય, ખાધું ઉઘકયો એ.
- લિયે તિહાં સરસ શુભ આહાર, વેઠન હુઇ ઘણી એ; ૧૦
 રોદ્ર ધ્યાને મરી બય, સાતમી નરક ભણી એ.
- ઊગી આથમ્યો એહ, ભલો નવ એ ક્રિયો એ; ૧૧
 ભલો જગ ભરતનરિંદ, ઊગી ઊગીઓ એ.
- આથમી ઊગ્યા એક, કાંઇક નર તે ભલા; ૧૨
 નીચ કુળે અવતાર, પામી ગુણનિલા એ.
- હરીકેશી હુઓ ઢેઠ, ધનવિણુ તે ફરે એ; ૧૩
 રૂપ વિના વિકરાળ, નર સહુ અવગુણે એ.
- સંયમધારી હુઓ તેહ, આથમી ઊગીઓ એ; ૧૪
 સુક્રિત ગયો નર તેહ, ભવનો છેહ ક્રિયો એ.
- સુનિ મેતારજ જેહ, મહેતર કુળે થયો એ; ૧૫
 લેઇ સંયમ શુભ યોગ, સુક્રિતમાંહિ તે ગયો એ.
- આથમી ઊગ્યા એહ, ભરત સરીખા નહીં એ; ૧૬
 જન્મ લગી સુખ ભોગ, દુઃખ ન જસ કહીં એ.
- ઋષભ સરીખો તાત, બાતિ ઉત્તમ ખરી એ; ૧૭
 પોતે ષટ્ખંડનો નાથ, સુર કરે આકરી એ.

ખાહુબળ સરીખારે ખંધુ, સુત આદિત્યયશા એ;
ચોસઠ સહસ ઘર નારી, સેવક નૃપતિસા એ. ૧૮

રાત્ર્ય કર્યું બહુ કાળ, અંતે કેવળી એ;
તપ કાયા નહીં કષ્ટ, પુન્યવેલી ફળી એ. ૧૯

ભગી ભગ્યા એહ, એહને નિત નમું એ;
ધ્યાન ધરૂં મનમાંહિ, ભવદુઃખ નિસ્તરૂં એ. ૨૦

(હાલો)

બહુ ભવ પાતિક છુટિયો, મુજ હુઓ અંતિ આણુંદ;
શ્રી ગુરૂચરણપસાઉલે, સ્તવિયો ભરતનરિંદ. ૧

(હાળ ૮૧ મી—દેશી કહેણી કરણીની—રાગ ધનાશ્રી)

ભરતનરિંદો ત્રિભુવનચંદો, કલ્પતરૂનો કંદોલ;

શ્રી ગુરૂચરણ પસાએ સ્તવિયો, ગુરૂ નામે આણુંદોલ. ભ. ૧

ગુરૂવિષ્ણુ પંથ કુપંથ ન લહિયે, ગુરૂવિષ્ણુ જ્ઞાન ન હોયલ;

ગુરૂવિષ્ણુ ધર્મ અધર્મ ન જાણે, ગુરૂવિષ્ણુ શુદ્ધ ગતિ નોંચલ. ભ. ૨

તત્ત્વલેહ ગુરૂવિષ્ણુ નવ જાણે, ન લહે સાર અસારલ;

ગુરૂવિષ્ણુ જીવ અજીવ ન જાણે, ગુરૂવિષ્ણુ ન લહે પારલ. ભ. ૩

ગુરૂવિષ્ણુ ભક્ષ અભક્ષ ન જાણે, ન લહે પુન્ય ને પાપલ;

ગુરૂવિષ્ણુ કિરિયા કર્મ ન જાણે, ગુરૂવિષ્ણુ ખૂડે આપલ. ભ. ૪

ગુરૂવિષ્ણુ અર્થ-વિચાર ન સૂઝે, ગુરૂવિષ્ણુ ન ઘટે અધારૂંલ;

ગુરૂવિષ્ણુ ગુણ અંગે નવિ આવે, વચન ખંડાએ તાહરૂંલ. ભ. ૫

ગુરૂનો ભુજ હોવે શિર ભપર, તે નર કિહાંયે ન હારેલ;

વાદવિવાદ કરે પરદેશે, કુમતિ દંદ નિવારે લ. ભરત. ૬

તિણે ગુરૂની નિત સેવા કીજે, પદપૂજા ફળ લીજેલ;

નિજ ગુરૂને નિજ મંદિર તેહી, અન્નપાન શુભ દીજેલ. ભ. ૭

વસ્યા પાત્ર ઔષધ ને 'વસ્તી, શ્રુતલિક્ષા પિણુ દીજેલું;
 માતા પિતાથી અધિકા જાણી, ગુરુની સેવા કીજેલું. ભરત. ૮
 ગુરુ દેહરાસર ગુરુ છે દીવો, ગુરુ તરણીઅ મયકોલું;
 ગુરુ ચિંતામણિ રત્ન સરીખા, ગુરુ દક્ષણાવર્ત શ'ખોલ. ભ. ૯
 કામધેતુ કલ્પદ્રુમ સરીખા, દેવ 'પરે' આરાહોલું;
 કામકુંભથી અધિકા જાણી, નિજગુરુના ગુણ ગાઓલ. ભ. ૧૦
 નિજગુરુ સ્તવતાં કૃત્યા મનોરથ, રચ્યો ભરતનો રાસલું;
 આણુંદ વિમળ સુરીશ્વર નામે, પહોતી મનની આશલ. ભ. ૧૧
 જૈનધર્મે જિણે જાતો રાખ્યો, પડતાં રાખ્યા જ'તલું;
 પૃથ્વી 'પરે' પરિસહ ખમિયા, તે સુજ ગુરુ ગુણવંતલ. ભ. ૧૨
 શુદ્ધ ગોચરી કરતા કરતા, દેતા શુદ્ધ ઉપદેશલું;
 ભવિક જીવ પ્રતિબોધ પમાડ્યા, કપટ નહીં લવલેશલ. ભ. ૧૩
 ભૂખ તરસ પરવચનો ખમતા, કરતા ઉચ્ચ વિહારલું;
 જૈનધર્મે દીપાવા કાજે, ન કરે દેહની સારલ. ભરત. ૧૪
 તાસ પાટે કિનકરથી અધિકો, વિજય દાનસૂરીદોલું;
 તિમિર-મિથ્યાત્વ દૂર ટાળિયાં, જિમ આકાશે ચ'દોલ. ભ. ૧૫
 તે નર મુક્તિતણા અલિલાષી, ગીતારથ મહા મોટાલું;
 મધ્યસ્થ વૃત્તિ ન કરે નિંદા, ઉપશમ રસના લોટાલ. ભ. ૧૬
 શુદ્ધ પડપક સંયમ ધારી, દેશ કાળ લહે ભાવલું;
 દેવ નમી બેસે જસ આગે, મુનિ ન કરેજ સરાવલ. ભ. ૧૭
 તાસ પાટે ઉદયો એક હીરો, હીર પટોધર નામલું;
 જિણે અકળરશાહને પ્રતિબોધી, કર્યો ધર્મતાં કામલ. ભ. ૧૮
 જિણે સાગરથી જાળ કઢાવી, અજાતણે ઉગારેલું;
 ગવરી મહીષી વૃષભ ને લે'સા, તેહને કોય ન મારેલ. ભ. ૧૯
 સસલા શેલા શૂકર હરિણાં, હીરતણા ગુણ ગાયલું;
 ચકવી આતુકે ચાસ ચકોરા, પ્રણમે જગગુરુ પાયલ. ભ. ૨૦

(૧૦૨)

ભરતબાહુબલી.

પૂછી ધુવો ઉંઘર જાન્યો, મૂક્યો તીરથહંડલ;
ગચ્છ ચોરાશી[ની] મામ વધારી, શ્રી જૈનરાજ્ય અખંડલ. ભ. ૨૧
વૈર વિરોધ વિગ્રહ જિથ્થે ટાળ્યો, ન કરી જિથ્થે પરનિંદાલ;
તે નરનારી જગમાં ફાળ્યા, હીર પટોધર વંદાલ. ભ. ૨૨

(હુહા)

હીરતથ્થે પાટે હવો, ^૧જ્યસિંહલ ગુણવંત;
જિથ્થે અકબરશાહ ધૂઝવ્યો, દિલ્લીપતિ બળવંત. ૧

(હાળ ૮૨ મી-દેશી ચરચર કંપતીરે-રાગ મેવાડા)

જિથ્થે દિલ્લીપતિ દેખતાંરે, જીત્યો વાહ વિવેક;
શાહ અકબર રંજિયોરે, હાર્યા વાહી અનેક. ૧

શાહ અકબર એમ કહેરે, હીરતથ્થે શિષ્ય સાચ;
રોહણાચળનો ભપનોરે, તે નાચ વળી કાચ. ૨

જગગુરુનો શિષ્ય એ ખરોરે, દીસે બહુ ગુણગ્રામ;
ત્યાં દિલ્લીપતિ થાપતોરે, સૂરી સવાધરે નામ; ૩

ઋષભ કહે નર તે ભલારે, રાખે પિતાનું નામ;
શ્રીઆદીશ્વરકુળ જીઓરે, ભરત વધારે મામ. ૪

વસુદેવ કુળે કૃષ્ણજીરે, દશરથ કુળે શ્રીરામ;
નૃપ પાંડુકુળે પાંડવારે, જિથ્થે કર્યા ઉત્તમ કામ. ૫

ધણ દ્રષ્ટાંતે બાણજોરે, તે ચેલો જગ આર;
નિજ ગુરુ મામ વધારતોરે, સંભારે તે વારવાર. ૬

વીરવચન અનુઆળતોરે, જાતમ પ્રાદાણ બત;
તો તેહના ગુણ વિસ્તર્યારે, નામ જપેરે પ્રભાત. ૭

૧ શ્રી હીરવિજયસૂરિની પાટે શ્રી વિજયસેનસૂરિ થયા છે.
જ્યસિંહલ એ નામ શ્રી વિજયસેનસૂરિનું હોય એમ સંભવે છે.

હીરવચન દીપાવતોરે, જયસિંહ પુરૂષ ગંભીર;
 જિજ્ઞે ગચ્છ સંઘ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર. ૮
 બિંબપ્રતિષ્ઠા બહુ થકરે, બહુજી ભરાયારે બિંબ;
 શ્રી જિનભુવન મોટાં થયારે, ગચ્છ વાઢ્યો બહુ લંબ. ૯
 તે જયસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ;
 સમતા શીળ વિદ્યા ઘણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ. ૧૦
 સત્યવાદી સંયમધણીરે, નિર્લોભી નર સાર;
 આપ પિયારો કો નહીંરે, દોષ રહિત લેરે આહાર. ૧૧
 તેહને પાટે વળી પ્રગટીઓરે, કલ્પતરૂનોરે કંઠ;
 વિજયાનંદસૂરીશ્વરે, દીઠે અતિરે આનંદ. ૧૨
 જેહની મધુરી દેશનારે, સૂરી ગુણરે ૧છત્રીસ;
 ગુણ ૧સત્તાવિશ સાધુનારે, ૨સત્તર લેહ સંયમ કરીશ. ૧૩
 હીર હાથે દીક્ષા વરેરે, હુઓ તપગછનોરે નાથ;
 ઋષભતણા ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ. ૧૪

(દહા.)

મસ્તક નામી તેહને, રચ્યો ભસ્તનો રાસ;
 ત્રંબાવતિમાં નીપનો, જ્યાં બહુ માનવ વાસ. ૧

(ઢાળ ૮૩ મી—દેશી ઉલાળાની—રાગ ધનાશ્રી)

જિહાં બહુ માનવનો વાસો, પહોચે સહુકોની આશો;
 ભૂખ્યો કો નવિ જાય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧
 મંદિર મોટાં છે આંહિ, બહુ ઋદ્ધિ દીસે છે ત્યાંહિ;
 ઇંદ્ર સરીખા તે લોકો, કરતા પાત્રનો ચોષો. ૨
 ઘર ઘર સુંદર નારી, દેખી રંભા એ હારી;
 વસે વ્યવહારીઆ ખડોળા, પહોચે મનતણા ડોહળા. ૩

(૧૦૪)

ભારતબાહુબલી.

- વાહાણુ વખાર વ્યાપારી, વૃષભ વહેલ તે સારી;
સાચરતણાં જળ કાળાં, આવે મોતી ખરવાળાં. ૪
- નગર ત્રંગાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો;
નિજ પુર મૂકીજ આવે, તે અહીં બહુ ધન પાવે. ૫
- ધંતું અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ;
ત્રંગાવતી પિણુ કહિયે, ખલનગર પિણુ લહિયે. ૬
- ભોગાવતી પિણુ હોય, નગર લીલાવતી ભેય;
કણ્ઠાવતી પિણુ બાણુ, ગઠ મઠ મંદિર વખાણુ. ૭
- નગર ચોરાસી ચહુટાં, શોભાંત હાટ તે મોટાં;
ઝવેરી પારખ સારા, બેસે કોસી કંતારા; ૮
- વિવિધ વ્યાપારિયા નિરખો, ભેષ ૧ત્રયોળિયો હરખો;
મોટી માંડવી કુરબો, દાણચોરી તિહાં વર્જો. ૯
- નગરી [નાં] લોક વિવેકી, પાપતણી મતિ છેકી;
પૂજે જિનવર પાય, સાધુતણા ગુણુ ગાય. ૧૦
- નહી કોઇને વિષવાદ, પંચાસી જિનપ્રાસાદ;
મોટી પોષધશાળ, સંખ્યા તેહની બેતાળ. ૧૧
- બહુ હરીમંદિર ભેય, અહીં ૨૫૮ દર્શન હોય;
નહી કોઇને રાગ દ્વેષ, વસતા લોક અનેક. ૧૨

(હુહા.)

જન અનેક પુરમાં વસે, નહીં નિંધાની વાત;
બહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત. ૧

૧ ત્રણ દરવાજા. ૨ ભોગી, જંગમ, યતી, સંખ્યાસી અને
દ્વેષ આ છ, અયવા જૈન, મીમાંસક, બૌદ્ધ, સાંખ્ય, શૈવ અને
નાસ્તિક.

વહેલ વરઘોડો વીંઝણો, મંદિર ભલિભાત;
લોજન દાળ ને ચૂંડલો, એ સાતે ખંભાત. ૨

બહુ વસ્તીથી હીપતું, અમરાપુર એ હોય;
શાહ જહાંગીરજ પાતશાહ, નાથ નગરનો ભેય. ૩

નગર ભહું ત્રાંખાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ;
ઋષભ કહે તિહાં ભેડીઓ, ભરતેશ્વરનો રાસ. ૪

(દાળ ૮૪ મી—દેશી હીઠો હીઠેરે વાંમાડો—રાગ ધનાશ્રી.)

કીધો કીધેરે મેં રાસ અનૂપમ કીધો;

મહીરાજનો સુત સંઘવીસાંગણ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિદ્ધારે. કી. ૧
દાન શીળ તપ ભાવના ભાવે, શ્રીજિનના ગુણ ગાવે;

સાધુપુરૂષને શીષ નમાવે, જિનવચને ચિત્ત લાવેરે. કી. ૨
દ્વાદશ વ્રતતણા તે ધારી, જિન પૂજે ત્રણ કાળ;

પોષધ પડિઝમણાં પુન્ય કરતા, જીવદયા પ્રતિપાળરે. કી. ૩
સંઘવી સાંગણનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજ દાસ;

જનની સરૂપાદેને શિર નામી, ભેડ્યો ભરતનો રાસરે. કી. ૪
સંવત સોળ અઠ્યોતરો આપું, પ્રગટ્યો પોષજ માસ;

દશમિ તણો દાહડો અતિ ઉજવળ, પહોતી મનતણી આશરે. કી.
ગુરુવારે મેં રાસ નિપાયો, અધિની તિહાં નક્ષત્ર;

સંઘવી ઋષભદાસ એમ ભાળે, ભરતનું નામ પવિત્રરે. કી. ૬

ઈતીશ્રી ભરતેશ્વરજીનો રાસ સંપૂર્ણ.

---

૧ પ્રાણાતિપાતવિરમણ, યુષાવાદ, અદ્વૈતાદાન, બ્રહ્મચર્ય,
પરિબ્રહ્મપરિભાણ, ક્ષિપ્રવિરમણ, ભોગોપભોગ, અનર્થદંડ, સામાયિક,
દેશાવગાશિક, પોષધ અને અતિથિસંવિભાગ. ૨ સવાર, મધ્યાહ્ન,
સાંજ.

શ્રીચુત કવિ વાનાજી વિરચિત-

શ્રી જયાનંદ કેવળી રાસ.

(મંગળાચરણ—ચરતુ છંદ—વૃત્ત)

શાંતિ જિનવર શાંતિ જિનવર નમિય ^૧બહુભક્તિ,
શ્રી શારદ સમરી સદા કર્ક ચરિત્ર રસ ^૨સુરંગ આશ્રિય;
જયાનંદ ગુણ વર્ણવું શ્રીવજયાનંદ ગુરુ લહિય વાશ્રિય;
તાસતણે ^૩સુપસાઉલે હુઓ મને હુલ્લાસ,
^૪સરસ કથા સુણજો સહુ જિમ મન પહુચે આશ. ૧

(હુલ્લા છંદ.)

^૫બ્રહ્માણી તુજ વીનવું, આપ મતિ સું માય;
તુજ મન આનંદ ઊપનો, ગર્હ જયાનંદરાય. ૨
^૬હંસાસનિ સેવું સદા, ^૭કવિયણુની આધાર;
સરસ કથા જયાનંદની, આપી કરજો સાર. ૩

ધણી ભક્તિથી. ૨ સારો રંગ. ૩ કૃપાવડે. ૪ સારા રસ સહિત.
૫ બ્રહ્માણી અને રૂદ્રાણી એવી બે દેવીપંકિત છે. રૂદ્રાણી પશુહિંસા
મદ આદિ અધર્મકર્તા હોય છે અને બ્રહ્માણી શ્રીકૃષ્ણ મેવાની
ભેટથી પ્રસન્ન કહેનાર સુધર્મવંત હોય છે. ૬ હંસના વાહનવાળાં
સરસ્વતી. ૭ કવિજન. ૮ સંભાળ.

- કમળ કમંડળધારિણી, વીણા પુસ્તક હાથ;
કવિયણને હિતકારિણી, નિશ્ચે આવે સાથ. ૪
- તુજ સમવડે જગ કો નહીં, ત્રિહું લુવને તુજ ^૧વાસ;
કવિજન આશાપૂરણી, તું ^૨સહી કરજે રાસ. ૫
- તું ^૩જગદંબ ત્રિપુરા સતી, તું કવિયણની આશ;
સ્વપ્ને જે નરને મિલી, તેહને કિયો ^૪પ્રકાશ. ૬
- કવણ જયા તે કિહાં હવો, કવણ ગામ કુણ ઠાણ;
શ્રી વિજયાનંદ સુખ થકી, લહું તે મધુરી વાણ. ૭
- કુણ સંવત્સર કુણ દિને, હવો કેમ હુલ્લાસ;
સંવત સોળે છયાસિયે, ગુરૂ ^૫બારેજે ચોમાસ. ૮
- સંઘ સહુ આદર ઘણે, વાવે ^૬વિત્ત ^૭સુઠામ;
દિન દિન ઉત્સવ બહુ થયા, પસર્યા ઠામોઠામ. ૯
- શ્રીજયાનંદતાણું ચરિત, શ્રી ગુરૂને ઉપદેશ;
સરસ કથા કવિયણ કહે, જેહના ગુણહ ^૮અશેષ. ૧૦
- (કથા-રમણ.)
- જા'બૂદીયે ભરત જે, મધ્ય ખંડ તિહાં જાણ;
રતિવર્દન નામે નગર, ગુણમણિ કેરી ખાણ. ૧૧
- રાજા નરવીર ત્યાં સહી, ^૯અરિદળગંજણહાર;
મતિસાગર મંત્રી લલો, સુંખો તેહ શિર બાર. ૧૨
- પ્રોહિત વસુસાગર વળી, કરે રાજનાં કામ;
રાજ્ય સુખે તે લોગવે, જિમ જગ જાણે ^{૧૦}રામ. ૧૩

૧ નિવાસ-રહેઠાણ. ૨ રાસની સુંદરતા સંબંધી સાક્ષીના દસ્કત રૂપ સહી કરજે. ૩ જગતની માતારૂપ. ૪ જાહેરમાં લાવ્યાં. ૫ અમદાવાદ પાસે બારેજ નામનું ગામ છે. ૬ પૈસો. ૭ ધર્મ, પુન્ય, પરાપકાર વગેરે સારે ઠેકાણે વાવરવા લાગ્યા. ૮ બાકી નહીં તેટલા. ૯ શત્રુના સૈન્યનો નાશ કરનાર. ૧૦ રામચંદ્રજીની પેઠે નીતિયુક્ત. રામરાજ્ય.

(૧૦૮)

જયાનંદ કેવળી.

- મંત્રીને સ્ત્રી બે અછે, ગુણસુંદરી ગુણખાણુ;
ખીલ રૂપે આગળી, ગુણમંજરી વખાણુ. ૧૪
- મંત્રી ઘર એક સાધુ તવ, આવ્યો ^૧હેરણુ જામ;
^૨અસૂઝતું તે નવિ લિયે, પાછો વળિયો તામ. ૧૫
- મંત્રી કહે નથી ^૩સૂઝતું, તે રથું કારણુ જાણુ;
વાણી ઇસી તવ ભિચરી, નયણે શું છે ^૪હાણુ ? ૧૬
- ઋષિ પાછો વળિયો તદા, ^૫સાહમો આવ્યો શેઠ;
વચને સંતોષી કરી, તવ ^૬નમિયો પગ હેઠ. ૧૭
- મંત્રી કહે શેઠ આવિયો, પૂછે સાધુવત્તાંત;
^૭વણિગ કહે એ ગુરૂ ભલો, નિશ્ચે જાણુ સંત. ૧૮
- એહતું દર્શન સુજ થયું, ધન દિન સહી પ્રમાણુ;
એહતું ચરિત્ર અછે ભલું, સાંભળો બોલું વાણુ. ૧૯
- સિંધુ દેશ નરવીરપુર, અતિબળ નામે રાય;
બહુ ^૮ભડવાંકો ગાણ્યો, ^૯અરિ સવિ સેવે પાય. ૨૦
- સભા સહુકો સામટી, બેઠી જિમ ^{૧૦}સુરલોક;
નાટકિયા અન્ય દેશના, માંડે નાટિક રોક. ૨૧
- ચક્રી સગરતણું સહી, નાટિક લાબ્યા જામ;
સાં ^{૧૧}સહસ્ર મુત વિણસિયા, મન વૈરાગ્યો તામ. ૨૨
- ^{૧૨}પંચ મહાવ્રત આઢરી, કીધા શુદ્ધ પરિણામ;

૧ ભોજન પદાર્થ ગ્રહણ માટે. ૨ દોષ રહિત નહીં અથવા ન ખપે એવું. ૩ નથી દેખાતું ? ૪ આંધળો છે ! ૫ મહાનમાં. ૬ પગે લાગ્યો. ૭ આવક. ૮ સુભટવાદમાં ગર્જના કરતો બોધ-મહાન વીર-મણિ નિહાળી. ૯ સત્તુ બધા ચરણ સેવતા હતા. ૧૦ ઈદ્રલોક ૧૧ સાંઠ હજાર પુત્રનાં મરણ થવાનું બોધ. ૧૨ પ્રાણાતિપાત, યજ્ઞવાદ, અહતાદાન, મૈથુન-બ્રહ્મચર્ય અને પરિગ્રહ એઓનો સર્વથા ત્યાગ.

અંગ^૧ અગ્યારજ અલ્પસ્થાં, જયે^૨ તે જિનવર નામ. ૨૩
તપખળે^૩ લખિધ અછે ઘણી, વિચરે^૪ ગામોગામ;

એકલ વિહારની આગન્યા, શુરૂ આપે તિણુ ઠામ. ૨૪
વિહાર કરતાં આવિયા, ગજપુર કેરે^૫ ઠામ;
દેવે^૬ નાટિક માંડિયો, ગજરોગ છે તિણુ ગામ. ૨૫

(હાળ પહેલી-દેશી ચુંદડીની.)

રાજા હીમ તિહાં રાજિયો એ, મતિસાગર મંત્રી વાજિયો એ;
^૧ગજરોગ જાણી તે દુખ ધરે એ, મંત્રી તવ વનમાંહિ ફિરે એ. ૧
દેવ ભગતિ જાણી ઉલ્લસ્યો એ, મંત્રી ^૨પગરજ લેઈ ચિત્ત હસ્યો એ;
ગજમસ્તકે^૩ તિલકજ કર્યો એ, તવ દુઃખ હતાં તે સવિ હર્યો એ. ૨
પછે અતિભળ રાજઋષિ સંચરે એ, ખેમાપુર જઈને જિતરે એ;
નર^૪ મિરથી તિહાં અતિ ઘણી એ, તે જાણે શ્રી જિનવર ઘણી એ. ૩
હૂત એક ગજપુરથી તઢાએ; ખેમાપુરથી આવ્યો એકઢાએ;
ઋષિ વાત હતી તે સવિ કહે એ, રાજા મન વિસ્મય અતિ લહે એ. ૪
રાજા લોક સહુ આવિયા એ, યતિ વાંદે મનશું ભાવિયા એ;
શુરૂ ધર્મ દેશના છે ખરી એ, ભવિષ્યવે^૫ તે ભાવે ધરી એ. ૫
^૬ચરણરેણુતણાં તિલકજ કરીએ, સવિ શાંતિ હુઈ તેણિ પુરીએ;
તવ ^૭માસખમણુને પારણે એ, વસંતપુરિ આવ્યા પારણે એ. ૬
ગોખે^૮ પુરોહિતનો દીકરો એ, તે જોડો હુતો ^૯વ્યંતરો એ;
^{૧૦}ચતિશિર મોજાં તે દિયે એ, શાસનાદેવી ^{૧૧}તસ કર દિયે એ. ૭

૧ આચારાંગ, સૂચકાંગ, કાણાંગ, સમવાયાંગ, ચાતાસૂત્ર, ભગ-
વતી સૂત્ર, ઉપાશકદશાંગ, અંતગડદશાંગ, અણુતરોવવાઈ, પ્રશ્નવ્યાકરણ
અને વિષાકસૂત્ર. ૨ હાથીઓમાં રોગ ફેલાયો હતો. ૩ પગની ધૂળ.
૪ કોલેરા-પ્લેગ. ૫ પગની રજ. ૬ મહીનાના ઉપવાસના પારણાને
દિવસે. ૭ વ્યંતરના વળગાડ જેવો. ૮ સાધુના માયામાં જોડા મરાવ્યા.
૯ હાથ તેના છેદી નાખ્યા.

રાજા લોક સહુએ મિલિ એ, યતિ ખમાવે મન રજિ એ;
 યતિ કહે હું જાણું નહીં એ, પારણા કાજ આળ્યો અહીં એ. ૮
 તવ દેવી કહે દીક્ષા લિયે એ, તો કર ^૨સાજ સવિ એ લહે એ;
 ચારિત્ર લહી તપ આદરિએ, ^૩ભવસાયર તે પુહતો તરીએ. ૯
 વિહાર કરતા ઇહાં આવિયા એ, માસખમણને પારણે ન પાવિયા એ;
 એહને ઠરિસણે દુઃખ ટળે એ, મનવંછિત સવિ આવી મિલે એ ૧૦
 દેવ બહુ ^૪સાનિધ કરે એ, પુન્યભંડાર પોતે ભરે એ;
 મંત્રી દુઃખ ધરતો ભણે એ, મેં નિંદા કરી મૂરખપણે એ ૧૧
 શેઠ મંત્રી બેહુ તિહાં ગયા એ, ઋષિ ખામીને ^૫ચોખા થયા એ;
 અસૂજતું સવિ પ્રીછવિયા એ, ^૬મોદક ન લીધા તે વિષ ઠવિયા એ. ૧૨
 કરતાં ^૭ગરળ નાખી હતી એ, દેખાડે આણી ચતી એ;
 મંત્રી તવ ધરમ પામિયો એ, નિજઘર જઈને વિરામિયો એ. ૧૩
 વળિ માસખમણને પારણે એ, ઋષિ તેહી આણ્યો ખારણે એ;
 અજ્ઞપાન તે સવિ આગળ ધરે એ, ^૮સુરવૃષ્ટિ બહુ જયજય કરે એ ૧૪
 દેવ ^૯દુઃકુશી વાજે ઘણી એ, તે સાંભળી સવિ પુરને ^{૧૦}ધણીએ;
 સર્વ વૃત્તાંત લોકે કહ્યો એ, રાજન મન વિસ્મય થયો એ; ૧૫
 પ્રભાતે જાઉં ઋષિ વાંદવા એ, કરે મનોરથ અભિનવા એ;
 તિણે સમે અતિખળ રાજ્યો એ, કર્મ આઠ નીમેડી લાંબિયો એ. ૧૬
 પ્રભાતે તે કેવળ લહેએ, વધામણી નૃપ આગળે કહે એ;
 રાજા મન ઉઠ્ઠત થયોએ, મંત્રીસ્થું વંદન ગયો એ. ૧૭
 ગુરૂએ ધર્મદેશના કહીએ, ભવિષ્યે તે સવિ ^{૧૧}સદ્દહી એ;
 રાજા મંત્રી ^{૧૨}દેશ વિરતિ કરે એ, નિશ્ચળ મને ધરમ ચિત્તે ધરે એ. ૧૮

૧ માફી માંગી. ૨ હાથ સાજ થવા. ૩ સંસારરૂપી સંસુદ્ર.
 ૪ મદદ. ૫ નિર્દોષ-પવિત્ર. ૬ લાડુ ૭ ઝેરની લાળ. ૮ દેવ તરફથી
 કૃષ્ણ વગેરેની વૃષ્ટિ. ૯ દેવતાઈ નગારાં. ૧૦ રાજાએ. ૧૧ કમુલ કરી.
 ૧૨ આવકધર્મ.

અતિભલ યતી મારગે વહ્યાએ, રાજા મંત્રી નિશ્ચળ થયા એ;
રાજા મંત્રી સુખે રહેએ, વસ્તુસાર પુરોહિત ^૧ગહગહે એ. ૧૬
ભવ પહેલો એ જાણીયે એ, વળી આઘો સંઘધ વખાણીયે એ;
પુરોહિતનાસ્તિક જાણીયે એ, રાજા મંત્રી જિન ધર્મ આણીયે એ;
રાજા જિન ધર્મ ચિત્તે ધરેએ, તે વિપ્ર તણે મન ન વિસરે એ. ૨૦

(ઢાળ બીજી-દેશી ચાપાઈની.)

એક દિન રાજા સભા મઝાર, વસુ પ્રોહિત પાસે મતિસાર;
જૈનધર્મની કાઠે વાત, લીની જેહની ^૨ સાતે ધાત. ૧
થાપે ધર્મજ ઉલ્લટ ઘણે, પુરોહિત ^૩ ઉથાપે ^૪ અવગણે;
નાસ્તિક મતિનો તે છે ધણી, તે મંત્રી નાખે અવગણી, ૨
રાજાએ અપમાન્યો જેહ, કંઠે ગ્રહીને કાઠ્યો તેહ;
ઘેર જઈને ખેસી રહ્યો, રાજા સભાથી દૂરજ થયો. ૩
એક દિન રાજા શિર દુઃખજ થયું, પુરોહિતને તવ તેડું ગયું;
તવ તિહાં વિપ્રે કરી ^૪ સમાધિ, રાજા કાને લાગ્યો બ્યાધિ. ૪
મહેતા બિપર માંડયું દૂડ, ^૫શ્રાવકી વૃત્તિ તેં સીખ્યો ખૂડ;
કામશાસ્ત્રના લીધા મર્મ, કૌકશાસ્ત્રના કીધા શર્મ, ૫
અનેક પદે તે પેસે કાન, થઈ શ્રાવક રંજે રાજાન;
કામ કૌક વળી શાસ્ત્રજ જેહ, રાજા આગળ લાખે તેહ. ૬
ઇછુ અવસરે મંત્રી મતિસાર, કીધો ^૭જિન-પ્રાસાદ ઉદાર;
‘બિંબ પ્રતિષ્ઠા કીધી ભલી, સહુ જિમવા તેડયા મન ^૮ફલિ. ૭
રાજા જીમવા તેડ્યો સહી, વસુ વિપ્ર તે આબ્યો વહી;

૧ પ્રસન્ન ચિત્તવડે. ૨ શરીર અંદરના સાતે ધાતુઓ-રસ-લોહી-હાડ-મજ્જા-મેદ-માંસ-વીર્ય સુધાં જૈનધર્મના મર્મમાં રંગાઈ રસપાસ થઈ રહી હતી. ૩ વાતને કબુલ ન કરે-વિરૂદ્ધ પ્રશ્ન ઉઠાવે. ૪ નિંદા કરે અથવા ખેપરવાહી બતાવે. ૫ આરામ. ૬ શ્રાવકની કસ્ટી. ૭ જિનમંદિર. ૮ પ્રતિમા. ૯ આનંદયુક્ત યંત્રને.

મહેતાની સ્ત્રી બેહુએ જેહ, કરે 'ગ્રીસણાં મનસ્થુ' તેહ. ૮
 રાજાનું મન વિન્હળ થયું, સ્ત્રી દેખી હંધડું ગહગહું;
 રાજા મંત્રી વિપ્રજ જેહ, નિજનિજ થાનક પુહતા તેહ. ૯
 રાજા કહે 'વાડવ સુણ વાત, મહેતા સ્ત્રીની 'મેળો ધાત;
 નીતિશાસ્ત્ર માંહિ છે કહું, સ્ત્રીરત્ન રાજાનું લહું. ૧૦
 એ બે સ્ત્રી તે રત્ન સમાન, તે તેડી આણું રાજાન;
 રાજા કહે નહિ માહડું કામ, એ નિશ્ચે નહી મૂકું 'મામ, ૧૧
 બે ધમ કડું તો બાયે ધર્મ, કુળ લાગે ને હુએ કુર્મ;
 ધસ્યું ચિંતવી રાજા રહ્યો, પણ તે સ્ત્રીને ગુણે કરી 'હ્યો. ૧૨
 વળી વિપ્ર માંડે પરપ્રંચ, મહેતા બિપર કૂંજ સંચ;
 તે સુણને સહુએ મન શુદ્ધિ, મહેતા બિપર કૂંડ કુણુદ્ધિ. ૧૩
 સીમાડો રાજા છે એક, તેહસ્યું રાયને છે ઉદ્ધવેગ;
 મહેતા નામે લેખજ લખી, 'દૂત એક 'પાઠવ્યો ધરથકી, ૧૪
 'પળપંચ સોનું તસ દીધ, વાત વળી તે બીજી કીધ;
 તે સાહી આણ્યો સલા મઝાર, 'લેખ દેખાડ્યો તેણીવાર. ૧૫
 રાય વાંચી મહેતા કર દીધ, મંત્રી કહે દુર્જન જન કીધ;
 રાજા વિપ્ર મળ્યા એકાંત, સ્વામીએ દીડો 'વૃત્તાંત. ૧૬
 એ મહેતો છે કૂંડલાંડાર, તાહરા રાજતણો '૧૧ક્ષયકાર;
 એહની સ્ત્રી બે છે સુંદરી, તે મંદિર આણો '૧૨ શર્વરી. ૧૭
 રાજાએ મોકલ્યા સુલટ, મંત્રી બાંધી આણ્યો વિકટ;
 '૧૩કઠપંજર ઘાત્યો મંત્રીશ, નારી બેહુ ઘર લાવ્યો ધંશ. ૧૮
 તે મહેતો તવ કાઉચગ કરે, શ્રી જિનનામ હૃદયમાં ધરે;

૧ પિરસવાનું કાર્ય. ૨ આહાણુ. ૩ સંબંધ મેળવી આપ. ૪ મર્યાદા-લજ્જા. ૫ વિરહાનળ પ્રકટવો એ સ્ત્રીનો ગુણ હોવાથી તે બળવા લાગ્યો. ૬ બચસ. ૭ મોકલ્યો. ૮ ૨૦ તોલા સોનું. ૯ કાગળ-સ્ત્રી વેળ. ૧૦ હકીકત. ૧૧ નાશ કરનાર. ૧૨ રાતે. ૧૩ લાકડાંના પાંચસમાં.

સ્ત્રીએ તે પરે કીધું સહી, શાસનદેવી આવી ^૧વહી. ૧૯
 મહેતાને કહે ચિંતા ટાળ, સંકટ તાહરું ^૨લાંબું કાલ;
 તવ સ્ત્રીને સંતોષી કહી, નિજ થાનક પુહતી તે ^૩સુરી. ૨૦
 રાજા સ્ત્રી પાસે જવ ગયો, ^૪કુષ્ટી દેખી ઝાંખો થયો;
 પ્રભાતે મહેતા પાસે જઈ, સવિ ^૫અપરાધ ખમાવે સહી, ૨૧
 રાજા મંત્રી સભા મઝાર, દૂત તેડાવ્યો તેણીવાર;
 દૂતે ખીહીતે સર્વે કહ્યું, સ્વામી પંચ પળ સોને થયું. ૨૨
 પુરોહિત મારણ કાઢે રાય, મહેતો માગે કરો ^૬પસાય;
 દેશ બાહર તે કાઢ્યો તામ, મહેતાની જગ વાધી ^૭મામ. ૨૩
 એટલે વન આવ્યા કેવળી, અતિભળ રાજર્ષિ તે વળી;
 રાજા મંત્રી વંદન ગયા, કરી પ્રણામને ઊભા રહ્યા. ૨૪
 મંત્રી પૂછે સ્વામી સુણો, વિપ્રવચરતું કારણ બણો;
 ગુરૂ બોલે તું સાંભળ મિત્ર, ભવ પાછલાતણું ચરિત્ર. ૨૫
 નગર એક તું માળી હતો, સ્ત્રી બેહુસ્થું તું સુખવિલસતો;
 તુજ વાડીમાં જિનપ્રાસાદ, ^૮ઈંદ્રભવનસ્થું માંડે વાદ. ૨૬
 તે દેખી તુજ ઉપનો રંગ, ખીજેડું એક ^૯ઠોથું ચંગ;
 તે દિન નરપતિ કરે ^{૧૦}પસાય, આસ્થા આવી તુજ તિણ ઠાય, ૨૭
 દિન દિન તું બહુ પૂજા કરે, પુન્યભંડાર ઇણી પરે ભરે;
^{૧૧}હાળી એક હતો તુજ પાસ, કામ કરેવા કેરે લાસ. ૨૮
 તેહને તવ તેં ઠાલી ભરી, આગળથી કાઢ્યો હિત કરી;
 પાછળથી તું જવ જઈ મળ્યો, તવ ^{૧૨}રોષે ગાઢો કળકળ્યો. ૨૯

૧ આકાશ માર્ગેથી આવી. ૨ ભાગી નાખીશ. ૩ દેવી. ૪ કાઢ રોગથી ગંધાતી દેખી. ૫ ગુન્હો. ૬ કૃપા કરો-દરગુજર કરો. ૭ ઇન્જનત. ૮ જિનમંદિર એવું ભવ્ય હતું કે તેની શોભા બોધે ઇંદ્રતું ભવન પણ શરમાઇ જાય તેમ હતું. ૯ નજરાણામાં મૂક્યું. ૧૦ કૃપા-નિવાજસ. ૧૧ સાથી-મદદગાર ખેડત. ૧૨ બહુજ કંકળ્યો.

તેં રીસેં તવ કહ્યા કુબોલ, તે રીસાવી ગયો નિટોલ;
 માળી મરી તું મંત્રી થયો, હાળી જીવ તે વિમળ લયો. ૩૦
 સ્ત્રી બેહુએ એ સ્ત્રી લહી, વીતક વાત હતી તે કહી;
 રાય મંત્રી પામ્યા પ્રતિબોધ, કર્મ ઉપર તે થાયે 'યોધ. ૩૧
 પુત્રને રાજે થાપી કરી, આવકીવિરતિ નિજ-આહરી;
 પૌષધશાળાએ તે રહે, છઠ અઠમ કરતા ગહગહે. ૩૨
 દેવલોકે એ વારતા થઇ, એહને 'જોભાવે' કે નહી;
 દેવ હોય તવ આવી કરી, 'ઉપસર્ગ' બહુલા કીધા ફિરી. ૩૩
 તવ તે ન અળ્યા એક લગાર, સુર 'પ્રથમ' પહોતા 'ઠાર;
 આજીવું પૂરું કરીને 'તત્ર, ત્રીજે 'કલ્પ તે આદે મિત્ર. ૩૪
 હવે વળિ ચોથો અધિકાર, તેહ આગળ કહેસ્યું વિસ્તાર;
 ભરતતણો વૈતાલ્ય વિશાળ, ગગનવહ્નિના નગરી ભાળ. ૩૫
 ચક્રધર રાજા અતિ ચંગ, માળીની સ્ત્રીસ્યું કરતો સંગ;
 તેહની કુખે 'ભાણુ સમાન, નરવીર ઉપનો 'સોવનવાન. ૩૬
 ચક્રાશ્રુધ નામે અતિસાર, તેહને રાજા સોંપે ભાર;
 દીક્ષા લેઇ કરે વિહાર, થંથ ભણ્યા નવિ લાલે પાર. ૩૭
 ચક્રાશ્રુદ્ધ રાજા મન રંગ, નંદીસર પુહુતા ઉછંગ;
 આનંદે તિહાં નાટક કરે, દેવ એક તેહનું ચિત્ત ઠરે. ૩૮
 કામોદકી તવ વિદ્યા દીધ, મન ચિંતવ્યા મનોરથ સિદ્ધ;
 આનંદે નગરે મનને રંગ, વિદ્યા સાથે ગિરિને શૃંગ. ૩૯
 ધંધુ અવસર 'લોકાનો ધણી, મેરૂની યાત્રા કરવા ભણી;
 શતકંઠનું '૧૧'જાણું' વિમાન, નીચો થઇ જીવે સાવધાન. ૪૦

૧ લડવા મળ્યા. ૨ ચળાવે. ૩ કષ્ટ-પીડા-હરકત-ન સહે-
 વાય તેવી વેદના-ભય. ૪ દેવતાઓ વખાણીને. ૫ ઠેકાણે. ૬ ત્યાં.
 ૭ ત્રીજે દેવલોકે. ૮ સૂર્ય. ૯ સોવન સરખી નિર્મળ તેજસ્વી
 કાંતિવાળા. ૧૦ શતકંઠ રાજા. ૧૧ અટકનું.

નાગપાસ તે બાંધ્યો રાય, કરી ઉપદ્રવ લોકા જાય;

રોમ બોક તે ચૂકો નહી, વિદ્યા પૂરણ તેહની થઈ. ૪૧

ઇજે સમે નર આવ્યા દોય, વાત સાંભળો સ્વામી સોય;

ઉવઆ નગરી છે અતિ સુંગ, શ્રીચંદ રાજ કરે અતિ ચંગ.

કન્યા આઠ અછે અતિસાર, જાણે દેવીનો અવતાર;

તિહાં જઈ જો તુલો વરો, તો સરખેસરખા અણસરો. ૪૩

ભેર વળાડી ચાલ્યો તિહાં, અયોધ્યા નગરી છે જિહાં;

શ્રીચંદ રાજ તે સજ થઈ, સાહમો આવ્યો સેના ગ્રહી. ૪૪

અનેક પરે યુધ કીધા ઘણા, પુન્ય ખૂટયાં તે શ્રીચંદતાણાં;

મન વૈરાગે ભાવ્યું જામ, મુરે ઊપાડી કાઢ્યો તામ. ૪૫

યતિ સમીપે મૂક્યો સહી, તવ તેજે તિહાં દીક્ષા ગ્રહી;

સુત તેહનાને આપી રાજ, કન્યા પરણી સાધ્યાં કાજ. ૪૬

લંકાપતિસ્થુ માંડી રોષ, તે સાહમો ચાલ્યો બહુ કોસ;

શતકંઠ રાજ અતિ બળ ભર્યો, સાહમો આવ્યો ઉછટ ધર્યો. ૪૭

યુદ્ધ અનેક સખળ તિહાં થયાં, રસનાયે નવિ જાયે કદ્યાં;

શતકંઠે તે ચાલ્યું નહી, ગ્રહી કબજે નર બાંધ્યો સહી. ૪૮

વઠની હાળે તે બાંધીઓ, તવ રાજ આતમ સાધિયો;

શાસનદેવે છોડી કરી, વેષ સર્વ તે આગળ ધરી. ૪૯

તવ શતકંઠે દીક્ષા ગ્રહી, મુગતિપથ તે ચાલ્યો સહી;

તવ રાજ પગે આવી નમ્યો, ક્રોધ ઘણો ચંકીનો શમ્યો. ૫૦

૧ સાપના વીંટાવાથી સજડ બંધનમાં આવવું તેવી વિધાવટે મુસ્કેટાટ બાંધી લીધો. ૨ રૂવાડા નેટલો પથુ ન ચલ્યો. ૩ ઉત્તમ. ૪ ભેર નામનું વાજી, અહીં પ્રસિદ્ધ છે. ૬ દેવતાઓ. ૭ ગાઉ. ૮ જામથી. ૯ મોક્ષનો રસ્તો હાથ કરવા તૈયાર થયો.

તસ સુત રાજે થાપી કરી, ઘણા રાચની કન્યા વરી;
 પાછી વળીને ચાલે જિસે, વાત હુઈ તે સુણજે તિસે. ૫૧
 'દક્ષણ-શ્રેણિ રાજ મનુવેગ, તેહને સહસ કન્યાનો છેગ;
 છડે પ્રયાણે ચાલ્યો તિહાં, મનુવેગ રાજ છે જિહાં. ૫૨
 તેહચુ' યુધ તે કીધા ઘણા, અતિ હરખ પુહુતા મનતણા;
 ચક્ર લાગ્યું મનુવેગહ તજ, ચક્રિ ખમાવે સૂધે મજ. ૫૩
 વૈરાગે નિજ પુરી લાવીઓ, કન્યા પરણાવી લાવીઓ;
 પુત્ર વડાને આપી રાજ, આપે સાર્યો આતમકાજ. ૫૪
 ચક્રાયુધ રાજ ગુણ લયો, નિજ પુરિ આબ્યો બહુ પરિવર્યો;
 કન્યા સોળ સહસ તિહાં વરી, ચક્રીઋદ્ધિ તે પામી ખરી. ૫૫
 ઈંદ્રતણી પદે વિલસે ભોગ, હુટ હુકાલ કદા નહિ સોગ;
 ઋષિ શ્રીચંદ મનુવેગજ જેહ, સહસાયુધ મોક્ષે ગયા તેહ. ૫૬
 શતકંઠ જે લંકાનો રાજ, ભવ પંચમે તે મોક્ષે જાય;
 એ વરતાંત ઓટલે રહે, આઘી વાત કવીચણ કહે. ૫૭

(હુહા.)

શારદ માત પ્રણમી કરી, કહેચુ' ચરિત્ર રસાલ;
 જયાનંદ હવે વર્ણવું, આણી હર્ષ વિશાળ. ૧
 જંબૂદીપમાંહિ ભલો, ભરતખંડ સુવિશાલ;
 જયા નામે નગરી ભલી, ઈંદ્રપુરી સસ લાળ. ૨
 રાજ વિજય અતિ દીપતો, બંધવ જયાસુબળ;
 અરિદક્ષગંજન શોભતો, જાણે દૂજે 'લાણ. ૩
 વિજય ઘરે વિમળા સતી, જય તે કમલાકંથ;
 શોભાગે કરી દીપિકા, ચાલે સૂધે પંથ. ૪

૧ વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર ઉત્તર શ્રેણી અને દક્ષિણ શ્રેણી એવા બે વિભાગ વિદ્યાધરોતે રહેવાના છે. ૨ પોતપોતાનાં. ૩ સોળ હજાર. ૪ સૂર્ય. ૫ પાંસરે રસ્તે-સીધે આચાર માર્ગે.

- ભવ અસંખ્યાતા કરી, પુરોહિતનો જે ભવ;
 ધૂમકેતુ તે ઊપનો, કરતો પાપ સહીવ. ૫
- વિમલાને કુખે અવતર્યો, ધૂમહકેતુ 'ચવેણ;
 સિંધ શૂકર સુપનજ લહી, સિંધ નામ ધર્યું તેણ. ૬
- મંત્રી ભવ તે અવતર્યો, કમલા કુખે સુભણ;
 સાત સાગર આય લોગવી, ત્રીજે 'કદપે' ઠાણ. ૭
- જન્મ્યા પછે લખમી ઘણી, વાધ્યા દેશ ભંડાર;
 જ્યાનંદ નામજ ધર્યું, ઉત્તવ જયજયકાર. ૮
- કુમર બેહુ તે વાધતા, સરખા સરખી ભેડ;
 વન 'લીતર રમવા ગયા, આણી મનમાં 'કોડ. ૯
- રૂપ અનોપમ અતિ ઘણું, બાણે ઈંદ્ર સમાન;
 રાજાને વલ્લભ ઘણું, તિમ તિમ વાધે વાન. ૧૦
- 'રમત કરતા અતિ રસે', રવિ 'અસ્તાચલ જાય;
 તે દિન વાસો તિહાં વસ્યા, સુંદર ભેઈ 'સુઠાય. ૧૧
- નાટ્ય અનોપમ સાંભળી, શબ્દતણે અનુસાર;
 ભેવા તે બેહુ ગયા, ઋષિ દીઠો તિણ વાર. ૧૨
- શુરને દેવળ ઊપનો, 'સુર કરે નાટક 'ચંગ;
 તે બેહુ તવ હરખીઆ, મનસ્થુ' લાગો રંગ. ૧૩
- શુર્યે ધર્મ-દેશના કહી, તે પામ્યા પ્રતિબોધ;
 સમકિત ગ્રહ્યું 'સૂધે મને, તે બેહુએ તિહાં યોધ. ૧૪
- પ્રજ્ઞ કઈ સ્વામી સુણો, પૂરણ કરી પસાય;
 'કુણ સુર એ નાટક કરે, કિહાં છે જોહનો ઠાય? ૧૫

૧ ચવી ગર્ભાવાસમાં આવ્યો. ૨ ચત્તર. ૩ ત્રીજે દેવલોકથી.
 ૪ અંદર. ૫ ઉમંગ-આનંદ. ૬ રમત. ૭ સૂર્ય અસ્તાચળ પર્વત
 ઓડે જવાથી અસ્ત થયો જણાયો. ૮ સારે ઠેકાણે. ૯ દેવતા.
 ૧૦ સાફ. ૧૧ સરલ મનથી.

- શુર કહે 'વત્સ સુણે તુમે, જે છે એ વૃત્તાંત;
 ચંપા નગરી અતિ ભલી, લોક વસે તિહાં સંત. ૧૬
- ૨નગ વૈતાઢે હું રાજ્યો, સૂર્યગ્રહણ ઉતપાત;
 તે દેખી દીખ્યા અહીં, કર્મ કરેવા ધાત. ૧૭
- વિંધ્યાચલે હું આવીઓ, 'પાવસ કરે કાળ;
 આરે માસ જ પચખિયા, ગુફાતણી તે સાલ. ૧૮
- મૃગ સારસ ને રોઝડાં, આવી સુણે વખાણ;
 સમકિત ધારી તે થયાં, વહે શ્રી જિનવર આણ. ૧૯
- તે પાસે નગરજ ભલું, વીરસેન તિહાં રાય;
 ભીમ સોમ છે ભટ ભલા, સેવે તેહના પાય. ૨૦
- રાજ્યે તસ 'આયસ દિયો, 'મૃગયા ભાઓ દોય;
 મૃગ મારીને વેગચું, 'મંદિર લાવો સોમ. ૨૧
- ભટ બેહુ તે 'સજ થઇ, ગયા તે વનમાં જામ;
 મૃગલાં બહુ દેખી કરી, મારણ લાગા તામ. ૨૨
- ખાણુ એક લાગે નહિ, મનચું ચિંતે તેહ;
 કારણ કાંઈ ગુફા માંહિ, આવો ભેદએ એહ. ૨૩
- તે બેહુએ તિહાં આવિયા, સુની દેખે તિણ કાણ;
 મૃગલાદિક તિહાં એકઠાં, મન શુધે સુણે વખાણ. ૨૪
- ભીમ સોમ વિસ્મય થયા, બેઠા 'અંજલિ બેઠિ;
 સુનિવર દીએ દેશના, સુણે તે મનને કોડિ. ૨૫
- હિંસા છંડી જીવની, સમકિત અહીં શુભ લાવ;
 નિજ મંદિર આવ્યા સહી, જોયો ઇણે પ્રસ્તાવ. ૨૬
- દુરજન 'જઇને વીનબો, હિંસા ન કરે એહ;

૧ પુત્ર-પ્રિયમાનુભાવ. ૨ પર્વત. ૩ વરસાદના સમય. ૪ આગા-હુકમ. ૫ સિકાર કરવા માટે. ૬ ધર. ૭ તૈયાર. ૮ બન્ને હાથને બેઠી. ૯ રાજાને.

- તિથે કારણ વળી મોકલે, પ્રભાતે મારણ તેહ. ૨૭
- લીમ સોમ બે વન ગયા, મૃગલાં આવ્યાં ^૧જમ; ૨૮
- લીમે ^૨સોય વિણાસિયાં, સહી રાજને કામ. ૨૯
- સોમ કહે માફ નહીં, માહફ નિયમ ખચિત; ૩૦
- રાજને કહે નવિ મળ્યાં, કામે રાખ્યું ચિત. ૩૧
- લીમે લેલજ લાંછળો, રાજ કીધો ^૩ભૂત; ૩૨
- ગામ એક તુજને દિઉં, મારી લાવે ^૪પૂત. ૩૩
- લીમે ^૫આયસ શિર કર્યો, સોમે જાણ્યું જમ; ૩૪
- આગળથી નાસી ગયો, પૂઠે ધાયો તામ. ૩૫
- આગળ સોમ પૂઠે, લીસુ, મારને આલ્યા જમ; ૩૬
- સમૂહિમ ^૬દધરિ પડી, ઠવીઓ ન જાય પાય. ૩૭
- તે દેખીને ચિંતવે, એક જીવને કાજ; ૩૮
- વણા જીવ દુઃખ પામશે, કાઠિસગે રહે મહારાજ. ૩૯
- પૂઠે લીમ આવી મળ્યો, મૂકે ^૭પ્રહાર અનેક; ૪૦
- સોમ ^૮કીલે લાગે સહી, ધ્યાન ન ચૂકે ક્ષણ એક. ૪૧
- દેવે તિહાં સાનિધ કરી, ^૯પાહાણે માર્યો લીમ; ૪૨
- રાજને તે વળી કહ્યું, સોમે ^{૧૦}વોળી સીમ. ૪૩
- દેવી તવ પરસન થઈ, મેં તુજ જોયું મન; ૪૪
- પ્રભાતે રાજજ પામસ્યો, પુણ્ય કરો ^{૧૧}અનુદિન. ૪૫
- સોમ શુદ્ધ પાસે જઈ, ^{૧૨}નિશા રહો તિથુ કામ; ૪૬
- ભૂપ પેટ દુઃખજ થયું, રાતે મુઓ તિથુ ગામ. ૪૭
- ગજમસ્તકે કલશજ ભરી, સેના આવી સાથ; ૪૮

૧ જ્યારે. ૨ તે મારી નાખ્યાં. ૩ લાંબેરીને જૂત જોવો
જનાવ્યો. ૪ પુત્ર. ૫ હુકમ માથે ચડાવ્યો. ૬ દેડકી ? ૭ ઝટકા
ચોટ. ૮ શરીર. ૯ પત્યરથી. ૧૦ મર્યાદા લોપી-આસા ભંગ
કરી-હુકમતું અપમાન કર્યું. ૧૧ હમેશાં. ૧૨ રાત.

- સોમતણે શિર ઢાળીઓ, પુણ્ય ફળ્યું જગનાથ. ૩૮
- ૧ જિનમંડિત પૃથવી કરી, ૨ ઊરણ કીધા લોક;
છેહડે અણસણ આદરી, તે પામ્યો. ૩ સુરલોક ૩૯
- એ જાણો તે દેવતા, ભગતિ જાણી મન એહ;
હું તે હૂઓ કેવળી, નિશ્ચે જાણો તેહ. ૪૦
- કુમર દોય તવ સાંભળી, વિસ્મય પામ્યા મન;
સમકિત સૂધું આદરી, ચિંતવતા ધન ધન. ૪૧
- પ્રભાતે નગરજ આવીઆ, મનમાં ધરી ઉછાહ;
ધમ કરતાં કહિતક થયું, તે સુણજો નરનાહ. ૪૨
- (લાળ ૩ છ-દેશી ઓપાઈની).
- એક દિન નૃપતિ વિજય મન ધરે, માહારે સ્થાન રાજ કુણ કરે;
નિમિત્તિયો એક આવ્યો તહા, માન દેઈ તે પૂછે સુહા. ૧
- દિન જીજે તવ કહે રાજેંદ, રાજ કરેશે સુજયાનંદ;
ત્રિખંડસોગતા જાણો એહ, મોક્ષે જાશે નહી સંદેહ. ૨
- સંઘસાર તુજ જે સંતાન, અણાચારી ને નરજો ગાન;
પંડિત ઇચ્છું કહીને રહ્યા, રાજાને મન નિશ્ચે થયો. ૩
- જયાનંદ જિપર ખહુ હેજ, દીપે જેહવું ચંદ્રજ તેજ;
સંઘસાર અત્યાચી ખહુ, ૪ રાવે આવ્યું માહાજન સહુ. ૪
- રાજા મને કરે નવિ રહે, તે રાજાને અતિ દુઃખ દહે;
એક દિન ભાઈ બેહુયે મળી, વાત કરી એકાંતે વળી. ૫
- પુત્ર તાહારાને દીજે રાજ, પ્રભાતણાં સવિ ૫ સીએ કાજ;
મેં નિમિત્તી પૂછ્યું એક, તિણે સહુ સુજને કહ્યું વિવેક. ૬

૧ જિનરાજના મંદિરામય અથવા તો જૈનધર્મથી શાભિતી
પોતાના રાજ્યની પ્રથિવ કરી દીધી. ૨ દેવાથી સુકત કર્યા. ૩ દેવલોક.
૪ કશિયાદ કરવા માટે. ૫ સિદ્ધ યામ. ૬ ભવિષ્ય કહેનારા જોશીને.
૭ જાણવામાં ન આવે એવી રીતે રહેલી.

દાસી એક પાન આપતી, તે પાસે હુંતી અણુછતી;
 એક દિન સંઘસાર જે નામ, પાન ઉઘાલી લીધાં તામ. ૭
 ખરલી દાસી વિણુઠો આજ, એહવા છો તો ખોયું રાજ;
 ઘણું માન દેઇ પૂછીઉં, તવ ભુંડીએ સરવે કહ્યું. ૮
 સંઘસાર મનમાંહિં ધરે, ન્યાની માફં તો રચું કરે;
 જ્યાનંદને માફં સહી, તેહ વાત મન માંહિં ગ્રહી. ૯
 દાસી રાજ પાસે ગઇ, વાત પાનની સઘળી કહી;
 રાજને મન રીસ અપાર, કુમર તેડાવ્યો તેણી વાર. ૧૦
 માહારી દ્રષ્ટે માવિસ તું, એહજ કથન કહુંધું હું;
 સુણી કુંવરને ચિંતે તામ, જ્યાનંદરચું બોલે મામ. ૧૧
 આપણુ સહી પરદેશે ફરી, વિવિધ દેશનાં ભેઠએ ચરી;
 એકજ સૂત્રે તવ થયા બેહ, વાટે સરીખું સંબલ લેહ. ૧૨
 મારગે જાતાં બોલે જામ, સંઘસાર તે બોલે તામ;
 કિસી વારતા બંધવ કહું, તો સુણે સહી મારગે વહું. ૧૩
 સંઘસાર એહતું મન ધરે, કામ માહાફં સીધું સરે;
 કરી ભુદિ પરપંચ અનેક, એહનાં લોચન કાહું છોક. ૧૪
 સંઘસાર તે બોલે અલી, પાપે જય સહુ બોલે વળી;
 જ્યાનંદ તવ બોલે હસી, ધર્મોજય માહારે મન વસી. ૧૫
 સંઘ કહે કાંઈ પણ પાંકીયે, હારે તે લોચન કર દિયે;
 નહાતું ગામજ આબુ એક, પૂછયું અધિકારી અવિવેક. ૧૬
 તિણે ભૂંડે પાપે જય કહી, જ્યાનંદે તે નવિ સફહી;
 આગળ જાતાં માગી આંખ, જ્યા ભણે એહની શી સાખ. ૧૭
 નાહના ગામનું બણ્યું નહી, વાર્તા કાગ હંસની કહી;
 સંઘ કહે તે કહેને જાત, જે છિ હંસ કાગની વાત. ૧૮

૧ રીત રિવાજ-ચરિત્ર. ૨ ભાતું-વાટખર્ચા. ૩ આખ્યો મૂળ-
 માંચી ફેાડી નાખું.

હંસ હંસીરયું મારગ જામ, ^૧વાયસ એકજ ખૂડે ધાય;
 હંસી કહે કાઠો એહને, તવ હંસે કાંઠયો તેહને. ૧૯
 ધાધને વાયસ લાગો પાય, અમં ઘર પવિત્ર કરો હંસરાય;
 આજ અવ્યાગત રહો તુહો દેવ, થયું અસુર અમો કરશું સેવ. ૨૦
 રાખી રાત ને ભોજન કીધ, બહુ માનરયું આદર કીધ;
 પ્રભાતે વાયસ ગામજ જઈ, ^૨ચોવટીયાને વાતજ કહી. ૨૧
 હંસ હંસી છે માહરે ^૩વાસ, વઢતાં આવશું ^૪તુમચે પાસ;
 તેહની હંસી લેવા જાણી, સીને કારણ ખપ છે ઘણી. ૨૨
 તેહની તુહો પૂરવી સાખ, નહીતો ચોપાં કાઢું આંખ;
 તવ ચોવટિયે હાઅજ લાણી, પુણ્ય પાપ નવ જોયું ગણી. ૨૩
 હંસ ઉઠીને ચાલે જિસે, વાયસ પાછો આબ્યો તિસે;
 કાગ કહે હંસી માહરી, હંસ કહેરે કેમ તાહરી ? ૨૪
 વઢતા વઢતા ગયા ન્યાયવટે, ચોવટિયા તવ સવિ ભમટે;
 કાગથકી તે બીહતા સહી, હંસી કાગની જૂઠે કહી. ૨૫
 તવ હંસે વળી મૂકી પોક, ધિગ ધિગ ગામતણા એ લોક;
 કાગ તે જઈને લાગો પાય, લીઓ હંસી ચાલો હંસરાય. ૨૬
 જયા કહે સાંભળ સંઘસાર, નગર આવશે લહું સુસાર;
 ઉત્તમ નર પૂછીરયું એક, તે કહેશે તે કરવું છેક. ૨૭
 મારગે ચાલ્યા જાયે જિસે, વિશાળપુર તે આબ્યું તિસે;
 જયવિશાળ રાજા ^૫અભિરામ, સુલોચનાસું વિલસે કામ. ૨૮
 સોમશર્મા એક વિપ્રજ વસે, આગમ શાસ્ત્ર વેદ અબ્યસે;
 કૂળ પુષ્પાદિક લેઈ સાર, પૂછણુ ચાલ્યા તિહાં કુમાર. ૨૯
 આગળ મૂકી યોલો હસી, પાપ પુન્ય જય હોએ કિસી;
 આચારજ કહે એ શી વાત, ધર્મોજ્ય તે જગવિખ્યાત. ૩૦

૧ કાગડો. ૨ પંચાતિયા-ચોવટ ચૂકવનારા-તકરાર પતવનારા.
 ૩ મારે ઘેર. ૪ તમારી પાસે. ૫ મનોહર.

રાજપુત્ર સે^૧ પંચજ જેહ, પંડિત પાસે લણતા તેહ;
 તે જેહુ તિહાં લણવા રહ્યા, મન ચિંતવ્યા મનોરથ થયા. ૩૧
 જ્યાનંદ શિર મોહું કર્મ, શસ્ત્ર શાસ્ત્રના શીખ્યા મર્મ;
 સંઘસારને નાવે મુખે, લણતાં ગણતાં અક્ષર હુઃખે. ૩૨
 મનસ્થુ^૨ પંડિતે જયા ધર્યો, કરી પસાય^૩ અગણી કર્યો;
 એક દિન પંડિત સવે કુમાર, ઊભા કીધા રાજહુઆર. ૩૩
 પરીક્ષા દેખાડી નવ નવી, રાજાને મન વિસ્મય હતી;
 તવ આચાર્ય કહે પરપંચ, યતાહ ઉપર તે માંડ્યો સંચ. ૩૪
 તેહને અગ્રે પીછું મોરનું, યો બાંધ્યું નિરખો એકમનુ;
 તે માંહેલો બાણજ એક, બાણે ખૂંટો કરી વિવેક. ૩૫
 મારી મારી થાકા સહુ, વાળ ન લાગે બાણજ બહુ;
 જ્યાનંદને સાનજ કરી, તવ ઊઠે આળસ પરહરી. ૩૬
 આચારજને લાગી પાચ, લીડયા ભાથાને સજ થાય;
 પહેલે બાણે ચૂંટે વાળ, તવ મનમાં રંભ્યો ભૂપાળ. ૩૭
 ગજ તોળી દેખાડયા વળી, હયપરીક્ષા કાખી રળી;
 શસ્ત્ર શાસ્ત્રના જોયા મર્મ, હંડયુદ્ધના જાણ્યા શર્મ. ૩૮
 પંડિતને પૂછે રાજાન, કવણ^૪ છાત્ર એ સાચું માન;
 પંડિત બોલે હું નવિ લહું, ક્ષત્રી જાણું છું તે કહું. ૩૯
 અતિ પ્રસાદ રાજાએ કરી, પાસે રાખ્યો બહુ હિત ધરી;
 અનેક પરીખ્યા જોઈ સહુ, કામ કોજ તે સોંખ્યાં બહુ. ૪૦
 બહુ આદરશ્યું માંડી જંગ, મણિમંજરી પરણાવી રંગ;
 ધન કણ કંચન કોડિ પસાય, હય ગય રથ બહુ આપે રાય. ૪૧
 પંડિતરચ્યું આપે આવાસ, પાચક રાખ્યા મોટે આસ;

૧ પાંચસો (૫૦૦), ૨ આગેવાન મુખ્ય વિદ્યાર્થી. ૩ રાજદાર-
 રાજાજીની હજૂરમાં. ૪ તાડનું ઝાડ. ૫ વિદ્યાર્થી બાળક. ૬ કૃપા નિવા-
 જસ-શિરપાવ. ૭ પરિવાર. ૮ મોટા ગિરાસ સાથે મોટી પદ્મી ઉપર
 કાયમ કર્યો.

(૧૨૪) જયાનંદ કેવળી.

સુખ વિલાસે છે ઇંદ્રની પેર, સંઘતણે મન સાલે વૈર. ૪૨
 એક દિન જયા પૂછે સંઘને, તું ઝાંખો કિમ તે કહે સુને;
 આપણુ જો પરદેશ જવાય, વિવિધ ચરી તો દીસે ભાય. ૪૩
 જયાનંદતું મોટું ચિત્ત, મણિમંજરીસુખં આઝું હિત;
 ક્ષણે એક પાછો નવિ થાય, તો સહી કેમ પરદેશ જવાય. ૪૪
 સંઘસારે ઘણું તાડીઓ, મધ્ય રાત્રે ઘરથી કાઢીઓ,
 આરસાળે શ્લોકજ એક, અતિ સુંદર તે વડે વિવેક. ૪૫
 પાછળ સ્ત્રી તે ભગી ભમ, કંત ન દેખે પાસે તામ;
 પશ્ચાતાપ કરે તે બહુ, પિતાત પ્રત્યે જણાવ્યું સહુ. ૪૬
 બેચાં દેશ પાટણ ને ગામ, કો નવિ બાણે તેહતું ઠામ;
 શાળે શ્લોક લખ્યો છે જેહ, મંજરીયે સહી દીઠો તેહ. ૪૭

(શ્લોક.)

રંભા જળાશયેજ્વલૈ, માસાંશ્ચિત્રેષુ કૌતુકાત;
 વર્ષાસુ કુરુતે હંસ, સ્વપદે માનસે રતિં. ૧

(હુહા.)

હંસા રમણ કરંતકા, દેશ વિદેશ બહુ ભક્તિ,
 પાવસ ઋતુ તે પાવસે, માનસરૌવર રત્તિ. ૧

(ચોપાલ.)

એહ શ્લોક વાંચી મંજરી, સુખી થઈ તવ તે સુંદરી;
 આલ્યા આલ્યા બાંચે ભમ, આગળ પર્વત આબ્યો તામ. ૪૮
 હુખી થયા બહુ ભૂમિ ફરી, તવ સંઘે વાણી બિચરી;
 તાહરો ધર્મ તે કેથો થયો, જયા ભણે તુજ સંગે ગયો. ૪૯
 તાહરે પાપે એ ફળ બાણુ, જયાનંદ એહ બોલ્યો વાણુ;
 તો આપણે સહી એ થાપ, હું થાપું છું નિશ્ચે પાપ. ૫૦

૧. પિતા. ૨. રમતગમત. ૩. જાતજાતનાં. ૪. વર્ષાદિની
 મોસમમાં. ૫. સુખ વિલાસ.

આપણુ આજ અતિશા એહ, ^૧ફાસુ ભોજન લાવે જેહ;
 તે તેહની સહી કાઢે આંખ, તે વચમાં શશિ સૂરજ સાખ. ૫૧
 ઇસું કહીને સંઘ ચાલીયો, ચંડસેન લીલો આલીયો;
 ખાંધી કૂટીને લેધ રહ્યા, કોલાહલ તિહાં સખળા થયા. ૫૨
 જ્યાનંદ સુણી તિહાં ગયો, વઢવા સજ થઈ ઊભો રહ્યો;
 અનેક પેરે કરી સંગ્રામ, ચંડસેન તે ગ્રહિયો તામ. ૫૩
 સંઘ મૂકાવ્યો ભેરે કરી, જયા કીર્તિ બહુલી વિસ્તરી;
 ચંડસેન તવ લાગો પાય, અમ ઘર પવિત્ર કરો મહારાય. ૫૪
 ઉત્તમ નર સાહસિક સુબાણુ, બીલ મંદિર કીધું ^૨મેલાણુ;
 દિવસ કેટલા સુખે અતિક્રમે, ભોભો વાત હુઈ ઇણુ સમે. ૫૫
 એક દિન ચંડસેન ચિંતવે, મહાસેનને ભાંભું હવે;
 સાહમી પાળતણો તે ધણી, તેહને સેના છે અતિધણી. ૫૬
 સકળ સેના ^૩મેળી સજ થઈ, જ્યાનંદ સંઘ સાથે ભઈ;
 સુભટ સવે મેળી અતિ ધણુ, કહેતાં પાર નાવે તેહતણુ. ૫૭
 મહાસેનને જાણુજ થયું, ઉઠો સજજ થાઓ સહુ કહ્યું;
 સાહમો આવ્યો મહાભળ ભર્યો, સંગ્રામે સંઘ આગળ કર્યો. ૫૮
 સંઘ સંગ્રામ તે લાગો જામ, ચંડસેન વળી આવ્યો તામ;
 સંઘ ચંડને બંદિજ કરી, પાછો ચાલ્યો ઉછટ ધરી. ૫૯
 જ્યાનંદ નર જાણુજ થયું, સકળ યુદ્ધ તે પોતે ગ્રહ્યું.
 માહાસેનના નાઠા લીલ, મારી પાડયા ન કરે લીલ. ૬૦
 માહાસેનને ખાંધી ગ્રહી, ચંડ સંઘ મૂકાવ્યો સહી;
 સંઘ વિચારે એ હુઝા ઘણું, જ્યાનંદે મૂકાવ્યાતણું. ૬૧
 ચંડસેનની પાળજ જિહાં, મહાસેન ગ્રહી આવ્યો તિહાં;
 જ્યાનંદે તે ભાંગી સંઘ, માંહોમાંહે કીધો બંધ. ૬૨
 દિન કેતે ચંડ તે સુઓ, જ્યાનંદને રાજ્યજ હુઓ;

જયા કહે માહરે ખપ નથી, સંઘસાય છે વારૂ ભથી. ૬૩
 સંઘસાર તે રાજા થયા, જયાનંદની યોદ્ધા ^૧મયા;
 પાલ માંહિ તે રાજા કરે, જયાનંદ કીર્તિ વિસ્તરે. ૬૪
 એક દિન સંઘ કહે સુણુ જાત, ગિરિમાલણી દેવી વિખ્યાત;
 તેહની પૂજનું છે કામ, ^૨ઉત્તર સાધક થાયો સ્વામી. ૬૫
 કાળી ચઢિશ કાળી રાત, તે બેહુ આઠ્યાં એકજ જાત;
 ગિરિમાલણી દેવી પ્રસાદ, ત્રીજો કો નવિ કીધો સાદ. ૬૬
 જયા ઉઘાડું ખાંડું કરી, દેવળ ખાર રહ્યો સતધરી;
 સંઘ તે વિદ્યા સાધન કરે, કપટભાવ મનમાં અણસરે. ૬૭
 સંઘ કહે સુણુ જયાનંદ, સાધી વિદ્યા થયો અણુદં;
 હવે તુલ્યો જઈ નિદ્રા કરો, નિજ તન પોતે સુખ અણુસરો. ૬૮
 જયાનંદે સુખ નિદ્રા કરી, તવ સંઘે કર લીધી ^૩છૂરી;
 હૃદય ચઢીને કાઢે આંખ, ત્રીજી પાસે દેવી સાખ. ૬૯
 તું કહેતો ધર્મેજય સહી, સંઘસારે એ વાણી કહી;
 પાપે તો મેં પામ્યું રાજ, હવે દેખાડે પુણ્યહ કાજ. ૭૦
 ઇચ્છું કહીને કામે ગયો, જયાનંદ તિહાં દુષ્ટો દહ્યો;
 જીવ એ કરણી તાહરું જાણુ, ખમિયે તો લહિયે ^૪નિર્વાણુ. ૭૧
 ઇચ્છું વિમાસી કાઉસગ રહે, ગિરિમાલણી દેવી તવ કહે;
 એક જીવ તું આપે મુજબ, તો હું લોચન આપું તુજબ. ૭૨
 કાઉસગ પારીઆએ તદા, એ શી યોદ્ધા વાણી સુદા;
 પર જીવ તે પોતા સમા, આપ ^૫સમોવડ પર આતમા. ૭૩
 તો તું મુજ આરાધન વીર, લોચન આપું સાહસ ધીર;
 જયા કહે એ મ કહે વાત, ^૬મંદિરગિરિ જો વાયે પાત. ૭૪

૧ કૃપા-દયા. ૨ સાધનારની પાસે મદદગાર થઈ રહેનાર.
 ૩ છરી. ૪ અવશ્ય. ૫ પોતાના જેવો ખીજતો આત્મા જાણવો.
 ૬ મેરૂપવૈત વાયરેથી જો પડી જાય તો.

તવ તે મનસ્થું ફેડી સુરી, જ્યાનંદને વેદન કરી;

^૧માફત અગનિ તણે પરસંગ, સમકિતથી નવિ ટાળ્યો રંગ. ૭૫

અનેક ઉપદ્રવ ખીભ કરી, ઉપાય કરી તે થાકી સુરી;

મેફતણી પરે અચળજ ધીર, ^૨નવપદ મંત્ર જપે તે વીર. ૭૬

દેવી કહે તું સુષુ મહારાજ, સાહસે સીએ સઘળાં કાજ;

હું તુજ તૂઠી લોચન દીધ, મન ચિંતવ્યા મનોરથ સિદ્ધ. ૭૭

દેવી તે ધર્મજ ખૂઝવી, પરમ રાગિણી દેવી હવી;

ભવ પાછલો તે દેખે તામ, આવિકા હુંતી નાહને ગામ. ૭૮

પુત્ર એકને દુખ તવ થાય, શેાય ધર્મ કાપડી કહી બાય;

શેાય ધર્મની સંગત લહી, સમકિત ^૩વમીને અળગી રહી. ૭૯

ગિરિમાલણી દેવી થઇ મરી, તે બાણે સાધારણ સુરી;

ધર્માચારજ તું સુજ સહી, તુજ ^૪ઉસીકળ થાઉં નહીં. ૮૦

અનેક પરે આપ્યાં ^૫આભણું, વિદ્યા દીધી ^૬વિષ અપહરણ;

દૃષ્ટિ દીઠે પરભજની, ત્રીજી આપે જનરંજની. ૮૧

અનેક સ્વાગત કીધી બહુ, ^૭રસનાયે હું કેતું કહું;

સ્વામી વાત સુણો અભિરામ, કાંઇ કંહો સુજ સરખું કામ. ૮૨

દેવી બાણે બશો કુણ કામ, કુમર બાણે હેમાપુરી કામ;

ક્ષણ એકમાંહ તે સુરી, લાવી મૂક્યો હેમજપુરી. ૮૩

હેમરથ રાજ રાજ કરંત, અરિદળગંજન સજજન સંત;

નગર મધ્ય તે કરે પ્રવેશ, શકુન ઘણા તવ હોય અશેષ. ૮૪

ગઢ મઠ મંદિર પોણ પ્રકાર, વાડી વાવ સરોવર સાર;

જિનમંદિર ^૮હરિમંદિર બહુ, નિજ નિજ ધર્મે વર્તે સહુ. ૮૫

ચોરાશી ચઉટાં અભિરામ, રાજ હેમરથ બાણે રામ;

૧ પવન. ૨ અરીહંત-સિદ્ધ-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ-જ્ઞાન-દર્શન-ચરિત્ર-તપ. ૩ બ્રહ્મ થઇને. ૪ દેવાદાર-ગુણચોર. ૫ ધરેણી. ૬ ઝેરને નાશ કરવાની. ૭ જીભથી. ૮ કોટ. ૯ વિષ્ણુ મંદિર.

પ્રભતણાં તે સંકટ હરે, કારજ ધર્મતણાં વળી કરે. ૮૬
 ૧ત્રિક ચાચર ચઉટે ચંચરે, લોકો સર્વ વિભાસણ કરે;
 કે ૨મકરદેવજ નાગકુમાર, કે એ ઈંદ્રતણો અવતાર ! ૮૭
 ચાલ્યો ચાલ્યો તિહાં પહુત, જુઠાણે જિહાં આઝા ૩દૂત;
 તે સાથે બહુ રામત કરી, દશલક્ષ જાણે ચાતુરી. ૮૮
 જિન ગુણ ગાય ન બાણ્યા બેહ, ૪અળવિસ્થુ સવિ આખ્યા તેહ;
 એહ વાત ગઈ રાજા પાસ, મંત્રી ૫પાઠવ્યા મન ઉલ્હાસ. ૮૯
 આવી મંત્રી કરે પ્રણામ, વિજય કુશળ તે પૂછે તામ;
 સ્વામી પૂરણ કરો પસાય, કૃપા કરો તુમ તેડે રાય. ૯૦
 જયાનંદ તે વેગે તિહાં, હેમરથ રાજા બેઠો જિહાં;
 સાહુમો ઉઠી માનજ ઘણાં, સોવનમય માંડયાં બેસણાં. ૯૧
 સલા સહુકો વિસ્મે થઈ, બ્રહ્મા ઈંદ્ર એ આબ્યો ભઈ;
 ૧ગોઠિ કરંતાં વેળા થઈ, લોજન કરવા ઉઠ્યા ભઈ. ૯૨
 તે બેહુ અંતઃપુરમાંહિ, જમવા ચાલ્યા મન ઉજાહિં;
 લોજન કરી બેઠા એકંત, હવે સુણો બહુ મન નિર્ભીંત. ૯૩
 માહરે પંચસે અંતેઉરી, સો બેટા ઉપર કુંઅરી;
 રૂપે તે અપહરને ૭દમે, ૮સુરી સવે તે આગળ રમે. ૯૪
 તહારે સુજને ચિંતા થઈ, એ સરખો કુણુ મળશે ભઈ;
 કુળદેવી રેલણી સુરંગ, તે આરાધી મોટે જંગ. ૯૫
 સુપનંતરમાંહિ પણુ કહ્યું, તે મેં નિશ્ચે સવિ સહ્યું;
 જીવું રમી ૯ટકા દશલાખ, અળવેં દેશે લોકજ સાખ. ૯૬

૧. ત્રણ રસ્તા, ચાચરચાર રસ્તા, બળર. ૨ કામદેવ. ૩ જીગારી.
 ૪ જિનગુણ ગાનારને રીઝમોજને લીધે તે દશે લાખ આપી દીધા.
 ૫ મોકલ્યા. ૬ વાત. ૭ અપ્સરાઓને પણ રૂપમાં હરાવી દે તેવી.
 ૮ દેવીઓ પણ રૂપ ઉપર દ્વિદા થઈ તેણી આગળ નાચ્યા કરે છે.
 ૯ પૈસા-રૂપિયા.

તે તુજ પુત્રીનો વર સહી, એક વાણી મેં તુજને કહી;
 ત્રિખંડલોગતા થાશે તેહ, તુજ પુત્રીને વરશે જેહ. ૬૭
 તે સવિ વચન ચંચુ' પરમાણુ, પરણો કન્યા સહી કરો વાણુ;
 જ્યા કહે સાંભળ રાજન, જાતી કુળ નવિ માને મત્ત. ૬૮
 નૃપતિ કહે વાણી દેવથી, જાતી કુળ કાંઈ જોવું નથી;
 હેમરથ ભૂપે ઉચ્છવ કરી, જ્યા પરણાવ્યો મન હિત ધરી. ૬૯
 ગજ રથ ઘોડા આપ્યા દેશ, મંદિર મોટે વશ્યા નરેશ;
 સુખ ભોગવતો તિહાંકણુ રહે, દેવ દોગંદુકની પરિ લહે. ૧૦૦
 [શ્રી] વિજયાનંદ ગુરૂ વાણી જાણુ, મીઠી જેહવી અમૃતખાણુ;
 તેહ સુણીને હુઓ આણુ'ક, જેમ ચકોરને ઘીઠે ચંદ. ૧
 કવિ વાનો કહે શિર નામેણુ, પંડિત જનના પગની રેણુ;
 ઉદ્દાસ એક એ પૂરો સહી, કથા જયાનંદની કહી. ૨

ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રી જયાનંદ રાજર્ષિ રાસપ્રબંધ
 વિષે પૂર્વના ત્રણ ભવચરિત્ર વર્ણન, ધર્મપ્રાપ્તિ, સોમ ભીમ કથા,
 વિદેશગમન, હંસકાગનિર્દર્શન, વિશાળપુરી કળાગ્રહણ, કન્યાપા-
 ãીગ્રહણ, મહાસેન ચંડસેન પદ્મીપતિ સાથ સંઘસારનાં જયાનંદે
 કરેલાં બંધનમુક્ત, સંઘરાજ્યસ્થાપના, નેત્ર કહાડી લેવા ગિરિ-
 માલિની દેવીનું આરાધન, નેત્ર કહાડવાં, દુઃખ પ્રસંગે કર્મ-
 વિપાકની સ્મૃતિ લાવવી, દેવીઉપદ્રવ, દેવી પ્રતિભોધન, નેત્રપ્રાપ્તિ,
 હેમપુરગમન, જુગારમાં જયપ્રાપ્તિ, રાજકન્યા પાણિગ્રહણ આદિ
 કથાનક સહિત પહેલો ઉદ્દાસ સંપૂર્ણ.

ઉદ્ધાસ બીજો.

(વસ્તુ છંદ.)

નમિય જિનવર નમિય જિનવર ધરી ઉદ્ધાસ,
 શ્રી શ્રુતદેવી વીનવું કરી પસાય મુજ આપ વાણીઝ,
 શ્રી વિજયાનંદગુરૂ નમી કહું ચરિત્ર અતિ ભાવ આણીઝ;
 પ્રથમ ઉદ્ધાસ પૂરો થયો તે સવિ તુજ સુપસાય,
 ઉદ્ધાસ વળી બીજો કહું વાણી દેજો માય. ૧

(દુહા.)

એક દિન રાજા વીનવે, સાંભળ કુંઝર સુભણુ;
 અમ કુળદેવી રેલણી, તેહનો બોહણો પ્રાણ. ૧
 અમ કુળ જે પુત્રીય વર, એહનો એ ^૧આચાર;
 જીવ એકની ^૨બલિ દિયે, તેહનો નિત જયકાર. ૨
 કુમર કહે એ મુજથકી, નિશ્ચે ન હોય ^૩કર્મ;
 દેવી મુજને રચું કરે, નિશ્ચય રાખું ધર્મ. ૩
 દેવી પ્રતિ રાજા ભણે, જે તેં કીધો મુજજ;
 મુજ પુત્રીવર તે સહી, તે નવિ માને તુજજ. ૪
 તવ દેવી કોધેં ભરી, કીધાં નેત્ર ^૪રગત;
 આજ ^૫નિશાયેં પરભવું, નિશ્ચે આવી તત્ત. ૫
 જયાનંદ તે સાંભળી, શ્રી જિનવરતું યત્ર;
 આગળ ધરી કાઉસગ રહી, સમયો નવપદ મંત્ર. ૬
 મધ્ય રાતે આવી સુરી, કીધા ઉપદ્રવ કોડિ;
 ધીર થયો ચૂકો નહીં, તવ તે રહી કર બોડિ. ૭

૧ એવી રીતતું કરવેહું—પડેલી પરપરાની આલ. ૨ એક જીવતું
 બલિદાન દેવી આગળ અપાય. ૩ કામ. ૪ લાલચોળ. ૫ રાત્રે ઉપદ્રવ કરે.

- સુપ્રસન્ન દેવી થઈ, સાંભળ સાહસ ધીર;
 તુજ સાહસે' તૂટી સહી, માગ માગ વર વીર. ૮
- કાઉસગ પોરી ખૂઝવી, થઈ તે સમકિત ધાર;
 શ્રી જિનની સુપ્રભાવિકા, ધર્મતણી તે સાર. ૯
- ૧૩૫ પરાવર્ત ઔષધી, દીધી એક સુચંગ;
 નરપતિને કહેતી ગઈ, એ નર ધર્મે રંગ. ૧૦
- દેવી હિંસાથી ટળી, જપતે શ્રી જિનનામ;
 ઇશ્વે સમે જે નીપતું, તે સુષુભે સહુ તામ. ૧૧
- સભા સહુકો સામટી, બેઠી ઇંદ્રસમાન;
 તવ વનપાળક વીનવે, ગુરૂ આબ્યા 'ચિહ્ન' જ્ઞાન. ૧૨
- ગુરૂવંદન સહુ આલીઆ, સેના સઘળી સાથ;
 'પંચ' અભિગમન સાચવી, બેઠા બેઠી હાથ. ૧૩
- ગુરૂએ ધર્મદેશન કહી, સુષી તે ભવિજનવંદ;
 રાજા સમકિત ઊચરે, પાપતિમિર થયાં મંદ. ૧૪
- પુર આબ્યા ઉદ્ધાસરયું, અંગે ઉદ્ધટ-પૂર;
 અન્ય પુરૂષ આવી કહે, સાંભળ રાજા શૂર. ૧૫
- 'કોલક' એક વન આવીઓ, તે અતિ પ્રોઠ અપાર;
 વાડી સર્વે નિરદળી, બળ નવિ લાલે પાર. ૧૬
- તેહ સુષીને સજ થઈ, રાજા આવે જામ;
 તવ સુત આવી વીનવે, એ છે અમારું કામ. ૧૭
- જયાનંદ સાથે અછે, ઘીબ સુભટની કોક;
 વાડીમાંહિ પરવચાં, અધવ કેરી બેક. ૧૮

૧ ૩૫ ફેરવી નાખવાની જડીબૂટી. ૨ મતિ શ્રુત અવધિ અને મનપર્યવ જ્ઞાન. ૩ બેઠાં છત્રી સ્થાપિત કરી તથા તથાગિની ત્યાગ કરી કિતરાસંગ યુક્ત વંદન કરવું. ૪ સૂચર.

- ૧વરાહ સાહમે આવીઓ, કરેજ યુદ્ધ અપાર;
 તે સાહમું કેા નવિ રહે, સહુ ભાણું તેણીવાર. ૧૯
- જયાનંદ તવ ઊતરી, હાક્યો સૂઅર જામ;
 તે આગળ તે નવિ રહે, નિશ્ચે ભાગેા તામ. ૨૦
- આગળ વરાહ પૂઠે જયા, પેઠા ૨કાનનમાંહિં;
 ૩અઉદતો દંતી થઈ, આગળ આંચો ત્યાંહિં. ૨૧
- તેહસ્યું યુદ્ધ ઘણું કરી, ઊપર ચઢિયો જામ;
 નગર ભણી ચાલે નહીં, ૪ઓમે ચાલે તામ. ૨૨
- મર્મસ્થાને ગજ મારિયો, નાખ્યો સરોવરમાંહિં;
 જલતરીને પાળે ગયો, દીઠો વડ એક ત્યાંહિં. ૨૩
- દિશ સઘળી નિરધારવા, ઊપર ચઢિયો તામ;
 ઓમગતિ તે ચાલિયો, મૂક્યો તાપસ ઠામ. ૨૪
- તાપસ સાહમા આવિયા, પ્રેમે પ્રણમે પાય;
 કૌતિક એક દેખી કરી, ચિંતે જયાનંદરાય. ૨૫
- ઢાલ તળાઈ પાથરી, ઊપર બેઠો વાઘ;
 બહુ તાપસ સેવા કરે, એક તે ચપે ૫યાગ. ૨૬
- તે દેખીને પૂછિયું, કાણુ એ રથો વરતાંત;
 તાપસ કહે ભોજન કરો, પછે સુણેજો સંત. ૨૭
- ભોજન ભગતિ ભલી કરી, સહુ બેઠા એક ઠાણુ;
 તાપસ એકજ અતિ ભલો, જેહની સધુરી વાણુ. ૨૮
- તાપસ જયા પ્રતિ કહે, સાંભળ સાહસ ધીર;
 એ વરતાંત અછે ઘણો, નિશ્ચે જાણે વીર. ૨૯
- સૂરીપુર નામે નગર, ઓપે જિમ સુરલોક;
 નરવીર નામે રાજિયો, વરતે પુણ્યશલોક. ૩૦

તસ ઘર સેનાની લલો, હરિવીર તેહતું નામ;
 ન્યાય નીતિ નિયુષ્ટ સખલ, જાણે સાડું ગામ. ૩૧
 તે પાસે છે દૂકડું, નગર લોજપુર ચંગ;
 તસ નૃપતિ લોજજ સહી, ધર્મે જેહવો ગંગ. ૩૨
 નરવીરનો તે ^૧માઉલો, પ્રેમ ઘણો અનપાર;
 જાણેજ ઉપર હેત જહું, તેહનો નાવે પાર. ૩૩
 તેહને વેરી છે વડો, સૂર નામે વળી જેહ;
^૨કટક લેધને આવિયો, નળળો જાણી એહ. ૩૪
 તેહ પણ સાહમો નીસર્યો, સખળી સેના લેય;
 જુએ તે ચાલ્યું નહીં, ગઠમાં પેઠો તેય. ૩૫
 ગઠઅહણ જાણી કરી, દૂત મોકલ્યો એક;
 જાણેજને જાણજ કર્યું, વહેલા આવો છેક. ૩૬
 નરવીર રાજ સજ થયો, કહે સેનાની ^૩વત્ત;
^૪દેડક ઉપર ગરૂડ શું ? મૃગ ઉપર સિંહ ^૫લત્ત. ૩૭
 પંચ લક્ષ ^૬વાજી લલા, તેતા ગજ રથ જાણ;
 પંચ કોડિ પાળા લલા, આબ્યો છડે પ્રયાણ. ૩૮
 તવ સેનાની સંચર્યો, મારગ આબ્યો જામ;
 લોજને જાણજ થયું, હવે રહસે સહી ^૭મામ. ૩૯
 લોજે જાણ્યો આવતો, કીધો મહા સંગ્રામ;
 પણ તે અતિ જળ પૂરીઓ, નિશ્ચે જાણો તામ. ૪૦
 હરિવીરે આવી કરી, કીધું સખળું જૂઝ;
 જાગી સૂર નાશી ગયો, તે તવ સહી અખૂલ. ૪૧
 જય જયરવ તિહાંકણ થયો, આબ્યા નગરીમાંહિ;
 લોક જહું ઉચ્છવ કરે, સુખ વિલસે તે ત્યાંહિ. ૪૨

૧ માગો. ૨ લક્ષ્મર. ૩ વાત. ૪ દેડકા ઉપર. ૫ લાત. ૬ ઘોડા.
 ૭ મર્યાદા-લાજ.

- લોજ પાસે મંત્રી ભલો, સૂરદત્ત તેનું નામ;
તસ પુત્રી પરણાવીઓ, ઘણી વધારી મામ. ૪૩
- દિન કેતા તિહાંકણ રહી, આલણ લાગો જામ;
'સ્રીઓ' ચરિત્રજ માંડિયું, તે સુણજો સહુ તામ. ૪૪
- પેટપીડ આવે ઘણી, કીધા કોઠ ઉપાય;
ત્રિયાચરિત્ર મૂકે નહી, તવ બોલે માય ^૧તાય. ૪૫
- હવડાં મૂકી સાંચરો, કહાવીશ વળી નેટ;
'વહેલા વળી પધારજો, કરશું સખળી ભેટ. ૪૬
- સેનાની તવ આલીઓ, મંદિર પુહતો જામ;
દિન કેતે વળી આવીઓ, સાસરે તેડું તામ. ૪૭
- છટે પ્રયાણે તે ગયો, લોજબૂપને રાજ;
'સ્રીઓ' તેમજ માંડિયું, કાંઈ ન સીધું કાજ. ૪૮
- ^૨પુનરપિ તવ નારી હિતે, ત્રીજી વારે તેહ;
સસરામંદિર આવીઓ, હરિવીર હું તો જોહ. ૪૯
- 'સ્રીઓ' રાગ દેખાડિયો, સજ્જ થઈ તે પૂર;
મધુકંઠ ગાયક અછે, તેહસ્યું રાગી ^૩ભૂર. ૫૦
- સેનાની પ્રતિ સ્રી ભણે, સાંભળ નાથ સુભણ;
આ ગાયકને માગજો, કંઠે રંજે ભાણ. ૫૧
- રાજવર્ગ સવિ પરવર્યો, સુંદર માગે સીખ;
તવ મધુકંઠ માગી લિયો, તવ તસ પડશે લીખ. ૫૨
- પરિકર સવિ પાસે અછે, ગાયક બોલે વાણ;
આ મારગ છે દૂકડો, જાતાં મકરો ^૪કાણ. ૫૩
- મારગ જાતાં વન બહુ, નદી તે આવી ઓક;
કટક સવિ તિહાં ભિતર્યું, લોજન કરે વિવેક. ૫૪

પિઉચ્ચુ' જલકીડા કરી, વનકીડાને ઠામ;
 રથ બેસીને સંચરી, 'ગાયક તોડયો કામ. ૫૫
 રક્ષક પુરૂષ હતા વળી, તે સવિ કીધા દૂર;
 તે ત્રણે રમવા ગયા, જોડે પ્રેમજ પૂર. ૫૬
 વન ગર્જર આબ્યુ' સહી, કેલિપત્ર તિણ ઠાય;
 તે ત્રણે કીડા કરે, સુંદર કામળ કાય. ૫૭
 સેનાનીના કંઠમાંહિ, લોહવલય તવ દીધ;
 રથ બેસી બેહુ સંચર્યા, નર તે વાનર કીધ. ૫૮

(ઢાળ ૨ છ-રાગ મલાર.)

બે બે કરમ અઘોર કે, કપિ મનચ્યું રહેરે;
 ધિગધિગ મયણવિકાર કે, સુર નરને નહેરે;
 ત્રિયા એહ સલાવ કે, કોઇની નહીરે,
 આ સંસાર અસાર કે, ધર્મ કરો સહીરે. બે. ૧
 પરિકર શોધે ત્યાંહિ કે, સ્વામી દીઠો નહીરે,
 લીધું' અડગ 'અહિનાણુ કે, ગામે ગયા વહીરે. બે. ૨
 નાણો સ્ત્રીવિશ્વાસ કે, નર વર પડિતારે;
 એછે નરકનો પાસ કે, મમ થાઓ રતારે. બે. ૩
 ગૌતમ અહલ્યાનારી કે, ઇંદ્રજ લોગબ્યોરે;
 ચુલણીપુત્ર સંચાર કે, સુરનૃપ ભોગબ્યોરે. બે. ૪
 સુરીકંતા નારી કે, પરદેશી હણ્યોરે;
 અભયારાણી બાણી કે, રણિ કંઠે અહોરે. બે. ૫
 નયણાવળીયે' બાણિ કે, કુકર્મ શું કર્યોરે;
 યશોધર વિષાપહાર કે, અંગ કંઠે ધ્યોરે. બે. ૬
 એહવો જગ-સંસાર કે, ચતુરજ ચૈતશેરે;
 તે લહેશે ભવપાર કે, આતમ તારશેરે. બે. ૭

આઁયા નિજપુરમાંહિં કે, સ્વામીને સવિ કહ્યુંરે;
 રાજ થયો હેરાન કે, એ કર્મ શું થયુંરે. જો. ૮
 જોયા હેશ વિદેશ કે, નૃપ આશા ટળીરે;
 આણ્યો મન વૈરાગ કે, અતિ ઘણું ટળવળીરે. જો. ૯
 એક દિન નરવીરરાય કે, 'કંતી'અહણુ ગયોરે;
 અહ્યા હસ્તિના 'શોક' કે, ઉચ્છવ બહુ થયોરે. જો. ૧૦
 લીલ એક આઁયો ત્યાંહ કે, 'કપિટોળું' અહીરે;
 નાટક માડ્યું રંગ કે, નૃપ રંજ્યો સહીરે. જો. ૧૧
 વાનર નિરખે રાય કે, આનંદ ઊપજોરે;
 વાચા નવિ યોદ્ધાય કે, કિંપિન નીપજોરે. જો. ૧૨
 એ સહી માહરો રાય કે, હવે હું શું કરુંરે;
 આગળ પાછળ થાય કે, સહી પાછો ફરુંરે. જો. ૧૩
 રાજ ચિંતે ત્યાંહિં કે, એ કપિ શું કરેરે;
 આણું અતિ બહુ નેહ કે, નયણાં જળ ભરેરે. જો. ૧૪
 રાજ સ્નેહ ધરેય કે, લીધો મૂલમાંરે;
 વંધ્યાચળથી રાય કે, આઁયો નગરમાંરે. જો. ૧૫
 તવ વડ કપિશું ભાવ કે, નૃપ ભૂષણુ કળેરે;
 પહેરાવે નિજ હાથ કે, કંઠે દીકું 'વળેરે. જો. ૧૬
 ભાગી નાખ્યું ત્યાંહ કે, સેનાની થયોરે;
 અચરજ દેખી રાય કે, મન વિસ્મય ભયોરે. જો. ૧૭
 પૂછે સવિ વરતાંત કે, તુજ એ શું થયું રે;
 આઁયાં કર્મ કઠોર કે, સેનાની કહ્યું રે. જો. ૧૮
 (હાલ ૩ જ દેશી. ચોપાઘની.)

નદીતટે અમે જમવા કાજ, ઉતરિયા તું સુણ મહારાજ;
 સ્ત્રીઓ ચરિત તે દાખ્યું ઘણું, માણસ દૂર કર્યું અમતાણું. ૧

૧ હાથી પકડવા. ૨ પુષ્કળ. ૩ વાનરાઓનું ટોળું. ૪ કંકણ-કંઠ.

નદી સનાન કરી વન ગયાં, માણસ હતાં તે દૂરે થયાં;
 મધુકંઠું વળી ત્રણ જણા, રંગ વિનોદ તે જોતાં ઘણા. ૨
 તિથે સમે મેં નિદ્રા લહી, કંકણ કોટે ઘાલ્યું સહી;
 નર પ્રીટી હું વાનર થયો, સ્ત્રીને ગાયક લેઈ (ને) ગયો. ૩
 હું પણ કેડે ધાયો સહી, તવ સ્ત્રીએ મુજ વાણી કહી;
 જારે જા તું મૂઠ અબાણ, નથી પ્રીછતો છાંડસિ ગ્રાણ. ૪
 તવ હું તેહની ધાયો પૂંઠ, મધુકંઠે શિરમારી મુંઠ;
 શાખાપાતતણી પરે પડયો, તવ એ બીલે આવી ગ્રહો. ૫
 મહુ રુદ્રેંક શીખવીઓ નાચ, જાણું સર્વ પણ નાવે વાચ;
 કિન કેતે સહી તું મુજ મળ્યો, કડું ભાગતાં વાંછિત ફળ્યો. ૬
 તવ નૃપ કહે પરણાવું નાર, અતિ સુંદરને રાજકુઆરિ;
 સેનાની તવ જોલે હસી, બીહું નાર એ સાપિણી જિસી. ૭
 એટલે નર એક આવી કહે, તાપસ હેમજટ વનમાં રહે;
 તે પાસે ચાલ્યું સહુ કોય, તાપસ ધર્મ કહે તે સોય. ૮
 સેનાની રાણી ને રાય, દીક્ષા લેઈ સેવે પાય;
 ભણ્યા અંથ શિવતણા અનેક, ગુરે નિજ પદવી દીધી છિક. ૯
 ગૂઢ ગર્ભારાણી તે હતી, પણ તે નવિ જાણે વળી ચતી;
 પૂરા માસ થયા તે જિસે, પુત્રી જનમ હુઆ તે તિસે. ૧૦
 તાપસસુંદરી દીધું નામ, રૂપે વાંછા કરે સુગ્રામ;
 ચૌવનવંતી કુંવરી થઈ, ચતીતણે મન ચિંતા ભઈ. ૧૧
 હેમજટે તવ કાળજ કર્યો, સોવનજટ તે પાટે ધર્યો.
 પદ્યંગ એક છે વિદાવંત, તે ગુરે દીધો જાણી સંત. ૧૨
 પદ્યંગ જોસી ગુરૂ ચાત્રા ગયા, પાછા આવ્યા વાઘજ થયા.
 તે દેખી અમો નાઠા જામ, સાન કરી ગુરૂ તેડયા તામ. ૧૩

૧ શાખાથી તૂટી પડેલી પાંદડાની પેઠે. ૨ કષ્ટથી. ૩ સેનાપતિ.
 ૪ દેવો. ૫ પદ્યંગ.

શરાપ છે મુજ જાણો સહી, સાનથકી ગુરૂ વાણી કહી;
 અનેક ઉપાય કરીને રહ્યા, તોહો ગુરૂ નવિ સાજ થયા. ૧૪
 સોવનજટ તે નરવીર જાણુ, હરિવીર તે હું હંધડે આણુ;
 એ દુઃખ અમને લાગું જહું, તવ તાપસ તે મેળ્યા સહું. ૧૫
 ત્રિશૂળ ચક્ષુની પાસે ગયા, પંચસયાં તિહાં ધ્યાને રહ્યા;
 ચક્ષ કહે મેં આલે નહી, તું સમર્યો તે કારણ કહી. ૧૬
 તવ ચક્ષ જોલે હું આણેશ, દિન ચઉથે નર એક વિશેષ;
 કેવળજ્ઞાની પાસે ગયો, ગુરૂ થવાનો ^૧આમ્ના કહ્યો. ૧૭
 કરી ઉપાય ને લાવું જેહ, ખરો ધર્મ તુમ કહેશે તેહ;
 તેહ ચક્ષ તુજ લાગ્યો સાર, ગુરૂદુઃખનો તું ટાલણહાર. ૧૮
 ત્રણ દિવસ આઠંખર કરી, કુંઝર જેઠો ધ્યાનજ ધરી;
 રેલણિયેં આપી છે જેહ, ઝોપધી મસ્તકે મૂકી તેહ. ૧૯
 વાઘ ટળી તે તાપસ થયો, જતીતણે મન વિસ્મય થયો.
 જહું પ્રશંસા કીધી ઘણી, મોટા ભાગ્યતણો એ ધણી. ૨૦
 ગુરૂને તાપસ પૂછે વાત, વાઘતણું કારણ કહો તાત;
 પદ્યંગ જેસીને ગતિ બ્યેમ, વચે પરવત આબ્યો એક પોમ. ૨૧
 વાઘ થયો ને ભાગ્યો મંચ, પહયો ભોંચ હું એહવે સંચ;
 ચતિ એક મેં દીઠો તિસે, તિહાં સુરનાટક માંડે રસે. ૨૨
 દેવી ચ્યારે નાચે રંગ, સુર વળી વીણા વાજે ચંગ;
 વાઘ થઈ હું પાસે રહ્યો, ચતિ પ્રતેં અપરાધજ કહ્યો. ૨૩
 સાધુ લણે માહરૂં નહીં કામ, એ સુરને જઈ કરો પ્રણામ;
^૨અમર તણે હું લાગો પાય, શું અપરાધ કર્યો મહારાય? ૨૪
 મહા ઋષિની ^૩અવજ્ઞા કરી, માંચે જેઠો પાગજ ધરી;
 તિણુ કારણ મેં દીધો શાપ, એ સહી તુજને લાગું પાપ. ૨૫

દરિ સુર બોલ્યો મધુરી વાણ, તત્ત્વજ્ઞાન હૃદયમાં આણ;
 માસ એક પછી નર એક, ખરો ધર્મ તુજ કહેશે છેક. ૨૬
 તે તુજ હુઃખનો ટાળણહાર, કહેશે ધર્મ કયાનો સાર;
 વાત કહું તે સાંભળ મુઠા, તસ કન્યા પરણાવે તઠા. ૨૭
 ૧૧ ગુરૂ પૂછે એ કુણ દેવ, શે કારણ એ સારે સેવ;
 તવ ચતિ બોલ્યો મધુરી વાણ, નગ વૈતાલ્યે હું નૃપ બાણ. ૨૮
 વૈરાગે' ગ્રહી સંયમભાર, બ્યોમગતિ આલ્યો નિરધાર;
 આણે પર્વત આવ્યો જામ, મૃગપતી કંઠી માર્યો તામ. ૨૯
 તે દેખી મુજ કયા ભપની, શ્રી જિનશાસનથી સંપની;
 ૧'બ્યોમધક્રી હું ૨'ક્ષિતિતળ થયો, સિંહ ગયો ને ૩'કંઠી રહ્યો. ૩૦
 શ્રીનવકાર મંત્ર તસ દિયો, પહેલે દેવલોક ૪'સુર થયો;
 ભગતિ થકી ઇણે નાટક કયો, ભવસાયર ઇણે ૫'હેલાં તયો. ૩૧
 આજ અમારી આશા ફળી, એહ વાત પાળેવી ખરી;
 એહ અમારી પાળો વાચ, પરણો કન્યા બોલું સાચ. ૩૨
 તાપસસુંદરી કન્યા જેહ, બહુ ઉચ્છવ પરણાવું તેહ;
 સામગ્રી સવિ લાવે ચક્ષ, દિયે કરે તે સહી પરતક્ષ. ૩૩
 તાપસસુંદરી ત્રીજી વરી, અતિ સુંદર ને બહુ ગુણભરી;
 સમ ભોમિ કીધો આવાસ, ધન ધાન્ય સુર આપે તાસ. ૩૪
 દેવ દોગંદુક પરિ સુખભોગ, વૈર વિવાદ કદા નહિ સોગ;
 તાપસ પંચસયાં લહી ધર્મ, શ્રાવક-વિરતિ પાળે મર્મ. ૩૫
 એકદા તાપસ આવ્યો એક, બ્યોમગતિ તે આલે છેક.
 આગળ આવીને કહે વાણ, સુણ સુંદર તું ગુણની ખાણ. ૩૬
 મલયાચળ ગિરિ બાણે જેહ, મુજ રહેવાનું ઠામજ તેહ;
 મારે ગુરૂ હતા વળી સહી, ઔષધિકદંપની વિદ્યા કહી. ૩૭

તે પોથી છે માહારી પાસ, ઉત્તરસાધક ભેધયે તામ;
 ભે પ્રભુ આવો કરી પસાય, કારજ સીએ માહારૂં રાય. ૩૮
 સો ભેયણુ તે દૂરે અછે, આવો તો સહી 'પડખુ' પછે;
 એક ભેયણુની છે સુજ ગતી, લેપ પ્રભાવેં જાણું સતી. ૩૯
 પુનરપિ લેપ કરૂં વળી તિહાં, એક ભેયણુ વળી આણું જિહાં;
 એમ કરતો હું ધહાં આવીઓ, તુમ દરસણુ દેખી કાવીઓ. ૪૦
 સુજને જ્ઞાની મળિયો એક, તેહને મેં સવિ કહ્યો સંકેત;
 તે તવ બોલે મધુરી વાણિ, જ્યાનંદ દુખ કરશે હાણિ. ૪૧
 બોલ દેઈ તાપસ વાળિયો, તવ સસરે મંચક આલિયો;
 કાળી ચઉદશનો દિન જામ, ખડગ મંચર્યુ પુહતો તામ. ૪૨
 તાપસ પ્રતિ કહે મહાભાગ, વિદ્યાસાધન કરવા લાગ;
 પર્વત 'શૃંગ' વળી તાપસ ગયો, ઉત્તરસાધક કુમરજ યયો. ૪૩
 ખડગ ઉઘાડું યઈ સાવધાન, નવપદ મંત્ર જપે મન ધ્યાન;
 જામ એકરજની જવ ગઇ, તવ ગિરિથી ધુમ પ્રકટયો સહી. ૪૪
 અગ્નિતણા હીઠા કટ્થોલ, શબ્દ ભયંકર સમગા બોલ;
 જ્યાનંદ તવ બીહીનો નહી, ખેતપાલ તવ વાણી કહી. ૪૫
 ખેતલ તુજ ઘર કો નથી, ખેતલ પ્રતે નહી આલે મથી;
 ખેતલ વીર હું કોખ્યો નહી, જ્યાનંદ પ્રતિ વાણી કહી. ૪૬
 ઈચ્છું કહીને થયો 'વરાહ', લુંડી કાયા મોટા પાય;
 જ્યાનંદે પણુ તે પરિ કરી, હાથી થઇને આબ્યો ફરી. ૪૭
 કુંભર કરે 'દંતીનું' રૂપ, 'મૃગપતિ' મૃગપતિ હીસે ભૂપ;
 અનેક રૂપ કરી યુદ્ધજ કર્યું, તે સર્વે જ્યાનંદે ભર્યું. ૪૮
 શ્વેતપાલ વળી આબ્યો સહી, પગે સાહીને નાખ્યો મહી;
 બોલે 'જેતલ મધુરી વાણુ, એ સહી પુણ્યતણું પરમાણુ. ૪૯

૧ ધીરપ ખનું. ૨ શિખર. ૩ એક પડોર રાત્રી. ૪ અચર.
 ૫ હાથી. ૬ સિંહ. ૭ ખેતલો-શ્વેતપાલ.

મહાપુરુષમાંહિ તું વીર, સખળ પુરુષ ને સાહસ ધીર;
 હું ભાગો તું સખળો હોય, તાહારે સ્વામી છે કહે કોય. ૫૦
 જ્યા કહે શ્રી જિનવર ધર્મ, એ સહી માહારે મોટો મર્મ;
 ક્ષેત્રપાલ તવ યોદ્ધે હસી, દયા સહી માહારે મન વસી. ૫૧
 હું પણ શ્રાવક પૂઠે હતો, તાપસ તપ કરતો બહુ છતો;
 તે દેખી વળિ 'નિઆણો કર્યો, મરી કરી છેતલ અવતર્યો. ૫૨
 સમકિતધારી હું પણ થયો, જનમ સહી મુજ 'આળે' ગયો;
 આપું તુજને ઐશધી પ'ચ, તેહનું યોલું સાંભળ સ'ચ. ૫૩
 એક રત્નસેં પ'ચજ રોક, આણી આપે દિનના ચોક;
 યોલણી બીજી આપું સહી, એક કાડી તે આપે નહીં. ૫૪
 ત્રીજી શિર જેહને મૂકિયે, 'નિમિત્ત ભાગે નવિ ચૂકિયે;
 ચોથી રોગ શમાવે સહી, 'દાવમેલણી પ'ચમી લહી. ૫૫
 ખેતલ વર દેધને ગયો, જ્યાન'દ ક્ષણ તિહાંકણ રહ્યો;
 તે તાપસ તવ યોદ્ધે સહી, વિદ્યા પૂર્ણ થઈ મુજ સહી. ૫૬
 બહુએ ભગતિ કરી તે રહ્યો, ગ્રહી પદ્ય'ગ જ્યાન'દ ગયો;
 'આદિભવન એક ફીડું સહી, પ્રણામ કરી બહુ ગુણસ્તુતિ કરી [કહી.]
 મંત્રસાધના સૂધી કરી, તુષ્ટમાન થઈ તવ સુરી;
 માગ માગ વર માગને વીર, જે જોધયે તે સાહસ ધીર. ૫૮
 જ્યા કહે માહારે છે સર્વ, તુજ દરસણ મુજ વાધી ઈર્વ;
 સ્તુત્ય કરી દેવી સંતુષ્ટ, જ્યા ભણે સહુ હરજો કષ્ટ. ૫૯
 તિહાંથી રત્નપુરી તે ગયો, જિનપ્રણમીને ભલો થયો;
 રત્નશિખર તિહાં મોટો રાય, સીમાડા સવિ સેવે પાય. ૬૦
 રત્નમાળાસ્થુ' વિલસે ભૂપ, પણ તે જાણે વેશ્યારૂપ;
 તેહની કૂખે' લખમી જિસિ, દેવલોકથી આવી વસી. ૬૧

૧ કરાર-નિયમનો આકા. ૨ નકામો. ફેકટ. ૩ ભવિષ્ય ભાખ-
 નાર. ૪. જખમ રૂઝાવાની. ૫ આદિનાયજનું દેહરાસર.

પ્રીતિસુંદરીતણેા જીવ જાણી, વાણી બોલે અમૃતખાણુ;
 ભવ તે અચારતણેા છે મોહ, કુમરતણે મન અતિઘણુ ^૧લોહ. ૬૨
 રાજાને ગોત્રજ છે દેવી, તેહની રાજા સારે સેવ;
 વર માગે તે પુત્રી યોગ્ય, તેહને રાજા આપે ભોગ. ૬૩
 તેહને મંદિર સાધજ એક, અચાર માસ ^૨પચખી રહો છેક;
 તેહની વાણી દેવજ સુણે, ભવ પાછલો મેં દીઠો ભણે. ૬૪
 પૂરવ ભવે હતી પ્રાદ્ધણી, શીળે ચૂકી રૂડું ગણી;
 તેણે પાપે થઈ વ્યંતરી, તુમ દરસણુ ભવસાચર તરી. ૬૫
 તવ તે કન્યા જહું ગુણુ ભરી, ભગતિ કરે દેવીની ખરી;
 વર માગે બેહુ કર જોડી, સરખા સરખી દેજો જોડી. ૬૬
 દેવી કહે સાંભળ તું સહી, તુજ વર હવડાં આવે નહીં;
 તું જવ માંડિશ નાટારંભ, વીણા વાસે ^૩પડખી થંભ. ૬૭
 તે થંભથી પુતળી સુરંગ, વીણા વાસે તેહને સંગ;
 પાસે આવી જીભી ધરે, બહું આદરસ્થું આમર કરે. ૬૮
 તેહ તુજકંત છે પૂરવતણેા, તુજને સ્નેહ જીપજે ઘણેા;
 અચારે ભવનો તુજસ્થું સ્નેહ, ત્રિખંડપતિ તે જાણે એહ. ૬૯
 દેવીએ એ વાણી કહી, કન્યા મૌન કરીને રહી;
 દિવસ કેટલે આવી નારી, નાટકિણી એક રાજકુઆરિ. ૭૦
 વાણી વચણે ઇસિ જીચરે, મુજ સાથે જે નાટક કરે;
 તેહની વળી હું થાઉં દાસી, જળ પીઠ ને ખાઉં દાસ. ૭૧
 રાજા ચિંતે કરવું કિસું, એણી રંડાયે એહવું ભસ્થું;
 ભણે મંત્રી ^૪વાહું ડાંગરો, જે કો આવી કારય કરો. ૭૨
 એ નાટકિણિ જીપે જેહ, મુજ કન્યાને પામે તેહ;
 દેશ એકતું આપું રાજ, એતું સાડું વંછિત કાજ. ૭૩

૧ લોહ. ૨ ચાર મહીના લગીના હિપવાસ કરીને. ૩ પાસેનો
 થાંભલો. ૪ ઢંદેરો ફેરવું.

નગર મધ્ય કો નં ^૧છળે સહી, (તવ) ^૨રાજસુતાયે^૩ વાણી કહી;
 દિવસ ચ્યાર તે ^૪પડખો સાર, હું છતું એહને નિરધાર. ૭૪
 ચોથે દિન નાટકનો રંગ, વીણા વાદી નહી કો સંગ;
 જોઈ નર નારીની કોઈ, કો નવિ જાણે તેહની જોઈ. ૭૫
 તવ જયા મન ^૫ભિજમ થયો, કન્યા પાસે^૬ જઈને રહ્યો;
 જયાનંદ સ્ત્રી રૂપે^૭ થઈ, વીણુ વળડે પાસે^૮ જઈ. ૭૬
 પ્રથમ નાય નાટકિણી કરે, તવ રાજતું ચિત સવિ હરે;
 રાજા ^૯રંજ્યો આપે દાન, કુમરીને તવ દિયે સનમાન. ૭૭
 કુમરી નાટક માંડે ચંગ, રાજલોક મન અતિ ઉછરંગ;
 જયાનંદ તિહાં વીણા વાય, નાયે કુમરી પરડે પાય. ૭૮
 નાટક પૂરું જમ્યું જામ, થંભ પૂતળી આવી તામ;
 જયાનંદને આમર કરે, રાજલોક ચિત એહતું ધરે. ૭૯
 દેવીવચન તે થયું પરમાણુ, એ સ્ત્રી રૂપે^{૧૦} દીસે ભાણુ;
 નારિ નારિ કિસિ પરિ થાય; હવે કરવો એ કિસો ઉપાય. ૮૦
 નાટક લોકતણું ચિત હરે, દેવતાણું નાટક આણુસરે;
 નાટકિણી તિહાં લાગી પાય, સમળ દાન તવ આપે રાય. ૮૧
 નાટક પૂરું કરિ ઘર ગયા, જયાનંદ તવ માર્ગે વહ્યા;
 મંદિર તેડી દીધાં માન, આખ્યાં ચહિસઠ ખીડાં પાન. ૮૨
 માંહો માંહે પ્રીતિજ ધણી, તે જાણે ત્રિભુવનનો ધણી;
 કુમરી બોલે સુણ તું સહી, એ વારતા દેવીજો^{૧૧} કહી. ૮૩
 નાટક કરતાં ચમર સુચંગ, કાઠપૂતળી ઢાળે સંગ;
 તે તાહરો વર નિમ્રચે સહી, પરભવકંત એ વાણી કહી. ૮૪
 તું તો ^{૧૨}વામા દીસે ખરી, વૃથા વાણી નવિ થાયે ^{૧૩}સુરી;

૧ કોઈ હાથમાં ધરે નહીં. ૨ રાજકન્યા. ૩ ધીરપ ખમો. ૪ ઉશ્વટ. ૫ રીઝ્યો-રાજ થયો. ૬ સ્ત્રી. ૭ દેવીની વાણી નિષ્ફળ ન થાય.

તું કો નર છે સાહસ ધીર, પ્રસન્ન થઇને દાખવ 'હીર. ૮૫
 જયા રૂપ તવ પરગટ કરે, તવ સ્ત્રી કંઠે માળા ધરે;
 રાજા પ્રતે' કરાવ્યું' જાણુ, રૂપે' જાણુ દૂને 'લાણુ.- ૮૬
 બહુ આદરસ્યું' વિવાહ કરી, મયણસુંદરી ચોથી વરી;
 સુખે' સમાધે તિહાંકણુ રહે, શ્રીજિનઆણુ સદા મન વહે. ૮૭
 રત્ન પાંચસે' આપે નિત્ત, 'સાતે ખેત્રે બહે'ચે વિત્ત;
 સામુએ' તે દીકું' જિસે', લાડી કુંચી ને કાઢી તિસે'. ૮૮
 જયાતણુ મન આવ્યો રોસ, જાણ્યો એ સામુનો દોષ;
 દિન બીજે વળી મૂકી તેહ, 'અલીક બોલણી ઔપધી જેહ. ૮૯
 ઔપધી પ્રતે જયા તવ જાણુ, રત્ન પાંચસે' દો અમતણુ;
 માંગ્યાથી તે જમણાં કહે, કાંડી એક ન દેવા લહે. ૯૦
 ઘર માંહેનાં જે છે સાર, રત્ન અમુલિક એક હજાર;
 તે દેખાડે વારોવાર, વેશ્યાને મન થયો વિચાર. ૯૧
 એ મૂકીને બીજી આજ, લેવાયે તો સીએ કાજ,
 દિન બીજે વળી તે તિહાં ધરી, તિણ ઠામે બીજી ઉદરી. ૯૨
 જયાતણુ તે આવી હાથ, ક્રોધ ઘણો તે સામુ સાથ;
 સામુને કહે એ શું' કરો, વાત એક મનમાંહિ' ધરો. ૯૩
 માહરે નિદ્રા છે અતિ લલી, નવ યૌવન તું થાયે રૂલી;
 તવ સામુ મન આણુ પ્રેમ, નવયૌવનસરી થાઉં કેમ ! ૯૪
 શિરમુંડી ને મુખ કરો શામ, પાઠ લણીને આવો આમ;
 માથે જડી મૂકી જેટલે, વરાહ રૂપ થઈ તેટલે. ૯૫
 કણુથર ચ્યારસે' કાંબ પ્રમાણુ, દહાડી જયા મરાવે જાણુ;
 ત્રણુ દિવસ તે દુરિક ગયા, જયાનંદને આવી દયા. ૯૬

૧ પુરુષાર્થ-પાણી. ૨ સૂર્ય. ૩ સાધુ-સાધ્વી-આવક-આવિકા-
 પ્રતિમા-જ્ઞાન-જિજ્ઞાસુ-એ સાત જગોમાં ધન વાપરવું. ૪ બુદ્ધ બોધ-
 વાવાળા-કહે તે ન આપનારી.

યોથે દિન તે સાસુ કરી, જ્યાં ખમાવે સમતા ધરી;
 સાસુ લાજ મનમાં સહી, લક્ષ્મીપુંજની વારતા કહી. ૯૭
 'અદત્ત ઉપર કોહી વારતા, તવ સાસુ મન બહુ ઓરતા;
 સમકિતધારી તે પણ થઈ, કરી મૌન ને મંદિર ગઈ. ૯૮
 રાય એક આપ્યો આવાસ, દેશ એકનો આપ્યો 'ગ્રાસ;
 તે તસ પુત્રીને હિત કરી, ત્રિભુવને તસ કીર્તિ વિસ્તરી. ૯૯
 એકઠા સુખે સૂતો શર્વરી, સુપન એક દીકું મધ ખરી;
 જાણુ કે એક નગરી હું ગયો, 'મૂળી વેચણુ ઉભો રહ્યો. ૧૦૦
 લીલ વેશ તે નરનો કરી, મસ્તકે મૂળી સાથે ધરી;
 લોચન રાતાં એહવું કરી, લાધું તામ ગઈ શર્વરી. ૧૦૧
 મનસ્યું તવ બહુ 'આરતિ કરે, તવ લોચન જમણું દરદરે;
 શરીરતણા વળી જે આકાર, ઉત્તમ જાણી કરે વિચાર. ૧૦૨
 જાણુ એ કાંઈ કારણુ અછે, ચૂપ ધરીને જોવું પછે;
 'સત્રુકાર એક માંડ્યું સાર, લેવા આવે વર્ણ અઠાર, ૧૦૩
 સપને નગરજ દીકું જેહ, કાગળ-પટે' લખાવે તેહ;
 શત્રુકાર પાસે તે ધરે, જમી લોક તે દરસણુ કરે. ૧૦૪
 તાપસ આર પરદેશી સાર, જમ્યા પછી તે કહે અધિકાર;
 વિનય કરીને પૂછે સહી, તાપસે વાત હતી તે કહી. ૧૦૫
 તે' આલેખ માંડ્યું છે જેહ, નગર પદમપુર જાણુ તેહ;
 પદ્મરથ રાજા ગુણુ ભર્યો, હય ગય પાયક કમળો વર્યો. ૧૦૬
 ઇચ્છું સુણી જ્યાં ચિંતવે, તેણે કામે' જાવું હવે;
 'પદ્ય'ક સબજ કરીને તિહાં, પદ્મપુરી નગરી છે જિહાં. ૧૦૭
 'વન ગહવરમાં મંચક ધર્યો, વેપજ લીલતણા વળી કર્યો;

૧ માલધણીના આખા વગર વસ્તુ ન લેવાના સંબંધમાં દર્શાવે
 કહ્યું. ૨ ગિરાસ-આજીવિકા. ૩ લાકડાનો ભારો. ૪ ચિંતા. ૫ દાન-
 શાળા-સદાગત. ૬ પદ્મગ તૈયાર કરીને. ૭ ગીચ વનમાં પદ્મગ રાખીને.

કાષ્ટતણી શિર ભારી કરી, આવી ઉભો સાથેં ધરી. ૧૦૮
 રાચતણા તવ આબ્યા ચોધ, હાથ ગહીને તાઠે યોધ;
 પૂછે માહાઈ શું છે કામ, કોણુ રાજા ને કેહું નામ? ૧૦૯
 શિર ભારીને ધૂળેં ભયોં, રાજસભામાં ઉભો કર્યો;
 મોટું મસ્તક છોટા પાય, વૃદ્ધ કોટ ને કાળી કાય. ૧૧૦
 નૃપ કહે કોણુ કિહાંકણુ રહે, શ્યા માટેં તું મૂળી વહે, ?
 વંધ્યાચળની પાળે વાસ, મૂળી વેચીને લેઉં ગ્રાસ. ૧૧૧
 એકાકી ને થાઉં દુખી, નારી હોય તો પૂરો સુખી;
 તવ રાજા નિજ પુત્રી જેહ, મંદિરથી તેડાવી તેહ. ૧૧૨
 તારા ધર્મતણે પરમાણુ, એ વર પામી નિશ્ચે ભણુ;
 પુત્રી ભણે પિતાણુ જેહ, દેવ કરીને માનું તેહ. ૧૧૩
 બાકુળ અજ્ઞ જમાડી દોય, અલંકરણુ વળી લીધાં સોય;
 પાનમાંહિ વિષ ઘાલ્યું જેહ, ત્રણુ ભમે લોચન ખરે તેહ. ૧૧૪
 હાહારવ નગરીમાં થયો, મંત્રી નૃપને કહેવા ગયો;
 એહ કર્મ નહી રાજાતણાં, ઇમ છોડ દીજે આપણાં ! ૧૧૫
 નૃપ બોલે ધર્મે જય સહી, કુમરીએ એ વાણી કહી;
 નગરી 'સમીપે દેહડું ભલું', 'દેવલોક જીવે એકલું'. ૧૧૬
 તે બેહુએ તિહાં વાસો રહે, કુમરી પ્રતિ જયા તવ કહે;
 તું મુજ શેં આપી અવગુણી, તવ સુંદરી નિજ વાણી ભણી. ૧૧૭
 પદ્મરથ એ રાજા નામ, બેહુ સ્ત્રીરથું વિલસે કામ;
 અનુકમે બે પુત્રી ભઈ, ભણી ગણીને પોલી થઈ. ૧૧૮
 માહરી મા જિનધર્મી હતી, હું પપિ કીધી શ્રી જિનમતી;
 રાજાને નાસ્તિકનો રંગ, બીજી સ્ત્રીને તેહજ સંગ. ૧૧૯
 એક દિન સભાચે કન્યા દોય, રાજા પાસે આવી સોય;
 રાજાનું મન આનંદ ભર્યું, પ્રશ્ન એક સભાચે કર્યો. ૧૨૦

સુખ લોગવો તુલો સહુ કોય, કહે પસાયેં મુજને કહો લોય;
 સભા કહે તે નૃપ આધાર, સુખ હુઃખ તે સહુ પ્રભુ ચિતાર. ૧૨૧
 તવ હું બોલી મધુરી વાણ, સુખ હુઃખ તે સવિ કર્મે જાણ;
 કર્મે જીવ ચિહ્નું ગતિ કરે, સ્ત્રી નર કાયા કર્મે કરે. ૧૨૨
 કર્મે જીવ નપુંસક થાય, કર્મે રંક ટળી રાય થાય;
 કર્મે જીવ થાય ચંડાળ, કર્મે રાજ થાયે બાળ. ૧૨૩
 તવ રાજ મન આણી 'ખાર, નિશ્ચે' આખો તું ભરતાર;
 મુજ જનની તે પીહર ગઈ, તાતેં એહવી વેળા લાડી. ૧૨૪
 માહરે તું તો દેવ સમાન, કહું વાત એ નિશ્ચે માન;
 સુખ શાતાયેં લિયો વિશ્રામ, હું વળી સેવા સાડું તામ. ૧૨૫
 જ્યાં કહે હું લીલજ સહી, 'ખગ સાથે હંસી કહીં રહી.
 'વિરૂદ્ધ વાત કરી તુજ તાત, તેડું મોકલશે પરભાત. ૧૨૬
 નિજ મંદિર જઈ સવિ સંયોગ, ઉત્તમ પરણી વિલસો લોગ;
 કાને અંશુલિ દીધી તામ, સુકલીણી સ્ત્રીતું નહીં કામ. ૧૨૭
 વાત કરતાં નેત્ર મઝાર, પીક ઘણી ઉપની તે વાર;
 વિજય-સુંદરી એહવું ચિંતવે, સહી તાતેં વિષ દીધું હવે. ૧૨૮
 ત્રણ પહોરનો અવસર જાણ, નેત્ર ખરી પડશે નિર્વાણ;
 મેં સ્વામીની નયંઈ ભક્તિ, આંધા માણસ ન હોય શક્તિ. ૧૨૯
 વિલપીને જહું રૂદન કરંત, પિયુને હું હુઃખ હૃદય ભરંત;
 પૂર્વ ભવંતર એહસ્યું મોહ, ભવ ચોથાતણો અતિ સોહ. ૧૩૦
 જ્યાતણે મન કરૂણા થઈ, તે જોષધી શિર મૂકી સહી;
 તવ તેહનાં થયાં લોચન ચંગ, મનમાં ઉપનો આજો રંગ. ૧૩૧
 સ્વામી તું કે નહીં સામાન, થા પરગટ ને દાખવ વાન;
 જ્યાતણે મન અતિ આણુંદ, રૂપ દેખાડ્યું જિસ્થું સુરિંદ. ૧૩૨

૧ ગુસ્સો-ઈર્ષ્યા. ૨ બગલા સાથે હંસલી ક્યાંય રહી જાણી છે ?

૩ વિપરિત-કાયદા વિરૂદ્ધ વાત. ૪ ઈશ.

તવ તે સ્ત્રીનાં સવિ દુઃખ ગયાં, એક નિશા તિહાં વાસો રહ્યાં;
 પ્રભાતે જઇને લાઁયો મંચ, તે બેહુ તવ બેસે સંચ. ૧૩૩
 તવ તે 'પલણે સ્વામી સુણો; કોણ થાનકે જાસ્યું તે ભણો;
 જયા ભણે પહેલી સુંદરી, મેં મૂકી છે રતનજ પૂરી. ૧૩૪
 તવ સુંદરી વદી મુખ વાણ, સ્વામી કહું તે મનમાં આણ;
 મુજ માતાયે 'પૂછ્યા યતિ, જ્ઞાની વાત કહે સવિ છતી. ૧૩૫
 મુજ બેટી વર કવણજ હશે, ત્રિખંડપતિ તે નિશ્ચે થશે;
 તે તસ વચન થયું પરમાણ, તું તે રાજા નિશ્ચે જાણ. ૧૩૬
 ચક્રેશ્વરીહું સમરણ કર્યું, તે સવિ વંછિત માહડું સર્યું;
 ચક્રેશ્વરીએ કરી પસાય, આણી આપ્યો ચક્રીરાય. ૧૩૭
 કરે અભિગ્રહ કુંઞર સોય, તાહરા તાતને શીખ ન હોય;
 તિહાં લગી રૂપ એ રાખું સહી, જયાનંદે એ વાણી કહી. ૧૩૮
 સ્વામી પસાય કરી અવધાર, કમળપુરી નગરી છે સાર;
 કમળપ્રભ રાજા ગુણવંત, 'અરી સઘળા જેણે કીધા શાંત. ૧૩૯
 બે પટરાણી અતિ સુંદરી, વિલસે રાજા પ્રેમે કરી;
 એકજ નંદન જાણે જેણે, કન્યા એક લોહીની તેણ. ૧૪૦
 મુજ મોસાળતણું તે કામ, નિશ્ચે જાણે મહા ગુણધામ;
 'નિમિત્તિઓ એક આપ્યો જિસે, રાજા તેહી પૂછે તિસે. ૧૪૧
 માહરા રાજતણો કુણુ ધણી, બેઠ જ્ઞાનને બોલે ગુણી;
 તુજ નંદન છે લોહો જેહ, આપી રાજા થાશે તેહ. ૧૪૨
 વદી સ્ત્રીએ તવ કામણ કરી, સુત રાખ્યો મંચકમાં ભરી;
 તાપસીએ તે કયો ઉપાય, નાક છેદીને કાઢે રાય. ૧૪૩
 રાજા નિત વાહે 'હાંગરો, મુજ નંદનને સાળે કરો;

૧ કહે. ૨ જ્ઞાની યતિને પૂછવાથી બધી વાતનો ખુલાસો જા-
 હેર કર્યો હતો. ૩ બધા દુસ્મનોને શાંત કરી દીધા. ૪ ભવિષ્ય ભાષ-
 નાર ચોતિધી. ૫ દંદરો.

કમળસુંદરી તસ દેઈ સહી, એક દેશની આપું ^૧મહી. ૧૪૪
સ્વામી ને તુલ્હો આવો તિહાં, મુજ મામાનું મંદિર જિહાં;

પલ્યંક ચલાવ્યો તવ ક્ષણ એક, કમળપુર તે દીકું છેક. ૧૪૫
મંચક સાંતીને તિહાં ગયો, વેસજ ભીલતણે તે થયો;

વણિગ એકને રતનજ પંચ, આપી દીધું ઘરનું સંચ. ૧૪૬
ભીલ થઈ શ્રમણ નામજ ધર્મ, ગામજ સર્વ નિરોગી કર્યું;

લોક માંહિ તસ મહિમા થયો, દિવસ કેટલા તિહાંકણે રહ્યો. ૧૪૭
પુનરપિ રૂપ કર્યું દ્વીજ સહી, સ્ત્રી પણ પ્રાદાણી રૂપે કહી;

વિપ્ર પાસે ભણ્યા વેદ ચ્યાર, વિપ્રવૈશ્રવણ નામ ઉદાર. ૧૪૮
લોક સહુનાં સંકટ ટળે, રોગ સવેના વહેલા વળે;

રૂપે કરીને દીસે ^૨અમર, લોકે વિંટયો જિમ ગજ ભમર. ૧૪૯
એક દિન ચઉટે વીણાવાય, મધુર સ્વરે શ્રી જિનશુણ ગાય;

લોક ઘણા ત્યાં ^૩નિરીખ્યણ કરે, કેાલી રોગી.કારજ સરે. ૧૫૦
એહવે દાસી આવી એક, અતિ કુખડી ને રોગ અનેક;

તેહને માથે મૂક્યો હાથ, ^૪સરળ થઈને કહે મુજ નાથ. ૧૫૧
તે આલી ગઈ રાજકુઆર, શીઘ્ર વીનવે રાજ નાર;

વેદ એક આંચો છે માત, માહરૂં કીધું નિર્મળ ગાત. ૧૫૨
રાણીએ જઈ નૃપ વીનવ્યો, તેડણ મંત્રી જાતો હવો;

ચિંતામણી ચહુટું છે જિહાં, વિપ્રને બેઠો દીઠો તિહાં. ૧૫૩
માંહ ધરી આણ્યો નૃપ પાસ, રાજ માન દિયે ઉદ્ધાસ;

હેમસિંધાસણ બેસણ ઠવે, અમૃત સમાન વાણી ચવે. (લવે) ૧૫૪
રૂપે સલા મોહી તિહાં સહુ, ઈંદ્ર ચંદ્ર કે દાનવ કહું;

આલો અળવે દાન અશેષ, રૂપે જાણે ^૫ધનદહવેશ. ૧૫૫
રાજ પૂછે મધુરી વાણ, ગામ નામ રહો કુણ ઠાણ;

૧ એક તરફનું રાજ્ય આપું. ૨ દેવતા. ૩ બેતાં હતાં. ૪ સીધા શરીરવાળા. ૫ કુબેર ભંડારી જેવો.

૧ પાળે રહું ધનવંતર સહી, કરૂં ઉપગાર જિહાં જાઉં મહી. ૧૫૬
 કર કર સ્વામી પર ઉપગાર, તુજ સુત વેદન ટાળો સાર;
 તેહનું દુખ તુહો ટાળો સહી, જ્યા કહે તિહાં જોઇયે જઈ. ૧૫૭
 બાંહે વળગા મંદિર ગયા, સુત દેખીને વિરમે થયા;
 તવ આડંબર અતિ ઘણુ કરી, સોઈ જડી શિર ઉપર ધરી. ૧૫૮
 તવ કુંઝર તન છૂટું સહી, ચરણે લાગે બેઠો થઈ;
 રાજા મન અતિ આણું લયે, નગરમાંહિ બહુ ઉચ્છવ થયે. ૧૫૯
 ધન ઘણું તે દેતા દાન, વિપ્ર ન લીયે માગે માન;
 એક દેશનું રાજજ ગ્રહો, વળી કાંઈ જોઇયે તે કહો. ૧૬૦
 વિપ્ર લણે એ માહરૂં અછે, લહી અવસરે કહીશું પછે;
 રાજા પૂછે સ્ત્રી કુણુ ઠામ; નંદતણે ધર મૂકી સ્વામ. ૧૬૧
 તવ નૃપ રાણીને પાઠવે, સિંધાસને ધરી લ્યાવો હવે;
 તેડી આણી રાજા ઘરે, સુખ વિલસે તે સ્વર્ગજ પર. ૧૬૨
 રાજા મંત્રી કરે વિચાર, એહ વિપ્રને કન્યા સાર;
 લણે મંત્રી વાચા નવિ ચળે, ગંગાજળ જો પાછાં વળે. ૧૬૩
 મંત્રી જાણે રાજન અવધાર, પદ્મનૃપની પુત્રી સાર.
 મૂળીવાહક પ્રતિ તે દીધ, દેશ વિદેશે વાત પ્રસિદ્ધ. ૧૬૪
 તુજ લગિનીની પુત્રી જેહ, મૂળીવાહકને દીધી તેહ;
 બીજી પુત્રી નરવર દીધ, તુજ લગિનીયે કોધજ કીધ. ૧૬૫
 તે રીસાવી આવી ઈહાં, અશોક તરૂં વન છે જિહાં;
 એટલે નર એક આવી કહે, બહેન તુહારી મળાણું લહે. ૧૬૬
 આડંબરસ્થુ આલ્યા સવે, લાઈ વિપ્ર ઉચ્છવ અભિનવે;
 કંઠે લાગીને રૂદન કરત, રાજા પૂછે કહે વૃત્તાંત. ૧૬૭
 પલણે રાજા નિજ સુત વાત, તે સાંભળીને થઈ રળિયાત;

૧ જંગલમાં લીલ રહેલાણી અંદર. ૨ દેવની પેઠે. ૩ કાશીનો ભારો ઉપાડનાર.

બહુ ઉચ્છવસ્યું કરે પ્રવેશ, ભાણેજ શોધી દેશવિદેશ. ૧૬૮
 તેહની શુદ્ધિ કેા બાણે નહીં, પાછા આવ્યા મારગ વહી;
 વેશ્રવણને પૂછે રાય, તુલ્હો વળી કાંઈ કહો ઉપાય. ૧૬૯
 જ્યા કહે હું બાણું નહીં, એહ કથા તો ઇહાંકણ રહી;
 નાટકિયો પરદેશી સાર, મનમાં ધરતો ગર્વ અપાર. ૧૭૦
 ખડ પૂલો ને પાણીઘડો, નહીં તો નૃત્યે આવી લડો;
 અભિમાની મન આણે ગર્વ, રાજા સેના પૂછે સર્વ. ૧૭૧
 કરી નાટક ને છપે જેહ, દેશ એક કન્યા લહે તેહ;
 'પડો નગરી માંહિ જવ ગયો, છળવા કેા નવિ ઉલો થયો. ૧૭૨
 વૈદરાજે' તવ વાણી કહી, દિન સાતમે હું છપું સહી;
 સાત દિવસ જવ પૂરા થયા, નાટક કાજ જ્યાન'દ ગયા. ૧૭૩
 માંડયા નાટકના ચિર થંભ, સ્ત્રી નાચે જિસિ દીસે રંભ;
 વીણા વંસ અને કંસાળ, અલ્લર મદલ ભુંગળ સાર. ૧૭૪
 તાળ ચંત્ર શ્રીમંડળ વડી, શંખ નદેરી ને હઠહડી;
 ઢાલ હઠામાના ધોંકાર, નેપુર મેખળના અંકાર. ૧૭૫
 અનેક પરિ આલવિયો રાગ, શ્રુતિ છત્રીસે મંડે પાગ,
 પૂર્વ ચરિત્ર પોતાનું જેહ, ધુરથી માંડી ગાયું તેહ. ૧૭૬
 ગાતો ગાતો આવ્યો કિહાં, લીલવેશ સ્ત્રી પરણી તિહાં;
 તે વૃત્તાંત સુણી અતિ સાર, લાઇ લગિની કરે વિચાર. ૧૭૭
 આધી વાત એ બાણે અછે, સ્યું નીપતું જઈ પૂછે પછે;
 વિપ્ર બાણે હું બાણું નહી, પદ્મનગરી દેહડું એક સહી. ૧૭૮
 તેણી રાતે હું વાસો રહ્યો, સુણી વાતને અચરજ લહ્યો;
 તાતે સુતાનાં લોચન હર્યો, લીલે તે વળી સાજાં કર્યો. ૧૭૯
 મેં પૂછયું તું કુંણ છે લીલ, નળળી કાયા એહવે લીલ;

૧ દેહેરા પીટાવ્યો-પણુ તે સંબંધીનું ખીલું ઝડપવા કોઈ આગળ;
 આવ્યો નહીં.

(૧૫૨)

જયાનંદ કેવળી.

તવ તે રૂપ પાલટી સાર, રૂપે જાણે દેવકુમાર. ૧૮૦
પૂર્વ ચરિત્ર પોતાતું જોહ, નિજ મુખ નિજ શુભ બોલ્યો તેહ;
પછે હું સૂતો નિદ્રા કરી, તે બેહુચે કહિં ગયાં શર્વરી. ૧૮૧
હવે ન જાણું આઘી વાત, મન આણુંદે ભગની ભાત;
સહી કૌરાબ ભીલજ નહીં, ખરી શુદ્ધ એ જાણે સહી. ૧૮૨
કુમરી પોતે નાટક કરે, માતા પાસે નવિ આણસરે;
દેવખળે તે નાટક સાર, જીત્યો વાદી થયો જયકાર. ૧૮૩
ધન બહુ આપે રાબા ઘણું, હરિદ્રજ ભાણું દીનજતણું;
વિપ્રે કાંઈ ન લીધું સહી, તવ રાયે એ વાણી કહી. ૧૮૪
કમળસુંદરી કન્યા જોહ, નિશ્ચે પરણાવું સહી તેહ;
જયા ભણે માહરે ખપ નથી, સ્ત્રી ચરિત્ર તુમે જોજો મથી. ૧૮૫
કમળસુંદરીએ કહાવી વાણી, ઇચ્છા ભવે એ વર પરણું જાણ;
નહી તો 'કાષ્ઠભક્ષણ મન ખરૂં', કહે હું એ વિપ્રને વરૂં. ૧૮૬
શ્રીમાતાનો લહી આદેશ, વળી આઘો હું ત્રીજો કહેશ;
હરખ ધરી કવિ વાનો કહે, રખે માતા એ અધવચ રહે. ૧૮૭

ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રીજયાનંદરાસ પ્રબંધમાં નર-
વીર હરીવીર ચરિત્ર, ક્ષેત્રપાળપ્રતિબોધ, ઔષધિ પંચ પ્રાપ્તિ,
પદ્મપુરગમન, ભીલવેશકરણ, વૈશ્રમણ્યવેપધારણ, નાટિક કરણ, કન્યા
ચાર પાણિચહુણ વર્ણન પૂર્ણ દ્વિતીય ઉલ્લાસ સમાપ્ત:

ઉદ્દાસ ત્રીજો.

(વસ્તુ છંદ.)

ધરિય સમકિત ધરિય સમકિત ગુણિય નવકાર,
જયાતણા ગુણ વર્ણવું મતિ માત તું આપે સારિય;
શ્રી વિજયાનંદ ચરણથી હુઓ ખુદ્ધિ ઉદ્દાસકારિય,
દ્વિતિય ઉદ્દાસજ મેં કર્યો તે સવિ માત પસાય;
આધુ વળી વર્ણન કરું સાનિધ દેજો માય.

(દુહા.)

- વૈદ વૈશ્રમણ વીનવે, સાંભળ કમળનરિંદ;
૧ ત્રિયા ચરિત્રે દુખ થયું, તે હું કહું વૃત્તાંત. ૧
- નગર કુશસ્થળ અતિ ભલું, મહન શેઠ સુખશાળ;
૨ ચંડા તસ ઘરણી અછે, બીજી પ્રચંડ વિશાળ. ૨
- તે બેહુનેજ વિરોધથી, જૂજૂઈ રાખી તેણ;
૩ નવણુ વિલેવણુ જૂજૂઆં, નિત નિત થાયે જેણ. ૩
- ૪ વાસર એક અધિકો રહ્યો, ચંડાતણે ઘર જાણ; ૪
- પ્રચંડા ૫ મૂસળ કરગ્રહી, સાહામી થઈ નિર્વાણ. ૫
- મહન અતિ બીહનો ઘણો, પાછો નાઠો જામ;
૬ મૂસળ તે ૬ વિસહર થઈ, પૂંઠે આગ્યું તામ. ૬
- નાઠો નાઠો તિહાં ગયો, જિહાં છે ચંડાખાર;
૭ વિષહર તસ અંપે રહ્યો, તેહને સહી નિવાર. ૭
- નોળ થઈને નીસરી, સાહમી ઉઠી જેણ;
૮ વિષહર તેહ નિપાતીઓ, તે સવિ દીકું તેણ. ૮

૧. શ્રી. ૨ ન્હાવાનાં વિલેપનનાં સાધનો. ૩ દિવસ. ૪ સાંબેલુ.

૫ સાપ.

- મદન મનમાં ચિંતવે, ધિગધિગ એ સંસાર;
સંભળ બહુ બાંધી કરી, તે આલ્યો નિરધાર. ૮
- વન પરવત તે નિરખતો, આલ્યો બાંધે બાંધ;
થાકો વન ભીતર જઈ, વડે લીધો વિશ્રામ. ૯
- તે પાસે છે દૂકઠી, નગરી નામ સુચંગ;
વણિગ એક તવ આવિયો, મદન બોલાવ્યો રંગ. ૧૦
- તે સાથે તસ ઘર ગયો, લોજન ભગતિ અપાર;
પાય પ્રણમીને વીનવે, પરણો કન્યા સાર. ૧૧
- મદન વિમાસી ચિંતવે, એ સહી રૂડું કામ;
સ્ત્રી પાળે નરને સહી, ન રહે ઘરની મામ. ૧૨
- વિદ્યુતલતા તવ પરણિયો, કરે બહુ લોગ-વિલાસ;
દિન કેતે વળી સાંભરી, પૂરવ નારી તાસ. ૧૩
- વિદ્યુલ્લતાને વીનવે, હું બહુ નિજ ગામ;
દિન કેતા ત્યાં રહી કરી, આવીશ આણે ઠામ. ૧૪
- વિદ્યુલ્લતાયે ચિંતવી, કીધો કરંબો સાર;
એ વાટે સંભળ સહી, નિશ્ચે કરજો આહાર. ૧૫
- ગાંઠે બાંધી આલિયો, સર આબુ એક બાંધ;
થાકો ભાગો ઉસનો, ખાવા ભાગો તામ. ૧૬
- સર પાળે એક કાપડી, ભૂખે પીડયો તેહ;
કરંબો તેહને આપીઆ, સ્ત્રીયે બાંધ્યો જેહ. ૧૭
- કાપડીયે તે વાવરું, છાગ થયો તિણ ઠામ;
પાછો વળીને આલિયો, વિદ્યુલ્લતાને ગામ. ૧૮
- મદન તેહ દેખી કરી, વિરમય પામ્યો મન;
એહ પાપ છૂટા સહી, પુન્ય ફળ્યું તે ધન. ૧૯
- આગળ અજ પૂઠે મદન, નિજ ઘરને અનુસાર;

- અજ તે ઘરમાં વહી ગયો, વાટ જુઓ છે નાર. ૨૦
- ચંત્રે બાંધી અતિ ઘણું, કીધાં સળળ પ્રહાર;
તે નિજ નયણે નિરખતો, ધિગ બાણે સંસાર. ૨૧
- ઝેંદુ' (ઘેંદુ') બુખારવ કરે, ત્રાડેં અતિ પોકાર;
કરૂણા બાણી નર કર્યો, તાપસ દીકો સાર. ૨૨
- તાપસ દેખી માનિની, મનસ્થુ' લાલ તામ;
તાપસ બહુ સંતોષિયો, કીધાં ઝેહવાં કામ. ૨૩
- મહન વિમાસી નીસયો, ગયો તે શ્રીપુર વન્ન;
આહિલવન દેખી કરી, ચિંતવતો ધન ધન, ૨૪
- શ્રી જિનને વંદી કરી, શાંત રૂપ ઘઈ તામ;
નર બીજે વળી આવિયો, જિનપૂજને કામ. ૨૫
- મહને તે દેખી કરી, મુખ મૂકે નીસાસ;
નામ ધનક છે તેહનું, પૂછ્યું કિહાંકણે વાસ. ૨૬
- વાત મ પૂછી બંધવા, એ છે દુઃખનું હેત;
કર્મે હું બહુ રહવડ્યો, તે સાંભળ સંકેત. ૨૭
- મહને વીતક સવિ કહ્યું, સાંભળજે જેમ બાણ;
તે સાંભળી ધનદો લાણે, કહું તે મોરી વાણ. ૨૮
- હસંતીનગરીતણો, પુંજ શેઠ સુબાણ;
પુત્ર દોય તસ ઘર ભલા, રૂપે જેહવા બાણ. ૨૯
- પિતા તે પરલોકે ગયો, બાંધવસ્થુ' બહુ પ્રીત;
શ્રી બેહુને નવિ મળે, મધ્યમની એ રીત. ૩૦
- તિષ્ઠ કારણે થયા બૂબુઆ, પણ મુજ શ્રી કુશીળ;
બીજી શ્રી પરણાવીઓ, તે શું માંડી લીલ. ૩૧
- હિવસ કેટલે તેહ પણ, તેહવી ઘઈ ગમાર;
મેં બાણ્યુ' એ નહીં લહું, આન્યુ' ચિત્ત મઝાર. ૩૨
- એક દિન કપટનિદ્રા કરી, સૂતો નિદ્રાકાળ;

(૧૫૬)

જયાનંદ કેવળી.

તે તવ એકંતે મળી, નર નિંદ્રા લહી ભાળ.	૩૩
ધર પાછળ એક અંબ છે, તે ચઢી તેહની ડાળ;	
હું પણ થઈ 'કોટર રહ્યો, અંબે લીધી ચાલ.	૩૪
સમુદ્રપાર એક દ્વીપ છે, રતન તેહનું નામ;	
રતનપુરી નગરે જઈ, તિહાં લીધો વિશ્રામ.	૩૫
તે મધ્યે વ્યવહારીઓ, કન્યા પરણે તાસ;	
તે બેહુને નિરખવા, હુઓ મન ઉલ્લાસ.	૩૬
તસ ધર મંડપ ભાગીઓ, તસ વર પામ્યો હાણ;	
કન્યા પરણી બેઠયે, બીજો તેડીઆણ.	૩૭
હું પણ તે નિરખણુ ગયો, સ્ત્રીય ન બાણુ એહ;	
મંડપ મધ્યથી હું ગયો, કન્યા પરણી તેહ.	૩૮
હું બેઠો જવ માયરે, તવ સ્ત્રી કરે વિચાર;	
ખાઈ એ વર આપણો, નિશ્ચે બાણુ સાર.	૩૯
તે મંદિર છે વીસમ્બુ, બીજી બોલી વાણ;	
પરણી સુણહરે ગયાં, મહન તું નિશ્ચે બાણુ.	૪૦
તે સ્ત્રીને વસ્ત્રે વળી, લખ્યો એક શ્લોક;	
સહકારે જઈ વળગીઓ, તવ તે સ્ત્રી થઈ થોક.	૪૧

(શ્લોક.)

ક હસંતી કવા રતન, પૂરું ચૂતો ભ્રગઃક્વચઃ

સુનુર્ધનપતે ભાગ્યા, દ્વનદેવો મ્યગાત્થિયં.

?

(કાહરો.)

તવ સહકારજ ઉતપત્યો, ચાલ ઉગત આકાશ;	
સાયર તે ઉલંઘી કરી, આવ્યો મંદિર પાસ.	૪૨
સ્ત્રી બેહુ તે ઉતરી, લાગી ધરને કામ;	
તવ સહકારથી ઉતર્યો, જઈ સૂતો નિજ કામ.	૪૩

કર મીઠળ છૂટાં નહીં, કંકણવલય શૃંગાર;	
નિશા પાછળી અતિ ઘણી, આવી નિદ્રા સાર.	૪૪
નવ તે કંકણ દેખીઆં, સહી પુંહતો સંકેત;	
રાતે એ તિહાં કિમ ગયો, કિમ પરણ્યો કુણ હેત.	૪૫
વડી ભણે સુણ બહેનડી, જે દેખાડો ભેય;	
પગ ? દોરો માંધી કરી સૂડો કીધો સોય.	૪૬
અનેક પરે તે તાડિઓ, દુરંક કાળ ગમંત;	
તે બેહુ પરપુરુષસ્યુ, વિવિધ પરે વિલસંત	૪૭
રતનાપુરીની સ્ત્રીયે, તવ વીનવિયો તાત;	
સુખ પિયુ હસંતી ગયો, વસથી બાણી વાત.	૪૮
અંચલ અક્ષર જે લખ્યા, વાંચી કર્યો પ્રમાણ;	
સારથવાહ એક ચાલતો, તેહને કીધું બાણ.	૪૯
બેહુ આભણું તસ કર દિયાં, દેલે લેખ અપાર;	
એ સ્ત્રી અછે તુમતણી, નિશ્ચે કરજો સાર.	૫૦
દિને કેતે તે આવીઓ, હસંતીપુર માંહિં;	
ધનદધર પૂછી કરી, નિશ્ચે આબ્યો ત્યાંહિં.	૫૧
તવ તે વનિતા આકુળી, ઝળકે આવી બાર;	
રતનપુરીથી આવીઆ, લાવો પીવા વારિ.	૫૨
સસરે આભણું જે દિયાં, તે કીધાં તતકાળ;	
વળતો ઉત્તર જે દિયો, નિશ્ચે બાણો આળ.	૫૩
તવ સૂડો નયણે ભુજ્યે, શાકતણા છમકાર;	
નારી બેહુ ઇમ ભણે, તાહરે એ પરિસાર.	૫૪
અમ પિયુ પરદેશે ગયો, લેખ આપો ધરી નેહ;	
રતનપુરીથી આવશે, તેહને દેલે બેહ.	૫૫
દિન કેતે તે તિહાં ગયો, સૂડો આખ્યો નાર;	

કરી કનકહ પાંજરું, ઉંચો બાંધ્યો ખાર.	૫૬
ઝોક દિન તે નિરખિ રહી, દોરો ચરણે દીક;	
ત્રોડી નાળે વેગસ્યું, તવ નયણે અમીપદઠ.	૫૭
નિજ ધણી નયણે નિરખતિ, પૂછે ઝોસ્યું સ્વામી;	
તસ કણું હું બાણું નહી, તવ તે લાગી કામ.	૫૮
ધન ધણું તિહાં વિલસિઉં, સસરો પામ્યો મૃત્ય;	
ભાઈ નિસ્નેહી થયા, ઝોછી થઈ તવ ભીતિ.	૫૯
તવ તે નારી વીનવે, આપણુ જઈયે ગામ;	
તવ તસ ચરિત્ર સવિ કણું, રહે અણબોલી મામ.	૬૦
તવ બોલી સ્વામી સુણો, હું તસ વાણું વૈર;	
ધન કણુ કંકણુ સંવરી, નિશ્ચે પુહતાં ઘેર.	૬૧
તવ તે સ્ત્રીએ બણિયું, પિયુ આવતો ગામ;	
સાહામી આવી વેગસ્યું, લગી લગી કરે પ્રણામ.	૬૨
દિન કેતા આદર કરી, સ્ત્રીએ કયો પ્રપંચ;	
નરનારીને મારવા, સળગો માંડ્યો સંચ.	૬૩
સપ્તભૂમિ બેઠાં હતાં, વેડીએ ધોયા પાય;	
છાંટા મંદિર છાંટ્યા; જળ તે ચઢ્યું અગાધ.	૬૪
તવ મેં લહુડી વીનવી, એ જળની શી પૈર;	
જીવિત કુણપરે રાખસ્યું, એ બેહુ આણે વૈર.	૬૫
તવ તે પાણી લોહીયે, મુંઢે પીધું બાણ;	
તવ તે અચરજ પામિયા, આવી કરે પ્રણામ.	૬૬
તે ત્રણે ભેળી થઈ, મનસ્યું કયો વિચાર;	
હવે બે હું વાસો રહું, તો સહી વાળે ખાર.	૬૭
તસ કારણ હું જસ પળ્યો, નાઠો આન્યો આંહિં;	
માહરાં દુઃખ એ આગળે, તાહરું દુઃખ સ્થા માંહિં.	૬૮

ઇષ્ટ અવસર આબ્યા ચતી, પંચસયાં પરિવાર;	
વૈરાગે સંયમ થહી, પૂઠે ક્રીધા વિહાર.	૬૬
ચક્રદે પૂરવ અભ્યસ્યાં, ભણીઆં અંગ અગ્યાર;	
કાળ કરી પહેલે સરગ, પદ્ય એક આપ સાર.	૭૦
મહાવિદેહે અવતરી, થયા નૃપત્ય અતીવ;	
વૈરાગે ચારિત્ર લિયે, મદનતણા તે જીવ.	૭૧
આગમ શાસ્ત્રો અભ્યસ્યાં, ન્યાન આરમ્ભુ રંગ;	
ઓમગતિ તે સંચરે, ચારિત્ર પાળે અંગ.	૭૨
ધનદેવ તે અવતર્યો, રથનૂપુર ચક્રી સાર;	
નૃપતિકુળે ૧નંદન થયો, ધરમી ને સુવિચાર.	૭૩
તેહની વનિતા પદ્મિની, તે વળી પામી મૃત્ય;	
શોકાતુર થઇ તે રહ્યો, ચિંતા કરે નિત નિત.	૭૪
મદન જીવ ગુરૂ આવીઆ, કહે પૂર્વભવવાત;	
ભવ પાછલો દેખી કરી, હુઓ તે ૨ઉપશાંત.	૭૫
વચન ઇશ્યાં તે સાંભળી, લીધું તવ ચારિત્ર;	
૩કર્મ ખેપી મુગતિ ગયા, ક્રીધા જન્મ પવિત્ર.	૭૬
વિગ્ર ભણે નૃપ સાંભળો, એ સ્ત્રીનો ૪આચાર;	
તેહ ભણી નવિ આદરૂં, નિશ્ચયે જાણો સાર.	૭૭
કમળપ્રભ વળતો ભણે, સ્ત્રી સવિ સરખી નાંહિં;	
માતા ૫ત્રેસઠ નર તણી, સતી શિરોમણી માંહિં.	૭૮
વાત કરતા ઇષ્ટ સમે, હુઓ જે વરતાંત;	
સભા સહુકો સાંભળો, નિશ્ચય મન કરી શાંત.	૭૯
પદ્મરથનો દૂત તવ, એક આબ્યો તેણીવાર;	
વિનય કરી નૃપ વીનવે, પહેલો કરી જીહાર.	૮૦

૧ પુત્ર. ૨ સાંતિવંત. ૩ કર્મ ક્ષય કરીને મોક્ષે પહોંચ્યો.

૪ રીતભાત. ૫ ત્રેસઠશ્લોકી પુરુષોની માના.

- પદ્મનરિદે વીનંચુ, કમળરાય અવધારુ;
 તુજ પુત્રી સુજ સુતતણી, નિશ્ચે હોશ્યે નાર ૮૧
- તવ કમળપ્રભ ઉચ્ચરે, સાંભળ ફૂત તું સાચ;
 એ પુત્રી વિપ્રજ વરે, એ નહીં ચૂકું વાચ. ૮૨
- તવ ફૂતે વળી વીનંચુ, સાંભળ કમળનરિદં;
 સૈન્ય તેહના આગળે, તુજ બળ થાશે મંદ. ૮૩
- તવ વળતું રાજા વહે, કર્મ કરે તે હોય;
 નાસ્તિકને કન્યા કિસી, એ તું નિશ્ચે જોય. ૮૪
- તવ ફૂતે વળી બોલિયાં, કુડાં કઠણ કુવાચ;
 તવ 'વાડવ કોધે' ચઢી, બોલ્યો એ નહીં જાચ. ૮૫
- ગળે ગ્રહીને કાઢિયો, શિર મુંડીને જેહ;
 પદ્મરથ રાજા આગળે, બોલ્યો વાકું તેહ.

(ઠાળ ૧ લી-પુણ્ય કરો જગ જીવડા-એ દેશી.)

- ફૂતે વચનજ વીનંચુ, સુણ પદ્મરથ રાયરે;
 એ નૃપ તુજને નવિ ગણે, એ જાણે સવિ વાયરે. ફૂતે ૧
- પ્રયાણુભંભા તવ વિસ્તરી, હળભળ કીધા યોધરે;
 હય ગય રથ સવિ સજ કરી, દંતી કીધા કોધરે. ફૂતે ૨
- આચુધ તે સવિ સજ કરી, અંગા અંગા દોષરે;
 શેઠ સેનાપતિ નરપતિ, તેડયા મોટા ભૂપરે. ફૂતે ૩
- નાળ ગોળા ને ઢીંકળી, આતસળાગી સારરે;
 હોકાનાળને ચક્ર વળી, ગદાતણા નહીં પારરે. ફૂતે ૪
- ત્રીશ ત્રીશ હય પાખર્યા, ગજ તે ત્રીશ હબારરે;
 રથ તેતા પાળા વળી, વીશ કોડી પરિવારરે. ફૂતે ૫
- ૪૦યોમે ભાણુજ છાહિયો, પુહવે અયો અધારરે;

૧ આઠાણુ. ૨ તોપ. ૩ ઘોડા. ૪ આઠાશમાં રહેલો સર્વે પશુ ધૂળ વડે ઢંકાઈ ગયો.

- પૃથ્વી આકાંષી સહી, હળ નવિ દીસે પારરે. ફૂતે ૦ ૬
- દિન કેતે તવ આવિયો, કમળપ્રભનો દેશરે; .
- લૂટે લગડે અતિઘણું, ઉતરીઓ એક નેસરે. ફૂતે. ૭
- કમળરાયે તે બાણિયું, બીહનો હૃદય મઝારરે;
- એહનું હળ સબળું સહી, નગર દેવાયું દુવારરે. ફૂતે. ૮
- મંત્રી કહે નૃપ થિર થઈ, સેના કરો સવિ બાણરે;
- બાર ઉઘાડી નીસરો, બાહર મંડા પ્રાણરે. ફૂતે. ૯
- તવ રાબા મન થિર કરી, સમરી મન નવકારરે;
- સવિ સેનાપતિ ગજપતી, કીધો સબળો ભારરે. ફૂતે. ૧૦
- હય ગય રથ તે સજ કરી, પાયક પાર અસંખ્યરે;
- તૂર ભાંભા તે વિસ્તરી, સૈન્ય મળ્યું બહુ લખ્યરે. ફૂતે. ૧૧
- પદમરથના હળથકી, અરધ સૈન્ય તે બાણરે;
- દંડાયુદ્ધ સવિ સજ કરી, વિપ્રતણો છે પ્રાણરે. ફૂતે. ૧૨
- જ્યા રથ તવ જોતરી, પહેરી અંગા ટોપરે;
- આયુધ હળને સજ કરી, મનસ્થુ આણ્યો કોપરે. ફૂતે. ૧૩
- િવ તેને સાસુ વઢે, સાંભળ તું મહાવીરરે;
- એ નૃપ રાખે અવતો, કેહું હેડાનું હીરરે. ફૂતે. ૧૪
- ળ એહુ તે તિમ મળ્યાં, જિમ સાયર-ઉઘાણરે;
- નાળ ગોળા તે મૂકિયા, મૂક્યાં સબળાં બાણરે. ફૂતે ૦ ૧૫
- ય ગય તે એહુ આફળ્યા, વાગ્યાં બહુ નિસાણરે;
- હાકો હાકી તે બહુ થઈ, કાયર મૂકે પ્રાણરે. ફૂતે ૦ ૧૬
- ઘેર ત્રૂટે કેઈ નરતણાં, ધસી ધસી ઘાય કરંતરે;
- સુભટ સવે તવ હળહળે, તિહાં નહીં બીહક ધરંત રે. ફૂતે ૦ ૧૭
- જોણી પરે ગૂઝ કરંતડાં, ભાગો કમળનરિંદરે;
- પદમકટક સબળું સહી, તવ ઉઠ્યો દ્વિજઈંદરે. ફૂતે ૦ ૧૮

(૧૬૨)

જયાનંદ કેવળી.

જયા તવ બહુ યુદ્ધ કરે, ભાગ્યું પદમતું સૈન્યરે;
કમળપ્રભ પાછા વળ્યો, ઉપર વિપ્રને મજરે.   ફૂતે ૦ ૧૬
પદમરથ તવ ઊચરે, સુષુ તું વિપ્ર સુભણરે;
દો તરભાણું પાતરી, કાં તું થાય અભણરે.   ફૂતે ૦ ૨૦
વિપ્ર ભણે સુષુ મહીપતિ, હું તુજ દેઉં સીખરે;
ભા પાછા નિજ મંદિરે, નહીંતો માગીશ લીખરે.   ફૂતે ૦ ૨૧
વચન સુણી કોપે ચઢ્યો, કીધા મહા સંઆમરે;
તે સરવે નિષ્કળ થયા, કા'ડા વાંકો ભમરે.   ફૂતે ૦ ૨૨
દેવતણે સાનિધ કરી, છુટ્યો જયાકુમારરે;
પદમરાય તે વશ કરી, પાંજરે ઘાલ્યો સારરે.   ફૂતે. ૨૩
જપ્ત સુષુ કરી તાડીઓ, કીધો સખળ ફેલેતરે;
વિપ્ર-વૈદે બહુ નમ્યો, ગ્રહી ચાલ્યો નિજ દેશરે.   ફૂતે. ૨૪
જય જય રવ તિહાં બહુ થયા, હરખ્યા નગરના લોકરે;
એ વિપ્ર નહીં કો દેવતા, પદમ મૂકાવ્યો પોકરે.   ફૂતે. ૨૫
ધર ધર ગુડીઓ ઉછળી, તરિયા તોરણ રંભરે;
નારિક નવ રસ ખેલીઓ, વાળાં વાળે ભાંભરે.   ફૂતે. ૨૬

(હાળ ૨ છ-દેશી ચોપાઈની.)

ફિન ખીજે તે સભા મજાર, મળ્યા લોકના ઓક અપાર;
પંજરથી નૃપ તે આણીઓ, કંઠ પાસ ઘાતી તાણીઓ.   ૧
વિપ્ર રાય ખાલાવે સંગ, મસ્તક મૂળી દીધી રંગ;
માંકડ થઈ તે ઉભો રહે, વળી ખોલ રક્ષકને કહે.   ૨
એ રાજાને એહજ સીખ, નગરીમાંહિ મંગાવો લીખ;
હંડ કરી ઠબકાવો ઘણું, લોક સહુ નિરખે પેખણું.   ૩
તવ કમળા તે આવી કહે, એહ વાત મુજ મનમાં દહે;
સ્વામી તું તો અછે દયાળ, ઇણ વાતે ઊપજશે કાળ.   ૪

કૃપા કરે હવે લાગી શીખ, વચન થયું તે માગી લીખ;
જ્યાં ભણે એ નાસ્તિક ટળે, તે સહી એ માનવ સંભળે. ૫
પદમ કહે જે કહો તે કરું, વેયણ તુમારાં સહીં અણુસરું,
તવ તે કીધો કપિ ટળી રાય, જ્યાંતણે જઈ લાગ્યો પાય. ૬
તવ જ્યાં તે લીલ-સરૂપ, મસ્તક મૂળી દેખે ભૂપ;

પુત્રી આપી તાતેં તદા, સોય કોપ વળી કીધો સુદા. ૭
છર્ણ વસ શૃંગારજ વિના, દેખી સહુ થયા વિસ્મયમના;

કમળપ્રભની ભગિની જેહ, નિજપુત્રી એ નિશ્ચે તેહ. ૮

સો દેખી નૃપ લાજ્યો ઘણું, ધિગ છોડ્યું ચિંતે આપણું;

સલા સહુકો પામી મોહ, તે દેખીને લાગ્યો છોહ. ૯

કમળપ્રભ નૃપ બીજો જેહ, કરે વીનતી ઉભો તેહ;

સ્વામી તું કુણુ દાનવ દેવ, આગ્યો પ્રસન્ન ને ભાગ્યો હેવ. ૧૦

તવ જ્યાં તે દાખે રૂપ, નિજ તનયા તે દેખે ભૂપ;

રાજ સવે તે રંભ્યા બહુ, વિકસિત લોચને નિરખે સહુ. ૧૧

ઈંદ્ર ચંદ્ર કે દૂલો ભાણુ, મીનંદવજ મૂકાવ્યાં માણુ;

કે એ રામતેણો અવતાર, રૂપે જાણે બ્રહ્મા સાર. ૧૨

તવ આવી તે રાજકુઆરી, લેઈ વરમાળને ઉભી આર;

ઘણો મહોત્સવ તિહાંકણુ કરી, કમળસુંદરી કન્યા વરી. ૧૩

દેશ એકતું આપ્યું રાજ, તવ સીધાં મનવાંછિત કાંજ;

પદમરાજ પુહતો નિજ ઠાય, રાજ દેશતું આપી જાય. ૧૪

નિજ નિજ પુત્રીને અનુસાર, અળવે આપે જ્યાંકુમાર;

ઔષધી એક પ્રથમ છે જેહ, રત્ન પાંચસે આપે તેહ. ૧૫

તેહતું દાન કરે અતિ બહુ, લોભે સેવા સારે સહુ;

સ્રી બેહુસ્યું સુખ ભોગવે, દેવતણી પરે દિન બેગવે. ૧૬

વસંત માસ આબ્યો તિણુ સમે, લોક સહુ તવ કાગજ રમે;

જ્યાંનંદ મન ધરી આણુંદ, રૂપે જાણે જેહવો ચંદ. ૧૭

મનમાં આણી કોઠ અપાર, સ્ત્રીસ્તુ' રમવા ચાલ્યો સાર,
પરિકર સઘળું સાથે કરી, વિવિધ વસ્તુ વળી આગળ ધરી. ૧૮
કેસર કસ્તૂરી મહમહે, અંબર ચૂઆ પરિમળ રહે;

ગુલાલતણા તવ કીધા રોળ, ચંદન કુંકુમ આણ્યા યોળ. ૧૯
ચંપક મોગર ને બસૂલ, બય સેવંત્રી ઝાઝાં મૂળ;

પાડળ પારિજાત નહિ પાર, વાડ વેલી કૂલ અપાર. ૨૦
સહસપત્ર લખદળ વળી બૂધ, દમણો મરૂઓ કેતકી લઈ;

કમળતણા બહુ દંડક કરી, સ્ત્રી બેહુ છાંટે જળ ભરી. ૨૧
બોલસરી વળી કણચર ઘણાં, નામ કેતાં કહું કૂલજતણાં;

ફાગ ગાય તે રાગ વસંત, કામીતણા ચપળ કરે ચિત્ત. ૨૨
ઈમ સુખ વિલસે વિધવિધ પરે, દેવ દોગંદક તેહની પરે;

તવ ન્યાં વાત હુઈ છે જિસી, સુણતાં બાણે સાકર તિસી. ૨૩
વિદ્યાધર એક દીઠો ભૂપ, પૂછ્યું તું કુણુ દાખ સ્વરૂપ ?

એચર બોલે મધુરી વાણુ, વેતાઢયે' રહું નિશ્ચે બાણુ. ૨૪
અમો વિદ્યાધર બ્યોમે' ચાલ, નિજ મનની તું શંકા ટાળ;

પાણી પીવા જળને ઠામ, ઉતરીઓ આણે આરામ. ૨૫
નંદીશ્વરની યાત્રાએ સહુ, દેવ દાનવ તિહાં મળશે બહુ;

ઈહાંથકી દ્વીપજ આઠસું, તિહાં જઈને ભાવે નસું. ૨૬
અઢાધનો મહિમા સાર, મળશે દેવ અપારાવાર;

શ્રી જિનલવન અછે બાવજ, ચોખારાં દેખે તે ધન્ન. ૨૭
જયાતણે મન લાગી ખંત, બંવાની મન પેઠી બ્રાંત;

નિજ ઘર આવીને કહે વાણુ, કરી યાત્રા ને આવું ઠાણુ. ૨૮
સ્ત્રી સંતોષી ચાલ્યો વીર, પલ્યંક આરોહી બેઠો ધીર;

થોડા દિનમાં આવું જઈ, જયાનંદ એ વાણી કહી; ૨૯
બ્યોમગતિ તે ચાલે ભમ, દેખે જગતી કોટજ તામ;

હંચી આફ બેઅણુને માન, વજ્રપીંડ ને સોવનવાન. ૩૦

પોળ ચ્યાર તે સુંદર રૂપ, અતિહિ મનોહર દેખે ભૂપ;
 ખારત સામે ઘોંગળ સહી, ધ્વજ પતાકા ઝાંઝી કહી. ૩૧
 પદ્યકની ગતિ ભેયણ એક, મહીથકી તે ઉચો છેક;
 તવ મન ચિતે મેં ન જવાય, વિદ્યાસાધન કરૂં ઉપાય. ૩૨
 તિહાંથી વેગે પાછો વળ્યો, જ'બૂદ્ધીપમાંહિં તે ભળ્યો;
 તિહાં દીકું એક જૈનભવજ, નીચું જઈ ચિતે હું ધન. ૩૩
 માંહિં જઈને કરે પ્રણામ, વિનય કરીને સ્તવીઆ તામ;
 સ્તવીઆ પ્રથમ જિનેસર દેવ, સુર નર કિંનર સારે સેવ. ૩૪
 ખાહેર આવી પેખે ધીર, મંડપ નિરખે જ્યાનંદ વીર;
 તિહાં તવ બહુલા સ્વર વળી થયા, ભેવા કાળે જ્યાનંદ ગયા. ૩૫
 સુંદર નરતું ટોળું એક, કરે નૃત્ય તે વડે વિશેક;
 તવ નરને પૂછે રાજાન, કસ્યા નર એ શું વિજ્ઞાન ? ૩૬
 વળતો તે નર યોલે વાણ, લખમીપુર નગરી એ બાણ;
 નૃપ મહીપાળ સબળ બળવંત, પ્રભા સર્વ વાંછે જયવંત. ૩૭
 પુત્રી ત્રણ સકળગુણભરી, રૂપવંત તે બાણે સુરી;
 જિનશાસનની ત્રણે બાણ, નાટિક ગીતતણી તે આણ. ૩૮
 એક કન્યા તે નાટક લહે, બીજી ગાન વીણારસ કહે;
 ત્રીજી મધુરાં ગીત રસાળ, રૂપવંત તે ત્રણે બાણ; ૩૯
 થઈ મોટી તે ત્રણે જિસે, નિજ નિજ કરે પ્રતિજ્ઞા તિસે;
 આપાપણી કળાના લેહ, જે અમ લખે તે વર વેદ. ૪૦
 કામ-કામના રાજકુમાર, લખી ન શકે એક લગાર;
 વળી આવીને શીખે કળા, માસ માસ પ્રતિ નિરખે બળા. ૪૧
 તવ તે જ્યાનંદ મનવસી, સુણી વચન ને હેઠે હસી;
 મંથ શસ્ત્ર સવિ મૂક્યાં કામ, વામનરૂપ કરે એ કામ. ૪૨
 કુત્સિત દેહ આભરણે ભર્યો, પંકિત જિહાં બેઠા પરવર્યો;
 તેહને આવી કરે પ્રણામ, નામ કામ કુળ કેહું ગામ. ૪૩

હું છું ખત્રી રૂપે ઇસ્થો, કો નવિ પરણે કારણ કિસ્થો ?

કળા શીખવા આવ્યો અહીં, તે કન્યા સુજ પરણે સહી. ૪૪
તવ તે હસી પડયા સવિ રાય, એ શુ શીખે કિસ્થો ઉપાય;

વિદ્યાયોગ્ય એ નર સહી નહીં, પંડિત વચન કહે તવ સહી. ૪૫
તવ તે વામન કરે વિચાર, સવા કોડિતું કંકણ સાર;

તે મૂકે જવ પંડિત પાસ, વિપ્ર ભણે તુમે ભણો ઉદ્ધાસ. ૪૬
કપટપણે નવિ શીખે કળા, તવ કુન્નર થાએ આકળા;

હસી હસી દુખાડે પેટ, એ સહી કન્યા વરશે નેટ. ૪૭
તવ વામણે કરી એક પેર, જ્યા ગયો પંડિતને ઘેર;

પંડ્યાણીને કરે પ્રણામ, દે આશિશ તે મનસ્થું તામ; ૪૮
સવા કોડિતું કંકણ જેહ, પંડ્યાણીને આપ્યું તેહ;

તિણે પંડ્યાણીતું મન ચળ્યું, સાકરમાંહિ દૂધજ ભળ્યું. ૪૯
પંડિતને વળી કહેજો તુમો, જિમ બહુ વિદ્યા પામું અમો;

જવ પંડિત આવ્યો આવાસ, નિજ વનિતા જઈ બેઠી પાસ. ૫૦
એ છાત્ર નહીં વિદ્યાવંત, એહને દો સરસ્વતિનો મંત;

તવ પંડિત સુખ એહવું ભણે, બહુ ઉપાય કયા એ તણે. ૫૧
તોહે સુખ નાવે એક માત્ર, ઘર સરખી નવિ દીસે જાત્ર;

કંકણ દેખાડ્યું જેટલે, બીજું પંડિત પાસેં ભલે. ૫૨
તવ પંડિત માંડે પરપંચ, નિશા ભણાવે માંડી સંચ;

તોહે પિણ વામનનું રૂપ, કહ્યું ના કરે વકીભૂપ. ૫૩
ઇમ કરતાં દિન કેતા ગયા, શીખી કળા સવિ ઉદમી થયા;

વસ્ત્ર શસ્ત્ર સવિ સૂઝાં ધરે, રાજભવન જાવા મન કરે. ૫૪
માસતણો તે અવસર થયો, વળતો બોલ જ્યા પ્રતિ કહ્યો;

તવ તે સવિ વામણને કહે, કળા દેખાવી મંદિર રહે. ૫૫
વામણ કહે હું આવું સાથ, જો ગુરૂ સુજ વળગાડે બાથ;

માસ માસ પ્રતિ પ્રિક્ષા થાય, તિહાં આવીને બેસે રાય. ૫૬

મળે દોઢ સાવ થોકથોક, ઉઘમ કરે તે થાએ ફેક;
 જ્યાનંદ પંડિતને કહે, બાહુબંધ તુમ દીધું લહે. ૫૭
 તે દીકું તવ ઝાલે હાથ, વિગ્ર ભણે હવે આવો સાથ;
 પંડિત પ્રતે પ્રકાશે ગુજ્જ, રાય પાસે બેસારો મુજ્જ. ૫૮
 આપાપણી કળા જો ખરી, નવિ છપે રાજ-કુંઝરી;
 તવ મુજને તુમે દેજો આશ, કૈતિક કંડું હું રાજપાસ. ૫૯
 તવ પંડિત તે સોવનમાટ, હાજ ભણીને તેડયો વાટ;
 રાજલોક સવે બેઠા જ્યાંહિં, છાત્ર તેડીને આબ્યો ત્યાંહિં. ૬૦
 વામણ રૂપ દીકું જેટલે, એ સહી કન્યા વરશે ભલે;
 રાજપુત્રી તવ આવી ત્રણ, રૂપવતી ને સોવનવર્ણ. ૬૧
 પહેલી નાદસુંદરી નામ, તે માંડે નાટકનું કામ;
 બીજી વીણાના લહે ભેદ, ત્રીજી જાણે રાગ અભેદ. ૬૨
 નાદસુંદરી બીજી નામ, ગીતસુંદરી ત્રીજી તામ;
 વિવિધ કળા દેખાડી નવી, પર પરની પ્રીછે પહ્ણવી. ૬૩
 તેહને છપી ન શકે કોય, જ્યાનંદ તવ બેઠો જોય;
 તવ વામણે મુખ-વાણી કહી, નાદસુંદરી તું ચૂકી સહી. ૬૪
 તવ કન્યા તે બોલે કિમ્મ? ભરતશાસના જુઓ મમ્મ!
 તવ તે વામણના મુખચકી, ભરતશાસની કાઢી વકી. ૬૫
 તવ તે કન્યા પ્રીછી બહુ, હું ચૂકી છું મ કહેશે સહુ;
 નામે જાણી તાહારી વાત, પ્રીછ્યા કારણ ચૂકી ઘાત. ૬૬
 પણ મુરખ મિથિયું સહુ કોય, એહવી વાણી મુણે સવિ લોય;
 તવ રાજ પંડિતને કહે, વળી છાત્ર કો તાહારે રહે? ૬૭
 વામણને દેખાડે તામ, આગળ આવી કરે પ્રણામ;
 રાજનો માગી આદેશ, વીણામાંહિં દોષ અશેષ. ૬૮
 તે સરવેના જોઈ સંચ, નાટકનો માંડયો પરપંચ;
 દેવતણી પ્રેરે વીણા વાય, કરે નૃત્ય મધુર સ્વર ગાય. ૬૯

તે ત્રણે તિહાં રંગી બાળ, વરમાળા ઘાતી તત્કાળ; .

તવ નૃપ ચિંતે હૃદય મઝાર, કત્યા કિમ દીજે એ બાર ! ૭૦
આબ્યા જે જે રાજકુમાર, વઢવા સજજ થયા તોણીવાર;

અનેક પદે તિણે સુદ્ધ કરી, જ્યાતણે મન આનંદ ભરી. ૭૧
એકતાણા ઉદાળે લોહ, તવ નાઠા તે બાથે જોહ;

કેતાના તો ભાગાં હાડ, કેતા બાંધ્યા સખળે આડ. ૭૨
કેતે દશ અંશુલી મુખ દીધ, કેતાનાં શિરમુંડણ કીધ;

તવ રાજાને ચઢીઓ કોપ, સેનાની પ્રતિ કહે કરો લોપ. ૭૩
તવ તે સેનાની સજ થઈ, બહુ સંગ્રામ આરંભ્યો લઈ;

વામણ રાય તે કીધી યુદ્ધ, બાંધ્યો સેનાની કરતાં યુદ્ધ. ૭૪
રાજા મન આણી વિખવાદ, સૈન્ય સર્વને કીધો સાદ;

તવ મંત્રી આવીને કહે, નહીં વામણ તું બિલો રહે. ૭૫
એ છે સહી કો દેવ દયાળ, શામાટે ઉપાઓ કાળ;

તવ રાજા મન ધરી સંતોષ, હય મૂક્યા વળિ મૂક્યો રોષ. ૭૬
તવ વામણે મૂક્યાં હથિયાર, સાહસો આવી કરે જૂહાર;

સલામાંહિં બેઠા એકઠા, વામણ હેખીને મનમઠા. ૭૭
પાય લાગીને ચિંતે તામ, રૂપ હેખીને પૂછે ગામ;

તું કુણું દેવ ઈંદ્ર કે ચંદ્ર ? રૂપ હેખાડી કરો આણુંદ. ૭૮
ચિંતે જ્યા એ હુબિયા થયા, તવ સોવનમય લીલી કયા; (કાયા)

રાજવર્ગ સવિ આણુંદ ભયો, ઘર ઘર મંગળ ઓચ્છવ થયો. ૭૯
સૂરજ કોટિ થયા પ્રકાશ, રૂપેં જાણે લીલવિલાસ;

ધણુ અવસર ચાવકજન એક, કમળપુરીથી આવ્યો છેક. ૮૦
જયાનંદ જવ નયણે લીઠ, તવ તસ લોચન અમીય પછઠ;

પદ્મરથની જે હુઈ કથા, તે કહી તામ હુઈ જિમ ચથા. ૮૧
એ નર તે સહી નિશ્ચે જાણ, દેવરૂપી મનમાંહિં આણ;

તેહ સુણી નૃપ લાગ્યો પાય, સખળ મહોચ્છવ મડે રાય. ૮૨

વારૂ લગન લેઈ એક સાર, કન્યા પરણાવી સુવિચાર;
 દેશ નગર આખ્યાં લાંડાર, સુખ વિલસે બહુ જયજયકાર. ૮૩
 રાજકુમાર જે આબ્યા હતા, ખમી ખમાવી થાનક ગતા;
 એક દિન જ્યાકુ'મર મન રંગ, વન કીડા કરે ત્રણ સ્ત્રી સંગ. ૮૪
 ચોર એક તવ રાસલ ધરી, તૂર વાજતે આણ્યો ફરી;
 લાબ્યા જિહાં વધતું છે કામ, જોવા મિળિયું સાઈ ગામ; ૮૫
 તવ જ્યા મન કણ્ણા ધરી, વેગે આબ્યો તિહાં સંચરી;
 શૂળીથી છોડાબ્યો ચોર, કરતા રાખ્યા પાપ અધાર. ૮૬
 તે તેડી આણ્યો આવાસ, ભોજન દીધું મન ઉલ્લાસ;
 શબ્દતણે અનુસારે એહ, સંઘસાર એ હોએ તેહ. ૮૭
 તવ આલંગી પૂછી વાત, એ આપદા શી આવી ભાત ?
 સંઘ કહે તું થાપી રાજ, સમર પદ્મીપતિ આબ્યો લાગ. ૮૮
 તેહચ્યું સુદ્ધ કરી નવિ શક્યો, ગ્રહી કબજે ને થાનકે લક્યો;
 અંગે પ્રહાર મુજ દીધા બહુ, ચરમે મઢિયું હું કેતો કહું. ૮૯
 પરવતથી ઢાળી નાખીઓ, પરાળ પડ્યો દેવે રાખીઓ;
 તવ કરમે વૂઠો જળધાર, ચર્મ શીઆળે ખાધું સાર. ૯૦
 કિન કેતે મુજ મૂછાં ગઈ, ચોરી કરવા પેઠો લઈ;
 કર્મ સંયોગે તું મુજ મળ્યો, તવ મનવંછિત સુરતડ ફળ્યો. ૯૧
 સંઘસાર કીધો ઘરઘણી, રાજ માને બાણી ગુણી;
 રાજ શ્રીપતિ પૂછે જ્યા, સંઘ તુદ્ધારે કેતી મયા ? ૯૨
 જ્યાનંદ સુખ જોલે વાણ, એ અમ બંધવ નિશ્ચે બાણ;
 સ્ત્રી જ'પે સ્વામી અવધાર, સંઘસાર માં રાખો બાર. ૯૩
 એહની દ્રષ્ટી નિખરજ સહી, મનની વાત હતી તે કહી;
 જ્યા લણે તુમે લવતી રહો, એહવાં કથન મુજને કાં કહો. ૯૪
 એ મુજ બંધવ વડો વખાણ, એહ વાતની શંકા માણ;
 તવ સ્ત્રી ત્રણે માનજ રહી, વળતી વાચ કિસિ નવિ કહી. ૯૫

(૧૭૦)

જયાનંદ કેવળી.

એક દિન નૃપતિ સંઘને કહે, શે કારણ તુમરું હિત વહે ?

સંઘસાર બોલ્યો નરપતિ, એહની વાત ન કહેવી રતિ. ૯૬

તિમ તિમ રાજા આગ્રહ કરી, એહ પુરૂષતું બોલો ચરી;

સંઘ કહે કહીં ભાણું નહીં, તેહની અગત કરો નો સહી. ૯૭

તવ રાજા મન અચરજ ધરી, સંઘ પ્રતે પ્રતિજ્ઞા કરી;

જયનગરનો વિજયનરેશ, તસ કુંઝર હું બાળેવેશ. ૯૮

દાનવ્યસન મુજ હુંતો સદા, તાતે રીસ કરી મુજ તદા;

મુજ કુળનો એ કુંભજ જાણુ, જાતે ચંડાળ પિણુ વિદ્યાબાણુ. ૯૯

મુજ સાથે નીસરિયો સહી, શીખી વિદ્યા અળગો રહી;

હું તે માટે છું વારીઓ, તે માટે મુજ આદર કીઓ. ૧૦૦

જાણુ નો રાજા જાણુયે, તો સહી નિશ્ચે મુજ ચારશે;

ધરતું સુણીને દીધી વિદા, ભૂપતિ મનમાં લાભ્યો તદા. ૧૦૧

પોતાના નર હુંતા જેહ, રાતે તેડી અણાબ્યા તેહ;

મધ્ય રાતે આવે અસવાર, તેહને કરજો ખડગપ્રહાર. ૧૦૨

જયા પ્રતે તવ તેડું કરે, તવ સ્ત્રી ત્રણ્યે ઇમ ઉચ્ચરે;

સ્વામી રાજા કૂડા હોય, ઇણ વેળા નવિ જાએ કોય. ૧૦૩

નહીં તો સંઘસાર પાઠવો, ઉત્તર દેઈ આબ્યો હવો;

સંઘ પ્રતે કહે જયાનંદ, રાજા તુમ તેડે આણુંદ. ૧૦૪

તવ ઉચ્છ્રક થઈ અશ્વે ચઢી, પોળપ્રવેશ કરવાળજ પડી;

મારીને તવ નાઠા જોધ, ચોકી આવી કરતી શોધ. ૧૦૫

અધ સસતો તે દીઠો સંઘ, રાજલોક માંહિં પડીઓ ધંધ;

જયાતણે મંદિર લઈ જામ, મૂળી ધોઈ પાઈ તામ. ૧૦૬

સંઘસાર તવ સાજો થયો, એ વરતાંત રાજાને કહ્યો;

રાજાને મન મોટી દાઝ, સુલટ મોકલ્યા મારણકાજ. ૧૦૭

જયાતણે સુલટે તે હણ્યા, તવ રાજા કોપે રણજણ્યા.

પોતે ચઢીને આબ્યો રાજ, જામાતાને હણવા કાજ. ૧૦૮

તવ મંત્રી આવી વીનવે, એ શું કર્મ કરો છો હવે ?

એહનું કુળ ચંડાળજ બાણ, સંઘતણે મુખ એહવી વાણ. ૧૦૯

મંત્રી કહે દુર્જન જન જેહ, એહવાં કથન કહે વળી તેહ;

તુમો જઇને પૂછો સહી, ભૂપતિ વાત મંત્રીને કહી. ૧૧૦

જયાતણે ઘર મંત્રી ગયો, કરી પ્રણામ ને ઊભો રહ્યો;

સ્વામી કહો કુણ કુળ ને ગામ, જયા ભણે કહેશું સંગ્રામ. ૧૧૧

તવ સ્ત્રી ત્રણે લાગી પાય, જયા ભણે કહેશે સંઘરાય;

સ્ત્રી બોલે તસ વાચા તેહ, સંઘ ભણે ચંડાળજ એહ. ૧૧૨

તવ જયા મન આણી ગર્વ, આ હ્યો ખૂટી કહેશે સર્વ;

રાજસભાયે થંભે જેહ, શાળભંજિકા કહેશે તેહ. ૧૧૩

તસ મસ્તકે એ ખૂટી ધરી, શાળભંજિકા કહેશે ચરી;

તવ સ્થામા મન ઉઘટ વણો, પિતા પ્રતિ કહે વાણી સુણો. ૧૧૪

આવો સભા સહુ પેખતાં, થંભપૂતળી ગુણ કહેશે છતાં;

પૂતળી મસ્તકે મૂળી ધરી, તવ બોલેજ જયાનું ચરી. ૧૧૫

સભા સહુકો થઇ સાવધાન, સૂધે મન ધરજો સહુ કાન;

એમાં જૂઠું ન એકે રતી, વાત કહું છું જે છે છતી. ૧૧૬

(દૂહા)

વિજયપુરાહવ વિજયસુખ, સિરિ જયાણુંદ લિહાણુ;

વર ખતિ નરવંશમણિ, ગુણનિહિ મહિમનિહાણુ. ૧

વિજયપુરનગર જયનૃપ, કમળા કુક્ષે ધાર;

અતિ સોભાગી ગુણનિદો, એ જયાનુંદ કુમાર. ૨

(ચોપાઇ)

એહવી વાણી નિસુણી કાન, રાજા મનસ્થું થયો હેરાણુ;

ચાલી ગયો કુમરીઆવાસ, પાએ પ્રણમી ખમાવે તાસ. ૧૧૭

તોહિ રાજા નહીં વિશ્વાસ, પુરોહિતસુતને તેડે પાસ;

વિજયપુરે તું વેગે વહી, નરતિ કરીને આવો અહીં. ૧૧૮

(૧૭૨)

જયાનંદ કેવળી.

કરી અવધિ દિન નવની સહી, પુરોહિતસુતે એવાણી કહી;
કરલનાં વાહન લીધાં પંચ, નર પંચે તે ચારૂ સંચ. ૧૧૬
જેયણુ શતનું અંતર જિહાં, દિન ત્રીજે વળી આઠ્યા તિહાં;
ઉંટ તે બાંધ્યા વનહ મઝાર, જોશી વેશ ધર્યો તેણિવાર. ૧૨૦
આઠ્યા આઠ્યા રાજલવન, બાણે ઇંદ્રપુરી કે અન્ય;
સોવનમય મંદિર ગળકંત, મણિ-રત્નમય લાણું ચિત્ત. ૧૨૧
થાંભે દીપ ઝલામળ ઘણી, શાલભાંજિકા હીસે મણી;
કાચતણા બહુ બાંધ્યા ચોક, મૂરખજન તે પાડે પોક. ૧૨૨
બાળી ગોખ તે મણિમય બાણ, ઇણી પરે જોશી મનમાં આણ;
કે એ સ્વર્ગ કે ઇંદ્રલવન, વિપ્રતણું ત્યાં મોહું મન. ૧૨૩
આશિર્વચન જ પોળે કહે, તે આઘો બવા નવિ લહે;
દુઆરપાળ જઈ રાજા વીનંચો, જાની એક હીસે અભિનવો. ૧૨૪
શીઘ્ર થઇને તેડી લાવ, આઠ્યા જોશી મોટે લાવ;
કરીય સ્તુતિ ને ઊભો રહે, પ્રણામ કરી નૃપ બેસો કહે. ૧૨૫
મનસ્થું ચિંતે એસ્થું ઇશ, કે બ્રહ્મા કે શ્રી જગદીશ !
વિજયરાય તવ દિવને કહે, શી શી વિદ્યા તુમ મન રહે. ૧૨૬
બાણું સ્વર્ગ મૃત્યની પાત, ચંદ્રચંદ્રણ તારાના પાત;
તવ રાજા કહે સુણ તું વીર, પુત્ર અમારો જે જગધીર. ૧૨૭
તેહની સુધિ તુમો જો કહો, તો મન વંછિત સંપદ લહો;
હીન સંઘ તે લેઈ ગયો, જયાનંદ તે મનમાં દયો. ૧૨૮
તવ આઠંબર કરી અપાર, તિહાં બોલે જોશી તિણ વાર;
તુમ સુત વિજયી બાણું સહી, દેશ ઘણાની ફરસી મહી. ૧૨૯
નૃપતિસુતા તિણે વરી અનેક, લખમીપુર છે હવડાં છેક,
તે સુણી નૃપને થયો આણુંદ, વિપ્ર લલો તું સૂઘો ચંદ. ૧૩૦
હાને વૂઠો જળધર-ધાર, ઉંટ સવિ તે ચાંખ્યા ભાર;
દિવસ એક-રહીને વળ્યા, દિન ચોથે જઈ રાજા મળ્યા. ૧૩૧

જે વરતાંત થયો તે કહ્યો, તેહ સુણી મંહીપતિ ગહગહ્યો;

વાત કરતાં જાણજ થયું, આળ્યા મંત્રી આવી કહ્યું. ૧૩૨
જય વિજયરાજનો લેખ, લેટ ઘણીસ્થું તુમને પેખ;

જે અમ પ્રાણતણો આધાર, તે નજરે દાખો એકવાર. ૧૩૩
મંત્રી સાથે તે પાઠવ્યા, જયાતણે મંદિર આઠવ્યા;

જાણ કરી તવ જયાનંદ, તે નિસુણીને થયો આણંદ. ૧૩૪
સાહામો આવી પ્રણમ્યા પાય, તુમશું વિજયી છે માય તાય;

મંત્રી ભણે જીવ પાખે અંગ, તુમ વિણ માયતાય છે તંગ. ૧૩૫
સુણી જયા મન અંખો થયો, હું કાં માની કુખેં ભયો;

છડે પ્રયાણે બહું તિહાં, એક ઘડી હવે ન રહું ઇહાં. ૧૩૬
ઇસ્થું કહી મંત્રીને માન, આરોગાવી આખ્યાં પાન;

તવ નિશ્ચે બહું મન ધર્યું, પાયક સહુને જાણજ કર્યું. ૧૩૭
શ્રીપતિ રાજ જાણજ ભયો, જયા આવે છે નિશ્ચે થયો;

તવ રાજ તે ધરણી ઢળે, મંત્રી સઘળા આવી મળે. ૧૩૮
વાય કરીને વાળ્યું ચેત, જાણે પૂઠે લાગો પ્રેત;

પેટ મારવા લાગો જામ, પુત્રી ત્રણે આવી તામ. ૧૩૯
અહીંઆપોહ કરે બહુ તદા, મેં મન માંહિં નાણ્યું કદા;

એહ પુરૂષસ્થું કીધું યુદ્ધ, એહ મહારાજ-વંશવિશુદ્ધ. ૧૪૦
માહાડું સુખ કેમ દાખું એહ, કરી ઉપાય ને પાડું ફેહ;

તવ જયાં આળ્યો પરવરી, એ રાજ તે શી પરે કરી. ૧૪૧
જાણ્યા પખેં નવિ માને મજ, જાણ્યા પખે તે વસતે રત્ન;

અનેક ઉપાય કરીને રાય, જીવતો રાખ્યો તેણે કાય. ૧૪૨
નગર વર્ધરાટે પાંડવ રહ્યા, રાય હરિચંદ કુંભજળ વહ્યા;

નગરાજ થઈ રહ્યો સુઆર, અણુજાણ્યાનો કિસ્થો વિચાર. ૧૪૩
શ્રીપતિ રાજ ઇમ ઉચ્ચરે, મહી-થળી જો મેહે ભરે;

ગંગાજળ જવ કાજળવાન, અદા વચન તે સાચું માન. ૧૪૪

- જો તું હવડાં રહે મુજ પાસ, તો મુજ જીવિતની સહી આશ;
 બોલ દેઈ રાજ સંતોષ, સુખે સમાધે કાયા-પોષ. ૧૪૫
- સંઘસારને તેડી તામ, મંત્રી સાથે સોખ્યું ગામ;
 લેખ લખી રાજને ખરો, સંઘસારને રાજ કર્યો. ૧૪૬
- મંત્રી સાથે આંચો સંઘ, જય વિજયને તવ થયો ઘંઘ;
 ભાઈ બેઠ ઝોકંતે મળી, કરે મ મૂરતિ સૂધી વળી. ૧૪૭
- જયા તુઘો રહો ઘર વાસ, તો અઘો જઈયે વનવાસ;
 સંઘસાર રાજે થાપિયે, તુઘને જીવ પદવી આપિયે. ૧૪૮
- તોજ પ્રભના સીજે કાજ, નહીંતો કુળને આવે લાજ;
 પ્રભાતે ઉઠી તાપસ ભયા, સંઘસાર તે રાજ થયા. ૧૪૯
- સુખે સમાધે પાળે રાજ, પ્રભતણા સવિ સારે કાજ;
 વિજયરાજ તે તાપસ રૂપ, સંઘસારને થાપ્યો ભૂપ. ૧૫૦
- લખમીપુર શ્રીપતિ રાજન, જયાતણું બહુ વાંચ્યું માન;
 ઝોક દિન પૂરી સભા બઠકે, વનપાળક આંચો નૃપ દીઠ. ૧૫૧
- સ્વામી અંદન-વન આરામ, ગુરૂ પધાર્યા લેટો સ્વામી;
 તે નિમુણીને આલ્યા તિહાં, ગુરૂ દીઠ વનમાંહિ જિહાં. ૧૫૨
- ગુરૂએ ધર્મદેશના કહી, ભવ્ય-ભવે સાચી સદહી;
 જયાનંદને સોંપી ભાર, ગુરૂ પાસે લિયે સંયમ સાર. ૧૫૩
- પૂરવ અઠિઠ ખરાં અભ્યસ્થાં, શ્રી જિનવચન તે હૈંડે વસ્થાં;
 બીજાં પાંચસયાં પરિવાર, નારી પાંચસે થઈ અણુગાર. ૧૫૪
- શ્રીપતિ રાજઋષિ તે વળી, ખપી કર્મને થયા કેવળી;
 મોક્ષે પોહોતા સાધુ સુભણ, જયજયકાર સદા કલ્યાણ. ૧૫૫
- હવે જયા નૃપ હુઝો બહુ, દેશ ઘણા પિણ સાધ્યા સહુ;
 ત્રિખંડનો રાજ તે થયો, ધનદ પરે તે દાની હુઝો. ૧૫૬
- કમળપ્રભ પદ્મરથ જેહ, કન્યા લેઈને આંબ્યા તેહ;
 વળી બીજા નૃપ આવે જેહ, કરે ચાકરી બિલા તેહ. ૧૫૭
- ઘણી કન્યાનો સંગ્રહ કરી, દાને પુણ્ય ભંડારજ ભરી;
 પ્રભતણાં તે સારે કાજ, ઇંદ્ર પરે તે પાળે રાજ. ૧૫૮

એક દિન નાટકીએ એક સાર, માંડયું નાટક કરી વિચાર;
 નાટકણી તે સુંદર રૂપ, પદ્મપ્રભ જોળખિયો ભૂપ. ૧૫૬
 પિતા પોતાનો જાણ્યો જામ, નિજ ચરિત્ર તે ગાયું તામ;
 તવ રાજ પદ્મરથ જેહ, નિજ પુત્રી વળી જાણી તેહ. ૧૬૦
 તવ પુત્રીને પૂછે વાત, નૃપ જોલે એ સ્યું અવદાત;
 સુજ સ્વામીસ્યું રમવા ગયાં, વન-રમતાં નિદ્રાપથ ભયાં. ૧૬૧
 ભીલ મળીને આળ્યા બહુ, નાશી દહ દિશિ તે ગયું સહુ;
 ભીલ હાથ તે હું તિહાં પડી, ધણી ના શક્યા તેહસ્યું ભિડી. ૧૬૨
 તસ ઘર લઈ ગયો તે ભીલ, તસ નારી વિષ દીધું કીલ;
 માંગણ જણ એ આળ્યો ત્યાંહિં, તેહને આપી બાલી ખાંહિં. ૧૬૩
 નગર એક તે લેઈ આવીઓ, જોષધ કરીને એ કાવીઓ;
 નિજ સ્ત્રી કરીને રાખી સહી, વીતક વાત હતી તે કહી. ૧૬૪
 ગરથ દેઈ છોડાવી જાળ, તસ સ્વામી તેડી તતકાળ;
 તે સ્ત્રી આપી કરી પસાય, એ સ્યાં કામ કર્યો તુલ્કા રાય ! ૧૬૫
 સુખે સમાધે નિજ ઘર રહે, આઘી વાત તો કવિયણુ કહે;
 જો જગદંબા સાનિધ કરે, વાણી સરસ વળી ઉચ્ચરે. ૧૬૬
 કવિયણુને મન હરખજ ભયો, ઉદ્ધાસ ત્રીજો પૂરો થયો;
 જો માતા તું હંસાસની, વાણી આપિશ મનભાવની. ૧૬૭
 તો ચોથો જોલી ઉદ્ધાસ, કરસ્યું વાણીનો પરકાશ;
 હરખ ધરી કવિ જોલે વાન, ભણે સુણે તસ નવે નિધાન. ૧૬૮
 ઇતિશ્રી વાના કવિવિરચિત શ્રી જ્યાનંદ કેવળી રાસ વિષે
 સ્ત્રી ચરિત્ર ઉપર મદન ધનંદ કથા, કમળપ્રભ પયીરથ સુદ્ધ અ-
 ધિકાર, પયીરથ પ્રતિજોધન, કમળસુંદરી પાણીગ્રહણ, લક્ષ્મીપુરી
 કન્યા ત્રણ પરિણયન, સંઘસાર રાજ્યસ્થાપન, રાજા શ્રીપતિ
 દીક્ષાગ્રહણ મોક્ષપ્રાપ્તિ, ત્રિખંડસાધન, વિજયસુંદરી ચરિત્રાદિ
 વર્ણન પૂર્ણ ત્રીજો ઉદ્ધાસ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્ધાસ-ચોથો.

(વસ્તુષ્ટં.)

માત ભગવતિ ભગવતિ ધરી તુલ્ય ધ્યાન,
સરસ કથા જ્યાનંદની ધરિય હિતને આપી વાણિય;
શ્રી વિજ્યાનંદ ગુરૂ નમી કરૂં, ચરિત્ર અતિ સરસ જાણિય.
ઉદ્ધાસ ત્રણ જે મેં કર્યાં, તે સવિ માત પસાય;
વળી આથો ઉદયમ કરૂં, ગી તું દેજે માય. ૧

(કુહા.)

સુખે રાજ જ્યાનંદ ત્યાં, ઇંદ્રપદે સુરલોક;
સંઘસાર જે તિહાં રહ્યો, દિન જાણે તસ ફોક. ૧
એક દિન જયરાજ પ્રતિ, સંઘ વિમાસે તામ;
ખંધીખાને સહી ધરૂં, કરૂં જો નિશ્ચે કામ. ૨
ઇંદ્રિયું વિમાસી નૃપ જ્યા, સ્ત્રીસ્ત્રી નિગ્રહ કીધ;
ઋદ્ધિ સર્વ તિણે અપહરી, પરધુ ખંધી હીધ. ૩
તસ મંત્રી અતિ વહ્નિહો, કરી પરપંચ અનેક;
સુરંગ દેઇ નિશ્ચે તિહાં, સહી તે કાઢ્યો છેક. ૪
લાખમીપુરે તે લાવીઓ, મન ધારી અતિ રંગ;
જ્યાનંદ જાણજ થયું, તવ તસ આબ્યો સંગ. ૫
ખહુ ઉત્સવસ્ત્રી મંદિરે, જયનૃપ કરે પ્રવેશ;
નગરલોક સહુ દેખતાં, તવ તિહા નમે નરેશ. ૬
હૃત એક ખહુ યોલણો, તેડ્યો ત્યાં દઇ-શીખ;
જો કામો તેં ર્યાં કર્યો, નિશ્ચે માંગીશ બીખ. ૭
વાંચી સંઘ મન ચિંતવે, જો સુખ માહું કામ;
પરધુ સરવ છોડી દિયો, જિમ રહે મારી મામ ૮

- જ્યાનંદ સુખ ભોગવે, દેવતેણી પરે તેહ;
માસ વસંતજ આવીઓ, ફાગ રમે સહુ જેહ. ૬
- સી સાથે રમવા ગયો, જળકીડાને કામ;
કીડા કરી પાળે રહ્યો, નિરખે વન અલિરામ. ૧૦
- લીલ એક એહવે સમે, સ્નાન કરી નિજ હાથ;
નૃપ આગળ ઊભો રહ્યો, બીજો કો નહિ સાથ. ૧૧
- પય પ્રણમી ઊભો રહ્યો, સાંભળ તું મહાધીર;
ત્રેલોક્ય પરવત હું વસું, કાળ મહાકાળજ વીર. ૧૨
- હહુ બંધવ સળળો થઈ, લીધું સીસહ રાજ;
આ વનમાં તે આવીઓ, કરો મુજ એતો કાજ. ૧૩
- જ્યા તેહ પૂઠે ગયો, તિહાં નવિ હીસે કાચ;
લીલ તેહ નાશી ગયો, ફરી ફરી વનમાં ભેજ. ૧૪
- વર વિમાન એહવે સમે, નર ઊઠો એક ત્યાંહ;
કરી પ્રણામ ઊભો રહ્યો, જ્યાનંદ છે જ્યાંહ. ૧૫
- વૈતાલજ ઉત્તરશ્રેણિમાં, નગર ભલાં છે સાંહ;
તેહતણે હું રાજ્યો, પ્રભ પાળું છું તાસ. ૧૬
- માહરે મુત એકજ ભલો, વળ્લુધ તસ નામ;
શિખર એક દીકું ભલું, તિહાં તિણે વાસ્યું ગામ. ૧૭
- તે ચાનક ચઉસકિતણું, કરે ઉપદ્રવ અનેક;
મરણી રોગ તે અતિ ઘણાં, કહેતાં નાવે છેક. ૧૮
- વળ્લુધ તે ચિંતવી, વિદ્યા સાધે ઉદાર;
ભોગણિયોએ ખોલવ્યો, પણ નવિ ચળ્યો લગાર. ૧૯
- રૂપ અનોપમ તવ કરી, એહવી બોલે વાણ;
નિશ્ચે સહી તુજને વફ, એ તું સાચું બાણ. ૨૦
- ઇણ વચને ચૂકો સહી, બાંધ્યો પત્તગપાસ;
મારી કૂટી ઇમ કહે, પરણો એ સાળાસ. ૨૧

- નિજ ઘર તે લેઈ ગઈ, કરે તે સખળું દુઃખ;
 દિન દેતે મેં સાંભળ્યું, ગઈ તરશ ને ભૂખ. ૨૨
- દક્ષિણશ્રેણિનો પતિ, ચક્રાયુધ રાજન;
 તેહની કડું હું ચાકરી, પણ નવિ દેવે માન. ૨૩
- મેં જઈને તેહને કહ્યું, પુત્ર છોડાવો એહ;
 કહે છોડાવું તો સહી, [પણ] ભૂહું બોલે તેહ. ૨૪
- તે દુખ અતિઘણુ સાંભરે, એહવે રાયનો દૂત;
 કન્યામાંગણુ આવીઓ, તે અતિ વાંકો ભૂત. ૨૫
- તવ મેં તસ ઉત્તર કીઓ, પુત્ર છોડાવે બેહ;
 સહી કરી તે સાંભળો, કન્યા પરણે તેહ. ૨૬
- એહવું વચનજ સાંભળી, મનમાં નાણે તેહ;
 નિમિત્તિયો મેં પૂછીઓ, ભાખી બાણે બેહ. ૨૭
- તવ બોલે તે પડિતો, સાંભળ ખેચર વાત;
 જયાનંદ જે આવશે, જય નૃપ જેહનો તાત. ૨૮
- એ કન્યા તે પરણશે, ત્રિલોકી રૂપ ન પાર;
 તુજ નંદન છોડાવશે, વિશ્વતણો આધાર. ૨૯
- તે હું ખેચર લીલ થઈ, તું આણ્યો ઇણે કામ;
 દુખભંજન જગ તું સહી, આવો મારે કામ. ૩૦
- વિમાને બેસી આવિયા, જિહાં ખેચરનો વાસ;
 પવનંજય તવ વીનવે, સાંભળ લીલ-વિલાસ. ૩૧
- ઇહાં વિદ્યા સાધ્યા પગે, ચઉસઠ વશ નવિ થાય;
 આહુતી સવળી આણીને, વિદ્યા સાથે રાય. ૩૨
- તવ યોગિનિ આવી તિહાં, કીધા કોઠ ઉપાય;
 જયાનંદ ચકો નહીં, પણ તે વાયા વાય. ૩૩
- એગિનિયો બહુ પરે નહી, આણી મન વિખવાદ;
 જયાનંદ મન ચિર કરી, ધ્યાન ધરે નિરાબાધ. ૩૪

અહગના એજ કાર્યસિદ્ધિતું રહસ્ય. (૧૭૬)

રૂપ અનોપમ તવ કરી, હાવ ભાવ કરે તેહ;
વચન રસાળજ વરસતી, નયણે દાખે નેહ. ૩૫

(ઢાળ ૧ લી.)

તું તો જ્યાનંદ મહારાય, અમો સેવશ્યું તાહરા પાય;
અમો યોદ્ધું છું કર જોડી, રખે નાખત હોય વખોડી. ૧

અમો સહિય સમાણી ટોળી, દીસતી ભાંભર લોળી;
અમ વચન જિસ્ત્યાં રંગ ચોળી, અમ નયણાં અમિય કચોળી. ૨

અમો રૂપે રંભ સરીખી, તુમે જુઓ નયણે નિરખી;
એક વાર હસીને યોલો, એણી વાતે હેડું યોલો. ૩

તુંતો ગુણહતણો સહી દરિયો, નવ નિશ્ચે તું અમ વરિયો;
અમો કેવળ તાહરી દાસી, અમો થઈ રહેશું ગૃહવાસી. ૪

અમો યોદ્ધું વચનજ સાર, વળી નાટક કરું ઉદાર;
તવ રંભતણી પરે ગાવે, લળીલળી તે પાસે આવે. ૫

એમ સ્ત્રીચરિત્રજ દાખે, તે સઘળું મજાજ પાખે;
નયણુ-આણે તે તાડે, કામિજનનાં ચિત્તજ પાડે. ૬

અમો ત્રણભવનગતિગામી, એ નિશ્ચે બાણો સ્વામી;
અમે દરસણુ દેવ તે વાંછે, જોવા જન મોટા ધ્રુવે. ૭

તુમશ્યું લાગો રંગચોળ, તુમશ્યું વંછું રંગચોળ;
તુમે ચિત્ત અમારે પેઠા, અતિ નિહુર થઈ શ્યું બેઠા. ૮

તોય વીર ધ્યાન ન ચૂકે, ત્યારે વિદ્યાદેવી હૂકે;
મહાભવાલિની આવી તામ, કર જોડી કરે પ્રભામ. ૯

તવ ચોગિની ત્યાંહથી ત્રાહી, દશેદિશે સઘળી નાહી;
જય જયરવ બ્યાખ્યા મહિયે, મહા ધીર પુરૂષ સહી કહિયે. ૧૦

ચક્રે મોગર ભાથા આપે, ધનુષ ખડગ તે વળી થાપે;
તું સહી મોટો મહારાય, ઘણા ભૂપતિ સેવશે પાય. ૧૧

(ઢાળ ૨ છ-દેશા ચોપાઘની.)

- વિદ્યા પૂરણ થઈ તે જિસે, જવાળામુરી વળી આવી તિસે;
 બોલે ભલો સહી તું વીર, માંગ માંગ વર આપું ધીર. ૧
- આકર્ષણી એક વિદ્યા સાર, તેથી લહિયે બહુ જયકાર;
 તે આપી આણુમાંગી વળી, દેઈ વર ને દેવી ટળી. ૨
- કરે પારણું જયા મન રીસ, ગ્રહી યોગિની પાડે ચીસ;
 વળ્યુદ્ધ મૂક્યું તતકાળ, તવ તે સર્વે મૂક્યાં બાળ. ૩
- તવ દેવી તે લાગી પાય, રાખ્યા અભ્યાગત ત્યાં રાય;
 આગત સ્વાગત સુપરે કરી, ઇમ કરતાં આવી શર્વરી. ૪
- શૂને મંદિર ઉત્તમ કામ, નિજ નિજ થાનક લે વિશ્રામ;
 મુરી સર્વ તે થઈ એકઠી, કંટેશ્વરીને કહે મનમઠી. ૫
- તે સર્વેની વડી છે દેવી, તેહની સુર નર સારે સેવ;
 છે અતિ વરવી બોળે વાણ, હું ચૂકાવું સહી નિરવાણ. ૬
- રૂપ સરૂપ કરીને વહી, જયાનંદ જિહાં સૂતો સહી;
 સ્ત્રીચરિત્ર દેખાડ્યું બહુ, એકે છલે કેતું કહું. ૭
- શિયળ ન ચૂકો એક લગાર, મેરૂતણી પરે નિશ્ચળ સાર;
 તૂઠી દેવી હે આભરણું, નિજ તનુ માને કનકજ વર્ણ. ૮
- જોગિની પ્રતિ કંટકા કહે, એ નર સરખો કો નવિ લહે;
 એહનાં ચરણાં સેવો સહી, એ મેં વાણી તુમને કહી. ૯
- તવ ચોસઠી નમે કરજોડી, આભરણ સ્ત્રીનાં આપે કોડી;
 વળવેગ મૂકાવી કરી, તિહાંથી આવ્યા ઉલ્લટ ધરી. ૧૦
- વળવેગ તે બોલ્યો વાણ, ઓ દીસે વૈતાલ્યજ બાણ;
 સિદ્ધકૂટની યાત્રા કરો, જિમ ભવસંતતિ પાતક હરો. ૧૧
- તવ તે યાત્રા કરવા ભણી, તે ત્રણે ચાલ્યાં જિન સુણી;
 એટલે વિદ્યાધર શુણ્વંત, પય પ્રણમીને બોલે સંત. ૧૨

- અંદ્રજસા તે નામ ઉદાર, પય પ્રણમીને કરે જીહાર;
જ્યાનંદ પ્રત્યે તે કહે, મહા દુઃખ મુજ હૈડે દહે. ૧૩
- તું છે મહા પુરૂષ સહી જાણ, તુજથી મુજ દુખ થાશે હાણ;
ગિરિ વૈતાલ્ય નગર છે એક, પ્રીતિવરધન રાજા છેક. ૧૪
- મદનમંજરીસ્થુ વિલસે ભોગ, ઘૂત દુકાળ કદા નહીં સોગ;
નંદિની એક હવી અભિરામ, અંદ્રકાંતા છે તેહનું નામ. ૧૫
- રૂપે તે અપહરને દમે, વાંકી ભમુહ-ધનુષસ્થુ રમે;
સૂરજ કોટી થયો પ્રકાશ, અલવે જાણે લખમી-વાસ. ૧૬
- એક દિન સ્ત્રીસ્થુ કીડા ગયો, સ્નાન કરી સરપાળે રહ્યો;
દેવ એક આવ્યો તિજુવાર, સ્ત્રી અપહરી ગયો જ ગમાર. ૧૭
- હું પિણુ તેહની ધાયો પૂંઠ, ભૂમિ પડયો શિર મારી મૂંઠ;
તેહની સુધી મેં જાણી નહીં, તિણે દુરંદ મુજ કાયા દહી. ૧૮
- વડો રાય ચક્રી છે જેહ, વીતક વાત કહી સવિ તેહ;
તેણે શોધાવી અતિ ઘણું, નામ ન જાણે કો તે તણ. ૧૯
- ઉચ્ચાટિયો હું બેઠો જામ, વિજ્ઞાની ગુરૂ આવ્યા તામ;
વંદન કાળે હું તિહાં ગયો, કરી પ્રણામને બિલો રહ્યો. ૨૦
- શ્રી ગુરૂ ધર્મ-દેશના કહે, મુજ મનમાંહિં ચિંતા વહે;
ગુરૂ કહે તુજ મન નહીં ઠામ, સ્ત્રી ચિંતા છે મનમાંહિં સ્વામ. ૨૧
- ગુરૂ બોલે નગરી ધન નામ, શ્રીપતિ એક વસે તિણુ ગામ;
સુતા તેહની મણિમંજરી, રૂપે રંભા હારે સુરી. ૨૨
- એક દાડો તે શ્રીજિનધામ, આવી પૂજા કેરે કામ;
મંત્રી નંદનને થઈ દ્રષ્ટ, કામે તસ બહુ પાડયું કષ્ટ. ૨૩
- મંદિર તવ તે નિશ્ચે જઈ, મંચક માંહિં પોઢયો સહી;
તવ તાતે તસ લાહી સંકેત, બીજી વર એ કન્યા કેત. ૨૪

શ્રીપતિ શાહતણે ઘર જઈ, કન્યા માંગે તિહાંકણે રહી;

શેઠ લણે નાપું સુજ આળ, ઇણ વાતે સુજ લાગે ગાળ. ૨૫

ખેદ અહીંને પાછો વળે, મંદિર જઈ નરપતિને મળે;

એહજ નગરીનો જે શેઠ, કૌશલ લહુડો દેશલ જેઠ. ૨૬

કૌશલને પરણાવી તદ્દા, સુખસાગરે તે ઝીલે સુદા;

ત્રીલે બ્યવહારી તિહાં વસે, મેણુપ નામે ધન બહુ તસે. ૨૭

પુત્ર ચ્યાર છે બહુ ગુણુ લયો, સેણુગ રેણુગ ધરણુગ ધર્યો;

ચોથો ધનગ એહવે નામ, આપ આપણે વરતે કામ. ૨૮

મેણુપશાહ તે ગરદો થયો, કુળશા ચ્યાર ભરીને રહ્યો;

ચિહું ઘર-ખૂણે ઘાટયા વળી, સુણુને પુત્ર ન બોલું અળી. ૨૯

નામ લખ્યાં છે આપ આપણાં, સુઆ પછી લેલે તે તણાં;

માહોમાહે કો બોલો રખે, એ ધન મેં ઉપાયું દુખે. ૩૦

મેણુપ તે પરલોકે ગયો, દુવાદશો તે પૂરો થયો;

તવ તે ભાઈ મળી આવીઆ, માહોમાહે જણુ ફાવીઆ. ૩૧

કળશ ચ્યાર ઉઘાડયા જામ, માહિં દીડું એહડું નામ;

એક માહિં ઘાલ્યાં છે હાડ, બીજા માહિં કાગળ ચાદ. ૩૨

મૃતિકા ત્રીજામાહિં રહી, ધન થોડું ચોથામાહિં સહી;

તે દેખીને ચ્યારે તામ, કરે વઢાવઢ લણે ગામ. ૩૩

નરપતિ આગળ તે તવ કહે, કર જોડીને ઊભા રહે;

મંત્રીને કહે નરપતિ વાણુ, એ સમજવો મકરો કાણુ. ૩૪

મંત્રીયે તે નવિ પ્રીછવ્યા, તવ રાજા મન વિસ્મય હવા;

નગરીમાહિં વાહો રાંગરો, એહવી વાણી મુખ ઊચરો. ૩૫

એહનો જે ભાજે વિષવાદ, શેરી શેરી એહજ સાદ;

મંત્રી કરીને થાયું મુખ્ય, વડો કરીને બાણું^૩દખ્ય. ૩૬

અધિકાર લોભથી વધેલી ધૃત્યા. (૧૮૩)

દેશલ કોશલ લાઈ જેહ, દેશલ ^૧પડહ છમે જઈ તેહ;
 તે ચાલી આબ્યો નૃપ-પાસ, રાજ માન દિયે ઉદ્ધાસ. ૩૭
 વણિગપુત્રને તેડયા વળી, તે આબ્યા સહુ સાથે મળી;
 દેશલ બોલે મધુરી વાણ, તાતે ભલું કર્યું સહિનાણ. ૩૮
 કળશ એકમાંહિં હાડજ ભર્યા, ^૨ચોપાં સઘળાં તેહનાં કર્યા;
 બીજમાંહિં માટી કહું, ખેત્ર ધાન મંદિર તસ સહું. ૩૯
 ત્રીજે કાગળ બાણો જેહ, બ્યાજ વાહણ નિશ્ચે લહે તેહ;
 ચોથે રોકડ દેને મળે, લેખું કરતાં સરખું ભળે. ૪૦
 થઈ રળીઆયત મંદિર ગયા, રાય બહુ રળીઆયત થયા;
 મંત્રીશ્વરપદ આપે રંગ, દેશલ ન લિયે વ્રત અભંગ. ૪૧
 દેશલનું વાંચું જગ માન, કાળમુહા તે થયા પ્રધાન;
 સિદ્ધપુરી-વૈરી બળવંત, દેવગિરિ રાજ જયવંત. ૪૨
 તેહનો ભય સખળો ઊપનો, રાજ કહે જઈ કીજે વિનો;
 મંત્રી એક તિહાં જઈ રહ્યો, ભેટ મૂકીને એહવો કહ્યો. ૪૩
 તવ મંત્રી દેશલ દાખવે, દેશલ તેડી કહિયે હવે;
 તે સવિ મેળ કરી બાણશે, નિરભયપણું નગરી આણશે. ૪૪
 ભેટ ઘણી દીધી અતિ કાર, હય ગય રથ નવિ લાલે પાર;
 દેશલને દેઈ બહુ માન, દેવગિરિ બાબો દિયો દાન. ૪૫
 દેશલ દેવગિરિ તે ગયો, કરી પ્રણામને ઊભો રહ્યો.
 ભેટ સરવ તે આગળ ધરી, અમ રાજ તુમ મૈત્રી કરી. ૪૬
 મંત્રી કૂડ કર્યું એક બહુ, ^૩રેણુ ઘડો એક છાનો કહું;
 અતિ સુવસ્ત્રે તે વીંટીઓ, દેશલથી તે છાનો કિયો. ૪૭
 બાણ્યું એ દેશલ બાણશે, ભેટમાંહિં કુંભ એ મૂકશે;
 વિણુ આપધિયે' ટળશે બ્યાધિ, મંત્રી બાણે થાય સમાધિ. ૪૮
 શ્રીચંદ રાજ છે અતિ રીસ, મારે દેશલ બાણે ઇશ;

---

૧ ઢંઢેરાનું બીહું ૪૬૫બ્યું. ૨ ઢેર ઢાંખર પશુ. ૩ ધૂળ.

(૧૮૪)

જયાનંદ કેવળી.

એહવું બાણીને ઘાલિયો, શ્રીચંદ રાજ તે કર લિયો. ૪૯
તે દેખી રાય થયો હેરાણ, એહના સહી ઉઠાણું પ્રાણ;
તવ દેશલ છે બુદ્ધિજ ઘણી, સ્વામી કથા છે એહની ઘણી. ૫૦
નગર સિદ્ધપુરી મરગી બહુ, દેવી આરાધી બેઠાં સહુ;
ત્રણ દિન બેઠાં પાણી પાને, દેવી આવી વાણી ભાને. ૫૧
રેણુ-કુંભ હું આપું જેહ, મસ્તક તિલક કરેજો તેહ;
તેહનો રોગ હશે અપહાર, તસ ઘર નિશ્ચે જયજયકાર. ૫૨
એટ ભણી તુમને 'પાઠવી, એહનો મહિમા ન શકું કવી;
તે રાજ તવ થયો સંતુષ્ટ, લાજે લાલજ બાંધી મુષ્ટ. ૫૩
એટલે તિહાં છૂટો ગજરાજ, રાય કહે એ સૂધું કાજ;
જો એ 'દંતીને વશ કરો, તો એ 'રજનો મહિમા ખરો. ૫૪
તવ દેશલ સમરે ગજમંત્ર, પ્રથમ આવતો તેહજ ચંત્ર,
ગજ આણીને બાંધ્યો બાર, બાય ઘાસ ને પીયે વારિ. ૫૫
દેશલને નૃપ કરે પસાય, વસ્તુ ઘણીં ઊપર ગજરાય;
તે જવ સિદ્ધપુરિ મારગ ધયા, તવ તે મંત્રી સાહમા ગયા. ૫૬
પાય લાગીને કરે પ્રણામ, કર્યો અન્યાયજ રાજો મામ;
નહીંતો રાજ મારે સહી, એહ વાત તુમો કહેવી નહીં. ૫૭
દેશલ નૃપ વીનવિયો જિસે, સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો તે તિસે;
રેણુ-કુંભનો જે વરતાંત, તે નવિ ભાજે એહવો સંત. ૫૮
એ સંબંધ સુણીને ભૂપ, દેશલ તારું દેવસરૂપ,
આપે ધન કણ કંચન કોડ, દેશલ ન લિયે મતની ખોડ. ૫૯
કોડી એક તે લીધી નહીં, ગાજતે પુહતો ઘર સહી;
તોયે રાજ બહુ હિત કરી, 'તૂપતણા બહુ કુંભજ ભરી. ૬૦
શાલિ-સકટ સહસ દશ બાણ, દેશલ મંદિર લાબ્યા પ્રાણ;

૧. મોઢલી. ૨. હાથી. ૩. ધૂળ. ૪. ધી.

દેશલ કહે માહરે ખપ નથી, ત્રત લીધાં છે દોહિલે મથી. ૬૧
 કોશલને મન વાધ્યો લોભ, છાનું રાખ્યું ંધવ મોભ;
 ત્રત પંચમ કીધું તિલે ભાંગ, દેશલ ચારિત્ર લીએ અભાંગ. ૬૨
 નિરતિચાર પાળીને જેહ, સ્વર્ગ સાતમે પુહતો તેહ;
 કોશલ મરીને વ્યંતર થયો, ચવી દરિદ્રી વિપ્રજ ભયો. ૬૩
 વિપ્ર મરી થયો વણિગજ દેહ, દુખી દરીદ્રી નહીં સંદેહ;
 ંધવ વડો હતો જે દેવ, સ્વરગ સાતમે કરતો સેવ. ૬૪
 તેણે આવી વણિગને કહ્યું, ત્રત ભાંગ્યેથી એ ક્ષણ લહ્યું;
 હવે નીસર કે બૂડું સહી, ંધવ દેવે વાણી કહી. ૬૫
 તવ તેણે ચારિત્રજ ધરી, મેલી કાયા નિર્મળ કરી;
 મરી દેવલોક સાતમે, બેહુ ંધવ તે સુખભર રમે, ૬૬
 તિહાંથી ચવી હુઆ જુજુઆ, નૃપતિ-કુળે બેહુ રાજા હુઆ;
 રાજરમણિ બહુ પામી હતી, લઘુ વય મુજ આવી શુભ મતી. ૬૭
 ચંદ્રવેગ તું કોશલ ભણ, હું દેશલ તેહ મનસ્યું આણ;
 મુજ સદ્ગુરૂ મળ્યા ભવતાર, તવ મેં લીધો સંચમ ભાર. ૬૮
 સ્વામી સ્ત્રીયતણો કુણુ જીવ, પ્રથમ ભવે તે નારિ સદીવ;
 મંત્રીપુત્ર મરી થયો જીવ, રમતી દીડી સો પરતખ્ય. ૬૯
 વળકૂટનો વળમુખ જેહ, લેઈ ગયો સહી ભણો તેહ;
 ગિરિ વૈતાલયતણો કૂટ ભણ, તેહજ હરી ગયો મન આણ. ૭૦
 વળાચુધને મૂકાવશે, જોગિનીશું સંગ્રામજ થશે;
 તેહ પુરૂષજવ અહિં આવશે, તાહારું દુખ તવ મોચન થશે. ૭૧
 તે તુજ પુત્રીનો ભરતાર, તુજ સ્ત્રીનો મૂકાવણહાર;
 સ્વામી એ દુખ ટાળો સહી, ગુરૂ ંધવ એ વાણી કહી. ૭૨
 એ ચ્યારે તવ બહુ ગુણ ભર્યાં, વળકૂટ આભ્યાં ? અસિ ધર્યાં;
 વિદ્યા સઘળી તે મન ધરી, નવપદ કેરું ધ્યાનજ ધરી. ૭૩

વળમુખને જાણુજ કર્યું, તવ તસ મનહું કોધે ભર્યું;
 મહા સંગ્રામ થયાં અતિ ઘણાં, કહેતાં પાર નાવે તે તણાં. ૭૪
 સ્ત્રી મૂકાવી સુર ખાંધિયો, દેઘ સમકિતને શ્રાવક કિયો;
 સુખે સમાધે તે નિજ ઠામ, ચ્યાર પુરૂષ તે આબ્યા ગામ. ૭૫
 વળવેગ નગરીમાં વહી, નગર ઘણું શણગાર્યું સહી;
 આગત સ્વાગત બહુપરે કરે, જયાનંદ સુપરે સંચરે. ૭૬
 તવ વિદ્યાધર આબ્યા આઠ, પાયે પ્રણમી રતુતિ ભણે પાઠ;
 સ્વામી સુણો વચન જે કહું, અમો આઠે વૈતાઠયે રહું. ૭૭
 નિજ નિજ પુરનાં વિલસું રાજ, શ્રી જિનધર્મતણાં કહું કાજ;
 એકએકને કન્યા ચ્યાર, બત્રીશે તે કર્યો વિચાર. ૭૮
 એકજ વર પરણેશું ખરું, નહીં તો નિશ્ચે 'યમને વર';
 ઈસી પ્રતિજ્ઞા તે કરી રહી, બીજા વરને બહુ નહીં. ૭૯
 ચંકીરાય તે વાણી સુણી, દ્વત એક આબ્યો અમ ભણી;
 કન્યા બોલી હવડાં નહીં, પરણ્યાતણો સમય જવ સહી. ૮૦
 દ્વત ગયો તે ચંકીતણો, અમ મન હુએ ઉચાટજ ઘણો;
 અમો આઠે બેઠા એક ઠામ, શી પેર કરવી એણે કામ. ૮૧
 ઝગઠે એહસ્યું નવિ પૂગિયે, નાઠાં એહથી નવિ છૂટિયે;
 સ્વરગ મૃત્યુ પાતાળે જેહ, કો નવિ દીસે રાખે તેહ. ૮૨
 અમો ઉચાટ કહું છું જિસે, 'નિમિત્તિયો એક આબ્યો તિસે';
 તેહને પૂછ્યું પ્રણમી પાય, તવ તે બોલે બેશીરાય. ૮૩
 ચંકીનું દિન થોડે સહી, રાજ જયે તસ વેશું વહી;
 ચંદ્રવેગ-સ્ત્રી મૂકાવશે, વળવેગસુત છાડાવશે. ૮૪
 તો તુમ પુત્રીનો ભરતાર, ચંકીનો ઉચાપણહાર;
 તે સાંભળી અમો હર્ષિત થયા, પય પ્રણમીને બોલજ કહ્યા. ૮૫

૧પસાહ કરીને આવો જિહાં, તે ખત્રીસે સમરે તિહાં;
 જયા કહે અવસરનું કાજ, હવડાં ખેડાં કરજો રાજ. ૮૬
 ચંદ્રવેગ વજ્રવેગની જેહ, કન્યા ખેડુયે પરણ્યો તેહ;
 સુખે સમાધે સુખ ભોગવે, શ્રીજિનઆણુ હૃદય ભોગવે. ૮૭
 તવ આબ્યો વળી ફૂતજ તેહ, ચક્રી કન્યા માંગે જોહ;
 વજ્રવેગ કહે કન્યા વરી, તે કેમ આવે બોલો ફરી. ૮૮
 ફૂત ભણે પરણી મોકલો, નહીંતો ચક્રી સહી નહીં ભલો;
 સુપુરુષનું એ કામજ નહીં, પરસ્ત્રી દોષજ લાગે સહી. ૮૯
 બહુ ધન દેઈ ફૂત પાઠબ્યો, વિનય વચન કહીને આઠબ્યો;
 નગરી ચક્રીતણે પહુંત, વિનય કરીને બોલો ફૂત. ૯૦
 સ્વામી તે કન્યા સહી વરી, પરણી કિમ આપે દીકરી;
 વજ્રવેગ ચંદ્રવેગજ જેહ, બહુ વિનયસ્થુ પ્રણમ્યા તેહ. ૯૧
 વજ્રવેગ તવ કરી વિચાર, વાગપદ્ મંત્રી એક સાર;
 તે પાઠવિયો ચક્રી ભણી, વિનયવચનથી રંજે ધણી. ૯૨
 ૨વાગપદ્ તે ચાલી જાય, વિનય કરીને પ્રણમે પાય;
 સ્વામી તું મહારાજા સહી, જોહ વાત પિણુ જુગતી નહીં. ૯૩
 સમરથ તું સહી દેવ કયાળ, પ્રભા સર્વ છે તાહરાં આળ;
 તું પ્રદાને તું જગદીશ, તું કાહાનક ને તુંહીજ ધીશ. ૯૪
 સ્વામી કૃપા કરો તુમો આજ, તો મન વંછિત સીએ કાજ;
 વિનયવચન ચક્રી રંજિયો, મંત્રી પ્રતિ તવ ઉત્તર કિયો. ૯૫
 કન્યા વજ્રસુંદરી તેહ, પ્રીત ધરી પરણ્યો છે જેહ;
 દાસીપતિપટ નામું લખી, મસ્તકે ઘાતે તો તે સુખી; ૯૬
 દાસી ચક્રીતણી વળી લખી, કંકણ ધરે તો એ સહી સુખી;
 ઇંહાં આવીને પ્રણમે તેહ, સુજ પુત્રીજ ભણાવે જોહ. ૯૭

૧. કૃપા કરીને. ૨. બોલવામાં ધણીજ હુશિઆર. ૩. છોડ-
 બેટાબેટી છે.

(૧૮૮)

જયાનંદ કેવળી.

- ચક્રીદાસીનો ભરતાર, મસ્તક ઘાતે તો જયકાર;
એહ વચન અમારું કરો, તો ઘર બેઠાં લીલા વરો. ૯૮
- મંત્રીયે તે સવિ સદ્દયા, ચક્રીરાય જે બોલજ કદા;
મંત્રીયે તે કર્યું પ્રયાણ; જયાનંદને કીધું જાણ. ૯૯
- તવ આબ્યા નર ચક્રીતણા, અતિ માઠા ને દીસે ઘણા;
જયાનંદ તવ શી પરિ કરે, વજસુંદરી રૂપજ ધરે. ૧૦૦
- કટક-માંહિ જે સુલટજ ભલા, તે ટાળી કીધા મહાબલા;
૧સે-પંચની કીધી ફેાજ, બાણે સુદતણાં જે ચોજ. ૧૦૧
- તેહનાં રૂપ કર્યો સ્ત્રીતણાં, ૨આયુધ છત્રીસે લઈ ઘણાં;
વિમાન એકજ મોટું કરી, પંચસયાં એકજ સુંદરી. ૧૦૨
- ચક્રીનગર તે વેગે ગયા, રાજસભામાંહિં ઊભા રહ્યા;
તવ રાબયે દીધાં માન, નૃત્ય કરે ને ગાયે ગાન. ૧૦૩
- નાટક દેવતણાં તવ કરી, ચક્રીતણું ચિત્ત લીધું હરી,
મહા પ્રસાદ રાબયે કરી, લણવા મૂકી નિજ કુંઝરી. ૧૦૪
- શીખે કળા નાટકની એહ, જયાતણા ગુણ ગાયે તેહ;
ગીતગાન ને વીણા રંગ, બાણે તાલતણા તે ભંગ. ૧૦૫
- સુંદરી કહે જયા કુણ હવો, નિત ઉઠીને તેહને સ્તવો;
મહારાજ છે તેહનું નામ, રૂપે બાણે બીજે કામ. ૧૦૬
- ચક્રસુંદરી પ્રતિજ્ઞા કરે, જયાનંદ સહી મુજને વરે;
વળી વચન તે એહવાં કહું, પરણે નહીં તો કાયા દહું. ૧૦૭
- જયાનંદ મન જાણી ધીર, હૃદયતણું વળી લીધું હીર;
સુંદરી પ્રતિ તવ વાતજ કહી, આવો જય દેખાડું સહી. ૧૦૮
- વિમાનમાંહિં તે સઘળો સાથ, પંચસયાં સ્ત્રી રૂપે ભાથ;
આયુધ સઘળાં સાથે ધરી, ચક્રસુંદરી સાથે કરી. ૧૦૯

નગરીમાંહિં સહુ દેખતાં, બાહેર ચાલે જન પરખતાં;
રાજસભાએ જઈને રહ્યા, ચક્રી પ્રતિ તવ બોલજ કહ્યા. ૧૧૦
ચક્રવર્તિને કહે વળી એમ, રાજ-લોક સહુ સુણ્યો તેમ;
ચક્રસુંદરી કન્યા જેહ, જયાનંદ સહી પરણે તેહ. ૧૧૧

(શ્લોક.)

રાજ સૌધોપરિસ્થિતવા, બુધોષ પ્રોમ્યકૈશ્વસા;
લોરાજ રાજ લો! ખેટા, શ્રૂયતાં વીર માનિન: ૧
અકાયુધસુતામેતા, મપદ્મ્ય ત્રભમ્યહમ;
શ્રી જયાય કુમારાય, સમોચયતુયો બળી. ૨

(ચોપાધ.)

ઈત્યુ' કહીને બાહેર ગયા, સુભટ સવે તે પૂઠે થયા;
સ્ત્રી રૂપે' છે જે ઝૂંઝાર, અતિ બળિયા ને રાજકુમાર. ૧૧૨
તેહરયુ' યુદ્ધ કર્યું અતિ ખરૂં, તેહતુ' વર્ણન કેતું કરૂં;
સ્ત્રીની ઝડી તે લાગી ઘણું, ફળ ભાણું તે ચક્રીતાણું. ૧૧૩
તે સાંભળી નૃપ કોપે' ભયો, મંત્રીને તવ સાદજ કર્યો;
રણુભંભા દેવારો સહી, ચક્રીરાયે' તે વાણી કહી. ૧૧૪
રણુવાજિત્ર તે વાગે ઘણું, ફળ સઘળું મેળે આપણું;
ગજ આરોહી થયો અસવાર, ભોજક ભાટ ભણે જયકાર. ૧૧૫
ગજ બેસીને ચાલે જિસે', કુ શકુન મારગે થાએ તિસે;
છત્ર પહયુ'ને આમર ખડયાં, સાહામી છીંક સ્વાન બે ભડયાં. ૧૧૬
તે દેખી મંત્રી ભણે રાય, ઇણ શકુને નવિ દેવો પાય;
સ્ત્રીતું રૂપ એ તું મમ બાણુ, જયાનંદ એ સાચી વાણુ. ૧૧૭
રાય ન માને જે થયો અંધ, મંત્રી ભણે કોઈ કીજે અંધ;
દેશ દેશના તેડો રાય, ફળ આપણું જિમ પુરૂં થાય. ૧૧૮
ઠામ ઠામના તેડયા ભૂપ, સમરતણાં તે લહે સરૂપ;
મળ્યું સૈન્ય નવિ લાસે પાર, ત્રીશ અક્ષોણી મળીઓ ભાર. ૧૧૯

જયાતણા છે ભૂપતિ ઘણા, તેડાની નવિ કીધી મણા;
પવનવેગ ચંદ્રવેગજ જેહ, લોગવેગ વજ્રવેગજ તેહ. ૧૨૦

આબ્યા વીરધવળ જયસાર, માલવંત અરિગંજન ભાર;
વાયુવેગ નરવેગ વખાણ, ચંદ્રપ્રભ નરપ્રભ વળી જાણ. ૧૨૧

મળ્યાં કટક નવિ લાલે પાર, આપ પરાયા એકાકાર;
મળે કટક સરવાળે ભેય, પનર અક્ષોણી સંજ્યા હોય. ૧૨૨

મેહુ દળ વાજે કાળી તૂર, મેહુ ખળિયા સખગા શૂર;
પ્રથમ દિવસ માંડયું સંગ્રામ, ચક્રી સેનાની ચૂકયો તામ. ૧૨૩

જયાતણો સેનાની જેહ, વજ્રવેગ સહી કીધો તેહ;
માંહોમાંહે તે મેહુયે ભડયા, જાણે વૃક્ષ લતાયે જડયા. ૧૨૪

હય ગય તે મહુ ખીણજ થયા, સુહડ હતા તે રણમાંહિ રહ્યા;
ચક્રીતણો સેનાની જેહ, વજ્રવેગે તવ ગ્રહિયો તેહ. ૧૨૫

ખાંધી જયાતણે કર ધરે, પાય આઠિલ જંજીરજ ભરે;
પ્રથમ દિવસનું એ સંગ્રામ, ચક્રીની તવ ભાગી મામ. ૧૨૬

(ઠાળ ૩ છ-દેશી ચરણાકુળ છંદ જેવી.)

ફિન ખીજે માંડયું સંગ્રામ. ચક્રીપુત્ર ચઉ આબ્યા તામ;
હય ગયતણી તવ મેલી કોડી, સરખા સરખી હીસે ભેડી. ૧

જયાતણા ભટ અતિ છે વારૂ, પવન ચંદ્ર તે કીધ પાહારૂ;
આયુધ સઘળાં તે મહુ કરમે, દંડાયુધ છત્રીસ સહ રમે. ૨

મદા ગુરજ મહુ ગોળા જેહ, નાળથકી મૂકયા તેહ;
ખાણતણા તવ વરસે મેહ, ઈંચોમે સૂરજ છાયો છેહ. ૩

ચંદ્ર પવન તે મેહુયે ભાગા, જઈ જયાને ચરણે લાગા;
તવ ઉઠયો જયાનંદ ધીર, હાકે રાખ્યા ચ્યારે વીર. ૪

ક્ષણ એકમાંહિ તે પરિ કીધી, દેવતણી મહુ વિદ્યા સિદ્ધી;
તે ચ્યારે ગ્રહિયા પ્રભુ પોતે, ચક્રી તાત તેહના ભેતે. ૫

નાગપાશે તે બાંધ્યા પૂર, ફડી કરીને નાખ્યા ફરે;
દિન બીજાનું એ સંશ્રામ, ત્રીજે વળી આરાધ્યું કામ. ૬

(હાળ ૪ થી)

દિન ત્રીજે વળી માંડયું જૂઝ, ચક્રી વચન તે શિર ધરિયું એ;
સત પુત્ર આવીઆ બહુ દગ લાવીઆ, પાયક તણી સંખ્યા નહીંએ ૧
જ્યાતણા વડ સ્ત્રીરૂપે સત, કરે યુદ્ધ તે સજજ થઈ એ;
સૈન્ય બહુ મળ્યાં માંડોમાંડે, જિમ કો સાજન લેટણું એ. ૨
મળ્યું અલેખે લોક લખ્ય દેખે, મેરૂપરે કોય બલિયે એ;
મહી તવ ગજજે હક્કે તે વજજે, શેષ તે ભારે સળસલે એ. ૩
સુહૃદ તે ગજજે હુડું તે ભજજે, બંદીજન જય જય કરે એ;
તેણે સમે બળીઓ દિન સહી વળીઓ, જ્યા તણા જગ બલિયે એ. ૪
ચક્રીસુત ભાગા જ્યા ભડ સાભ, પુણ્યવશે તે વસ કરે એ;
અહી તવ વળીઆ તે બહુ બળીઆ, જ્યા તણા પાય અણસરે એ. ૫
ત્રીજે ફહાડે તે સંશ્રામનું, ચક્રી મન અતિ દુખ ધરે એ;
ચોથે ફહાડે પુત્ર હજારને, ચક્રી તે બહુ સજ કરે એ. ૬

(હાળ ૫ મી—દેશી ચોપાધની.)

સહસ કુમર આબ્યા તિહાં ચડી, જ્યાતણે મન ચિંતા પડી;
પંચસયાં સ્ત્રી રૂપે જેહ, સળગ થઈને આબ્યા તેહ. ૧
તેહની તુડી કરી નવિ ચક્ર્યા, જ્યાતણા ભડ પછા લક્યા;
તવ તિહાં આબ્યા જ્યા કુમાર, નાગપાશ તે બાંધ્યા સાર. ૨
તે સઘળાને અહીને રહ્યા, ચક્રી પ્રતિ જોળ વળી કહ્યા;
સ્ત્રી શું કરી જાણેશે યુદ્ધ, એતો કહિયું વચન વિરૂદ્ધ. ૩
તવ ચક્રી મંત્રીને કહે, કિણ વાતે હવે મામજ રહે;
કન્યા પરણાવો જો એહ, પાય પ્રણમીને દાખો નેહ. ૪
એહને સુર નર સાનિધ બહુ, ત્રિલુવનમાંડિં જાણે સહુ;
એહ જ્યાનંદ રાજા સહી, એહને ચરણે પ્રણમો જઈ. ૫

ચક્રી કહે વચન એક કરે, સાત દિવસ પટ માથે ધરે;
 એ સુજ પ્રતિષ્ઠા પૂરવી, તો પુત્રી પરણાવી હવી. ૬
 દાસીપતિ પટ નામું લખે, કન્યા પંચ પરણાવું સુખે;
 નગર પંચતણું દેઉં રાજ, બહુ પરિ સારું એહનાં કાજ. ૭
 જયાનંદે તે સુણિયા બોલ, બાણે વાગા પોલા ઢોલ;
 તો એહને મૂકું જીવતો, મહારા વચનતણો કરે મતો. ૮
 સુજ સેવક એ અક્ષર લખી, પટ ઘાતે તો થાએ સુખી;
 ભરત અરધનું આપું રાજ, ચક્રીનાં સવિ સારું કાજ. ૯
 તિણુ વચને ચક્રી મન રીસ, એહને મારું ચઢતે દીસ;
 એહવું કહી ચઢ્યો સંગ્રામ, મળ્યાં કટક બહુ તેણે ઠામ. ૧૦
 ઝોપધી એક અછે અભિરામ, સિંહરોહણી (સંરોહિણી) તેહનું નામ;
 તે ઝોળીને પાએ ચઢા, સુભટ સહુ સાબ સહી તઢા. ૧૧

(ઢાળ ૬ ફી-ચાલ તોટક છંદ જેવી.)

ઝૂઝારા ઝૂઝે વીર વડા, રણુ ગજજે ભજજે ભીમ ભડા;
 રણુ કાહલી વજજે તૂર નવા, બાલાપણુ આપણુ આજ હવા. ૧
 અણીઆલા કાળા કુંત વળી, પંખાલા પૂંખે પૂંખ મળી;
 રણુ હોવે જોવે પંચ પખાં, કાયર તે નાસે જોયણુ લખાં. ૨
 રણુ ડમડમ ડમડ શખ્દ કરે, કળ કળ તે કાહલી વિસર સરે;
 ઢમઢમ ઢોલ તે ઢાક પડે, રણુતૂર કંસાલાંમાંહિં ભડે. ૩
 હડહડી સરણાઈ સુસરસરં, ઉઉં તે ગદ્ગદ શંખ કરં;
 નીસાણુ ધ્રુસુકકે પુહવિ ડરે, શખ્દ તે આજે બ્યોમે ભરે. ૪
 હય તીખા નીખા બ્યોમ વડે, ભડ અંગો અંગે બાઈ અડે;
 ધડ ભલે મુંડ તે પુહવિ રડે, ધોરીધર શૂરા ભોમિ પડે. ૫
 તવ ગયવર તે બહુ બેર થયા, મસી બામલિ જેહની પ્રોઠ કયા;
 હંતૂશળ ઘાય તે સખળ થયા, ગય નહા લગ્ગા પુહવિ રહ્યા. ૬

રથ ભાગીને ચક્રચૂર થયા, શૂરા તે રણુમાંહિં રહ્યા;
 રૂધિરતાણા પરવાહ વહ્યા, તવ તેહજ વંછે બેહુ જ્યા. ૭
 કટક તે બેહુય વિકટકટા, વૃજ્ય ભાંગીય કીધા રણુવટા;
 ભહ માંહોમાંહે ગ્રહત લટા, કર ગ્રહે વેગે કહેહ પટા. ૮
 અંગ ટોપ તે બહુ પરિ આળ કરે, લાગે જવ લોહ તે પુહવિ મરે;
 તૃષ લાગે શૂરા નીરસરે, તવ નીરભરા તે નીર ભરે. ૯
 હબ હબ હબછીય હાક થઈ, ઝબ ઝબ ઝબુલે બજા સહી;
 સંધાર કરે તવ ચક્કવહી, તવ શોણિત પ્રીણિત થાય મહી. ૧૦
 ભહ જુબે તિહારે ગર્વ ભર્યા, જનમ સફળ તે આજ કર્યા;
 સંગ્રામણ અંગણ રોસ ભર્યા, પુહવિ પડયા તે સુરીએ વર્યા. ૧૧
 ઇમ શુદ્ધ કરતાં વાર થઈ, તવ ચક્રી આગળ વાત ગઈ;
 તવ મંત્રીયે બહુ બુદ્ધિ કરી, તવ સેના સઘળી તિહાં ભરી. ૧૨
 તવ ચક્રી બળ તે ભેર થયું, જ્યાતાણું ફળ હીન ભયું;
 તવ સ્ત્રી-રૂપે નવ ભય કહ્યું, ભાગું ફળ તે પુહવિ રહ્યું. ૧૩

(હુહા)

તવ સ્ત્રી-રૂપે જ્યા સહી, આબ્યે તેણે ઠાય;
 કાં બશો રે ચિર રહો, પાછા મ ભરો પાય. ૧
 જ્યાનંદ આવી કરી, કીધ મહા સંગ્રામ;
 ચક્રીફળ તે ભાંગીઈ, છેવો તેહનો ઠામ. ૨
 ચક્રીયે તે સાંભળી, ચઢી થયો અસવાર;
 સેના સાથે પરવર્યો, કીધો સબળો માર. ૩

(હાળ ૭ મી.)

તવ સ્ત્રીરૂપે જ્યાનંદ ચઢ્યો, પટઅક્ષર દાસીપતિ બાણ;
 ચક્રીરાય ધરે મન મત્સર, તસ ખૂટું પુન્ય નિરવાણ. તવ. ૧
 બેહુ માંહોમાંહે તે મળિયા, ભળીઆ હંચ ગય પાયક કોહિ;
 કાયરતાણાં તે હુહયજ કપે, કહે જગદીશ્વર સંકટ છોડ. તવ. ૨

(૧૯૪)

જયાનંદ કેવળી.

ચક્રી ઝૂઝ સળંગ તવ મંડીય, વરસે બાણતણા વરસાત;
ગદા ગુરજ ને ભાલા મોગર, દીયંતે વળી વંછે ઘાત. તવ. ૩
કેકેબાણ ને નાળજ મોટી, આતસબાણ વળી અનેક;
ખાંડાં કુંત તુમર વળી છોટી, ગોળી નીસરી જાએ છિક. તવ. ૪
જયાનંદ પણ ઝૂઝે સળંગો, તેહ પિણ ગંજ્યો કિમે ન જાય;
પુન્ય કરીને સહી છે ધવળો, નવપદ મંત્ર તે નિશ્ચે ધ્યાય. તવ. ૫
તવ ચક્રી વિદ્યા પરચુંજી, અગનિતણો તવ કીધો કોટ;
જયાતણે અતિ જળની પુંજી, નીરતણી તવ મૂકી હોટ. તવ. ૬
ચક્રી મેઘ કરે અંધારૂં, વરસે મૂસળધાર પ્રમાણ;
પવને ફર કર્યું અંધારૂં, તે દેખી સાવ રાણો રાણ. તવ. ૭
વિષહર ચક્રી સળંગા મૂકે, ^૧નકુલ ઘણા જયાના જાણ;
બ્યામ્ર તે તવ ચક્રીના હુંકે, ^૨મૃગપતિ તેહની આણે હાણ. તવ. ૮
નાગપાશ તે મૂક્યા ચક્રી, જેહતું વિષ છે અતિ વિકરાળ;
જયાતણા ગરૂડ આબ્યા વક્રી, તેહતું અમી અછે સુરસાળ. તવ. ૯
ઈસંઘતણી વિદ્યા તવ મૂકી, ચક્રીરાય તે અતિ વિકરાળ;
તવ અષ્ટાપદ જયાના હુંકે, મૃગપતિ તે પામ્યા વિસરાળ. તવ. ૧૦
ચક્રી ગદા તવ તેડી આણે, જેહનો જાણે સળંગો પ્રાણ;
જયાતણી ગદા જગ જાણે, જેમ સાયર કેરૂં ઉધાણ. તવ. ૧૧
ચક્ર-પ્રહાર તવ મૂકે ચક્રી, જયાનંદ પાડ્યો મહીમાંદા;
ગઈ મૂર્ખો ને ઊઠ્યો ચક્રી, સળંગી ગદાઓ મૂકી ત્યાંદા. તવ. ૧૨
અચેત થઇને લોભિ ઢળિયો, મૂર્ખો તે પાછી નવિ થાય;
ચંદ્રવેગ છે પાસે બળિયો, ઉપાડી તવ લોઈ જાય. તવ. ૧૩
જયમંગળ જયારણ વાજે, બંદીજન તે કરે જયકાર;
ચક્રી ગ્રહો જયાને છાજે, જયાતણું બળ બહું હુંકાર. તવ. ૧૪

૧ નોળિયા. ૨ સિંહ.

(ઢાળ ૮ મી—દેશી ચોપાઇની.)

ચક્રીતણા ફિન પ્રણજ બાણ, યુદ્ધ કર્યું એ શ્રી ગુરુવાણ;
 સાત દિવસ સંગ્રામજ થયો, ગ્રહી ચક્રી જ્યા તવ ગયો. ૧
 સંધ્યાતણો સમય તવ થાય, જ્યાનંદ તે થાનક બય;
 'કુકપંજર' તે ચક્રી દીધ, મન ચિંતવ્યા મનોરથ સિદ્ધ. ૨
 ચક્રીરાય જવ કાઢે પ્રાણ, ચંદ્રવેગને તવ થયું બાણ;
 તે આવી ચક્રીને કહે, એહ વાત શી મનમાંહિં દહે ! ૩
 ભલા ભલેશને ફિન એક, બાહુબળસ્થુ ભરત હાર્યો જેહ;
 દશરથનંદન જે શ્રીરામ, ગઈ સીતા ને ભાગી મામ. ૪
 રાવણ કંટક સહુકો કહે, છેવાં શિર તે વિશ્વજ લહે;
 જશસંધ અતિ માની બહુ, કૃષ્ણે જીત્યો બાણે સહુ. ૫
 એહતું દુઃખ તું મ ધર લગાર, એ રાજ જ્યાનંદ સાર;
 આગે ચક્રી ભોમિ થયા, સગર મધવ વળી બારે કદા. ૬
 તે ઉપજે અવનિતળ બાણ, આવી યુદ્ધ કરે ઇંચ ઢાણ;
 કરી યુદ્ધ વિદ્યાધર રહે, નગ વૈતાલયે લેઈ વહે. ૭
 આશ્વાસના તસ દીધી ઘણી, તવ તે ગયા જ્યાનંદ ભાણી;
 પ્રભાતે કાઢી ભોજન દીધ, સલા મધ્ય તે ઉભો કીધ. ૮
 જ્યા ભણે તે પદ અણાવ, તારી સુતાને તું તેડાવ;
 એહવે વચને પીડયો ઘણું, કવિજન કહે હું કેતું ભણું. ૯
 ચક્રસુંદરી આવી રહે, સુલલિત વાણી જ્યાનંદ કહે,
 સ્વામી મૂકો મહારો તાત, જ્યા ભણે તે હવડાં વાત. ૧૦
 તવ રાજ સહુ વિનતી કરે, રૂપ દેખાડો સ્વામી સરે;
 રૂપ મૂળશું દાખ્યું તામ, પય પ્રણમીને કરે પ્રણામ. ૧૧
 હરખ્યા રાય મળ્યા છે જેહ, ચક્રીરાય પણ હરખ્યો તેહ;
 તવ જય મંગળ વાગાં તૂર, બંદીજન તે પામ્યા ભૂર. ૧૨

૧ લાકડાના પાંજરામાં ઘાલી દીધો.

(૧૯૬)

જયાનંદ કેવળી.

તવ ચક્રીને દીધાં માન, આસન આપ્યું ઉપર પાન;
 તુજ પુત્રીનો સુજ ખપ નથી, રાજ ન લેઉં તાહારું મથી. ૧૩
 તું તાહારે નગરે કર રાજ, માહારે ખપ નથી સહી આજ;
 ખત્રી ખમાવી થયા નિશંક, દીપે જોડે 'સૂર મયંક. ૧૪
 ચક્રી બોલે તેણીવાર, વચન જોકે તુમે પાળો સાર;
 જોકવાર અમ મંદિર રળી, નગર પધારો પાછા વળી. ૧૫
 જયાનંદ છે કંઠેણાસાર, વાફ આવિશ હું જોકવાર;
 નગર જઈ કરશે શણગાર, પંચમ ઉલ્લાસે કહેશે સાર. ૧૬
 આરતણો એ અવસર થયો, સંગ્રામ રસ તે પૂરો ભયો;
 કરજોડી બોલે કવિ વાન, પંચમ સુણજો થઈ સાવધાન. ૧૭
 ઇતિ શ્રી વાના કવિ રચિત શ્રી જયાનંદ કેવળી રાસ વિધે
 વળવેગ મોચન, ચંદ્રવેગ વનિતાવાલન, દેશલ કોશલચરિત્ર,
 ભોગસુંદરી વળસુંદરી કરગ્રહણ, ચક્રસુંદરી અપહરણ અને સંગ્રામ
 વર્ણન નામનો ચોથો ઉલ્લાસ સંપૂર્ણ.

ઉલ્લાસ પાંચમે.

(વસ્તુછંદ.)

નમિય ગણધર નમિય ગણધર સ્વામી સુધર્મ,
તેહતણે પટે દીપતો શ્રી વિજયાનંદસૂરીય નમિય,
ગીર્વાણી તુજ વીનવું આપ વાણી સરસ અમીય;
જ્યાતણા શુભ વર્ણવું, તે સવિ તુજ આધાર;
કવિયણ આશ્યાપૂરણી, આપે કરજ્યો સાર.

૧

(હુહા.)

અકી તવ તે સાંભળી, આબ્યો નગર મઝાર;
ધર ધર શુદીઆં બિછળી, તરિયા તોરણ બાર.

૧

હટ્ટશ્રેણિ બહુ સજ કરી, બાંધ્યાં વસ્ત્રજ સાર;
અવકર સવિ દૂરે કરો, છડા દીઓ બહુ ધાર.

૨

ફૂલપગર પોઠાં ભરો, વાસો ગંધ સુગંધ;
કર સઘળાયે પરિહરો, છોડી મૂકો અંધ.

૩

ધરે ત્રાટ અંધાવિયા, નાંટક નાચે રંગ;
વાળાં વાળે અતિ ઘણાં, વીણા મદલ સંગ.

૪

એમ નગર શણગારીઉં, બાણે એ સુરલોક;
ત્રિભુવનમાંહિં કો નહીં, ઇંદ્રપુરી તે ઈંદ્રક.

૫

તવ શોભા બહુએ કરી, આબ્યો જ્યાને પાસ;
સ્વામી નગર પધારિયે, નિજ મન ધરી ઉલ્લાસ.

૬

જયાનંદ પણ સંચર્યો, કીધો નગર પ્રવેશ;
રાજ સહુ પાસે અછે, કો નવિ આલ્યો દેશ.

૭

(૧૯૮)

જયાનંદ કેવળી.

- પાચે પ્રણમી વિનય કરી, મનસ્સુ' માંગી માન;
અતિ ઉત્સવ શુભ મુહુરતે, દીધું કન્યાદાન. ૮
- લોગ રતિ આદિ કરી, જેહ મળ્યાં છે આઠ;
તેહને ચમ્યારજ અંછે, એ બત્રીશે પાઠ. ૯
- વળી અનેસા નૃપતણી, તેણે કન્યા દીધ;
ગણતાં પાર ન પામિયે, એકસો આઠજ કીધ. ૧૦
- સુખથી નૃપતિ જયા સહી, રહે તવ તેણે ઠાય;
દેશ ઘણેરા સાધિયા, સેવા સારે રાય. ૧૧
- એક દિન રાજસભા સહુ, બેઠા ઈંદ્ર સમાન;
વનપાળક આવી કહે, સ્વામી સાચુ' માન. ૧૨
- પૂરવ દિશ જે અંબવન, તિહાં આબ્યા નિજ તાત;
ચક્રધર ગુરૂ શોભિયે, ^૧બેહુ જ્ઞાન વિખ્યાત. ૧૩
- તસ આભરણુ તે સવિ દિયે, ^૨મુગટહ વર્જિત તેહ;
દ્રવ્ય બહુ વળી આપિયુ', કહ્યું ન જાએ જેહ. ૧૪

(ઠાળ ૧ લી—દેશી ચોપાઇની.)

- તાત પધાર્યાં જાણ્યા જામ, વંદન આલ્યુ' સારૂ' ગામ;
જયાનંદ પણ સાથે સહી, અતિ મ્હોંચ્છવે આબ્યા ગંહગહી. ૧
- પંચય અભિગમન સાચવી, વંદણ કીધું સ્તુતિ બહુ કવિ;
ત્રણ પ્રદક્ષણા દેઈ કરી, આગળ બેઠા ^૩સમરસ ધરી. ૨
- ગુરૂ ધર્મ લાખે ચિહ્નું પ્રકાર, દાન શીલ તપ લાવજ સાર;
ધન યૌવન સવિ અથિરજ જાણુ, નિશ્ચળ ધર્મ તે હેઠે આણુ. ૩
- ^૪કુશ અથે જળખિંદુ સમાન, જ્વલિત ચંચળ એહવું જાણુ;
જળ પંપોટા દેખો જેમ, કાયા અથિર સહી જાણો એમ. ૪

૧ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન સહિત. ૨ મુકટ વગર. ૩ સમતા-
લાવ ધરી. ૪ ડાબના અણીપર.

૧ ગયવરકુળ પતાકા જિસિ, લક્ષ્મી ચંચળ બાણો તિસિ;
 કહેનાં ઘર કહેનો પરિવાર, આગળ ભરવું પેટજ ભાર. ૫
 રાજરમણિ તે મેળી બહુ, કર્યાં પાપ વળી કેતાં કહું;
 તે સવિ રહેશે એણે ઠાય, પાપ પુણ્ય બેહુ સાથે થાય. ૬
 વૃક્ષ એક છે ઉત્તમ લલું, વિવિધ બાતનાં પળી મળું;
 સંધ્યા સમે તિહાં વાસો રહે, પ્રભાત સમે તે રહેલકિશ વહે. ૭
 તેમ એ કુટુંબ મળ્યું સહુ કાચ, બુબુએકર્મે બશે સોચ;
 કેા કહેનો સાથી નવિ થાય, પુત્ર પ્રભ રંક નેં રાય. ૮
 એકલો આબો બશે એક, કર્મ કરે તે સહશે છેક;
 એકલો જીવ ચિહું કિશ કરે, સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ એકલો ભરે. ૯
 સંસાર નગર છે મોટું ગામ, લક્ષ્યોરાશી રહેવા ઠામ;
 નરગ સાત તે સુંદર વજ્ર, નિગોહ બાણે રાજભવજ. ૧૦
 હંસરાય તિહાં રાજજ કરે, પાપ આચરી પોતું ભરે;
 એહવા જીવ ઘણા જગ બાણ, ધર્મે વિહુણા પામે હાણ. ૧૧
 ધર્મે લહિયે સંપદ કોડ, ધર્મે હય ગય બંધ્યા બેડ;
 ધર્મ એક જગ બાણો સાર, ધર્મે લહિયે ભવનો પાર. ૧૨
 એહવો ધર્મ રણે પરિહરો, ચતુર પુરૂષ તે આદર કરો;
 એ સંસાર અપારાવાર, ધર્મચક્રી હોશે નિસ્તાર. ૧૩
 રાજર્ષિની વાણી જેહ, થઈ પરગમી અમીમય તેહ;
 તવ ચક્રીરાબ પ્રતિષોધ, પકર્મ ઉપરે થાવા યોધ. ૧૪
 શ્રી ગુરૂ પ્રતે વચન તવ કહે, ઘર જઈ આવું તાતજ રહે;
 પાછા આવી નગર મગાર, જ્યાનંદ શિર સોંપે ભાર. ૧૫
 મહા મહોત્સવસ્થું મંડાણુ, સહસ આઠ તે નરપતિ બાણુ;
 સોળ સહસ વળી વિદ્યાધરી, ચક્રી સાથે તે પરવરી. ૧૬

૧ કાન. ૨ દશે દિશાએ ચાલ્યા જાય છે. ૩ રહિત. ૪ પાર-
 વિનાનો. ૫. કર્મ છતવા લડવૈયો થાવા માટે તત્પર થયો.

- દીક્ષા ગ્રહી તે સહશુરૂ પાસ, ^૧શ્રમણ થઈ આલ્યા વનવાસ;
 જયાનંદ હો સમક્ષિત સાર, ^૨દેશવિરતિનાં વરતજ ખાર. ૧૭
- તે આશયે નિશ્ચલ થઈ, ચક્રીઋષિ તે પોહતા વહી;
 જયાનંદ તે રાજા ભયા, ત્રિખંડપતિ તે પોતે થયા. ૧૮
- ઈંદ્રેતણી પરિ પાળે રાજ, પ્રભતણા બહુ સારે કાજ;
 સેવા સારે મોટા રાય, દેવી ચક્ષ તે સેવે પાય. ૧૯
- ઇંદ્ર અવસર જે વાતજ થઈ, દેવ એક આબ્યો ગહગહી;
 સ્વામી વીનતડી અવધાર, તાપસસુંદરી પરણી નાર. ૨૦
- તેહની ચિંતા કરો મન રંગ, તાપસ ભેડા તેહને સંગ;
 જૈની-દીક્ષાનો છે ભાવ, કન્યા પગબંધન તસ ઠાવ. ૨૧
- ઇંદ્ર સુણી જયાનૃપ કહે, તેડણુ આવું કહેતો રહે;
 ચક્રવર્તીના પુત્રજ જેષ, ઉત્તર શ્રેણિનો કીધો શ્રેષ્ઠ. ૨૨
- દાક્ષણ કિશાના જે છે ગામ, કર્યો રાય તે પવનજ નામ;
 નિજ નિજ રાયને દીધા દેશ, ખમાવીને માંગે આદેશ. ૨૩
- બહુ સેના વિદ્યાધર કોડ, તાપસ-મંદિર આબ્યો હોડ;
 તાપસસુંદરી આણું કરી, પંચસયાં તિણે દીક્ષાવરી. ૨૪
- લક્ષ્મીપુરની વાટે થયા, પવનવેગ તે કહેવા ગયા;
 જયરાજને કરે પ્રણામ, પુત્ર તુમારો આબ્યો તામ. ૨૫
- જયરાજ સનમુખ આવિયા, પુત્ર પિતા તવશુભ ભાવીઆ;
 પુત્ર-ઋદ્ધિ તે દેખી બહુ, સહસ આઠ તે સાથે વહુ. ૨૬
- મહામંડાણે કરે પ્રવેશ, લખમીપુર તે ^૩સર્ગનિવેશ;
 વહુ લાગી સાસુને પાય, તવ આશીત્ દિયે વળી માય. ૨૭
- ધુરથી વાત ^૪હવી તે કહી, પવનવેગતણે મન રહી;
 તે ^૫નિસુણી નૃપ થયો હરાણ, સહુ પ્રશંસે રાણો રાણુ. ૨૮

૧ સંયમી—સાધુવૃત્તિવંત. ૨ પળાય તેટલી મર્યાદાવાળી ત્યાગ
 ભાવના. ૩ સ્વર્ગસ્થવન. ૪ થયેલી હતી. ૫ સાંભળીને.

ત્રિખંડતણા તવ મળિયા રાય, રાન્યાભિષેક કર્યો તિણ ઠાય;
 કન્યા પરણાવી અતિ ઘણી, કહેતાં પાર નાવે તે તણી. ૨૯
 હવે રતિસુંદરી સ્ત્રી છે જેહ, વેશ્યાપુત્રી બણો તેહ;
 સુરદત્ત મંત્રી સુવિચાર, તેહને કહે તું સાંભળ સાર. ૩૦
 તેહનો કિમ કીજે વિશ્વાસ, કરી પારખું લાવો તાસ;
 બહુ ધન સાથે તે ઐષધી, દીધી સુરદત્ત ગયો વદી. ૩૧
 રતિવર્ધન તે નગર પહુત, લેઈ આવાસ રહ્યો સુરદત્ત;
 કરી રાગને નિત્યે ગાય, કુંવરીમંદિર જોવા બાય. ૩૨
 પણ તે કહીં પેસી નવિ થકે, નવિ જીવે તે પુરૂષજ થકે;
 તે ઐષધી પ્રમાણે સહી, સુંદર રૂપે નારી થઈ. ૩૩
 ગાવા લાગી ગીત અનેક, રાગ માન તે લહે વિશેક;
 તે સુંદરી જવ સુણીઆ કાન, મંદિર તેડી દીધાં માન. ૩૪
 પ્રીતિ બહુ માંડી કારમી, વાર વાર તે બોલે નમી;
 તુલ્ય ધણી તુજ મૂકી ગયું, સુણો બોલ જે તુમને કહું. ૩૫
 અન્ય પુરૂષરૂપું વિલસો ભોગ, યૌવન વચેશું માંડયો યોગ;
 તિણ વચને સુંદર થઈ કોપ, જોહને નિશ્ચે કરજો લોપ. ૩૬
 સુરદત્ત તવ વાણી કહે, તુજ મન જોયું લવતી રહે;
 ખમી ખમાવી બેહુચે મળ્યાં, સાકર માંહિ દુધજ ભળ્યાં. ૩૭
 રતિસુંદરીતણું જે રૂપ, સુરદત્તતું અજુ સરૂપ;
 ભોગતણી તે વાંછા કરે, કામે મોહ્યો જગ બહુ મરે. ૩૮
 કામે ઈંદ્ર વગોયો ઘણું, થાંભૂએ કીધું પેખણું;
 કામે ચુલણી પુત્રજ કૂડ, રહનેમી તે કીધો મૂઢ. ૩૯
 કામતણા ગુણ વિરૂઆ બાણ, સુરદત્ત ચૂકો ઇંછે ઠાણ,
 તવ સુંદરી તે પ્રીછી સહુ, સ્ત્રી નહીં એ સૂધું કહું. ૪૦
 એ છે કૂડ કપટની ખાણ, પુરૂષ સહી એ નિશ્ચે બાણ;

ઝોહને છે માહારો અભિલાષ, રૂપ પાલટી આબ્યો પાખ. ૪૧
તો પરિ કરવી ઝોહવી અસી, ઝોહને પણ પોચાડું કર્સી;

તવ સુંદરી માંડે પરપચ, સૂરદત્તસ્યું બોલે સચ. ૪૨
મુજ ઘણી તો નાબ્યો ગામ, નિશ્ચે મનડું ન રહે ઠામ;

તવ સૂરદત્ત કહે છે વાત, પુરૂષ એકસ્યું મેળો ધાત. ૪૩
સહસ રત્ન મુજ આપે જેહ, તે નર નિશ્ચે આવે ગેહ;

સરૂપ સુંદર છે મુજ ઘણી, બાણે ગીત કળા તે ઘણી. ૪૪
ઘેર જઈ નર રૂપજ કરી, રત્ન પાંચસે થાળી ભરી;

તે ^૧પાઠબ્યાં દાસી સાથ, સુંદરીએ તે લીધાં હાથ. ૪૫
દિવસતણો નિરધારજ કરી, દાસી નિજ મંદિર સચરી;

મનસ્યું બહુ વિચારી કરી, ^૨કાળી દિન આવે પરવરી. ૪૬
તે દિન સૂરને ઉઝમ થયો, કરી શૃંગાર દુઆરે ગયો;

રત્ન પાંચસે બીજાં જેહ, ભરી થાળ પહોંચાડે તેહ. ૪૭
વનિતાને તે સહી મન વસ્યાં, મુજ સ્વામીને હુંતાં ઇસ્ત્યાં;

હવે કરૂં કિસી પરિ જેહ, ઝોહને સહી પણ પહોંચે તેહ. ૪૮
તેહને તવ બહુ સ્વાગત કરી, ચંદ્રહાસ જળ પાચું ભરી;

તેણે તવ મૂર્છાગત થયો, થઈ અચેત ને ધરણે ગયો. ૪૯
તસ શરીર તે શોધ્યું સર્વ, ખૂટી લાધી વાધી પર્વ;

તે ખૂટી તસ મસ્તક ધરી, તે તવ બાંધ્યો ^૩માંકડ કરી. ૫૦
ઘણી પરે તે પીડ્યો બહુ, કવિજન કહે હું કેતું કહું;

કરી વિનય ને લાગે પાચ, હવે અન્યાય હું ન કરૂં માય. ૫૧
કરૂંણા આણીને નર કીધ, કર હશ અંગુળી વદને દીધ;

જયાતણો તવ પૂછ્યો ચચરી, તે સર્વે દાખ્યું ઉચચરી. ૫૨
તવ તે બોલ્યો મધુરી વાણ, હું તેહણ આબ્યો સહી બાણ;

રતિસુંદરી એહવું કહે, મૌન કરી અણુબોલ્યો રહે. ૫૩

મેં તુજ વિદ્યા દીઠી ઘણી, તો આવું જો આવે ધણી;
 તવ તે સૂરદત્ત ગયો ઠામ, વાત હવી તે સોંપી સ્વામ. ૫૪
 તવ જ્યાન'ક મનસ્થુ' હસ્યો, સ્ત્રીવિશ્વાસ તે મનમાં વસ્યો;
 તવ જ્યાનૃપ પોહતો તિહાં, રત્નપુરી નગરી છે જિહાં. ૫૫
 સુખે સમાધે સુખ ભોગવે, માંગણુ જનને બહુ ભોગવે;
 હન કેતા રહે તેણે ઠામ, લખમીપુર તે આવ્યા ગામ. ૫૬
 દેવપરે તે પાળે રાજ, પ્રજાતણાં બહુ સારે કાજ;
 એક દિન સલા સહુ સમ ધરી, ઇંદ્રતણી પરે બેઠા ભરી. ૫૭.
 વિજયપુરે રાજા સંઘસાર, તિણે પ્રજા કીધી ક્ષયકાર;
 લોક મળીને લિખિયો લેખ, કરી વિનતી બણે તેખ. ૫૮
 મંત્રી જઈ રાજા વીનવ્યો, સ્વામી નર એક આવ્યો નવો;
 તેહનો લેખજ લેઈ કરી, વાંચે રાજા આગળ ધરી. ૫૯
 વિજયપુર છે વારૂ ગામ, તેહનો દૂત આવ્યો એ સ્વામ;
 વડી વિનતી મહાજન કરે, તે સ્વામી નિજ હૃદયે ધરે. ૬૦
 સ્વસ્તિ શ્રી લખમીપુર જેહ, મહારાજ રાજાનજ એહ;
 કરી વિનતી હેડે ધરો, પ્રજાતણું ઉપરાણું કરો. ૬૧
 તું સહી જગમાં મોટો ધીર, પરનારીનો પ્રગટયો 'વીર;
 તુંહિજ પ્રદ્ધા તું 'ગોવિંદ, તુંહિજ ઇંદ્રને તુંહિજ ચંદ. ૬૨
 તું બણે પોતે જગદીશ, તુંહિજ 'ધર્મ ને તુંહિજ-ઇશ;
 તાહરા શુભ નવિ લાભે પાર, તું સહી ત્રિભુંવનનો આધાર. ૬૩.
 તુંહિજ પુન્યવંત જગ સહી, તેજે' સઘળી બ્યાપી મહી;
 તું ત્રિખંડપતિ નિશ્ચય બણ, સેવા સારે છે શુભાણુ. ૬૪
 તે' બહુ પામી ઋદ્ધિ અનંત, તે' જગ પાળ્યા સઘળા સંત;
 શ્રી જ્યા નગરી પોતાતણી, તે' સ્વામી પોતે અવગણી. ૬૫

એવઠો ત્યુ' પ્રભુ અમ અપરાધ, ખખર ન લીધી મોટા સાધ;
 પાપી હાથે આખ્યાં અમો, બીજી પરભ પાળી તુમો. ૬૬
 હવે જો ઉપરાણું નવિ કરો, તો સહી લેખ લખી દુઃખ હરો;
 પિતાતણી વળી પરભ જેહ, વીસારી કાં મૂકો તેહ. ૬૭
 એ પાપી મન આણે ગર્વ, ધન કણ કંચન લીધું સર્વ;
 આયમાર્ગ એકે નવિ રહે, કર જોડીને મહાજન કહે. ૬૮
 તવ શ્રી જયાનંદ મન રીસ, કોથે બહુ ધૂણાવે શીશ;
 મંત્રીને શિર સોંપી ભાર, ચઢ્યું કટક નવિ લાલે પાર, ૬૯
 સોળ સહસ છે રાજ સાથ, ચઢી પવન તે આગળ ભાથ;
 હથ ગથ રથ પાચકની કોડિ, નૃપ સેવા સારે કરજોડી. ૭૦
 છડે પ્રયાણે પુહતા વહી, સંઘસાર તે આબ્યા સહી;
 કરી સંઘામ ને ભાગો જામ, સંઘસારને સાહો તામ. ૭૧
 કંકપંજર તે ઘાત્યો સહી, જય જયકાર થયો તે મહી,
 બંદીજન તે કરે કલ્યાણ, તેજે જાણે દીપે ભાણ. ૭૨
 મહા મહોત્સવે કરે પ્રવેશ, સચરાચર તે જાણે દેશ;
 ઘર ઘર દિગ્ધવ માંડ્યા બહુ, ધવળ મંગળ તે ગાયે સહુ. ૭૩
 દિન કેટલા તિહાંકણે રહી, જય રાજાને સોંપી મહી;
 આવે લખમીપુર જયા રાય, મંત્રીશ્વર તવ સાહમા જાય. ૭૪
 પય પ્રણમી તવ કરે પ્રમાણ, કરે વળી રાજ્યનાં કામ;
 સુખે સમાધે પાળે રાજ, કરે વળી ધર્મનાં કાજ. ૭૫
 વિજયનગરે તે રાજા જેય, બંદી છોડું એકવું કહેય;
 મૂક્યા ચોર તે દહુ દિશ ગયા, સંઘસાર તે માહે વહ્યા. ૭૬
 રાજા જય તવ રાજ કરંત, છોડું પરે પ્રજા પાલંત;
 એટલે વન આબ્યા કેવળી, સાહસું આણું સહુકે મળી. ૭૭

સુરે' ધર્મદેશના કહી; નૃપ જ્યે તે સવિ સદહી;
 સતાનંદને સોંપી ભાર, આપે લીધો સંયમ ભાર. ૭૮
 શ્રી શીતળને વારે હવા, લાખ ચોરાશી આય પૂરવા;
 ગ્રહી દીક્ષા ને કર્યો વિહાર, ચારિત્ર પાળે ખાંડા ધાર. ૭૯
 વિજયપુરીશ સતાનંદરાય, પિતાતણો બહુ શોકજ થાય;
 તવ મંત્રીએ કીધો ભેદ, લખમીપુર તે આબ્યો છેદ. ૮૦
 જ્યાનંદ મનમાં હરખીઓ, બંધવ આવંતો પરખીઓ;
 સ્હામૈયું તે સુપરે કરી, બંધવ તેડયો બહુ હિત ધરી. ૮૧
 સુખે રહે તિહાં સરખી જોડ, રમવા આવે મનને કોડ;
 મારગ નર એક આવે જાય, તવ તસ પૂછે જ્યાનંદ રાય. ૮૨
 સ્વામી ઓ પેહું વન જાણુ, વિજય તાપસ આબ્યા તિણ ઠાણુ;
 તે સુનિના હરસણુને કામ, લોક જાયછે જાણો સ્વામ. ૮૩
 તે લુભ સાચો લહિયે સહી, વાત કરીને તે ગયો વહી;
 જ્યાનંદ મન એહું ધરે, અજ્ઞાન કષ્ટ ઘણું એ કરે. ૮૪
 કિમ એથી ટળશે મિથ્યાત, જિમ જાણુ જિનધર્મની વાત;
 અજ્ઞાતી એક વિદ્યા જેહ, રાયે સમરી નિશ્ચે' તેહ. ૮૫
 જો એ તાપસ સમકિત લહે, તો તવ નિશ્ચે' પાતળ દહે;
 અજ્ઞાતી તવ બોલે વાણુ, જે લાકડાં બળે તે જાણુ. ૮૬
 તે કાલીને ચીરી 'દાખ, એ તાપસને પાસે રાખ;
 તે મધ્યે છે જીવજ બહુ, તે દેખીને સમજે સહુ. ૮૭
 જ્યાનંદ તવ તિહાંકણુ ગયા, કરી પ્રણામ ને ઉભા રહ્યા;
 કાકા માટે કર્યો પ્રણામ, વિજય ચતી કહે આવો આમ. ૮૮
 કાકા ધર્મ લુભે નવિ લહે, ચતી બણે જાણો તે કહે,

૧ દયામા તીર્થેકરશ્રીના શાસનમાં. ૨ પાપ બળી જાય. ૩
 બહેર કર.

તવ પૂરવતું લાકડ બળે, કાઠી ચીરું ^૧પત્તગ બળે. ૮૬
 દક્ષિણ દિશતું જે ઇંધણું, ચીરે વીંછી દીઠા ઘણું;
 પશ્ચિમનાં તે જવ ચીરિયાં, ઉઘેઘનાં બિલ બહુ નિરખિયાં. ૮૭
 ઉત્તરનાં જે છે ઇંધણું, તે શોધાવી નિરખે ઘણું;
 જીવ ઘણા વળી દીઠા તિહાં, રાય લણે એ ધર્મજ કિહાં. ૮૮
 વિજય તાપસ તે પામ્યો ધર્મ, જયાનંદ કાખે જિનમર્મ;
 એટલે તિહાં આબ્યો વનપાળ, મુણો વીનતિ દેવ દયાળ. ૮૯
 કુસમાંગદના વનહ મઝાર, ધર્મઘોષ આબ્યા ગણધાર;
 તુમ્હે તાત વળી પાસે અછે, તિહાં વાંદીને રહેવું પછે. ૯૦
 ઉચિત દાન જયા તવ દિયે, વનપાળક હરખીને લિયે;
 તવ ઉઠ્યા જયાનંદ રાય, વિજય તાપસ વળી પૂઠે થાય. ૯૧
 તિહાં શુર વંદી ભેટ્યા તાત, તુંહિજ શુર ને તુંહિજ માત;
 સ્તુતિ કરી રાય ભલા રહે, ધર્મલાભ શ્રી શુર મુખ કહે. ૯૨
 એઠા બેઈ ^૨ઉચિતજ ઠામ, શ્રી શુર દેશના ભાખે તામ;
 વિજય તાપસ તવ દીક્ષા વરી, બંધવ બેહુ તન પુન્યે ભરી. ૯૩
 આચારજે વિહારજ કર્યો, જયાનંદ નગરે પરવર્યો;
 લક્ષ્મીપુર તે પાળે રાજ, કરે ઘણાં ધર્મનાં કાજ. ૯૪
 જિનપ્રાસાદ કર્યો તે ઘણા, પ્રતિમાતણી નવિ લાભે મણા;
 ખિંબપ્રતિષ્ઠા કીધી બહુ, સંઘ લોક પહેરાબ્યા સહુ. ૯૫
 શત્રુકાર તે કીધા બહુ, એક જીભે કેતું હું કહું;
 હેઈ દાન અવારી ઘણું, ઋણ સઘળું આપ્યું સહુતાણું. ૯૬
 દિન ઘણા તે પાળી રાજ, ત્રાસી લાખ વરષ પૂર્યો કાજ;
 તવ વનપાળે રાય વીનબ્યો, સ્વામી સમાચાર મુણ નવો. ૧૦૦
 અકીરાજઋષિ આબ્યા વહી, સંસાર-પણે તે સસરો સહી;

૧ સાપ. ૨ લાકડું. ૩ આપવા લાયક વસ્તુ. ૪ શાભે તેવે
 રથે. ૫ દાનશાળા-સદાવ્રતો. ૬ ધર્મલાભ.

તે સુણી નૃપતિ હુવે સાવધાન, દીધ દાન ને બહુલાં માન. ૧૦૧
મહા મહેન્દ્રવસ્યું વંદન બાય, રાણી સરવે સાથે થાય;

વાંઘા ચક્રી તવ જગદંશ, ધર્મતણી તિહાં દિયે આશીષ. ૧૦૨

ગુરુ કહે બૂઝ બૂઝ તું રાય ! મૂકી રાજને સિદ્ધજ થાય;

ભવ પાછલા વળી આરે જેહ, એકમને તું સાંભળ તેહ. ૧૦૩

પહેલે ભવ તું માળી ભવ, જિનપૂજા તે કરી સર્હાવ;

તેહ પુન્યથી મહેતો થયો, હું તુજ રાજા નિશ્ચે ભયો. ૧૦૪

માળી પાસે રહાળી જેહ, મરી વિપ્ર સહી બણો તેહ;

મહેતાતણે ભવ બાંધ્યું કર્મ, અતિભળ રાજપિ મહા ધર્મ. ૧૦૫

નેત્ર ગયાં તે એહવું કહ્યું, તે સંઘે કાઠયાં ઉદયજ થયું;

ત્રીજે ભવે રૂદ્રપ સાતમે, આરે મિત્ર-પણે તે રમે. ૧૦૬

તિહાંથી ચવી હું ચક્રી થયો, જ્યાનંદ તું ચોથે ભયો;

વિપ્ર ભવ તે સંઘજ બણુ, વૈરથકી બહુ પામી હાણુ. ૧૦૭

રાજા નરવીરને અવતાર, મેં તું રાખ્યો હતો એકવાર;

તે કર્મતું એ ફળ બણુ, તે હું ભૂત્યો સહી નિર્વાણુ. ૧૦૮

આરે ભવંતર લહી વરતાંત, જ્યા નૃપતિ થઈ બેઠો સંત;

ત્રણે જાતિસમરણુ લહે, સ્ત્રી બેહુ ને જ્યા તવ કહે. ૧૦૯

અમો આરે ભવ દીઠા સહી, જે સહગુરુ તમ વાણી કહી;

સ્વામી પિતા ને કાકો જેહ, કુણુ કુણુ ગતિ પામ્યા કહો તેહ. ૧૧૦

પિતાભવ સ્વર્ગ ચોથે જઈ, ઇંદ્રપણું તે પાળે સહી,

કાકો ત્રીજે સર્ગે બણુ, ઇંદ્રપણું ભોગવે સુબણુ. ૧૧૧

સ્વામી સંઘસાર કિહાં ગયો, જયરાજથી છૂટી વહો;

કો નવિ આપે તેહને ઠાય, જિહાં બાય તિહાં માર્યો બાય. ૧૧૨

---

૧ એકાગ્ર વૃત્તિથી. ૨ સાથી-ખેડૂત. ૩ દેવલોક. ૪ પાછલા
ભવનું વૃત્તાંત રજુ થાય તેવું માન.

તવ તે ચોરી ઝાઝી કરે, દિન કેતે ઝલાણા સરે;
 ચોરતાણી પરિ શૂઝી દીધ, નરગ સાતમે વાસજ કીધ. ૧૧૩
 તિરે વળી નરગ તસ બાણ, ઇણ પરે રૂળશે ચારે બાણ;
 જય વિજય અવતારજ એક, મહાવિદેહ ઉપજે સુવિવેક. ૧૧૪
 અહી દીક્ષા ને કેવળ થશે, ખપી કર્મને મુગતિ જશે;
 જયાનંદ કહે સુણો ગુરૂ આજ, મુજને કહીએ મુક્તિનું રાજ ? ૧૧૫
 ચક્રીરાજઋષિ કહે વાણ, તું હું સી બે વ્યારે બાણ;
 આણે ભવ તે નિશ્ચે મોક્ષ, એહની શંકા માણિશ રૂક્ષ. ૧૧૬
 તવ રાજા મન આણુંદ ભયો, વળી બોલ શ્રીગુરૂને કહ્યો;
 મહારા પુત્ર અછે જે ઘણા, કેતાં કર્મ કહું તે તણા. ૧૧૭
 ઘણાજ તે સહી એણે ભવે, બીજે ત્રીજે મોક્ષે સવે;
 મહાવિદેહે ગયો હું રૂળી, એ વરતાંત કહ્યો કેવળી. ૧૧૮
 તીર્થંકર કરતાજ વખાણ, એહ સાંખધ વખાણ્યો બાણ,
 તેહ સાંભળીને કહેવા વળ્યો, ઇહાં આવીને તુજને મળ્યો. ૧૧૯
 ચાલ ચાલ તું મકર વિલાંબ, નીસર નીસર સહી અવિલાંબ;
 હા સ્વામી પડખો તવ કહે, રાજભારની ચિંતા વહે. ૧૨૦
 ચેર જઇને કીધી વિધિ, મંત્રી તેડી પૂછી મુધિ;
 પુત્ર વડો સુકુળાનંદ જેહ, નિશ્ચે રાજ થાગ્યો તેહ. ૧૨૧
 મહા મહોચ્છવ જિનહર કરી, બહુ પુણ્ય-લાંકારજ ભરી,
 ઘણાં નરનારીને સાથ, દેતો દાન બહુ નિજ હાથ. ૧૨૨
 નગર વળી શણગારે બહુ, બેવા સાજન મળિયું સહુ;
 અનેક મહોચ્છવે વનમાંહિ ગયા, ગુરૂ પ્રણમીને ઊભા રહ્યા. ૧૨૩
 રાય કુલાનંદ પાસે રહે, દીજે દીક્ષા ગુરૂને કહે;
 તવ રાજા આપે આદેશ, શિષ્યતાણી હું લિક્ષા દેશ. ૧૨૪

પંચ મુષ્ટિ તવ લોચન કરી, સહશુર સાથે ગયા પરવરી;
 અંગ અચ્ચાર તે ખરાં અભ્યસ્યાં, પૂરવ ચઉદ તે પૂરાં વસ્યાં. ૧૨૫
 વરસ ઘણાં વળી પાળી દીખ, શિરે વહી સહશુરની શીખ;
 ચક્રીરાજ ઋષિ વૃદ્ધજ થયા, એક દિન લખરીપુર તવ ગયા. ૧૨૬
 માસતણું તિહાં અણુસણુ કરી, પાદોપગમ મન સાથે ધરી;
 અંતગડ તે થયા કેવળી, શિવપુર પહુતા મનની રળી. ૧૨૭
 હવે શ્રી જ્યાનંદ શુર થયા, પંચ મહાવ્રત પાળે કયા;
 અનેક જીવ તે પામ્યા ધર્મ, દશો દિશે કરે વિહારજ કર્મ. ૧૨૮
 વરષ ઘણા તે વિહારજ કર્યો, પુન્યભંડાર તે પૂરો ભર્યો;
 તવ તે કેવળ પામ્યા સાર, સંઘ સહુને જ્યજ્યકાર. ૧૨૯
 વરષે લાખ એક દીક્ષા વહી, લક્ષ ચોરાસી પૂરાં સહી,
 વરષ એટલું આય લોગવી, એણી પરિ તે બોલે કવી. ૧૩૦
 માસ એકતું અણુસણુ કહી, શેત્રુંજે તે આવ્યા વહી;
 સમતા રસ મનમાંહિં ધરી, જ્યાનંદ પુહતા શિવપુરી. ૧૩૧
 કુલાનંદને ભાણુજ થયું, મંત્રી પ્રતે વચન તવ કહ્યું;
 શ્રી શેત્રુંજે યાત્રા કરું, તાતતણાં ચરણાં અણુસરું. ૧૩૨
 મેળી સંઘને આવ્યો તિહાં, શેત્રુંજય ગિરિ કામજ નિહાં;
 જિન મંડપે બહુ ઉચ્છવ કરી, ચાલ્યા પુણ્યભંડારજ ભરી. ૧૩૩
 દિવસ કેટલે દિક્ષા ગ્રહી, લહી કેવળ મોક્ષે ગયા સહી;
 પંચમતણો એ અવસર થયો, શ્રી શુરજીની શક્તિયેં કહ્યો. ૧૩૪
 માત ભારતીતણો પસાય, મેં સહી કંચો જ્યાનંદરાય;
 શ્રી વિજયાણું શુર ઉપદેશ, કરી ચોપાધ એ લવલેશ. ૧૩૫
 (અંત્યપ્રશસ્તિ.)
 પંચમ ગણુહર સોહમસ્વામી, ભાગે પાપ તસ લીધે નામ;
 તેહતણે પટ સહી દિનકાર, જગચંદ્રસૂરી થયા ગણુધાર. ૧૩૬
 બાર વરષ આંખિલ તપ કરી, પુણ્યતણો ભંડારજ ભરી;
 ચુમાલિસમે પાટે જ્યકાર, તપાખિરૂંધ ધરાવ્યો સાર. ૧૩૭

અનુક્રમે ગુરુ ગણપતિ જેહ, સુનિસુંદરસૂરી કહિયે તેહ;
 એકાવનમે થાનક કહ્યા, ક્ષમા દયા વિદ્યાવંત લહ્યા. ૧૩૮
 તિણુ ગુરુએ અંથ કીધા ઘણા, કહેતાં પાર નાવે તે તણા;
 જયાનંદનું ચરિત્રજ સાર, કીધું શાસનને હિતકાર. ૧૩૯
 આઠ સહસ્ર તે કીધું વળી, તે વાંચો સહુએ મનરળી;
 પાટ એકસહમે ઉદયો ભાણુ, વિજયાણુંદ ગુરુ ગુણની ખાણુ. ૧૪૦
 તસ સુખકમળથી લહી એ વાણુ, મેં આ રાસ કર્યો સહી જાણુ;
 બારેજ વર નગર મઝાર, અલ્પમતે કર્યો ગુરુ-આધાર. ૧૪૧
 મૂરખ માત્ર હું જાણું નહીં, સહગુરુ વચને શક્તિજ થઈ;
 ભણે ગણે તસ નવે નિધાન, હર્ષ ધરી કવિ યોદ્ધે વાન. ૧૪૨
 જિહાં લગે મહિયલ ધરે વળી મેર, ધ્રુવમંડળ ચાલે નહીં સેર;
 જિહાં લગે તારા રવિ ચંદ, તિહાં લગે રાસ કરો આણુંદ. ૧૪૩
 વસ્તુ પાંચ ચોપઈ કહું વળી, નવસો પંચોતર મન રળી;
 દુહા બસે સત્તાવીશ જોય, બારસે સાત તે પૂરા હોય. ૧૪૪
 એ કીધો મેં મનને કોઠ, સરખા સરખી જોજો જોડ;
 વિબુધ ખરો કરેજો સહી, કર જોડીને વાણી કહી. ૧૪૫
 સંવત સોળ છયાસિયે જાણુ, પોષ શુદ્ધી તેરસી પ્રમાણુ;
 વાર ગુરુ સર્વાકજ સાર, ભણે ગણે તસ જ્યજ્યકાર. ૧૪૬
 ઇતિશ્રી વાના કવિ વિરચિત શ્રી જયાનંદ કેવળી રાસની
 અંદર ચક્રાયુધ-દીક્ષાગ્રહણ, મોક્ષપ્રાપ્તિ, શ્રી જયાનંદ રાજ્ય-
 પાલન, દીક્ષાગ્રહણ નિર્વાણ ગમન સંબંધમય પાંચમો ઉલ્લાસ
 સમાપ્ત થયો.

શ્રીયુત લાવણ્યસમય વિરચિત.

શ્રી વચ્છરાજ દેવરાજ રાસ.

મંગળાચરણ.

(વસ્તુ છંદ.)

સકળ જિનવર સકળ જિનવર પાય પણમેવિ,
પણમેવિ ચક્રકેસરી એક ચિતે બહુ ભતિકારીય,
¹નિચગુરૂતણે ²પસાઉલે હૃદયકમળ નિચમતિ વિચારિય;
સજન સહુકો સાંભળો, હિયડે ભાવ ધરિય,
ગોલિશ નવ નવ કવિત રસ, સિરિ વત્સરાજ ચરિય. ૧
કથાસુખ.

(ઢાળ ૧ લી-ફેરી ચોપાઇ છંદની.)

ધન ધન વત્સરાજ ગુણનિલો, શ્રીરસેન રાજ-³કુળતિલો;
જસ ગુણ ચોપટમલ ચોશાળ, ઇલુ યુગે ⁴જીવહયા પ્રતિપાળ: ૧
જિનવરે લાખ્યા ચાર પ્રકાર, દાન શીલ તપ ભાવ વિચાર;
દયા દાન ધુર ચાખ્યો તિણે, ઇલુ પાળી ફળ લાઘ્યો કિણે. ૨
ફળ લાઘ્યો રૂઠો વત્સરાજ, ખેઠો દેશ બિહુને રાજ;
લેટયા ગુરૂ તવ કીધી ⁵મયા, ⁶પૂર્વ ભવાંતર પાળી દયા. ૩

૧ નિજ-પોતાના. ૨ કૃપાવડે. ૩ કુળમાં તિલક સમાન.
૪ કૃપા. ૫ અગાડીના જન્મમાં.

દયા પ્રભાવે આપદ ટળી, કામ કામ સવિ સંપદ મિળી;
કિણ થાનક કિમ હુઓ સોય, સાવધાન સુણ્યો સહુ કોય. ૪

કુથારંભ.

જ'ખૂદીવહ લક્ષ પ્રમાણ, ભરતખંડ તસ લીતર જાણ;
સિંધુ-દેશ સોહે અતિ બહુ, નાનાવિધ ગુણવંતજ સહુ. ૫
તસ લીતર નગરી ઇક સુણો, ચંદ્રાવતી નામ તસ જાણો;
તે નગરી મોટે મંડાણ, રચણતણી તસ પાસે ખાણ. ૬
અઉ-પખેરિ સોહે વનખંડ, સરસ સરોવર અતિહિ પ્રચંડ;
કુવા વાવ વાડીની ઝોળ, ઝોપે ચિહુ-પખ પોઢી પોળ. ૭
ગઠ ગિરવો ને વિષમી ખાળ, જેહતણો પાયો પાતાળ;
કુંગર શિખરતણે અનુમાન, ઉચપણો ઇમ યોદ્ધે જાણ. ૮
અઉ-પખેરિ ખાઈ જળ ભરી, પેસી ન શકે કો બળ કરી;
એ ગઠ મોટો અતિ અભિરમ્ય, કિસું કહું દેવરે અગમ્ય. ૯
જિનમંદિર ઉત્સવ અતિ ઘણા, પૂજે રંગ સવિ મનતણા;
ધ્વજદંડ તિહાં ઢળકે ધ્વજ, જિણ દીઠે મન મોહે પ્રજા. ૧૦
વસે વણિક ચોરાશી જાત, લોકતણી નાનાવિધિ જાત;
ચોરાશી ચહુટાં જોઈયે, થાનક થાનક મન મોહિયે. ૧૧
કિહાં પારખ સોની સોનાર, કિહાં ગાંધી દોસી મણિયાર;
ફેફળિયા ફળહટિયા ઘાટ, કિહાં સૂખડિયા-કેરાં હાટ. ૧૨
કિહાં પટુવા માંડે પટસૂત્ર, કિણ થાનક જિગટિયે સૂત્ર;
કિહાં માળી તંબોળી રહે, કિહાં કૌતુકિયા કૌતુક કહે. ૧૩
કિહાં નવરંગે નાચે પાત્ર, કિણ થાનક પલણે બહુ પાત્ર;
ગુણે કરી સોહે એ પુરી, જાણે દેવપુરી અવતરી. ૧૪

૧ ચોખેર. ૨ મોટી. ૩ વાણિયા. ૪ તરેહ તરેહવાર જાતિયો.
૫ વિદ્યાર્થી. ૬ અમરાવતી.

વીરસેન રાજા તિહાં તપે, અરિયણુદળ સવિ ^૧હેળાં ખપે;
 ન્યાયવંત ને શુદ્ધ વિચાર, જયશ્રીતણે ન લાધે પાર. ૧૫
 રૂપાયક પાર નહીં જે તણે, ભાટ ભલા બિરુદાવળી ભણે;
 મહમાતા ^૨મયંગળ મદ ઝરે, ચંચળ ^૩હય ^૪હિંસારવ કરે. ૧૬
 શત્રુ સવિ છંડાબ્યા ચીશ, સીમાડા સહુ નામે ચીશ;
 સખળસેન સરિષો ગહગહે, જેહની આણુ મહાભડ વહે. ૧૭
 મોડબધા મંડલીક અનેક, જેહ મને ઉપજે સુવિવેક;
 રાજસૂત્ર સંવિ રાખે સોય, તે વિણુ રાજ ન રહિણે હોય. ૧૮
 અંગ ઓળગુતણી નહિ મણા, દાસ દિકોલાં છે અતિ ઘણા;
^૬અવર ઋદ્ધિ નવિ પામું પાર, જાણે ઇંદ્રતણે અવતાર ૧૯
 પટરાણી કુળવંતી નાર, અવર ન એ સરિસી સંસાર;
 હાર હોર કંકણુ અતિસાર, પહેરણુ ફાળી અતિહિ ^૭સંકાર. ૨૦
 સવા લક્ષનાં કુંડળ કર્ણ, સાત લક્ષ સોના આભરણુ;
 તાસ નામ દેવી ધારણી, સા રાજા જીવનકારણી. ૨૧
 જિસી પ્રીતિ ^૮ગૌરી ને ^૯શંભુ, જિસી પ્રીતિ માછલડી ^{૧૦}અંબુ;
 જિસી પ્રીતિ ^{૧૧}મધુકર કેતકી; જિસી પ્રીતિ ^{૧૨}ગયવર ^{૧૩}સદ્ધકી. ૨૨
 જિસી પ્રીતિ ઇંદ્રાણી ઇંદ્ર, જિસી પ્રીતિ કમલિની-^{૧૪}દિણંદ;
 જિસી પ્રીતિ ચંદા ચાંદણી, તિસી પ્રીતિ રાજા ધારણી. ૨૩
 રમણ કરે રંગે નરનાહ, પટરાણીને મન ઉચ્છાહ;
 ભોગ ભલા ભોગવે મન હસી, પુત્રવણી ચિંતા મન વસિ. ૨૪
 હીંડોલાટ ખાટ પોહણે, ^{૧૫}ખીરોદક બિપર ઓહણે;
 નિંદ ભરી સુપનંતર માંદા, ચાલંતો દીકો ^{૧૬}સુરશય. ૨૫
 તવ રાણી જાગી તિણુ સમે, બીડી રાય જગાડયો તિમે;

૧ સ્નેહમાં. ૨ ચાકર-પેદળ. ૩ હાથી. ૪ ઘોડા. ૫ હણહણાટ.
 ૬ ખીજ. ૭ સુંદર. ૮ પારવંતી. ૯ મહાદેવ. ૧૦ પાણી. ૧૧ ભગસો.
 ૧૨ હાથી. ૧૩ નર્મદા નદી. ૧૪ સૂર્ય. ૧૫ ધોળા. ૧૬ ઇંદ્ર.

રાય આગળ સુપનંતર કહે, રાજા હિયે વિચારી રહે. ૨૬
 રાજા હિયે વિમાસે કિસું, એ સુપનાંતરમાં છે ઇસું;
 ઈંદ્ર આલતો દીઠો જે ભણી, હોશે પુત્ર ચપળ તેહ ભણી. ૨૭
 તે દિન પૂરે પુત્ર જનમીઓ, દેવરાજ તસ નામજ દિયો;
 વરષ બિહું ચિહું અંતર વળી, પટરાણી પૂજે મન રળી. ૨૮
 એકવાર સંધ્યાને સમે, ભાવ સહિત સામાયિક રમે;
 કરે સામાયિક ચિંતે ઇસું, જિનવર ગુણ રંગે ગાઇસું. ૨૯
 રજની પહોર હોઠને માન, જિનવર ગુણ ગાએ એક ધ્યાન;
 ગાઇ ગુણ આલી માનિની, નિયમંદિર ગઇ નિદ્રા ભણી. ૩૦
 હોળી ખાટ જ સોનાતણી, તિહાં પોઢી દેવી ધારણી;
 આવી નિદ્રા ^૧સુહણું લહે, તે હિવ કવિજન કુણપરિ કહે. ૩૧
 જાણે કરી ગંગાનું પૂર, કે એકહું કિયું કપૂર;
 કે ખીરોહધિતણા કલોલ, કે આણી નવારિયો ઘોલ. ૩૨
 જાણે શશિ ઉગ્યો અભિનવો, કે સૂરિમ કરી સૂરિજ સમો,
 કે નીપાયો ફહીનો ખોટ, અતિ ઉચો ને વાઝ કોટ. ૩૩
 ગુણે કરીને ^૨અતિહિ પ્રચંડ, દીઠો ઇસો સુપનમાંહિં ^૩સંઠ;
 તતખિણ જાગી સંઠજ નહિ, તે નિશ્ચે સુહણો એ સહી. ૩૪
^૪પુહવી ખાટ થકી ભિતરે, ^૫રાજ-સેજ ભણી સંચરે;
 રાય જગાડીને ઇમ કહ્યું, આજ ^૬સ્વામિ સુહણું વળી લહ્યું. ૩૫
^૭નિસુણી રાજા સુપનવિચાર, પસણે હોશી પુત્ર ઉદાર;
 દેવરાજથી ચડતો જાણ, ખોલે રાજન સુંલલિત વાણ. ૩૬
 તવ ધારણિ મન હરખ અપાર, ^૮જપે મહામંત્ર નવકાર;
 લિયે નામ પરમેશ્વરતણું, ઇમ કરતાં વાયું ^૯વાહણું. ૩૭

૧ સ્વપ્ન. ૨ ધણોજ વિશેષ. ૩ સાંઠ-આખસો. ૪ પૃથ્વી. ૫
 સુવાની શય્યા હતી ત્યાં ગઈ. ૬ પતિ. ૭ સાંભળાને. ૮ મુંદર. ૯
 સ્મરણ કરવા-જપવા લાગી. ૧૦ પ્રભાત થયો.

તે દિન આરંભીને ઋદ્ધિ, નિત પૂજે જિનવર મન શુદ્ધ;
 ઇષ્ટિ પરે ^૧પૂજા નવ માસ, જનમ્યો પુત્ર હુઓ ^૨ઉલ્લાસ. ૩૮
 એહ વાત એક પુરૂષે સુણી, દિયે રાજાને સુવધામણિ;
 રાજા ^૩તૂઠો કરે પસાય, લક્ષ મૂલ આપે કંભાય. ૩૯
 આપે કમરબંધ ચઢતણા, ખીબા જોગની નહિ કંઈ મણા;
 આપે મણિ માણિક ભંડાર, આપે ^૪કણુ-કેરા કોઠાર. ૪૦
 આપે જીભજ સોનાતણી, આપે ^૫અવર વસ્તુ ^૬અતિ ઘણી;
 આપે તાસ નયર બત્રીસ, રાજઋદ્ધિ લોગવે નિશિદીસ. ૪૧
 સોઈ પુરૂષ ^૭રણિયાયત થયો, રાજસભાથી ^૮મંદિર ગયો;
 રાજાને માંડયો મોટો જંગ, પાત્ર નચાવે અતિહિ સુચંગ. ૪૨
 વાજે વાજિત્ર મધુરે નાદ, કામની ગાએ સરલે સાદ;
 ઘર ઘર તોરણ બાંધ્યાં ખાર, ટાળી હિંસા આણુ મજાર. ૪૩
 નગરમાંહિ ગુડિઆં ભીલે, લોક લક્ષ તિહાં જોવા મિલે;
 જોઈ કહે ધન્ય ધારિણી, પુત્રરતન જનમ્યો જે લાણી. ૪૪
 જન્મમહોત્સવ રાજાને કીઓ, રાજલોક સહુ આણુ દીઓ;
 માગધ જન મન પૂગી આશ, હહદિશિ પસરી કીરતિ બસ. ૪૫
 કીઠો વત્સ સુપનમાંહિ તામ, દીધું વચ્છરાજ તસ નામ;
 દિન દિન વાધે સોઈ કુમાર, રૂપે બાણુ જીત્યો ^૯માર. ૪૬
 જવ તે પાંચ વરષનો થયો, પુત્ર ^{૧૦}નિસાલેં લાણુવા ગયો;
 લણિયાં લક્ષણુ છંદ પ્રમાણુ, શીખી કળા હુઓ અતિ બાણુ. ૪૭
 એકવાર રાજાન અસમાધિ, અંગે ઉપની મોટી ^{૧૧}બ્યાધિ;
 ઠાઘજવર ધડહડિ અપાર, તે કેણે ન હુઓ ^{૧૨}ઉપચાર, ૪૮
 હાહાકાર કરે સવિ લોક, કે મનમાંહિં ધરે અતિ શોક;

૮ પૂર્ણ થયા. ૨ હર્ષ. ૩ તુલ્યાન થઈને. ૪ અનાજ. ૫
 ખીલ. ૬ હાથાર. ૭ ખુસી. ૮ ઘેર. ૯ કામદેવ. ૧૦ પાઠશાળ. ૧૧
 પીડા. ૧૨ ઉપાય.

(૨૧૬)

વચ્છરાજ દેવરાજ.

કે આપણાં સાતે ધન, કે ખીહિવા દૂકા જન. ૪૯
નયરલોક ખળભળે અપાર, થાનક થાનક કરે વિચાર;
વયે કરિ મોટો દેવરાજ, તે પાળી નવિ જાણે રાજ. ૫૦
ગુણે કરીને અતિ અભિરામ, ^૧લહુઓ વચ્છરાજ તસ નામ;
રાજ પદવી એહને હોય, ^૨મનહ મનોરથ પૂજે તોય. ૫૧
લહુઅ લગે વચ્છરાજ વિનીત, ચતુરતણાં ચમકાવે ચિત્ત;
અવગુણ અંગથીકો પરિહરે, લહુઅ લગે લક્ષણ આદરે. ૫૨
લહુઓ ^૩રવિ સોહે અતિ ઘણો, દશ દિશિ તેજ તપે જેહતણો;
લહુઓ ^૪મૃગપતિ^૫મયગલ લિહે, લહુઅ ^૬દીપ તિમરને^૭ નહે. ૫૩
લહુઅ અપક પરિમલ ^૮આવાસ, લહુ ચિંતામણિ પૂરે આશ;
લહુઓ પણ પોતે ગુણ બહુ, એહ રાજે હુએ સુખીઆં સહુ. ૫૪

(દુહો.)

લહુડા વડાજ મત ગણો, ગુણે વડા સંસાર;
ગાગર અછેજ બેઠકી, ગુણથી પીજે વાર. ૧

(ચોપાઇ.)

એહ વાત નિસુણી દેવરાજ, તવ પાલટીઓ સઘળો સાજ;
રાયતણા જૂના રખવાળ, તે સવિ પાલટીઆ તતકાળ. ૫૫
વીરસેન રાજ ધમ ભણે, રાજ ગયું પાપીને કને;
વચ્છરાજ હોએ તે રાજ, તો પૂંકિ મુજ નાવત લાજ. ૫૬
પાળે રાજ નિકંટક થાય, તેહતણે મન હરખ ન માય;
ઉચાટે હુવે દુગણો રોગ, વીરસેન સાધે ^૯પરલોક. ૫૭
માછલકી જળ વિષુ ટળવળે, તિમ ધારણિદેવી વલવલે;
ઘણા દિવસકેરો સસનેહ, સ્વામી કાંઈ દેખાડે ^{૧૦}છેહ. ૫૮

૧ ન્હાનો. ૨ મનની ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કરે. ૩ સૂર્ય. ૪ સિંહ.
૫ હાથી. ૬ અંધકાર. ૭ મૃગધનું ઘર. ૮ પાણી. ૯ મરણ. ૧૦ વયોગ.

બ્રાહ્મનાથ જીવનઆધાર, તુજ વિષ્ણુ મુજ કુણ કરસિ સાર;
 જોલાબ્યે નવિ દિયે જોલડો, પાપી દૈવપ્રતિ ધિગૂ પડો. ૫૯
 કાં લઈ હજીજાન આવે મરણ, હાર દોર ભાંજે આભરણ;
 કુંડળ કાને શશિ ને સૂર, નેઉર સહિત કરે ચક્રચૂર. ૬૦
 સ્વામી તુલ્ય પંસાયેં ઘણા, સુખ લોગબ્યાતણી નહિ મણા;
 પીયુ ગુણ જિમ સંભારે વળી, તિમ ધારણિ ધરમંડલ ઢળી. ૬૧
 ક્ષિણ જોવે ક્ષિણ રોવે ઘણું, ક્ષણ મુંઝે ક્ષણ ખૂંઝે મણું;
 સગાં સહીજાં રાખે સહુ, સામિલિ શોક ન કીજે ખહુ. ૬૨

(દુહા.)

હિયડા મ છ'ડિસ ઘાતકી, મુઝો ન જીવે કોય;
 આપું અજરામર કરી, તો તું અજહ રોય. ૧
 વિહિ વિહડાવે વિહિ ઘડે, વિહિ ઘડીઉં ભંજેય;
 ધમે લોઈ તડકડે, જ'વિહ કરે સુ હોય.

(ચોપાઈ.)

ભણી જો સંસારહ માગ, તવ ધારણિ મન હુઝો વિરાગ;
 છ'ડી 'કોહ લોહ 'હુઃકર્મ, પાળે વીતરાગનો ધર્મ. ૬૩
 પ્રથમ ખંડ સમાપતિ હુઈ, સગપણ વિગતિ કહી જૂજૂઈ;
 જોલ્યો વર્ણન બહુત પ્રકાર, રાજન દુનિય ખંડ અવધાર. ૬૪

ઇતિશ્રી વચ્છરાજ અધિકાર વિષે પ્રથમ ખંડ સમાપ્ત.

ખંડ બીજો.

(વસ્તુછંદ.)

જંબૂદીવહ જંબૂદીવહ ભરહખંડમિ,
 સિંધુદેશ સોહે બહુ વસે લોક સહુ વિચક્ષણ,
 અંદ્રાવર્ધ નગરી તિહાં, વીરસેન રાજા સલક્ષણ;
 પટરાણી ધારણી સુત, દેવરાજ વચ્છરાજ;
 રાગાંતર રાજા હુઓ, દેવરાજ લિયે રાજ. ૧

(દુહા.)

વચ્છરાજ નિતુ પ્રહસમે, ભઠી રાઉલે બાય;
 કરભેડી આગળ રહી, પ્રણમે ભૂપતિપાય. ૧
 પાપબુદ્ધિ મંત્રી ભણે, નિસુણો રાઉ વિચાર;
 રાજ તુમારું બાયસિ, બે જીવસિ કુમાર. ૨

(ચોપાઇ.)

નીચો નમણો દેખી કુઓ, તે ઉપર માંડયો ઢીંકુઓ;
 વાર વાર તે કરે પ્રણામ, નીરતાણું ^૧નીઠાડે ઠામ. ૧

(દુહા.)

તવ રાજા મન ચિંતવી, મંત્રી પ્રતે કહેય;
 તું કાંઈ કૂંડજ રચું, જેણે કુમર ખપેય. ૧
 એહ વાત નિસુણી તિહાં, પહુતો ^૨જણણી પાસ;
^૩અવર દેશ અમ બાઈવું, ન રહું એહને ^૪વાસ. ૨
 તવ વળતું ધારણિ ભણે, મૂંઝી સઘળી ^૫આથ;
 તુજ માસી વિમલા સહિત, આવિશ તાહરે સાથ. ૩

૧ અંત લાવી દે. ૨ માતાની પાસે. ૩ બીજો. ૪ ઠેકાણે. ૫ દોલત.

હંસા જિહ્વિ ગય તિહિ ગઈ, મહિમંડણા હંવંતિ;

છે હૃદં તાંહ સરૌવરહ, જે હંસા મુચ્ચંતિ.

હંસા ઝોહ પરખખડી, ^૧છિદ્ધર જલ ન પિયંતિ;

કે પીયે માનસ સરે, કે ત્રસિયાજ મરંતિ.

નાનહું રૂપે ^૨રૂચડું, ઉડયું પંખ સમાર;

હંસા વહલામણિ આવશે, ગયો ગંગાકે પાર.

(સોરઠો.)

ગયાજ ગંગાદુઆર, હંસા હરખે હિંસતા;

^૩અમિચ્છતણા લંડાર, બગલા બેસેલું કરે.

(દોહા.)

હંસા બગા બલાહડા, ઉચલડું અંગાળ;

જિણે સરૌવર ઝીલતા, તે સર ફૂટી પાળ.

(ગાથા.)

કારણિ વસેણ મુંદરિ, હંસા સેવંતિ ગામ વહલયા;

ગમિઉણ કેવિ દીહા, પુણોવિ જો જત્ય સો તત્ય.

(દોહા.)

બગ ઝીડાડે અપપડા, ખિણ પાળેં ખિણ તીર;

હંસ ^૪પરાભવ કિમ સહે, અમર સભાંહ શરીર.

સર છાંડી પાળેં ચડયા, હંસા ઊડણહાર;

વળી વલામણી લેટડી, સરવર મિત્ત બુહાર.

હંસાને સરવર ઘણા, પુષ્પ ઘણાં ભમરાંહ;

સુશુણાને સબજન ઘણાં, દેશ વિદેશ ગયાંહ.

ચંદ્રાવઈ નગરીથિકાં, તે ત્રણે આલંતિ;

ઈમ કરતાં દિન કેટલે, માળવ-દેશ લહંતિ.

૧ તલાવડાં-ખાબોચિયામાં ભરાયલું પાણી કદી ન પિયે. ૨

સુંદર. ૩ અમૃત. ૪ સંતાપ-અપમાન.

- માગવ-દેશહ ^૧મંડણહ, નગરી અછે અનેક;
 ઉજેણી સરિખી નહીં, બાણ ન બાણે એક. ૫
- કેનકેજ્જમ રાબા તિહાં, કેનકેસિરિપતિ બાણ;
 તે ત્રણે ચાલંતહાં, પહુતાં તેણે ઠાણ. ૬
- ભૂખે તરસે ઝાસના, બેઠા નગરી પાસ;
 વિમલબુદ્ધિ વિમલાતણી, બોલે હિયે વિમાસ. ૭
- વચ્છરાજ ધારણિ તમે, ^૨પડખો ઘડિ બેચાર;
 હું ઊતારા કારણે, બઈ નગરી ^૩મઝાર. ૮
- દોય જણાં બેસારિ કરિ, પહુંચે નગરીદ્વાર;
 બહેં ઘર બેઝાંતી ગઈ, સોમદત્ત ઘર-ખાર. ૯
- સોમદત્ત વિવહારીઓ, બેઠા ભલે મંડણ,
 દેખી ઊભી માનની, બોલે મધુરી વાણ. ૧૦
- કહો કામિની કિણુ કારણે, ઊભાં અમ આવાસ;
 કરબેડી વિમલા કહે, કાજ એક તુમ પાસ. ૧૧
- કિશું કાજ છે બહિન તુજ, ^૪વેગે કરી કહેય;
 અમે પંથિ પરદેશીઆ, રહેવા થાનક દેય. ૧૨
- ઘર જમલો એક ચોરડો, તિહાં જઈ રહેજ્યો નાર;
 ભાડું બિહુ માસહતાણું, દેને ^૫ટંકા ચ્યાર. ૧૩
- દ્રવ્ય નહિ અમ આપવા, કરશું હાસહ-કર્મ;
 લોજન બિહું જણુ દેખજો, હોશિ ^૬ગાદો ધર્મ. ૧૪
- વિમલા માત મનાવિ કરી, તે દોય જણુ આણુંતિ;
 સોમદત્ત ઘર તે રહ્યાં, ઇણુ પરે કાળ ગમતિ. ૧૫
- (ઢાળ ૧ લી-દેશી ચોપાઘની.)

સોમદત્ત ઘર ઇણુ પરે રહ્યાં, કરમ વસે દુખિયારાં થયાં;
 કરમ કરે તે ન કરે કોય, રાજ કરે તે ઇળતા ભેય. ૧

આગે કરમે' ઘણા રોળબ્યા, ન'દિપેણ સરિખા લોળબ્યા;
 કરમે' રાવણ પડીઓ ચૂકે, સીતાહરણ રણ કીધો ભૂક. ૨
 કીચક પડીઓ પ'ડવ પાસ, પ'ડવ પ'ચ' ગયા વનવાસ;
 કરમતણી શી કીને વાત, રવિરથ ^૧હુયવર સરખ્યા સાત. ૩
 કળાવતી કર આપદ ઘણી, કર્મે કુરવ થયા રેવણી;
 નિશિ એકલડી ^૨વેડ મઝાર, દુઃખ સહે દવદંતી નાર. ૪
 કરમે' પેખ કલંકિત ચંદ, મરણ લહે ભાલડી ^૩મુકુંદ;
 કરમે' ગૌતમ વીર વિયોગ, શેઠ સુદરસણ શૂલીયોગ. ૫
 કરમે' નાચ્યા કુળિનવનંદ, ^૪નીર વહે રાજા હરિચંદ;
 કરમવિપાક કિસું હું ભણું, નળ રાંધે પરધર રાંધણું. ૬
 સીતા પ્રતિ લગાડી શીખ, કર્મે મુજ મંગાવી લીખ;
 કરમતણી ગતિ કુણ અવગણે, મલ્લિ બિણેસર નારીપણે. ૭
 કરમે' ^૫કદરથી ચંદનખાલ, નરગ ગયો શ્રેણિકભૂપાલ;
 કરમે' બળિ ઘાલ્યો પાતાળ, દુઃખ સહ્યાં તિમ ગયસુકુમાળ. ૮
 મહાવીરને વીતકે બહુ, ઇમ કરમે' ધ'ધોલ્યા સહુ;
 કરમતણી પરિ નિશ્ચલ જોય, વિણ લોગબ્યાં ન છૂટે કોય. ૯

(વસ્તુ છંદ.)

જામ પહુતો જામ પહુતો તાત પરલોક,
 મંત્રી રાઓ વિચાર કરી, રચે કૂડ વચ્છરાજમારણ;
 કુમરે' વાત સોઈ સાંભળી, કરીએ સભજ માસીય ધારણિ,
 ચંદ્રાવધ નગરી થિકી, તે ત્રણે ચાલંતિ;
 ઉભેણી નગરી તિહાં, સોમદત્ત ઘર જંતિ.

૧

૧ શ્રેષ્ઠ ધોડા. ૨ વન-ઉજડ. ૩ ભાલોડના વાગવાથી શ્રી કૃષ્ણ
 મરણને શરણ થયા ! ૪ નીચ ધેર પાણી ભર્યું. ૫ અપમાની શકે. ૬
 પીડાણી-હેરાન થઇ. ૭ બ્યારે.

(દાળ-ચોપાદ.)

કહે ધારાણિને વિવહારીઓ, કુંવર ઘરે કાં બેસી રહ્યો;
 ૧ વાછરૂઆં ચારે અમતણાં, તો ભોજન લહો ત્રણે જણાં. ૧૦
 ૨ મન પાખે મોકલ્યો કુમાર, આપી વાછરૂઆં દશ બાર;
 નગરી બાહિર બહુ ૩ ખડ હોય, તિહાં રાખીને ચારે સોય. ૧૧
 તિહાં જમલો કોલાહલ સુણી, ચાલ્યો કુંઞરજ બેવા ભણી;
 રાજકુમાર દીઠા અતિ ઘણા, કરે શર્મ હથીઆરજતણા. ૧૨
 શસ્ત્ર અભ્યાસે નિરતું બેય; સાહસું બેઠ હરખ ધરે સોય;
 ફૂડું શસ્ત્ર અભ્યાસે જિમે, કુંઞર મુંહ મચકોડે તિમે. ૧૩
 કળાચાર્ય તવ બોલે ઇસું, કયાંથી આવ્યો કારણ કિસું;
 કળાતણે કેતો અભ્યાસ, પૂછે પંડિત કળાનિવાસ. ૧૪
 ૪ બલણે દૂર દેશાંતરથિકો, હું આવ્યો ઇહાં ભલો હતો;
 શસ્ત્ર શર્મ તે દેખી કરી, બેવા આવ્યો ૫ કૌતુક ધરી. ૧૫
 કળાચાર્ય કુંઞર પ્રતિ ભણે, શસ્ત્ર શર્મ કેતો તુમતણે;
 કુંઞર શસ્ત્ર અદ્યપ્ત્યાં બહુ, કૌતુકવંત હવું તિહાં સહુ. ૧૬
 ૭ શાળિ દાળ અને પકવાન, ભોજન કારણ આવ્યાં ધાન;
 કુંઞર સહિત જિમવાને કામ, જમ બેઠા વારૂ ૮ આરામ. ૧૭
 વાછરૂઆં ચરતાંતાં બેઠ, વહિલાં ગયાં શેઠ ઘર તેહ;
 ભૂમિ કરી હુઆ નિશ્ચિંત, વચ્છરાજ હરખ્યો ગુણવંત. ૧૮
 માંહોમાંહિં વલગા બાંહે, સાંજે આવ્યા નગરી માંહે;
 પ્રીતિ શિરસા કરી પ્રણામ, પહુતા જિહાં આપણાં કામ. ૧૯
 સોમકંત કહે સુણો કુમાર, તુમ હેઠાનો શુંય વિચાર;
 વાછરૂઆં વહિલાં મોકલી, કિહાં રહ્યો વેળા એટલી. ૨૦

૧ વાછડાં. ૨ મન વગર. ૪ વચ્છા વગર. ૩ ધાસ. ૪ બોલે. ૫
 ગમ્મત. ૬ કેટલો. ૭ દાળ-માત. ૮ વાડીમાં.

વચ્છરાજ તવ ઉત્તર દિયે, વિવહારિયાથિકો નવિ બીહિ;
 વાછરૂઆં ચારતાં શેઠ, થાકો તવ સૂતો વઠ હેઠ. ૨૧
 એક દિવસ ઇમ ઉત્તર કરે, બીજે દિવસ વળી સંચરે;
 કુંઝર પહુતો પૂરવ રીત, વાછરૂઆંની મૂકી ચિંત. ૨૨
 નિત વાછરૂયાં વહિલાં વળે, સોમદત્ત રીસે અતિ બળે;
 વાર એક બે કહીઈ હતિ, 'આલ'લો દિયે ધારણિ પ્રતિ. ૨૩
 વાછરૂઈ એકે બાઈશે, તે ઉત્તર તુમ કિમ થાયશે;
 ધારણિ બોલે 'સુલલિત ભાખ, 'વચ્છ વાછરૂઆં રૂડાં રાખ. ૨૪
 કુંઝર કહે એ મ કહે વાત, વાછરૂઆં નહિ ચાફ માત;
 દોય ત્રણ દિન ચાચો બેઠ, મેં રાખ્યું તુમ કાક્ષિણુ તેહ. ૨૫
 રાયતણા કુંઝર જિહાં રમે, તિહાં જઈને નિત સાથે જમે;
 ધારણિ આલ'લો કે ઇસો, તું ધર ભાર ન ગાલે કિસો. ૨૬
 ઘરે નથી તેતાં ઇંધણાં, જે તિમ કીજે સીરાં ઘણાં;
 એહ વાત જવ કુમરે સુણી, તવ ચાલ્યો વન ખંડહ ભણી. ૨૭
 પહુતો વનહ હુઓ 'આલ્હાદ, કીઠો ચક્ષતણો 'પ્રાસાદ;
 ચક્ષતણો એ મહિમા જોય, ફૂલ પત્ર લઈ ન શકે કોય. ૨૮
 વન ગબ્હર તે કહિયે કિસું, સૂરિજકિરણુ ન ફૂટે ઇસું;
 વાજે વાડ શીતલ વાય, આવી ન શકે કો તિણુ ઠાય. ૨૯
 'સાવજતણા 'ચૂથ ગહગહે, ચંચલ ચપલ ન સાદ્યા રહે;
 વાધ સિંધ ગાજે ગહગહે, તિણુ નાદે ધરણી 'ધડહડે. ૩૦
 સૂઝર રોજ રીંછનાં ઠામ, કવિ કહે ઘણાં ન જાણું નામ;
 કૃષ્ણ પીત તે ધવળે વાન, કે છેરવિયા કરડે કાન. ૩૧
 સરલ તરલ તડવરની સાખ, રાયણુ રૂંખતણાં તિહ લાખ;

૧ ઇપકો. ૨ સુંદર વાણીથી. ૩ પુત્ર. ૪ આનંદ. ૫ દેવળ.
 ૬ વાધ. ૭ રોળાં. ૮ કાંપી હોં.

^૧પરિમલ બહુલ કરે કેવડી, ^૨કુસમવેલિ છે તિહાંકણુ વડી. ૩૨
 પંખી જાતિ બહુ ટોળે રમે, ઇસે મહાવન કુંઝર લભે;
 લયની વાત હિયે નવિ વસી, તતખિણુ કરે વિભાસણુ ઇસી. ૩૩
 જાણે કાપૂં મોટું વૃક્ષ, તો ઇંધણુ હોવે લક્ષ;
 લમતાં દીઠું ચંદન સાલ, વિલગાછે ^૩વિસહર વિકરાલ. ૩૪
 હાથે કરી લાંબે સીંદરાં, પૂંછ સાહી તિમ નાખ્યાં ^૪પરાં;
 અણીઆળો લેધ ^૫કોઠાર, ^૬ફેડી વૃક્ષતણી તે ઠાર. ૩૫
 સોઈ વૃક્ષ શતખંડજ કર્યો, કાવડ કરી પાછો સંચર્યો;
 આવતાં રાત્રિ પડી જેટલે, ^૭પોળ સવે દીધી તેટલે. ૩૬
 કુંવર નગરી પાસે રહી, એક પહુર તિહાં નિદ્રા લહી;
 જાગ્યો જાણ્યું કુણુ આવશે, સુજ ચંદન લેધ જામશે. ૩૭
 ઇમ ચિંતીને આલ્યો તામ, પહુતો ચક્ષતણો જિહાં ઠામ;
 કાવડ વળગાડી એક ઝાડ, પેસી કે સાંકળી કમાડ. ૩૮
 પહુર દોચ પછી ઉગ્યો ચંદ, પેખે ^૮વિદ્યાધરીના વૃન્દ;
 નાટિક માંડયું તિહાં રસાલ, નાચતાં નવ ચૂકે તાલ. ૩૯
 ચક્ષલવન મન રૂઝો રંગ, ^{૧૦}ખેચરી નાટિક નિરખે ^{૧૧}ચંગ;
 મૃગનયણી સહજે સુકમાળ, કંઠ ઠવી ચંપકની માળ. ૪૦
 કવિ કેલવણુ કરે કહો કિસી, લરહલેલ જાણે અભયસી;
 ધયમપ ધોંધોં માદલ સાદ, ગાએ ગીત અનોપમ નાદ. ૪૧
^{૧૨}પય ઇમઇમ ઘૂઘર ઇમકાર, નાચતાં ઉર ખલકે હાર;
 સવિહું મન સરિળો આણુંદ, તે જોવા કરિ આવ્યો ચંદ. ૪૨

૧ સુગંધિ. ૨ કૂલ. ૩ ભયંકર સાપ. ૪ દૂર. ૫ કોવાડો.
 ૬ કાપી નાખી. ૭ સો કકડા. ૮ દરવાજા. ૯ વિદ્યાધરોનીજી.
 ઝોનાં ટોળાં. ૧૦ આકાશમાં ગમન કરનારી વિદ્યાધરીઓનું. ૧૧
 સુંદર. ૧૨ પગે. ૧૩ રાત્રી.

મન ઉઠ્ઠત સવિ નાચી રહી, તવ હિવ રચણી થોડી થઈ;
 વિદ્યાધરી પાછી ઓસરે, પ્રભાવતી^૧ કંચુક વીસરે. ૪૩
 ઊલાળા કેરો જે રવેજ, તિહાં તિગ તિગતે દેખે તેજ;
 બાર ઉઘાડી ભેવે જેમ, દીઠો કંચુક પડીઓ તેમ. ૪૪
 રતનજડિત સોઈ કંચુક લેય, કુંઝર ગંભારામાંહિં પેસેય;
 પૂરવ રીતિ દિયે સાંકળી, વચ્છરાજ મન પૂગી રળી. ૪૫
 વાટે પ્રભાવતી કહે સહી, વેગવતી મુજ કંચુક નહીં;
 કંચુક કારણ પાછી વળે, પ્રભાવતી મન અતિ ટળવળે. ૪૬
 તે આખે દેઉળે શોધીઓ, તિહાં નવિ લાધો તે કંચુઓ;
 વાયે કરીને ઊડયો હોય, પ્રભાવતી તું વનમાંહિં ભેય. ૪૭
 ભેઈ વૃક્ષ અને બહુ વાડ, તવ કાવડ દીડી એક ઝાડ;
 કાવડ દેખી ચિંતે સોય, ચક્ષતણે મંદિર છે કોય. ૪૮
 જે હુંતો માહરો કંચુઓ, તેહજ નિશ્ચે એણે લીઓ;
 કિમે કરી એ બીહાવિયે, બાર ઉઘાડી કંચુક દિયે. ૪૯
 બીહાવે બહુ પરિ અલંત, નિરભય કુંઝર રહ્યો નિશ્ચિંત;
 હોય લગાડી ન શકે બાર, ચક્ષતણો ભય ધરે અપાર. ૫૦
 બેહુ જણ આળોચે મંત્ર, હિઅડે નવો ઉપાયો તંત્ર;
 એહનાં સગાં ઉજેણીમાંહિ, રોતાં રડતાં હશે વિહાહિ. ૫૧
 આપણુ સોઈ વિલાપજ મુણી, તિમ કરશું આવી ઇહાં ભણી;
 તવ પહુતી બે નગરી કને, ધારણિ વિમલા રોતી મુણે. ૫૨

(લાળ ૨ છ-દેશી દવદંતી પુહવી પડે એ.)

કહે ધારણિ વચ્છ કારણિયે, વચ્છ ખાટલી વાળીરે;
 વાળીને લાળી આંસુ ધમિ ભણે એ.

૧

૧ ચોળી-કાંચળી. ૨ કાર્ણુ-સાર. ૩ કાવડિયા કાવડ રાખે છે તેવી. ૪ વિચારણા વિચારવા લાગી. ૫ ઉપાય ઉપભવી કહાડયો.

- સાંજ લગે તવ વાટડી, વચ્છ જોઈ અપારરે;
 બહારને સાર ન જાણું તાહરી એ. ૨
- કે રીસાણો તેહ લાણી, જે દીધું મેં કામરે;
 કામને નામ તાહરું સોહામણું એ. ૩
- બ્રૂખ્યો તરશ્યો હોસે તું, વચ્છ તું કિહાં રહિયોરે;
 રહીઓ ને દહીઓ સુજ માસી ઘટુએ. ૪
- વચ્છરાજ સુણ વાતડી, તુજ માતડી બોલોરે;
 બોલે ન ટોલે કાંઈ નીકરૂ એ. ૫
- એકવાર તુજ દોહલો, મોરી આંખડી જોધરે;
 જોધને રોઈ નહીં હિવ તો પછે એ. ૬
- ધમ વિલપંતી માહલી, અને વળી માસીરે;
 માસીને હિયે વિમાસી તે વળીએ. ૭

(ઢાળ ૩ છ—દેશી ચોપાઈની.)

- પાછી આવી વિદ્યાધરી, રોવા માંડયું ^૧માયા કરી;
 વળી વળી જ'પે વચ્છરાજ, કુંઞરને મન વાયે વાય. ૧
- ધમ વલવંતી વિલખી થઈ, કંચુક વિણ તે નિય ધર ગઈ;
^૨દિનકરતણાં કિરણ વિસ્તરે, ^૩દેવળથી બાહર નીસરે. ૨
- વૃક્ષથકી તે કાવડ લેય, કુંઞર નગરમાંહિં પેસેય;
 વિમલા જ'પે વેધાવી લિઓ, ધારણિ વચ્છરાજ આવીઓ. ૩
- તવ ધારણિ ભડી ધસમસી, દેખી કુંવર હિયડે હસી;
 વચ્છરાજ તવ કરી પ્રણામ, આપે ચંદન ^૪કંચુક તામ. ૪
- છએ ખંડે મતિ જૂજુઈ, દ્વિતીય ખંડ સમાપતી હુઈ;
 આણ્યો કંચુક બ્યંદન બહુ, તૃતીય ખંડ હવે સુણજો સહુ. ૫

છતિશ્રી વચ્છરાજ રાસ દ્વિતીય ખંડ સમાપ્ત:

ખંડ ત્રીજો.

(ઢાળ ૧ લી—દેશી ચોપાઇની.)

દિન બિહુ ત્રણતણે અંતરે, અંદન વેચીને ધન કરે;
કુંવર ઘર મન ચિંતા ટળી, પહુતો રાજકુંવર જિહાંવળી. ૧

(ગાહા.)

હંસા રમંતિ સરે, ભમરા રમંતિ કેતકીકુસમે,
અંદનવને ભુયંગા, સરિસા સરિસેણુ રમંતિ. ૧

માહોમાહિં પ્રીતિ અપાર, ન સકે સહી વિયોગ લગાર;

રાજકુંવરિ તે શીખી કળા, પંડિત સરિસા રાઉળે ગયા. ૨

રાઉ આગલિ અભ્યાસે શસ્ત્ર, તૂડો દે પંડિતને વસ્ત્ર;

ભૂપતિ દેખી વચ્છકુંઆર, સકળ કળા કેરો ભંડાર. ૩

કનકશ્રમ રાજા અતિ નિઉણ, પૂછે પુત્ર કંહે એ કુણ ?

રાજકુંઆર કહે નિસુણો^૧તાત, એહની અવર ન ભણું વાત. ૪

શસ્ત્રશર્મ અમે શીખ્યું જિહાં, એ કુંવર અમ મિલીઓ તિહાં;

કનકશ્રમ પૂછે નિજ સુખે, બોલે કુંઆર અથાસ્થિત સુખે. ૫

શસ્ત્રશર્મ તુમને કેટલો, અમને દેખાડો તેટલો;

કુંઆર શસ્ત્ર અભ્યસે સાર, તવ રાજા રંજિઓ અપાર. ૬

નિસુણો કુંવર બોલે ભૂપ, કંહે તુમે આપણું સ્વરૂપ;

એ કર ભેડી કુંઆર ભણે, તિહાં જમલી કનકશ્રી સુણે. ૭

સિંધુ દેશ અતિ રૂડો બાણ, અંદ્રાવધે નગરી તિણ ઠાણ,

વીરસેન રાજા સુજ તાત, પટરાણી ધારણિ સુજ માત. ૮

કનકશ્રીમન ભગ્યો હેજ, આવ વચ્છ સુજ તું ભાણેજ;

૧ નિપુણ-હાલો-હુંસીઆર. ૨ પિતા. ૩ ધણોજ ગણ થયો.

૪ રાજા. ૫. હકીકત. ૬. રનેહ.

એમ કહી આલિંગન દિયે, વચ્છરાજને ખોલે લિયે. ૯
 તિણ અવસર બેસી હાથિણી, ચાલી જિહાં વિમલા ધારણિ;
 દોઢ બહિન તેડી આપણી, રહિ એકઠી ત્રણે જણી. ૧૦
 ભૂપતિ ભણે સુણો વછરાજ, નગર બિહું ચિહુંતું લે રાજ;
 કુંવર કહે રાજ નવિ લેશ, પણ તુમ પય હું સેવ કરેશ. ૧૧
 શ્રીમુખ જવ તુમે કહેશેા સ્વામ, તે વિણ કિમે ન જાણિ કામ;
 ઇણિ પરિ કુંવર આલગ કરે, રાત દિવસ તીરે સંચરે. ૧૨
 એકવાર રાજા અણકહે, પોઠયો મંદિર નિદ્રા લહે;
 વચ્છરાજ કાઠી ^૧તરવાર, ઉભો રહિઓ મંદિર બાર. ૧૩
 દોઢ પહુર જવ ^૨ચણી થઈ, તવ રાજાની નિદ્રા ગઈ;
 નિસુણી રોવંતી એક ^૩ખાળ, ઊઠી બેઠો થયો ^૪ભૂખાળ. ૧૪
 ભૂપતિ બોલાવ્યા પાહરિ, તે સવિ સૂતા નિદ્રા ભરી;
 તિણ અવસર પલણે વછરાજ, સ્વામિ ^૫આયશ ઘો શું કાજ? ૧૫.
 પૃથ્વીપતિ ^૬પલણે ઇણિ પરે, કુંવર તું કિમ ન ગયો ઘરે?
 તુમ કહ્યા વિના જાઉં કીમ, મેં આગે લીધો છે નીમ. ૧૬
 પાહરિ સવિ સૂતા છે સ્વામ, કાજ કહો સુજ એહેને ઠામ;
 પહુવિ વચ્છ જો, હુઈસણિ, જોઈ આવ રોવે છે કુણ. ૧૭
 આલ્યો કુંવર આયસ લાહી, નગરી માંહિં ન રોવે સહી;
^૭દક્ષિણ કર ઝાલી 'કરવાળ, ગઠ ઉલંધિઓ દેઈ ફાળ. ૧૮
 જાએ સાહતણે અનુસાર, પહુતો વચ્છ મચાણ મઝાર;
 તિહાં ^૮વટવૃક્ષ વડો વિસ્તાર, દીઠી જમલી રોતી નાર. ૧૯
 કુંઅર તે પાએ જઈ રહે, રોએ કાં કામણિને કહે?
 રહી રોતી કહે સુણો કુમાર, ઇહાં બાંધ્યો છે સુજ ભરતાર. ૨૦

૧ તરવાર. ૨ રાત. ૩ સ્ત્રી. ૪ પૃથ્વીનો પાળનાર. ૫ આરા-
 હુકમ. ૬ બોલે. ૭ જમણા હાથે. ૮ તરવાર. ૯ વડનું ઝાડ.

હિઃખ ઘણું નવિ જાએ જીવ, ભૂખે તરશે પાડે ^૧રીવ;
 કહે મુજને આણો કાંઈ જિમું, હું ઘર જઈ લાવી ચૂરમું. ૨૧
 કરી કોલીઓ ઉંચો કરું, પણ પૂચું નાં એ શું કરું;
 તવ મુજ હિયડે ઉપનો શોક, સરલે ^૨સાદે મૂકી પોક. ૨૨
 કુંવર કહે મન કરો સમાધ, લેઈ ચૂરમું ચડો મુજ ખાંધ;
 તુજ વલ્લભ લાવે જેટલું, દીઓ બેઢિન લોજન તેટલું. ૨૩
 નિસુણી ક્રમણિ ખાંધે ચડી, તવ કાલી ^૩કાલી રાતડી;
^૪આમિષ ખાએ કટકો પડે, તે કુંવરની દ્રષ્ટે ચડે. ૨૪
 કુંવર કહે અરે પાપિણિ ! ભૂડી દુષ્ટ ^૫દુરાચારિણી;
^૬માયા માંડી માંડ્યો પાપ, બાઈશ જે તો દેઈશ શાપ. ૨૫
 ઇંમ જાંબી કાઢે તરવાર. તવ નાસતાં ઢૂંકી નાર;
 વચ્છરાજ તું બાવન વીર, વિંતરડીનું કાઢ્યું ^૭ચીર. ૨૬
 વિંતરડી નાહી ^૮નિઃવસ્ત્ર, બાણ્યું મુજ ^૯વાજેસે શસ્ત્ર;
 ઇંમ કરતાં કિનકર ઉગીઓ, ચીર સહિત ભૂપતિ ભેટીઓ. ૨૭
 રાત્રિતણો ^{૧૦}વૃત્તાંતજ કહે, ^{૧૧}સૂરિમ દેખી નૃપ ^{૧૨}ગહગહે;
 સોઈ ચીર કનકભ્રમ રાઉ, કનકશ્રીને કરે ^{૧૩}પસાઉ. ૨૮
 પટરાણી પહિરીને જોએ, સરિખા કંચુક વિષુ નવિ સોહે;
 કનકસિરિ કહે નિસુણો ભૂપ, કંચુક વિષુ નહીં તેહવું રૂપ. ૨૯
 તવ રાજા ચિંતાતુર હોય, વળિ વળિ કુંવર સાહસું જોય;
^{૧૪}ખેચરડી કેરો કંચુઓ, તે કુંચરે આણી આલીઓ. ૩૦
 પહિરો કંચુક વળી મન ^{૧૫}દહે, ^{૧૬}તતબિણુ કાળ મુંહ થઈ રહે;
 જે આવો પુરપદ્મ હાટ, જિંહુ સરીખી આણો ઘાટ. ૩૧

૧ ખૂમ. ૨ મુકતકંઠી-કરણી સ્વરથી-છૂટે મ્હોડે. ૩ તલવાર.
 ૪ માંસ. ૫ નહારા આચારવાળી. ૬ કપડ. ૭ વસ્ત્ર-કપડાં. ૮ નગ્ન-
 નાગી. ૯ ચલાવશે-ધા કરશે. ૧૦ હકીકત. ૧૧ ચરાપણું. ૧૨ આ-
 નંદ પામ્યો. ૧૩ બક્ષિશ. ૧૪ બળતર થવા લાગી. ૧૫ તુરત.

કનકસિરિઅતિ^૧ આડો લીઝો, ભૂપતિ મનમાં (વલખો થયો;
 કુંવર કહે મ ધરો જિચાટ, રાજન મેં આણેવો ઘાટ.: ૩૨
 જઈ નાણું છમાસ મઝાર, તો પેસેવું અશિ મઝાર;
 કુંવર ઇસી પ્રતિગ્યા કરે, સહી કહીને પ્રણુમી નીસરે.; ૩૩

(વસ્તુછંદ.)

એહ કુંવર એહ કુંવર અલવે ભંડાર,
 અલવે રાજન પુત્ર શું જેણી પ્રીતિ ચિરકાલ મંડીય;
 ચક્ષતણે ખંડે અલવિયે ચંદનહ ખંડીય;
 અલવિ લીધો કંચુઓ અલવિ લીધું ચીર;
 ઘાટહ લેવા કારણે અલવિ ચાલ્યો વીર. ૧

(ઢાળ ૪ થી—દેશીનો ચડિયો ધન માનગળે.)

ધારણિ કેરો બેટડાએ, ખડગ લઈ નિજ હાથે તો;
 મારગ ચાલે એકલો એ, નહિં કો બીજો સાથે તો. ૧
 વાટ એક અટવી અછેએ, તિહાં નાહનડીઈ ગામ તો;
 કુંચર તે દેખી કરીએ, ભેવા પહુંચે તાંમ તો. ૨
 એક પુરૂષ ^૧પાળે મિલ્યો એ, પૂછે ^૨નયરસ્વરૂપ તો;
^૩પલણે ભૂમીતલ નગર, વીરસિંહ તિહાં ભૂપ તો. ૩
 દત્તશેઠં વ્યવહારીઓએ, શ્રીદેવી તસ ^૪ભજજ તો;
 શ્રીદત્તા પુત્રી અછે એ, સકલ કળા કરિ ^૫સજ્જ તો. ૪
 નવિ જાણું કુણુહિં ^૬છળીએ, બેટી લેળી દોખ તો;
 સત પાસે મૂકે ^૭પાહરીએ, તે પહુંચે ^૮પરલોક તો. ૫
 જો નવિ મૂકે પાહરીએ, આણું કુટુંબ મારેય તો;
 એક પુરૂષ ^૯દહાડિતણોએ, રહિવ સજ્જ કરેય તો. ૬
 દેવી કુંણુ કોપી અછે એ, નિતુ નર મારે જોહ તો;

૧ હઠ. ૨ દરવાજો. ૩ હકીકત. ૪ ખોલે. ૫ ભાર્યા-ઝી-વહ.
 ૬ તૈયાર. ૭ છેતરી. ૮ સો તરફ. ૯ પહેરેગિર. ૧૦ મરણ. ૧૧ રોજ.

- કારણ તે મોટું અછે એ, કવિજન કહેસી તેહ તો. ૭
એહ વાત ભૂપે સુણી એ, તેડિઓ દત્ત શેઠ તો;
એહ નગર છે ^૧ઉચ્છે એ, કિહાં વસતું અનેથ તો. ૮
ઘણી ભૂપતિ ^૨આદેશડોએ, પહુંચે આ જન માંહિં તો;
દત્તપુર નાહતું નગરજ એ, વાસ્તું દત્તે શાહિં તો. ૯
કુંવર આઘો સંચરે એ, દીઠો મંદિર ^૩દ્રેઠ તો;
દેખી ઉત્તમ આવતો એ, તતખિણુ ઉઠે શેઠ તો. ૧૦
આસણુ બેસણુ માંડીઆં એ, બેઠા હરખ ધરંત તો;
માંહોમાંહિં દોઈ જણુએ, કહે આપણાં વૃત્તાંત તો. ૧૧
મહુ આભરણુ અલંકારીઓ એ, એક પુરૂષ આવેય તો;
કાળમુંહ દેખી કરે એ, તવ કુંવર પૂછેય તો. ૧૨
શેઠ ભણે હવડાં કહું એ, જે બેટી વૃત્તાંત તો;
આજ રહેશે એ તે કન્હે એ, હોશે એહનો અંત તો. ૧૩
વચ્છરાજ વળતું ભણે એ, માનો સાચી વાત તો;
એહ પુરૂષની ^૪થાહરે એ, મેં રહેવું સુણુ દત્ત તો. ૧૪

(ઢાળ પ મી-દેશી ચાપાઇની.)

- સાંભ સમે કુંવર ચાલીઓ, જિહાં બેટી ઢાળ્યો ઢાલીઓ;
તવ કુંવરી મન ચિતે ધસું, મેં અવતરીને સાધ્યું કિસું? ૧
પુણ્ય રહિત સુજ સરિખી નાર, નથી અવર ધણે સંસાર;
ઘણા પુરૂષ સુઆ સુજ કાજ, પુરૂષરચણુ વળી મરશે આજ. ૨
પોઠ્યો કુંવર સાહસ ધરી, કુંવરી પહુંતી નિદ્રા ભરી;
જાગત જનને ભય શું કરે, ચિંતી પંઢાલ થિકો બિતરે. ૩
ખોડ કાજ કુંવર સંચરે, ગોંજે થઈ હેઠો બિતરે;
લેઈ ખોડ ઉપર આણિઓ, કુંવર જમણું પોઠાડિઓ. ૪

૧ ઉચાળા ભરે. ૨ હુકમ, ૩ નજરે. ૪ બદલે. ૫ ઢાલિયા-
ખાટલા ઉપરથી.

- રહે કુંવર દીવા છાંહડી, પહિલું વચણ પછે ખાંહડી;
 ગોખે માગ આવતો દેખ, કાઢી ખડગ રહ્યો ^૧ભટ વેષ. ૫
- હાથે ^૨વળિયાંને આકાર, બિહુ ઔપધી અંધે અતિ સાર;
 એકતણો મહિમા વિસ્તરે, મુખે કૂંકી ધુમાડો કરે. ૬
- માનવ સેજે સૂએ જિહાં, કર આવીને ફરસે તિહાં;
 દેખી ઇસો દુષ્ટ આચાર, કુંઅરે મેહલ્યો ^૩ખડગ પ્રહાર. ૭
- કાપ્યો કર વેદન અતિ ઘણી, પણ નવિ ત્રૂટે દેવ તે લણી;
 હા હા કહી અને ^૪આરડે, હું ^૫વંચી ઇણ કુઆરડે. ૮
- વિંતરડી રોતલડી બાય, તવ કુંવર વળી પૂઠે થાય;
 ઘણેખરે સપેડી કરી, પાછો આવ્યો ઉલ્લટ ધરી. ૯
- કુંવર જવ ઢોલિયે ચઢે, તવ દ્રષ્ટે જે વળીઆં પડે;
 હાથે કરી જે વળિયાં લેય, બેઠો કુંઅર નહિ ઉઘેય. ૧૦
- જહાણુતણો સમય જવ હોય, કુંવરી બેઠી સામું બેય;
 જીવતો દીઠો વછરાજ, મહમનોરથ ફળિઆં આજ. ૧૧
- એણે મુજ નિર્ગમ્યો કલંક, એણે હું કીધી નિઃશંક;
 ચિંતે કુંઅરિએ પરણેસ, ઇણિ ભવિ એહ ટાળી ન વરેસ. ૧૨
- કરબોડીને ^૬રાત્રિ વિચાર, પૂછે કુંઅરિ કહે કુમાર;
 તિણે અવસરે દાસી આવે, દાતણ પાણી સુંદર લાવે. ૧૩
- કુંઅર બેઠો દેખિ કરી, તતબિણ દાસી પાછી વળી;
 તિણે ઘેર આવીને કહ્યું, શેઠતણું મન અતિ ^૭ગહગહ્યું. ૧૪
- પહુતો જિહાં બેઠો વછરાજ, ઉત્તમ તે કીધું અતિ કાજ;
 બોલે હીઅડે ધરી ઉત્સાહ, એ બેઠીનો કરો વિવાહ. ૧૫

૧ શરવીરના દેખાવથી. ૨ કંકણ-કડાના આકારે. ૩ તલ-
 વારથી ધા કર્યો-ઝટકો માર્યો. ૪ ખરાડા પાડવા લાગી. ૫ ઠગી.
 ૬ રાતની હકીકત. ૭ હર્ષ પામ્યો.

(દુહા.)

સાહસીઆં લંચી હુવે, નહું કાયર પુરવાંહ;

કાને કુંડલ રચણમેં, નયણે કાજલ થાય. ૧

સિંહ ન જોવે ચન્દ્રબલ, નવિ જોવે ઘણુ ઋદ્ધિ;

એકલકો બહુયાં ભિડે, જિહાં સાહસ તિહાં સિદ્ધિ. ૨

(ચોપાઇ.)

તવ કુંવર કહે સુણોજી શાહ, કુળ જાણ્યા વિણ કિસો વિવાહ;

હત્ત કહે જે રચણવિચાર, તિણે જાણ્યો ઉત્તમ આચાર. ૧૬

અતિ ઘણું કહીને મનાવીઓ, પુત્રી સાથે પરણાવીઓ;

^૧અહોરાત્રિ તિણુ મંદિર રહી, રમણિ પ્રતિ પ્રતિજ્ઞા કહી. ૧૭

રમણિ પિતાતણે ઘર સોય, મેહલી આપણે મારગ હોય;

વાટે અટવિ અતિહિ ^૨દુરંગ, હીઠો નયર રચણગઠ રંગ. ૧૮

^૩જમલું સરસ સરોવર સાર, પહુતો ^૪તટ જલ ભર્યું અપાર;

કુંવર હાથપાય તવ ધોઈ, બેઠો નગર સાહસું જોઈ.

તવ તિહાં નારીજન આવેય, મસ્તકિ ^૫રચણતણા ઘટ લેય;

^૬નીર ભરીને ઊતાવળી, એક જાએ એક આવે વળી. ૨૦

એ પૂછે નારીને તિહાં, કુણુ નગરી કુણુ ભૂપતિ ઇહાં ?

કિણુ કારણુ અતિ વહિવું નીર ? વળતું નારિ કહે સુણુ વીર. ૨૧

નગરી લીલાવતી અવધાર, પુરૂષ રહિત વિંતરી મઝાર;

^૭અમ ઠંકુરાણી વિદુનમતી, રચણીસર કિહાં પહુતી હતી. ૨૨

મિલીઓ કોક સુભટનો નાથ, અમઠંકુરાણી કાપ્યો હાથ;

^૮વળીઆં દોઈ મહિમા લાંસાર, છેલો હસ્ત પડયાં તિણિવાર. ૨૩

એક વળિયાનો મહિમા એહ, ^૯ઘાવ સવે ફેગવતું તેહ;

૧ આઠ પહોર. ૨ વિકટ પ્રકારની ઉજડ જગ્યા-જંગલ. ૩ પાસે.

૪ કિનારે. ૫ રતનના ઘડા લઇને, ૬ પાણી. ૭ અમારી ધણીઆણુ

૮ કંકણુ. ૯ જખમ.

બીજાનો એ મહિમા જોય, પુ'કે મહુ ધુમાડો હોય. ૨૪
 હાથે હુએ છે પીડ અપાર, દીને છે પાણીની ધાર;
 નિસુણો કુંચર સાહસ ધીર, તિણ કારણે વહે છે નીર. ૨૫
 હું જાણું છું કિંચિ ઉપાય, તિણિ કીધેથી સાળ થાય;
 નગરીમાંહિં જઈ કામિની, તું વિનવ તાહરી સ્વામિની. ૨૬
 કુંચરતણાં વચણાં તે સુણી, જઈ વિનવિ સામિણી આપણી;
 હુઈ ^૧અસમાધિ અતિ આકુલી, તે નર તેડને ઊતાવણી. ૨૭
 તપ પુહતિ તેડવા કુમાર, વાટે છાનો કરે વિચાર;
 પહો ગતાં સામિણિ ^૨તૂસેય, તો હું કહું છું તે માગેય. ૨૮
 આર વસ્તુ છે એહને સાર, અશ્વરૂપિ એક યક્ષ ઉદાર;
 કન્યા દોઈ અછે ^૩નિકલંક, મન વંછિત પૂરે ^૪પર્યંક. ૨૫
 તિણ અવસર કુંચર હા લણે, ઘર પહુતો ઠંકુરાણીતણે;
 વૈદ્યતણું માંડી મંડાણ, નિવડું કરો કહે ઈમ જાણ. ૨૬
 પહિલું એક વળીઉં કાઢેય, પુ'કિ અતિ ઘણુ ધૂમ કરેય;
 બીજું નીર નિવારી કરી, કર છંટયો તિણે ^૫જોખો ભરી. ૨૭
 હાથતણી સવિ^૬ નાઠી વ્યાધ, ઠંકુરાણીને હુઈ ^૭સમાધ;
 દેખી નૃપ પુરૂષારથ તત્ર, એ સવિ કીધું તેંહિજ પુત્ર. ૨૮
 કુંવર કહે હા સાચી વાત, એ સહુ કીધું મેંહિજ માત્ર;
 દેવી તૂઠી ઇણી પરિ ભણે, માંગ વચ્છ જે મન તુજ તણે. ૨૯
 દેઈશ તો દેવી અવધાર, કન્યાદિક સુજ આપો આર;
 હું આપિશ મન 'માણસિ' એદ, પણ એ કાંઈ ઘરનો ભેદ. ૩૦
 તે આરે આપે એક ચિત્ત, નિસુણો કુંવર એહ ઉત્પત્ત;
 ભૂમીધર વૈતાલયજ નિહો, ચમરચંચા નગરી છે તિહો. ૩૧
 ગંધવાહન રાજ તિણ ઠાણ, દોઈ ^૮કલત્ર ભલી તસુ જાણ;

૧ પીડા વડે ગભરાવલી. ૨ તુષ્ઠમાન થાય. ૩ કલંક રહિત.

૪ પલંગ. ૫ અંજળી. ૬ પીડા દૂર થઈ. ૭ આરામ. ૮ દ્વિગિરિ
 ન લાવીશ. ૯ સ્ત્રી.

બિહુ તણે બે બેટી હોય, રત્નવતી કનકાવતી સોય. ૩૨
 ચોવન ભરી નૃપ દેખે 'જામ, 'વરચિંતા મન પેઠી 'તામ;
 'નિમિત્તિક પૂછ્યો મતિસાર, બેટી વરસિ કોણ કુમાર. ૩૩
 સ્વામી તુમે ચિંતા મત કરો, વરસિ એહ ભૂમિગોચરો;
 નૃપ કહે ઇહાં કિણ પરિ આવશે, અણુઆવિ તે કિમ પરણશે. ૩૪
 વળતું નૈમિત્તિક ઇમ ભણે, વિવાહ નહીં હોસિ તુમ કન્હે;
 આશુ તુમારો માસજ અછે, વાત કહું તું સાંભળ પછે. ૩૫
 તુજ બહિન બે કમલાવતી, સૂર મહીપતિ પરણી હતી;
 તિણ બીજી આણી એક નાર, તુજ બહિન મૂકી કણવાર. ૩૬
 બાળપણે તે બહુ તપ કરી, વિદ્યુનમતી હુધ વિંતરી;
 કિન કેતે બીજી પણ મુધ, દત્તશેઠ ઘર પુત્રી થઈ. ૩૭
 પુત્રી 'જમલે રહે 'પાહરી, તે વચરે' મારે વિંતરી;
 ઇમ કરતાં કુણ 'ભટનો નાથ, તેહતણે કાપેસિ હાથ. ૩૮
 કાપીને ફળવસિ બેહ, બિહું બેટી વર હોસિ તેહ;
 એહ વાત નિસુણી રાજને', એ બિહુને મહેલી મુજ કને. ૩૯
 'માસ છેહ તે રાજન મુઝો, ત્યાર પછી વિંતર પતિ હુઝો;
 તેણે યજ્ઞ અને પર્યંક, વળીઆં આપ્યાં હરખ ધરંતિ. ૪૦
 એ સહુ અંગિ કરી વચ્છરાજ, ભોગવ એહતણું તું રાજ;
 ઇમ કહી રહે સા સુંદરી, વચ્છરાજ રહ્યો તસ ધરિ. ૪૧
 શ્રીકૃત્તા વચ્છરાજે' વરી, એહ વાત બાણે વિંતરી;
 ત્યાર પછી મન મૂકે 'કોહ, બેટીથીકો ધરે અતિ 'મોહ. ૪૨
 આપ્યો ચીર સંકચુક ભલો, ઘાટ કાજ આલ્યો એકલો;
 ત્રણ નારિ પરણી બાળુઈ, તૃતીય ખંડ સમાપ્તિ હુઈ. ૪૩
 ઇતિશ્રી વચ્છરાજે ચીરકંચુક અધિકાર તૃતીય ખંડ સમાપ્ત.

૧ બ્યારે. ૨ જમામ-ધણી. ૩ સારે. ૪ બેશી, ૫ પાસે. ૬
 ચોખીદાર. ૭ બહાદુર શિરોમણિ. ૮ મહિનો પૂરો થયેથી. ૯ કોધ.
 ૧૦ ખ્યાર.

ખંડ ચોથો.

(વસ્તુ છંદ.)

ધન ધારણિ ધન ધારણિતણો એ પુત્ર,
 જિણિ કનકભ્રમરાયે દોઈ વસ્તુ આપી ભલેરી,
 જેણિ સલામાહિં રહી કરી અવધિ છ માસ કેરી;
 ઘાટહ લેવા ગાલીઓ તિહાં પરણી ત્રણ નાર,
 વચ્છરાજ કુંઝર સમો અવર ન ઇણિ સંસાર. ૧

(હાળ ૧ લી-રાગ દેશાખ.)

દિન દિન બહુ પરિ ભોગવે ભોગ, શોક નહીં તસ ¹આસનો એ;
 ઇમ કરતાં દિન આવીઓ તેહ, જે છેલો છમાસનો એ. ૧
 પોઢયો નિદ્રા ²વિણ વચ્છરાજ, સોઈ પ્રતિજ્ઞા સાંભરે એ;
 દેવતિ આગલ કહ્યું સવેય, ઋદ્ધિ સહિત તવ સંચરે એ. ૨
 મારગ દત્તશેઠ આવાસ, શ્રીદત્તા તેડી કરી એ;

ત્રિહું રમણી સરિસો વચ્છરાજ, પહુતો ઉજેણીપુરી એ. ૩
 કનકસિરિ કહે સુણ વચ્છરાજ, આજ આણુંદ હુઈ ભરી એ;
 ³મુજ મનોરથ ચડયા પ્રમાણ; તે સઘળા પણ તેં કરી એ. ૪
 ભૂપતિ ⁴આયસડે વચ્છરાજ, પહુતો જિહાં પરિવાર છે એ;
 ઇમ કરતાં દિવ કેટલે ⁵દીહ, સુણજો જેહ ઉપજે પછે એ. ૫
 કનકસિરિ અતિ ભેલી રોગ, નૃપ ⁶ઉપચાર ઘણો કરે એ;
 ઇમ કરતાં પહુતી પરલોક, ઇણિ પરિ રાજન દુખ ધરે એ. ૬

(દહા.)

હાહા કામણિ કિહાં ગઈ, છંડયો માહરો સાથ;
 તુજ વિયોગે અતિ ઘણો, ⁷વિલવે તાહરો નાથ. ૧

૧ નજક. ૨ ઉંઘ્યા વગર. ૩ મારી ઇચ્છાઓ સફળ થઈ.
 ૪ હુકમ. ૫ દિવસ. ૬ દવા વગેરે ઉપાય. ૭ વિધાપ કરે.

- હા જીવનઆધારણી ! હા ગુણગણકાંડાર;
કામિણિ તુજ પોચાંતડે, મુજ ઘટ દહો અપાર. ૨
- નયણે આંસુ અતિ ગળે, વચણ નિસાસ ન માય;
રાજન હિયડે ચિંતવે, કાં હજી જીવ ન જાય. ૩
- ભૂપતિ વળી ધણી પરિ લણે, હિવ તું ગઈઅ વિદેશ;
આજ પછી કહે કામિની, કહીએ હસી મિલેસ. ૪
- નૃપ રડતો દેખી કરી, કહે મંત્રી ગુણસાર;
સ્વામી અતિ દુખ 'મતિ ધરો, એ સંસાર અસાર. ૫
- માય બાપ બંધવ બહિન, 'લજ્જા સુત' લાંડાર;
એહ થિતિ જાણો સહુ, નિશ્ચેં સુપન વિચાર. ૬
- 'સુરપતિ જસુ સેવા કરે, 'નિવસેં 'ત્રિહું' ગઠ માંહિં;
તેહુ જિન પિણુ થિર નહી, એ સંસારહ માંહિં. ૭
- નિસુણી એ ઉવએસડો, રાજને મેહલ્યો શોક;
ત્યાર પછી કુતિગ હુએ, તે સુણએ સહુ લોક. ૮
- (ઢાળ ૨ જી—દેશી ચોપાઇની.)
- કામિણિ પ્રતિ કહે વછરાજ, મુજ ઉપનો મનોરથ આજ;
સપરિવાર રાજન તેડેવિ, લોજન દેઉ રંગ ધરેવિ. ૧
- કામિની કહે કંત'જીવધાર, રાજન મત તેડસી ઘરબાર;
એહ વાત માનો હિતલણી, નહિતર તુમ આપદ છે ઘણી. ૨
- જે તેડયા વિણુ ન સડો રહી, અમ પ્રિસવા મ તેડસિ સહી;
વછરાજે એ માની વાત, ભૂપતિ નૂતરીઓ સપ્રભાત. ૩
- એક પહુર જવ દિવસ પહુંત, તવ રાજને મોકલિયો ફૂત;
જેઈ સબધ છે કિણુ માન, આપણુ જઈએ તિણુ અનુમાન. ૪
- નૃપની 'આયસ લહી તે ફૂત, કુંવરને આવાસ પહુંત;

૧ નહી. ૨ સી. ૩ ઈદ્ર. ૪ રહે. ૫ ત્રિગડાની અંદર. ૬ ઉ-
પદેશ. ૭ વાત કમુલ કરી રાજને ન નૂતરશો. ૮ હુકમ.

પૂછી ધારણી કુંચર કિહાં, રમણી સહિત રમે છે ઇહાં. ૫
 ભેધ મંદિરમાંહે સોય, જિમણ સજાઈ કિંપિ ન હોય;
 દેખી એહવું તાસ રૂપરૂપ, તેણે જઈ વિનવીઓ ભૂપ. ૬
 એ કુંવર નહીં કેહને હાથ, જે હાસું માંડયું સુજ સાથ;
 સવિહું બેઠાં સુજ નહુંતરી. જિમણ સજાઈ રૂંકિંપિ ન કરી. ૭
 ઇમિ ચિંતે કનકભ્રમરાય, જાણે એહવું દેહું કાચ;
 તવ આવીને કહે વચ્છરાજ, પહુંચો રાજન ભોજન કાજ. ૮
 ભૂપતિ ભ્રગુટી રૂલીપણ થઈ, કુંવર પ્રતિ વાત ઇમ કહી;
 નહુંતરીઆ બ્યાહણાને સમે, તું ઘર જઈ રમણીશું રમે. ૯
 નીપાસું ભેધએ પકવાન, તેહ વિણ કિયું ન રાંધ્યું ધાન;
 હાસું નવિ કીજે અમ સાથ, જાનારી થઈ તારી આથ. ૧૦

(હહા.)

પાસા વેશ્યા અગ્નિ જલ, ઠગ ઠકુર સોનાર;
 એ દશ ન હુએ આપણા, દુર્જન સાપ મંઝાર. ૧

(ચોપાઈ.)

તવ હિવ બોલે વચ્છકુમાર, સામી કોપ મ કરો લગાર;
 બે હાસું મેં કીધું હોય, તો તુજ મંદિર આવી ભેય. ૧૧
 એહ વાત જવ ભૂપતિ સુણી, ચાલ્યો કુંવરના ઘર લણી;
 વચ્છરાજ રલીઆઅત હુઓ, રાજન પહેલો મંદિર ગયો. ૧૨
 તે પહુંતો પર્યંકહ પાસ, વિવધ વસ્તુ માગી ઉલ્લાસ;
 લહી વસ્તુ હરખીઓ અપાર, તે નૃપ પહુંતો મંદિર ખાર. ૧૩
 સોવનકેરી રૂંકરવી લેય, રાજન પ્રતી અભોજો દેય;
 નિર્મલ પાણી આણ્યાં બહું, હાથપાય તવ ધોવે સહું. ૧૪
 સોવનતણું સિંહાસન જિહાં, કુંવરે નૃપ બેસાર્યો તિહાં;
 આસણ બેસણ અવર અનેક, સહુંકો બેહું ધરી વિવેક. ૧૫

૧ હકીકત. ૨ કંઈ પણ. ૩ ઠેકાણું-ઘર. ૪ ડરામણી. ૫ રમવાના પાસા. ૬ ઝારી.

મેહલ્યા સોવનમે' બહુ થાળ, કુંવર પ્રીસે રંગ રસાળ;
 મુખે બાલે નવિ મધુરી ભાળ, પહિલી ફલહલિ પ્રીસે દ્રાખ. ૧૬
 આરોળી ખાંડેશું મિલી, મેહલી સાકર દૂધે લળી;
 માંડી મરકી નેહે સમી, તે રાજનને મેહલી ગમી. ૧૭
 નીલાં ટોપરાં ખારેકડી, ગુંદવડી અને ઇટડી;
 વાડ વરસોલા વાટલી, ફલહલિ અવરજ પિરસી ભલી. ૧૮
 'કિસમિસઆદ્રાખડીયા ઘણા, સેવેઆની નહીં કેા મણા;
 અવર ભતિના બહુ લાડુયા, ચોટપણે જેસ્યા ગાડુઆ. ૧૯
 અતિ વિસ્તર છાન' જેહવાં, અનુમાને ખાન' તેહવાં;
 પ્રીસે ફીણી ને 'સાકળી, તે પણ નિમતાં ગાલી ભલી. ૨૦
 સાત પડી ફીણી પાપડી, તે પ્રીસતાં ન લાગે ઘડી;
 મેહલે ઘેવર ઘીશું ઘસી, પ્રીસી પંચધાર લાપસી. ૨૧
 અન્નતણે જવ અવસર થયો, તવ કુંવર ઘરમાંહિ ગયો;
 સ્ત્રીને કહે હિવ પ્રીસો તમે, હોસિ તે ભણેસું અમે. ૨૨
 કંતતણે જવ આયસ મુણે, તવ સઘળી સુંદરિ શિર ધુણે;
 વિણ કારણ માંડી સંતાપ, સૂતો કાંઈ જગાડે સાપ ! ૨૩
 ઇમ રમણી મન ચિંતા ધરે, પ્રિય^૩ આદેશ હુઓ શું કરે;
 તે રમણીની રૂડી રીતિ, નિતુ આલે પ્રિય કેરે ચિંતિ. ૨૪
 વહે વિનય બીજા ગુણ ઘણા, બાલ્યા બાલ ખમે પિઉતણા;
 શીલ મહિમ જસ ગલકે દેહ, સુકલીણી પ્રિય સરિસો દેહ. ૨૫
 જિનવર ભગતિ કરે ઉઘસી, ગુરુ ગુરુણીને હિયકે વસી;
 દાનવતિ મુખે મન બિજળી, ભણે સાકર દૂધે લળી. ૨૬
 તે ત્રણે નવરંગી બાળ, ચતુરપણે નવિ ચૂકે ચાલ;
 ચિંતા ચિત્ત થકી પરિહરે, વેષ વળી સવિશેષ કરે. ૨૭
 તિણ વેળા નવિ ખમે 'વિલંબ, વેણીકંડ સમારે લંબ;

લાંપટ નર કેરી ગજઘટા, તસ હણવા કરી કેસરિઘટા. ૨૮
 રતનજડિત કુંડલ જલહલે, બસ તેજિ શશિ રવિ ખલભળે,
 પહિર્યા દોરહાર સીંગાર, જાણે 'લગ્નિતણો અવતાર. ૨૯
 કામીતણો ગર્વ ભાંજતી, નયનખાણે જનમનવી'ધતી,
 કવિ કહે ઘણું વખાણું કિસિ, રૂપે કરી 'ર'ભા ઉરવસી. ૩૦
 મયગલતણી પરિ માહલતી, હંસતણી પરિ ગતિ આલતી,
 તિણ થાનક તે આવી જામ, રાજનને મન પચઠી તામ. ૩૧
 શ્રીદત્તા મુખે મધુરી ભાખ, પ્રીસે અંગ તણી બહુ શાખ;
 માંડા વડાંતણી નહીં મણા, પ્રીસે કેલાં રાયણુ ઘણા. ૩૨
 રતનવંતી અતિહિંમુરસાલ, પ્રીસે રાય ભોગને સાલિ;
 મંડોરા મગ કેરી ઢાળ, ઉપરિ મેહલે ધીની નાળ. ૩૩
 કનકવતીતણા ગુણુ ઘણા, નવ નવ પરિ પ્રીસે સાલણા;
 ટીંદૂરાં ડોડી કાકઠી, પ્રીસે પાપડ ડખકા વડી; ૩૪
 પ્રીસે પૂરણુ કેઠીખડાં, સાંગરિ કાચર ને ચીલડાં;
 ફૂલવડી ને સાલેવડાં, આણી મેહલે ભીનાં વડાં. ૩૫
 કેઠવડી કારેલાં સાર, કાલીંગડાં કરમદાં અપાર;
 કરપટ કરણાં ને ખાંડમી, રાઈતાં તે મેહલે નમી. ૩૬
 શ્રીદત્તા તે અતિહિં છોક, વળી વિવિધ સાચવે વિવેક;
 સાકરવાણીનાં વાટલાં, મેહલે આંગિલવાણી લલાં. ૩૭
 રતનવતી એ ઠાહી સહી, અવસર જાણી પ્રીરથું દહીં;
 ફૂર કપૂરે વાચ્યો લલો, તેહ તણો મેહલ્યો કરંબલો. ૩૮
 કનકવતી રૂપવંતીનાર, પાડલવાસિત આણે વાર;
 સવિ કહિની પૂગી મનરલિ, તતખિણુ આપે સોવન સળી. ૩૯
 ઈમ પ્રીસંતી દેખી જાળ, કામણિ વીંધ્યો તે લૂપાળ;
 વચ્છરાજ તવ પ્રગટિ વીર, કર લૂહવા આપે ચીર. ૪૦

આપે નાનાવિધ તબોળ, આપે પાન પ્રતેકે સોળ;
 કાથો ચૂનો ને જોલચી, મહમહાટિ રહીઆં મચમચી. ૪૧
 ૧પૂંગીફળ કેવડીઓ કાથ, આપે ત્રિહું કન્યાનો નાથ;
 બાવન ચંદનનાં છાંટણાં, અવર વિલેપન કીધાં ઘણાં. ૪૨
 આપે કમલ સુકોમળ સાર, જસુ ૨પરિધળ પરિમળ વિસ્તાર;
 હમણો બિમણો પરિમળ કરે, કાળો વાળો સહુ શિરધરે. ૪૩
 આપે કરણી ને કેવડી, પાર ન પામું તે કેવડી;
 આપે ચંપા ને બસૂલ, સેવંત્રાદિક આગાં ફૂલ. ૪૪
 આપે મણિ માણિક ભંડાર, મન ગમતા તેજી ૩તોખાર;
 વચ્છરાજનો અતિ સુવિચાર, નૃપસહ શોભાઓ પરિવાર. ૪૫
 ચોથા ખંડનો પામ્યો પાર, આપી ઘાટ લોજન દે સાર;
 કુંવર નૃપ પહિરાવી નમે, જોજ્યો જન ૪વીતક પચમે. ૪૬
 ઇતિશ્રી વચ્છરાજ પ્રબંધે રાજાન લોજન નિમંત્રણ ઘાટ
 અધિકાર ચતુર્થ ખંડ સમાપ્ત.

ખંડ પાંચમો.

(ઠાળ ૧ લી-દેશી ચોપાઈની.)

નૃપ પહુતો નિયમદિર જિહાં, મન મૂક્યું કન્યા છે તિહાં;
 બોલાવ્યો મંત્રી મતિતાત, રાજા હૃદયતણી કહે વાત. ૧
 કુંવરને કન્યા જેહવી, મુજ અંતેઉરી નહીં તેહવી;
 જો જોઉં બેસારી પાસ, મુજ અંતેઉર દીસે દાસ. ૨
 જો કુંવરને મારી કરી, તે ત્રિણે આણો મુજ ઘરિ;
 ચિંતો જો મારિવા ઉપાય, ઇમ બોલે કનકબ્રમરાય. ૩
 રૂઢીજી ને આણે જલકુંભ, જોક સરીખો બહુ આરંભ;
 માથે કીધાં વહિયો જોય, ખલખલપણું ન છડે તોય. ૪
 મંત્રી કહે ઉપનો ઉપાય, કુંવર જવ ભેટે તુમ પાય;
 સિંહભૂપ સિંહાસણુ જિહાં, બેસારજો કુંવરને તિહાં. ૫
 જિમણુ ભણી તમે દેજો માન, સિંહભૂપને કરજો સાન;
 સિંહભૂપ જોહને મારશે, જોહ રમણી તમ ઘરિ આવશે. ૬
 જોહ વિચાર કરે જવ ભૂપ, કુંવર આવિયો અહ્ભુત રૂપ;
 તિણે સિંહાસણુ બેસારીઓ, તતખિણુ સિંહભૂપ આવીઓ. ૭
 તિસે રાજને ઉપાધી દ્રષ્ટિ, સિંહભૂપે ઉપાધી સુષ્ટિ;
 વચ્છરાજ યગરજે બલવંત, સિંહભૂપનો આવ્યો અંત. ૮
 જો રાજન દીધો છેરવી, દહદિશિ નાખ્યો તે ફેરવી;
 કનકબ્રમને કરી પ્રણામ, પહુતો જિહાં આપણુપું ઠામ. ૯
 રાઉલે પહુતાતણો વિચાર, રમણી આગળ કહે કુમાર;
 રમણી કહે વાર્યાતા અમે, ભૂપતિ જિમવા મ તેડો તુમે. ૧૦

૧ રાણીઓ. ૨ અધૂરા ઘડામાંનું પાણી અને દુષ્ટાત્મા એઓને માથે લખને ચાલો તોય ખળભળાટ તજતાં નથી. ૩ સ્ત્રી. ૪ લડે. ૫ દશે દિશાએ.

તુજ મારિવા લણી વાલિંલ, રાજન ઘણા કરેસિ ^૧કંલ; સાવધાન થઈ રહિએ ^૨નાહ, એ ભૂપતિનો પ્રીછયો માહ. ૧૧
સિંહભૂપ માર્યો સાંભળી, રાજન મંત્રી વિચાર્યું વળી;
ઝૂંઝિ મારી ન સકે કુણો, દૂધ અણાવો વાઘિણી તણો. ૧૨
એહવો મંત્ર વિચારી જામ, કુંવરે ભૂપતિ લેટયો તામ;
રાજન કહે સુણો વછરાજ, તુણ સરિણું છે એક કાજ. ૧૩
નિખળ થયું છે અદ્ધ શરીર, આણવું જોઈએ વાઘિણી ^૩ખીર;
ભૂપતિ ^૪આયસ અંગીકરી, પહુતો ઘર કહે વિદ્યાધરી. ૧૪
આજ વળી કાંઈ દીધું કાજ, તુમે કિમ જાણો કહે વછરાજ;
રાતિ કિવસ તુમ રક્ષાતણી; કેડ ન છાંડું ખિણ તુમતણી. ૧૫
કામિણિ કહે સુણો ભરતાર, વાઘિણિ દૂધ આણિવા વિચાર;
અશ્વસ્વરૂપિ તુમે ^૫યક્ષે ચડી, પહુતો જિહાં ^૬અટવીછે વડી. ૧૬
અમમાતા કેરી જે સહી, વાઘિણિ રૂપે દ્રષ્ટિ રહી;
એહ યક્ષે ઓલખસિ તેહ; દૂધ આપસિ હરખ ધરેહ. ૧૭
કામિણિતણી વાણી તે સુણી, પહુતો કુંવર અટવી લણી;
દેવતિ દેખી સોઈ કુમાર, જમલો જમને કરે જુહાર. ૧૮
મથકરી ઓલખિયો કુમાર, સુજ સહીઅર-એટી ભરતાર;
^૭સુલલિતભાખિ કહે હેસામિ, આયસિદિઓ પહુતાશયે કામિ ૧૯
વરે તે જમ્યો વૃત્તાંત, દેવતિ કહે થાઓ નિશ્ચંત;
એક વયણ અદ્ધાઈ માનિ, છાળીની પરિ સાહ્યો કાનિ. ૨૦
કુંવરે તે સાહી વાઘિણી, પહુતો જિહાં માળવનો ધણી;
સ્વામિ દૂધ જોઈએ જેટલું, વાઘિણી દોહી લિયો તેટલું. ૨૧
તવ તે વાઘિણિ અતિ ^૮વિકરાળ, વળજે સવિહું નર દેઈ કાળ;

૧ કપટપ્રપંચ. ૨ નાય. ૩ વાઘણું દૂધ. ૪ હુકમ. ૫ દેવતા ઉપર-વાહને. ૬ જંગલ-વન. ૭ મનપસંદ-મીઠી-મનોહર. ૮ હુકમ. ૯ ખકરી. ૧૦ ભયંકર વકરેલી.

જે મંત્રીને આઝાં માન, તે અરહકના કરડે કાન; ૨૨
 ભૂપસલા ખળભળિયા વીર, વિદૂરે નજેં સકળ શરીર;
 નૃપમંત્રી બીહંતા લણે, દૂધ સર્યું અમ વાધિણિતણે. ૨૩
 વાધિણિ લેઈ જાઓ તુમે, 'નારા ઘણા કડું છું' અમે;
 કુંવર ઘેર લેઈ ગયો વાધિણિ, તિહાંથકી ગઈ અટવી લણી. ૨૪
 પાંચસાત દિન હુવા જેટલે, નૃપ કુંવરને કહે તેટલે;
 રોગેં શિર લેળિઉં અપાર, નવિજાએ કેણે ઉપચારિ. ૨૫
 બોલંતા પાણીનો યોગ, જોઅ મિલે તો જાએ રોગ;
 કુંવર કહે તે છે કિણે કામિ, તિહાંથકી જઈ હું લાવું સામિ. ૨૬
 તવ બોલે મંત્રી મતિતાત, તે પાણીમી સાંભળ વાત;
 વળાલીમ એક અટવી હોય, તેહ મધ્ય છે પર્વત દોય. ૨૭
 ખિણિ ભૂયા થાએ ખિણિ મિલે, કુંડ અછિ તે પર્વત તણે;
 ઈમ બોલી મંત્રી ઉચ્છાહિ, બોલંતું પાણી તેહ માંહિ. ૨૮
 કુંવર તવ નિજ મંદિર જઈ, રમણિ પ્રતિ વાત તે કહી;
 'કંત પ્રતેં જ'પે સુંદરી, અહા 'સખી છે એક વિંતરી. ૨૯
 તે 'સીંચાણીરૂપે થઈ, પર્વત દોઈ અદ્રષિં રહી;
 અશ્વ પલાણી પહુંચો વીર, બોલખસિ આપેસિ નીર. ૩૦
 પહુંતો કુંવર પર્વત પાસ, સીંચાણીં બોલે ઉદ્દાસિ;
 બહિનેવી એવડું ર્યું કાજ, અમ્હુ લગે તે આબ્યા આજ. ૩૧
 સોઈ કાજ તે આગળ કહ્યું, મનવંછિત પાણી તિણે લણ્યું;
 તે પાણી લેઈ વચ્ચરાજ, પહુંતો જિહાં કનકભ્રમરાજ. ૩૨
 કાળું નીર ઘણું કળકળે, ખિણ ઉંચું નીચું ઉછળે;
 અગ્નિ તણી પરિ મેહલે આળ, કરિજાણે જિમ જિહવા લાળ. ૩૩
 પાણી બોલે એહવી વાણી, નૃપ મંત્રીને ખાઉં પાણી;

ખોલતો વિળગો ઉછળી, નૃપ મંત્રીની દાદી બળી. ૩૪
 નૃપ મંત્રી ચિંતે મન માંદ; એ હવિ ન મરે કુણે ઉપાય;
 ઘણું કીર્તિ મારેલા લણી, મોટા ભાગ્યતણો એ ધણી. ૩૫
 વચ્છરાજ નિજ મંદિર ગયો, વળી ઉપાય મંત્રીસ્વરે કહ્યો;
 તવ ભૂપતિ ચિંતે મન માંદ, ઇણે મરેસિ સહી વછરાય. ૩૬
 તે કુંવર રાઉલિ આવીઓ, તતખિણુ ભૂપતિ તેડાવિયો;
 કુંવર એ કર જોડી રહે, તવ ભૂપતિ હિવે ઇણી પરિ કહે. ૩૭
 મુજ બેટી છે શ્રીમુંદરી, તે હિવ પહુંચી ચૌવન ભરી;
 તેહતણો મંડ્યો વિહવાહ, નહુંતરિયો જોઇયે ચમરાય. ૩૮
 તેહ સાથિ છે મિત્રાચાર, તેડયા વિણ કિમ હુએ કુમાર;
 તેહને નહુંતરીવા તો જવાય, ચહે રચી જો પેસો તે માંદ. ૩૯
 પેઠાં પૂકિં દીજે આગ, તો જઇએ જમના ઘેર માગ;
 કુંવરે નહુંતરિવા હા લણી, હરખ્યો માળવદેશહ ધણી. ૪૦
 વચ્છરાજ પહુંતો આવસ, તવ મુંદરી સવિ આવી પાસ;
 ભૂપતિ આયસ કહિયો જામ, સોઇયક્ષ ઇમિ જોલ્યો તામ. ૪૧
 હું કરી લઈ તુદ્ધારો વેપ, ભૂપતિતણો કરીમું આદેશ;
 એમ કહી પાલટીઈ રૂપ, તતખિણુ તેણે ભેટયો ભૂપ. ૪૨
 વાટ જોઈ છું કહિયે સામિ, જઈ છું તુદ્ધારે કામિ;
 માસ ઘેર વહિલો આવજો, જમરાજ સાથે લ્યાવજો. ૪૩
 ઇમિ જાણી મંત્રી નેરનાહ, કુંવર રૂપ ઘાલ્યો ચહે માંદિ;
 તતખિણુ પ્રગટ કરી ચહે ધણી, યક્ષ ગયો કુંવર ઘર લણી. ૪૪
 ભૂપતિ કહે હિવ એહની નારિ, મહેતા આણો મુજ ઘરખાર;
 એક માસ તમે પડજો ભૂપ, લોક માંદિ અતિ હુસિ વિરૂપ. ૪૫

૧ રાવળામાં. ૨ કાળ. ૩ ચિતા ખડકીને તે અંદર પેસો આગ ચક્રવાથી. ૪ બદલ્યો. ૫ મેહિનો પૂર્ણ થયે ૬ જોલી. ૭ પ્રધાન. ૮ રાજ. ૯ ધીરપખમો. ૧૦ ખરાબ ચર્ચા ઉઠશે.

માસ દીસ હિવ હુઓ જામ, મંત્રિ મોકલ્યા તસ ઘર તામ;
 નાહંતો દીઠો વછરાજ, ચિતે કિસું ન સીધું કાજ. ૪૬
 વચ્છનાહી ઘરમાંહિં પહુંત, યક્ષે રૂપ કીધું યમદૂત;
 આખર ઝાંટિ કરી ઇમ વેષ, ભમે ભયંકર પંજર કેસ. ૪૭
 શામલ કંજલ સરિસોવર્ણ, સાગપાન પરિસોહે કર્ણ;
 ઝળઝળતા યે ડોળા કિસા, ધમ્યા લોહના ગોળા નિસા. ૪૮
 હાક હૂક કરિ ઘાતી ઘસે, જન ણીહાવે હડહડ હસે;
 અગ્નિતણી મુખ મૂકે ઝાળ, નિશાબળ દીસે વિકરાળ. ૪૯
 ધિગ નાશિકા ધમણિ અવતાર, અધર હરી રૂપ આકાર;
 ગાછલિ અવતરી આગડા, દારૂણ દાઢ હંત પાવડા. ૫૦
 ધડ હડ ધરણિધર ડોલતો, રૂંડમાળ ગળે હિંડોલતો;
 પગ પાટલા પરિં અણસરે, તિમ જાડી જંઘા થરહરે. ૫૧
 કુંવર અશ્વ પલાણ્યો સાર, લીધો રચણતણો ભંડાર;
 દૂત સહિત આલ્યો તતકાળ, તિણિ અવસરે લેટે ભૂપાળ. પર
 તવ ભૂપતિ મન કઉતિગ થયું(યો), રહેમાંથી એ કિમ જીવીઓ;
 પૂછિ પણ મન અતિ અસમાધિ, કુંઅર તુમ શિરિ અછે સમાધિ. ૫૩
 મિત્ર અદ્વારો જે જમરાય, તુમ સાથે કહો નાબ્યો કાંચ;
 સામીતસખિણિ નહીં ^૧પરિવાર, તિહાં તે વિણુ નવ સરે લગાર. ૫૪
 સામી સેવક તાહરા ભણી, સોળ રતન આ આખ્યાં ગિણિ;
 સાહસ દેખી અતિ રંજિયો, તતખિણુ હું ^૨અજરામર કિયો. ૫૫
 માસ છેહ જવ ઇહાં પહુંત, તવ રાજન મોકલીઓ દૂત;
 જમરાજને તિમ કહ્યું બહુ, દૂત કહે તે પૂછિ સહુ. ૫૬
 ભૂપતિ પૂછિ અતિ અવિચાર, દૂત કહે રાજન ^૩અવધાર;
 એકવાર તુમ મળવા ભણી, જમને ^૪ઉતકંઠા છે ઘણી. ૫૭

૧ નવરાસ ૨ જરા ન આવે અને મરણુ પણ ન યાય એવો
 બનાવ્યો. ૩ ધ્યાનમાં લ્યો. ૪ આતુરતા-ઇચ્છા.

યમભણિયું અવાઓ નહીં, તુમ મિળવા તેડયા છે સહી;

^૧અંગિત અવર મોકલરયો જેહ, જિમ અજરામર કરસિ તેહ. ૫૮
ને વિચાર આવે નરનાથ, તો આપણ કીજે એકસાથ;

એહ વાત નૃપ મંત્રી સુણી, ઉચ્છક હુવા જાવા લાણી. ૫૯
ઝહે રચાવી ^૨પાયક પાહિં, પહિલો ફૂત ^૩અંપાળ્યો માંહિં;

તે પૂંઠિ મંત્રીશ્વર ચ્યાર, પેઠા ગયા ^૪પરલોક તિવાર. ૬૦
જવ ભૂપતિ અંપાવે જામ, તવ કુવર કર આદ્યો તામ;

સામી કાંઈ ^૫ભોળિ મ એવડી, અગનિમાંહિં કુણુ જીવે ઘડી. ૬૧
તુજ ^૬કુણુદિ દેતાતા જેહ, બુદ્ધિયે કરી માર્યા તેહ;

ભૂપતિ રાજ કરો હિવ સુખે, ઇમ જોલે કુંવર નિજ સુખે. ૬૨
(હહા)

સગુણુહ નિગુણુ ^૭પટંતરો, ‘કિમ લાલે કશરત્થ;

નિગુણુ છેડયાં કલહ કરે, સુગુણુ જોડે હત્થ. ૧

સભજણુ અતિહિં પરાલબ્યો, હિયડે ન ધરે ^૮ડંસ;

છેલો લેલો ફહળ્યો; મધુરો વાજે ^૯વાંસ. ૨

મૂલ નહીં તે માણસહ, ફૂધ સરીખું જેહ;

સંતાપ્યે સભજન મિલે. મથ્યે દેખાડે નેહ. ૩

(ચોપાઠ.)

નૃપ કુંવરનું દેખી ભાગ્ય, ચિત્તમાંહિં આણ્યો વૈરાગ્ય;

એટી પરણાવી વછરાજ, હાથ મિલામણી દીધું રાજ. ૬૩

ધર્મવૌષ્ણીસ્વર પાસ, વડે મહોચ્છવે મન ઉલ્હાસ;

વાણી સુધા સમાણી સુણે, રાજઝદિ ^{૧૧}હેલાં પરિહરે. ૬૪

૧ બીજા પણ અંગી માણસોને. ૨ ચાકર પાસે. ૩ ઝહેમાં પડતું મૂકયું. ૪ બળી સુવા. ૫ ભોળપણ. ૬ નકારી મતિ. ૭ તકાવત. ૮ શી રીતે જણાય? ૯ દ્રેષ-અંટસ. ૧૦ વાંસળી-પાવા-અલણું જા વગેરે. ૧૧ સ્થેનમાં.

(૨૪૮)

વચ્છરાજ દેવરાજ.

મહી ગુરુ સુખ ^૧આલોચાં પાપ, મ'ડે ધર્મતણા તે બ્યાપ;
ભૂપતિ આદરિયો યતિધર્મ, કુંવરે ગ્રહિયો શ્રાવકધર્મ. ૬૫
પંચમ ખંડ પ્રમાણુજ ચડયો, મંત્રીશ્વરને માથે પડયો;
વચ્છરાજ નૃપ અતિ ગહુગહે, છઠ્ઠો ખંડ કવીશ્વર કહે. ૬૬
ધતિ શ્રી વચ્છરાજ રાસે પંચમ ખંડ સમાપ્ત.

ખંડ છઠ્ઠો.

(વસ્તુ.છંદ.)

એહ ભૂપતિ એહ ભૂપતિ કુંવર આવાસે લોજન કારણુ આવિયો,
ત્રિણિ નારી હીહી મનોહર તે ત્રિણિ લેવા ભણી;
બહુ ઉપાય માંડયા નરેશ્વરે છેહડે બેટી આપણી;
મહા મહોત્સવ સાથશું પરણાવિયો વચ્છરાજ,
રાજ દેઈ માળવતાણું ભૂપ હુઓ મુનિરાજ.

(ઢાળ ૧ હી-પવાડાની દેશી.)

માળવદેશ મહીપતિ હુઓ, વચ્છરાજ ગુણવંત
સનજન લોક સહુએ સંતોષે, સુખ ભોગવે અતિંત, ૧
તેહિયો સોમદત્ત વિવહારી, ભૂપતિ દે બહુમાન;
તતખિણુ રાજ ધુરિધર કીધો; મંત્રી માંહિં પ્રધાન. ૨
એકવાર અંદ્રાંવધથી આવીઓ; નર અવધૂત વેષ;
વચ્છરાજ કેરા ^૨પાય પ્રણુમી, આગળ મેલહે ^૩લેખ. ૩
વચ્છરાજ જોઈ લેખ માંહિં, મહાજન ^૪રાવ અપાર;
દેવરાજ અમે અતિ દૂહબ્યા, સામી તું કર ^૫સાર. ૪

૧ ખમાબ્યાં-દૂર કર્યાં. ૨ પગે લાગીને. ૩ કાગળ-વિનતીપત્ર.

૪ પુકાર. ૫ બહાર-મદદ.

તિમ કરિજે જિમ 'છડે પ્રચાણે, ઇહાં આવો વછરાજ;
દેવરાજ 'જીપીને પાળો, સિંધુ દેશનું રાજ.

૫

(ઢાળ ૨ જી-દેશી ચોપાઈની.)

તવ કુંવર મન ચિંતા ધરે, આપરાજ વિણકેસ્યું કરે;
અનેરો કેઈ તેડાવસિ, ત્યાર પછી મેં નાવું હુસિ.

૧

(હુહા.)

ઘેટે નાથે કવણુ ગુણુ, અવગુંણુ કવણુ મધુચેણુ;
જે 'આપીકી ભૂંહડી, ચંપી જે અવરેણુ.

૧

(ચોપાઈ.)

તવ તે કુંવર ચિંતે એમ, એહ કાજ મેં કરિવું કેમ;
એક પાસે ભાઈનું રાજ, બીજે 'તાતહ કેરું કાજ.

૨

કુંઆર એહવું ચિંતે એમ, ભાઈ જીપર જઈયે કેમ;

તિણે અવસર તે બોલે દૂત, ભાઈએ વણસાડયું ઘરસૂત. ૩

(ઢાળ ૩ જી-દેશી પવાડાની.)

આપમળ પીડાતી નાણી, લેઈ 'કટક તતકાળ;

ઉજેણી નગરીથી ચાલિયો, વચ્છરાજ ભૂપાળ.

૧

મારણ સંચરતાં હળ ખેહ, રવિ રૂંધિઓ આકાશ;

ધમ કરતાં દિન કેતે પહુંતો, ચંદ્રાવધને પાસ.

૨

એક દૂત મોકલીને કીધું, દેવરાજને નાણ;

કે 'હળ લેઈ સામો આવે, કે લેઈ નાસે પ્રાણ.

૩

દેવરાજ મન માન ધરીને, બહુ હળ લઈને પહુંતો;

૧ છડી સ્વારીથી. ૨ જીતીને. ૩ પુત્રી. ૪ પુત્રના જન્મથી ગુણુ અને પુત્રીના જન્મવાથી અવગુણુ શું પ્રાપ્ત થાય છે? પુત્ર આપુકી જમીન બીજને હાથ જવા ન દે તે ગુણુ અને પુત્રી પોતાની લજ્યા પરનરને હાથ સોંપતી ફરે તેજ અવગુણુ. ૫ આપનું. ૬ લશ્કર. ૭ લશ્કર.

- ખેહુ ^૧સહોદર માહોમાંહિં, માંડયાં ઝૂઝ ખહુંત. ૪
- ખિહુ દળ ધાવ વળ્યા ^૨નીસાણે, ને રણ વાગાં તૂર;
^૩કોહ કરંતા બે દળ ઝૂઝે, શૂરમેં ચઢિયા શૂર. ૫
- ઘોડે ઘોડા રથ રથીઆ શું, ગયવર ગયવર સાથિ;
 ખડગયધર ખડગયધર સાથિ, ^૪પાયક પાયક સાથિ. ૬
- ધણી પરિ ન્યાયે સરિસા ઝૂઝે, ^૫સમરંગણિ ખહુ વીર;
 એક એકને માહોમાંહિં, તાકી મૂકે તીર. ૭
- હાકખૂક મુખ અહનિથ જ'પે, મેહલે ખડગ-પ્રહાર;
 વીર વડા ઝૂઝંતા દેખી, કાયર છડે થહાર. ૮
- ખિહું દળેં ભાટ સરંગમિ ચઢિયા, બોલે ખહુ ^૬વિધ છંદ;
 ભાસ દૂહવીતા ગયંવર, અતિહિં કરે ^૭આકંદ. ૯
- રથણ હીસની વિગતી ન લાભે, આપપર નવિ સૂઝે;
 રોસે ચડયા રણ રાઉત કેરા, મસ્તક વિણુ ધડ ઝૂઝે. ૧૦
- તવ વચ્છરાજ મૂકે સિંહનાદ, મુહલ છંડાબ્યા છીક;
 મહવડી પેસી સડસડ સૂડે, વહે ^૮ફિરની નીક. ૧૧
- મોહોધા મંકલ જિમ ખેલે, રડવડિયા ^૯રેવંત;
 મંકલિક માન મૂકાબ્યા, કિયો પરદળનો અંત. ૧૨
- ધ્રમ સમરંગણિ ઝૂઝ કરંતાં, તવ હારે દેવરાજ;
 માળવ સિંધ દેશનો સામી, હિવ હુવો વચ્છરાજ. ૧૩

(ઢાળ ૪ થી-૬ થી ત્રિપદીની.)

વારૂ વેષ કરી કસમસતો, લોક સહુ હીંડે હસમસતો;
 હસતું હિયડે હરખસું એ. ૧

૧ ભાઈ. ૨ નગારે ડંકા દીધા. ૩ કોધ. ૪ પેદલ-પાણું-લ-
 શ્કર. ૫ લડાઈના મેદાનમાં. ૬ વીરતા વધવાના છંદ. ૭ યુધ્ધ-ગીત.
 ૮ લોહી. ૯ ઘોડા.

વાટ સવે ચોખાળી રૂડી;	
ઠામઠામ ઉલવિયે ^૧ ગૂડી, ઉડી ગગન પટોલડી એ.	૨
બાળે વાજિત્ર શેરીશેરી, ઢોલ અને નીસાણુ નફેરી;	
લેરી નવલે નાદમું એ.	૩
તવ સઘળે વરતી અમારિ, તરિયા તોરણું મંદિર ખાર;	
થાહરે થાહરે નાટિક હુએ એ.	૪
કો ગોરી કો શામળ વાને, સોવન ઘડી ઝળકાવે કાને;	
માન ભરી મન ^૨ માનની એ.	૫
રૂપવંત અને સુવિચારી, ઘડુ ^૩ આભરણે સહુ શૃંગારી;	
નિરધારી કરે કે નહીં એ.	૬
મસ્તક પૂર્ણકલશ સુવિસાળ, કંઠકંઠી અંપકની માળ;	
થાળ ભરી મોતીતણા એ.	૭
દીસંતી જેઠવી ઇંદ્રાણી, મંગળ જોલે મધુરી વાણી;	
ઉજેણી નૃપ ઘર ભણી એ.	૮
સુકુટીણી સુંદરી સવિ સરિખિ, નૃપતું રૂપ નિંહાળે નિરખી;	
હરખી હરખે વધામણી એ.	૯
આણે લેટણ વસ્તુજ ભારી, ઉપર મેલે પાન સોપારી;	
^૪ વિવહારી નગરીતણા એ.	૧૦
આગળ રહીને કરે પ્રણામ, નૃપ ^૫ આદેશે બેસે તામ;	
નામ લેધ પૂછે કુસલે એ.	૧૧
લેટિ કિસી નવિ રાખે રાય, ^૬ અંભોરીને કરે પસાય;	
પાય નમી સહુએ વળે એ.	૧૨
ભાઈ વડા પ્રતિ વહરાજ, માળવ દેશતણા દે રાજ;	
પુણ્ય કાજ માંડે પછે એ.	૧૩

૧ પૂતળી-દીંગલી નચાવવા લાગ્યા. ૨ સ્ત્રી. ૩ ફાગીના ૪ બ્યાપારી
જન. ૫ હુકમ. ૬ ઉમેરીને પાછો બક્ષીસ આપેછે.

- હાનશીળતપભાવના ભાવે ^૧ઉત્તંગ તોરણ ^૨પ્રાસાદ મંડાવે;
^૩ભિંબ ભરાવે ભાવસ્થુ એ. ૧૪
- રાજ ભલું પાળે ભૂપાળ, એક વાર આવિઓ ^૪વનપાળ;
 પાલિતસૂરિ આઝ્યા કહે એ. ૧૫
- તવ ભૂપતિ મન ભગતિજ વહિતો, રાજઋદ્ધિ લેઇ ગહગહતો,
 પહુતો સહિ ગુરૂ વંદવા એ. ૧૬
- એઠો સહી ગુરૂના પાપ પ્રણુમી, પૂછે પહિલું ધુરિ સિરિ નામી;
 સામી મેં સુખ રયે લહ્યાં એ. ૧૭
- સહી ગુરૂ કહે નિસુણો ^૫નરસામી, વસંતપુર પાટણુ જિણિ ઠામિ;
 સૂર નામિં ભૂપતિ હતો એ. ૧૮
- વિદ્યાધર કુળની એક રમણી, ભલે મહોચ્છવે તે તેં પરણી;
 ઘરણી અવર આણી ભલિ એ. ૧૯
- પહિલી ઉપરી મેહલીઓ નેહ, તિણે તપે એટવીઓ ફેહ;
 છેહ જઈ વિંતરી હુઇ એ. ૨૦
- જે વિંતરીએ સામિણિ થાપી, ચ્યારિ વસ્તુ તુજને તેણે આપી;
 કર કાપી તેં ફાળ્યો એ. ૨૧
- ળીજી હુંતી ^૬નિરૂપમ નારી, પહુંતી શ્રીદત્તા અવતારી;
 દોષ નિવારી તેં વરી એ. ૨૨
- જીવ દયા પાળી અતિ ખરીઅ, સૂર મહીપતિ તિણે કરીઅ;
 મરીઅ હુઓ વચ્છરાજ તું એ. ૨૩
- સહિ ગુરૂ એહવું કહિયું જામ, પુર્વ ભવંતર ^૭દેએ તામ;
 કામ નહીં સંસારનું એ. ૨૪

૧ મોટાં-ઉંચા મૂલાં. ૨ જિનમંદિર. ૩ પ્રતિમા. ૪ ફોરેસ્ટ ખા-
 તાનો અમલદાર-વનનું રક્ષણ કરનાર. ૫ રાજ. ૬ તેણીની ખરોખરી
 કોઇ ન કરી શકે તેવી મહો સ્વરૂપવંત હતી. ૭ જનિસ્મરણુ જ્ઞાનવડે.

શ્રી શેખર સુતને દઈ રાજ, માત રમણિ સરિસો વચ્છરાજ;
કાજ કરે સંયમ લિયે એ. ૨૫
નિર્મલ તપ બહુ ગાઠાં કરીય, 'ઉવસમરસે નિય દેહ ભરીય;
વરીય કેવળ મુગતિ ગયોએ. ૨૬

(અથ પ્રશસ્તિની ઢાળ.).

તપગચ્છનાયક સહિ શુરુ એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
શ્રીમુખ સરસતિ વાસિ વસે એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ,
નામિયે સંપદ ભૂરિ. ૧
અતિ ગિરુઆ પંડિત પ્રવર, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
સમયરથણ મુણિસારસૂરિ એ.
મુખ સરસતિ વાસિ વસે એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
શુભમણિતણો ભંડાર. ૨
શિશ્ય તાસ પયતગિ નમી એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
નયર કતપુરિ માહિં.
સંભવનાથ પસાઉલે એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
રાસ રચિઓ ઉછાહિં. ૩
પહિલો અક્ષર લાભનો એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
બીજો ભવનો જાણી, ત્રીજો પુણ્યવંત બીજલુએ. માલ્હંતડે.
આગલિ સમય ઠવેઇ. ૪
'એ કવિ સવિહુ' નમી કરી એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
ઇમ કહે એ કરનેડિ.
અધિક ઓછું યોલતાં એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
કુણે મ દેજ્યો યોડિ. ૫

૧ ઉપશમ રસથી. ૨ બહુજ. ૩ મોટા. ૪ 'લાવણ્ય સમય'
એવું નામ સમશ્યામાંથી (બહિર્લોપિકાવટે) નીકળે છે.

(૨૫૪)

વચ્છરાજ દેવરાજ,

૧ જ્યાંગયણુંગણિ દિણ્ણવડ્ઝ એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
જ્યાં શશિકળા નિવાસ.

મેડ્ઝ મહીધર સાયડ્ઝ એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
ત્યાં લગે પ્રતપો એ રાસ.

એહ રાસ વચ્છરાજનો એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
લાવ સહિત નરનારિ.

લણે ગુણે જે સાંભળે એ, માલ્હંતડે લક્ષ્મીસાગરસૂરિ;
નવનિધિ તિહિં ધરખારિ.

ઇતિ શ્રી દેવરાજ વચ્છરાજ રાસે પદ્યમ ખંડ સમાપ્તઃ

---

૧ ગગનરૂપી આંગણુમાં જ્યાં લગી સૂર્ય અને ચંદ્રની દગ્ગા
કાયમ છે ત્યાં લગી.

શ્રી નયસુંદરજી વાચક વિરચિત.

સુરસુંદરી-રાસ.

વસ્તુનિર્દેશાત્મક-મંગળાચરણ.

(રાગ-કેદારી.)

આદિ ધરમને કરવા એ, ^૧લીમ ભવોદધિ તરવા એ,
ભરવા એ સુકૃતભંડાર ભલી પદે એ;
ભવિયણુ ભગત ઉદ્ધરવા એ, કર્મકઠિન ^૨નિરજરવા એ.
વરવા એ શિવસુંદરીસ્વયંવરે એ.

૧

(ત્રુટક).

સ્વયંવરે ^૩શિવરામા વરિવા કરવા ઉત્તમ કાજ,
મરૂદેવી માતાની કૂખે અવતરિયા જિનરાજ;
આપાદી વહિ ચોથતણે દિન અભૂઆળું જિણે કીધું,
ગરભ અવેતરિ સુપન દેખાડી ^૪મહોત માચને કીધું. ૨
ચૈત્રતણી વહિ આઠમે ભયો દિશિકુમરીએ ગાયો,
^૫શચીપતિ ^૬સુરગિરિ ન્હવરાયો, ત્રિભુવન રંગ વધાયો;
મકપલ ^૭નિરૂપમ નામ નિપાયો, ચૌવન ભરજળ આયો,
ઈંદ્ર ઈંદ્રાણિ મિલિ પરણાયો, કન્યા દોય લહાયો. ૩
ભરતાદિક ^૮શતસુતે સોહાયો, નીતિપથ પ્રકટાયો,
^૯જનક પદે જનકળા પદાયો, યુગલા ધર્મ છોડાયો;

૧ બીહામણા સંસાર-સમુદ્રને. ૨ ક્ષય કરવા. ૩ મોક્ષરૂપી સ્ત્રી.
૪ મોટાઈ. ૫ ઈંદ્ર. ૬ મેરૂ. ૭ કાષ્ઠની ઝોપમા ન આપી શકાય એવું
૮ સો પુત્ર (૧૦૦). ૯ પિતાની પેઠે.

- ત્રાસીલાખ પૂરવ ગૃહ લાવે, પછે સંયમે ઉમાદેહા,
 ચૈત્રવદિ આઠમે અરચાયે, ત્રિભુવન પાગ^૧ લગાયે. ૪
- વરષ સહસ્ર એકે કર્મ ખપાયે કેવળ જ્ઞાન ઉપાયે,
 ક્ષાગણુ વદિ એકાદશિ સુરપતિ સમોસરણુ વિરચાયે;
 માધતણી વદિ તેરસકે દિન મહાનંદ પદ પાયે,
 તેણે લવ લય દૂર ગમાયે જેણે સો સ્વામિ આરાદ્યો. ૫
- સો લગવંત સંત સુખકારક આદિ ધર્મ 'જિણે દાખ્યે,
 દાન શીલ તપ લાવના સંયમ વિરતાવિરતિ લાખ્યે;
 મંત્ર અનાદિ આદિકો ન લહે સોઈ^૨ પંચપરમેષ્ઠી,
 શ્રી યુગાદિદેવે^૩ પરકાર્યો જસ ધ્યાને હુઈ^૪ તુફી. ૬
- શ્રી નવકાર મંત્રનો મહિમા આગમે^૫ કહિયો જિણુ^૬દે,
 કેહિ વરષ સું કેહિ જિહ્વાએ નાવે પાર સુરિ^૭દે;
 આગે જિણે એક ચિત્ત ધ્યાયે સો પરમાનંદ પાયે,
 સુરસુંદરી સતીએ સમયો તવ તસ કષ્ટ ગમાયે. ૭
- કવણુ સતી સા હુઈ સુરસુંદરી કિમ રાખ્યું તિણે શીલ,
 શ્રી નવકાર મંત્ર મહિમાયે કિમ સા પામી લીલ;
 ચરિત તાસ પવિત્ર પલણેશું વંદી જિણુ ચઢવીસ,
 શ્રી^૮ શ્રુતદેવી દેરે^૯ સાનિધિ પૂરો મનહ જગીશ. ૮
- સુણુને સુઆણુ સરસ શુભ વાણિ આણી પ્રેમ અપાર;
 કહે કવિજન વિશેષે વારૂ તે સરસતિ આધાર. ૯

(ઢાળ પહેલી-પુણ્ય ન મૂકીયે—એ દેશી.)

(ઢાળ.)

જંખૂદીપ ભરત લણું, અંગ અનોપમ દેશણ;
 ચંપા નગરી ચતુર વસે, જલનિધિતનયાનિવેશણ.

૧ પગે લગાડયાં. ૨ અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ.
 ૩ સંતોષ. ૪ સરસ્વતિ. ૫ મદદથી. ૬ લક્ષ્મીના નિવાસ રૂપ.

(ત્રૂટક.)

નિવેશો પુણ્યવંત લોકા ^૧વિગતશોકા જિહાં વસે,
નિત સુકૃત સંચે કરમ ખંચે દાન દેતા ઉલ્હસે;
જિન-ધર્મરંગી સાધુસંગી નીતિમારગ સંચરે,
જિનવરવિહારે રચણ હારે પુરી નારી મન હરે. ૧

(ઢાળ.)

સા નગરીપતિ શુભ મતિ, નૃપ રિપુમર્દન નામણ;
^૨અરિકુળકુંજરકેસરી, તેહનું નામ ઉદ્દામણ.

(ત્રૂટક.)

ઉદ્દામ જેહનું સુણી શાસન શત્રુ સવિ સેવા કરે,
અન્યાય ટાળે પ્રજા પાળે ન્યાય ધર્મ સમાચરે;
સમકિર્તિદિ આદરે વ્રત પાપસંગતિ પરિહરે,
^૩ત્રણ વર્ગ સાધે જિનઆરાધે સદા ^૪જ્યલખમી વરે. ૨

(ઢાળ.)

તસ પટશાહી રતિસુંદરી, સા ^૫રતિરૂપ હરાવેણ;
શીલાદિક શુણ શોભતી, તસ તુલના કુણ આવેણ.

(ત્રૂટક.)

ભાવતે મન વિશુભગતિ કરતિ હરખ ધરતિ કામિની;
દોષ પુત્ર ઉપર સકલ સુંદરી ^૬સુતા લહી ^૭ગજગામિની;
સા વાત જાણી પ્રેમ આણી રાય ઉત્સવ અતિ કરે,
સુરસુંદરી અતિ સુજન પોષી નામ પુત્રીનું ધરે. ૩

૧ શોકરહિત. ૨ શત્રુના કુળ રૂપ હાથીનો નાસ કરવા સિંહ સમાન. ૩ ધર્મ, અર્થ અને કામ. ૪ વિજયરૂપ લક્ષ્મીને વરતો હતો. ૫ કામદેવની સ્ત્રી રતિના જેવી અથાગ રૂપાળી. ૬ પુત્રી. ૭ હાથીના સરખી ચાલવાળી.

(૨૫૮)

સુરસુંદરી-રાસ,

(હાળ)

જિમ વાઘે પખ ઊજળે, ચંદ્રકળા સુવિશાળલ;

તિમ શુણુ રૂપ લાવણ્ય કળા-સાથે વાઘે બાળલ,

(તૂટક)

સા બાળ વાઘે સુખ સમાધે સપ્ત વર્ષી જવ હવી,

તવ ^૧કળાચારજ પાસ ^૨જનકે કળા ^૩ગ્રહવાને ઠવી.

નૃત્ય ઔચિત્યાદિ ચોસઠ કળા જે ^૪કામિનિતણી;

તે કળા શીખે સા સરીખે સાથ પ્રીતિ ધરી ઘણી. ૪

૧ કળા શીખવનાર માસ્તર. ૨ પિતાએ. ૩ કળા હાથ કરવાને માટે. ૪ સ્ત્રીઓની ચોસઠ કળા એ છે કે નાયવાની ૧, સમય પારખવાની ૨, ચિત્રની ૩, વાજીત્રની ૪, સ્હા-માના વિચાર જાણવાની ૫, તંત્ર પ્રયોગ જાણવાની ૬, વર્ણ જ્ઞાનની ૭, વૃક્ષનાં ફળ ચુટેવાની ૮, સંસ્કૃત ભાષાજ્ઞાનની ૯, ક્રિયા કેળવવાની ૧૦, જ્ઞાન રહસ્યની ૧૧, વિજ્ઞાન જાણવાની ૧૨, કપટ કેળવવાની ૧૩. પાણી થંભાવવાની ૧૪, ધરના આચારની ૧૫, ગીત ગાવાની ૧૬, તાલ સમજની ૧૭, આકાર ગોઠવવાની ૧૮, ઝાઝ રોપવાની ૧૯, કવિતા કરવાની ૨૦, વક્રોક્તિથી બોલવાની ૨૧, પુરૂષ લક્ષણ પારખવાની ૨૨, હાથીનાં લક્ષણ ઓળખવાની ૨૩, ખેડાનાં સુચિન્હ કુચિન્હ પારખવાની ૨૪, સુગંધ પારખવાની ૨૫, ઉત્પાત બુદ્ધિની ૨૬, શકુન વિચારની ૨૭, ધર્મના આચારની ૨૮, અંજન આંજવાની ૨૯, ચૂર્ણ બનાવવાની ૩૦, ગૃહસ્થાશ્રમ ધર્મ જાણવાની ૩૧, સ્હામાને પ્રસન્ન કરવાની ૩૨, કિમિયાની ૩૩, ધાતુ વૃદ્ધિ પ્રયોગની ૩૪, વચનચાતુરીની ૩૫, હાથ સફાઈની ૩૬, સુંદર ચાલ ચાલવાની ૩૭, સુગંધી તેલ બનાવવાની ૩૮, ચાકરને સંતુષ્ટ રાખી કામ લેવાની ૩૯, વ્યાકરણ જ્ઞાનની ૪૦, વાતનું નિરાકરણ કરવાની ૪૧, વીણા વાદની ૪૨, વિતંડાવાદ-લડાઈ કરવાની ૪૩, આંખ ભેડી જાણવાની ૪૪, ધડો ભમાડી જાણવાની ૪૫, સોગઠાના પાસા નાખવાની ૪૬,

(ઢાળ ૩ છ-સરસતી અમૃત વરસતી મુખે વાણી, એ દેશી,
રાગ કેદારો.)

હવે તે નગરીમાંહિં અધિકારી, શેઠ ધનાવહ સમકિતધારી,
વસેં વિવેક વિચારી;

પ્રિયા ધનવતી તેહની નારી, તસ રૂપેં રંભાદિક હારી,
સા વિલસે સંસારી. ૧

તાસ કુંવરી કુલકીરતિકારી, સુત ઉપન્નો સુર-અવતારી,
પૂરવ પુણ્ય સંભારી;

અમરકુમર નામે સુવિચારી, માત તાત ચિતિં આનંદકારી,
જિહાં ભણે રાજકુમારી. ૨

તેણી નિશાળેં વિદ્યા સારી, શીખેવા મૂકે વિવહારી,
નિજ ચિતિં સુમતિ વિચારી;

પઠિત પાસેં ^૧છાત્ર સુવિચારી, કળા અભ્યસેં અવશુભવારી,
શુભ ગ્રહે હૃદય મઝારી. ૩

લિખિત પઠિત શુભ ગણિત વિનાશુ, કાવ્ય છંદ વ્યાકર્ણ પ્રમાણુ,
થોડે દિન હુઓ ભણુ;

વઠ નિશાળીઓ નામ ધરાવે, ^૨અવર વિદ્યારથી પઠવેં હરાવે,
પઠિતનેં મન ભાવે. ૪

રત્નપરીક્ષાની ૪૭, લિપિજ્ઞાનની ૪૮, વૈદ્યકની ૪૯, કામચેષ્ટાની ૫૦, રસોઈની ૫૧, વેણી શુદ્ધવાની ૫૨, ખાંડવાની (ડાંગર ખાંડવા છડવાની) ૫૩, મ્હોને શોભિત કરવાની ૫૪, વાત કથા કહી ભણવાની ૫૫, ફૂળ શુદ્ધવાની ૫૬, કપડાં પહેરવાની ૫૭, દેશ દેશની ભાષા ભણવાની ૫૮, વ્યાપાર કરવાની ૫૯, જમવાની ૬૦, અભ્યાસુ કામ ભણી લેવાની ૬૧, દાગીના પહેરવાની ૬૨, ચરણપૂર્તિ કરવાની અથવા છેલ્લા પદમાં ગોઠવેલો ઉત્તર ભણવાની ૬૩, અને પ્રશ્ન પૂછવાની ૬૪, આ સ્ત્રીની ચોસઠ કળાઓ છે.

૧ ભણનાર બાળક. ૨ બીજો.

'રાજસુતા સો પાંડિત પાસે', પહે' ગુણે' ગુરૂ અંથ અભ્યાસે;
 નરપતિ હૃદય ઉલ્હાસે';
 અન્ય કિવસ 'ઋતુ ગ્રીષ્મ કાળે', લોભન કરી આવી નેશાળે',
 નિદ્રા લહી સા બાળે'. ૫
 તિણુ અવસર સો શેઠકુમારે', બાલક અવરતણે' પરિવારે',
 રમતિતણે અધિકારે';
 કુમરી વસ્ત્રાંચલે' અલિરામ, ગાંઠડી બાંધી દીડી જામ,
 કુમરે છોડી તામ. ૬
 કાંડી સાત હતી તે લીધી, બાલક એકતણે કર દીધી,
 શીખામણ સી દીધી;
 -એટલાની જે સુખડી આવે, ચઉટામાહિ' જમ જે લ્યાવે,
 તે સુખ મિત્ર કહાવે. ૭
 તે બાલક ચૌટે જમ જાણી, અતિ મીઠી દીડી ગુલધાણી,
 કુમરને આપી આણી;
 નિશાળીઆ સકળને' સાથે', વિહર્યી દિથે' કુમર નિજ હાથે',
 કુમરી જાગી તાથે'. ૮

(ઢાળ ૪ થી-દેશી ચાપાઇની.)

કુમરીને' કહે' શેઠકુમાર, લાગ સુખડીનો સુ વિચાર;
 રાખી મૂક્યો છે તુમતણો, તે આરોગીને પછે' લણો. ૧
 તવ કુમરી બોલી પડવડી, એ આણી કુણુહે' સૂખડી;
 વળતું કુમર કહે શુધ વાત, તુમ 'વસ્ત્રાંચલે' કાંડી સાત. ૨
 મે' તે લેધ અણાવી એહ, મ ધરે ચિત્ત અવર સંદેહ;

૧ રાજની કુમરી. ૨ ઉન્હાળાની મોસમ. ૩ કપડાને છેડે
 સાત કાંડી બાંધેલી હતી તે મે' લઇ લીધી અને તેની આ સુખડી
 ખરીદી લાવેલી છે.

અતિ 'ચટકી' ભેડી તે સુણી, કુમર પ્રતે કહે રે 'અવગુણી. ૩
 તું કિહાનો મોટો એવડો, જે સુજ કહ્યા વિના પરગડો;
 સુખડી આણી વચણે કરી, તેં સુજ સૂતી વેચી ખરી. ૪
 'અરથ પારકો લેઈ 'વ્યય લીધ, પોતેં સોહુ લલાઈ કીધ;
 એ તુજ કળા કુણેં શીખવી, ઇમ કીરતિ નહીં વાધેં નવી! ૫
 પણ મેં લેલ સકળ તુમ લહિયા, પ્રાહિં પ્રપંચી હોએ વાણિયા;
 વળી વિશેષેં દીઠા દ્રેઠ, કુમર તસાસિત કૂલણુ શેઠ. ૬
 એ પંડયે બોલાવ્યો બહુ, તો તેં અવગુણી નાખ્યો સહુ;
 નિશાળીઓ વડો બે કહ્યો, તો કૂલીસ્યું ચાળો થયો. ૭
 કુમર કહેં તું થોડે કામિ, કાંઈ 'વહે એવડી વિરામી;
 'કરત સાત કાંડીએં કિસ્યું, જે તુજ હુખ લાગેં છેં ઇસ્યું. ૮
 કુમરી કહેં તુજનેં સ્યું કાજ; સાત કાંડીએં લેઅત રાજ;
 સુણી કુમર અણુબોલ્યો રહ્યો, 'કંસ સોધ મનમાંહિં બહ્યો. ૯
 પિતા એહનો આ પુરધણી, કિમ ઉત્તર વાળું એ લણી;
 વળી પ્રસ્તાવ લહીસે ચઢા, સઘળાં કાજ કરીસે તઢા. ૧૦
 જે 'પ્રસ્તાવતણો હુએ બાણ, તેહનું સઘળે થાય વખાણ;
 નવિ થેએ માણસ 'વાઉળાં, રમાડિયે 'છેડ રાઉળાં. ૧૧
 ઇસી 'વિમાસણુ સૂધી કરી, પછેં ન બોલાવી કુંવરી;
 અંતુકમેં તે બહુ ગુણુ કળા, શીખ્યાં શાસ્ત્ર અર્થ આમળા. ૧૨
 જૈનાચારીજ પાસ વિચાર, શીખી 'કર્કશ્રથ અધિકાર;
 'સંઘચણી નેં 'જેત્રસમાસ, તેહતણો કીધો અભ્યાસ. ૧૩
 સુરસુંદરી કુમરીએં વળી, પાસેં સાધવીનેં મન રૂળી;

૧ ગુરસો ખતાવીને. ૨ દુર્ગુણી-નકારી ટેવવાળા. ૩ પૈસો.
 ૪ વાપરી નાખ્યો. ૫ બોલે. ૬ કૃત્ય-કામ. ૭ દાવ લેવાનો નિશ્ચય
 કર્યો. ૮ સમય. ૯ દીવાનાં. ૧૦ રાજ્ય કુટુંબનાં સંતાનો. ૧૧ વિચારણા.
 ૧૨-૧૩-૧૪ એ જૈનધર્મનાં પ્રકરણો છે.

એક ^૧અભિગ્રહ લીધો સાર, નિત ^૨અઠોત્તરસો નવકાર. ૧૪
 મેં ગુણવા મન ભાવેં કરી, જાં શરીરેં હુએ ચેતના ખરી;
 નવકારસીતણું ^૩પથખાણુ, પાણું દેહ ધરેં જિહાં પ્રાણુ. ૧૫
 અન્ય દિવસ પડિત પરવરી, અમરકુમર નેં સુરસુંદરી;
 રાજસભામાંહિં ઉલ્લટ ધરી, બેહુનેં આબ્યો તેડી કરી. ૧૬
 રાજસભા પૂરાણી જિહાં, શેઠ ધનાવહ બેઠો તિહાં;
 તે બેહુ દેખી સરીખાં રૂપ, મનસ્થું તવ આચરિયો ભૂપ. ૧૭
 કુમરી કુમર બેસારી પાસિં, નરપતિ ^૪જપે મન ઉલ્લાસિં;
 તુમે બેહુ કરો શાસ્ત્રસંવાદ, સભામાંહિં મન કરી પ્રસાદ. ૧૮
 રાજા જપે અમરકુમાર, પ્રથમહ પૂછે પ્રશ્ન ઉદાર;
 સભા સમખ્ય રાય ^૫અનુમતેં, પૂછેં કુમર કુમારી પ્રતેં. ૧૯
 કહો કુમરી શૂરો કુણ કહ્યો, તુમે માનવી નિપુણ કુણ લહ્યો;
 કુણ વક્તા કાતા બાલિકે, બોલો તુમે જાણ્યા હોય જિકેં. ૨૦
 કહેં કુમરી શૂરો તેં સરે, જે ઇંદ્રિ ^૬પાંચે વશ કરે;
 નિપુણ તેહ જે ગર્વ ન ધરે, પુણ્યતણે પંથેં અણુસરે. ૨૧
 તે વક્તા કહિયે સંપન્ન, જે ઉપગારી વહે વચનન;
^૭અભયદાન હેં તે કાતાર, શાસ્ત્ર માંહિંછે ઇંસ્યો વિચાર. ૨૨
 સત્ય વચન રાજાનાં સુણી, સભા સહુ મન રંજ્યા ગુણી;
 કુમરી કહેં હું પૂછું જેહ, મુજ પ્રત્યુત્તર દેજ્યો તેહ. ૨૩
 કવણુ ચોર કુણ પડિત હોય, કુણ બલવંત સંત કુણ જોય;
 કુમર કહે ચોરેં પરમન્ન, સોઈ ચોર સાંભળો મુજન. ૨૪

૧ બાધા-આખડી-પ્રતિજ્ઞા. ૨ એકસો આઠ નવકાર મંત્ર
 જપવા. ૩ જ્યાં લગી જીવમાં જીવ હોય ત્યાં લગી પ્રત્યાખ્યાન પાળીશ.
 ૪ બોલો. ૫ વિચાર પ્રમાણે. ૬ જીભ, આંખ, કાન, નાક અને
 સ્પર્શ એ પાંચે ઇંદ્રિયોના વિકારવિલાસ કબ્જે રાખે. ૭ કોઈના
 જીવને જરાપણુ ત્રાસ-ડર દુઃખ ન પેદા થાય તે અભયદાન.

સલા રંજવે' જે વાણીએ, સો 'લોકે પંડિત બાણીએ;
 જૂએ લીડે સોઈ બલવંત, પર દુઃખે' દુખીઓ તે સંત. ૨૫
 રાબદ્ધિક કહે' સાચું કહ્યું, કુમરી કહે મે' નવિ સદહ્યું;
 મોટો કહિયે' મનમથ ચાર, કરે એકલો ત્રિભુવને' સાર. ૨૬
 તેહને' જીવે તે બલવંત, શત્રુ મિત્રહ દૃષ્ટિ ભજંત;
 ચિત્ત ધરે' જે તત્ત્વજ્ઞાન, તે પંડિત જોલ્યો 'પરધાન ૨૭
 રાય કહે બેહૂં' કહ્યું તુમે, સકળ પ્રમાણ કર્યું તે અમે;
 વળી સમસ્યા કહો દોઈ જણા, તુમ 'જીવંત કીજે ભામણાં. ૨૮
 કુમરી કહે સાંભળો કુમાર, હું જે કહું તે સમસ્યા સાર;
 સલા સકળ દેખતાં સાર, બેઈ કહેજો બાણ વિચાર. ૨૯
 'પદમક્ષર વિષુ' લશ માહિંલો, બીજ અક્ષર વિષુ પદ પાછિલો;
 નહી ભલો છે ત્રીજે' કરી, ચોથા વિષુ ભાષા આસુરી. ૩૦
 ચ્યાર એકઠા મેળી બેઈ, સોઈ જપી પાતક મળ ધોઈ;

(કુમરોવાચ)

શ્રી જિનશાસન કેરો સાર, ચિંહું અક્ષરે શ્રી નવકાર. ૩૧
 પદમક્ષર વિષુ 'મૃગપતિ ધામ, બીજ અક્ષર વિષુ 'દેવી નામ;
 અંલક્ષર વિષુ કિંપિ ન હોય, 'મસ્તકે' સુર દેઈ તું બેઈ.
 (સુરસુંદરી.) ૩૨

૧ જગતમાં. ૨ કામદેવ. ૩ ઉત્તમ-મોટો. ૪ જીભનાં ઓવારણાં
 લપટે-બલિહાર જાળ્યે. ૫ પહેલાં અક્ષર વગર. ૬ નવકાર શબ્દમાંથી
 પહેલો અક્ષર બાદ કરવાથી ૫ ૨ લ વ શ ષ સ હ એ વર્ણોમાંથી
 લ શની વચ્ચેનો વકાર વર્ણ છે. બીજો બાદ કરવાથી ૫ ૬ ૫ ભ
 મ તેની પાછળનો નકાર વર્ણ છે. ત્રીજો બાદ કરવાથી ન વર એટલે
 એઈ નહીં એવો શબ્દાર્થ થાય છે. અર્થ ચોથો બાદ કરતાં ચવન
 ભાષાનો એક શબ્દ થાય છે. ૭ સિંહનું રહેઠાણ દરી એટલે ગુફા.
 ૮ સુરી એટલે દેવી. ૯ સુંદ એટલે કશું પણ નહીં. એટલે કે 'સુંદરી'

(૨૬૪)

સુરસુંદરી-રાસ.

(કન્યા પ્રાહ.)

પઠમક્ષર વિણુ મ કહો કોઈ, મધ્યક્ષર વિણુ જિનવર જોઈ;
છેહલ્યા વિણુ કોઈ કરે નિષેધ, તે તું જાણે ચતુર સુખોધ.
(અમર.) ૩૩

(અમરકુમર પ્રાહ.)

પઠમક્ષર વિણુ ઉભી કહો, મધ્યાક્ષર વિણુ કહિયેં મ હો;
અંત્યાક્ષર વિણુ અન્ને રહી, સોહો નિત તુજ શિર સા રહી.
(રાખડી.) ૩૪

(કન્યા પ્રાહ.)

પઠમક્ષર વિણુ હિયે મ રાખ, ખીચ વિણુ નામ મનોહર લાખ;
અંત્યાક્ષર વિણુ પાડતો રખે, તસ ઉપમા દીજે શશિસુખે.
(કમળ.) ૩૫

શબ્દની આ વર્ણલોપ સંજ્ઞા છે. એ શબ્દની શરૂઆતમાં સુર શબ્દ જોડીને તું તપાસી જો-મતલબ કે એ જોડણીથી સુરસુંદરી એવું નામ તૈયાર થાય છે. અમર શબ્દમાંથી અ બાદ કરતાં મર શબ્દ થાય તે મરવું કોઈને કહેશે નહીં; કેમકે એ અપશબ્દ-અપ્રિય છે. મ બાદ કરતાં અઠારમા અર જિનેશ્વરતું નામ વંચાય છે, અને છેલ્લો ર બાદ કરવાથી અમ થાય છે એથી મર અને અર એ બેઉ શબ્દનો ભાવ હોડી જાય છે અને પોતે, એવો અર્થ સૂચવે છે તે તું પોતેજ છે. અમર કુંવરે કહ્યું-રાખડી શબ્દમાંથી પહેલો અક્ષર બાદ કરતાં ખડી-ઉભી એ અર્થ સૂચવનાર શબ્દ થાય છે. ખ બાદ કરતાં રાડી એટલે લડાઈ તે કોઈ વખત પણ ન થાઓ. અને ડી બાદ કરતાં રાખ રહે છે તે અન્ન રખેળવામાં આવે છે. કન્યા જોલી-કમલ શબ્દમાંથી ક બાદ કરતાં મળ-મેલ રહે તે હૃદયમાં ન રાખવો. મ બાદ કરતાં કલ એટલે મનોહર જોલી રાખવી. લ બાદ કરતાં કમ એટલે ઝોછાપણું તે તું રખે સ્નેહમાં ઝોછાશ પાડતો! કેમકે કમલની ઝોપમા ચંદ્રમા જેવા મોં વાળી સ્ત્રીને 'કમલવદને' એવા સંખો-

(કુંવર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિષુ કો મત કરો, ખીઅક્ષર વિષુ કાં ઉચરો;
અંત્યક્ષર વિષુ વરીઓ રમા, તેહને લોચન તુજ ઉપમા.
(હરિણ.) ૩૬

(કુંવર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિષુ બાલક કાન, ખીજા વિના નવોઢા માન;
અંત્યક્ષર વિષુ ઝીણો સાર, સા કામિની અહે અણુગાર.
(લાકડી.) ૩૭

(કુંવર પ્રાહ.)

પદમક્ષર વિષુ પુઠવીકાય, ખીજા વિના પંખિણી કહાય;
દીરઘ વિષુ અંત્યક્ષર હીણુ, સહુ વંછે સઘળે લઘુ લીણુ.
(સૂખડી.) ૩૮

ધનથી અપાય છે. કુંવર બોલ્યો—હરિણી શબ્દમાંથી હ બાદ કરતાં રિણી થાય છે તે દેવાદાર કાઈ થશે નહીં-દેવું કરશે નહીં. રિ બાદ કરતાં હણી શબ્દ થાય છે તે હણી-મારી નાખી એવો શબ્દ કેમ બોલોછો ? છી બાદ કરતાં હરિ-વિષ્ણુ તે તો લક્ષ્મીએ વરેલ છે તે હરિણના નેત્ર જેવાં તારાં નેત્ર છે. કુંવરી બોલી—લાકડી શબ્દમાંથી લા બાદ કરતાં કડી થાય તે બાલકના કાનમાં (મુરઝી-વાળી-કડી) હોય છે. ક બાદ કરતાં લાડી થાય છે તે ઉછરતી સ્ત્રી એવું સૂચવનાર શબ્દ થાય છે. ડી બાદ કરતાં લાક શબ્દ ઝીણો સાર-કાણું સૂચવનાર છે. તે સ્ત્રીને (લાકડી-લાંડાને) અણુગાર-મુનિ હોયમાં ગ્રહણ કરે છે. કુંવરે કહ્યું—સૂખડી શબ્દમાંથી સુ બાદ કરતાં ખડી-ખીંત ધોળવાની થાય છે તે પૃથ્વીકાયના ભેદથી પેદા થયેલી છે. ખ બાદ કરતાં સડી થાય છે તે (સડો ને) સૂડી (પોપટ ને) પોપટડી પ્રક્ષિણી થાય છે. તેની ન્હાના મોટા જીવે સહુએ આહના રાખે છે.

ધણિ પરિ કહી સમસ્યા લણી, રાય શેઠ રંજ્યા બેહુ સુણી;
 'પ'ડયો સંતોષ્યો શુભ પરે', સહુકો પુહુતું નિજ નિજ ધરે'. ૩૯
 (હાથ પ મી-રાગ રામથી.)

રાય કહે' રાણી પ્રતિ', સુણો કામિનીલ,
 વાત અપૂરવ એક, ગજગામિનીલ;
 એ કુમરી સુરસુદરી, સુણો કામિનીલ,
 શીખી વિનય વિવેક, ગજગામિનીલ. ૧

આસઠ કળા કુશળ હવી, સુણો કામિનીલ,
 બાણે શાસ્ત્રવિનોદ, ગજગામિનીલ;
 દેખી 'સુતાની આતુરિ, સુણો કામિનીલ,
 સુજ મન થાય 'પ્રમોદ, ગજગામિનીલ. ૨

ઐવન વય પૂરણ હવી, સુણો કામિનીલ,
 રૂપતણો લાંઠાર, ગજગામિનીલ;
 રાજધાની 'પ'ચખાણીની, સુણો કામિનીલ,
 ગુણ નવિ લાલે' પાર, ગજગામિનીલ. ૩

'શશિવદની 'મૃગલોચની, સુણો કામિનીલ,
 'સિંહ હરાવે લંક, ગજગામિનીલ.
 'પાણી ચરણ જોઈ એહના, સુણો કામિનીલ,
 'પદમ લીણું જઈ પંક, ગજગામિનીલ. ૪

એ સરીખો વર કુણ હસે', સુણો કામિનીલ,
 અમ મન ચિંતા એહ, ગજગામિનીલ;

---

૧ અધ્યાપક-મહેતાજી. ૨ પુત્રીની ચતુરાઈ. ૩ આનંદ. ૪ કામદેવનો અમલ. ૫ ચંદ્રમા સરખા શીતળ તેજવંત મહેવાળી. ૬ હરિણના સરખાં અણિયાળાં પાણીઘર તેજસ્વી નેત્રવાળી. ૭ સિંહ સરખી પાતળી કમરવાળી-અર્થાત્ કમરનો લંક સિંહના કટિલંકને સરખાવે તેવો છે. ૮ હાથ પગની લાલાશ જોઈને કમળ પણ કાદવમાં જઈ લીન થયાં.

સરિખા સરિખી બેડી મિલેં, સુણો કામિનીલ,
 તો વાધે બહુ 'નેહ, ગજગામિનીલ. ૫

મેં '૨૫૮ લિખી અણાવીઆ, સુણો કામિનીલ,
 રાજકુમર બહુરૂપ, ગજગામિનીલ;
 પણુ એ યોગ એકુ નહિ, સુણો કામિનીલ,
 વળીવળી લાખે ભૂપ, ગજગામિનીલ. ૬

નગરશેઠ છે આપણો, સુણો કામિનીલ,
 બંધહારીઓ સુબલુ, ગજગામિનીલ;
 નામે ધનાવહ ધનધણી, સુણો કામિનીલ,
 પાળે જિનવર આણુ, ગજગામિનીલ. ૭

પુત્ર અનોપમ તેહનો, સુણો કામિનીલ,
 સકળ કળા શિષ્યગાર, ગજગામિનીલ;
 રૂપેં 'અમર હરાવીઓ, સુણો કામિનીલ,
 નામે અમરકુમાર, ગજગામિનીલ. ૮

એક નેશાળેં બેહુ ભણ્યાં, સુણો કામિનીલ,
 સુતા આપણી સોય, ગજગામિનીલ;
 સરિખા સરિખી છે કળા, સુણો કામિનીલ,
 રૂપેં સરિખાં દોય, ગજગામિનીલ. ૯

શાસ્ત્ર-સંવાદ કરાવીઓ, સુણો કામિનીલ,
 સલા માંહિં મેં કોડી, ગજગામિનીલ;
 બેહુ તવ સરિખાં પરખિયાં, સુણો કામિનીલ,
 એ દીસેં સરિખી બેડી, ગજગામિનીલ. ૧૦

ચિત્ત રૂચેં બે તાહરે, સુણો કામિનીલ,
 તો કીબે એ વાત, ગજગામિનીલ;

કુંઝર વ્યવહારીતણો, સુણો કામિનીલ,
કરો ^૧યુવતિ ^૨યામાત, ગજગામિનીલ. ૧૧

(કામિની પ્રાહ.)

કહે' રાણી રતિસુંદરી, સુણો કંતાલ,
જે પ્રીતિ ચિત્ત આવે, શુણવંતાલ;
તે કીજે' અતિ ઉલટ ઘણી, સુણો કંતાલ,
તુમ ^૩દાસી મનલાવે, શુણવંતાલ. ૧૨

તુમ ^૪ચરણાંબુજરેણુકા, સુણો કંતાલ,
હું છું અહનિશિ દેવ, શુણવંતાલ;
કુણુ વિચારે' મુજ પૂછીઓ, સુણો કંતાલ,
તે ^૫આયસ દિઓ હેવ, શુણવંતાલ. ૧૩

રાય કહે' પુત્રી પ્રાહિં, સુણો કામિનીલ,
માયને' વદ્વલ હોય, ગજગામિનીલ;
તસ જનનીને' જિમ રૂચે', સુણો કામિનીલ,
તિમ કીધે' મુખ હોય, ગજગામિનીલ. ૧૪

(હહા.)

શેઠ તેકાવી નૃપ કહે, અમ બહુ ઉપનો રંગ;
તુમસું સગપણુ જોડીઓ', કીજે વિહવા જંગ. ૧

અમ પુત્રી સુરસુંદરી, તુમ ^૬મુત અમરકુમાર;
પાણિઅહણુ કરાવીઓ', યુગતો એહ વિચાર. ૨

વળતું શેઠ વચન વહે', ^૭પ્રભુનું વચન પ્રમાણુ;
અમે સેવક છું ^૮રાઉળા, ^૯વહું મસ્તક તુમ આણુ. ૩

૧ સ્ત્રી. ૨ જમાઈ. ૩ આપશ્રીના હુકમને આધિન રહેનાર
હું દાસી સ્વરૂપના મનમાં એ વાત ગમે છે. ૪ ચરણ કમળની ધૂળ.
૫ આસા. ૬ પુત્ર. ૭ પૂજ્ય પુરુષરૂપ આપનું. ૮ રાજના-સરકારના
છીઓ. ૯ આસા માથે અંગિકાર કરું છું.

તુણે સુજને આચર્યું, તે રશુલ કીએ કાળ; ૪
 ઇણિ વાતે અમો હરખીઆ, ઉલ્લટ અધિકો આજ.
 (હાળ ૬ કૂ-તથાપિ કહુ છું એટલું; દેશી એ રાગ-કેદારો.)
 રાય શેઠ બિહુ જણા, ઇમ વિચાર કીધા મનતણા;
 તેડાવ્યા પડિત ચૌતિથી, વિંહાચી વાત સકળ લખી. ૧
 તવ લીધું લગન ઉતાવળું, વળી સકળ દોષ વર્જિત ભલું;
 કંકોતરી સઘળે પાઠવી, સવિ સુજન વર્ગ હુર્ષે હળી. ૨
 મંડપ-રચના મંડાવીએ, જનપદથી દુઃખ છંડાવીએ
 અપરાધી જન છોડાવીએ, માગધ જન કર ઉદ્રાવીએ. ૩
 ઘરે ધવલ મંગલ ગવરાવીએ, વિધિ જવારા વવરાવીએ;
 ખહું નગર શોભાવિરચાવીએ, ખેલાવિધિ પાત્ર નચાવીએ. ૪
 ઘરે સખળ લોક પધરાવીએ, લલાં લોજન ભક્ષિ કરાવીએ;
 વસ આભરણાદિક પોષીએ, પ્રત્યેકે સુજન સંતોષીએ. ૫
 હારિદ્ર દુખિયાનાં ચરિયે, ચાચક જન વચિત પૂરિયે;
 ૧૧ પરિઘલ મન લોહો લીંબિયે, વિહવા વિધિ સઘળો કીંબિયે. ૬
 હવે લગન-દિવસજ આવીએ, વરવહુ ખેહું નહવરાવીએ;
 શૃંગાર સકળ પહિરાવિયે, વાજિત્ર અનેક વળવિયે. ૭
 મંડપ મહાજન મેલાવિયે, અતિ ઉચ્છવ જાન ચલાવિયે;
 વર તોરણ દ્વાર સિધાવિયે, ભરી મોતીથાળ વધાવિયે. ૮
 તિહાં સાખી અગનિ સમાચરી, સુરસુંદરી અમરકુમરે વરી;
 પહિરામણી રાયે સખળ કરી, વર મંદિર પોહતા પરવરી. ૯
 નરનારી જોડી ભલી મળી, બિપૂરે મંદિર મનિ રૂળી;

૧ હુકમ ફરમાવ્યો. ૨ ઉત્તમ-શ્રેષ્ઠ કામ કરો. ૩ વિવાહની.
 ૪ દેશી. ૫ શુન્દેગારોને. ૬ ભાટ ચારણ ચાચક. ૭ નાચનારી
 પાતરોનો નાચ પડાવિયે. ૮ દાગીના. ૯ ફરકને. ૧૦ માગણની ધમ્મા
 પૂર્ણ કરિયે. ૧૧ પ્રુષ્કળ.

નિત પંચ વિષય સુખ લોગવે, યૌવન વય યુગતિ ભોગવે. ૧૦
 ૧ નખમંસતણી પરિ પ્રીતડી, ન ખમે તે વિરહ કહા ઘડી;
 સુખે યોલે વાસર રાતડી, લેદ ન લહે ૨ આતપ છાંયડી. ૧૧
 હવે શેઠને સાર વધામણી, આવી જખ ખાર વાહણતણી;
 બહુ વસ્ત્રે પૂરિત આવીઆં, વાહણ શાહતણે મન ભાવીઆં ૧૨
 મંદિર સવિ વસ્તુ ભરાવીઆં, લેખાં સુત પાસે કરાવીઆં;
 બ્યાપારતણો રસ ભાવિયો, તવ પુત્રે પિતા યોલાવિયો. ૧૩
 કહે સાંભળો સાચી વાતજી, પરદેશે ચલાવો તાતજી;
 બ્યાપાર કરેવા સુજ પ્રતિ, જિમ લખમી મેળું તુમ પ્રતિ ૧૪
 સુજ મન જો ઉલટ ઊપનો, નહિં થઈ રહું ૩ મેંડક કૂપનો;
 ખાલપણે નામ ન વિસ્તરે, તિણ આગળ ૪ અરથ ન કો સરે. ૧૫
 સુણિ વચન અપૂરવ વચ્છતણાં, તવ જલ ભરી લોચન આપણાં;
 કહે સાંભળ અમરકુમારજી, નહિં લખમી આપણે પારજી. ૧૬
 તે વિલસો જિમ રૂચિ આવેજી, પરદેશે જવું કિમ ૫ ભાવેજી;
 સુજ પ્રાણુથકો તું વહાલોજી, ખિણુ એક અલગો મમ થાઓજી. ૧૭
 કહે કુંઝર ધન નિજ તાતનું, વિલસે ધિગ જીવિત તેહનું;
 જો નહીં દો જાવા હઠ કરી, તો મૂકિશ લોજન પરિહરી. ૧૮
 મન નિશ્ચય સુતનો જાણીઓ, તવ શેઠ ધનાવહ વાણીઓ;
 વળી પ્રવહણ ખારે સજ કરે, ચર વસ્ત કયાણાં લેઈ લરે. ૧૯
 આશીષ લેઈ શિર માયની, વળી પામી આજ્ઞા રાયની;
 જવ આલે કુમર ઉલટ ધરી, તવ યોલે ઇમ સુરસુન્દરી. ૨૦

૧ નખ અને માંસની વખાણવા લાયક પ્રીતિ છે એટલે કે એક
 એકથી છૂટા પડતાં મહા દુઃખ થાય છે. ૨ તડકો. ૩ કૂવાનો
 દેડકો કૂવામાંજ રહી રમ્યા કરે. ૪ કામ ફતેહમંદી ન પામે. ૫ પસંદ
 પડે છે.

(ઠાળ ૭ મી રાગ માલવીગાદી.)

સુરસુંદરી કહેં શિરનામી, સુણો વીનતી એક મુજ સ્વામી;
તુમે આલવું છે પરદેશ, હું સાથે તુમારે આવેશ. ૧

આધારણ વચન મ ચૂકો મુજ એકલી ઘેર મ મૂકો;
તુમે પ્રાણ પ્રાહિં મુજ બહાલા, ન ખમાયેં વિરહના ભાલા. ૨

માત 'તાત ને સસરા સાસુ, પીઠિ વિણ ન ગમે' કે 'પાસુ';
મુજ તેડો પ્રીઠિ સંઘાતે', 'ને મુજ દીધી તુમ તાતે'. ૩

નહીં તેડો ને મુજ નાથ, નહીં મેહલું તુમચો સાથ;
મમ કહિર્યો ખાલી વચન, એ સાચું માનને મન. ૪

તુમ વિણ દિન દોહિલ્યો થાય, વળી ગૂરતાં રાતિ વિહાય;
ખહુ લોક કલંક ચડાવેં, વાહલા વિણ રહિયું કિમ ભાવે'. ૫

ભરતાર કહેં સુણ સાચું, તું કાજ કરેં કાં કાચું;
નરને પગખંધન નારી, મારગેં ને ચિત્ત વિચારી. ૬

કામિની કહેં દેહની છાયા, અલગી કિમ રહે વરરાયા;
તિમ હું પ્રીઠિ બુધ ન થાઉં, તુમ ચરણ સદા 'આરાહું'. ૭

માયેં તાયેં ઘણું સમજાવી, પણ વાત ન કામિનિ 'લાવી;
ભરતારની સાથ ચલાવી, કિમ છૂટે પદારથ 'લાવી. ૮

વાણીતરના પરિવાર, વહુ સાથેં અમરકુમાર.
વલ્લભાને સાથેં લેઈ, ચાલ્યા પ્રવહણેં બેસેઈ. ૯

કુંવર કુમરી મન પ્રેમેં, ખહુ પંથ 'ઉલ્લંઘ્યો ખેમેં;
'સીંહલદ્વીપે' જાવા હીંદે, ચક્ષુદ્વીપ આબ્યો વિચ 'નીડે' ૧૦

પ્રવહણ તિહાં છીપી રાખેં, 'નિર્મામિક સઘળા ભાખેં;
ધણેં દ્વીપે' છે મીઠાં પાણી, તે ભરીએ મીઠું જાણી. ૧૧

૧ પિતા. ૨ પડખુ. ૩ આપને મારા પિતાએ પરણાવી છે.
૪ આરાહું—સેવ્યા કરે. ૫ પસંદ ન આવી. ૬ થનાર વસ્તુ કેમ
થયા વિના રહે. ૭ ક્ષેમ ફેરણ સાથે ઘણો માર્ગ ઝાળવ્યો. ૮ ખલાસી.

અહીં રહીવું રાત ન સુણિયે, રહે તેહને યહો હણિયે;
 એહ કારણે ^૧શીઘર થાઓ, જલ ભરવા વાર મ લાઓ, ૧૨
 એહ સૂધી વાત સંભાવી, યક્ષદ્વીપમાંહિં લોક આવી;
 પૂરવલાં પાણી છાંડે, મીઠાં જલ ભરવા માંડે. ૧૩
 તવ અમરકુમર નિજ કેડી, ઉતર્યો સુરસુન્દરી તેડી;
 કૌતુક જેવા દ્વીપ માંહિં, આવી બેઠો એક ^૨તરૂ છાંહિં. ૧૪
 તિહાં જોયાં વાડી આરામ, થાકી કુમરી બિણિ તામ;
 શિર દેઈ કંત ^૩ઉસંગે, સુરસુન્દરી ^૪ચોઠી રંગે. ૧૫
 નિદ્રાવશ હુઈ સા બાળા, તવ કુમર કરે ચિત્ત આળા;
 સંભારી સા પૂરવ વાત, નિશાળની કાંડી સાત. ૧૬
 લઘુપણે મેં એહની લીધી, મુજ ^૫ગાળિ તિહ બણી લીધી;
 સંભાર્યાં સઘળા બોલ, ચિત્ત નિહુર થયું નિઠોલ. ૧૭
 એહની સાત કાંડી આપું આજ, કિમ લેસેં નેઈએ રાજ;
 ઇસી ચિત્તે ^૬કુબુદ્ધિ વિસારી, સૂતી મેહલી વનમાંહે નારી. ૧૮
 કુમરેં મતિ કીધી ઉધી, સૂધો તિહાં નિમડિઓ કુબુદ્ધિ;
 શુભ વાત ન એહો શુધ્ધી, સા બાલા ^૭નેહ વિલુધ્ધી. ૧૯
 સાથિં તેડીનેં શો કોધી, કર્યું કામ જે ન કરેં ^૮લોધી;
 થયો દેખત સૂધો અંધી, તસ ^૯ચીરેં કાંડી બંધી. ૨૦
 લિખ્યા અક્ષર ત્યજી લાજ, ઇણિ કાંડીએ લેજે રાજ;
 ઇમ કીધી ^{૧૦}કરણી દુષ્ટ, સૂતી મેહલી આલ્યો ^{૧૧}પાપિષ્ટ. ૨૧
 પડ્યો કોધતણે વશ પ્રાણી, તવ બુદ્ધિ સકલ મુંઝાણી;
 કર્મ શાં શાં ન કરે બાણી, રસ દેષતાણું મન આણી. ૨૨

૧ શીઘ્ર-જલ્દી. ૨ ઝાડ. ૩ બોળામાં. ૪ સુષ ગર્ભ. ૫ ગાળો
 ખરાબ વચન. ૬ નઠોર. ૭ નઠોરી બુદ્ધિ. ૮ સ્નેહમાં લુબ્ધ થયલી-
 બંધાયલી. ૯ પારધી-શિકારી. ૧૦ સાડીને છેડે સાત કાંડી બાંધી.
 ૧૧ ખરાબ કામ. ૧૨ પાપકર્મ જેને વહાણું છે એવા તે અમરકુમારે.

કરેં પુણ્યતણી સવિ હાણી, વળી પૂરેં પાપહ બાણી;
 જુઓ પાપિણી શામારાણી, ઇચ્છારમેં અંગ વખાણી. ૨૩
 વળી પાલક અલભ્ય અનાણી, મુનિ પાંચસેં પીલ્યા ઘાણી;
 પરશુરામ સંભૂમ કમાણી, ઉપદેશમાળા જુઓ વાણી. ૨૪
 કોધ બાળેં સંયમ છાણી, જુઓ કરડી કુરડ અહિનાણી;
 ઇમિ બોલેં કેવલ પ્રાણી, પીઓ સમરસસાકરવાણી. ૨૫
 જુઓ ભટાઅચ્ચકારી, કોધેં સુખ-શાતા હારી;
 આઠમેં અંગેં ગયસુકુમાળ, સસરો લહેં દુઃખ તત્કાળ. ૨૬
 કુરગડૂ મહા મુણિદં, ઉપશમથી લહેં મહાનંદ;
 ઇમિ આગમ-વચન સંભારો, સુવિવેકી કોધ નિવારો. ૨૭
 કોધેં સોઇ હુઓ કઠોર, અબળાસ્થુ આંગમ્યું ભોર;
 માણસ રૂપેં થયો ઢોર, બાણી કીધું પાપ અધોર. " ૨૮
 સૂતી એકલી વનમાંહિં છોડી, જઇ સાથનેં કહેં વાત બોડી;
 જખ્યેં મુજ નારી મારી, ચાલો વાહણુ વેગ હંકારી. ૨૯
 હવે લાગ ન કોઇ રહ્યાનો, વાત એ સવિ સૂઝી માનો;
 ઇમ કહી ચલાવ્યાં વાહાણુ, માંડ રોવા લાગ્યો અભાણુ. ૩૦
 અતિ રૂદન કરેં સવિ લોક, કુમરીનો ધરે બહુ શોક;
 દોષ લીજેં પરનેં પૂક, કૃતકર્મે ન છૂટે રોક. ૩૧
 (હાળ ૮ મી—રાગ પરજિયો વા રામથી.)
 બગીરે પાછળ અબળા એકલીરે, અંદ્રવદની ચિહુંદિશિ ચાહરે;
 પ્રીઉઠો ન દેખેં પાસેં પદમનિરે, તવ ઉપનો અંતર^૧દાહરે. ૧
 છાનો છુપિને કંતા કિહાં રહ્યોરે, તુજવિષ્ણુ દોહિલી^૨ઉબડરે;
 હાસું ન કીજેં વલહા^૩વેડમેરે, વળી મોહન મુખડું^૪દેખાડરે.
 છાનો ૦ ૨

૧ પિસ્તાલિસ જિનાગમ. ૨ વિવેકવાળા જનો ! ૩ પરાણે
 પરાણે. ૪ અગ્રાની. ૫ ફાકટ. ૬ કરેલાં કર્મ. ૭ બળતરા. ૮ ઉઝડ
 સ્થાનકમાં. ૯ નિર્જન-જ્યાં મનુષ્ય નજરે ન પડે તેવા જંગલમાં.

આવોને આધારજી ઉતાવળારે, અમીજો ઠારો મોરી આંખરે;
 સાદ કરીને હુંસે સનેહવારે, ઉત્તર વળતો ભાખરે. છાનો ૩
 માતપિતાનો મોહ મેં મેહલીઓરે, લીધો એક તહારો સાથરે;
 તુજસ્થુ જીવડો હું ^૧જલપી રહ્યોરે, વિરહે મ પીડો પ્રાણનાથરે.
 છાનો ૪

પરણી તરૂણી વાહલા વેલડીરે, પ્રેમ-જલ^૨પાખે સૂકાયરે;
^૩વચનસુધારસ સિંચીઓરે, તો નવપદ્મવ થાયરે. છાનો. ૫
 જલ વિણુ જિમ^૪જલચારી જીવડોરે, તિમ તુજ વિણુ મુજ થાયરે;
 હાસુરે વિખ હાસું હવડાં હોયસેરે, કાં કોતું કાળજી વિલાયરે.
 છાનો ૬

નિરખો સલજી સ્વામી નયણલેરે, રે રઢીઆળા મિત્તરે;
 દેખી ^૧વિલવિલતી બાલિકારે, કાં ન કરે ^૨કુંથું ચિત્તરે. છાનો. ૭
^૩ચયણીકુરે માહરા ‘ભાળતુ’રે, તુંતો માહરા હિયડાનો હારરે;
 હીરે જડી શિર-ઘાટડીરે, સકળ શરીર-શૃંગારરે. છાનો. ૮
 તુંતો જીવન માહરા જીવનોરે, મોરા હિયડાનો હંસરે;
 બાલપણે આપણ બેહુ બોલિયારે, સો રખે આજી મને ઠંસરે.
 છાનો. ૯

મેં ^૧કલહંસ કરી કામીઓરે, હોય તું હવે રખે ^૨કાકરે;
^૩મુરતરૂ જાણી તું સેઓ સદારે, આપે રખે ફળ તું ^૪આકરે.
 છાનો. ૧૦

ફદન કરંતી ઈમ કામિનીરે, આંસુડાં લૂહે ચીરે જામરે;
 અક્ષર પાલવ લખ્યા ઓલખ્યારે, વાંચી જીએ વળી વળી તામરે.
 છાનો. ૧૧

૧ બોલી-જાંપી. ૨ વગર. ૩ વચનરૂપી અમૃત. ૪ જળમાંજ
 આઠે પહોર રહેનાર માછલાં વગેરે જીવોનો જીવ. ૫ વિલાપ કરતી.
 કોમળ. ૭ રતનું. ૮ કપાળમાં. ૯ હંસનું બાળક. ૧૦ કાગડો.
 ૧૧ કદપવક્ષ. ૧૨ આકડાનું ફળ.

કાંડિ સાત આપી છે તું હનેરે, એણે લેજે રાજ તું નારરે;
હાહા કરીને 'ધરણીએ' ઢળીરે, સુરસુંદરી તેણિ વારરે. છાનો. ૧૨
(ઢાળ દે મી—રાગ કેદારો ગાડી.)

અતિ દુઃખ દેખી કામિની, વાળી લહરિ શરીર;
કુણુ બોલ તિહાં તાઢો દિયે, કુણુ છાંટેરે વળી શીતલ ^૩નીર.
પાપીડા લેઈ ઇંમ કાં પૂણ્યુ' વૈર, કો ન હુઓરે સદય તુજ શેર;
ફેરે નવિ નાખીરે અંગારે ખેર, કાં નવિ હીધુરે હાથેશુ' ઝેર.
પાપી. ૧

વનપવન શીતલ વાયો, તિણિ' ચેતના થે અંગ;
અહવડે' વળી ભૂમે' પડે, ઇંમ રહે' વિલપે' બહુ ભંગ. પાપી. ૨
રે પાતકી મે' તુજ પ્રતે', નવિ કરિયો કિંપિ વિણાશ;
અપરાધ વિણુ મુજને એકલી, કાં મેહલીરે વનમાંહિ' નિરાશ.
પાપી. ૩

સમરીરે લઘુપણુ વાતડી, કાતડી હીધી કંઠ;
બોલીઆ બોલ હસ્યામિસે', તે તેરે સવિ બાંધીઆ ગંઠ.
પાપી. ૪

જો રોસ સો સાહી રહ્યો, પરણી તો સ્થુ' દેખિ;
પરણીઆ કાં કરી પ્રીતડી, પ્રીતિ કરીરે મૂકી કિંસે દેખિ.
પાપી. ૫

સુંદરી ફક્ત સુણી કરી, રોયાં તે' વનચર જીવ;
પંખિયાં રોયાં તરૂતણાં, પણ નાવીરે તુજને દયા દૈવ. પાપી. ૬
ઓછા પુરૂષ ન ભિતરે', કરતાં કુકર્મ અભણુ;
પણુ દોષ અભળા શિર ચઢે', તેતો ભણેરે તુમ્હ પુણ્ય પ્રમાણુ.
પાપી. ૭

૧ પૃથ્વી ઉપર ફળી પડી બેશુદ્ધ થઈ ગઈ. ૨ દિવાસનાં વચન.
૩ ટાઢું પાણી—(બેશુદ્ધિવાળાને કંઠા ઉપાય ચેતના લાવનાર હોય છે.)
૪ વનમાં વસનારાં પ્રાણી.

(૨૭૬)

મુરમુંદરી-રાસ.

સીતા સતી જળ જાણિયે, રામે કરાવી ^૧ધીજ;
સુણી નીચ જનનાં વચણલાં, દોષ પામે મન આણી ^૨ખીજ.
પાપી. ૮

આગેં દવદંતી સતી, એકલી મેહલી રાન;
દાખિ નિદયા સવિ પરિહરી, મેહલી હુંતીરે નલ સરીખે રાજન.
પાપી. ૯

પતિ નર્મદામુંદરીતણે, નવિ લહિયું કાળ વિનાણ;
અપરાધ વિણ મારગ ત્યજી, મણિરથરાયેરે હરિયા અંધવ
પ્રાણ. પાપી. ૧૦

અતિ રૂદન કરતી બાલિકા, ચાલવેં વળી મન આપ;
નહીં દોષ ભરતારનો, ઉદય આબ્યાંરે પૂરવ ભવપાપ. પાપી. ૧૧
હું પાપિણી પૂરવ ભવેં હુઈ, અદેખી ગુણ દેખિ;
પારકા ગુણ નવિ ઊચર્યા, મેં ઠાંક્યારે નિજ દેખી વિશેષ. પાપી. ૧૨
અંતરાય કીધા દૂધના, પાડીઆ મોહ વિછોડ;
^૩લઘુ વચ્છલઘુ બાલક પ્રતિં, વળી કીધારે સપતની દ્રોહ. પાપી ૧૩
પંખિયાં અંધન પાડીઆં, પોપટ-પંજર દીધ;
કે જંતુ રસના રસેં હણ્યા, લાજ લોપીરે ^૪વારૂણીપાન કીધ.
પાપી. ૧૪

દ્રહ કૂપ સર શોષાવીઆ, દવ દિયા વન પુણ્ય-હેત;
સમાર દેઈનીહ જાણીયા, સૂઠલાબ્યાંરે નિરદય થઈ ખેત. પાપી. ૧૫
સાતેં બ્યસન રસેં સેવિયા, ભોળબ્યાં લોક ^૫અખૂઝ;
થાંપણ રાખી ઝોળવી, બાહિર ભાખ્યાંરે લેઈ પારકાં ^૬ગુજ.
પાપી. ૧૬.

મિત્રસ્થુ કપટજ કેળબ્યાં, કેળબ્યાં કૂડાં કોડિ;

---

૧ સાચા જૂઠાની પરીક્ષા કરાવવાની-એક રીતિ. ૨ રીસે બળીતે.
૩ ન્હાનાં વાછરડાં-બાળક. ૪ દારૂ પીધો. ૫ અજ્ઞાની. ૬ છાની વાતો.

સુનિવર સૂધા સંતાપિયા, શુભમાંહે'રે દીકી 'અછતી ખોડિ.

પાપી. ૧૭

કરી ભેર મત 'અ'કાવિયાં, દીધાં અયુગતાં 'આળ;

જિન-વચન બાણી વિરાધિયાં, ઇમ માંધ્યાંરે મહુ પાતિક બળ.

પાપી. ૧૮

તે કર્મ સઘળાં એકઠાં, એ ઉદય આવ્યાં ભેષ,

કંતનું દૂષણ કાંઈ કહે, પોતે ક્રીધુ'રે જીવ ભોગવે' સોધ.

પાપી. ૧૯

(ઢાળ ૧૦ મી—રાગ માડ.)

ઇમ આપણું વાળી મન રાખે, શોક સંતાપ નિવારે'રે;

સમરે' શ્રીનવકાર સુંદરી, શ્રીજિન-વચન સંભારેરે. ૧

કર્મ ન છૂટે'રે, કર્મ ન છૂટે'રે વિષુ ભોગબે ન ખૂટે'રે,

દેખી હુખ સતીનું સૂરિજ, તવ 'અસ્તંગત બાવે;

રાતિ' રહુ' માણસ જખ્ય બાણી, હણવા કારણ આવેરે. કર્મ. ૨

શ્રીનવકારતણે મહિમાયે, 'અનુક'પા તસ 'આવેરે;

શાંત હૃદય થઇ જશે' તતખિણુ, સુરસુંદરી બોલાવેરે. કર્મ. ૩

કવણ કાજ એકાકિની અબળા, ઇહાં રહી તે કહે વાતરે;

પિતા કહી કુમરિયે' બોલાબો, કલો 'સકળ અવહાતરે. કર્મ. ૪

ચક્ષુ સોય પુત્રી કરી માને', ઉપવન ચ્યાર દેખાડેરે;

પ્રાણવૃત્તિ સફળિ કરે કુમરી, ઇણિ પરિ કાળ ગમાડેરે. કર્મ. ૫

રાખે શીલ સદા આપોયું, જપે બપ નવકારેરે;

ન સંકે કો' પરાંભવી વનચર, ચક્ષુ કરે નિત સારરે. કર્મ. ૬

એહવે' એક અવર વ્યવહારી, પ્રવહણ બેસી બાવેરે;

દેખી ક્રીપ ઉતર્યા તતખિણુ, જલ ભરવા તિહાં આવેરે. કર્મ. ૭

---

૧ ન હોય તે છતાં. ૨ ભંગ કરાવ્યાં. ૩, કલંક. ૪ અસ્ત થયો. ૫ દયા. ૬ બધી હકીકત. ૭ અણચ-દુષ્ટ ન છં'શકે.

કુમરી દેખી સો કહે એ છે, અધિષ્ઠાયકા દેવીરે;

કુમરીતણા^૧ પાય તવ પ્રણમે, રહે દો કર જોડેવીરે. કર્મ. ૮
સતી કહે અછું માનવીથી, પૂરવ ચરિત્ર પ્રકાશેરે;

સો કહે તો આવ તું અમ સાથે, વળતું સુંદરી ભાખેરે. કર્મ. ૯
અવર પુરૂષ મુજ પિતા સરિખા, એ જો વચન ન ચૂકોરે;

તો હું તુમચે સાથે આતું, જો મુજ^૨ પીહર મૂકોરે. કર્મ. ૧૦
સિંહલદ્વીપિં કંથ મુજ ચાલ્યો, અથવા દેજો તેહનેરે;

વાત સઠળ માની લેઈ ચાલ્યો, પુત્રી પડવણ એહનેરે. કર્મ. ૧૧
મારગ જાતાં દિવસ કેટલે, રૂપ અનોપમ દેખીરે;

તે વ્યવહારીતું ચિત્ત ચળિયું, બોલીઓ વચન^૩ ઉવેખીરે. કર્મ ૧૨
મુણ સુંદરી તું સવિશુણ પૂરિ, મ ધરસિ દુઃખ લગારેરે;

પંચ વિષય મુખ ભોગવ મુજસ્યું, કામિની રહો ઘર માહરેરે.
કર્મ. ૧૩

સતી કહે ઉત્તમ નરકેરી, એહવી નોંહિં^૪ વાચારે;

મોટા બોલ ઢોલ સમ પોલા; એ^૫ ઉખાણા સાચારે. કર્મ. ૧૪
પુત્રી પસાયે^૬ પડવણ મુંહને, પછે પ્રવહણ બેસારીરે;

એહવો બોલ હવે^૭ શો ન લાજો, તુમે વડા વ્યવહારીરે. કર્મ. ૧૫
સો કહે પુત્રી તેહને^૮ કહિયે, જે હોય આપણી જાઈરે;

મેં તો કામિની કરવા લીધી, મ કરસિ અવર^૯ સનાઈરે. કર્મ. ૧૬
જવ ‘પ્રસ્તાવ કહ્યાનો જેહવો, તેહવું કહિયે’ પ્રાંહિરે;

પૂરવ બોલ કિસ્કા સંભારે, વહી ગયા^{૧૦} વેલીમાંહિરે. કર્મ. ૧૭
એકવાર જેહસ્યું મન માન્યું, તે જિમ કહે તિમ કરિયેરે;

પછે પ્રીછવિયે^{૧૧} વચન વિશેષે, નારીપણે આદરિયેરે. કર્મ. ૧૮

---

૧ પગે લાગીને. ૨ મારા આપને ત્યાં. ૩ વચન ચૂકીને-પ્રતિજ્ઞા ભંગ કરીને. ૪ બોલી-વાણી-પ્રતિજ્ઞા. ૫ દાખલા. ૬ દીકરી માફક કમુલ કરીને. ૭ તૈયારી. ૮ સમય. ૯ દરિયાની ભરતીમાં.

અધવિચ અધમ ગયો તે નાળી, દીધો ખળ છળિયેં છેહરે;
 'મુગધે માનિની હંજુ ન માને, તેહર્યુ' કિસો સનેહરે. કર્મ. ૧૯
 ધમ મુણી સતી વિમાસે મનર્યુ', કરશું કિસ્યો વિચારરે;
 એ મુજ શીલ 'લોપશે પ્રાણે, કરશે કુણ અહીં' સારરે. કર્મ. ૨૦
 સાચરમાંહિં 'જ'પા દેધ, પ્રાણહરણ હવે' કરિયેં રે;
 'પ્રવહણમાંહિં' જીવતાં રહેતાં, નવિ એહથી ઉગરિયેં રે. કર્મ. ૨૧
 ધમ ચિંતવતી કિયે જ'પા, સમરી ચિત્ત નવકારરે;
 પ્રવહણ તામ ડોલવા લાશું, જન પાડે પોકારરે. કર્મ ૨૨
 અતિ કલ્લોલ ઊછળે 'અ'ખર, વાયાવાય' પ્રચંડરે;
 સકળ લોક કોલાહલ કરતાં, વાહણ થયું 'શતખંડરે. કર્મ ૨૩
 શેઠ 'સકળ પરિકરર્યુ' ખૂડયું, સતી પુણ્ય વળી જાગેરે;
 પ્રવહણ ભાગ એક ઊગરિયો, સો કુમરી કર લાગેરે. કર્મ. ૨૪
 તિણે બેઠી આલી સુંઠરી, બેનાતટપુર પાવેરે;
 સાચરતીર એકલી દેખી, કયા લોકમન આવેરે. કર્મ. ૨૫
 એહવે પુરનૃપનો હસ્તી, મદમાતો અસમાનરે;
 છૂટો 'લોહશૂંખલા ત્રોડી, ત્રોડી મહા' આલાનરે. કર્મ. ૨૬
 જઈ' કુલાલ મંદર 'મધ પીધો, અતિ ઉન્માદી થાયરે;
 પુર ખાહિર ભમતો સો 'ગજવર, સાચરતીરે જાયરે. કર્મ ૨૭
 પ્રવહણ ભાગ્યે મનુષ્ય ઉગરિયું, પણ કરસ્યે ગજ ઘાતરે;
 દૂરિ રહ્યા 'કલિરવ કરે' લોકો, જો જો વિસમી વાતરે.
 કર્મ. ૨૮

૧ મોળી. ૨ પરાણે લાજ છુટશે-આખરે લેશે. ૩ સંરક્ષણ.
 ૪ પડતું મૂકીને. ૫ વાહણ. ૬ આકાશ તરફ. ૭ ભયંકર. ૮ સો ક-
 કડા. ૯ બધા પરિવાર સહિત. ૧૦ લોહાની સાંકળ. ૧૧ હાથી-
 શાળાનો સ્તંભ. ૧૨ કલાલને ઘેર. ૧૩ દારૂ. ૧૪ તે હાથી.
 ૧૫ શોરખકોર.

(૨૮૦)

સુરસુન્દરી-રાસ.

(ઢાળ ૧૧ મી—દેશી ચંદ્રાધણિ—રાગ કેદારો ગાડિ.)

કર્મ કઠિન કોપે ચડ્યાં, બલ મત બોલે કોય;

માન મ ધર માનવી, કર્મ કરે તે હોય. ૧

આલિં કર્મ સો હોવે ભાઈ, મત કો કર્મ કરો દુઃખદાયી;

કર્મવિપાક ન કોઈ સખાઈ, નાજે કર્મ મહા ભવખાઈ. ૨

કર્મે ઋષભ વરપઉપવાસી, વીરસાંઈ દો ગરભ નિવાસી;

મદલી મહિલાવેદ વિકાસી, કર્મે રામ પંડવ વનવાસી. ૩

નલનૃપ કુબળ સૂઆર અભ્યાસી, હરિચંદ વેચાવીઓ માંહિં કાશી;

કર્મે રાવણુ ગઈ સાખાસી, કૌરવ સંતતિ કરમે વિણાસી. ૪

કરમે શ્રેણિક નરગાવાસી, વંકચૂલ હુઓ કરમે ગવાસી;

નૃપ સો દાસ મનુષ્ય પલાસી, કરમે કુબેરદત્ત માત-વિલાસી ૫

વસુનૃપ કૂટ વિલાખાલાસી, કરમે કુંડરીક લોગ-પિપાસી;

ચુલણી હીરથ સાથ વિલાસી, કરમે ચુલસાપુત્ર નિરાસી. ૬

દ્રુપદી કરમે સુદસા દાસી, હીરમતી હુઈ છાર સંકાસી;

કરમે બ્રહ્મદત્ત ચક્ષુનિકાસી, મુંજ નરેંદ સંપદ ગઈ નાસી. ૭

એવહી કર્મચી વાત પ્રકાશી, જીવ ભમે યોનિલાખ ચોરાસી;

જોજો સનજન ચિત્ત વિમાસી, અશુભ કરમ મળ મલરો ઠાંસી. ૮

(દહા)

હિવ નિજ કર્મ નિહાલતી, સસુદ્રવીર સાખાલ;

નાસી અખંખા નવિ સકી, આન્યો ગળ વિકરાલ. ૧

(ચાલ)

ગળ વિકરાલ શૂંઢે કરી ઝાલે, સતીને આકાશે ઉછાળે;

તવ એક પ્રવહણુ ચાલે વિદેશે, કુમરી જઈ પડી તાસ નિવેસે. ૨

---

૧ મદદગાર. ૨ ભવરૂપી ખાઈ—ખાઈમાં ૩ સ્ત્રીવેદપણે ૪ રસો-
ધ્યાપણ. ૫ કૌરવોનુ કુટુંબ.

દેખી પ્રવહણુપતિ મન હરણે, વળી વળી સુંદરી સનમુખ નિરણે;
વળીવળી સીંચે શીતલ નીરે, વળિયુચેત સતીતણે શરીરે. ૩
આપે ^૧લગ્ય કરેવા મેવા, પ્રાહે^૨ નવિ વંછે સા લેવા;

^૩સ્વસ્થ થઈ શ્રમ સકળ શમાવે, અતિ આશહે^૪ સુખડી
આરોગાવે. ૪

મધુર સકોમળ વચન યોલાવે, ^૫પ્રવહણુપતિ નિજ ભાવ જણાવે;
લોચન આલવી ચિત્ત ચલાવે, સતીતણે મન કિંપિ ન ભાવે ૫
કહે સુખ^૬સાયર મધ્ય લેઇ નાખો, ^૭અનરથ કરવા^૮ ફાક મ રાખો;
આગે શેઠ એક થયો ^૯કૂડો, પ્રવહણુ ભાણું સસુદ્ર માંહે

બૂડો, ૬

^{૧૦}પૂરવ ચરિત્ર કહ્યું સવિ માંડી, તિણ કણવાર સતીની છાંડી;
સોવિનકૂલિ નગરે લેઇ આબે, તો તિણે એહ વિચાર
સંભળાબે. ૭

એહસ્થુ^૧ અવર ઉપાય તે અહીલો, વેચી દ્રવ્ય કરૂં હિવિ વહેલો;
ઇમ વિચારીને લજ્જા છાંડી, સતી પ્રતિ સાથે જઇ માંડી ૮
એટલે એક ગણિકા તિહાં આવી, કુમરી રૂપ દેખી મન ભાવી;
પ્રવહણુપતિ પ્રતે મૂલ સા પૂછે, લક્ષ સવા માંહિ^૨ ન હીઈ^૩
ઓછે. ૬

કરવા લાગી અંગ વિભૂષા; કહે સાંભળ તું રૂપ-મંજુષા;
આરોગો નિત જે મન ભાવે, પહિરો વસ્ત્ર જે અંગ સુહાવે. ૧૦
સોવન ખાટ હીંચોલે હેલો, અંગથિકી સવિ^૪આરતિ મેહલો,
મન ગમતા નરસ્થુ^૫ કરો ભોગ, નવલો ચૌવન^૬ સરસ સંયોગ. ૧૧

૧ જમવા. ૨ આરામ સહિત. ૩ જહાજનો માલિક. ૪ દરિયામાં.
૫ બ્યભિચાર કરવા માટે. ૬ નકામી ન રાખો. ૭ પ્રતિજ્ઞા ભંગ કરનારો.
૮ આગળ થઈ ગએલું. ૯ ચિંતા.

(હાળ ૧૨ મી—કુંતારે માતા ઈમ લણે એ દેશી.)

વેશ્યા-વચન સુણી કરી, ^૧કરણશૂળા સમ એહરે;

ચિંતે ચિત્તરૂં બાલિકા, નાન્યો કર્મનો ^૨છેહરે.

૧

આપણું ^૩લાયગ લોગવે, નવિ કીજે ^૪રાગ દોષરે;

સુખદુખ જીવ સમાચરે, નવિ દીજે ^૫પર દોષરે. આપણું. ૨
ધિગ ધિગ એ મુજ રૂપને, ધિગ ધિગ ચૌવન-વેશરે;

જસવશ પડીઓ પ્રાણિયો, પગ પગ પાને કલેશરે. આપણું. ૩

^૬જનની ગરલ ન કાં ગલિઓ, કાં દીધો અવતારરે;

કાં નવિ તૂટું પાલણું, શ્યે નવિ સરિયા છારરે. આપણું. ૪

વસુધા ^૭વિવર ન કાં દિયે, નવિ તૂટે આકાશરે;

ગણિકા-વચન સુણી કરી, કાં નવિ હુએ પ્રાણનાશરે. આપણું. ૫

વેશ્યાને વળતું કહે, ત્રિણ દિવસ મ કહેસિરે;

મુજ આગળ એ વાતડી, પછે કહિશ તેહ કરેસિરે. આપણું. ૬

એ મુજસ્થું પ્રાણે માંડશ્યો, તો કરસ્થું પ્રાણત્યાગરે;

વળતું ગણિકા વદી નહીં, રાતિ લહીસતી લાગરે. આપણું. ૭

નાસી પુર બાહિર ગઇ, દ્રહ એક દેખી અંપાવેરે;

તિહાં મચ્છના સુખમાં પડે, નવિ તે દાઢ લગાવેરે. આપણું. ૮

તે મચ્છ ^૯ધીવરે કાઢીઓ, જાણી ભાર વિશેષરે;

ચતને જઠર તે છેદિયું, સ્ત્રી દીડી રૂપ રેખરે. આપણું. ૯

શીતલ ઉપચારે કરી, ^{૧૦}સ્વસ્થ કરી સા શામારે;

લેટ કરી તેણિ રાયને, નૃપ કહે કુણ એ ^{૧૧}રામારે. આપણું. ૧૦

પૂરવ વાત સુણી કરી, નૃપ અંતઃપુર ઠાવેરે;

તવ પટરાણી ચિંતવે, એહથી અમ માન જાવેરે. આપણું. ૧૧

૧ કાનમાં ચળ નિકળતું મહા હુઃખદાતા જણાયાની પેઠે.

૨ અંત. ૩ કર્મ-નસીબ. ૪ પ્રેમ કે ક્રોધ. ૫ બીજાને દોષ ન દેવો.

૬ માતા. ૭ માર્ગ. ૮ માછીમાર. ૯ હુશિયાર. ૧૦ સ્ત્રી.

રાણીએ^૧ રજની નાસવી, મારગિં ચોરે ડહલીરે;

^૨પદલી માંહિં તે લેઈ ગયા, ^૩પદલીપતિ કરિ ખદલીરે, આપણું. ૧૨

પદલીપતિ અતિ હરખીઓ, કહે મુજ કામિની હોયરે;

સતી કહે મુજ તાત તું, સુણી દુહવાણો સોયરે. આપણું. ૧૩

કરવા પ્રહાર ઉચ્છક થયો, સતી જપે નવકારરે;

તવ તસ થંભે દેવતા, કરે અપેટા પ્રહારરે, આપણું. ૧૪

સતી પાયે તવ સો નમે, દીન વચન મુખેં ભાખેરે;

માત મયા મુજને કરો; સતી શરણુ તવ રાખેરે. આપણું. ૧૫

અદ્રષ્ટ હુઇ તવ દેવતા, કહે પદલીપતી-રાયરે;

બાઇં તુમે કરૂણા કરી, મન' માને' તિહાં બાયરે. આપણું. ૧૬

તિહાંથી ચાલી વળી એકલી, મહા અટવી માંહિં પેઠીરે;

સરોવર તિહાં એક પેખિયું, તસ પાળે' જઈ બેઠીરે. આપણું. ૧૭

વસ્ત્રે ગળી જલ વાવરું, થાકી ^૪તરૂતળ સૂતીરે;

^૫મૃત બાણી મુખેં લેઈ ગયું, ભારંડ પંખી તિહાં હું'તિરે.

આપણું. ૧૮

સો આઠાશે ઉડતાં, મૂકે જીવતી બાણીરે;

પડતી વિમાનમાંહિં લિયે, વિદ્યાધર ગુણુ બાણીરે, આપણું. ૧૯

આલીઓ લેઈ મંદિર બાણી, સતી કહે મુજ નાખોરે;

વિદ્યાધર કહે તુમતણી, પુરવ કથા સવિ ભાખોરે. આપણું. ૨૦

નિજ વીતક સવિ ભાખિયું, સતીએ' તેહને તામરે;

સંભળી સો અતિ ગહિબર્યો, વિષમો કરમ વિરામરે. આપણું. ૨૧

(ઠાળ ૧૩ મી—જોઉંરે શામળિઆનું મુખડું, એ દેશી.

રાગ મદહાર.)

^૬ખેચર હૃદય કોમળ કરી, કહે સાંભળ મુજ બાઇં;

દુખ મ. આણુસિ કિંપિ તું, મુજ ^૭પડવજ બાઇં.

૧

૧ રાત્રી. ૨ બીલ લોકાને રહેવાનું રહેઠાણુ. ૩ બીલોના આગે-
વાન ૪ ગાઠ. ૫ મરેલી બાણી. ૬ વિદ્યાધર. ૭ કણુલ કર.

- પુણ્ય^૧ સખાઈતિ જીવ કરે, તવ^૨ દુરિત પલાયે;
સંકટ વિકટ સવિ ઉપશમે^૩, મનવંછિત થાયે. પુણ્ય. ૨
- ઉત્તરત્રેણિનો રાજાઓ, મણિશંખ અભિરામ;
ખેચરપતિ તસ કામિની, હેમચૂલા નામ. પુણ્ય. ૩
- રત્નજટિ તસ પુત્ર હું, પિતા દેઈ મુજ રાજ;
અથિર સંસાર બાણી કરી, કીધું આતમ કાજ. પુણ્ય. ૪
- દ્વીપ નંદીસર સંયમી, ^૫દુષ્કર તપ સાધે;
ધંદ્રી પાંચ સો વશ કરી, જિન-વચન આરાધે. પુણ્ય. ૫
- તિહાં ^૬જિનભુવન આવજ છે, સાશ્વત જિનબિંબ;
અડતાલીસ ચોસડિસે^૭, પૂજાને ^૮અવિલાંબ. પુણ્ય. ૬
- તિહાં જઈ મેં જિન-પૂજા, વંદા સાધુ સો વિરતી;
વળતાં મંદિર ભવતાં, લીધી બેહનિ મેં પડતી. પુણ્ય. ૭
- માહરે આર છે કામની, મોટા રાયની બેટી;
રૂપ લાવણ્ય કળા ભરી, અતિ પ્રેમની પેટી. પુણ્ય. ૮
- તે મુજ અહનિશિ ઇમ કહે^૯, જે બહિનિ તુમારી;
તેહને આવો આણું કરી, કરૂં ભક્તિ અમે સારી. પુણ્ય. ૯
- માતબઈ જિસી બેહિનડી, તિસી તુજ કરી બાણું;
આવો હવે મંદિર આપણે, કરી ભઈ તુજ આણું, પુણ્ય. ૧૦
- વચન સાચું તું માનજે, રખે આણે સંદેહ;
વાત તાહરી સુણી જીપનો, મુજ કરૂણા રનેહ. પુણ્ય. ૧૧
- સુંદરી કહે સુણ બાંધવા, મુજ યાત્રા કરાવો;
પ્રથમ નંદીસર દ્વીપની. પછે મંદિર ભવો. પુણ્ય. ૧૨
- ખેચર સોઈ પાછો વળે, નંદીસર આવે;
તીરથ સકળ પ્રણમી કરી, પછે સાધુવંદાવે. પુણ્ય. ૧૩

૧ સહાયતા-મદદ ૨ માપ નાશી જાય. ૩ મહા મુશ્કેલથી થઈ શકે તેવા. ૪ દેહરાસર—જિનમંદિર પે તુરત.

સાધુ તે દિયે દેશના, સતી શીલ વખાણે,
 રત્નજટિ સતી ભપરે, સુણી ભગતિ બહુ આણે. પુણ્ય. ૧૪
 સા સતી તવ સુરસુંદરી, પૂછે પૂજ્ય પ્રકાશી;
 અશુભ કર્મ હવે કેટલું, સુખ હોય તે ભાળો. પુણ્ય. ૧૫
 સાધુ કહે બહુ ક્ષય ગયું, તુજ પૂરવ પાપ;
 મિલરત્યે ભર્તા બેનાતટે, મ ધરજો સંતાપ. પુણ્ય. ૧૬
 સાધુના પાપ વંદી કરી, બેસારી વિમાને;
 ૧ જોયર નિજ પુર દયાવીઓ, સતીને બહુમાને. પુણ્ય. ૧૭
 આપણી આર નારિ પ્રતે, કહે સાંભળો સાચું;
 બાલિકા બહિનિ એ માહરી, પુણ્ય એહનિ રાચું. પુણ્ય. ૧૮
 ભગતિ ભૂલો રખે ભામિની, એહની ક્ષણમેવ;
 જિમ સુપ્રસન્ન હોએ બહિનડી, તિમ સાચવો હેવ. પુણ્ય. ૧૯
 સતી સુરસુંદરી તિહાં રહી, ચિત્ત નિરમલ રાખે;
 જોયરની પત્ની પ્રતે, જિનમારગ દાખે. પુણ્ય. ૨૦
 ભગતિ સતીતણી નિત નવી, કરે જોયર નારી;
 ૨ જોસી વિમાન બંધવતણે, સતી યાત્ર કરે સારી. પુણ્ય. ૨૧
 પૂજા કરે જિન રાજની, નવકાર આરાધે;
 સુખભર રહિતાં સતીતણું, રૂપ અધિકું વાધે. પુણ્ય. ૨૨
 આભરણાદિકે શોભતે, લોભાઇ એમ વિચારે;
 શૃંગાર જોયર દેખી મોહે, વળી ચિત્ત ખાંચી વારે. પુણ્ય. ૨૩
 (કાળ ૧૪ મી—દેશી ચોપાઈની.)
 કેતો કાળ સુખે ઇમ જાએ, વિદ્યાધર ચિંતા મન થાય;
 હવે એ કહે તિહાં મુકીએ, મુઘા રખે વાચા મૂકિયે. ૧
 એહનું દેખી રૂપ અપાર, ભણે કહાચિત ચિત્તવિકાર;

૧ આકાશમાં ગમન કરનાર વિદ્યાધર. ૨ ભાઈના વિમાનમાં
 જોસીને ભાઈ સાથે યાત્રાઓ કરવા લાગી.

છે 'હુરજ્ય' અપતાં 'માર, જેણે' સકળ વ્યાખ્યો સંસાર. ૨
 બિહુ' ગતિ માંહે ફિરી ફિરી, ફીસે' 'મહનવિઠંબન ખરી;
 ધીર પુરૂષનું' ગાળે' માન, મહા ઋષિનું' ચૂકાવે ધ્યાન. ૩
 પંડિતજનની પાડે 'મામ, ઉત્તમ અર્થ છોડવે કામ;
 શૂરવીર મોટા 'નરનાથ, સ્ત્રી આગળ નોકાવે' હાથ. ૪

(આર્યા.)

“ વિકલયતિ કલા કુશલ', હસતિ શુચિ પંડિત' વિઠંબયતિ;
 અધરયતિ ધીર પુરૂષ', અણ્યો ન મકરધ્વજો દેવ: ”

(ચોપાઈ.)

પરશાન્ને' ઇમ સુણિયે' વાત, તપસી દેવતાણા અવદ્વાત;
 ઇંદ્ર અહિલ્યા સાથે' રમીઓ, ગૌતમ ઋષિને શાપિ' દમીઓ. ૫
 મોરપી'છનાં ચરણાં કરી, 'ભિલ્લીવેશ રાનમાંહિ' ધરી;
 ચંડીયે' ચૂકાવ્યું' ધ્યાન, તિણિ અવસર તે નાચ્યો ઇશાન. ૬
 ઉર્વસીએ' આવી તપ હયો, પંચ વહન પ્રદાને કર્યો;
 નારાયણ ગોલણિ માંહિ' વળી, થઈ ગોવાલ વાયે' વાંસલી. ૭
 ભાનુ ભામિનીએ ભોળવ્યો, અંગ નહારે અનંગે કળ્યો;
 ગુરૂપત્નીશ્ચુ' ચાલ્યો કંક, પામ્યો તેણિ' 'મયક-કલક. ૮
 મંડપ કોશ મહા તાપસે', વિધવા કલત્ર આદરી રસે';
 છાયા નામ પુત્રી તેહતણી, માત પિતા મન ચિંતા વણી. ૯
 આપણુ હો તીરથ કીર્ણિયે', પુત્રી કવણુ હાથ કીર્ણિયે' ?
 મહને' નડયા તાપસ દેવતા, તે કરી કિમ આપીને' સુતા. ૧૦
 જેહથી નવિ ઉપજે વિનાશ, એહવો એક ફીસે કીનાશ;
 ઇચ્છુ' વિમાસીને ચમ કન્હે', સુતા ભલાવી ચાલ્યાં બિન્હે. ૧૧
 અતિ સરૂપ દેખી રવિપુત્ર, સા કન્યાને' કરે કલત્ર,

૧ હુએ કરીને જીતી શકાય તેવો. ૨ કામદેવ. ૩ કામદેવની વિઠંબના. ૪ ઇજ્જત. ૫ રાગ. ૬ ભીલડીનું રૂપ ધારણ કરી. ૭ ચંદ્રમામાં કલક.

૧ જાર પુરુષનો લય મન ધરે, તો તસ ઉદરજ માંહિં ધરે. ૧૨
સ્નાન કરી ગંગામાંહિં ૨ ચઢા, નદીતીર તસ મેહલે ૩ તદા;

વાયુદેવ સા વાતજ લહે, મિત્ર અગ્નિ આગળ સવિ કહે. ૧૩
તવ અગ્નિ દ્રવ માંડયો ઘણો, કેડો લીધો છાયાતણો;

૪ વિશ્વાનરસ્યુ માન્યુ મન્ન, દોયે રમ્યાં ચમથી ૫ પ્રછન્ન. ૧૪
ચમની લીતિ ધરી સાનાર, અગ્નિ રાજ્યો તે ઉદર મઝાર;

સાવળી ચમે ઉદર માંહિં ધરી, જોજો કામ વિટંબન ખરી. ૧૫
મુખ તેત્રિસ કોડી દેવતુ, કામ ન જાણે કો અગ્નિતુ;

તવ સુરલોક કોલાહલ થયો, ઇંદ્રે સમાચાર સો લજો. ૧૬

વાયુ મિત્ર તતપિષ્ણ પૂછિયું, તિષ્ઠિ વૃત્તાંત સકળ પ્રીછિયું;

ઇંદ્ર કહે પરગટ કર ૭ શિખી, સકળ લોક જિમ થાયે સુખી. ૧૭
પવને નિજ ઘર તેડ્યા હેવ, લોજન કરવા સઘલા દેવ.

સહુને માન કિયાં અતિ ઘણાં, એક એક માંડયાં બેસણાં. ૧૮
ચમને ત્રણ બેસણાં ફીધે, કરજોડીને વીનતી ક્રીધ;

૯ ઉદર માંહિં છે નારી જેહ, ઇણે આસણ બેસારો તેહ. ૧૯
ચમદેવે પણ કીધું તિમ્મ, વળી સાનારિ વીનવે ઇમ્મ;

અસિ ધર્યો તે ઉદર મઝાર, તેહને ઇણ આસણ બેસાર. ૨૦
તો તિણ ચમની દ્રષ્ટિ વિકટ, અસિ ઉદર કીધો પરગટ;

તે દેખી સુર થયા હેરાણ, જમ અસિથું માંડું પ્રાણ. ૨૧
ઈંદ્ર લેધને ધાયો જિસે, નાઠો અસિ તિહાંથી તિસે;

વૃક્ષમાંહિં પેઠો પાષાણ, ૧૦ પરશાસનિ એ વ્યાત કરજાણ. ૨૨
અસિ હજીલગે જોજો મિલે, ૧૦ ઉપલ કાષ્ટ હુંતી નીકળે;

વિગોવન એ મનમથતણ, અવર વાત શી કહિયે ઘણી. ૨૩

૧ રાજ્યો પુરુષ. ૨ જ્યારે. ૩ ત્યારે. ૪ અગ્નિથી. ૫ ગુપ્તપણે-
છાને. ૬ અગ્નિ. ૭ પેટમાં. ૮ હેરાન. ૯ મિથ્યાત્વી-વૈષ્ણવી ગ્રંથોમાં
એ ઉકીર્ત છે. ૧૦ પત્થર.

ભૂચુ વશિષ્ઠ ઋષિ વિશ્વામિત્ર, અત્રિ પરાસર પ્રમુખ વિચિત્ર;
 ૧ કંઠાહારી વન તપ કરે, નારી ઇકેક્રી સવિ આહરે. ૨૪
 નંદિષેષુ સુનિ આર્દ્રકુમાર, તે સરિખા વેશ્યા આગાર;
 ૨ મદન મહાભટ મોટો વીર, જન આનક ઉતાર્યો નીર. ૨૫
 ઇણિ અવસર મુણ્ણો અધિકાર, વસંતપુરી રાજા શ્રીસાર,
 ૩ અરિકુળકૌશિક સૂર સમાન, મતિ મેહર તસતણો પ્રધાન. ૨૬
 ચંદ્રધવલ સેનાની નામ, કરે વિષમ નરપતિનાં કામ;
 રાજ પુરોહિત છે સુરહત્ત, તેહનો મિત્ર શેઠ શ્રીહત્ત. ૨૭
 સતી શ્રીમતી તેહની નારી, શેઠ ચઢા ચાલે વ્યાપારી;
 તઢા પુરોહિત મિત્રજ ભણી, દીયે ભલામણુ ઘરની ઘણી. ૨૮
 અન્ય દિવસ મંદિર મુંદરી, ચાલ્યો શેઠ ભલાવી કરી;
 કરે પુરોહિત નિત સંભાળ, એક દિવસ કીધો ચિતચાલ. ૨૯
 સતી પ્રતે પ્રારથના કરે, તવ શ્રીમતી ઇંદુ ઊચરે;
 તુમને ઇમ કહેલું નવિ ઘટે, સમુદ્રથી રજ કિમ ૪ ઉમટે. ૩૦
 બંધવ જાણી મુજ ભરતાર, ચાલ્યો ભલામણુ દેઈ સાર;
 વાડ ચીભડાને જો ખાચ, તાસ ઘણી કિહાં ૫ રાવે જાય. ૩૧
 કહે પુરોહિત બોલિ મ ઘણું, રાખી જાણુ ઘર આપણું;
 તો તું બોલ માનિ માહરો, નહીંતો કામ ટળે તાહરો. ૩૨
 સતી વિમાસી કહે ભાવજો, વહિલા પુહરમાંહે આવજો;
 સંતોષી ઇમ વાળ્યો સહી, વાત સેનાની આગળ કહી. ૩૩
 સેનાની કહે મુણુ ઉછાહિં, નામ પુરોહિતનું સ્થામાહિં;
 એહને હું વારીસ ભલી પરે, પણ મુજને તેહો મંદિરે. ૩૪
 મુણી સેનાની વચન કુરેખ, સતી વિમાસે અચ વિશેષ;

૧ કંદનો આહાર કરનાર. ૨ કામદેવ. ૩ શત્રુના કુળરૂપી ઘૂડને
 મંત્ર વગર સૂર્ય સરખો. ૪ ઉડે. ૫ ફરિયાદ કરે.

કહે એ બોલ નહીં તુમ લાગ, પાણીથી કિમ પ્રગટે આગ. ૩૫
 સેનાની કહે ઘણું મ લાખ, સુજને સંતોષી ઘર રાખ;
 સતી કહે રથું કહીએ અમે, બીજે પુહર આવજો તુમે. ૩૬
 તિહાંથી પ્રધાનને કહે જઇ, સેનાનીને વારો લઇ;
 સુજ ઘર આવેવા ખપ કરે, તવ પ્રધાન ઇણિપરે ઉચ્ચરે. ૩૭
 સેનાનીતું કહું શું ગળું, કહે તો એહતું પડાવું છળું;
 પણ સુજને ઘર તેડો આજ, જિમ તુમ ^૧સીએ સઘળાં કાજ. ૩૮
 સતી કહે અમ ઝરિજ સચો, એણે બોલે પૂરાં ^૨કથાં;
 તુમ સુખથી એ રથું નીકળે, અમૃતકુંડ ^૩વિષ કેમ ઊછળે. ૩૯
 ઘણું મ બોલિસિ કહે પ્રધાન, સુજ આગ્યે વધશે તુજ ^૪વાન;
 ત્રીજે પુહર આવજો સહી, રાજ પાસે ગઇ ઇમ કહી. ૪૦
 રાજ પ્રતે કહે વારો સ્વામિ, પ્રધાન બોલે ઘણિ વિરામિ;
 કહે છે તુજ ઘર આવિશ આજ, વારી રાખો તે મહારાજ. ૪૧
 રાય કહે સાંભળ શુભપાત્ર, સુજ આગળ મંત્રી કુણ માત્ર;
 એહને ભલીપરે વારેસિ, પણ હું તુજ મંદિર આવેસિ. ૪૨
 માહરૂં કથન કરો ઉલ્લાસ, સુખે સમાધે રહો ^૫આવાસ;
 સતી કહે એ શી વારતા, ^૬સ્વામિ તું પરબનો પિતા. ૪૩
 તાતઠણિ છોડરથું ફિરે, રસાતલિં જગ ભતું શિરે;
 રાય કહે મ કરો ^૭લવ ઘણી, રાજ છે પરબનો ^૮ધણી. ૪૪
 કુણ ઉવેજે ધણીવચન, વળતું શું કહે પાળે મન;
 સ્વામિ કિહાં વાડું છું અમે, ચોથે પુહર આવજો તુમે. ૪૫

૧ સિદ્ધ યા. ૨ ખરેખરો ઠારકો વળે-શાંતિ મળે એવોજ
 બોલ નીકળ્યો ! ૩ ઝેર. ૪ રૂપ અને શોભા વધશે. ૫ રણવાસમાં.
 ૬ હે ધર્મધૂરંધર ! તું પ્રબ-રૈયતનો આપ ગણાય છતાં છોડ શરણે
 આવ્યે આ શું બોલે છે ? ! ૭ લવારો. ૮ માલિક-(બંગમાં).

ઇમ જૂ જૂઆ કરી 'સંકેત', મંદિર 'જઇ વિમાસ્યું' હેત;
 પાઠોસણિ પાસે છે એક, તેહને ઇમ શીખવીઓ વિવેક. ૪૬
 ચ્યાર ઘડી હુવે નિશિ પાછલી, તવ તું અતિ રહતી આકુલી;
 ખડકી બાહર ઉઘડાવજે, કૂટો કાગળ વંચાવજે. ૪૭
 તેહને ઇસી શિખામણુ કીધ, 'મંજૂષા મોટી સજ કીધ;
 તેહ માહિં ચ્યાર 'વખારા' અછે, ઘરિ નિચિંત થઇ બેઠી પછે. ૪૮
 સંધ્યા હવિ સૂર આથમ્યો, ચિત્ત પુરોહિતને અતિ ગમ્યો;
 વસ્ત્રાલરણુ પુષ્પ તંબોલ, લોગ 'સજાઈ લાવ્યો હોલ. ૪૯
 આવી રહ્યો સતી-મંદિરે', કરે સત્કાર સતી શુભ પરે;
 તિણિં આપ્યું તે સઘળું લીએ, દાસી પ્રતિ શીખ સવિ કીએ. ૫૦
 લોજન સ્નાન સજાઈ કરી, પ્રહર એક રજની ગઇ ખરી;
 એટલે સેનાની આવીઓ, 'પૂરવલી પરિ' સવિ લાવિયો. ૫૧
 સ્નાન કરી તિણિં આવીં બાર, વઢે પુરોહિતજી છે દ્વાર;
 સતી કહે ન લહું કુણ કાજ, સેનાની આવ્યો છે રાજ. ૫૨
 તવ ધૂજતો પુરોહિત કહે, 'પ્રચ્છન્ન કરો રખે મુજ લહે;
 કિહાં પ્રચ્છન્ન કહું હિવે' કહો, આ મજુસમાં પેસી રહો. ૫૩
 તતખિણુ તેણું કીધુ^૧ જામ; સતી હયે 'હઠ તાણું તામ;
 સેનાની ઘરમાંહે લીધ, નવી 'સજાઈ સવિ તસ કીધ. ૫૪
 કરતાં સકળ સજાઈ સાર, રાત બિ પુહર હુએ તિણિ વાર;
 તવ પ્રધાન પુહુતો બારણે, કુણ આવ્યો સેનાની ભણે. ૫૫
 વળતું વઢે શ્રીમતી નાર, પ્રધાન આવ્યા દીસે' બાર;
 એ આવ્યો છે કારણ કિસે', સ્યું બાણું કાંઇ કારણ હુસે. ૫૬
 તું વહિલી મુજને સંતાડ, પછે એહને' બાર ઉઘાડ;

૧ વાવદા. ૨ પઠારો. ૩ ખાનાં. ૪ સામગ્રી-જોઇતી ચીજ.
 ૫. પહેલાની પેઠે. ૬ છુપાવી દે-સંતાડી દે. ૭ જ્યારે. ૮. મજ-
 નીત. ૯ તૈયારી.

કિહાં સંતાડું થાનક નહીં, મળુસમાંહે પેસો સહી. ૫૭
 બીય વખારેં તિણિ પેસિયે, સા વળી તિમ તાલક દઢ દિયે;
 પ્રધાનનેં મંદિરમાંહે લિયે, ભગતિ કરે તિમ કુડે દિયે. ૫૮
 એથે પ્રહર પ્રધાર્યાં રાય, પ્રધાન વળી પેઠા તિણિ ઠાય;
 તૃતિય વખારેં તાલક લીધ, રાય પ્રતિ મંદિર માંહિં લીધ. ૫૯
 કરે ભગતિ રાજાની વળી, એટલે પાડોસિણિ આકુળી;
 આવી દ્વારે કરે પોકાર, ઝરે ઉઘાઠ બાપડી બાર; ૬૦
 સમાચાર જો તુજ ભરતાર, ^૧ માઠો આવિયો અછે અપાર;
 તિણુ કુટુંબ સવિ આબુ મિલી, પડી ભૂમિ સા ઇમ સાંભળી. ૬૧
 રાય કહે હવે કરસ્યું કિમ્મ, મંબુષા માંહે પેઠા તિમ્મ;
^૨તાલક દિયે સતી મન હસી, ચિત્ત ન આણે શંકા કિસી. ૬૨
 ઉચો^૩સૂર હવું પરભાત; શેઠતણી હુધ સઘળે વાત;
 સગા સણીજા હુસેકો સુણી, આવેં આરણુ કારણુ ભણી. ૬૩
^૪રાઉલે સમાચાર સો હુઓ, અપુત્રીઓ વ્યવહારી મુવો;
^૫તેહની લિખમી ઘર આણિયે, રાજા શોધાવ્યો રાણિયે. ૬૪
 રાય પ્રધાન ન ફીઠા કોય, સેનાની ને પુરોહિત હોય;
 અધારે મિલી ગયા કુણુ કામ, એતો કાંઈ વાત વિશમી. ૬૫
 રાણી કહે સેવકને તામ, વેગે જઈ કરો એ કામ;
 અપુત્રિયાની લિખમી જેહ, રાયતણે ઘર આણો તેહ. ૬૬
 સેવક શેઠતણે ઘર જાય, કહે લિખમી ^૬સાંતી કુણુ ઠાય;
 સતી કહે મંબૂસ મગાર, લિખમી સાંતી છે ભરતાર. ૬૭
 અવર ઠામ હું ન ^૭લહું કોઈ, મંબૂષા તિહાંથી લેઈ સોઈ;

૧ મરણના સમાચાર આવ્યા છે. ૨ તાળું. ૩ સૂર્ય. ૪ દરબારમાં. ૫ નખોદિયાતું ધન નવારસું ગણાતાં તે સરકારમાં લઈ જવાને બધાં રાજ્યોમાં પ્રાપ્તે ઠરાવ હોય છે. ૬ એકઠી કરી ભરી રાખી છે. ૭ ખીજા ઠેકાણાની મને કશી ખબર નથી.

અતિ અપકરી સેવકેં જાણી, અંતઃપુરમાંહિં મેહલી આણી. ૬૮
 રાણી જાણી અતિ ધનભાર, હરખે હિયાસ્યું કરે વિચાર;
 રાજા આવે તવ પેહિલું, છાતું ^૧કિંપિ લીઉં વેહિલું. ૬૯
 તાલક પ્રથમ ઉઘાડ્યું ચઢા, બાહિર પુરોહિત પ્રગટયો તઢા;
 દેખી રાણી અમકી થણી, કહે એ સ્યું ^૨કરણી તુમતાણી. ૭૦
 હસી પુરોહિત કહે તિણિવાર, તુમે આકુળાં મ થાઓ લગાર;
 તાલક ઉઘાડો જે અછે, સુજને ^૩દૂષણ દેલે પછે. ૭૧
^૪અતુકમે તે ચ્યાર નીકળ્યા, ^૫અન્યોઅન્યે દ્રષ્ટે મિલ્યા;
 નીચું જોઈ રહ્યા તિણિ સમે, મહન સુહૃત ઇણિપરિ નીગમે. ૭૨
 અતિ મનથી તે લાભ્યા પછે, તેડાવી નારીએ અછે;
 વસ્ત્ર દેધ પરશંસી ખરી, ઉચ્છવિ મંદિરેં પુહુતિ કરી. ૭૩
 દિન કેતે આઠ્યો ભરતાર, પુણ્ય ^૬પ્રસાદે જયજયકાર;
 સો વિદ્યાધર ચિતેં ઇસ્યું, રખે નીપજે સુજને તિસ્યું. ૭૪
 ચાર નારિનેં કહે તુમે લણી, ભગતિ કરો સુજ ભગિનીતણી;
 હિવેં દિન થોડા માંહિં બિહિનડી, નિજ મંદિરિ પુહુચસિ
 આપુડી. ૭૫
 પ્રથમ નારી વિદ્યાધરતણી, ભગતિ કરે સુરસુંદરીતણી;
 કંત અમારો જો તુમ ^૭વીર, બાઈ તાસ પાસે ગંભીર. ૭૬
 વિદ્યારૂપપરાવર્તિની, તુમે શીખજો ^૮દોષહર્તિની;
 બીજી ભગતિ કરી તુમ લણું, કહે શીખજો બાઈ તુમ લણું. ૭૭
 વિદ્યા વળી ^૯અદ્રષ્ટિકરણ, જે પરતક્ષ ^{૧૦}કબટસંહરણ;

૧ કશું પણુ-કાંધક. ૨ કામ-કર્તવ્ય. ૩ દોષ. ૪ એક પછી એક. ૫ માંહોમાંહે-પરસ્પર. ૬ પુણ્યની કૃપાથી. ૭ બાઈ. ૮ રૂપ બદલી નાખવાની. ૯ દોષને દૂર કરનારી. ૧૦ કાંઈની નજરે ન આવવી શકે તે. ૧૧ હરકત દૂર કરનાર.

ત્રીજી કહે ^૧પરવિદ્યાછેદ, હોવે તે શીખજો ^૨અલેદ. ૭૮
^૩શતહસ્તી બળ એહથી થાય, તે વિદ્યા શીખેજો માય;
 ચોથી નારી શીખ એક કહે, સતી બોલ ચ્યારે સંગ્રહે. ૭૯
 (હાળ ૧૫ મી-રાગ સામેરી, રૂપે' હતો રતિપતી એ દેશી.)
 એક દિને' વિદ્યાધર વીર, બાઈ પ્રતિ કહે ચિત્તથી ધીર,
 'મનકીર તુમ શુભ સહકારે' ભમે' એ;
 તુજ વિયોગતું દુઃખ ઘણું, એક મુખે તે કિમ ભણું,
 તુજતાણું મુખ દીકું મુજને ગમે એ. ૧
 દૈવ વિરહ દુઃખ પાડ્યે, મન 'કહી' જીવ રમાડ્યે,
 નમાડ્યે' બુહાર મિસે' શિર કુણહિને એ;
 દિવસ આટલા તુજતણી, ભગતિ કિસી ન કરી ઘણી,
 નવિ મુણી તુજ વાણી મે' શુભ પરિ એ. ૨
 તુંતો સકળ સૌભાગણી, પુણ્ય વાતની રાગિણી,
 માજણી મે' તો માની બિહનડી એ;
 તું મનથી નહીં ભતરે, તાહરા શુભ કિમ વીસરે,
 મુજ સરિ થાશે વરસ સમી ઘડી એ. ૩
 હંસ સરોવર નહીં મણાં, ભમરાને કૂલજ ઘણાં,
 સુરિજણાં 'સુમનસને' સઘળે મિલે એ;
 હંસા જે 'સર છોડ એ, તે સરોવરને' 'ખોડ એ,
 હોડિ' એ હંસાના શુભ નહીં ટળે' એ. ૪
 તુમને' કિમ કહિયે જાઓ, સા રસના 'શતધા થાઓ,

૧ ખીજની વિદ્યા નાશ થઈ જવાની. ૨ ભેદ રહિત.
 ૩ સૌ હાથી જેટલું. ૪ મનરૂપી પોપટ તમારા શુભરૂપી 'આંખા
 ઉપર ભમ્યા કરે છે. ૫ ક્યાં. ૬ ફૂલ-સારાં મનુષ્યને. ૭ તળાવ.
 ૮ બદનામી. ૯ જીભના સૌ કકડા થાઓ.

ઉમાહો મિલવા હુએ કંતને એ;
 તુમે જિણુ ભૂમિ પધારસ્યો, તિહાં યશ આપ વધારસ્યો,
 તારસ્યો 'સુમતિ કંધને' કંતને એ. ૫
 તો હું બેનાતટ બાઈ, તુજ મૂકી આવું બાઈ,
 તુમે કાંઈ જોઈએ તે માગી લીઓ એ;
 સતી કહે ભાઈ સુણો, પાર નવિ તુમ શુણતણો,
 મેં ઘણો કાળ સુજે અહીં વોળિઓ એ. ૬
 તે પ્રસાદ તુમચો સહુ, પુણ્યવતી આરે વહુ,
 હું કહું તે વિદ્યા સુજ શીખવો એ;
 આર પૂરવલી કહી વર, શીખવે તે વિદ્યાધર,
 સુંદર ઉપગારી પૂરણુ હવો એ. ૭
 સતી તદા સુરસુંદરી, મોકળાં મન સહુસું કરી,
 'એચરી પૂજે પાય નેહજ ધરીએ;
 બાઈ વહિલાં આવજો, તુમ બંધવ મન ભાવજો,
 કહાવજો સાંઈ અમને સુંદરીએ. ૮
 હવે વિમાન સો આપણે, બેસારી થિર ચિત્તપણે,
 પુરતણે બેસારી વન આવીઓ એ;
 સતી તિહાં મેહલી કરી, નિજ લોચન આંસુ ભરી,
 શુણધાર વિદ્યાધર ઘરિ આવીઓ એ. ૯
 હવે સતી સુરસુંદરી, નારી રૂપજ 'પરિહરી,
 'આદરી રૂપ નિરૂપમ નરતણું એ;
 નગરમાંહિં તવ આવે એ, 'આરામિકે ઘર જાવે એ,
 કહાવે એ નામ વિમલયશ આપણું એ. ૧૦

તેહને ધન કેતું દિયે, સા માલણિ હરખિં દિયે,
 રાખિયે એહને આપણે મંદિરે એ;
 'માય કરી થાપી તસ, તિહાં સો રહીઓ વિમલયશ,
 સવિ રસ તસ ઘર પૂરે શુભ પરિ એ. ૧૧

(લાગ ૧૬ મી-લાણેજને જવ રાજે દેખએ, એ દેશી, તૂટક.)

સો વિમલયશં ધતિ નામે, કુંવર રથ મંદિર તાસ;
 ઇક દિન કળા તિહાં પ્રકટ કરે, આપણાં લીલ વિલાસ. ૧

વિંજણો વિજ્ઞાને કરી, આપીઓ માલણ હાથ;
 'સોવન સવાલાખ લેધ કરી, વેચ્યો માલણ સાથ. ૨

એહનો એ શુભ લાખલે, દીરઘકાળી જોય;
 વીંઝતાં 'દાઘજવર સમે, જોષધે' ન શર્યો હોય. ૩

જઈ રાજમારગે મંદિરો, 'આરામિકાએ સોય;
 સાંભળી મૂલ અતોલ તવ, 'ઉપહાસ કરે સહુ કોય. ૪

સંધ્યા સમે વ્યવહારીઓ, શુભ પરિજ્ઞાને હેત;
 વિંજણો મંદિર લેધ ગયો, 'સુત રોગને સંકેત. ૫

તતકાળ તેહના વાયથી, જવરદાઘ પામે 'શાંતિ;
 સવિ મૂલ માલણને દિયું, શુભ લહી તાસ એકંત. ૬

સો વિંજણો જઈ રાયને, વ્યવહારિયે' લેટિ કીધ;
 શુભ સુણી રાજ રંજિયો, કહે તુજ પ્રતિ કુણ દીધ? ૭

માલણ કન્હેથી મે' લીઓ, 'સાંપ્રત તેહી રાય;
 બહુ માન દેધ પૂછીયું, વિંજણુ ઉતપતિ કાય. ૮

સા કહે' સુજ ઘર આવીઓ, પરદેશથી નર એક;
 સવિ શુભ કળાએ 'અલકર્યો, તે લહે સકળ વિવેક. ૯

૧ માતા. ૨ મહાર, ૩ જળતરાજ કરનારો તાવ, ૪ માલણ,
 ૫ મસ્કરી, ૬ પુત્ર, ૭ શાંતિ. ૮ તેજ વખતે. ૯ સહિત શોભતો.

ભૂપ ^૧સુખાસન મોકલી, બોલાવિયો નિજ પાસ;
 સો કરી જલેયો લેટણો, રાયને મલિયો ઉલ્હાસ. ૧૦
 ગુણ પૂરો અતિ વિજ્ઞાન તેહતું, કળા દેખી સાર;
 રંભ્યો રાજા ઇમ કહે, ^૨વર માંગ તું સુવિચાર. ૧૧
 સવિ અરથ પૂરણ માહરે છે, તુમ ^૩પ્રસાદે દેવ;
 નૃપવચન નિઃકલ નવિ હોયે, વર ચાચ મન રૂચિ હેવ. ૧૨
 તત્ત્વિ ^૪વિમાસી મન આપણે, માંડવી માંગી લીધ;
 તે નગરમાંહિં દિન થોડલે, જશ હવો તાસ પ્રસિદ્ધ. ૧૩
 આવાસ રાજાએ દિયા તિહાં, રહ્યો મનને રંગ;
 સેવક સખાધ્યા રાખિયા, ચાલે ચતુરીમાં ચંગ. ૧૪
 આચક પ્રતિ બહુ હાન દે, કીરત કરે વિસ્તાર;
 અતિ સુખ નિશિ દિન અતિકરે, જિનધર્મથી જયકાર. ૧૫
 અરિહંત ધ્યાન હિયે ધરે, પૂજા કરે ત્રણિવાર;
 જન માંહે યશ વાખ્યો ઘણો, સહુ કરે જીજ્ઞાસ. ૧૬
 (હાળ ૧૭ મી-દેશી ચોપાધની.)
 પૂરવ વાતચિત સંભવી, ^૫અતુચર સવિ મેહદયા શીખવી;
 પરદેશી બ્યાપારી જિકો, નગર આપણે આવે તિકો. ૧
 સુજ આગળ તે સંભળાવળે, પછે દાણ તેહતું વાળળે;
 ઇણિ પરિં કાળ ગમે મન રૂળી, વાત એક સાંભળળે વળી. ૨
 એહવે એક નગરમાંહે ચોર, ઘરઘર પ્રતિ પકાવે ^૬સોર;
 કરે ^૭ઉપદ્રવ અહનિશિ ઘણું, કુળી થાયે જન નગરીતણું. ૩
 રાતિ બહુ ^૮ખૂંખારવ પડે, ધાએ બહાર પણ ^૯કર નવિ ચડે
^{૧૦}પડહ વળવિઓ ઇમ ^{૧૧}નરનાથ, જકો ચોર આપે સુજ હાથ. ૪

૧ પાલખી. ૨ વરદાન. ૩ કૃપાથી. ૪ વિચાર કરીને. ૫ નો-
 કર-દાસ ૬ પોકાર. ૭ તોફાન-હરકત. ૮ ખુબ. ૯ હાથ ૧૦ ઢંઢેરો
 પિટવરાવ્યો. ૧૧ રાજા.

તે જે સુખ માગે તેહ દીર્ઘ, કોટવાળ તવ આલે પીયું;
 તે સંભળી ચોર 'ગહગદ્દો, રૂપ ફેરવી ચઢે ગયો. ૫
 માંડ લોકને પૂછે 'વાત, ચોર કરે છે બહુ ઉતપાત;
 કો તસ 'વારી ન સકે કિસે', કોટવાળ હવે સહી વારસે. ૬
 ઇમ મન માંહિ' કરી ઉપહાસ, રાતિ કોટવાળ આવાસ;
 કાઢી ગયો તુરંગમ રત્ન, કોઈ કરી ન શકયા તસ ચત્ન. ૭
 કોટવાળતું ભાણું ભેર, હરખ્યો ઘણું હિયારયું ચોર;
 બીજે દિવસે પ્રધાને 'છખ્યો, નિસુષ્પી ચોર હિયારયું 'હખ્યો. ૮
 તવ પ્રધાને ખપ માંડ્યો ઘણો, પરથો સવિ તેડ્યો આપણો;
 નાકાં ભારી નગરી ખાર, ડેરા દેઇ બેઠો તિણિ ઠાર. ૯
 રૂપ મહિયારીતું કરી ચોર, મહી 'લ્યો મહી યું કરતો 'સોર;
 કુંભ માંહિ' જે 'મહિરા ભરી, પ્રધાન આગળ તવ ઊતરી. ૧૦
 તવ પ્રધાને મહી લેવા ત્યાંહિ', સા ગોલાવી ડેરા માંહિ';
 મહિયારી મહિરા કેળવી, પ્રધાનને પાએ ભોળવી. ૧૧
 અંદ્રહાસ મહિરામદ ચડ્યો, થઇ અચેત સો ભૂતલ પડિયો;
 ચોર કાજ 'હડિ પહિલી પડી, તે પ્રધાન પગ સાથે' જડી. ૧૨
 હાથે પહિરાબ્યા 'દસકલા, મહિતા નિદ્રામાંહિ' એકલા;
 પોઠયા ઠકુરાઇ ભોગવે, 'તસ્કર મુહુત ઘણું નીગમે'. ૧૩
 સુંડયાં અરધાં દાઢી મૂંછ, લઘુ વડનીત કરે સુખ લૂંછ;
 સુખ જીવર મેહલે 'પગત્રાણ, પણુ સો ન લહે કાંઇ અભણ. ૧૪
 નિશ કિન આવે પીવે ભેઇ, જેહને' નિરતિ' ૧૧ વિરતિ નહીં કોઇ;
 તેહતણાં રૂળ એહવાં લહી, વિરતિ વિવેકી કરજો સહી. ૧૫
 વસ શસ વિણ મંત્રી થયો, ચોર આપણે મંદિર ગયો;

૧ રાજ થયો, ૨ બંધ પાડી શકતો નથી ! ૩ બીકું ઝડપું,
 ૪ મહાવો, ૫ બૂમ દેતો, ૬ દાર. ૭ હેડ ગુન્હેગારોના પગમાં પહે-
 રાવવાની. ૮ હાથકડી. ૯ ચોર. ૧૦ જુતાં. ૧૧ તપ્તિ.

પ્રભાતિં આંચો રાજ તિહાં, સેવકને કહે મંત્રી કિહાં. ૧૬
મંત્રીસ્વર મહીઆરી દોષ, સેવક કહે ડેરામાંહિં જોષ;

કપટ ચોરતું રાજ કહે, એવડી વાર સૂઈ કિમ રહે. ૧૭
માંહિં જઈને જોયું જિસેં, પ્રધાન તિણિ પરિં દીઠો તિસેં;

તવ પ્રધાન^૧ હાકિઓ ભૂપાળ, ધિગ તુજ પ્રતિ કહિ દિયેં ગાળ. ૧૮
સાવધાન તે હુઓ જામ, પરિ પોતાની દીઠી તામ;

^૨અધોવદન તવ નિરખે સોઈ, ખડહડ હસેં લોક સહુ કોઈ. ૧૯
નૃપ ^૩વિલખો થઈ મંદિર ગયો, રાતેં જાતેં ^૪નોખતી રહ્યો;

જાણી ચોર વાત સો ખરી, ચોરી ગયો રાજકુંખરી. ૨૦
પોતકાર અંતઃપુર પડ્યો, ચોર હાથ કેહનેં નવિ ચડ્યો;

રાય પ્રતેં હુખ લાગે ખહુ, ચિંતાતુર થઈ એહું સહુ. ૨૧
પડહ છળ્યો વેશ્યાયેં વળી, ચોરતણી તો પૂળી ^૫રૂળી;

વૈદ્ય રૂપ કરી આંચો તિહાં, મંદિર વેશ્યાનું છે જિહાં. ૨૨
કુખજા દાસી વેશ્યાતણી, વૈદ્ય રૂપ ચોરેં ઇમ લણી;

તુજને સુંદર કફં આયડી, ક્ષણ માંહિં ટાળું કૂખડી. ૨૩
ઈમ કહી મૂક્યો કહેં પ્રહાર, કુખજા ^૬સરલ થઈ તિણ વાર;

ગઈ વેશ્યા ઠકુરાણી પાસ, યોલી એહવે વચન વિલાસ. ૨૪
સ્વામિનિ સત્ય વાત અવધાર, વૈદ્ય એક આંચો છે ખાર;

તે વિદ્યાએ પૂરો ભયોં, સરલ દેહ તિણિ મારો કર્યોં. ૨૫
દીઠી વાત સકળ સા ખરી, વૈદ્ય યોલાઓ આદર કરી;

વેશ્યા કહે ^૭કૃપા મન ધરો, સુજને ભર્યોવન વચ કરો. ૨૬
વૈદ્ય કહે એ છે પાધરૂં, હવડાં તુજને તરણી કફં;

પણ એક સત્ય વચન અવધાર, જઈ બેશો ઝોરડા મઝાર. ૨૭
^૮ઝોરા માંહિં જઈ બેઠી વેશ, વૈદ્યે વળી તિહાં કીઓ પ્રવેશ;

૧ લલકાર્યો. ૨ નીચું મ્હોં રાખી. ૩ ઉદાસ. ૪ ચોટી ઉપર.
૫ આશા. ૬ સીધી. ૭ દયા. ૮ કમુલ કર. ૯ ઝોરડામાં.

કરી 'રાસલી વિદ્યાબળે', બાહિર આવી બોલ્યો 'છળે'. ૨૮
 કાલે પ્રહર દિવસ જવ ચડે, તિહાં લગે તાલું દીર્ઘ ઝોરડે;
 પ્રહર આઠ ઉઘાડો રખે, વળી વળી શું કહીએ મુખે. ૨૯
 કથન એહ કર્યો કામિની, ચૈવન લહિસેં તુમ 'સ્વામિની;
 ગયો ચોર ઇશ્વિપરિ ઠગ કરી, તવ તે વેશ 'વિગૂતી ખરી. ૩૦
 પ્રભાતે નૃપ પૂછે ઘર જઈ, કહો રે વેશ્યા 'કેથે ગઈ;
 દાસી કહે પૂરવ અધિકાર, નૃપ કહે જુઓ ઉઘાડી બાર. ૩૧
 બાર ઉઘાડી જોયું જિસેં, માંહિં રાસલી દીડી તિસેં;
 તે દેખી નૃપ દુઃખે ભર્યો, ચોરે વડો વિગોણો કર્યો. ૩૨
 એહનું કુણ્હેં ન લણું હેત, ઇશ્વિ ચોરે સહુ કર્યું ફજેત;
 [વલખો થઈ મંદિર આવીઓ, પડહ 'પ્રૌઠ વળી વળવીઓ. ૩૩
 ચોર પ્રતે વળી કાઠી દિયે, અરધ રાજ સો માહફં લિયે;
 તેહને પરણાવું દીકરી, એ સુજ વાચા સુણજો ખરી. ૩૪
 ચોરતણી મન મોટી બીહીક, પડહ 'છળે નહીં કો સાહસીક;
 જન સવિ આશ્યા મેલી રહ્યા, તવ માંડવિયે આણી દયા. ૩૫
 વિદ્યાબલિ સુરસુંદરી જેહ, વિમલચશ માંડવીઓ તેહ;
 ભૂપસભામાં બીડું ધરી, આવ્યો નિજ મંદિર પરવરી. ૩૬
 તો તેહના સેવક કહે હેવ, અમને આજ શીખ દીઓ દેવ;
 પડહ છળ્યું તુમે કાં રાચસભા, ચોર એહ કરસેં રાસભા. ૩૭
 બીહીકે 'પરિકર છાંડી ગયો, માંડવીઓ એકાકી રહ્યો;
 સાધી વિદ્યા બે તિણુ વાર, એક અદ્રષ્ટીકરણ ઉદાર. ૩૮
 બીજી પરવિદ્યાછેદની, રાતે દીવી કીધી ઘણી;
 બાર ઉઘાડાં મેહલી કરી, રહ્યો એકલો ધીરજ ધરી. ૩૯

૧ ગધેડી. ૨ કપટથી. ૩ ઇશ્વિયાણી. ૪ વગોવાણી. ૫ ક્યાં.
 ૬ જખરી પ્રતિજ્ઞાવાળો. ૭ બીલે નહીં. ૮ માંડળ-પરિવાર-પાસેનાં
 માણસો.

આબ્યો ચોર ન દીઠું કાંઈ, સોવન ^૧પોટ ધરી શિરિ સોઈ;
 લખમી સર્વ લેઈને વળ્યો, માંડવીઓ કેટે નીકળ્યો. ૪૦
 નગર બાહિર એક વહ છે દૂર, તે શાખાયે વિસ્તર ભૂર;
 તેહને મૂળ ^૨વિવર ઇક જોઈ, તે મધ્યે ^૩ભૂમિ ગૃહ જોઈ. ૪૧
 તેહ ચોર રહ્યાનું, ઠામ, આબ્યો તિહાં કરી નિજ કામ;
 તસ કેટે માંડવીઓ ગયો, સોઈ ચોરે આબ્યો ^૪નવિ લેહો. ૪૨
 શિલા દેઈ મોટી બારણે, ^૫રાજસુતાને તસ્કર લણે;
 તું કહેતિ માંડવીઓ જોહ, માહરી ^૬સાર કરેસિ તેહ. ૪૩
 તેહને હું આબ્યો છિતરી, કિસ્યું વિમાસે હવે સુંઢરી;
 હવે તું મુજ પરણે નહીં કિસે, માંડવીઓ કિહાંથી આવસે. ૪૪
 કુંવરી કહે આ જીવિત મરણ, મુજને માંડવિયાનું શરણ;
 સુણી ચોર ^૭કોધાકુલ લયો, પ્રહાર મેલવા ઉભો થયો. ૪૫
 જે હતી શતહસ્તિની આંહિ, તે વિદ્યા સમરી મનમાંહિ;
 તવ માંડવીએ વાચા બકી, સાવધાન થા રે પાતકી. ૪૬
 સુણી સાદ ગિત ચમકયો તેહ, મુજ મંદિર આબ્યો છે જોહ;
 મૂઝ કરેવા ઉઠ્યો જામ, માંડવિયે સો બાંધ્યો તામ. ૪૭
 બાહુ વિચ આંપી લેઈ નીકળ્યો, કુમરીતણો મનોરથ ફળ્યો;
 હવે તે રાજસલા દુઃખ ધરે, માંડવીઆની ^૮જોસરિ કરે. ૪૮
 માંડવીઓ નવિ આબ્યો કિસે, સહી ચોરે સો હણિયો હસે;
 માહરા નગરતાણું ^૯આલરણ, જોહ સાથે આંગમિયે મરણ. ૪૯
^{૧૦}ચિતા રચાવી નગરી, બહાર, માંડવિઆના ગુણ સંભાર;
 કરે ^{૧૧}કાપટલક્ષણ રાજાન, સકળ લોક દુખ ધરે ^{૧૨}અસમાન. ૫૦

૧ પોટકું. ૨ પોલાણ. ૩ ભૂમિ. ૪ જાણવામાં ન આબ્યો.
 ૫ રાજકન્યા. ૬ બહાર-ખબર. ૭ કોધવડે ખૂબ તપી. ૮ ફિકર.
 ૯ ભૂષણ-ધરણ. ૧૦ રહે ખડકાવી. ૧૧ બળી મરવાનો નિશ્ચય.
 ૧૨ બહુજ.

એટલે ચોર પ્રતે લઈ તિહાં, માંડવીઓ આળ્યો નૃપ જિહાં;
 તે દેખી રાજાદિકતણું, હરખેં હિંચું ઉદલસેં ઘણું. ૫૧
 સુણી સકળ તસ્કરં વૃત્તાંત, નૃપ કહે એહનો આણો અંત;
 માંડવીઓ કહે સાંભળિ સંત, એહ ચોર છે વિધાવંત. ૫૨
 એહવાને કાં મારો દેવ, એહની તુમે વધારો હેવ;
 ઇમ કહી મેહલાંઓ જીવતો, દીઓ દ્રવ્ય જે જેહનો હતો. ૫૩
 રાજસુતા માંડવીઆ પ્રતિ, પૃથિવિપતિ પરણાવેં હિતેં;
 અરથ રાજ્ય વહિચીનેં દીઈ, પુણ્યતણું ફળ તિહાં પ્રગટીઈ. ૫૪
 ચોર પ્રતિ દેઈ ઉપદેશ; યાળ્યો ચોરીતણો કલેશ;
 આળ્યો નૃપને સેવક કરી, માંડવિયા કીરતિ વિસ્તરી. ૫૫
 અન્ય દિવસ સો અમરકુમાર, સુરસુંદરીતણો ભરતાર;
 વિવિધ વસ્તુ ભરી વાહણુ ધાર, આળ્યો યેનાતટ સુ વિચાર. ૫૬
 ભેટિ લેઈ રાજાને મિલ્યો, માંડવીઓ સો નિજ પતિ કળ્યો;
 નિજ સેવકનેં કહે સાંભળો, એહની વસ્તુ માંહિં આમળો. ૫૭
 પાડી ખોટો નૃપનેં કહી, પાસિં માહરે લ્યાવો સહી;
 તેણે સેવકે સો પરિ કરી, દીધો માંડવિયા કર ધરી. ૫૮
 નિજ ધર વસ્તુ ભરાવી તાસ, ગોતિહરેં દીધો જિમ દાસ;
 સેવકનેં કહે મારો રખે, બીહાવળે ઘણી પેરિં સુખે. ૫૯
 દિન દિન પ્રતિ બિહાવે ઇન્મ, હવે જીવતો છૂટે કિન્મ;
 થાઓ શિરપડ ચોરી કરી, વાત વણિકની બાણી ખરી. ૬૦
 એક દિન પેટ પડ્યો ધ્રાસકો, જીઠી ન સકે તે તિહાંથીકો;
 પામ્યો મૂર્છા થયો ^૧અચેત, કીધો શીતોદડે ^૨સચેત. ૬૧
 બોલે વચન ઇત્યાં સુખે દીન, હું છું પ્રભુ તુમચે આધીન;
 મયા કરો સુખ જીવર સ્વામિ, રહું જીવતો તુદ્ધારે નામ. ૬૨

૧ બેશુદ્ધ, ૨ રીખાતો.

હયા કરો દેખી રીવતો, સવિ લેઈ મેહલો જીવતો;
 માંડવીઓ કહે સાંભળ સાચ, તો તુજ મેહલું સહી એ વાચ. ૬૩
 બે તું સવિ મેહલી પાપલાં, ઓલાંસે માહરાં પગતળાં;
 સવાશેર ઘી અવટાડેસિ, તતખિણ હું તુજને છોડેસિ. ૬૪
 શેઠપુત્ર કહે પુણ્યે મિલે, ઘી અવટાડું તુમ પગતળે;
 માંડવીઓ મન કૌતુક ધરિ, 'સ્વચ્છ પછેડી ઓઢી કરી. ૬૫
 પોઠે 'પલ્ય'કે જઈ ભ્રમ, સો પગતળાં ઓલાંસે તામ;
 પોહર એક બે માહુ થાય, તોહે ઘી અવટાડયું ન ભાય. ૬૬
 તો તિણિ ઈસું વિચાર્યું મતું, ઘી પીને રાખું દીસતું;
 બાણ્યું એ છે નિદ્રા માંહિ, ઘી પીવા લાગો ઉછાહિ. ૬૭
 તવ માંડવીએ ઝાલ્યો તામ, કપટી લલું કરે છે કામ;
 ચોરી શીખ્યો લલુપણથકી, હજી ટેવ ન ગઈ પાતકી. ૬૮
 અમતું દ્રોહ કરી નવનવા, તું વળી શું હીંડે છૂટવા;
 હવે મૂકું તો આહવા સમ્મ, તે ઈમ સુણી પડિઓ વળી તિમ્મ. ૬૯
 તેહને વળી વળાંયું ચેત, પૂછે સવિ પૂરવ 'સ'કેત;
 જન્મભૂમિકા કુણુ તુજથકી, તાહરે નારી છે કે નથી? ૭૦
 તવ કહે અંગદેશ અભિરામ, ચંપાપુરી પ્રાસંધ્યું નામ;
 શેઠ ધનાવહનો હું પુત્ર, રાજસુતા માહરી 'કલત્ર. ૭૧
 હું જલવાટે ચાલ્યો વ્યાપાર, સુજસું પ્રેમ ધરી સા નાર;
 જક્ષ દીપ લગે આવી સાથ, તિહાંથી વિરહ કીધો જગનાથ. ૭૨
 કહે માંડવીઓ વદે હુંએ જિતું, વિરહ હવો તે કારણ કિસ્તું;
 તતખિણુ શેઠપુત્ર ગહનર્યો, 'ગદગદ સ્વરે બોલે દુખ ભર્યો. ૭૩
 કુમર કહે મેં કીધું પાપ, તે સુણતાં હોવે સંતાપ;
 નિરપરાધ નિરમાનુષ જિહાં, મેં સૂતી મેહલી સા તિહાં. ૭૪

એકલી છોડી મેં બાલિકા, જનમ લગેં રહી સા કાલિકા;
 પાપ ઉદય તે આન્ધુ' આજ, સકળ ગમાડી ^૧લક્ષ્મી લાજ. ૭૫
 માંડવીઓ કહે કિસે કુમાર, તિહાં તુજ નાવી દયા લગાર ?
 વળતું વાળી બોલ નવિ કહ્યો, ^૨ગાહું ફદન કરે તિહાં રહ્યો. ૭૬
 માંડવીઓ કહે રોતો રહે, તેહનો સમાચાર કો કહે;
 તેહ પ્રતિ તું ર્યો શુભ કરે, કેતો હરખ હિયામાં ધરે. ૭૭
 કુમર કહે મેં મહા અજ્ઞાની, તે બાપડી તણ તિહાં રાની;
 હવે એવડું પુણ્ય છે કિહાં, સમાચાર એહનો લઈ ઇહાં. ૭૮
 કહે માંડવીઓ ઇહાં કઠાપી, સા તુજ પાસ આવે આપિ;
 તુજ ઉલ્લટ હોય કેતી ^૩સીમ, સાચું નવિ બોલે તો ^૪નીમ. ૭૯
 વાર વાર ર્યું પૂછે ઇંચ, તે ઉલ્લટ બણે જગદીશ;
 સા વલ્લભા ઇહાં બે મિળે, તો સુજ સકળ મનોરથ ફળે. ૮૦
 માંડવીઓ મંદિર મધ્ય જઈ, સુરસુંદરી સ્વરૂપે થઈ;
 સારે અંગ સકળ સંગાર, આવી પાસે નિજ ભરતાર. ૮૧
 જેથી હર્ષ કુમરને હુઓ, વિષ્ણુ જ્ઞાની કો ન લહે ભુઓ;
 આનંદામૃત સમુદ્ર ^૫અગાહ, આલ્યો લોચનપંથ પ્રવાહ. ૮૨
 તવ કુમરી પૂછે વૃત્તાંત, કહે આપણું પ્રતિ સવિ કંત;
 પુણ્ય પ્રસાદે સીધાં કાજ, સાત કોડીએ લોધું રાજ. ૮૩
 કુમર કહે મોહું તુજ પુણ્ય, તાહડું જીવિત જગ ધન ધન્ય;
 એવડાં વિઘન થકી ઊગરી, સતી શિરોમણી તું સુંદરી. ૮૪
 મેં અપરાધ કર્યા તુજ જેહ, મૂકે સવિ વિચારી તેહ;
 હવે રખે સંભારો સોય, સજ્જન દુર્જન નાવ હોય. ૮૫

૧ ધન અને ઇજ્જત બેઉ બોધાં. ૨ બહુ ૩ સર્વાદા. ૪ સો-
 ગંદ છે. ૫ આનંદના અમૃતનો અપાર દરિયો આસુરૂપે આંખોના
 રસ્તેથી છોડ્યો.

(હુહા.)

જે સનજન તે સનજનાં, જે રૂસે સોવાર;
અંબ ન હોયે લીંબડો, જે જાતિ ^૧સહકાર. ૧

(સોરઠો)

અગરતણે અનુસારિ, પીઠંતાં પરિમલ કરે;
તે સનજન સંસાર, જોયાં જે ^૨વિરલા મળે. ૨

(હુહા.)

અંદન આરસિયે ઘસ્યું, ^૩પરિમલ પ્રગટ કરંત;
^૪ઈશ્વરંડ વળી પીલતાં, અમૃત રસ આપંત. ૩
અગ્નિ સાથે ^૫કંચન ધર્યું, અધીકી જીપમકંતિ;
તિમ ઉત્તમ અતિ દુહંબો, ^૬નિય ગુણ નવિ સુકંતિ. ૪

(ચોપાઠ.)

કહે સુંદરી સ્વામી સાંભળો, મેં મન કિંપિ ધર્યો ^૭આમળો;
તુમસું ^૮અવિનય કીધો જેહ, કરજોડીને ^૯આમું તેહ. ૮૬
સુજ વીતક જે વીતું ઘણું, તે સવિ ^{૧૦}દૂષણ કર્મહતાણું;
નહીં કો તિહાં તુમારો વાંક, કર્મ ન છૂટે રાય ને રાંક. ૮૭
મેનાતટ નરપતિ ગુણપાળ, સુણી વાત આબ્યો તતકાળ;
અચરિજ સતીચરિત્ર સાંભળી, નરપતિ ગુણ ગાવે વળી વળી. ૮૮
સુતા આપણી ગુણમંજરી, અમરકુમરને દીધી ફિરી;
અતિ ઉત્સવ નરપતિ સો કરે, મંગલક પુણ્યે વિસ્તરે. ૮૯

(હુહા.)

પુણ્યે પરમાનંદ પદ, પુણ્યે લીલ વિલાસ;
પુણ્યે પૃથ્વીપતિપણું, પુણ્યે પૂજે આશ.

૧ આમળો. ૨ કોષકળ. ૩ સુગંધ. ૪ શેલડીનો સાંઠો. ૫ સોતું.
૬ પોતીકા ગુણ. ૭ અંટસ. ૮ બેઅમળી. ૯ ક્ષમા માગું છું. ૧૦ દોષ.

પુણ્યે પાતક ^૧પરજળે, પુણ્યે ટળે વિયોગ;
 પુણ્ય ભલાં પુણ્યે મિલે, પુણ્યે સુજન-સંયોગ. ૨

પુણ્યે ગ્રહપીડે નહિં, પુણ્યે પુત્ર ^૧વિનીત;
 મિત્ર વડાઈ પુણ્યથી, પુણ્યે પરિઘલ ^૨વિત્ત. ૩

પુણ્યે યશ જગ જગમગે, પુણ્યે સંપદશ્રેણિ;
 સુરસુંદરી સતી પ્રતે, પુણ્યે દુળે પરિ એણિ. ૪

(લાળ ૧૮મી-મનહ મનોરથ પૂરતિ શ્રીઋસહેસર કેરી-એ દેશી)
 સતી શિરોમણી સા સુરસુંદરી, સમભાવે શુભ વાણી;
 વિધન વિયોગ ^૩વિલય ગયા, જે સુજને નવકાર પ્રમાણિ. ૧

સોભાગી શ્રી નવકાર આરાધો, પરતખ તાસતણાં દુળ પેખી;
 સકળ પદારથ સાધો.

રાજાદિક સવિ સાંભળી, સાચો શ્રી નવકારપ્રભાવ;
 અહનિશિ એકમનાં આરાધે, ^૪સંસારસાગર નાવં સોભાગી. ૨

અમરકુંવર સો સુંદરી સાથે, સુખ લોગવતાં સાર;
 દિવસ કેટલા તિહાં અનુકમી ગયા, કહી નૃપને સુવિચાર સો. ૩

માતપિતાને મિલવા કારણે, ઉત્સુક અમે અતિ છેયે;
 જે આદેશ દિયો પૃથિવીપતિ, તો ચંપાપુરિ જઈયે. સો. ૪

રાય કરે મોકલામણુ મોટી, આપે અરથ ભંડાર;
 ગળ રથ અશ્વ અમૂલિક ^૫પાયક, વસ્તુ વિવિધ પરિ સાર. સો. ૫

સુરસુંદરીના શુભ સંભારી, રાજા રૂઢન કરંતિ;
 નગર અમારું સુખિયું કીધું, તે કેમ વિસરી જંતિ. સોભાગી. ૬

રાજાદિક પુરલોક સંઘાતે, સુરસુંદરી મોકલાવે;
 અરધ રાજ પરિવાર પોતાનો, આપણે સાથે ચલાવે. સો. ૭

૧ નમનતાક્ષવાળો. ૨ લક્ષ્મી-વૈભવ. ૩ નાશ પામ્યાં. ૪ સં-
 સારસાગર પાર કરવાને જહાજ સમાન નવકાર છે. ૫ પૈદ્ય.
 ૬ હંકીકત.

ઋદ્ધિ સકળ દોષ સુંદરી સાથે, ચાલ્યો અમરકુમાર;
 થોડે દિન અંધાપુરી પામી, રાથે સુણ્યો અધિકાર. સો. ૮
 નૃપરિપુમર્દન શેઠ ધનાવહ, નગર શોભાવિ રચાર્થે;
 ઘરઘર તરિયા તોરણ ગુડી, સાહમાં કુમરને આવે. સોભાગી. ૬
 માતપિતા ને સસરા સાસુ, સજન સહુકો મિલિયાં;
 સુખ વિલસેં સહુ મંદિર આપણે, પુણ્યે વંછિત ફળિયાં. સો. ૧૦

(ઢાળ ૧૯ મી—રાગ—કાનહરો.)

એક દિન પુહતાનગરીને વન, જ્ઞાન ધરેં ઋષિરાયરે;
 રાયસપરિકર શેઠ ધનાવહ, વહિયા જઈ પાયરે. સૂ. ૧
 સૂરિવર દેશના દિયેં, સુધારસ સંભારેંરે;
 સાધુ મુખેં જિનવચન શ્રવણ, અંગ ધીભ્રું ધારેરે. સૂ. ૨
 જૈનપ્રવચનતણી શ્રદ્ધા, તૃતિય અંગ વિચારિ;
 બળ પ્રગટવું ધર્મકારિણિ, ૧તુરીય અંગ ઉદ્ધારિરે. સૂ. ૩
 પરમ આર અંગ ચતુરાં, એહ હર્લલ દેખીરે;
 ૨વિષય-રસ વાહ્યા વિચક્ષણ, મ નાખો ઉવેખિરે. સૂ. ૪
 વિનય મૂળ ધર્મ-સુરતરૂ, થડ દયામય સારરે;
 આણુ શ્રી જિનરાજકેરી, પ્રબળતે વિસ્તારરે. સૂ. ૫
 દાન શીલ તપ અને ભાવન, આરે શાખા વૃદ્ધરે;
 સતરે ભેદે શુદ્ધ સંયમ, સા પ્રસાખા કીધરે. સૂ. ૬
 ભેદ શ્રાવક વિરતિકેરા, તેહ પત્ર પવિત્રરે;
 અંકુર સમકિત જ્ઞાન ચારિત્ર, તણા ભેદ વિચિત્ર રે; સૂરિ ૭
 શમ સુધારસ સીંચી સુરજન, જિમ લહેં સો વૃદ્ધિરે;
 ક્રોધ દવથી ચતન કરતાં, દિયે સકળ સમૃદ્ધિરે. સૂરિ ૮
 સુર નરાધિપ ભોગ યોગા, પુષ્પ એહના હોયરે;

અમલવંશ પદવી અચળ ફળ, સેવતાં દે સોયરે, સૂરિ૦ ૯
 એક દસ દષ્ટાંતે' દુર્લભ, તુમે લલ્લો સુરવૃક્ષરે;
 હવે' મિથ્યાતસંગજથી, ચતન કરજો દક્ષરે. સૂરિ૦ ૧૦
 ધર્મથી મત ચળો ધીરા, ધ્યાન ધરો નવકારરે;
 સતી સુરસુંદરીકેરો, સાંભળી અધિકારરે. સૂરિ૦ ૧૧
 નૃપ પુરીજન સભા સાનિધિ, સૂરિ શ્રીમુખે જોયરે;
 સુરસુંદરિયે' શીલ રાખિયું, કલ્લો વ્યતિકર સોયરે. સૂરિ૦ ૧૨
 નિજ સુતાનું ચરિત્ર નિસુણી, ભૂપતિ પૂછે મર્મરે;
 સુતા ગતભવે' કહો ભગવન, કિન્થુ' કિન્થુ' વિક રે. સૂરિ૦ ૧૩
 શૂર કહે હુએ પાછિલે' ભવે', સુદર્શનપુર સ્વામિરે;
 શૂરનૃપ વલ્લભા તેહની, દેવતી ઇતિ નામીરે. સૂરિ૦ ૧૪
 એક દિન સો પતિ પ્રિયાસ્થુ', જઈ રમે વનમાંહિ'રે;
 દેવતી સાધુ એક પ્રતિમા, ઉલ્લો પેખીઓ તરૂંછાંહિ'રે. સૂરિ૦ ૧૫
 શૂરનૃપ કહે ભલો એ મુનિ, રહ્યો એકણિ ધ્યાનિરે;
 રાણી કહે તવ તામ સાચું. વચણ એક સુમાનીરે. સૂરિ૦ ૧૬
 ધ્યાન એ ક્ષણમાંહિ' ચૂકે, પારણું જુઓ આમરે;
 હસામસિં મુહપતી ઓઘો, લિયો રાણી તામરે. સૂરિ૦ ૧૭
 ધ્યાન ચક્રવવા મુનિનું, વિગોચું ઘડી બારરે;
 રાય કહે હિવે મેહલ હાસું, એ ભલો ^૧અણુગારરે. સૂરિ૦ ૧૮
 ધ્યાન પૂરણ કરી સો મુનિ, કહે ધર્મ વિચારરે;
 સફડી સો દોષ જણ મુનિને', દિયે' શુદ્ધ આહારરે. સૂરિ૦ ૧૯
 આયુ પૂરણ કરી અન્ય દિન, ^૨ઉચિત સાધી-ધર્મરે;
 અણુ આલોચે સોઈ પાતિક, લહે સુરગતિ થર્મરે. સૂરિ૦ ૨૦
 શૂરનૃપ તે શેઠનો સુત, દેવતી તુજ બાળરે;
 સાધુ સંતાપિઓ હસામસિં, લહે દુખ વિકરાળરે. સૂરી૦ ૨૧

- સાધુમુખ ભવ પૂરવ ચરિતં, સાંભળી નરનારી;
 લહી જાતીરમરણુ ઋષિને, કહે મહા મુનિ તારીરે. સૂરી૦ ૨૨
 (ઢાળ ૨૦ મી—રાગ દેશાખ ધન્યાશ્રી.)
- સાંભળિ સહી શુરદેશના, કે જીવ ભદ્રક ચંગ;
 સમકિત શ્રાવકવ્રત ધરિ, કે કરે મહાવ્રત રંગ. ૧
- કે વિરતિ શકાત આદરે, કે આખડી લયે નીમ;
 કે ભાવના ભાવે લલી, કે ઉચ્ચરે તપ સીમ. ૨
- લેઈ યથોચિત લાભ મંદિરિ, આપણિં સહુ જાય;
 મુરસુદરી સો અમરકુવર, પ્રીછવી માયતાય. ૩
- બે વચરાગિં પૂરિયાં, સંયમ લ્યે શુરપાસ;
 દુષ્કર મહા તપ આદરિ, છેદીઓ કર્મ-કરાસ. ૪
- કેવળ લહી મુગતિં ગયાં, તિણિં લલ્યાં મુખ અનંત;
 શુણ્ણવંતના શુણ્ણ સાંભળી, મન મોહ ધરજો સંત. ૫
- શ્રી વૃદ્ધ તપગણે રાજિયા, ધનરત્નસૂરિ સુચંદ;
 તસુ પાટ દીપક ૨દિનકરૂ, શ્રી અમરરત્ન સૂરિંદ. ૬
- તસ ગણવિભૂષણુ ગણપતી, ભાનુમેરૂ પંડિત ભાણુ;
 સૂરીશ શ્રી ધનરત્નકેરા, શિષ્ય સકળ મુજાણુ. ૭
- શુર સહોદર તસુતણા શ્રી, તેજરત્ન શુણ્ણવંત;
 ગણપતિ પટોધર પ્રગટ શ્રી, દેવરત્નસૂરિ જયવંત. ૮
- તસુ શિષ્ય નયસુદર કહે, સાંભળો સાજણુ સાથ;
 અરિહંત દેવ આરાધિયે, ત્રિહું ભુવનકેરો નાથ. ૯
- શ્રી સાધુના ૩પાય વંદીય, નંદીય ન દે પ્રાણી આપ;
 પારકા દોષ મ ઉચ્ચરો, કાં કરો સહેજે પાપ. ૧૦
- પુઠંછું પણુ મત વાવરો, મન ધરો આગમ યોલ;
 દૂષણુ નિંદાતણા નાળ જમ થાઓ નિટોળ. ૧૧

સંભળી 'પ્રવચન સદ્દેહો, કાં રહેા કદાઅહ પૂર;

સં અહો દ્વશુષ્ણ પોરકા, સાર કાં નાખો દૂર. ૧૨

પરચથ હણ્ણને તેહના, દેહના હરીઆ પ્રાણ;

નહી નહું ભલાઈ એમ ખરી, મુખે કરે આપ વખાણ. ૧૩

સંસાર નિરખો સ્વપ્ન સરખો, ખરો પરખો ધર્મ;

સમકિત તત્વ આરાધને, સાધને શિવપુર-શર્મ. ૧૪

સદય કાજે હૃદય બાણી, પ્રાણી-ગણ પરિ પાળ;

સત્ય ભાષા રાખ થાપણ, ચતુર ચોરી ટાલ. ૧૫

પર રમણિ રંગે પાપ સંગે, અંગે અવશુષ્ણ માણ;

સંતોષ વૃત્તિ શુદ્ધ ચિત્તે, પૂરે પુણ્યહ ખાણ. ૧૬

આવાસ રાસ વિલાસ બસ, કનક કામિનિ કંત;

એણે ધ્યાને મન મોહિ રહ્યા, જે લહિયા વાર અનંત. ૧૭

એમ લહી સૂધુ કરી વિલૂધુ, પુણ્યપથે ચિત્ત;

સંપદા સાડ સગણ વાડ, વાવરો કર વિત્ત. ૧૮

અરિહંત પૂજા મ રહો મૂંઝી, અરથ સારો આપણા;

પ્રહસને ઉઠી ઋદે તૂઠી, પૂરી હરખ દિયાતણા. ૧૯

સોળછિઆળે વરષ વાડ જેઠ શુદ્ધ ત્રયોદશી;

તેણે દિવસે ઉત્તમ ઉડુ વિશાખા, સિદ્ધિ થોગે મન હસી. ૨૦

એ વરત કીધું સાર લીધું પુણ્યવું પણ જેહે;

સુરસુંદરી શુભ સાંભળી, અનુમોદને સહુ તેહે. ૨૧

એ સાંભળે મુખ ભપજે સાર જાય પાતક પૂર;

કર ભેડી કવિ નયસુંદરો, એમ ભણે આનંદ પૂર. ૨૨

ધૃતિ શ્રી સુરસુંદરી સતી રાસ સમાપ્ત.

શ્રીમાન્ વાચક મેધરાજી વિરચિત.

નળદમયંતિ-રાસ.

વસ્તુાનર્દેશાત્મક-મંગલાચરણ.

(રાગ ગોડી-સિદ્ધારથ નૃપતિકુળે—એ દેશી.)

નગર નિરૂપમ ગજપુરે, શ્રી વિશ્વસેન નરિંદ;
અચિરા રાણી ઉરવરે, આબ્યા શ્રી શાંતિ-જિણુંદ.

(ત્રૂટક-હરીગીત જેવી ચાલ.)

જિણુંદ ^૧સંવત્સ વિમાણ હુંતી ભાદ્રવા વહિ સાતમે,
^૨ચવી જેઠ વહિ તેરસે જન્મ્યા ઉચ્છવ હુઓ અનુક્રમે;
દિક્ષા જેઠ વહિ ચઉદશે પોષિ નૌમી શુદ્ધિ થયા કેવળી,
મૌક્ષ જેઠ વહિ તેરસ દિવસે પુહતી સવિ મનની ^૩ફળી. ૧

(ઢાળ પ્રથમની પેઠે.)

જીવહયા પાળી ખરી, ^૪પુનવસવંતર જેણે;
ચક્રવર્તિ જિનવર રાજિયા, પહવી લીધી તેણે.

(ત્રૂટક પૂર્વની પેઠે ચાલ.)

તેણે પહવી દોચ લાધી શાંતિનાથ જિણેસરૂ,
શાંતિ કીધી ગર્ભહુંતે ^૫અસિનવો જગ સુરતરૂ;
સેવ કરંતાં જેહનીરે સંપદા પરગટ હુંધ,
^૬દેવી દવદંતીતણીરે આપદા દૂરે ગઇ.

---

૧ સર્વાર્થ સિદ્ધ નામના પાંચમા અનુત્તર વિમાનમાંથી. ૨ ચવન કલ્યાણક મનાવી. ૩ આશા. ૪ પૂર્વભવના અંતરે એટલે કે ત્રીજા ભવમાં મેધરય રાજના સમય પારેવાને પ્રાણ સાટે અભયદાન આપીને. ૫ મનોહર કલ્પવૃક્ષ જેવા જગની અંદર છે. ૬ દમયંતી રાણી.

(કવિકથન-ઢાળ વૈની પેઠે.)

દવદંતી કહો કુણ હુધ, રથે કરમે હુળ પામી;
શીળરત્ન કેમ પાળિયો, પ્રસન્ન હુઓ કિમ સ્વામી.

(ત્રટક-પૂર્વની પેઠે ચાલ.)

કેમ ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિ પામી રાય નળ શું બહુપરે,
શીળ પવિત્ર વિચિત્ર પાળ્યો જાસ કીરતિ વિસ્તરે;
એ ચરિત અતિહિ સુભાણુ શુભિચલ સાંભળો આદર કરી.
વિવન વારો વરો વાંછિત ઉઘ આળસ પરિહરી.

અન્થારમ્ભ.

(ઢાળ બીજી-શ્રી જિનવદન નિવાસિની—એ દેશી.)

જંબૂ દ્વીપ દક્ષિણ દિશે, ભરતક્ષેત્ર સુપ્રસિદ્ધોરે;
નગર નામ સંગરવસે, બહુ ધને કરી સમૃદ્ધોરે. ૧
ચતુર સુભાણુ સાંભળો, સુપુરુષકેરાં ચરિત્રોરે;
૧શિયળ ધરો તુમે ૨રૂઝડું, જિમ હુઓ અંગ પવિત્રોરે. ૨
ગઠ મઠ મંદિર વાડિ બહુ, ઉંચા ૩જિનપ્રાસાદોરે;
લોક તિહાં સુખિયા વસે, ઘર ઘર ઉચ્છવ નાદોરે. ચતુર. ૩
રાજ્ય કરે ત્યાં રૂઝડો, મરમણુ નામ ૪નરેશોરે;
૫હુય ૬ગય રથ લિખમી ઘણી, બહુ નૃપ માને ૭આદેશોરે. ૪
વીરમતિ ૮ધરણી વડી, પટરાણી શુભાણુરે;
શીળ શોભાગિણિ સુંદરી, અમૃત મધુરી વાણિરે. ચતુર. ૫

(દોહરા.)

સુશુર સમીપે જીવડા, જો નવિ સુણે વખાણુ;
પુષ્પહુ પાપ ૯પટંતરો, કિમ લાલે ૧૦નિરવાણુ ! ૧

૧ પ્રહાર્યમૃત. ૨ સાઈ. ૩ જિનમંદિર. ૪ રાજ. ૫ ધોડા.
૬ હાથી. ૭ આજ્ઞા. ૮ સ્ત્રી-વહુ. ૯ અંતરો-મુકાબલો-ભિન્નતા.
૧૦ મોક્ષ.

- મુણ્ણતાં ^૧સંવર આદરે, ^૨પ્રથમે ચળ ^૩કષાય;
 મૂરખ તે પડિત હુવે, ણીએ નથી ઉપાય. ૨
- જનમ ^૪નિક્કળ સહી તેહનો, ^૫વિક્કળ હુઆ તસ કાન;
 શ્રીજિન-ભાષિત વચણકાં, ન મુણ્ણયાં ^૬અભિય સમાણુ. ૩
- તિણે રાયે નહું સાંભળ્યો, કહિયેં સૂત્ર-વિચાર;
 તિણુ કારણુ ^૭પારધિ ગયો, ^૮એળિ બહુ પરિવાર. ૪
- વીરમતિશું પરિવર્યો, રામતિ રમે અનેક;
 મારગ દહામો આવતો, દીઠો મુનિવર એક. ૫
- મારગે મુનિવર એ મિલે, વાંદી જે કરબેડિ;
 ધર્મલાલ વળતો દિયે, ^{૧૦}સીએ કારજ ફેડિ. ૬
- તિણુ રાયે મૂરખપણે, ^{૧૧}અશુકન ચિત્ત-વિચાર;
^{૧૨}સાથ વિછોહી સંતાપિયો, મુનિવર ^{૧૩}ઘટિકા ખાર. ૭
- (ઠાળ ૩ છ-હલહો નરભવ પામિયે-એ દેશી.)
- ^૧ સૌમ્યવદન ઋષિ નિરખિયો, હિયડે નરવર હરખિયો,
 પરખિયો સાચો મુનિવર એ સહી એ;
 પૂછે નૃપ ઋષિ ભાખોને, આઠ્યા કિહાંથી ઢાખોને,
 આખોને ભસો ઇહાંથી કિહાં વહી એ ? ૧
- અનિયત વાસિ ઋષિ વઢે, ભલે યાત્રા અષ્ટાપદે,
^{૧૫}ઉનમઢે સાથ વિછોહો તેં કયોં એ;
 ધર્મ કાજે બહુ, ^{૧૬}અંતરાય, સાંભળ હો મોટા રથ
 ઉપાય ધર્મતણો મેં અણુસર્યો એ. ૨

૧ આવતાં પાપોને રોકનાર તત્ત્વ. ૨ શ્રમાવી દે. ૩ ક્રોધ-માન-
 માયા-લોભ આદિ ૨૫ કષાય. ૪ નિક્કળ. ૫ અણ. ૬ અમૃત જેવાં
 મીઠાં. ૭ ક્રોધ વખતે પણ ૪૫ આગમનો વિચાર સાંભળ્યો નહતો.
 ૮ શિકારે. ૯ એકઠો કરી. ૧૦ અપશુકન. ૧૧ સંગાય છોડીને.
 ૧૨ ધડી. ૧૩ શાંત-મુખ. ૧૪ અહંકારવડે કરીને. ૧૫ અડચણ-વિધન.

રાયરાણી એ પ્રતિજીવ, પાચ લાગે થાઈ 'શુદ્ધ,
 વિશુદ્ધ મનશું ઘેર તેડી ગયાં એ;
 'અશનાદિક મુનિને દિયે, 'ધર્મવચન મુનિથી લિયે,
 શુદ્ધ હીએ શ્રાવકે શુદ્ધ બિહું થયાં એ. ૩
 ઋષિ પશુ અષ્ટાપદે વહિયો, વીરમતિ ભાવ ઉમહિયો,
 સહી થયો સાનિધિ 'શાસનદેવને એ;
 ભત્રા કરી જિનને શીશે', તિલક ચઢાવ્યાં ચઉવીશે,
 જગીશે' પુહતી ઘર હર્ષિત મને એ. ૪

(કાહરા)

રાયરાણી મન ભાવશું, પાળે શુદ્ધાચાર;
 સમક્રિતરત્ન વિશેષશું, ટાળે તસુ અતિચાર. ૧
 જિનશાસનિ' 'વચ્છલ કરે, પૂળે જિન ગુરૂદેવ;
 દેશે 'અમાર વરતાવિયે, કીએ 'સ્વામીસેવ. ૨
 જ્ઞાનપુણ્ય ધણાં કર્યાં, અંત સમય શુભ ધ્યાન;
 'અણસણુ નિર્મલ પાળતે, પુહતા 'અમર-વિમાન. ૩
 જિન ગુરૂ 'પ્રવચન 'હિલણા, જિનમત ભિપર ખાર;
 કરતાં પામે પ્રાણિયો, 'અધમ કુળે અવતાર. ૪

(લાળ ૪ થી—સૂતો સિંહ જગાડીએ—એ દેશી.)

જંબૂ ભરત પોતનપુરે, આહિરની ભતરે;
 મમ્મણસુર આવી અવતર્યો, ધન નામ વિખ્યાતરે. ૧

- ૧ પવિત્ર. ૨ આહાર પાણી વગેરે. ૩ અધર્મને સાફ બતાવી આપનારાં અને નહારી ગતિને રોકી ઉત્તમ ગતિ આપનારાં વચનો. ૪ જૈનધર્મના અધિષ્ઠાયક. ૫ પ્રેમભાવ. ૬ કોઈ જીવને ન મારે એવો ઢંઢેરો ફેરવ્યો. ૭ સ્વધર્મની સેવા. ૮ ચારે આહારનો ત્યાગ કરી અંત સમય સુધારવાની ક્રિયા. ૯ દેવવિમાન. ૧૦ જિનવચનાગમ. ૧૧ નિંદા-મરકરી. ૧૨ નીચ.

સાંભળો વયણુ સાચું, સુખ સંપતિ સારરે;
 જેહવું પુણ્ય પોતે હુવે, તેહવો પરિવારોરે. સાંભળો. ૨
 વીરમતિ જીવ તસુ ઘરે, ધુંસરી અછે નારરે;
 પંચ ઇંદ્રી સુખ ભોગવે, ખિહું પ્રીતિ અપારરે. સાંભળો. ૩
 ધન ચારે મહીષી ઘણી, વન ગહન અગાઠોરે;
 મેઘઘટા ઉમહી તિહાં, આવિયો માસ આષાઠોરે. સાંભળો. ૪
 ગાજે 'અંબર હડહડે, વીજળીના ચમકારારે;
 રચાતક પિઉ પિઉ 'ભિચરે, મોર કરે કેંકારારે. સાંભળો. ૫
 વેલડી ઉપવન છાહીઓ, નદી વહે 'અસરાલરે;
 પંથી સંભારે સ્વદેશને, વરસે વરસાલરે. સાંભળો. ૬
 પંટોપ પદાસ પત્રે કર્યો, શિર ધરિયો છત્રરે;
 ધન ચારે મહીષી જિહાં, દીઠો સાધુ પવિત્રરે. સાંભળો. ૭
 મુનિવર કાઉસસગ પારિયો, ધન લાગે છે પાચરે;
 સાથે કરી ઘેર લેઈ ગયો, હિયે હરખ ન માયરે. સાંભળો. ૮
 ચોમાસું ઋષિ રાખિયો, પ્રિયાશુ ધન રંગરે;
 ભગતિ જુગતિ સવિ સાચવે, સુણે ધર્મ સુચંગરે. સાંભળો. ૯

(દોહરા.)

સાંભળિ સહશુરૂ વયણુડાં, સફળ કરે 'નિય જન્મ;
 સમકિતશુ મન નિર્મળાં, પાળે શ્રાવક ધર્મ. ૧
 શાસ્ત્ર સવે બુદ્ધિવંતને, હિયડે ધરે ઉલ્લાસ;
 જો હુવે લોચન નિર્મળાં, (તો) સૂરજ કરે પ્રકાશ. ૨
 પંડિત તેહને શુ કરે, ભાસ ન હીઅડે ખંધ;
 મલયાચળની સંગતે, વંશ ન હોય સુગંધ. ૩
 તિણે ધને નિય નારીશુ, પામે નિય ગુરૂ શીખ;

૧ આકાશ. ૨ ખપેયો. ૩ બોલે. ૪ બહુ ભરપૂર. ૫ ખાખ-
 રાના પાંદડાંનો ટોપ-છત્રી. ૬ પોતાનો જન્મ.

વર્ષ સાત લગે છેહડે, પાળે નિર્મળ ^૧દીખ. ૪
અંત સમય સંલેખણા, નિજ પરિણામ વિશેષ;
હેમવંત બે યુગલિયાં, વિલસે મુખ ^૨અશેષ. ૫
પંચમ ભવ સુરવર થયાં, ખીર ડંડીર વિખ્યાત;
છઠ્ઠે ભવ સવિશેષશું, મુણ્ણે ગુણિયણ વાત. ૬

(ઢાળ ૫ મી-દેશી ઋષિદત્તાના રાસની.)

કેશળદેશ સુદેશ ઉદારા, નયરી અયોધ્યા જગમે સારા.
ચિંહુ દિશિ ફિરતા ઉંચ ^૩પ્રકારા, વાસ વસે નવ જોયણ ખારા. ૧
વાડી વ ૧ સરોવર સારા, સોવન કળશે ^૪જૈન-વિહારા;
નગર ^૫પોતસવ જ્યજ્યકારા, બાણે ઇંદ્રપુરી અવતારા. ૨
તિહાં શ્રી. રસહ જિલેસર વંશ, ઉત્તમ માનસ સરવર હંસ;
સકળ નરેશર શિર ^૬અવતંસ, નિષધ ^૭નરાધિપ રાજે સુવંશ. ૩
અતુરંગ સેના ધરે સુવિશાળ, ન્યાય નિપુણ ને અતિ પ્રભાવાળ;
વૈરી વર્ગ વધય જે કાળ, ^૮વર્ણાશ્રમતણા રખવાળ. ૪
પટરાણી સુંદરી ગુણખાણી, રૂપે હરાવી જિલે ઇંદ્રાણી;
તસ ઉંચરે અવતરે ધન પ્રાણી, ઉત્તમ સુપન લહે તિહાં રાણી. ૫
જિન ગુરૂ પૂણું દેઉં બહુ દાન, જિનવર સુનિવરના ગુણ ગાન;
નગરે વર્તાવું હું અભયદાન, ડોહળા રાય કરે પરમાણ. ૬

(કોહરા.)

પૂરવભવ શુદ્ધ પાળિયો, શ્રી જિનવરનો ^૯ધમ્મ;
તેણે નિષધ-નરેશ ધર, ધન સુર લિયે વર ^{૧૦}જમ્મ. ૧
(ઢાળ ૬ ઠી-રાગ ટોડી-મુણ મુણ પિઉ મુજ વિનતી-એ દેશી.)
શુભ મહુરતે સુત જનમિયો, વાગ્યાં ઢોલ નિસાણ;
ધર ધર ઉચ્છવ હુએ ઘણા, દિયે યાચક ^{૧૧}દાણ.

૧ દિક્ષા. ૨ પાર વગરનાં. ૩ શહેર પાછળનો કોટ. ૪ જિન મંદિરો. ૫ મુકુટ સમાન. ૬ રાજ. ૭ પોતપોતાના વર્ણનાં આરે આશ્રમો. ૮ કુળે. ૯ ધર્મ. ૧૦ જન્મ. ૧૧ દાન.

- અનોપમ ^૧નંદન અવતર્યોએ, કીજે રંગ રસાલ. ૧
- દેશ અમાર વરતાવિયો, છૂટે ^૨અંધિ અનેક;
- ^૩મહોત વધારે રાજિયો, ખરચે દ્રવ્ય અનેક. અનો. ૨
- ખારસમે દિને આવિઓ, મિળી સ્વાવ પરિવાર;
- સાર શૃંગાર પહિરાવિયા, લોજન વિવિધ પ્રકાર. અનો. ૩
- જ્ઞાતિ સમક્ષે સ્થાપિયો, ^૪લાલ મુહૂરતે નળ નામ;
- રૂપે દેવ હરાવિયા, અભિનવ જાણે ^૫કામ. અનો. ૪
- શુકલ પખે જિમ અંદલો, વાધે તેમ કુમાર;
- કળા બહુત્તર શીખિયો, જાણે અંથ-વિચાર. અનો. ૫
- લક્ષણ સકળ અલંકર્યો, જાણે જિનમત લેક;
- જિન શુરનો બહુ રાગિયો, ^૬નવતત્ત્વ જાણે સલેક. અનો. ૬
- વ્યસન સહુ વેગળાં ફિરે, કુસંગતિ નહી લગાર;
- કામ કષાય ન પીડિયો, શૂરો સુશુણ ઉદાર. અનો. ૭
- ભાત પિતાયે લજ્જાવિયાં, પૂરાં શાસ્ત્ર અનેક;
- શીળ સુભાગે આગળો, સાચવે ધર્મવિવેક. અનો. ૮

(દોહરા.)

- ખાળપણથી ^૭લાલિયો, શીખવિયો નહું ^૮જાત;
- ^૯રાગી તે ^{૧૦}મત જાણજે, વૈરી ગણજે તાત. ૧
- હંસમાંહિં જિમ બાપડું, બગ પામે અપમાન;
- તિમ પંડિતમાંહિં મિત્ર્યાં, મૂરખ ન લહે ^{૧૧}માન. ૨
- ^{૧૨}સેં દેશે બહુ માનિયે, પરદેશે પૂજાય;

---

૧ પુત્ર. ૨ કેદીઓનાં બંધન છોડ્યાં. ૩ માન અકરામ ભયાં ખેતાળો બહેચી વડાધ વધારી. ૪ સારા. ૫ કામદેવ સમાન. ૬ જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, અંધ અને મોક્ષ એ નવતત્ત્વ. ૭ લાડ લડાવે. ૮ પુત્ર. ૯ પ્રેમી. ૧૦ નહીં. ૧૧ સન્માન. ૧૨ પોતાના દેશમાં.

ખંડિત જિહ્વાં જિહ્વાં સંચરે, તિહાં રાને^૧ વેલાઉલ થાય. ૩
 લાલે પાંચ વરષ લગે, તાડે જાં દશ માન;
 સોળ વર્ષનો સુત થયો, તવ તે મિત્ર સમાન. ૪
 બાળપણે ન કળા ભણી, ન કર્યો ધન ઉપાય;
 પાછે આરે ફેરડાં, કેઇપરે ધોવે પાય. ૫
 તેણે કારણે નલ કુંઝડ, શીખ્યો કળા વિચાર;
 શૂરોપૂરો ગુણે કરી, ઉપગારી હાતાર. ૬
 દાન દયા પરમદ રહિત, યૌવને રહે સાવધાન;
 વિષય કષાય ન ગંજિયો, તે જળ તિલક સમાન. ૭
 લઘુભાઇ ઘરે લાડકો, કૂબર કૂડનિહાણ;
 બે બંધવ યૌવને ચડયા, સુણબે હવે સુભણ. ૮
 (હાળ ૭ મી-બ્રહ્મદત્ત કંપિલપુર રાજાઓરે—એ દેશી.)
 વિહર્ભ દેશે ધણ કણ પૂરી પુ'લ, નયર કુંડિનપુર નામ;
 રાજ કરે તિહાં ભીમરથ રાજાઓલ, સારે વંછિત કામ. ૧
 પુણ્ય કરેભે ભવિયણ ભાવશુ'લ, જેહથી સીએ કાજ;
 સુત સુખ કીરતિ બહુ વધેલ, લલિયે ઉત્તમ રાજ. પુણ્ય. ૨
 રાણી તમુ ધર પુષ્પવંતી વડીલ, પૂરવ પુણ્યે તાસ;
 કુંઝરી ધૂયસિરી સુરલોકથીલ, આવી કરે નિવાસ. પુણ્ય. ૩
 તે રાણીયે સુહણે પેખીઓલ, 'દંતી એક ઉદાર;
 'દવથી ત્રાકો અતિસુખ પામવાલ, આવીઓ નૃપ ધરભાર. પુણ્ય. ૪
 જગી રાણી ભૂપતિ પૂછીયુ'લ, 'સુહણાતણે વિચાર;
 'ગજ પરમાણે છીડ થાયસેલ, રાય કહે સુખકાર. પુણ્ય. ૫
 પુત્રી પ્રસવી રાણી રાયનેલ, ક્રીધાં ઉચ્છવ કામ;

૧ વગડામાં પણ આનંદમંગળ. ૨ વિદ્યા-કુલર. ૩ કૂડ-જૂઠનોજ
 મંડાર-ખજનો. ૪ મોટી. ૫ હાથી. ૬ લાલ લાગવાથી. ૭ સ્વપ્ન.
 ૮ હાથી.

સુપન વિચારી રાજા તવ ^૧ઠવેલ, હવહંતી ઝો નામ. પુણ્ય. ૬
દિન દિન વાધે તે નૃપ કુંઝરીલ, શીખી કળા અનેક;

રૂપે^૨ હરાવી ^૩અમરી કિન્નરીલ, બહુલો વિનય વિવેક. પુણ્ય. ૭
બાળપણથી જિનધર્મ રાગિણીલ, બાણે નવ તત્વ લેક;

જિનવર પૂજે સૂત્ર લલાં સુણેલ, કેહને ન કરે ખેલ. પુણ્ય. ૮

(દહા.)

સકળકળા ગુણ-મણિ ભરી, વિદ્યા વિનય વિચાર;

અનુક્રમે વર્ષ દશની થઇ, ^૧લાછિતણા અવતાર. ૧

તવ રાજા મન ચિંતવે, ઝો પુત્રી મુજ સાર;

રૂપ અનોપમ વય ઝડી, કુણ કીજે ભરતાર. ? ૨

જો પુણ મનમાં ઉપજે, લલી લલેરી બુદ્ધિ;

તો પણ ડાહ્યા પૂછિયે, જિમ હોય કારજ સિદ્ધિ. ૩

^૪લહુડ વડાં પૂછે નહીં, ન ગણે સયણ સનેહ;

^૫આપણ છંદે આલતાં, ખરો ^૬વિગૂચે તેહ. ૪

ઝોમ વિમાસી પૂછિયા, ઘર જે વડા પ્રધાન;

વળતા તે ઇમ બોલિયા, સાંભળ રાય સુભણ. ૫

મૂરખ નિરધન ^૭વેગળો, શૂરો અતિહિ ^૮સરોસ;

કન્યા વરખ ત્રિગુણાં હોવે, તે વર ગણે ^૯સદોષ. ૬

ધણી અનુકૂળ શીલસ્યું, વિદ્યા વય ધન દેહ;

ગુણ સાતે જોઇ કરી, વર લીજે નિસંદેહ. ૭

ઝોહવો વર જોઇ કરી, માત પિતા દિયે ધૂય;

પાછે કારણ કર્મનું, ઇમ ^{૧૦}જાંપે જગ સહુય. ૮

૧ રાખ્યું. ૨ દેવાંગનાથી વિશેષ રૂપાળી. ૩ લક્ષ્મી દેવી જેવી
લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરનારી. ૪ ન્હાનાં મોટાંને. ૫ પોતાની મરણ મુજબ.
૬ ક્રોધેત થાય-વગેવાય. ૭ દૂર પથે રહેનારો. ૮ બહુજ રીસાળ.
૯ દોષવાળો. ૧૦ પુત્રી. ૧૧ બોલે.

જે સુખણી થઇ બેટી, તો કહે કર્મ પ્રમાણ;
 જણી તો માવિત્રને, ગાળ કિયે ^૧નિર્વાણ. ૯
 જીવે તાં માવિત્રને, દોહિલમ દેખી ઠાઝ;
 ઘર ત્રોડાવે વૈરણી, કાં ^૨સરજી મહારાજ. ૧૦
 તિજી કારણ બૂપે^૩ બલો, માંડયો સ્વયંવર જંગ;
 જો બેટી વર જોઇને, વરજો વર મન રંગ. ૧૧

(ઢાળ ૧૨ મી-લોકિક પવાહાની.)

સ્વયંવર મંડપ ^૪શકસલા સમ, વિરયે લીમ નરિંદ;
 કનકમણિ રૂપ મંડપ, દેખી મોહિ સુર નર વૃંદ. ૧
 ઠામોઠામ ^૫દ્વત પઠાવ્યા, નુહતરિયા નરવર વૃંદ;
 દેશદેશના ^૬નરવર આવે, મનમાંહિં ધરી આણુંદ. ૨
 હથ ગય રથ ^૭પાયક પરવરિયા, છાકર છયલ છાગાળા;
 તેજે ^૮તાપન રૂપે રતિપતિ, મોંઢે મુંછ મુંછાળા. ૩
 નિષધ નરેસર નળ કૂંબરચુ, સાર સિંગારે સોહિ;
 મેઘાડંબર છત્ર ધરાવે, રૂપે સહુયે મોહિ. ૪
 લીમ બલી પરિ ભૂપ સહુને, આગત સ્વાગત દાખે;
 બિતારે ઉંચે બિતારે, મુખથી મીઠું લાખે. ૫
 સાર સિંગાર કરી તે ભાંતે, પરવરીઆ પરવારે.
 સ્વયંવરે નરવર આવ્યા બેસે, ઇંદ્રતણે અવતારે. ૬
 કવદંતી પણુ સ્નાન કરીને, પૂજ્યા જિનવર શાંતિ;
 સકળ સિંગાર કરીને સ્વયંવરે, આવે મુખ વિહસંતિ. ૭
 માનવ માન ધરે જે મનરચુ, રણે જે શસ્ત્ર ન ચૂકે;
 દેખી કવદંતી નિજ દિલશું, ધીરપણું તે મૂકે. ૮

૧ અવસ્થ. ૨ પેદા કરી. ૩ ઇંદ્રસમાના જેવો મંડપ ગોઠવ્યો.
 ૪ જમસૂસો. ૫ રાજ. ૬ પગપાળા નોકર. ૭ સૂર્ય. ૮ કામદેવ જેવા.
 ૯ સુદર-ઉમદા.

- પુરુષતણી પરિ પરગટ યોલે, ચિત્રલેખા પ્રતિહારી;
નામ કામ કુળ નર વર-કેરા, જાણે અતિ સુવિચારી. ૬
- સોમ અને સૂર્યવંશ વિભૂષણ, યેઠા જિહ્વાં નરનાહ;
હવહંતીને કહે પ્રતિહારી, સામિનિ સુણે ઉછાહી. ૧૦
- આ સવિ આન્યા છે પુહવીપતિ, તુક વિન્હા નિમિત્તે;
સ્વયંવરમાં વરજે હે ભદ્રે, જે તુજ આવે ચિત્તે. ૧૧
- સુસમારપુર પ્રગટ પ્રતાપી, આ હધિપર્ણ નરિંદ;
સકળ નરેસર માંહે દીપે, તારા-ગણ જિમ અંદ. ૧૨
- હાછિ અને એહને ઘર સરસતિ, એ બેહુ છે નારી;
તું પણ ત્રીજી થા પટરાણી, હિયડે વાત વિચારી. ૧૩
- હવહંતીને કાંઈ ન ભાવે, તેણે દીઠે નવિ માથે;
માન સરોવરે નિવસે હંસી, તે ક્રમ ખાળે રાથે ! ૧૪
- પ્રતિહારી વળી જાયે આવેરી, યોલે વાત વિચારી;
આ અંપાવતિ નામ સુખાહુ, પરણે રાજકુમારી. ૧૫
- લોગ કુળે શોભાકર જેહને, બાંહળળી રાય નાસી;
વધરી વન પરવતમાં પેસી, મૃગ સાથે તૃણ આસી. ૧૬
- એ પણ મોરે ચિત્ત ન ભાળ્યો, ચિત્રલેખા શું લખિયે;
વાઘ સિંઘ ચિત્રાદિક પાસે, શૂરપર્ણ બહુ સુણિયે. ૧૭
- તવ બીજા આગળ લેઈ યોલે, ચિત્રલેખા સુવિચાર;
અંદ્રરાજ નામે એ રાજા, કુળે ખાગ શૃંગાર. ૧૮
- બીજા ભૂપ ભક્ષા છે તો પણ, ઇણ કરે પુહવી પાળી;
તારાગણ હુંતે નિશિ કહિયે, અંદ્ર કરે અભૂઆળી. ૧૯

૧-૨ અંદ્રવંશી અને સૂર્યવંશી રાજા કે જે કુળના ભૂષણ-ધરેણું-અલંકાર સમાન છે. ૩ રામ. ૪ હે કલ્યાણિ. ૫ ધાસ ખાવાની ઇચ્છાવાળા જણાયા, મતલબ એ કે તેને જોઈ શત્રુઓ પર્વતની કંદોઓમાં કુપાતા હતા.

- દવદંતી મન એ ન ^૧સુહાણું, સૂરજ દેખી વિહસે;
તે કમલિણી શશિહર દેખી, કહો કેમ હીઅડે હીસે ? ૨૦
- તવ પ્રતિહારી વળી આવેરી, જઈને વળતું બોલે;
સૂરજવંસી સોમદેવ, આપ સમવડે કુણુ તોલે. ૨૧
- કટકે સજાઈ સઘળી લેઈ, જવ એ કટકે જાય;
શેષનાગ પણુ ભાર ન ખાંચે, ^૨રવિકર તેજ ઠંકાય. ૨૨
- જો પણુ રાજા ઘણો મનોહર, દવદંતી સુવિચારી;
તોપણુ એહને મને ન માન્યું, ^૩રૂચિ જુજુઈ સંસારી. ૨૩
- નિષધ-નરેસર પાસે જઈને, બોલે સા પ્રતિહારી;
નિષધ-નરેસર મોટો રાજા, ઋષભકુળે અવતારી. ૨૪
- દેવમાંહે જિમ ઇંદ્ર કહીજે, તારાગણે જિમ ચંદ્ર;
તેજે રવિ તિમ બીજા નરવર, માંહે નિષધનરિંદ. ૨૫
- કોશલ-દેશ અયોધ્યાવાસી, ચતુરંગ સેને પૂરો;
શાસ્ત્ર સુવેધ પ્રગટ પરતાપી, જિનવર ધર્મે શૂરો. ૨૬
- નળ નામે એહવો આ નંદન, ^૪રૂપે દેવકુમાર;
સકળ કળા ગુણવંત મનોહર, ^૫મયણુતણો અવતાર. ૨૭
- ^૬વન કુસમાકુલ મૂકી ભમરી, જિમ આંખે મન આંધે,
તિમ નળ દેખી બીજે ઠામે, ^૭ભીમી ચિત્ત ન સાંધે. ૨૮

(દોહા.)

- પૂરવ ભવ પ્રેમે કરી, દવદંતી ગુણુ જાણુ;
વરમાળા કંઠે ઠવે, વાગાં ઢાલ નિસાણુ. ૧

૧ ગમ્યું નહીં. ૨ સૂર્યનાં કિરણો. ૩ કામદેવ. ૪ વનમાં ફૂલોનો જાણી મૂકીને જેમ રસસંગ્રહ કરનારી મધની ભમરી આંખાના મોર તરફ મનને કાંચક કરે. એટલે કે બીજા પુષ્પ-રસો કરતાં આંખાના મોરતું મધ શુંદર સ્વાદવંત સુગંધદાર બને છે માટે. ૫ ભીમ રાજાના કુંવરી દવદંતી.

(ચોપાઈ.)

પૂરવ પાંચ લવાંતર ચરી, નળરાજે દવદંતી વરી;

મુની મેઘરાજતણી એ વાણી, એટલે પહેલો ખંડ વખાણી. ૧

ઘતિ શ્રી નળ દસ્યંતી ચરિત્ર-રાસનો

પહેલો ખંડ સંપૂર્ણ.

ખંડ ખીજો.

(કોહા.)

કૃષ્ણરાજ નામે કુંવર, દેખી નળ વિહવાહ;

મન વિલખાણો અતિ ઘણો, હીઅડે ઉપનો ^૧કાહ. ૧^૨પર સંપત્તિ જિકો સહે, ^૩પરગુણ બોલે મીઠ;^૪વિણ સ્વારથે ઉપગારીઆ, તે મેં ^૫વિરલા દીઠ ! ૨ચોડે પણ નિજ મહાજને, મનમાં વહે ^૬ગુમાન;^૭ટીટોડીના પાઉ જિમ, ફેકટિયું અભિમાન. ૩

બળ અવિચારી આપણું, માંડે અધિક પરાણ;

મોટા સાથે માંડતાં, નિશ્ચે મૂકે પ્રાણ. ૪

રાજા દુર્જન દરસણી, ધારાણુ મર્મનાણ;

વૈધ ધની અહિ ચાચકો, મત કોપવસ્યો બાણ. ૫

નિબળથિકું મંડે જિકે, અતિ મોટાશું ^૬આણ;^૭ગર્હણ સિંહ શિયાળ જિમ, પામે મરણ અઘાળ. ૬

૧. બળતરા. ૨ ખીજનો વૈભવ બેઠા ધણી ન કરે. ૩ ખીજના ગુણજ બોલે. ૪ વગર સ્વાર્થે ઉપકાર કરે. ૫ કોકળ. ૬ અભિમાન. ૭ ટીટોડી આકાશને પડતું ઝીલવાના અભિમાન વડે ઉચા પગ રાખે છે તે નકામો મિલજ છે. ૮ છેડખાની-અડપલાં. ૯ એ દર્ષાત પંચોપાખ્યાનમાં જીવે.

કૃષ્ણરાજ હિવ યોલિયો, સાંભળ તું નળરાય;	
અમ બેઠાં નો તું વરે, એહવાત ન સુહાય.	૭
વળતો નળ એમ યોલિયો, એ ફેકટીઓ 'ખાર;	
પુણ્ય સાથે 'માંટીપણું, માંડે કોણ ગમાર.	૮
એકજ ગામ ગામ'તડું, એકજ બિહું બ્યાપાર;	
એક ગમાડે મૂળશું, બીજો દ્રવ્ય અપાર.	૯
ફાટે હીહું સાંપડે, મનનું માન્યું હોય;	
પાણીથી ઘી બિતરે, (તો) લૂણું જમે ન કોય.	૧૦
વળતું કૃષ્ણ નરેસરે, નળ સાથે બહુ' માન;	
કટક સભઈ લેઈને, માંડયું 'જૂઝ નિહાણ.	૧૧
નળ પણ બિઠ્યો ઉદસી, હાથ લેઈ હથિઆર;	
આપણું' દેખાડતા, બે જૂઝે 'જૂઝાર.	૧૨
રંગ બંગ દેખી તિહાં, તે દવદંતી નારી;	
જિનવર નામ જપીકરી, 'છાંટો નાખ્યો વારિ.	૧૩
ભાગો કૃષ્ણકુમાર તે, શ્રી જિનતણે પસાય;	
નળકું'અરના 'વેગસ્યું, આવી પ્રણમ્યા પાય.	૧૪
નળ દવદંતી પરણિયાં, મંગળ ધવળ સુગાન;	
સાજન સવિ સંતોષિયાં, હીધાં બહુલાં દાન.	૧૫
શયશિરોમણિ નિષધનૃપ, મોટો ભીમનરેશ;	
સંપત્તિ સાડૂ બિહું જણે, ખરચી 'લાછ વિશેષ.	૧૬

(હાળ ૧લી-માઈ અમે લેશું સંજમભાર.)

કે દિન ભીમના આગ્રહ માટે, નિષધ રહે તિણે ઠાય;
પછે ભીમ ભણી જણ પ્રેખીઓ, તેહ કહે તિહાં જાય. ૧

૧ મખ્યાં. ૨ મદામી-લકાષ. ૩ પ્રાપ્ત યાય. ૪ અહંકાર. ૫
યુદ્ધ. ૬ લડવૈયા. ૭ પાણી મંત્રાને છાંટયું. ૮ તાકીદો. ૯ લક્ષ્મી.

રાજનજી આલે નિષધનરેશ, અમે જાઉં અમારે દેશ;

તુમે ધરજો પ્રીતિ વિશેષ.

રાજન. ૨

નિષધ પઠાવ્યો ઘણે આડંબરે, પહેરાવ્યું સવિસેન;

રાત્રિ ત્રણિ લગે સાથે, વેળાવા જાય ભીમશાસેન. રાજન. ૩

વળતી શીખ દિયે તે માતા, સાંભળ હે વર પુત્રિ !

સાસુ સસરા વિનય મમૂકો, રખે ચૂકે પ્રિયુ ભત્તિ. રાજન. ૪

હવદંતી માય આપ નમીને, બેઠી નળ-રથ જાય;

૨ ઉચ્છ્રક આલે નિષધ-નરેસર, ૩ દીહ રાત ન ગણાય. રાજન. ૫

રાત અંધારી વાટ ન દીસે, પ્રગટ કરે હવદંતી;

૪ તિલક અનોપમ સૂરીજ સરખું, તેણે વાટ દીસંતી. રાજન. ૬

ગજમહગંધે ભમરે વીંટયો, કાઉસગિં છે સુનિ એક;

નિષધ-નરેસર સવિ પરિવારે, વાંદે ધરી વિવેક. રાજન. ૭

કોશલ-નગરે આવ્યા નરવર, વર્તે ધર્મ અપાર;

તરિઆ તોરણુ ઘર ઘર મંગળ, ઉચ્છવ વિવિધ પ્રકાર. રાજન. ૮

વિનય વિચક્ષણુ વહુ વર દેખી, રંજે સવિ પરિવાર;

નળ સાથે સુખ સંપત વિલસે, બેહુ જણુ પ્રીતિ અપાર. રાજન. ૯

(દોહા.)

રાજ કરંતા નિષધને, દેશે ન ધંતિ લગાર;

દેવ ગુરૂ ધર્મ સાચવે, સુખીઆં વરણુ અઢાર.

૧

એક દિન નરપતિ ચિંતવે, એ સવિ પુણ્યપ્રમાણુ;

રાજ અનોપમ ભોગવું, સવિ માને સુખ આણુ.

૨

૧ શિખામણુ. ૨ ઉત્સાહપૂર્વક જણાવી. ૩ દિવસ. ૪ દમયંતીના કપાળમાં સૂર્ય સમાન તેજ પ્રકાશનું તિલક વિઘ્નમાન હતું તેથી. ૫ ધંતિ ૭ પ્રકારની હોય છે. તે એ કે હદ ઉપરાંત વર્ષાદ થવો, વર્ષાદની અછત, તીકની પેદાશ, રાજ્ય ભય, પર સૈન્યનો ભય, ઉદરનો વધારો, અને પોપટ વગેરેથી ધાન્યને તુકશાન પહોંચવું એ ૭ છે.

છતે સંયોગે ધર્મને, આળસ કરે ગમાર;
 કાણી કાંડી કારણે, હારે ^૧સહસ દિનાર. ૩
 વ્યાધિ ન પીટે જ્યાં લગે, જ્યાં ન આવે અંગ;
 ઇંદ્રીશક્તિ કુરંતહાં, કરવો ધર્મ સુચંગ. ૪
 લાલચી લોભ ને લીલરી, લાલ વિશેષે થાય;
 ગરઢપણે આવેષડે, લક્ષણ દૂર પુલાય. ૫
 વચન ન માને છાકરા, નારી ન ધરે પ્રેમ;
 ખૂણે નાખી મેહલિયે, જો નહિ ગાંઠે ^૨હેમ. ૬
 તપ સંયમ કાને કરી, વિદ્યા વિનય વિચાર;
 પ્રગટો ન થયો જેહ તે, શું આવ્યો સંસાર ? ૭
 જોમ વિમાસી સુનિ થયો, થાખ્યો નળ નિજ પાટ;
 યોગે આશ્રમે રાયની, વંશઇખાગાં વાટ. ૮

(હાળ ૨ છ-પુન્ય ન મૂકિયે-એ દેશી.)

રાજ પાળે નળ ^૧નય કરી, વરતે આણુ ^૨અખંડ;
 રાજ રાણા સેવા કરે, કેતા બહુલા ઠંડારિ. ૧
 નળ સખળ સુખ લોગવે, સેન સળળ જ સવાયોરિ;
 પામી હોલત અતિ ઘણી, એ સનિ પુણ્ય-પસાયોરિ: નળ. ૨
 લોક સુખી કીધા તિસા, જિમ વિસારીઓ તાત;
 ઇણે વંશે જાયા તિકે, અધિક અધિક વિખ્યાતોરે. નળ. ૩
 અન્યહા મંત્રી પૂછિયું, આજ અમારી આણુ;
 કોણ ભૂપતિ માને નહિ, લોળા ભમે અળભો રે. નળ. ૪
 મંત્રી કહે આણુ તુમતણી, માને નહિં કદંબ;
 તે રાજા છતે થકે, જસ વાધે અવલંબોરે. નળ. ૫

૧ હજાર સોના મહાર. ૩ સ્કુરાઇ રહેલ હોય, ઇંદ્રિયોની શક્તિ
 સતેજ હોય. ૨ પૈસા-દાગીના-સોનું-લક્ષ્મી. ૩ સંન્યસ્ત-દીક્ષા. ૪
 ન્યાયવડે કરીને. ૫ કોઇ હુકમ ભંગ ન કરે તેવી અભંગપણે.

(૩૨૬)

નળદમયંતિ-રાસ.

(ઢોહા.)

તેજ હોય તો સહુ નમે, એકવો જંગત ^૧સુભાવ;
^૨પાવકે ઉપર ^૩કર ધરે, ^૪ભસમી ઉપર ^૫પાય. ૧
તેજે કરી સહુએ બિહે, નામે ન બિહે કાય;
^૬સિંહ સર્પ ભીતિ લખ્યા, હાથ વાહીને ભેય. ૨

(ઢાળ પાછળનીજ શરૂ.)

ધમ સાંભળી નળ રાજ્યે, મોકલીઓ તિહાં દૂત;
તે કાંઈ માને નહિ, ગર્વ વહે મન બહુતોરે. નળ. ૬
દૂત પાછો આવી કહે, ન માને તે તુમ બોલ;
^૭વિણ કૂટ્યાં વાળે નહિ, મૂરખ દુરજન ઢોલોરે. નળ. ૭
^૮કટક સભઈ લેઈ ચઢ્યો, ^૯માંડે ઝઝ અલંબ;
નળ જીત્યો પુણ્યે કરી, ભાગો રાય કહંબોરે. નળ. ૮
ખંડું વિમાસી તિણ નૃપે, લીધો સંયમ-ભાર;
તસુ પાયે લાગે નળ તિહાં, સહુ કહે જય જયકારોરે. નળ. ૯
તસંસુત હંસનૃપ થાંપિયો; સાધી સઘળા દેશ;
નળરાજ પરિવારશ્યું, નયરી કરે પ્રવેશોરે. નળ. ૧૦

(ઢોહા.)

^{૧૦}ચંદન કડુઓ ^{૧૧}ચંદ્રને, -લંછણ ^{૧૨}જળનિધિ ખાર;
તિમ નળને જીવટાતણો; અવગુણ એક અપાર. ૧
દોષ મ દેજો જાતિને, માત પિતા નવિ દોષ;
દોષ જ દેજો કર્મને, ફોક મ કરજો શોષ. ૨

૧ સુભાવ. ૨ અગ્નિ. ૩ હાય. ૪ રક્ષા-ભસ્મ. ૫ પગ. ૬ ભીતિ સિંહ સાપનાં ચિત્ર કહાડેલ હોય તેને સહુ હાય અડાડે છે. ૭ મૂર્ખ, દુસ્મન અને દોલ કૂટ્યા વગર વાગતાં-પાંસરો અવાજ કહાડતાંજ નથી. ૮ લક્ષ્મણી તૈયારી કરી. ૯ તુરત લડાઈ શરૂ કરી. ૧૦ સુખડમાં કહેવાયા. ૧૧ ચંદ્રમાં લંછન. ૧૨ દરિયામાં ખારાસ.

- મત જાણે ઉત્તણુતણે, એહથી વંક ન હોય;
અંદનથી ભેઠે અગનિ, વન ખાળંતી જોય. ૩
- સમુદ્ર-પિતા ભાઈ અંદ્રમા, બહિની લાછિ સરીખ;
શંખ સરીખો ^૧કૂટડો, ઘર ઘર માંગે લીખ. ૪
- કેઈકે સઘળે શુભ ભર્યો, કવિતા કોઠા કોઠિ;
કવિ ખઈકે લોભિયા, એહજ મોટી જોડ. ૫
- કૂખર કૂડનિહાણુ તસ, લઘુ ભાઇને ^૨સાખ;
^૩ભૂવટ માંડયું રસ ભરી, હારે સઘળી ^૪આથિ. ૬
- કૂખર સીધો પાસીઓ, મહા વિદ્યા સિદ્ધ જોય;
પાસા હીધ તિણે ભલા, જેહથી હાર ન હોય. ૭
- હાર સુણી નળ-રાયની, તવ હવહંતી નાર;
લાજ નિવારી આવીને, બોલી સલા મગાર. ૮
- રળી રળી ઉપાજિયું, જે ધન વ્યસને ખાય;
હીઝકે ખટકે સાલ જિમ, જાવજાવ તે કાય. ૯
- જલધિ તરી ગિરિવર ચડી, લાંઘી ^૫વિષમા ઘાટ;
^૧નીક કરી ધન આણિયું, તે ગમિયે શા માટ ? ૧૦
- ધન કારણ બંધવ હણે, પુત્ર પિતા ^૭વધ હોય;
ધનથી અનરથ ભિખે, સુરમિયાદિક જોય. ૧૧
- રાજતણા ^૮અરથી હુઆ, આદીશ્વરના પુત્ર;
સગપણુ ^૯કિપિ ન લેખવે, જૂઝયા સળળ બહુત. ૧૨
- વરિસું પેસે હથે કરી, જે રાજે નહીં ^{૧૦}વાંક;
તે છતીને લેયસે, તિહાં કેહો તુજ ^{૧૧}પાડ ? ૧૩

૧ રૂપાળો. ૨ સાક્ષિયે. ૩ જીગાર. ૪ ધન દોલત. ૫ વધથી
જન્માઓ. ૬ ખરાણે. ૭ પિતાનું ખૂન. ૮ લાલચુ. ૯ જરાપણુ ન
લેખવતાં. ૧૦ મર્યાદા. ૧૧ આભાર.

(ઢાળ ૩ ૭-નરેસર દીજે માંચું દાન-એ દેશી.)

લીમી કહે રાય સાંભળોલ, વ્યસનતણા ^૧અવદાત;

એકએકે નર ક્ષય ગયાલ, સાતતણી કુણુ વાત. ૧

નરેસર વ્યસન નિવારો સાત, ઇહ લોકે ને પરભવેલ;

વાધે સઘળે ખ્યાતિ. નરેસર. ૨

^૨દૂત સુરા પલ પાંડુઓલ, પારધિ વેશ્યા પાપ;

ચોરી પરસ્ત્રીથી લહેલ, પ્રાણી બહુ સંતાપ. નરેસર. ૩

ભૂઆરી ચોરી કરેલ, કેઇ ન ગણે લાજ;

^૩પરધરણી ધન હારવેલ, પાંડવ ગમીઈ રાજ. નરેસર. ૪

માંસ જીવનો પિંડ છેલ, નરગતણો ઉપાય;

બગ રાક્ષસ નરજો ગયોલ, માંસતણે ^૪સુપસાય. નરેસર. ૫

સજ્જન સહુયે ^૫પરાભવેલ, પ્રાણી પરવશ હોય;

હારકાં નગરી ક્ષય ગઈલ, ^૬મઘતણા પગ ભોય. નરેસર. ૬

^૭નટ વિટ પુરૂષે લોગવીલ, વેશ્યા ^૮જણુ જણુ નાર;

સ્વારથ વિણુ વિહટે સહીલ, કેવનો સવિચાર. નરેસર. ૭

પારધિ નરગ નિવાસનીલ, પારધિ દુખતું જાળ;

પ્રદાહત સરખા રાયનીલ, આંખ હરે ગોવાળ. નરેસર. ૮

ચોરી દુખતું મૂળ છેલ, નરગતણી એ દૂતી;

વધ બંધાદિ બહુ પડેલ, મરણુ લહે શિવભૂતિ. નરેસર. ૯

પરહારા દુખદાયનીલ, અપજસનો ભંડાર;

જાત ગમાડે દ્રવ્યતુંલ, રાવણુ ચરિત સંહાર. નરેસર. ૧૦

એમ જાણી રાજન કરોલ, વ્યસનતણો પરિહાર;

૧ વૃતાંત. ૨ જુગાર, દારૂ, માંસ, શિકાર, વૈશ્યાગમન, ચોરી, પરસ્ત્રીસેવન આ સાત નકારાં વ્યસન છે. ૩ પરસ્ત્રી. ૪ કૃપાથી. ૫ નડે. ૬ દારૂ. ૭ નટકા વટલેલા નકારા માણસોની. ૮ જણુ જણુની વહૂ.

^૧રાજ રમણિ ઋદ્ધિ લોગવોજી, રાજ કરો આધાર. નરેસર. ૧૧
નળને મન આવે નહીંજી, દવદંતીના બોલ;

^૨આપણુ છ'ંદે ચાલીઓજી, નિષ્કુર હુવો નિટોલ. નરેસર. ૧૨

(દોહા.)

અમી સમાણાં વચણુકાં, પાત્ર વસે ક્ષળ પત્તિ;
સ્વાતિતણા જળખિંદુઆ, સીપ પુડે ક્ષળ મોતી. ૧

ઘણો ભલો તોય શું કરે, મૂરખને ઉપદેશ; -
^૨મુગૃહીતણે હીકંતડે, મૂરખને આદેશ. ૨

ઋદ્ધિ ^૩રમણિ પરિવાર સ્યું, હારે રાજ્ય નરેશ;
કૂખર વળતું ઇમ કહે, છાંડો બંધવ દેશ. ૩

તો હિવ નળ નૃપ ચાલીઓ, મેલ્લી સવિ પરિવાર;
ભીમી પણ પૂંઠે વળી, કૂખર કહે તિવાર. ૪

મેં તુજ જીતી રાજ સહ, તવ કહે મંત્રી સાર;
^૫વડી લોભઇ માય સમ, ઉત્તમનો આચાર. ૫

છાંડે પોતાની પ્રિયા, નીચ રસે પરદાર;
^૬સરોવર મૂકી શિર થકો, બોટે કાગ ગમાર. ૬

નિરવાહક છે આપણો, પર નહીં આવે કામ;
કાજળ ભીડી જાયસ્યે, ^૭લોચન રહેશે કામ. ૭

^૮રાન સરોવર રાજધર, પરદારાનો સંગ;
વસિંહ વેગે પરિહરે, રહી ન કીજે રંગ. ૮

૧ રાજ્યલક્ષ્મી. ૨ મરજી પ્રમાણે. ૩ સુધરી વાંદરની વાત પંચોપાખ્યાનમાં જીવો. ૪ મોટા ભાઈની વહુ મા સમાન ગણવી. ૫ તળાવતું જળ તજી માથે ઉપાડેલા ધડામાંતું જળ કાગડોજ પિયે છે, અને ગમાર હોય તેજ નિજ સ્ત્રી છોડી પરસ્ત્રી સેવે છે. ૬ આંખો. ૭ ઉજડ વગડામાં રહેલું જળપૂર્ણ તળાવ, રાજની દોસ્તી અને પરાઈ સ્ત્રી એઓને ઘુસ્તજ તજી દેવાં.

(હાળ ૪ થી-રાગ રામગિરિ.)

મંત્રી કહે રાજન અવધાર, પરદારાનો સંગ નિવાર;
 રથ^૧ સંબળથું ભયોં અલાવિ, દવદંતી રથ સાથે ચલાવિ. ૧
 અવસર પાત્રી નવિ ચૂકિયે, ભૂના રાગ દેષ મૂકિયે.
 છાયા વૃક્ષનો સંભારવો, રહેશે બોલનો ઉગારવો. ૨
 એહ વચન કૂબર આણસરે, મંત્રી નળ આગળ ઉચ્ચરે;
 રાજન વચન એકે આદરો, રથ સંબળથું અંગી કરો. ૩
 બોલો વચન રાય નળ હસી, રથ ઇચ્છા હિવ કીજે કિસી;
 રાજ ઋદ્ધિ પુર અતેઉરી, બે રહેલાં સઘળાં પરિહરી. ૪
 વિણુઠી ભૂમિ દેવ છાંડિયે, દેશાંતર વ્યવસાય માંડિયે;
 ઉત્તમ આદર વાંછે સહી, અધમ ધનવાંછે ગહગહી. ૫
 વિદ્યા વિત્ત આદર સુખઠાણુ, એહ પામે તિહાં રહે સુખાણુ;
 કેઈ બીઠી પરદેશે ભય, પુષ્પ પ્રમાણે સુખિયો થાય. ૬
 ભય પરદેશતણો મન ગણે, આળસિયો આલોચે ઘણે;
 કાકે કુપુરૂષ મૃગલાં સરે, લાલચે ખાંધ્યા કામે મરે. ૭
 ઉંઘ આળસ સુશ્રુષા દેહ, એ નવિ છાંટે તનથી જેહ;
 પડયાં પાથર્યાં રહે આવાસ, સુપને લક્ષ્મી નાવે પાસ. ૮
 દંત દેશ નળ કુપુરૂષ જાણુ, સોહો નિયથાનક નિરવાણુ;
 સિંહ સુપુરૂષ મણિગજ નિહાં ભય, તિહાં પૂજા અધિકેરીથાય ૯
 ત્રૂટે નેહ કહો પ્રીતિજ કિસી, એકઠાં બેસે કિમ મન હસી;
 તુજને દિજ કિમ પુત્ર વીસરે, પડિત પૂછે સુજને સાંભરે. ૧૦

૧ ભાતા વગેરેનો સામાન. ૨ રમત રમતમાં. ૩ સ્થાન. ૪ વિચાર કર્યા કરે. ૫ કાગડો, નંદારાં માણસ. ૬ ધરમાં. ૭ દાંત વાળ અને નંદારાં માણસ પોતાના ઠેકાણેજ શોભા મેળવી શકે છે. ૮ સિંહ, સહગુણિજન, રત્ન, હાથી એ પોતાનું ઉત્પત્તિ સ્થળ છોડી જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં વિશેષ વિશેષ પૂજા પ્રસાદ ને મુલ્યને પાત્ર થાય.

તવ બોલે મંત્રી મતિસાર, સ્વામિ નિમુણો એક વિચાર;
 જે માનવ સાહસ આદરે, 'સોહિલે તે આપદ ઊતરે. ૧૧
 તો 'પણ અવસર ઇમ લેખિયે, સર્પે દેહક શિર રાખિયે;
 આધુ' બાંભણ ઘીને કાજ, ઇમ કારજ કીજે મહારાજ. ૧૨
 (દોહા.)

આદર પૂઠે દેઇને, આગળ કરે અપમાન;
 કાજ 'સમારે આપણું, ગણવો એહ પ્રધાન; ૧
 હવહંતી સુખ કારણે, રથ રાખો ભૂપાળ;
 કઠિન ભાત હોય પુરૂષની, સ્ત્રી 'પ્રાહે સુકુમાળ. ૨
 (ઢાળ ૪ થી-દેશી ચોપાઇની)

રથ રાખ્યો હવહંતી હેત, નળ ચાલ્યો નિજનારી 'સમેત;
 નગર માંહિ ઉઘો એક થંભ, ઉપાડવાને કરે આરંભ. ૧
 તે ઉપાડી થાપ્યો ઠામ, બળ દેખાડ્યું નળે પ્રકામ;
 બાળપણે નળ વને ગયો હતો, તિહાં એક મુનિવર લીકો હતો. ૨
 તિણુ 'ઋષિ ભાખ્યું જ્ઞાન પ્રમાણ, થંભ પંચસે હાથ પ્રમાણ;
 તે ઊપાડી જે થાપસ્યે, અર્ધ ભરત તે રાજા 'હોસ્યે. ૩
 મહા ઋષિ વચન મળ્યું એ સહી, મુનિવર ભાખિત બુદ્ધું નહીં;
 લોક કહે છે વાણી ઘણી, નળ હોસ્યે 'કોશળનો ધણી. ૪
 મોટા માણસ આપદ જોય, સંપદ પુણ મોટાને હોય;
 ચંદ્ર વધે ને ચંદ્રજ ઘટે, તારા શું વાધે શું ઘટે? ૫
 નળ હુંતે લોક સહુ સુખી, પણ કોઇને નવ કીધા દુખી;
 નળ થાને પુહવીનો ધણી, વહેલા આવો કોશળ ભણી. ૬
 ઇશાં લોક વચન જિયરે, સાંભળી નળ મનમાંહે ઠરે;
 રાજ કમાયું તેહ પ્રમાણ, સહુયે જેહનાં કરે વખાણ. ૭

૧ સહેલાઇથી આપત્તિ દૂર કરી શકે છે. ૨ સુધારે. ૩ ધણું
 કરીને. ૪ સહિત. ૫ મુનિ. ૬ યશો. ૭ કોશલદેશનો અધિપતિ-માલિક.

જળપૂરે નદી કરે સુસુઆહિ, ગાડ ઉપાડે નહીં કહીં પાડિ;
 વર્ષા ગઈ ઊડે તિહાં ધૂળ, પાપ કર્યું રહ્યું તે મૂળ. ૮
 વેળા વહેતે ડાહ્યા થાય, સઘળા દિન સરખા નવિ જાય;
 અરહટ ઘટિકા આવે ફરી, એક ગળી બીજી જળ ભરી. ૯
 ઘર આવ્યો પરણી નળરાજ, ભૂવટે રમીને હાર્યું રાંજ;
 સુનિ મેઘરાજતણીએ વાણી, એટલે બીજો ખંડ વખાણી. ૧૦

ઇતિ શ્રી નળ દમયંતિ ચરિત્ર-રાસનો
 બીજો ખંડ સંપૂર્ણ.

ખંડ ત્રીજો.

(ચોપાઇ છંદ.)

હિવ આવે દવદંતી-ધણી, દેવીવચન કુંડિનપુર ભણી;
 મંત્રી સામંત સહુ પરિવાર, આંસુ પડતે વળે તિવાર. ૧
 નળનૃપ ^૧અટવી પેઠા જિસે, ભીલ છુટવા આવ્યા તિસે;
 રથથી ઊતરીઓ નળ વીર, ^૨અસી લાઇને ધાયો ધીર. ૨
 દેવી પણ વારેવા જાય, કશ દિશ નાહા ભીલ પુલાય;
 માંહો માંહે ^૩કેલાહળ થયો, રથ પુઠેથી કેઇ લેઇ ગયો. ૩

(દોહા)

ઋદ્ધિતણો શુ^૪ ગારવો, રખે કરો નર કોય;
 આવત ભતાં વાર નહીં, છાંહ ફિરંતી જોય. ૧
 કાજ ન આવે^૫ પાધરૂં, મિત્રાઇ^૬ વિહંતિ;
 જવ પુણ્યાઈ પાતળી, વચરી દાવ પડંત. ૨

૧ વગડામાં. ૨ તરવાર. ૩ શૌરણકાર. ૪ ગર્વ. ૫ પાંસરું ન થાય. ૬ નાશ પામે. ૭ નળની. ૮ દાવ. ૯ સુહાળાં.

(ઢાળ ૧ લી-વીર જિનેસર વંદશું. એ દેશી.)

નળ હવદંતી ચાલીઆં તે બેહુ પાળારે, પાળાને પગે પગે
વિસામો લિયે જો;
રાણી ચરણુ સુહાલકાં, પછે ખૂચે છે ઢાલ, ઢાંસને ખૂતે
વિસામા દિયે જો. ૧

લોહી પગે ઝર ઝર વહે, નળ મન આતિ ઝૂરે રે;
ઝૂરેને ઉપર તડકો 'રિક્ત' પડેજો;
ચિહ્ન પાસે 'લૂઝળ' વાચ, નિષ્ણિ પ્રિયા કુમલાચ,
શેવે ને નળ હીઝડે આવી ચડે જો. ૨

ભૂખ તરસ પીડી મગેજો, પગે પગે નીર રે,
નીર રે લીજો આણી નળ આલેજો;
પગે પાટા હવદંતીને, ખાંધિય ફાડી ચીરરે,
ધીરરે પ્રિયા કરે પાળી ચાલે જો. ૩

ઘાળકની પરિ ધીરવે, હિવ રાણિય પૂછે રે;
પૂછેરે આગળ અટવી કેટલીજો;
નળ બોલે સો બેચણ, તેમાંહિ પાંચરે,
પાંચરે ચોબન ચાલ્યા એટલી જો. ૪

સાંજે પાલવ સાથરો, નળ કરે પોતે રે,
પોતેરે અરધું જોડણુ પાથરે જો;
નિજ ગુરૂ દેવને સંભારી, નિજ પ્રિયાને વિસમો,
પાસે સૂતી પ્રિયા સાથરે જો. ૫

(દોહા.)

હિવ ચિતે નળ રાજીજો, હિયડું આણી ઠામ;
સુજ બચેલું નવિ ઘટે, કુ'ડિનપુર વરે ગામ. ૧

- જેહુ જમાઈ સાસરે, માંડે^૧ ચિર વિશ્રામ;
નામ ગમાડે આપતું, તિમ પોતાની^૨ મામ. ૨
- બા શોડો તિહાં વાહલો, પ્રાહુણુડો રંગ રેલ;
ઘણું રહતાં^૩ પ્રીસિયે, ઘીને કામે તેલ. ૩
- નિજ થાનકે નર પૂજીયે, પરધર નહુ પોસાય;
સૂરજને ઘર આવિયો, શશિહર ઝાંખો થાય. ૪
- પૂરવ કરમે પ્રેરિયો, ચિંતે નળહ નરેશ;
એ પગબંધન મૂકીને, હું બાઉં પરદેશ. ૫
- ભિણી તાં સૂણી સહી, ખિણુ દેખાવે છેહ;
સી નર વેતાં દોહિલી, પગ-બંધન છે એહ. ૬
- પુત્ર સહોદર ને પ્રિયા, સગાં સણીબાં મિત્ત;
સોહિલે સહુયે સાંભરે, દોહિલે નાવે ચિત્ત. ૭
- ભૂખ્યો નર પાપી હુએ, નિર્ધન નિર્દય થાયે;
ગંગદત્ત સંદેસડો, કહેજ્યો ભદ્રે બાય. ૮
- તો હિવ મન^૯ કાહું કરી, મેઢહી સૂની સત્ય;
જિહાં કો મુજ બાણે નહી, મેં બાએવું તત્ય. ૯
- શીલ સતીને રાખશે, એહને વિધન ન હોય;
શીલ સનાહ તજે નહુ, ગંજે તાસ ન કોય. ૧૦
- એમ વિમાસી^૧ રૂધિરથી, લખિઆ અક્ષર વીર;
“અસિયે” કાપી ઓઢણું, લેધ અધિલો નર વીર. ૧૧
- મન પોતાનું મેહલિયું, દવદંતીને પાસ;
નળ પરદેશે નીસર્યો, મુકી ગહુ નિસાસ. ૧૨
- આઘો જઈ પાછો વળે, છુપી રહ્યો તરૂ પાસ;

૧ વિશેષ વખત. ૨ લાજ. ૩ પિરસાય. ૪ કઠોર. ૫ શીળ રૂપી કવચ. ૬ લોહીથી. ૭ તરવારથી અરધ ઓઢણું કાપી લેધ. ૮ નિમાસ. ૯ ઝાડની પાસે.

જાણ્યું જો જાગે પ્રિયા, તો હું જાઉં નાસિ. ૧૩
 દવદંતી ^૧સુહર્ણુ લાડે, ફળીઓ- ^૨અંબ રસાળ;
 તે આંખો એક હાથિયે, ઉપાડયો ^૩સમકાળ. ૧૪
 હું ફળ લેવા તિણિં ચડી, તિહાંથી પડી ^૪અકાળ;
 એ સપનું પામી કરી, સાજાગી તતકાળ. ૧૫
 (હાળ રજી-રાગ માડ-કોઈ રાખોરે પ્રાણ આધાર-એ દેશી.)
 રવિ ઉગમતે ચાલીઓ; ભરિયો નળ દુખ પૂરેરે;
 દવદંતી જાગી સતી, નળ ^૧અણુ હીઠે ઝૂરેરે. ૧
 આજ આવો રે અજોધ્યા રાય, પ્રિય પરદેશી આવોરે;
 અખળા એકલડી પ્રિયા, ^૨રાને મૂકી કાંઈ જાવોરે. આજ. ૨
 કે સરોવરે પુહુતા હસ્યે, પાણી લેવા કાનેરે;
 સૂતી અખળા મેલ્હીને, જાઓ કિમ નળ રાનેરે. આજ. ૩
 વિળખાણે મોહડે ફરે, જોતી વન તરૂ ધરણીરે;
 જિમ હહ દિશ જોતી ફરે, સાથ વિછોડી હરણીરે. આજ. ૪
 રખે વનદેવતા તુમે, પ્રિય સોભાગી રાખોરે;
 હું અખળા એકલી ફરું, મયા કરીને ઢાખોરે. આજ. ૫
 સસનેહી અખળા સતી, હીઝડે પ્રિયને ચિંતોરે;
 તે નિરધારી મૂકિયે, એ રથું કુળની રીતોરે. આજ. ૬
 અથવા સ્વામિ તુમારો, કુણ કરી જે દોષોરે;
 પૂરવભવે કમાઈયું, તેણે જો કીધો રોષોરે. આજ. ૭
 સગાં સણીજાં મૂકીને, આવી તુમ વિશ્વાસોરે;
 તેહને ઇમ કેમ મૂકિયે, પ્રિયડા હિયડે ^૮વિમાસોરે. આજ. ૮
 એકવાર હરસણું ઢાખિયે, કીજે પ્રિય સંભાળોરે;

૧ સ્વપ્ન. ૨ આંખો. ૩ એકદમ. ૪ સમય વગર-કારણ વગર ?
 ૫ દમયંતી. ૬ ન દેખવામાં આવવાથી. ૭ જંગલ-વગડામાં. ૮ ઉતરેલે
 રહેરે. ૯ વિચાર કરો.

૧ કબહી મેં દુહવ્યા હોસે, તોહી ચિતડું વાળોરે. આજ. ૯
 આંખે આંસુ ઝરઝરે, ચિહું દિશ કરી કરી ભેયરે;
 એકલડી ને દયામણી, ૨ સરલે સાદે રોયરે. આજ. ૧૦
 આજ દવદંતી રોવે કરી, રોયું સહુ વનખંડોરે;
 મોરે નાટક છંદિયું, મૃગલે તૃણના ખંડોરે. આજ. ૧૧
 સુહણું સંભારે સુંદરી, આંખળડો નળ ખળીઓરે;
 રાજ રમણિ સુખ સંપદા, તેણે કરી નિઃશ્ચિયોરે. આજ. ૧૨
 કૂબર ગળે ઉપાડીઓ, નળ તે ગયો રાજ મૂકીરે;
 તે તરૂં ચઢી ભૂમિ પડી, હું પણ નળથી ચૂકીરે. આજ. ૧૩
 એહવું સુપન વિચારતાં, ચીરેં અક્ષર દીકારે;
 વાંચે દવદંતી રહી, લાગે અતિ ઘણું મીકારે. આજ. ૧૪

(દોહા.)

નિષધ નરેસર ઇમ કહે, સાંભળ હે ગુણખાણ;
 હું પરદેશે જાઉં છું; કારણ ભણી સુખાણ. ૧
 વડ હેઠળ જે વાટડી, તે કુંડિનપુર જાય;
 ઠાવી વાટે કોશલા, જિહાં તુંજ ચિત્ત સુહાય. ૨
 તિહાં તું જાજે કામિની, રહેજે મન ઉલ્લાસ;
 મન મહાઈ સેવક સમું, મેહલું છું તુમ પાસ. ૩
 વાહલાં કિમે ન વીસરે, વસતાં ઉવસે રાન;
 સાસ સમાં નિત સાંભરે, ખટકે સાલ સમાન. ૪
 તું મત જાણે નેહ ગયો, દૂર વસતે વાસ;
 બેહુ નયણાં અંતર પડયું, જીવ તુમારે પાસ. ૫
 દવદંતી હરખી સતી, પામી પીઉની સીખ,
 નળ અક્ષર નળ સારખા, સાને તેહ પરીખ. ૬

૧ ક્યારે પણ મેં દુહવ્યા હોય તો પણ. ૨ સુકતકંઠથી લાંબે
 ને દરૂણા ભર્યા સાદથી.

(ઠાળ ૩ છ-દેશી ચોપાઇની.)

ચિત ચિતે દવદંતી સતી, હિવ થાયે શો માહરી ગતી;
 એકલડી એ વનહ મઝાર, રહેતાં પાગીએ સહી હાર. ૧
 રખે કોઈ એકલડું જગ હોય, બે મોટો તો કહેચું તોય;
 વનમાં 'તરૂ હોવે થડવડે. પવન ધધોળ્યો તે ગિરિ પડે. ૨
 એકલડી વનમાં 'ગોરડી, સળળ ફળી બીજી બીભોરડી;
 વાઠ નહીં ને નહીં કો નાથ, વાટે કોણ ન વાહે હાથ. ૩
 નવચોવન નહીં કહેની વાઠ, શીળે' રહે તો નહીં કુણું પાઠ;
 જિમ તિમ કરી આપું રાખવું, બીલું સહુ દૂરે નાખવું. ૪
 શીળે' સઘળાં સંકટ ટળે, શીળે' મનવંછિત સવિ ફળે;
 શીળે' મુર નર કરે વખાણ, ગણવું છોયું તાસ પ્રમાણ. ૫
 રાજા ન્યાયિ વિમ્ન સુભણ, એહ અચરજ મ ગણ્યો બાણ;
 સુધસ સુરૂપ ભણીચી સતી, એ અચરજ બાણો નરપતિ. ૬
 મણિ માણિક પણ સોને તોય, કનકતણે જે આશ્રય ભેય;
 'વલ્લી 'વનતા પંઠિત બાણ, આસિરે કરી શોભે નિરવાણ. ૭
 નારીને એહજ ળળ ભેય, કે સાસરું કે પીહર હોય;
 તો પીહર બઈ દુખ કટે, કોશલા ભણી બાવું નવિ ઘટે. ૮
 સામુ સસરા દેવર જેઠ, કંત હોય તો માને નેટ;
 પતિ વિણ હોએ બહુ અંતરું, એ સઘળું બેઠયું નાતરું. ૯
 હાલ હુંકમ તોહજ સી કરે, પિછડો બે બેઠો હોય ઘરે;
 કંત વિના કેહવી કમિની, અંદ વિના જેહવી 'ચામિની. ૧૦
 સી પીહર ને નર સાસરે, સંયમીઆં વસવું થિર કરે;
 બે રહેતાં આમણ દૂમણાં, છિહડે બતાં અળખામણાં. ૧૧
 તો પણ પીહરે માને કાર, નારીને પીહર આધાર;
 કાંઈ અવગુણ હોએ નેટ, તોહે ઢાંકે તે મા-પેટ. ૧૨

એમ ચિંતી નવકારહ શુભી, સા ચાલી કુંડિનપુર લણી;
વાટે સિંહ ^૧સાવજ બહુ મળે, શિયળ પ્રભાવે દૂરે ટળે. ૧૩
(ઢાળ ૪ થી-રાગ કેદારે ગાડી.)

સહુચે જીવ ખમાવિયારે, સમરી શ્રી નવકાર;
સાગારી અણસણ કરિયુરે, ક્રીધાં ^૨શરણાં ચ્યાર.
સજની ભીમી ચાલી કુંડિનપુર વાટ,
ગિરિ ગંઢરને લંઘતીરે, લંઘે વસમા ઘાટરે. ભીમી. ૧
રાક્ષસ ચક્ષ બહુલા દીસેરે, ^૩સ્વાપદ ગજ વૈતાળ;
શ્રી જિન નામે ઉપશમેરે, ^૪દાવાનલ દુષ્ટબ્યાળ. ભીમી. ૨
વાટ બતાં એક મિલેરે, સારથવાહ વસંત;
બહુ પરિવારે પરવર્યોરે, પૂરો છે ધનવંતરે. ભીમી. ૩
આગળ ધાડ છે ભીલનીરે, ભાંજ્યા તેણે સાથ;
હુંકારવ ભીમી મૂકેરે, સમરી શ્રી શાંતિનાથરે. ભીમી. ૪
ભાગી ધાડ તે ભીલનીરે, નાઠી ફહ કિસે બાય;
સારથવાહ ફવહંતીને, માને જિમ નિજ માય. ભીમી. ૫
સાથ મૂકી રાતેં ચલેરે, રાક્ષસ રૂપેં દેવ;
કરી પરીક્ષા તેહનીરે, તૂઠો સારે સેવ. ભીમી. ૬
દેવ કહે સાચી સતીરે, માંગો તુમે ^૭વર આજ;
ભીમી પૂછે સુર કહોરે, મળશે કદિ નળરાજ ? ભીમી. ૭
દેવ કહે પીહર રહેતાંરે, તુજને બાર વરીસ;
પૂરવ કરમ લોગવીરે, મળશે નળ પુહવીશરે. ભીમી. ૮

(ફહા.)

એહ વચન સુરતું સુભી, લાશું કડિન કઠોર;
તિણ દિનથી ભીમી કરે, મહો ^૯અભિગ્રહ ઘોર. ૧

૧ રાત્રી. ૨ વાઘ. ૩ અરિહંત, સિદ્ધ સાધુ અને ધર્મે એ ચારેનું
શરણુ ગ્રહણુ કર્યું. ૪ ધાતકી વાધાદિ જીવો. ૫ લાલ-ફવ. ૬ સાપ. ૭
વરદાન. ૮ કડિન તપ યોગ્ય બાધા-પ્રતિજ્ઞા.

- રંગિન વસ્ત્ર અંજન તિલક, સ્નાન વિગય તંબોળ;
સરસ આહાર ને હાસ્યરસ, ગીત ચંદન રંગરોળ. ૨
- એ મેં સઘળાં પરિહર્યાં, જાં ન મળે ભરતાર;
પિયુ વિયોગે એહવો; ઉત્તમ સ્ત્રી આચાર. ૩
- પ્રિય જમાણીને જમે, આરત હરખ સમાન;
પિયુ પરદેશે દૂખળી, તે પતિવૃતા સુખળુ. ૪
- વાટે આવી ગિરિગુફા, તિહાં જઈ રહે કવકંતિ;
એળીની પ્રતિમા કરી, પૂજે જિનવર શાંતિ. ૫
- હુખ દોહડગ ફરે ટળે, કારિદ્ર ફરે જાય;
જેણે જિનવર પૂજ્યા, તે ત્રિભુવન પૂજાય. ૬
- રાવણુ સરખે રાજિયે, પૂજ્યા જિનવર-પાય;
તે જિનવરપદ પામશે, હોશે ત્રિભુવનરાય. ૭
- અઠવીપત્ત નઈ જળે, જાસ ન ચૂસા હૃદય;
સ્વામી તાહકવાડિયા, સો દીસે અવત્ય. ૮
- તે ભીમી વન-ફૂલડે, પૂજે પ્રતિમા સાર;
ફાસૂ ફળ ફૂલે કરી, ચોથે કીજે આહાર. ૯

(હાળ-પાછળની દેશીની.)

- કેતે દિન તિહાં આવિયોરે, સારથવાહ વસંત;
તાપસ પણુ આબ્યા તિહાં, જે તપ સંયમવંત. ભીમી. ૯
- એણે અવસરે આવિયોરે, મેહ મહા ભરજોર,
વન થળ ગિરિને પૂરિયારે, યોદ્ધે મધુરાં મોર. ભીમી. ૧૦
- જિન ગુફ નામે ભીમીરે, કુંડે થંબ્યો મેહ;
સાથ સહુ ઉગારીઓરે, હરખ્યો માણસ તેહ. ભીમી. ૧૧
- સારથવાહ પૂછે તિહારે, ભાળો એ મુજ માય;
કુંડે મેહ કિમ થંભિયોરે, ભીમી કહે સુણભાય. ભીમી. ૧૨

૧ ફૂંધ, દહી, માંખણ, ધી, તેલ, છાસ, ૨ ચિંતા. ૩ રેતની.
૪ તીર્થંકર.

જિનધર્મ ^૧સાનિધ ^૨સુરવર કરેરે, તેહનો એ અનુભાવો;
 તાપસ પણ પ્રતિબોધાણારે, સાંભળી ધર્મ-પ્રભાવ. ભીમી. ૧૩
 તાપસપુર તિહાં વાસીઓરે, ^૩સારથવાહે સાર;
 કૂબરપુત્ર સિંહકેસરીરે, પરિવરીઓ પરિવારે. ભીમી. ૧૪
 પરદેશે પરણી વળ્યોરે, આબ્યો તિણુ ગિરિ પાસ;
 ચશોભદ્ર ગુફને વાંદીરે, ધર્મ સુણેરે ઉદ્ધાસ. ભીમી. ૧૫
 રાત્ર્ય ઋદ્ધિ રમણિ તણરે, લીધો સંયમભાર;
 પાંચ દિવસ માંહિ તે મુનિરે, પામે કેવળ સાર. ભીમી. ૧૬
 કૂબર તો કૂડે ભયોરે, પુત્ર થયો ઋષિરાજ;
 પિતા પુત્ર કહો સ્યુ ઠરેરે, સરજ્યુ કરમે કાજ. ભીમી. ૧૭

(૬૬૫)

^૪અહી મસ્તકે જ્યુમણિ, ^૫સોવન રેત-વિકાર;
^૬પંક થકી પંકજ હોયે, સ્યુ જતો અધિકાર. ૧
 મેણિક પહેલી ભોગવે, કોણિક છકી હોય;
 અભય મેઘકુમાર ઋષિ, અનુત્તરે સુર હોય. ૨

(૬૬૫ મી.-દેશી ચોપાઇની.)

કેવળમહોત્સવ સુરવર કરે, હર્ષભર્યા જય જય ઉચ્ચરે;
 ભીમી સારથવાહ વસંત, તાપસ જિનધર્મી ગુણવંત. ૧
 ગિરિવર ચડી નમ્યા કેવળી, ધર્મ સુણે નિજ મનની રૂણી;
 દેસણ સુણી ^૭રજિયાયત થયા, વાંદીને તાપસપુર ગયા ૨
 સાપ એક બિલવાસી રહે, બહાર મુખ કાઢીને કહે;
 માણસ ભવ તપ સંયમહાર, કોધે-સાપ થયો દુખકાર. ૩

૧ મદદ. ૨ ઈદ્ર-મોટો દેવો. ૩ વ્યાપારી. ૪ સાપના માયામાં
 ઝેર મટાડનાર મણી યાય છે. ૫ રેતમાંથી સોજું નીકળે છે. ૬ કાદવ-
 માંથી કમળ પેદા થાય છે ત્યાં પછી જન્મજૂમિની અસરતું ક્યાં
 કારણ રહ્યું ? ૭ ખુસી.

પૂરવ કોઠિ લગે તપ તપે, કોધે મુહૂરતમાંહે ખપે;
 ભર્યું વન બહુ તરવર તૂથે, કાવાનળ બાળે તતખથે. ૪
 અચ્છકારીભટ્ટા સતી, મંત્રી ઘર તે રહેતી હતી;
 કોધે આવી કિયે પ્રવેશ, વેચાણી તે બાબર દેશ. ૫
 ઘેવર કાપક તપસ્વી થયો, કોધ પ્રભાવે નરકે ગયો;
 આરિત્ર પાળ્યાનો એ સાર, ઉપશમ કીજે મુખકાતાર. ૬
 હિવ કુળપતિ તે કેવળી પાસ, સંઘમ લિયે મનને ઉઠાસ;
 ચોમાસું સખી કેવળી, હુઓ વસંત આવક મનરૂળી. ૭
 ધર્મધ્યાન 'અહનિશ મન ધરી, સાત વરષ વોળ્યાં દુખ કરી;
 અન્યદા ભીમી વાણી સુથે, નળ બચ છે પંથી ભથે. ૮
 એહ વચન ભીમી સાંભળે, નળ નેહે તિહાંથી નીકળે;
 રાત માંહિ ભમે તે સતી, પાણી ન પામે એકે રતી. ૯
 તરસેં હીટે આકુળમના, નદી એક દીડી જળ વિના;
 તસ 'ઉપક'ટે ભીમી ગઇ, 'અજળ'નદી તે સજળી થઇ. ૧૦
 સારથવાહ નામે ધનદેવ; ઉતરી ઉપાસે તેથે ખેવ;
 લોક પશુ સહુયે તેહતથે, જળ પાળે સીંઘએ ઘથે. ૧૧
 કવક'તીના શીળ પ્રભાણ, સજલ નદી થઇ શેઠ મુબાણ;
 બહુમાની ભીમી તેથે ખેવ, સાથ માંહે આથે ધનદેવ. ૧૨
 સાથમાંહે એક શ્રાવક ભલો, મલ્લિનાથ પૂજે ગુણનિલો;
 તિથે શ્રાવક બાણી ગુણવતી, બહિન કરી સા માની સતી. ૧૩
 તે સારથપતિ કેતે દિને, પુહતો અચળપુરી ઉપવને;
 તિહાંથી ગયો બીજા દિસે વહી, કવક'તી તેથે પુર રહી. ૧૪
 એકી આવી સરોવર પાળ, કહેને ઘર બાળે સમકાળ;
 ચિંતે કિહાં બચેસિ ચિંતી, પરદેશીની એહજ રીતી. ૧૫

૧ રાત દિન. ૨ કિનારે. ૩ પાણી વગરનીનદી પણ સતીત્વના
 પ્રભાવથી પાણીની છતવાળી થઇ.

(હંહા.)

- પંથીહા દેહલ શરણુ, કે સરવરની પાળ;
 પંથી હોય દયામણા, જિમ જિમ પડે વિચાલ. ૧
- પંથીહા ^૧તહીઆં લલા, ^૨જથહી ^૩જમોપત્તી;
 માન સરોવર બાહરા, હંસ હુવા બહુ ભત્તિ. ૨
- દારિદ્રી મૂરખ સદા, એ બેઉ દુખિયા ભેય;
 પરવશ બીભા પંથિયા, એ મહા દુખીઆ હોય. ૩
- જિહાં કે આપણડું નહીં, કિં કીને નગરેણુ;
 ભલું એ લઘુતર ગામડું, સુખિયા થઈએ જેણુ. ૪

(ચોપાઈ)

- નળ ગયો પરદેશે વહી, લીમી અચળયુરે તે ગઈ;
 સુની મેઘરાજતણી એ વાણી, એટલે ત્રીને ખંડ વખાણી ૧
- ઈતિ શ્રી નળદમયંતી રાસનો ત્રીને ખંડ સંપૂર્ણ.

ખંડ ચોથો.

(રાગ સિંધુઆ—શાળીભદ્ર ભોગીરે હોય—એ ઢશી.)

- રાજ સકળ ઋદ્ધિ જેણે ભોગવીલ, તે દવહંતી નાર;
 માળેં બેઠી અતિહી દયામણીલ, એકલડી નિરધાર. ૧
- કર્મતણી ગતિ દોહીલી જાણિયેલ, માણસ કેહી માત્ર.
 રામ રાવણુસરખા નવ છૂટીઆલ, જે હતા ઉત્તમ ગાત્ર. કર્મ. ૨
- તેણે નગરેં ઋતુપર્ણ રાજિયેલ, અંદ્રયશા ઘર નાર;
 તેહની ઠાસી એક સરોવરેંલ, ગઇ છે ભરવા યવારિ. કર્મ. ૩
- ઠાસી આવી અંદ્રયશા પ્રતિલ, બોલી સાંભળ માત;

સરવર પાળે એક દયામણીલ, બેઠી નારી ^૧અનાથ. કર્મ. ૪
સખી પાંહે અણાવે ચંદ્રચંદ્રા સતીલ, નવી જોળખી લાણેજ;
પડતી વેળા કોઈન જોળખેલ, કવણ સગાંને સણેજ. કર્મ. ૫
તોહે તિણે માની સા સતીલ, વચને ઘણે સંતોષ;
ફડે રાખી તે લીમી લલીલ, ^૨અસનાદિક બહુ પોષ. કર્મ. ૬
ચંદ્રવતી છે બેટી તેહનેલ, મૂકી સતી તસ પાસ;
મુખણી કીધી લીમી બહુ પરેલ, જગમાંહિ એજ સાળાસ. કર્મ. ૭

(હંહા.)

નિરધનને આદર દિયે, શરણે રાખે જેહ;
આપદ પરિયાં ઉદરે, ^૧પૃથવીભૂપણુ તેહ. ૧
ધરતિયે બે નર ધર્યાં, ધરતીમંડલુ દોય;
વિણુ સ્વાસ્થ ઉપગારીઓ, કીધો બણે સોય. ૨

(હાળ ૨ છ-દેશી ચોપાઈની.)

અન્યહા તે રાજા ઋતુપન્ન, બોલ્યો નરપતિ અતિ સુવચન;
પુત્રી લીમી સાંભળ વાત, વચન એક બોલું છું સાચ. ૧
લખમી માહરે ઘર છે ઘણી, આરતિ ચિંતા સવે અવગુણી;
માંડો મોટી એક દાનશાળ, હીને પુત્રી દાન રસાળ. ૨
હીને દુર્ગતિ દૂરે ટળે, હીને વંછિત આવી મળે;
વશીકરણનો એહ ઉપાય, ભૂપતિ સરખા પણ વશ થાય. ૩
વચર વેહ પરહું વેળિયે, મીઠે મોહે દીધે કોળિયે;
માહળ પહેલું બોલે ^૧નીક, ^૨લોટે દીધે બોલે મીઠ. ૪
વહપણુ નાવે ધૂળે સિરે, વહપણુ આવે કરિયાવરે;
ધૂળી ^૩ગાહર ફરતી જોય, શું આદર પામે છે સોય. ૫
શ્રેણિક સરખા જે નરપતિ, જેહને ઘર બહુ લખમી હંટી;
તે પણ શાલિભદ્ર આવાસ, જોવા આંખો મન ઉલ્લાસ. ૬

^૧ ઘણીથી વિખૂટી પડેલી. ^૨ ભોજન વગેરે. ^૩ પૃથ્વીને દીપા-
વનાર. ^૪ પરાણુ. ^૫ લોટના લુંદાથી મીઠું બોલે છે. ^૬ ધનજ.

વાડી પણ કૂલીને ફળી, ધન્નો સૂતો તિહાં મન ફળી;
 સારથવાહ સુદાને સહી, આદીશ્વરની પદવી લહી. ૭
 કુમર સુખાહુ સોભાગી જોય, એ સહુ દાનતણાં ફળ હોય;
 અભયપાત્ર છે મોક્ષ નિદાન, સુખસંપતિ દીએ ખીખાં દાન. ૮
 એહ વચન સંભળ દવદંતી, દાન દિયો અતિ મતની ખંતિ;
 નગરતણે બાહર એક કરી, દાનશાળ માંડી ધન ભરી. ૯
 એહવે પિંગળ નામે ચોર, કર્મ કરે છે કઠિન, કઠોર;
 એકદા તે ગદ્યો મહારાજ, બાહર કાઢ્યો મારણ કાજ. ૧૦
 દવદંતીની દ્રષ્ટે પડ્યો, ચિંતે અહો કર્મે એ નડ્યો;
 શભ પાંડે છોડાવ્યો તેહ, ઉત્તમની કરણી છે એહ. ૧૧
 વાટે વૃક્ષ દિયે આધાર, વરસે મેહ સદા જળધાર;
 સૂરજ ટાળે જગ-અધાર, કારણ કેવળ જગ-ઉપગાર. ૧૨
 કહિયે ન શક્યો કરી ઉપગાર, કિંપિ ન ખીહીનો શત્રુ લગાર;
 ધન કમાયું બાંધ્યું રહ્યું, પેટ ભર્યું તો કેહું થયું. ૧૩
 દવદંતિ કહે પિંગળ સુણો, કુસંગતિ દૂરે પરિહરો;
 ૧સાતે વ્યસન નિવારો ગણી, જેહથી લાહ્યે આપદ બણી. ૧૪
 કુસંગતિના સુણો અવદાત, ઉત્તમને કોઈ પૂછે વાત;
 લીંબ સમીપે ઉગ્યો અંબ, ફળ કડવાં થાયે ૨અવિલંબ. ૧૫
 ૩ઉદધિ બંધાણો રાવણ સંગે, પોપટ વંડ્યો ભીલ પ્રસંગે;
 ઘટિકા ચોરે પાણી જાત, ટીજે આલર દિનરાત. ૧૬
 મીઠાદાસી જે જે કરે, તિમ તિમ વાનર ચિત્તે ડરે;
 કિંબહુના દીસે પરલોચ, કહિયે કુસંગતિ લલી ન હોય. ૧૭
 કહિયે કુસંગતિ ફૂડી નહીં, ગાયે લલ્લક ઘંટા વહી;
 માકણ સંગે જી નિરવંશ, કાગ પ્રસંગે મરાણો હંસ. ૧૮

૧ ચોરી, જુગાર, પરચી સેવન, શિકાર, દાર પીવો, માંસભો-
 જન અને વેશ્યાગમન એ સાત દુર્વ્યસન છે. ૨ દીલ વગર. ૩ દરિયો.

ધર્ત્યાદિક દ્રષ્ટાંત અનેક, કુસંગતિ ^૧વારો ધરિ વિવેક;
^૨સાધુ સંગતિ કરો નિરમળી, જેહથી પુહુચે મનની ^૩રૂળી. ૧૬
 ચંદન ટાળે બહુ ઝોખમા, ચંદનથી ટાઢો ચંદ્રમા;
 વિરહી જનને બહુ દુખકાર. સાધુ સંગ સહુને સુખકાર. ૨૦
 મેરૂ ઉપરજ ઉગ્યાં તૃણાં, ઉપમા પામે કંચન તણાં;
 મલયાચળની સંગતિ જોય, વૃક્ષ ઘણાં ચંદન મય હોય. ૨૧
 ઉત્તમ સંગતિ કરવા બાય, નીચથકો પણ તે પૂબાય.
^૪ગંગા કર્દમ આદર વડે, ગોપીચંદન મસ્તકે ચડે. ૨૨
 ચ્યાર હત્યા જેણે નર કીધ, સ્ત્રી મસ્તક છેદી કર લીધ;
 એહવા પણ પુહુતા સદગતી, બણો સાધુતણી સંગતિ. ૨૩
 કાઠીવાહ મુનીસર તિમે, ^૫ચોથું મત પાળે પૂનમે;
 તેહથી મન વંછિત તસ થાય, રાજતણો પામ્યો સુપસાય. ૨૪
 ઉત્તમ સરસી સંગતિ કરે, પંડિત ગોષ્ઠિ હિયડે ધરે;
 નિરલોભીશું મૈત્રિ યદા, તે નર નહું સીદાએ કદા; ૨૫
 એહ વચન ભીમીનાં સુણી, પિંગળે સમતા આણી ઘણી;
 સેવા સાધુતણી તે કરે, અવગુણ અંગથકી પરિહરે. ૨૬
 સુનિવર પાસે સંયમ લીધ, ઉત્તમ કારજ સઘળાં કીધ;
 ચારિત્ર પાળી થોડે દિને, ફેવ થયો મોટો શુભ મને. ૨૭
 બતિ સંભારે પૂરવતણી, બણી ભીમી ઉપકારિણી;
 તે સુર આવી મનને કાઠિ, ભીમી વાંદે બેકર જોડી. ૨૮
^૬કનકવૃષ્ટિ તિહાં કીધી ઘણી, સુર પુહુતો નિજ મંદિર ભણી;
 ઉત્તમ તિહાં કીધો ઉપગાર, નહુ વિસારે કિંપિ ભગાર. ૨૯

(દુહા)

સુર કીધો ઉત્સવ ઘણો, દેખી રિતુપનરાય;
 ભીમીને સુવિશેષ શું; આદર કરે સવાય. ૧

૧ બંધ કરો. ૨ સારા પુરુષોની. ૩ ઇચ્છા આસ્થા. ૪ ગંગાજના
 ગારાનો. ૫ બ્રહ્મચર્ય. ૬ સોનાનો વરસાદ વરસાબો.

(ઠાળ ૩ છ-દેશી વિમળમહેતાના રાસની.)

- નળ દવદંતીની સુણી, ભાવક ભીમનરિંદ;
 ઝૂરે દુઃખ હિયડે ભર્યું, તિમ અતેઉર વૃંદ. ૧
- આવોને આજ અદ્ધારડે, પંથિકા ઘરખાર;
 સહેજ સદ્ગુણ રાજીઆ, મયા કરી ઉરધાર. આવો ૨
- કિહાં પરદેશ ભાવક કિંહાં, કિહાં નળનૃપ વડવીર;
 જિમ જિમ પડે વિપત્તકી, તિમ તિમ સહે શરીર. આવો ૩
- એમ ઝુરંતો રાજિયો, બેસી સલા સમાજ;
 હહ હિશ ફૂત પકાવિયા, નળને જોવા કાજ. આવો ૪
- અચળપુરે જોવા ગયો, વડો કેહરિ મિત્ત;
 દાનશાળા સંભળિ કરી, બેઠો તિહાં પવિત્ત. આવો ૫
- દવદંતી તિણે આળખી, હિયડું ઘણું ભરાય;
 અંદ્રયશા રૂપર્ણને, જાણુ કરેવા જાય. આવો ૬
- તસ વચને જાણી સતી, દવદંતી છે તેહ;
 અંદ્રયશાને જાપનો, બાણેજીપર રેનેહ. આવો ૭
- ભગતિ શુક્તિ સુવિશેષ શું, સાચવીયે તાસ;
 બડો કહે રાય પાઠવો, રેલીમી લીમ-આવાસ. આવો ૮
- રાજ બહુ પરિવારશું, ચલાવી દવદંતી;
 થોડે દિને કુંડિનપુરે, પુહતી તેહ તુરંત. આવો ૯
- માતપિતા તવ સાહમાં, આબ્યાં ધરતાં મોહ;
 દેખી પુત્રી દયામણી, કરે સખળ અંદોહ. આવો ૧૦
- માતપિતા પયલાગીને, રોવે તે દવદંતિ;
 માય કહે વત્સ રોય માં, હોશે સુખ-સંપત્તિ. આવો ૧૧
- ઘર આણી ઉચ્છવ કરી, જિમ નવે અવતાર;
 તેણે પુર પુત્રી માનીને, પૂછ્યો સર્વ વિચાર. આવો ૧૨

રાજ ગમાઇયું જેમ નળે, મેલ્હી રાન મઝાર;
રોતી લીમી સવિ કહે, ધરતી દુઃખ અપાર. આવો ૧૩

(દુહા.)

માતપિતા ઇમ બૂઝવે, સાંભળ પુત્રી વાત;
કર્મે કોઈ ન મેલ્હિયું, માણસ કોણુહી માત. ૧

સીતા સરખી જે સતી, રામરમણી વિખ્યાત;
વનમાંહિ મૂકી પતિ, જાણે સહુ જો વાત. ૨

પવનંજય નૃપગેહિની, હનુમંતની જે માય;
સતી શિરોમણી અંજના, દુખણી વનમાં ધાય. ૩

ઋષિક્ષા મોટી સતી, મૃગાંકલેખા વાર;
ઇત્યાદિક દુખણી હુઇ, કારણ કર્મ વિચાર. ૪

પહેલે ભવે કમાઇયાં, જે મહા ભૂડાં કર્મ;
વિષ્ણુ ભોગવ્યાં નવિ છૂટિયે, જિનવર ભાખિત ધર્મ. ૫

જતી સતી સંતાપિયા, અથવા કીધાં આળ;
છોડ માત વિછોડીઆં, પ્રાણી ઘાલ્યાં જાળ. ૬

પૂરવ ભવે કમાઇયું, તેહવું પામે ભવ;
કણુ સાડું ફળ નીપજે, ફેકટ ભૂરે ભવ. ૭

જે તું આવી ભવતી, હે પુત્રી કવકંતી;
નળ પુણુ વહેલો આવશે, ટાળો દુઃખ તરંત. ૮

ભવંતાં પામે જગે, સુખ સખળાં સંસાર;
યથા ભાલુ, મંત્રીસરે, પામી સરસતિનાર. ૯

આન્યું સુખ પામ્યું કુણે, દુખ પણ પામ્યું કૈણ;
ચક્રંતણા આરા સવે, ફરતા આવે જેણ. ૧૦

જેમ સાંભળી લીમી સતી, કરતી જિન શુદ્ધ ભક્તિ;

૧ રામચંદ્રજીની સ્ત્રી. ૨ પવનંજયની સ્ત્રી. ૩ વળી. ૪ ચક્રના
કાંતાની પેઠે અથવા પૈડાના આરાની પેઠે. ૫ ભક્તિ.

અતિ સમુહતિ તિહાં રહે, હિવ સુણ નળ ^૧વત્ત. ૧૧
 રાતે રખવાળો રહ્યો, તે નળ પ્રિયાને પાસ;
 વહાણે જાગી જાણીને, ચાલ્યો હૃદય વિમાસિ. ૧૨

(ઢાળ ૪ થી-રાગ મેવાડો-તે સસનેહીરે મુગધા-એ દેશી.)

નળ પરદેશે ચાલ્યો તિહાંથકી, એકલો વનહ મઝાર;
 સતી સનેહીરે મૂકી એકલી, જૂરે સંભારિ સંભાર. નળ. ૧
 વાટે જતાંરે તવ દિન આઠમે, દવ દીઠો વનમાંહિ;
 સાદ કરે છે કે એક તિહાં રહ્યો, રાખો પસારી ખાંહિ; નળ. ૨
 વંશધંખાગીરે તું નળ રાજીઓ, જાણ્યું જ્ઞાન પ્રમાણ;
 વન દવ બળતાંરે તું મુજ રાખીને, ઉપકારી ગુણખાણ. નળ. ૩
 તવ નળ ચિંતેરે એ કુણ માહફ, જાણે કુળ ને નામ;
 સાદ કરે છે મુજને વળી વળી, દીઠો નળે ^૨નાગ તામ. નળ. ૪
 તવ નળ ચિંતેરે દુષ્ટ પ્રાણીઓ, સર્પ મહા વિકરાળ;
 તવ પણ રે સહુ જીવ ઉપરે, ઉત્તમ હોય દયાળ. નળ. ૫
 એહવું ચિંતવિ ઓઢણ નાખીઓ, વળગો ^૩આહ તણે ખાથ;
 આઘો જઈને નળ મૂકે જિસે, ડસીઓ ડાવે હાથ. નળ. ૬
 તવ નળ યોદેરે તે કીધું કર્યું, મેં કીધો ઉપગાર;
 પ્રાણહાયકને જે ધમ ડસે, એહ દુર્જન આચાર. નળ. ૭

(દુહા)

વેશ ^૪કુનારી ચોરટો, રાજ ^૫નીર અઘાહ;
 જોગી ^૬પાવક પાળીઓ, દુર્જન છિહ દે દાહ. ૧
 દુર્જનનો વિશ્વાસડો, કરતાં હોયે હાણ;
^૭વાયસ જો ઘર રાખિયો, ઘુઝડ ગલ્યા નિરવાણ. ૨

૧ વાત. ૨ સાપ. ૩ સાપ. ૪ નંદારી સ્ત્રી. ૫ પાણી. ૬ અમિ.
 ૭ વિશ્વાસ. ૮ કાગડાને.

- દુર્જન જતને પાળિયે, એ તું મ કરે પાંખ;
હંસે રાખ્યો બૂકતાં, ઉદરે કરડી પાંખ. ૩
- મિત્ર અને કુમિત્રનો, રખે કરે વિશ્વાસ;
બાળે બેહુ કોઆચકી, જિમ ફવ બાળે વાસ. ૪
- દુર્જન તે દુર્જન સહી, સીંચી જે અભિયેષુ;
અંબ ન હોયે દિ'બડો, ભતિતણે ગુણેષુ. ૫

(ઢાળ પ્રથમની ચાલુ.)

- તિણે વિખે પીડયોરે નળ થયો કૂબડો, કાળો અને કુરૂપ;
તવ નળ ચિતેરે હિવ કિહાં બાંધ્યો, એહવું લેઇ રૂપ. નળ. ૮
- ધર્મ ચિંતવતાંરે ^૧અહિ પ્રીટિયો, ^૨સુરવર એક ઉદાર;
તે સુર બાલ્યોરે હું ઇહાં આવીઓ, ધરતો પ્રેમ અપાર. નળ. ૯
- નિષધનરેસર હું છું તુજ પિતા, આંચો એણે કામ;
દોહિલી વેળા આવે આપણે, નહીંતર કેહી કામ. નળ. ૧૦

(ફહા.)

- સંદેસે નવિ આવીઆ, જે વેલા ન પુહુંત;
તે સાજણુ તિણુ દેશડે, કરબો રાજ બહુંત. ૧
- પાળે કષ્ટે પીડિયા, કાળ ફુકાળે જેહ;
દોહિલી વેળા આવિયા, સાજણુ બણબે તેહ. ૨
- મમકાજ આવે નહીં, તે સાજણુ કુણુ નામ;
મોટા તાહ સરીખહા, વાધ્યા તેકુણુ નામ ? ૩

(ઢાળ પાછલી ચાલુ.)

- નિષધ કહે છિરે પુત્ર તુમે સુણો, મમણને ભવે^૧સાધ;
ઘટિકા બારેરે તે સંતાપીઓ, તે કર્મ કરેરે આ^૨બાધ. નળ. ૧૧
- તિણે પ્રમાણેરે બાર વરખ લગે, ^૩ભાવક તું નળ બાણુ;

૧ સાપ મટીને. ૨ ઉત્તમ દેવ. ૩ સાધુ-મુનિ. ૪ પીડા સંતાપ.
૫ દુઃખ-કષ્ટ.

કર્મ આગળ કોઈ દેવો તણો, ન કુરે કિંપિ ^૧વિનાશ. નળ. ૧૨
 રાજ્ય કરંતારે સઘળા રાજ્યા, તેં કીધી નિજ ^૨દાસ;
 તે હિવડાંરે તુજને ઝોળખી, નળ તુજકરેરે ^૩વિનાશ. નળ. ૧૩
 તેણે કારણે તુજ રૂપ ટાળિયું, તું થયો અતિહિ કુરૂપ;
 રાખો વસ્ત્રાભરણ કરંડીઓ, પહેર્યે હોશે સુરૂપ. નળ. ૧૪
 નળ રાયેં રાખ્યોરે તેહ કરંડીઓ, પૂછી ભીમી વાત;
 શીળ પ્રશંસા સુર સુવિશેષશે, સઘળી કરેરે વિખ્યાત. નળ. ૧૫
 હિવ સુર ભાખેરે નળ સુત તુમે કહો, કિહાં મૂકું તુજ આજ;
 તવ નળ બોલેરે સુજ સુસુમાર પુરે, મૂકો હે સુરરાજ. નળ. ૧૬
 તવ નળ મૂક્યોરે તે પુર ઉપવને, સુર પુહતો નિજ ઠાય;
^૪પંચમ કદપે મહા સુખ ભોગવે, તપ સંયમ કૃળ બોય. નળ. ૧૭

(ઉદાહર)

નળ હવે પુરમાંહિ આલિયો, વાંદે ચૈત્ય ઉદાર;
 જેહને દરસણે પામિયે; સુખ સંપત જયકાર. ૧
 કર બોડીને વીનવે, જય ^૫જિન જય જગતાય;
 હુખ હરવા સુખ પૂરવા, તું સમરથ જિન રાય. ૨
 એહવે એક ^૬ગજ મહ ભર્યો, ત્રોડી સાંકળ પાસ;
 ત્રાસ પમાડે નગરને, ^૭સળળો કરે વિનાશ. ૩
 ગોખે ચઢ્યો કધિપન્ન નૃપ, બોલે જે ગજરાજ;
 બોલે તાસ 'ધનામ' દે, ^૮સાફ વંછિત કાજ. ૪
 શૂર શિરોમણી ભલભલા, નાવે કો ગજ દ્રેઠ;-
 વાહલું સહુયેં છે ઘણું, તે સહુ ભવિત હેઠ. ૫

૧ વિજ્ઞાન ૨ તાબેદાર. ૩ નાશ કરવાનો ઉદ્યમ આદરે છે. ૪ પાંચમા દેવલોકમાં. ૫ જિનમંદિર. ૬ હાથી ગાંડો બનેલો. ૭ બહુજ નુકશાન. ૮ ધનામ-નનવાજસ. ૯ પૂર્ણ કરું.

પરે કુશળ તો ઘર કુશળ, ઘર કુશળ તો જગી;
 ન ઘર કુશળ ન જગ કુશળ, (ત્યારે) જગે લગી અગ. ૬
 ડાહ્યે અવસરે નળ રાજ્યો, ચહુટે આવ્યો 'જામ;
 શેર કરતો બહુ પદે, દીઠો નળે જળ તામ. ૭
 તતક્ષણ જળ શિખ્યા કરી, ચઠી જઈ જળકુંભ;
 અ'કુશ શિરે પ્રહારીને, લેઈ બાંધ્યો મજબ'લ. ૮
 એ સવિ સાંભળી બાતડી, તેડાવે પુરસાય;
 કનકતણાં કર સાંકળાં, રાય કરે સુપસાય. ૯
 સભામાંહિ આવી કરી, અનુમંતો મહાપત્ત;
 બેઠો નૃપ પાસે જઈ, રાજા પૂછે વત્ત. ૧૦

(ચોપાઈ.)

ભીમી છાંડી કૂળક થયો, દધિપત્ત રાજા પાસે ગયો;
 મુનિ મેઘરાજતણી એ વાણિ, એટલે ચોથો ખંડ વખાણ. ૧

ખંડ પાંચમો.

(ભાગ ૧ લી-રાગ ભાડણી-વીણા બજાવે-એ દેશી.)

કિહાં હુંતાં કૂળક તુમે આવ્યા, કેહું તુમારું ગાયોરે;
 શે કારણે તુમે આંહી આવ્યા, કિયું તુમારું નામોરે.
 નૃપ ઇંમ પૂછે રે. ૧
 કૂળક કહે છે નંરવર સંભળે, કોચલ દેશ સુહાયોરે;
 નગરી અયોધ્યા ઈંદ્રપુરી સમ, તિહાં હૂંઓ નળરાયોરે. નૃપ. ૨
 હુંક નામે તત્ત લલુ ભાઈ, તિણુ સાથે ભૂઓ રમિયોરે;
 રાજ રમણિ પુર દેશ વેલાઉલ, સચળ વિભવ સુખ ગમીયોરે. નૃપ. ૩
 રાજન આપ સવારથ વાહલો, કુણુ ભાઈ કુણુ બતોરે;
 રાજતણો લોણી કનકરથ, પુત્ર વિણુશે તોતોરે. નૃપ. ૪

(૩૫૨)

નળદમયંતિ-રાસ.

નૃપ રાજ ગમાયું તે નળ રાયે, નીકળ્યો ત્યજી આવાસોરે;
 દવદંતીને સાથે લઈ, એકલડો વન વાસોરે. નૃપ. ૫
 લીલા લહરી પૂર પ્રતાપી, ઇંદ્ર સમો નળ હુઓરે;
 દુખ દીકું તિથે એકે વારે, તેણે કારણે વને મૂઓરે. નૃપ. ૬
 કોમળ પ્રાણી ટાઢે તડકે, થોડે ઘણું કમલાયરે;
 જિમ હિમ પડતે માસ શિયાળે, કમલિની કરમાયરે. નૃપ. ૭
 હું-^૧ સુઆર હતો નળ કેરો, મેં જાણ્યું શું રહિયેરે;
 સ્વામિ ગમાડી પુઠે રહેતાં, આદર કેતો લહિયેરે. નૃપ. ૮
 સાચો સેવક તેહજ કહિયે, જે રહે પ્રભુને હેઠેરે;
 'સે' દેશે અથવા પરદેશે, સુખ દુઃખ સાથે વેઠે રે. નૃપ. ૯

(૬૬૫.)

સેવક કામે જાણવો, બંધવ કષ્ટે જાણ;
 ભાર્યા પણ નિરધન પણ, પરખીજે નિરવાણ. ૧
 સોહલામાં, સહુયે મળે, હોહિલે ન મળે કાય;
 વૃક્ષ ક્ષ્યાં દેખી કરી, પંખી આવ્યાં જોય. ૨

(૬૬૬ પાછળનીજ ચાલુ.)

તેણે કારણે અયોધ્યા છોડી, હું આન્યો તુમ પાસોરે;
 નિરગુણ નિહુર હું છું રાજન, જે મેહલી નર આસોરે. નૃપ. ૧૦
 હું આન્યો તુમારે પાસે, તુજ ગુણ સહુ વખાણેરે;
 સ્વામી તેહવો કીજે માથે, ગુણ અવગુણ તે જાણેરે. નૃપ. ૧૧

(૬૬૭.)

કુશામ વાસ કુભારજી, ^૨સામિ નંદિ ^૩સુવિવેક;
 પરવશ રોગે પીડિયો, મરણથકી અતિરેક. ૧

૧ રસોધ્યો. ૨ પોતાના દેશમાં. ૩ ધણી-માલિક. ૪ જોળ
 જોળની ખબર ન હોય તેવો અબૂઝ-વિચાર વિનાનો હોય.

વૈરીને માને પ્રભુ, જે બાણે ગુણવંત;
 પોતાનું^૧ પણ પરિહરે, નિરગુણ બાણી સંત. ૨.
 ભુડા પણ પ્રભુ સેવિયે, ભલી સલા જે હોય;
 ભલો પણ ભુડી સલા, તો છાંડે નર ભોય. ૩

(કાળ પાછળનીજ ચાલુ છે.)

કૂબડ વયણે નળના બાણ્યા, મરણતણા સમાચારોરે;
 હુઝા ધરે તે હધિપર્ણ રાભ, કરતો હાહાકારોરે. નૃપ. ૧૨
 પ્રેતકાજ કરે સવિ નળનાં, મન વૈરાગે^૨ રહિયેરે;
 પ્રેમી અથવા વેરી હોભે, ગુણવંતના ગુણ અહિયેરે. નૃપ. ૧૩
 હધિપર્ણ રાભ પૂછે કૂબડ, તુજ પાસે કળા^૩ કેતીરે;
 તુમે બાણી જે હુએ વિદ્યા, કેખાડો અમ રેતેતીરે. નૃપ. ૧૪
 સૂરજપાક રસોઈ શીખી, નળ પાસે અતિ હેબેરે;
 દૂધ ચોખાલિક રાભ સોંપે, નળ રાંધે^૪ રવિ-તેબેરે. નૃપ. ૧૫
 સહુએ^૫ બસકે હરખે^૬ જમિયા, સૂરજપાક રસોઈરે;
 વિદ્યા એહવી તેહની કેખી, પ્રથમે સહુ કોઈરે. નૃપ. ૧૬
 હધિપર્ણ રાભ^૭ રંજ્યો બોલે, ભૂષણ ટંકા લાખોરે;
 ગામ પાંચસે ઉપર હીજે, એ કૂબડા તુમે ચખોરે. નૃપ. ૧૭
 ગામ વિના ખીચું સહુ રાખ્યું, લોકે તસ ગુણ કહિયેરે;
 વિદ્યા શીખી કેશ વિદેશે^૮, સઘળે પૂજા લહિયેરે. નૃપ. ૧૮

(દુહા.)

૩૫ કુરૂપ કશું કરે, માનીજે ગુણ ભોય;
 આઉળિ કેરાં કૂલકાં, શિરે ન ચાઠે કોય. ૧
 આઠંબરે નહું પૂજિયે, ગુણે કરી પૂજાય;

૧ કેટલી. ૨ તેટલી. ૩ સૂરના કિરણો મારકત. ૪ વખાણે.
 ૫ ખુશી થયો. ૬ કાગીના અને સોના મહેરો. ૭ આપણનાં કૂલ
 સુગંધી ૩૫ ગુણ વગરનાં હોવાથી કોઇ માથે અડાવતું નથી.

- હૃદયે' વિના અલંકરી, નવિ વેચાચે ગાય. ૨
- કસ્તૂરી કાળી હોવે, શિરે વહે નરરાય;
- રૂપ કુરૂપે' શું હુએ, ગુણ સઘળે પૂજાય. ૩
- કૂબડ કહે નરવર સુણો, ^૧પારધિ ^૨મહિરા ટાળ;
- ધર્મ કરાવો બહુપરે, દેશ ભક્તી પરિપાળ. ૪
- તવ તિણે રાચે માનિયું, હિયે ધરી બહુ ભાવ;
- સુવચન વચ અંગીકરે, ઉત્તમ એહ સભાવ. ૫
- (ઢાળ પ મી-સુરત બંદર મંડણો—એ દેશી.)
- હિવ કવકંતિ પીહરે રહી, કરતી મન જાનળોરે;
- ભીમરથ રાજા પાસે જઇ, બોલે સા વર બાળરે. ૧
- બાબાજી રે નળની બખર કરો, જોવરાવો પુર દેશરે;
- ન બાણુ' રે તે પિયુ કિહાં હોશે રે, શે રૂપે શે વેશરે. બાબાજી. ૨
- એહવે દધિપન રાચનો, કામ વિશેષે' ફૂતરે;
- કુંડિનપુરવર આવિયો, ભીમનૃપ દ્વારે પહુતરે; બાબાજી. ૩
- ભીમરથ રાચે' પૂછિયું, કહો તુમ રાજ સરૂપરે;
- તે કહે એક પરદેશથી, આબે^૩ સૂઆર કુરૂપરે. બાબાજી. ૪
- સકળ કળા કરી પૂરિયો, કહિયે હુંડિક નામરે,
- સૂરજપાક રસોઇ એ, નીપજાવે ^૪અભિરામરે. બાબાજી. ૫
- એહવી સાંભળી વાતડી, ભીમી કહે સુણ તાતરે;
- ^૫ચર મોકલો તિણે પુરે, જોવરાવો એહ વાતરે. બાબાજી. ૬
- નળ વિના કોઇ બણે નહીં, સૂરજપાક રસોઇરે;
- તવ કુશળો નૃપે' મોકલ્યો, બહુઓ અતિ ડહો જોઇરે. બાબાજી, ૭
- રાય દધિપર્ન સભા તે જઇ, જોયું હુંડિક સૂતરે;
- ^૬વિરહદાવાનળ પીડીઓ, જૂરે મન માંહિ બહુતરે. બાબાજી. ૮

૧ શિકાર. ૨ દારૂ પીવો બધ કરો. ૩ રસોઇઓ. ૪ મનોહર.
૫ ફૂત-જામસ. ૬ વિયોગ રૂપી લાલથી પીડાયલો.

તવ કુશળો ચિતે ચિંતવે, કિહાં નળ દેવસરૂપીરે;
 કિહાં હુંડિક એ કૂબડો, કાળજવરણ કુરૂપીરે. બાબાજી. ૬
 હુંડિક ઉપર લીમીની, નળની ફેકટ બ્રાંતિરે;
 તો પ્રણ બેઠ બોલાવીને, કાંધરાખું એહ ખતિરે. બાબાજી. ૧૦
 તવ કથિપર્ન નંપ પૂછીને, નળ નાટક મનરંગેરે;
 માંડે કુશળો આદર કરી, લેઈ સચલ ઉપાંગરે. બાબાજી. ૧૧

(કહાલ)

જિમ નળ ઘરથી નીસર્યો, આબ્યો વનહ મઝાર;
 એકલડો નાથી મયો, મૂઝી સતી ^૧નિરાધાર. ૧
 જિમ જિમ વીતકે વાંદીએ, તિમ ખૂંચે સંકેત;
 તિમ તિમ ઝૂરે મન ઘણું, હુંડિક દુઃખ સમેત. ૨
 વળી કુશળો બોલે તિહાં, રે ^૨નીકુર નિર્લજ્જ;
 એકલડી પ્રિયા તણ, તે શું કીધો ^૩કલ્જ. ૩
 જળમે પાપી છે ઘણા, દ્રોહી પણ લખ હોય;
 રે નિર્ણય નળ તું સમો, ^૪અવર ન હીઠો કોય. ૪
 સૂતી વિશ્વાસે સતી, પ્રિય ઉપર બહુ ^૫રાગ;
 તે મૂઝીને બચતાં, કિમ ^૬વૂઠા તુહ પાગ. ૫
 સ્વામીદ્રોહી ને શુરૂદ્રોહી, મિત્રદ્રોહી અતિ ધીઠ;
 વળી વિશ્વાસે ઘાતકી, તેહણું મોહ મ હીઠ. ૬
 એણે વચને તે ^૭ગહિવર્યો, ભરિયો દુઃખ અપાર;
 નીસાસા બહુ નાખતો, ^૮ગાદો રહે સુઆર. ૭
 રૂપ કર્યું લીમીતણું, તે લેઈ ^૯ગળપાસ;
 તળ કૂબડ નેહે ભર્યો, છિડી ^{૧૦}વારે તાસ. ૮

૧ કાષ્ઠના પણ આધાર વગર. ૨ નડોર. ૩ કામ. ૪ બીજો.
 ૫ પ્રેમ. ૬ પગ કેમ આલ્યા-ઉપડયા ? ૭ ધમરાયો. ૮ બહુજ.
 ૯ ગળાકાસો. ૧૦ મના કરવા લાગ્યો.

- હે દેવી તું કાં મરે, હું છું તાહરે પાસ;
 નેહવિદૂધી નારીને, હિવ નહીં જાઉં નાસી. ૬
- ઇમ આપણુપું પ્રગટિયું, 'નેહગહેલો સોય;
 'પ્રેમસુરામદ્ધ ધારિયો, પ્રાણી પરવશ હોય. ૧૦
- મહિરા પાંહેં દ્રોહ કર, નેહ નિખરો અપાર.
 જેણે 'વાહો જાણે નહીં, જીવ વિવેક વિચાર. ૧૧
- છેલી છોલી છુંબરી, કટકા કીધા કોડ;
 શેલડીતણે પટંતરે, અતિ રસીઆને ખોડ. ૧૨
- સાજન સાજન સહુ કરો, અમે ન કરચું કોય;
 'જેતો તુંહી સુખ સંપજે, 'તેતો ફિર દુખ હોય. ૧૩

(ઢાળ ૬ કૃતિ-ચોપાઈ.)

- હિવ કુશલો જોલે કુળજાત, હુંડિક પૂછું તુજ એકવાત;
 નાટક દેખે સહુએ વડું, કૂળડ કાં તુજ દુખ એવડું? ૧
- તવ કૂળડ જોલે મુખ હસી, એણી વાતે 'વિભાસણ કિસી;
 હું નળના ઘરનો 'સૂઆર, તેણે ઉપજે મુજ દુઃખ અપાર. ૨
- સામિલગત જે સેવક હોય, સામી દુઃખ દેખીને રોય;
 જિમ લીમીના ગુણ સાંભરે, તિમ હિયડું ફાટે દુખ ધરે. ૩
- ભાઉ ભલપણ જગે ગાઇયે, ગુણ દેખી ગહેલા થાઇએ;
 સંભારી સીતા ગુણગ્રામ, વનવાસી રોયા શ્રી રામ. ૪
- કારજ મંત્રી નેહે માય, કામે દાસી ક્ષમા સવાય;
 રૂપે રંભા શયને નારિ, રોઈ લીમી ગુણ સંભારિ. ૫
- કુશળાને કૂળડ લેઇ ઘરે, સૂરજપાક રસોઇ કરે;
 જમાડી કુશળાને દિન, ભૂષણ ટંક લક્ષ સોવત્ર. ૬

૧ પ્રેમધહેલો. ૨ પ્રેમરૂપી દારૂ પીધો હોય. ૩ છકેલો. ૪ જેટ-
 લુંજ. ૫ તેટલુંજ ફરીને. ૬ વિચારવા જેવું શું છે. ૭ રસોયો.

કુશળો કહે છે કૂબડ સુણો, તુજ ઉપર નળનો ભ્રમ ઘણો;
 જો તું નળ હોયો તો માન, લીમી ગૂરે સોવન વાન; ૭
 કૂબડ કહે કુશળ સાંભળો, હું કૂબડ ^૧કાજળ-શામળો;
 નળ સોભાગી રૂપે દેવ, કાજળ ^૨ભ્રમ ટાળોને દેવ. ૮
 તવ હિવ કુશળો પાછો વળ્યો, જઈ કુંડિનપુરે લીમરથ મળ્યો;
 કુશળો કહે સુણો ^૩ભૂપાળ, કૂબડો રૂપે અતિ ^૪કરગ, ૯
 કાતા ભોક્તા સુગુણ સુભાણ, સૂરજપાક રસોઈ બાણ;
 ગજશીખ્યાદિક રાજાતણી, વિદ્યા બાણે છે એ ઘણી. ૧૦
 મેં નાટક માંડયું નળતણું, હુંડિક પણ રાચો તિહાં ઘણું;
 મેં નિંદો બહુ પરે નળરાય, તેણે કીધો મુજલાખ પસાય. ૧૧
 એહ વચન તેહનું સાંભળી, લીમી થઈ આકુળ બ્યાકુળી;
 બોલી લીમરથ રાજા પ્રતિ, પિતાજી સુણજો એક મતિ. ૧૨
 અમ ઘર કેા હુંડિક સૂઆર, હતો નહિ એહવે આકાર;
 સૂરજપાક રસોઈ સહી, બીજો નર કેા બાણે નહી. ૧૩
 રૂપ ફેર જે નળ રાયનું, કે ^૫કુલોજન કારણ ગણું;
 કે કરમે કરી કૂબડ બેય, પડતી વેળા એમજ હોય. ૧૪
 લખમી લક્ષણવંતી બય, તવ સહુ લક્ષણ કેવાં થાય;
^૬સયણ સંબંધી ગણે ન કેય, બોલે તે ફેકટિયું હોય. ૧૫
 બહેનતણે ઘર ભાઈ ગયો, વદન વિછાઈ બાહર રહ્યો;
 દરિદ્ર કરી પાર્યો અપમાન, ^૭લાકુંકણ દીધું નામ. ૧૬
 બળ બુદ્ધિ ^૮લક્ષણ વિદ્યા માન, ચતુરાઈ ઉઘમ અભિમાન;
 રૂપ દયા વય તેહ સહાય, લક્ષમી બતાં ^૯એતાં બાય. ૧૭

૧ કાજળથી પણ કાળો કૂબડો. ૨ જુડી શંકા દૂર કરો. ૩ રાજ-
 પટ્ટીના પાળનારા. ૪ ભયંકર-બીહામણો. ૫ નકારી વસ્તુ ખાવામાં
 આવ્યાનું કારણ સમજાવું છું. ૬ સજ્જન. ૭ સારાં લક્ષણ-ગુણ.
 ૮ સન્માન. ૯ આટલાં.

નળ હુઓ જે કાળો ઘણો, બાણ્યું કારણ ^૧ભાવઠતણો;
^૨ગજશીખ્યાદિક દાન ઉપાય, એણે લક્ષણ બાણો નળરાય. ૧૮
 નિમ તિમ કરી અણાવો ઇહાં, હું બાણ્યું છું નળ છે તિહાં;
 તવ રાબ પૂછ્યું પરધાન, મંત્રી મતિસાગર જે નામ. ૧૯
 તવ મંત્રી બોલ્યો નૃપ સુણો, સ્વયંવર માંડો ભીમીતણો;
 કૂડો એ માંડો પરપંચ, તેડો દધિપન ^૩સખળે સંચ; ૨૦
 દધિપત્ર સાથે નળ આવશે, જો નળ તિહાં ભવતો હુશે;
 સ્વયંવર નામે તે કેમ રહે, નિજ નારી બાલી કીમ ^૪સહે ? ૨૧
^૫નારી રોસ પશુ નવિ ખમે, રોસે ભરિયા આતમ હમે;
 એક વસ્તુના ^૬અરથી દોય, વયર સુણો એહ કારણ હોય. ૨૨
 વળી એક સુણો ^૭અહિનાણ, અશ્વ હુદે વિદાનો બાણ;
 નળ વિદાયે અતિ છે વડો, સ્વયંવર દિન કહેવો દૂકડો. ૨૩
 અશ્વ વિદાને જોરે કરી, હુંડક આવશે આદર કરી;
 દાધપન લેષ આવે સોય, નિશ્ચે બાણો તે નળ હોય. ૨૪

(દુહા.)

ભીમીએ દૂત પઠાવિયો, જિહાં છે દાધપન રાય;
 તેહ જઈને વીનવે, સાંભળ તું ભુવિરાય. ૧
 ભીમરથ રાયે માંડિયો, ભીમીસ્વયંવર રંગ;
 ચૈત્ર શુદ્ધિ પાંચમ દિને, હોશે ઉત્સવ જંગ. ૨
 દિન થોડા હિવ રથું કહું, વહેલો નાઓ કેણ;
 વાટે હું માંડો પડયો, થોડો આઓ તેણ. ૩

૧ વિપત્તિ-પીડા. ૨ હાથાને કબજે લેવાની વિદ્યા-કળા. ૩ જુઠો
 પ્રપંચ. ૪ અળવાન ઉપાયથી. ૫ બીજાને વરતી કેમ સાંખી ચકશે ?
 ૬ સ્ત્રી સંબંધી અયુક્ત વર્તન જોતાં પશુઓને પણ ગુસ્સો આવ્યે
 સહન કરી ચકતાં નથી અને લડી વઢી મરણ સુધાંત સ્વીકારી લે છે.
 ૭ ઇચ્છા કરનારા-ગરજી. ૮ નિસાની.

દધિપન ઝોહવું સાંભળી, આકુળ બ્યાકુળ થાય;	
ઝોહવે હુંડક આવીને, બોલ્યો મનને ભાય.	૪
કાં નરવર તુમે ઇમ કરો, કેહું છે તુમ દુઃખ	
શય કહે તુજને કહ્યાં, રથું ઊપજસ્યે મુખખ.	૫
મન-દુખ સ્ત્રી બ્યભિચારિણી, ધન વંચ્યો અપમાન;	
વંચાણું સહુ આગળે, એતાં ન કહે ભણુ.	૬
દુખ કહિયે તે આગળે, જે 'દુખદેહણહાર;	
જે તે આગળ ભાખતાં, 'લલુતા લહે અપાર.	૭
કૂબડ કહે છે નૃપ કહો, એવડો રથો વિસ્તાર;	
વળતું દધિપન્ન બોલિયો, સાંભળ હુંડક વિચાર.	૮
વનમે નળ રાજા મુગ્ધો, ભીમી છે નવવેશ;	
તે માટે સ્વયંવર નવો, માંડયો ભીમનરેશ.	૯
મુહૂર્ત દિન તો કાલ છે, કુંડનપુર અતિ દૂર;	
મુજ પરણવા ખંત છે, ઇંછુ કારણ દુખ પૂર.	૧૦
તવ નળ મનમાં ચિંતવે, 'શશિહર ગરે અંગાર;	
રવિ હજે પશ્ચિમ દિશે, (તો) ભીમી લોપે 'કાર.	૧૧
અથવા મન નારીતાણું, સહેજે અંચળ હોય;	
'કુંજર ફેરા કાન જિમ, નિત ફળફળતો ભેય.	૧૨
અન્યને ચિતશું ચિંતવે, રંજે વચને લોગ;	
દ્રષ્ટે અન્યને રીઝવે, અન્યશું વિલસે લોગ.	૧૩
નીચા નર સાથે રમે, ઘણી કુલક્ષણ નાર;	
'આપણુપું રાખે જકે, થોડી ઇંછુ સંસાર.	૧૪
ઇંછિ કારણ હું પણુ તિહાં, ભઈ દધિપન સાથ;	

૧ મટાડી ચક્રનાર. ૨ હલકામ. ૩ ચંદ્રમા શીતળતા છોડી
 દેવતા-અગ્નિ વરસાવા માટે. ૪ મર્પાદ-નીતિ-શીળ ન્યાય. ૫ હાથી.
 ૬ પોતાની લાજ પોતેજ જે જાળવી રાખે તેવી.

નારીતણે વિસાસડો, રખે કરે પરમાથ.	૧૫
નદી ^૧ નખી ^૨ શૃંગી વળી, ^૩ ધારાળો નૃપ નાર;	
એતાંનો વિસાસડો, ન કરે ચિત્ત વિચાર.	૧૬
હું'ડક એહ વિમાસીને, બોલ્યો સુણ મહારાજ;	
ચિંતા મ કર ચિત્તશ્યુ', એ સારૂં તુજ કાજ.	૧૭
^૪ હયવર રથશું સજ્જ કર, કુંડિનપુરને પાસ;	
સૂર્યોદય પહેલાં પ્રભુ, મેહલું તો સાબાશ.	૧૮

(ઢાળ ૭ મી-દેશી આંદાચણાની.)

તેણે વચને હરખ્યો ^૧ નરરાય, રથ સજ્જ કર્યો ઘણે ઉછાહ;	
રથે બેઠાં તિહાં દધિપન ભૂપ, છત્ર આમરધર પાસે' સરૂપ.	૧
હું'ડક એકંતવ નર પાસે, કાછડ બાંધે ઉલ્હાસે;	
રથણકરંડ લિયે મનખંત, જે ^૨ સુરે દીધો પ્રેમ ધરંત.	૨
એક રથે પાંચે નર બેઠા, હયવર જોતરિયા અતિ જેઠા;	
હું'ડક દેય હયવરને કાને, મંત્ર ^૩ નઉકાર ભણી મહા માને. ૩	
ખેડૂં હું'ડક તિણે રથે થાય, પવન વેગે આલ્યો રથ જાય;	
પડી પછેડી ઉડી વાય, રથ રાખો હું'ડક કહે રાય.	૪
હું'ડક બોલ્યો સુણોને ^૫ પુહવીશ, આપણુ વોળ્યા જોજન પંચવીસ;	
રથ રાખો કહેતાં ભુઈ એતી, મેલ્હી વાત કહું પ્રભુ કેતી. ૫	
વાટે રૂંખ બહેકાનો આવે, તવ નૃપ ^૬ હું'ડકને તિહાં બોલાવે;	
એણે રૂંખે રૂંખ ^૭ સહસ અઠાર, હું'ડક ગણી કરો ^૮ નિરધાર. ૬	
પાડીને રૂંખ કૂંચડે ગણિયા, તેટલાં હુઆં જે નૃપ ભણિયા;	
અશ્વકળા દધિપત્તને દીધ, ગણિતકળા તેણે હું'ડક લીધ. ૭	

૧ નખવાળાં જનવર. ૨ શીંગડાવાળાં પશુ. ૩ હાથમાં શસ્ત્ર
અથવા ધારણ કરેલ હોય તેવા માણસનો. ૪ સારા ઘોડા જોડેલો રથ.
૫ રાજા. ૬ દેવતાએ. ૭ નવકાર મંત્ર. ૮ રાજા. ૯ ઝાડ. ૧૦ હજાર.
૧૧ નિશ્ચય.

(હાલ)

વિનય કરી વિદ્યા ગ્રહે, કે ધનતણે પસાય;
વિદ્યાથી વિદ્યાલિયે, ચોથો નથી ઉપાય. ૧

નીચ થકી વિદ્યા લણી, લેતાં મ કરે લાજ;
૧ કર્દમથી મણિ સગ્રહી, કાઢ્યો સાધે કાજ. ૨

૨ લણુવે ગાવે નાચવે, સાસરઘર રણુ કાજ;
આહાર વ્યવહારે નવિ હુયે, આઠે કામે લાજ. ૩

(હાળ પાછળનીજ ચાલુ.)

સહસ્રકિરણ ઉગ્યો જજ જેતે, કુંડનપુર રથ પુહતો તેતે;
ભીમી સુપન તિણે ૩ નાશ પાવે, ઉઠી તાત પ્રતે તે જણાવે. ૮
તાત સુણો સુપન ૪ અભિરામ, કોશલપુર વર સોહ ૫ આરામ;
દેવી સુજ પુહચાઠે તિહાં રાગે, ૬ મહિમા તાસ સદા જગે જાગે. ૯
તિહાં એક ફૂલ ફળે અભિરામ, આખો એક મહા સુખ કામ;
હું જિણે ફળે ચડી આજ જેતે, પૂરવચડી ૫ ૭ પડ્યું તેતે. ૧૦
સુજ કરકમળ વિમળ દિયે દેવી, સુપનાતણી વિગત કહેવી;
રાય કહે સુપનું અભિરામ, પુત્રી સરવ સર્થો તુજ કામ. ૧૧

(હાલ)

૭ જો ૮ વૃષ ૯ કુંજર ૧૦ તરૂં ચડ્યો, ૧૧ ગૃહ ૧૨ વર પરવત શૃંગ;
દેખી જાગે માનવી, લહે લખમી મન રંગ. ૧

૩ ણુ કારણ પુત્રી સુણો, દેવી તે પુણ્ય રાસિ;
રાજ લાભ આરામ તે, પામિશ તું ઉલ્લાસ. ૨

૧ કાલ્પ-ગારામાંથી રત્નને લઇ લેવું. ૨ ભણવામાં-ગણવામાં,
ગાવામાં, નાચવામાં, સસરાના ઘરમાં, લકાઈના મેદાનમાં, કામમાં,
ભોજનમાં, વ્યવહારની વાતમાં લાજ ન રાખવી. ૩ રાત્રીની અંદર
આવ્યું. ૪ મનોહર. ૫ બાગ-વિશ્રામસ્થળ. ૬ પ્રભાવ. ૭ ગાય.
૮ બળદ. ૯ હાથી. ૧૦ ઝાડે ચડેલા. ૧૧ ધર. ૧૨ ઉત્તમ પવિત્રતા
સિંધર-ઉપર.

અંબ ચડણુ નળ સંગ તુહ, પંખી પડયો નિરધાર;

કૂખર પડીઓ રાજથી, આજ મળે ભરતાર. ૩

(હાળ પાછળથી ચાલુ.)

૧ પોળે પુહતો દધિપત્ર રાય, ભીમરથ ભૂપ તે સનમુખ જાય;

દધિપત્ર ઘર ભીતર જવ આવે, સ્વયંવર ૨ આણુદીઠે દુખ પાવે. ૧૨

દધિપત્ર પ્રતે પૂછે નૃપ ભીમ, પંથ ઘણો આળ્યા તુમે કિમ ?

દધિપત્ર કહે અમ ઘર છે સૂઆર, સકળ કળા ગુણ રચણુ ભંડાર. ૧૩

તિણે આણ્યા અમે રાય નુરંત, ભીમી ભણે દધિપત્ર મુણો સંત;

સૂરજપાક રસોઈ કરાવો, ૩ વંછિત કાજ સવે તુમે પાવો. ૧૪

કહે હુંડક દોહિલા અમે આળ્યા, ભીમી સ્વયંવર જોવા આળ્યા;

પહેલો સ્વયંવર ઉત્સવ કીજે, ૪ રસવતી સ્વાહ પછે નૃપ લીજે. ૧૫

ભીમ કહે ૫ સુરપતિ જો આવે, ભીમીને ચિતે તેહ ન ભાવે;

તો ખીજા નર સુર કુણુ રાય, નળ વિણુ ૬ અવર સવે નર ભાય. ૧૬

જે તેડયો દધિપત્ર અમે આજ, તેહ કહેશે કૂખડ છે કાજ;

સૂરજપાક રસોઈ કીજે, આરોગી સહુ જણુ જિમ રીજે. ૧૭

તવ તેણે રસવંતી ૭ નીપાઈ, ૮ ભસક જિમીઆ સહુ મન ભાઈ;

રસવતી સ્વાહ પરીક્ષા પામી, કહે ભીમી એ નળ મુજ સ્વામી. ૧૮

(દુહા)

કહે ભીમી રાજન મુણો, સૂરજપાક રસોઈ;

નળ વિણુ ખીજો માનવી, જાણે કદી ન કોઈ. ૧

(ચોપાઈ.)

હુંડક આળ્યો કુંડનપુરે, દધિપત્ર સાથે પુહતો ઘરે;

મુની મેઘરાજ એણી પરિ કહે, પંચમ ખંડ સમાપ્તિ લહે. ૧

ઇતી શ્રી નળદમયંતી રાસ વિષે પાંચમો ખંડ સંપૂર્ણ.

૧ દરવાજો. ૨ દેખવામાં ન આવતાં. ૩ મનમાં ઇચ્છેલાં કાર્ય-કામ.

૪ રસોઈ. ૫ ઈશ્વર. ૬ ખીજા બધા. ૭ તૈયાર કરી. ૮ જમવાની ઇચ્છાવાળા.

ખંડ છઠ્ઠો.

(દેશી ચંદ્રાયણાની.)

ભીમરથ રાબ રાણી સાથે, હુંડકે જાણ્યો જમણે હાથે;
 ઘર માંહે આણી ધણો ભાવ, કરભેડી નૃપ પૂછે ભાવ. ૧
 ચતુર સનેહી મેરા રાજ, વીનવી સુણો તુમે કરી પસાય;
 તું સાહિબ હૈ મોટા મેરા, ચરણ ન મૂકું સેવ્યા તેરા. ચં ૨
 કહે કૂખડ તુમે સુણો સયાણા, ભીમી વચણે કાહે અયાણા;
 કિહાં હું હુંડકે ૧ તારક સરખો, કિહાં નળ ભૂપ તે ચંદ્ર સરીખો.
 ચતુરં ૩

ચોવન ભર પ્રિયતણો વિયોગ, વિરહાનળ પીડે મહા રોગ;
 ભીમી મહ વિંહળ મતિ ૨ માહી, તમુ વચને તુમ મતિ
 ૩ કાં નાહી ? ચતુરં ૪

કળા સુલેસણ વિદ્યા માહરી, સૂરજપાક રસોઈ સારી;
 કેળી કાં મન ભૂલા તેરા, જગમે કળાવત ૪ બહુતેરા. ચતુરં ૫

(ડુંહા.)

વધા ધન સૂરિમપણે, ચતુરાધ તપ દાન;
 એકે એકથી છે વડા, ચિત્ત મ ધરે ૨ શુભાન. ૧

(હાળ પાછળની ચાલુ.)

નળ થાતાં માહડું શું જાય, જો ૨ તુમચે મન એમ ૨ સોહાય;
 તો હું નળ થયો છું જાજ, એ ભીમી ૨ સારો નૃપ કાજ.
 ચતુર. ૬

ધણે વચને સહુ ઉઠી જાય, ભીમીનું મન આકુળ થાય;

૧ તારા જોવો-ચાંદની સરખો. ૨ નહારી. ૩ નાજ પામી ગઈ.

૪ ધણાએ. ૫ આઈ કોર મનમાં ન રાખશો. ૬ તમારા. ૭ મમતું હોય.

૮ રાજનું કામ સુધારો.

ભીમરથ નૃપ આગળ દિલ ખોલે, લાજ મૂકીને ભીમી ખોલે.

ચતુર. ૭

તાત સુણો એક વચન વિચારી, ચોર પરીખ્યા એક માહરી;

નળ ફરસે મુજ તન રોમ વિહસે, જિમ રજલધરવૂઠે

વન વિકસે. ચતુર. ૮

હસી હુંડક વળતું ઇમ લાખે, લાખું અમે એણે કરી હાસે;

પરપુરુષનો ફરસવિકાર, કરતાં બણો અસતી આચાર. „ ૯

હુંડક કર જોરે ફરસાવે, ભીમરથ દવદંતી મન લાવે;

રોમચી તવ હુઇ ભીમી, ખોલી તાત ઘાત એ નીમી. „ ૧૦

જો કૂખડ સખળો અતિ કાળો, તોપણ નળ પ્રિય એહ દયાળો;

પર પુરુષને કીધે ફરસે, મુજ કાયા કહિંયે ન ઉદહસે. „ ૧૧

મોકલીઆં બાહેર માય તાય, હુંડક કર તવ ભીમી સાદ્ય;

વળવળતી ભીમી ઇમ લાખે, પ્રાણનાથ છેહ ઇમ કાં દાખે.

ચતુર. ૧૨

તું સાહિબ મેરા હું દાસી, પિઉડા હિવ કિમ બઇશ નાસી ?

તુજ સાથે નીકળી અકેલી, તેં સૂતી વન માંહિ મેલ્લી. „ ૧૩

શક્તિ હોય જો સ્ત્રી ન વહેવા, તો સ્ત્રી પારગ્રહ ઉદમ કરવા;

વિષ્ણુ ગુન્હે સ્ત્રી છાંડી જાય, તેનર અધમાધમ કહેવાય. „ ૧૪

કીડી ઉપર પકટકી કહેવી ? અબળા ઉપર મહેર કરેવી;

હું કિંકર છું રાજન તેરી, પિઉડા પાવંત કરો અબ મેરી.

ચતુર. ૧૫

નજરે નજર પિઉ તેં મેળી, દૂધ માંહિ જિમ સાકર ભેળી;

જળ તે મોહ સુલટ કર વ્યાપ, તળ તે નળ પ્રિય મૂકે

આપ. ચતુર. ૧૬

૧ રૂવાટાં વિકર થાય-ઉભાં થાય. ૨ વરસાદ વરસવાથી વન પ્રકુલિત થાય. ૩ સ્પર્શ-અડકવાના વિકાર-દોષથી. ૪ વ્યભિચારિણી-છીનાળ સ્ત્રીની રીતિ. ૫ કરડી નજર. ૬ દાસી. ૭ ચિંતા.

નારી વચણે કોણુ ન ^૧ચૂકે, સુભટશિરોમણી ^૨ધીરજ મૂકે;
સ્ત્રી ફરસે વિહસે ^૩તરૂં ^૪ધાત, તો માણસની કેહી વાત. ॥ ૧૭

(દુહા.)

શાસ્ત્ર શાસ્ત્ર પૂરા જિકે, કેહેને ^૧ન નામે શીશ;
તે પશુ નારી જોલકે, ચૂકે વિરવા વીસ. ૧

માત પિતાને ^૧વચિયે, સગાં સણેબાં ભાવ;
નારી નેહે વશ કયો, માહા તે ^૨જહિલા થાય. ૨

તાં લગે મતિ જુધિ સાંભરે, બાં લગે શાસ્ત્ર-વિચાર;
નારી સાથે જોડી, બાનહુ કરે અપાર. ૩

તવ નળ રાયે પરિહર્યો, અમરદત્ત શિષ્યગાર;
દેવરૂપ તે પ્રગટીઓ, સહુ કહે જય જયકાર. ૪

આશ ફળી ભીમીતણી, હજ્યો ભીમનરિંદ;
સિંહાસન બેસારિયો, સોહે નળ જિમ ઇંદ. ૫

(હાળ બીજી-અનિત્ય નિવારીએ-એ દેશી.)

ભીમરાબ તે ઇમ ભણે, રાજ્ય સકળ ઋદ્ધિ દેવ;
એ સહુયે તુહારડું, કડું તુહારી સેવોરે. ૧

નળ પુણ્ય પ્રગટીઈ, પુણ્યથી સવિ સુખ થાયરે;
પુણ્યે મનવંછિત ફળે, આપક ફરે બાયોરે, નળ. ૨

^૧કુતિગ એક ભીમીતણરે, સાહસ એક અચાહ;
અન્ય ભવાંતરની પરે, જોળખિયો નિજ નાહોરે. નળ. ૩

દધિપન રાબા આવીને, નળનૃપ લાગેરે પાચ;
જોલ્યો બે કર બેહીને, સાંભળ શ્રી નળરાયોરે. નળ. ૪

તું કાકુર શુણુ આગળો, ગિરૂઓ સાહસ ધીર;

૧ ચળે નહી. ૨ ધીરજ. ૩ ગાડ. ૪ ધાતુઓ. ૫ માયું ન
નમાવે. ૬ ઠગીને. ૭ માંડા. ૮ દેવતાએ આપેલો શુંગાર. ૯ વિપતિ-હાનિ.
૧૦ કૌતુક-અમત.

મેં અવગણ્યા અભણુતે, તે ખમળે વર વીરોરે. નળ. ૫
તવ નળ વળતું બોલિયો, સાંભળ દધિપત્તરાય;

મેં ^૧હુત્તર ભાવઠ તરી, તે સહુ તુજજ પસાયોરે. નળ. ૬
તું સાચો ઉપગારિયો, તું ^૨ખંધવ સ સનેહ;

બાણ સુબાણ-શિરોમણી, તુજ ગુણ નાવે ^૩છેહોરે. નળ. ૭
દધિપન્નને પહેરાવીઓ, સાથે દેઈ પરિવાર;

નિજ નગરે પુહતો કર્યો, હવે સુણુબ્યો અધિકારોરે. નળ. ૮
હિવ કુંડનપુરે આવીઓ, સાર્થપતિ ધનદેવ નામ;

દવદંતીએ ઝોળખ્યો, જે વાટે આંચો કામોરે. નળ. ૯
પ્રિય પાહે ભગતાવીઓ, ગુણ સંભારી તાસ;

ઉત્તમને ઉપગારીઓ, વિસરે ન જો હોય સાસોરે. નળ. ૧૦

(હહા.)

અંબે વૂઠો મેહલો, અમી સમાં ફળ જોય;

^૪ઉખર ખેત્રે તેહ જળ, વૂઠ્યે નિઃફળ હોય. ૧

તિમ ઉત્તમ નર બેહુ ગુણે, કીધો જે ઉપગાર;

દુર્જન મન માંચો થકો, સાહમો કરે ^૫વિકાર. ૨

(હાળ-પાછલીજ આહુ.)

પુત્રીને વચને કરી, ભીમે તેડયો વસંત;

ઋતુપર્ણ રાજ તેડીઓ, ચંદ્રચંદ્રાસીકંતોરે. નળ. ૧૧

ચંદ્રવતી બેટી વળી, એ તેડયા સવિશેષ;

^૬ઋદ્ધિ પામીને ઝોળખે, તે ઉત્તમ માંહિ રેખોરે. નળ. ૧૨

૧ ન તરી શકાય-દુ.ખેથી તરી શકાય તિવી વિપત્તિથી પાર થયો. ૨ ભાઈ. ૩ પાર ન આવે. ૪ ખારી જમીનમાં. ૫ દુઃખના ઉપાયો ઉભા કરે. ૬ જે મનુષ્ય ગરીબી વળોટાવી ઋદ્ધિનો ધણી થયા છતાં ગરીબીના વખતમાં કે દુઃખના સમયમાં કરેલા ઉપકાર ન બૂલે અને તે ઉપકારીને જોતાં ઝોળખી ઘણાં આદર યુક્ત સારો બહો વાળે તે ઉત્તમ જનમાં પહેલા નંબરનો ગણાય છે.

સફળ સુલક્ષણ વૃક્ષની, ઉપમ લહે નર સાર;
 જિમ જિમ ઋદ્ધિ ભારે ભર્યો, તિમ તિમ નમે અપારોરે. નળ. ૧૩
 કુળપતિ જિજ્ઞે ચારિત લીઉં, તે હુઓ 'સોહમ દેવ;
 પૂરવ ભવ ઉપગારિણી, જાણી ભીમી હેવોરે. નળ. ૧૪
 તે સુરવર આવી કરીરે, વરસી સોવન-ધાર;
 ભીમીને પ્રણુમી ગયોરે, લેખવી પ્રીતિ અપારોરે. નળ. ૧૫

(હાહા.)

ઉત્તમ સાથે પ્રીતકી, પહેલી થોડી ભેય;
 નદીતણે પટ'તરે, છેહડે વધતી હોય. ૧
 નીચ સરીસી પ્રીતકી, પહેલી અધિકી થાય;
 'રાસભના ભુ'કાર જિમ, છેહડે તૂટી ભય. ૨

(હાળ-પાછળની ચાહુ.)

બાર વરખની 'ભાવડીરે, તેહનો આઁયો અંત;
 રાજા બહુ આવી મળ્યા, પૂરવ પ્રેમ ધર'તોરે નળ. ૧૬
 'ચતુરંગ સેના પરવર્યો, નળનૃપ કરે પ્રયાણ;
 'જેર ઘણું સેનાતણું, જિમ 'સાયર ઊધાણોરે. નળ. ૧૭
 અનુક્રમે કૈાશળ આવીઆરે, કૂળર સાંભળી વત્ત;
 અતિશય ઇર્ષ્યા ઊપની, રાજલોભ સંયુત્ત. નળ. ૧૮
 કૂળર સાહમો આવીઓ, કટક લેઇને તામ;
 રાજતણો તરશ્યો ઘણો, માંડે સળળ 'સં'આમોરે. નળ. ૧૯

૧ પહેલા દેવલોકમાં દેવતાપણે પેદા થયેલ. ૨ ગધેડાનાં જૂંક.
 વાની પેઠે પ્રથમ ચઢતા સાદ્યી ને પછી ધીરે ધીરે ઉતરતા સાદ્યી
 બંધ પડવા જેવી. ૩ હુઃખવાતાના-વખમી વખત. ૪ -હાથી-ધોડા-
 રથ પાળો એ ચાર જાતનું ઘસકર તે ચતુરંગ કહેવાય છે. ૫ સમુદ્ર
 છોળી રેસો હોય. ૬ બારે લડાઈ આદરી.

(હાળ ૩ છ-સાદકાની કેશી-આશાવરી.)

મિહું દળે સુભટ સવિસાર શૂરે ચડયા, સખળ સંઆમ ^૧રણતૂર વાળે;
 શબ્દ શ્રવણે પડયો સાંભળે કો નહી, ^૨ઘોષ નિર્ઘોષ પ્રદ્વાંડ ગાળે. ૧
 નળનૃપ શૂરરણુ રંગ રોશે ભર્યો, સુભટ શૂરિમ ચડયા બહુ બિરાળે;
 જેમ નરે સંયમી કરમ સાથે ભિડે, તેમ નળ શૂર સંઆમે છાળે,
 નળ૦ ૨

રથરજ સખળ અંધારું ઉઠયું ઘણું, અશ્વગજ પૂર પડવા ઉછાયું;
 આપણું પારકું ઓળખે કો નહિ, દિનકર સહિતશું ગગન છાયું.
 નળ૦ ૩

પાયકે પાયક રથપતિયે રથપતિ, અશ્વપતિ ઝૂઝ અસવાર સાથે;
 ગજપતિયે ગજપતિ રોસભર ઝૂઝતાં, શસ્ત્ર ખૂટાં પછે બાથોબાથે.
 નળ૦ ૪

પ્રખળ હથિયાર તન તેજ દેખી કરી, ^૩કાતર કેટલા ફર નાસે;
 સુભટ શૂરા ઘરે હોય વધામણાં, ^૪બંદી બોલે ચશવા ઉલ્હાસે.
 નળ૦ ૫

સુભટ સાચા ભડયા કેટલા રણ પડયા, કોઈ કાતર વળી કીહ નાહો;
 પુન્ય પ્રસાદ વળી નળનૃપ છતિયો, કૂબર બાંધિયો કરીય
 કાઠો. નળ૦ ૬

ઘોષ નિર્ઘોષ વાળાં ઘણાં વાજતે, નળનૃપ કોશલા માંહિ આવે;
 નગર શૃંગારી ^૫ગયણુ ધજ લહ લહે, કામિની મોતિયે કરી
 વધાવે. નળ૦ ૭

(દુહા.)

સખળ સવે રાજા મળી, સિંહાસને બેસારી;
 પુનરપિ નળનૃપ થાપિયો, છત્ર ધર્યું જયકારી. ૧

૧ શૂર ચડાવનાર વાળું. ૨ શબ્દના પડવાના ઘોષાટથી આ-
 કાશ-આદિ ગાણુ ઉઠયું. ૩ કાયર-બ્હીકણુ. ૪ બિરુદાવળી બોલનારા.
 ૫ આકાશમાં ધ્વજાઓ ફરકવા લાગી.

કામ કામના નરપતિ; હેતા બહુલા કંઠ;	
પુણ્ય પસાયે' નળવણી, આણા ધરે આખંડ.	૨
પુણ્યે કરી આપક ટળે, પુણ્યે નાસે રોગ;	
મનવંછિત પુણ્યે ફળે, પુણ્યે લાભે લોગ.	૩
રાજ ઋદ્ધિ 'રાષ્ટ્રિય મળે, પુણ્યતણે 'સુપસાય;	
કર્મ બાણી ઉત્તમ તુમે, 'વિરચો પુણ્યઉપાય.	૪
કૂબડ કૂઠનિહાણને, છોડે શ્રી નળરાજ;	
હયાભાવ મંત્ર લેખની, કૂબડ કિયો સુવરાજ.	૫
ઉત્તમ અતિહી 'યરાભવો, ન હોય કૂઠો ભોય;	
યત્રે પીડી શેલડી, મીઠા રસ દિયે તોય.	૬
સુંદર 'સુકુલીણીતણો, કિમહિ ન વિહુડે વંશ;	
લેખ કાજળ કાળો કર્યો, હંસો સોયજ હંસ.	૭
'દુર્લભ જન સંતાપિયો, સુજન ન મૂકે આપ;	
રાહો અંદ્ર પરાભવો, તોહી ન ધરે તાપ.	૮

(કાળ ૪ થી-શીળ મુહાવેરે સાજન સેવિયે.)

હિંવ નળ પાળેરે હેશ ભલી પરે, માટે 'શત્રુકારોરે;
જિનવર પૂજારે કીધી અતિ ઘણી, આણી ભાવ અપારોરે. ૧
ધર્મ કરજો ભવિયણુ ભાવશું, જિણે ઉત્તમ કુળ વાસોરે;
જસ મુળ સંપત્તિ 'ધંહ લોકે ઘણી, પરભવ મુગતિ
નિવાસોરે. ધર્મ. ૨

વર્ણ અહારે રૂઢે ખાળિયે, વરજો બ્યસન ભૂપાળોરે;
સહિ શુરૂ સેવે 'સૂત્ર મુણે ભલાં, ખટદરશન રખવાળોરે. ધર્મ. ૩

- ૧ મોટામ. ૨ સારો કૃપાથી. ૩ તેવાર કરો. ૪ પીડા આપો-
સંતાપો. ૫ સારા ઉત્તમ કુળની. ૬ નહારો માણસ. ૭ દાનશાળા.
૮ આ લોકમાં. ૯ સારી ગતિ અને સારી દશાવંત વંશમાં જન્મ.
૧૦ હંચાર અંમ, બાર ઉપાંગ, છ છેદ, ચાર ચળ મૂત, દસ પ્રયન્ના,
અસુયોગહાર, નંદીસૂત્ર એ ૪૫ સૂત્ર-આગમ.

લોક સહુરે મન આણુંદિયા, દુખિયા દુર્જન ચોરોરે;
 નળનૃપ દેખીરે સહુ ^૧પ્રજ ઉદ્ધસે, જિમ શશિ દેખી ચકોરે.
 ધર્મ. ૪

કોઈક દિવસે નિષધ સુરેસરો, આવે જિહાં નળરાજોરે;
 મીઠે વચને સુર પ્રતિષોધવે, સારો ભૂપતિ કાજોરે. ધર્મ. ૫
 વિષયરસ ^૨વિરૂઆરે રાજન જાણોરે, મોહ માયા જાળોરે;
 તિહાં જે ^૩ખૂતારે તે કિમ નીસરે, પામે મરણ અકાળોરે. ધર્મ. ૬
 તન ધન યૌવન ચંચળ જાણિયે, જેહવો ^૪કુંજર કાનોરે;
 સુપન સરખુંરે પ્રિય સંગ પ્રીછજો, ઋદ્ધિનું શ્યું અભિમાનોરે. ધર્મ. ૭
 કુટુંબ સવેરે પાંખી પરે મળ્યા, જેહને અર્થે જીવોરે;
 પાપ થણારે ^૫સંચી પરભવે, ભોગવે કર્મ ^૬અતીવોરે. ધર્મ. ૮
 સુખ દુખ પામે પ્રાણી એકલો, બીજો ન થાય આધારોરે;
 રાખણહારો જિનધર્મ જાણજો, શરણાગત સાધારોરે. ધર્મ. ૯
 ધમ પ્રતિષોધી સુર સ્વર્ગે ગયો, દેઈ જહુ ઉપદેશોરે;
 સગાં સણીજાં તેહજ જાણજો, દાજો ધર્મ અશેષોરે. ધર્મ. ^{૧૦}

(હૃદય)

ખડું સચું તે જાણજો, જેહુ ભવ જે હિતકાર;
 ઇહલોકે હિત પરભવે, સુંદર ગતિ મતિદાર. ૧
 પાપ નિવારે હિત કરે, શુભ પરકાશે જેહ;
 વિહટે નહી આપદ પડયે, મિત્ર ગણવો તેહ. ૨
 મયણરેહ સરખી સતી, થોડી એણે સંસાર;
 સગપણ સાચું લેખવી, તાર્યો નિજ ભરતાર. ૩

૧ પ્રજ-રૈયત. ૨ નકારાં-આકારાં-દુઃખ દેનારાં. ૩ કળાઈ રહેલા.
 ૪ હાથી. ૫ એકઠાં કરી. ૬ જહુજ.

(કાળ ૫ મી-દેશી ચોપાઇની.)

નગરાજ મન ધરે વિરાગ, કારમે જાણે ધન પ્રિય 'રાગ;
 એહવે વન આન્યા સુજગીસ, ધર્મધોષ નામેં સૂરીશ. ૧

ઈંદ્રણ પુહતો નળનરદેવ, વિધિશું વાંઘી સાદે સેવ;
 શ્રી ગુરૂ જાણે જિનવરધર્મ, જેહથી પ્રાણી પામે 'શર્મ. ૨

પ્રી ગુરૂવાણી રાજ સુણી, અમીયકી અતિ ટાઢી ઘણી;
 જે સુણતાં નાસે ભવતાપ, કામ ક્રોધ દુખ ટળે સંતાપ. ૩

જાળે બોલે બે જોડી હાથ, સ્વામી સુજને કરો 'સનાથ;
 ક્યે કરમેં બહુ દુખજ સદ્દાં, નહું જાયે જીભે મેં કદાં. ૪

ગુરૂ જાણે રાજન અવધાર, ઇહાંચકી ભવ છડું ધાર;
 મંમજી ભવે ઋષિ સંતાપીઓ, ઘડી બારહ લગેં તાપીઓ. ૫

પ્રોમ્મ મૂર્તિ ઋષિ તે દેખિયો, સાચો તે ગુરૂ કરી પરખિયો;
 તે પાસે પામ્યો જિન 'ધર્મ, સફળ કર્યું માણસ ભવ 'જન્મ. ૬

જન 'આહિરતણે ભવ વળી, સાધુ ભગતિ કીધી મન રળી;
 દૂધ દાન લીધું અતિ ઘણું, પછે લહ્યું શ્રાવક ઋષિપાણું. ૭

હી બાર સંતાપ્યો જતી, ભાવક બાર વરણ નરપતિ;
 વળી સંતોષી કીધું કાજ, તેણે પામ્યો નળ ઉત્તમ રાજ. ૮

મ સાંભળી નળ ઘરે આવિયો, રાજે પુઃકલ સુત 'કાવીઓ;
 હવડંતી સાચેં ગુરૂ પાસે, લીખ્યા લીધી મનઉદ્ધાસે. ૯

જાણે આરિત્ર 'નિરતિચાર, જપ તપ સુનિવર કરે ઉદાર;
 જણે ગુણે સેવે ગુરૂપામ, ઉપશમ સંવર્તિ ઋષિરાય. ૧૦

મન્યદા નળઋષિને મન થયું, વિષયરાગ મનસ્થું ઉમહ્યું;
 તવ તિણે સુનિવર ધરી વિવેક, અણસણ પાળી નિર્મળ એક. ૧૧

૧ પ્રેમ. ૨ સુખ. ૩ નાય રહિત હોવાથી હવે નાય-ધણી સહિત કરો. ૪ ધર્મ. ૫ જન્મ. ૬ મહિયાર-ભરવાક. ૭ સ્થાપ્યો-કાવમ કર્યો. ૮ આરિત્રાચારના અતિચાર નિવારીને,

અણસણ પાળી નિરતિયાર, પાગથો 'સોહમે' સુરં અવતાર;
 ધનદ નામે ભંડારી થાય, લોકપાલ ઉત્તર દિશિરાય. ૧૨
 દવદંતી મોટી મહાસતી, સતીમાંહિ તે મોટી સતી;
 આરિત્ર પાળી અણસણ મૂંઠ, ધનદતણે ઘર દેવી હુંધ. ૧૩

(દુહા.)

તે દેવી તિહાંથી ચવી, પુર પેઢાલ નિવાસ;
 હરિચંદ રાજ રાણ્યો, પૂરે પ્રજાની આશ. ૧
 તે નૃપ ઘર બેટી હુંધ, કનકવતી તસ નામ;
 અન્યદા તિણ રાયે રચ્યો, સ્વયંવર અતિ અભિરામ. ૨
 ધનદ લોકપતિ આવીઓ, ધરતો પ્રીતિ અપાર;
 કનકવતીને પરણિયો, ચદુ વસુદેવ કુમાર. ૩
 બારવતી નગરી જઇ, વિલસે સુખ્ય અશેષ;
 અન્યદો ભરતેસર પરે, ભાવન ચડી વિશેષ. ૪
 ભાવ બળે કર્મ ક્ષય કરી, પામી કેવળ સાર;
 કનકવતી મુગતે ગઇ, પામી સૌખ્ય અપાર. ૫
 તે પણ ધનદ સુરેસરો, પામી સમકિત સાર;
 'આપણુપુ' અનુઆલીને, લહશે 'નર અવતાર. ૬
 ભવ થોડામાંહિ 'ખૂણશે, લહશે 'શિવપુરરાજ,
 ધમ જાણી ઉત્તમ તુલો, સારો આતમકાજ. ૭
 હાન શીળ તપ ભાવના, ચિહ્નું પરિ જિનવર ધર્મ;
 પામીને આરાધજો, લહેજો અવિચળ 'શર્મ. ૮

૧ સુધર્મ નામના પહેલા દેવલોકમાં દેવતા થયા. ૨ નાશ કરીને.
 ૩ આત્માને નિર્મળ કરીને. ૪ મનુષ્ય જન્મ. ૫ પ્રતિબોધ પામશે.
 ૬ મોક્ષ. ૭ સુખ.

(ચોપાઈ.)

નળ પ્રગટયા ભાવઠ ઉદ્ધરી, પામ્યો રાજ પૂર્વભવ ચરી;
મુનિ મેઘરાજતણી એ વાણી, જોટલે છઠ્ઠે ખંડ વખાણી. ૧

(રાજ મેવાડો-ધનાશ્રી)

નળ કવઈંતી ચરિત્ર સોહામણું, નવ નવ રંગ રસાળ;
સાંભળી ઉત્તમ સાધુ સતી પરે, ધરને શીલ વિશાળ. ૧
સાધુ સતીનું ચરિત્ર મુણે ભલું, મુણતાં નાસે પાપ;
ગાફૂઠમંત્ર ખરો જેમ સાંભળે, નાસે અહિવિષંધાપ. ૨
પાર્શ્વચંદ્રસૂરિસર રાજ્યાણ, મહિમા ભસ અપાર;
ઉપદેશે જેણે ભવિ તારિયા, બિનશાસન શિષ્યગાર. સા. ૩
શ્રી સમરચંદ્ર તિણ પાટું શોભતા, તેણે પાટું સૂરિંદ;
રાયચંદ્રસૂરિસર દીપતા, ગિફૂઆ મેફૂ-ગિરિંદ. સા. ૪
સરવણ ઋષિ જગે પ્રગટિયો મહામુની, કીધું ઉત્તમ કાજ;
મે સદી શુફના ચરણ નમી કહે, વાચક શ્રી મેઘરાજ. સા. ૫
સંવત સોળ અઠસઠ સંવચરે, થવીઓ નળ ઋષિરાજ;
ભણને ગણને ધર્મ વિશેષને, સારતા વંછિત કાજ. સા. ૬
ધતિમી નળકમયંતીના રાસ વિષે છ ખંડ અને પ્રશસ્તિ સંપૂર્ણ.

શ્રીમાન્ જિનહર્ષણ સંકલિત.

હરિબળમચ્છી રાસ.

(મંગળાચરણ-હોહા છંદ.)

- શાંતિકરણ શ્રી શાંતિજિન, અચિરાચારીનંદ; ૧
વિશ્વસેનનૃપકુળકમળ, ^૧સહસકિરણ સુખકંદ.
માય ઉત્તર આવી કરી, દેશ [માં] નિવારિ મારિ;
શાંતિ થઈ સહુ લોકને, શાંતિ નામ દિયો સાર. ૨
શ્રી શાંતીશ્વર સોળમો, જિનનાયક જિનચંદ;
અકેવલિ વળી પંચમો, આપે પદ ^૨મહાનંદ. ૩
સોવન વરણ સોહામણો, લંછન જાસ ^૩કુરંગ;
^૪ભાવઠ ભાજે નામથી, દિન દિન રંગ ^૪અભંગ. ૪
અરણકમળ તેહના નમી, ધ્યાન હૃદય ^૫અવધારિ;
રાસ કરૂં હરિબળતણો, જીવદયા અધિકાર. ૫
માછીગર કુળ ઊપનો, પામ્યો રાજ્યભંડાર;
સુખ લોગવી શિવપદ લલો, દયાતણો ઉપગાર. ૬
ઊગાર્યો એક માછલો, પાળી ^૬અગર અપાર;
^૭વિકથા ઊઘ તણ કરી, સાંભળજો નર નાર. ૭

૧ સૂર્ય. ૨ મરહી-કોલેરા. ૩ મોક્ષ. ૪ હરિણ. ૫ કુખ શોકાદિ તથા ભીક. ૬ કોષ સમય ખંડિત ન થાય તેવો. ૭ કબૂલ કરીને. ૮ ટેક-પ્રતિજ્ઞા. ૯ રાજકથા-દેશકથા-ભક્તકથા-ભીકથા એ ચારે વિકથા કહેવાય છે.

[ચરિત્રારમ્ભ.]

(ઠાળ ૧ લી-શહેર ભલું પણ સાંકડું; એ દેશી.)

ભરતક્ષેત્રમાં બાણીએરે, નગર કંચનપુર નામરે; સુબાણ નર;
સોઢે 'સુરપુર સારિખોરે લાલ, 'પાખળ ગઠ અભિરામરે. સુ. ભ. ૧
સુંદર મંદિર માળિયારે, ચઉબાર ચિત્રશાળરે. સુ.

દીપે ઉંચા દેહરારે લાલ, ઝળકે ઝાક ઝમાળરે. સુ. ભ. ૨
ઝલ્દિયે' કરી સુપરે' ભયોરે, લોક સુખી ઠાતારરે; સુ.

ચૌરાશી ચહુટાં બિહારે લાલ, બાણે 'લક્ષ્મી લાંડારરે. સુ. ભ. ૩
પેઠા બિહાં વિવહારિયારે, કરે વિણજ વ્યાપારરે; સુ.

ન્યાયે' લિખમી એકઠીરે લાલ, થાએ વિવિધ પ્રકારરે. સુ. ભ. ૪
લિખમી પામી 'વિદ્રવેરે, ધર્મ કરે વિસ્તારરે; સુ.

'દ્યુત્યકાર સઠા ધરેરે લાલ, દુખિયાના આધારરે. સુ. ભ. ૫
તિણ નયરે' ન્યાયિ ભલોરે, વસંતસેન મહારાયરે; સુ.

તેજ પ્રતાપે' આકરોરે લાલ, 'અરિ લગાયા પાયરે. સુ. ભ. ૬
વસંતસેના પતિરાગિણીરે, ભાગ્યવંત સિરહારરે. સુ.

શીળ સુહાગશુણે' ભરીરે લાલ, માન ઘણો ભરતારરે. સુ. ભ. ૭
વસંતસિરિ તેહની સુતારે, રૂપે' 'રતિ અવતારરે; સુ.

તેહવી રંભા અપહારે લાલ, નહીં 'અવર સંસારરે. સુ. ભ. ૮
અતુરાઇ ચોસઠ કળારે, બાણે રાગ છત્રીશરે; સુ.

ખંત કરી નિજ હાથ શુંરે લાલ, 'નીપાઇ જગદીશરે! સુ. ભ. ૯
ભણી ગણી બાણી શારદારે, યોલે મધુરી વાણિરે; સુ.

'મનગમતી મુખ મલકતીરે લાલ, 'પરતિખ શુણની બાણિરે.

સુ. ભ. ૧૦

૧ ઇંદ્રપુરી. ૨ એકિર. ૩ લક્ષ્મી. ૪ વાંચરે. ૫ દયા દયા એજ
વિચાર. ૬ શત્રુને ખગે લગાડયા. ૭ કામદેવની લી રતિસુંદરીના જેવી.
૮ ખીજ. ૯ પેઠા કરી. ૧૦ સાક્ષાત.

નારી સહુ ^૧શિરસેહરોરે, યૌવન લહેરે બયરે; સુ.

ઐહવી કન્યા ^૨કૂટરીરે લાલ, દીઠાં આવે ^૩દાયરે. સુ. ભ. ૧૧
તિણુ નયરે માછી વસેરે, હરિબલ ઐહવે નામરે; સુ.

^૪સરલ અશઠ મન જેહનોરે લાલ, કરે નિજ કુળનો કામરે.

સુ. ભ. ૧૨

નારી પ્રયંડા તેહનેરે, ^૫નામ તિસો પરિણામરે; સુ.

દેહે સદા રીસે ભરીરે લાલ, પ્રાત ન દ્યે કોઈ નામરે. સુ. ભ. ૧૩

^૬કળહો પ્રિય છે જેહનેરે, કડૂઆં વચન કઠોરરે; સુ.

કરડેવા જિમ કૂટરીરે લાલ, ^૭ધાએ કરતી સોરરે સુ. ભ. ૧૪

^૮વ્યાઈ વાઘણુ જિમ ધસેરે, જે બોલાવે તાંહિરે; સુ.

હરિબળ સુખ તિણુ નારીશુંરે લાલ, ન લહો સુખનહી માંહિરે.

સુ. ભ. ૧૫

^૯ભાંઠે જે ભરતારનેરે, મારે વિણુ ^{૧૦}અપરાધરે; સુ.

થરથર ધ્રૂજે બાપડોરે લાલ, ઐહવી ^{૧૧}ઘરણી અસાધરે. સુ. ભ. ૧૬

કૂર નજર ^{૧૨}કરડી કરીરે, રહામે જોવે નારિરે; સુ.

^{૧૩}માંટી બાણે મારિયોરે લાલ, ^{૧૪}પોત ભરે તિણુ વારરે. સુ. ભ. ૧૭

ઐહવી ઘરણી જે લહેરે, તેહને પોતે પાપરે; સુ.

સુખજ નહીં ઘડી એકનોરે લાલ, આઠ પહોર સંતાપરે. સુ. ભ. ૧૮

ઐહવી હરિબળને ઘરેરે, કામિનિ બાણે ^{૧૫}કાળરે; સુ.

કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈરે લાલ, પહિલી ઢાળ વિશાળરે. સુ. ભ. ૧૯

૧ માથાની કલગી સમાન. ૨ મુંદર-રૂપાળી. ૩ પસંદ. ૪ સીધા
અને શઠ-ભૂખતા-ખળતા રહિત મનવાળો. ૫ નામ પ્રયંડા હતું જેથી
તે નામ પ્રમાણે પરિણામવાળી બયંકર કોધી હતી. ૬ કલેશ-લડાઈ.
૭ દોડે. ૮ વિચાએલી. ૯ ગાળો દે. ૧૦ વગર વોકે. ૧૧ સ્ત્રી-વૃદ્ધ. ૧૨
આકરી. ૧૩ ધણી. ૧૪ તુરત પેશાબ કરી ધોતિયું બગાડી દે. ૧૫ રહોત.

(હા.)

- હરિભળ માછી ^૧અન્યદા, ^૨મીનગ્રહણ તિણ કાળ;
પહોતો સમુદ્રતણે તટે, કાંધે લેઇ જાળ. ૧
- સાધુ એક દીઠો તહાં, બેઠો કરે ^૩સન્નિધિ;
^૪નિર્મોહી નિર્પરિગ્રહી, નિઃસ્વાદી નિર્માય. ૨
- તન મન જેણે ^૫સંવર્ધા, છુટ્યા ^૬વિષય વિકાર;
ઘેર તપસ્વી ઘેર વ્રતિ, સમતાતણે ભંડાર. ૩
- ^૭કાયા ઊપર પિણુ નહીં, મમતા જેહની લેશ;
^૮અનાચરણુ નવિ ^૯આચરે, છંદ્યા કોધ કલેશ. ૪
- સમ ^{૧૦}તૃણ મણિ સુખ દુઃખ સમ, વેચે નહીં આખાધ;
હરિભળે દીઠો એહવો, મહા સુનીશ્વર સાધ. ૫

(હાળ ર છ—આદર છવ ક્ષમાગુણ આદર—એ દેશી.)

- ખુશી થઈ હરિભળ મનમાંહિ, પ્રણમ્યા મુનિના પાયલ;
ધર્મલાભ લીધો ઋષિરાયે, દેખી સરલ સુભાયલ. ખુશી. ૧
- મુનિ ભાષે કાંઈ ધર્મ જાણે છે ? ભોભદ્રક ! મતિવંતલ;
^૧સ્વકુળાચારથકી કોઈ જાણે, ધર્મ અછે ભગવંતલ ! ખુશી. ૨
- હાથા ભોળા સહુ કરે છે, નિજ કુળધર્મ પ્રમાણલ;
જે ચાલે કુળધર્મે ^૨સૂધા, તેહ કહીજે જાણલ. ખુશી. ૩
- સાધુ કહે સાંભળ તું માછી ! ^૩મૂઠ વચણુ એ હોયલ;
જે કુળ માર્ગે ધર્મ હુવે તો, પાપી નહીં છે કોયલ. ખુશી. ૪

૧ કોઈ સમય. ૨ માછલાં પકડવા. ૩ ધર્મ ક્રિયાનુક્રમ. ૪ મોહ, પરિગ્રહ, સ્વાદ અને કપટ વિનાના. ૫ શરીર અને મનને કબ્જે રાખેલાં છે. ૬ પાંચ ઈન્દ્રિયોના ૨૩ વિષય છે અને તેના વિકારો અનંત છે તે તમામને છુટી લીધા છે. ૭ શરીર. ૮ નકારી રીતભાત. ૯ અમલમાં ન લેનારા. ૧૦ તરખહું. ૧૧ પોતાના કુળનો આચાર. ૧૨ ખરોખર. ૧૩ મૂર્ખ જેવાં વચન.

દારિદ્ર દુઃખ પ્રસુખ ^૧કુળગત, સપૂત ન છાંડે જાણિયું;
 તે જાણીજે ^૨ધીવરલાઇ, સુકુળાચાર પ્રમાણિયું; ખુશી. ૫
 તે માટે નિજકુળ આચારે, ધીવર ! ધર્મ ન હોયયું;
 પ્રાણિદયા જિનધર્મ પ્રકાશ્યો, હૃદય વિચારી જોયું. ખુશી. ૬
 જીવ સહુના છેજ સરિખા, સહુ વાંછે સુખ ^૩જોમયું;
 મરણથકી જે નાસે ત્રાસે, તેહ ^૪હણીજે કેમયું ? ખુશી. ૭
 દયા સમાન ધર્મ નહીં કોઇ, હિંસા સમ નહીં પાપયું;
 દયાધર્મથી સહુ સુખ લહિયે, ^૫અદયાથી સંતાપયું. ખુશી. ૮
 જેહવી આપણને પીડા હુએ, તેવી પીડા અન્યયું;
 આપવેદન પરવેદન સરિખી, જાણે તે ધન્ય ધન્યયું. ખુશી. ૯
 ભવજળનિધિ તરવાને ^૬તરણી, દુખગિરિ-વજ સમાનયું;
^૭વાંછિત અરથતણી એ કરણી, જીવદયા સુપ્રધાનયું. ખુશી. ૧૦
 જે દુખ કલેશ મૂકી તું ભાગો, જે આહે તું સુખખયું;
 તે તું ચિત્ત દયા ધર ધીવર, ભાગે સઘળાં દુઃખયું. ખુશી. ૧૧
 એહવાં વચન સુણી પ્રતિજૂઠો, ધીવર કહે કર જોડીયું;
 દયાધર્મ જે તુમે પ્રકાશ્યો, કુણુ કરે તસ ^૮હોડિયું. ખુશી. ૧૨
 સત્ય વચન ^૯સદ્દેહો તુમારો, પિણુ સાંભળ સુનિરાચયું;
 અમ કુળમાંહે જે નર આવ્યા, તાસ દયા કિમ થાયયું. ખુ. ૧૩
 જીવદયા ઇણ કુળમે' ન મિલે, બીજી ઢાળે જોયયું;
 દારિદ્ર ઘરે ચક્રીનો લોજન, કહે જિનહર્ષ ન હોયયું. ખુ. ૧૪
 (દુહા)

જે તું સઘળા જીવના, રાખી ન શકે પ્રાણ;
 (તો) પડે અથમ જે જાળમે, ^{૧૦}મૂકે અમજ સુજાણ. ૧

૧ આલતી આવેલી દારિદ્ર્ય દુઃખની. ૨ ભોઇ-માછીમાર. ૩ કુશળતા.
 ૪ મારી નાંખીએ. ૫ હિંસા. ૬ ભવસમુદ્ર તરવા જહાજ. ૭ ધારેલી
 ધારણા પાર પડવાનું કૃત્ય. ૮ ખરોખરી. ૯ ક લ કયો. ૧૦ મૂકે.

ઐહ વયણુ સુનિનો સુણી, લ્યે મત ધરી ઉલ્લાસ;
 ઐ પળશે સુજથી સુખે, ઇણી પરે' વયણુ પ્રકાશ. ૨
 સુનિવર પાથે લાગીને, કરે સ્વકુળ આચાર;
 મત પાળે રૂપી પરે', ચિત્ત ઉજળે અપાર. ૩
 ઇમ કરતાં હવે 'ઐકલા, હરિગળ લેઇ જાળ;
 'જલધિનટ આવી કરી, નાખી તિણે તતકાળ. ૪
 પરિયો આવી જાળમે', મગરમચ્છ તિણુ વાર;
 મહથો આહિર ખાંચીને, દેખી કરે વિચાર. ૫

(રાગ ૩ છ-દેશી અલખેલાની.)

ઐ તો મત્સ્ય મે' મૂકવોરે લાલ, ઐહને ન 'કરૂં' બાધ; ધન્ય માછીરે;
 કોટે માંધી દોરડોરે લાલ, નાખ્યો નીર 'અગાધ. ધન્ય માછીરે. ૧
 પાળે નિયમ લલીપરેરે લાલ, ગિણતો પ્રાણુ સમાન; ધન્ય.
 શુરૂત મત જો ખંડિયેરે લાલ, લહિયે દુરગતિ સ્થાન. ધ. પા. ૨
 જાળ જલધિમાં મૂકિયોરે લાલ, પુનરપિ ખીજવાર; ધ.
 તેહિજ પરિયો માછલોરે લાલ, મૂક્યો નીર મજાર ધ. પા. ૩
 ખીજે 'ઘાટ જઈ કરીરે લાલ, નાખ્યો જાળ વિશાળ; ધ.
 તિહાં પણુ તેહિજ માછલોરે લાલ, મહેલ્યો નયણુ નિહાળ. ધ. પા. ૪
 વળી તે જાળચર જાળમે'રે લાલ, આવે વારંવાર; ધ.
 સાંજ સૂધી ધીવર મથ્યોરે લાલ, નાવે ખીજે કિવાર. ધ. પા. ૫
 જિમ જિમ આવે જાળમે'રે લાલ, તિમ તિમ મૂકે ચાક; ધ.
 પિણુ નિજ નિયમ ચાલ્યો નહીરે લાલ, ન ધર્યાં મનમે' 'વિવાહ.
 'ધ. પા. ૬
 ધીર પુરૂષ મૂકે નહીરે લાલ, જે 'ક્રીનો અંગિકાર; ધ.
 'પ્રાણાંતે મત આપણોરે લાલ, સંકટ વિકટ મજાર. ધ. પા. ૭

૧ કોષ વખત. ૨ સંસુદના કિનારે. ૩ પીડા. ૪ ખડૂજ, ઉડા
 પાણીમાં. ૫ ખીજે કિનારે. ૬ ખેલ-ઉદ્ધારી. ૭ કંચો. ૮ મરતાં લગી પણુ.

સાંઝ થઇ મન ચિંતવેરે લાલ, વ્રત મેં લીધો જોહ; ધ.

શુરશુભ જીવદયાતણેરે લાલ, કિમ હું મૂકું તેહ. ધ. પા. ૮

ઇમ ચિત્ત ચિંતે 'ઉજળેરે લાલ, ઇશુ અવસર એક દેવ; ધ.

અગટ થઇને ઇમ કહેરે લાલ, સુણ ધીવર તું હેવ. ધ. પા. ૯

દરિયાનો હું દેવતારે લાલ, 'અવધે' લીઠો આજ; ધ.

અસદ્ હતો હું આવિયોરે લાલ, તારી પરીક્ષા કાજ. ધ. પા. ૧૦

ફૂંડ કરી મેં મઝનોરે લાલ, તારી પરીક્ષા કીધ; ધ.

ધન્ય ધન્ય તું જગવિષેરે લાલ, તેં ભવ દહાવો લીધ. ધ. પા. ૧૧

જીવદયા માળી કરીરે લાલ, સફળ ક્રિયો અવતાર; ધ.

સંકટમાં પિણુ પાળિયોરે લાલ, તેં તારો વ્રત સાર. ધ. પા. ૧૨

કેઇક નિયમ લિયે નહીંરે લાલ, લેઇ પાળે નહિ કેહ; ધ.

કેઇ કલ્પે પાળે સહીરે લાલ, તુજ સરિખા છે જોહ. ધ. પા. ૧૩

તા'ફે 'સત્વ દેખી કરીરે લાલ, તુજશું થયો 'સંતુષ્ટ; ધ.

માંગ માંગ 'વરતું હવેરે લાલ, તુંજ પોતે પુન્ય 'પુષ્ટ. ધ. પા. ૧૪

'ધીવરને કુળે' ઊપનોરે લાલ, જીવદયા-પ્રતિપાળ; ધ.

કહે જિનહર્ષ ભલો ભલોરે લાલ, ઇમ કહ્યો ત્રીજી ઢાળ. ધ. પા. ૧૫

(હુહા.)

તે ભણી દર્શન દેવનાં, 'નિષ્કળ કહે ન હોય;

તે માટે જે જોઇયે, માંગ માંગ હું સોય. ૧

વચન સુણી હર્ષિત થયો, હરિભલ કહે વચન;

જો તૂઠો સુર તો 'કરે, આપદમાંહિ જતન. ૨

૧ પવિત્ર. ૨ અવધિ જ્ઞાનવડે ઉપયોગ દઇ જોતાં આજ તને
થળાવા આવ્યો; કેમકે મેં એ વાત સાચી માની નહતી જેથી. ૩
સાહસ-દંદતાપણું. ૪ સંતોષવંત. ૫ વરદાન. ૬ પુન્ય સમગ્ર હોવાથી.
૭ માછીમારના કુળમાં જન્મી જીવદયા પાળનાર થયો. ૮ નકામાં-ફળ
આપ્યા વગર ફોકટ ન થાય. ૯ કરજે.

૧ અરથ નહિ માહરે, કિસો, રાત્ર્ય જહિ ભંઠાર;
 ૨ હોહિલી વેળા આવીને, કરમે મારી સાર. ૩
 ૩ તહતિ વચન સુરવર કહી, પુહતો આપણે ઠામ;
 નિજ નારીથી બીહતો, હરિભળ ગયો ન ૪ ધામ. ૪
 મનમાંહિ ઇમ ચિંતવે, મચ્છ ન પામ્યો આજ;
 ઘર જઇયે તો માહરી, નારી પાટે લાજ, ૫
 (ઠાળ ૪ થી-કપૂર હોવે અતિ ઉજળોરે-એ દશી.)
 ઇમ ચિંતી હરિભળ હવેરે, શૂના દેવળ માંદી;
 આવીને બેસી રહ્યોરે, નિયમશું ચિત્ત લગાયરે માનવ !
 જીવદયા કળ જોય, તૂઠો જોહને દેવતારે, હરિભળ સુખિયો હોયરે.
 મા. છ. ૧

જોયો તે કળ પામિયોરે, જો રાખ્યો ઝોક જીવ;
 સકળ જીવ જો રાખિયેરે, તો કળ લહિયે ૧ અતીવરે મા. છ. ૨
 ધન ધન તે નર ભણિયેરે, જો રાખે પર પ્રાણ;
 ૨ કહિયે જીવ હજી નહિરે, તેહ કહીજે ૩ ભણ રે. મા. છ. ૩
 હું તો પાપી નિત પ્રતેરે, માફ જીવ અપાર;
 ધિગ ધિગ જીવિત માહરૂ રે, ધિગ ધિગ મુજ અવતારરે. મા. છ. ૪
 ૪ અવર ઉપાયે નિરવહે રે, જો કિમહી વરવાસ;
 તો ૫ ત્રિવિધે હિંસા તબુ રે, દુર્જતિનો આવાસરે. મા. છ. ૫
 પ્રગટયો દેવ દયાયકીરે, પામ્યો કોડી કલ્યાણ;
 તો આગળ પિણ પામશુરે, જોહથી સુખની ખાણુરે. મા. છ. ૬
 ધીવર મનમે ચિંતવેરે, સુખનો મારગ જોહ;
 સાંભળજો સહુકો તમેરે, પુન્યે થાજો જોહરે. મા. છ. ૭

૧ જરૂર. ૨ કુખની વખતે ૩ કમૂલ. ૪ ઘેર. ૫ અત્યંત. ૬
 કોઈ વખત પણ જીવ ન મારે. ૭ ભણપણ. ૮ બીજો મુજરાનનો
 ઉપાય. ૯ મન વચન. કાયા. ૧૦ ઘર.

ગોખે બેઠી ઝોકદારે, ^૧રાજસુતા ગુણગેહ;

હરિભળનામે ^૨હરિ સમોરે, ^૩ધ્રુવનંદન સુસનેહરે. મા. છ. ૮
નયણે કુમરિયે નિરખીઓરે, લાગ્યો અતિ અભિરામ;

નયણે નયણ મિલ્યાં સહીરે, પ્રેમ મગન થયો તામરે મા. છ. ૯
રૂપ નિરખી રાચી રહીરે, લાગ્યો સખળ સનેહ;

મળવા ઇચ્છી તેહનેરે, તેહાગ્યો નિજગેહરે મા. છ. ૧૦
નેહ ધરી કુંવરી કહેરે, વચન મધુર તિલુવાર;

હરિભળ તુજશું નેહલોરે, લાગ્યો અધિક અપારરે મા. છ. ૧૧
મન માહરો તે મોહિયોરે, તુજ વિણ હવે ન ^૪સુહાય;

તુંહીજ હિયડામાં વસ્યોરે, હીઠો આવે ^૫દાયરે મા. છ. ૧૨
તે માટે દેશાંતરેરે, જઇયે પ્રાણ-આધાર;

સરખી બેઠી આપણીરે, મેળિ ^૬સરજણુહારરે મા. છ. ૧૩
પરણીને સુખ વિલસિયેરે, લીજે નરભવ લાહ;

તન ધન યૌવન આપણોરે, સક્ષો કીજે નાહરે મા. છ. ૧૪
સરીખે સરીખાં બે મિલેરે, તો થાએ ^૭ઉછરંગ;

તું પ્રિયતમ હું પસિનીરે, કંચન જડિયો નંગરે મા. છ. ૧૫
^૮વેધક વયણ સુણી કરીરે, મોહ્યો હરિભળ ચિત્ત;

કહે જિનહર્ષ ચોથી થઇરે, હાળસું ચોર્યો ચિત્તરે મા. છ. ૧૬
(હાલ)

હરિભળ હિંત હિયડે ધરી, માન્યો તાસ વચનન;

^{૧૦}લક્ષ્મી ઠેલે આવતી, -પગશું કવણ અપુત્ર ? ૧

રાયતણો ભય અવગણી, કીધો ^{૧૧}વયણ પ્રમાણ;

થાપી દિન ^{૧૨}સંકેતનો, ઘરે ગયો સુવિહાણ. ૨

૧ રાજની કુંવરી. ૨ ઈંદ્ર જેવો. ૩ વાણિયાનો છોકરો. ૪ પોતાને
ધેર. ૫ પસંદ ન આવે, ૬ પસંદ આવે. ૭ દેવે. ૮ આનંદ. ૯ મનને
વીધનારાં-ભેદનારાં. ૧૦ લક્ષ્મી આવતી હોય તેને અમાગીઓજ પગની
ઠોકર મારી પાછી ઠેલે છે. ૧૧ વચન. ૧૨ વાચનાનો.

હવે ચિંતવતાં વિધિ સમે, આન્યો 'વાસર તેહ;

જે દિન માછી દેહરે, માંહે રહો છે જેહ.

૩

ભઠયો કુંવર ઉતાવળો, મનમે' થઇ ખુશાલ;

કુંવરીનો મન ઉઠસ્યો, બાણે થઇ નિહાલ !

૪

(ઢાળ પ મી-બેડલે ભાર ધણે છે રાજ-એ દેશી.)

શેઠપુત્ર મનમાંહે વિચારે, બોલ દિયો મે' તેહને;

પિણ મે' તો અવિચાર્યું કીધું, એહવું ન ગમે કહેને.

એહવું કામ ન કીજે જીવ, જગમે' અપયથ લહિયે.

૧

એ પરદેશે નીકળી બાશું, લેઇ રાજકુમારી;

તો મા'રો સહુ કુટુંબ કબીલો, રાજ નાખે મારી.

એ. ૨

હું કુળમાંહે કપૂત કહાઉં, કુળને કલંક લગાઉં;

હું તો મા'રો સ્વાસ્થ સાધું, પિણ કુળહીણ કહાઉં.

એ. ૩

શાહુકારતણે હું બેટો, કુમતિ કિસી મુજ આઇ;

ઉત્તમ કુળ આચાર નહીં એ, લહિયે કેમ ભલાઈ ?

એ. ૪

'દેશાધિપ તો સ્વામિ કહિયે, તેહની ચોરી કરિયે;

'સ્વામિદ્રોહીનો ભલો ન થાએ, તો કિમ એ આચરિયે ?

એ. ૫

ચોરી 'બરી એ બે જગમે', નીચો શીષ ભલાવે;

ફિરતો લાજે સહુકો તેહને, આંશુળિયે' દેખાવે.

એ. ૬

પરનારીશું પ્રેમ કરે જે, મનમે' ધરી ઉછરંગ;

મુખને કાંજે માંહે પડે જિમ, દીવામાંહે પતંગ.

એ. ૭

પરનારી વિષવેલિ સરીસી, તેહની સંગતિ કરશે;

તેહની સંગતિનાં ફળ 'વિરૂપાં, તેનો મુખ કિમ લહિશે ?

એ. ૮

દશશિર વીશ ભુજ છેઢાયાં, રાવણ-લંકાસ્વામિ;

૧ દિવસ. ૨ રાજ. ૩ ધણીયાં. ૪ કરનારનું. ૫ છિનાળી.
૧ નંદારાં.

પરનારીનો પ્રેમ કિર્ચીથી, એહ અવસ્થા પામિ. એ. ૯
 ભીમે' હણ્યા કીચક સો ભાઈ, રાયતણુ જે સાળા;
 પરનારીની વાંછા કરતાં, પામ્યા દુઃખ વિશાળા. એ. ૧૦
 પદ્મનાભ રાજે' પત ખોઈ, 'દ્રુપદસુતા લેઈ જાતાં;
 પાંડવ કુળુ જઈ ગઢ લાંબથો, જગમાંહિ રહિ વાતાં. એ. ૧૧
 ઈંદુષેણુ બિંદુષેણુ બે ભાઈ, વેશ્યાને વશ પડિયા;
 'કામે ખૂતા ઘણા વિગૂતા, માંહો માંહો લડિયા. એ. ૧૨
 ઈમ અનેક પરનારી સંગને', દુખ પામ્યા અધિકેરાં;
 ઢાળ પાંચમી નામી કિશુંહું, કહું જિનહર્ષ ઘણેરાં. એ. ૧૩

(૬૬૫)

પહેલાં તો રાજા હથે, છિદે ગાલી શીષ;
 આગળ તો જે સુખ હુશે, તે જાણે જગદીશ ! એ. ૧
 સુખ છોડી દુખ 'આંગમું, પેશું ભીડે નીર;
 વેચી ઉંઘ ઉભાગરો, દયે મૂરખ બેપીર. એ. ૨
 કામ 'વિમાસિ નવિ કરે, તેહની ન રહે લાજ;
 અતિ ઉચ્છક ભિતાવળા, તે 'વેણુસાડે કાજ. એ. ૩
 પરની 'સુંદરિ દેખીને, લાલચ ધાલે જીય;
 અતિ લોભી નર જે હુવે, ઘરના ચૂકે ધીય. એ. ૪
 કુણુ મૂરખ 'ચુગન દિયે, સાપવદન આલેય;
 અગ્નિશિખા આત આકરી, કુણુ 'આલિંગન દેય ? ! એ. ૫
 'કૌચ સરીખી કુંઅરી, લાગી દુખ લે અંગ;
 દેખી પેખી એહશું, કોણુ લગાડે રંગ ? ! એ. ૬

૧ દ્રૌપદી. ૨ કામમાં લુબ્ધ થયેલા ધણા વગોવાયા. ૩ તોતરૂં-
 બોલાવી લઉં. ૪ વિચાર કરીને. ૫ ખરામ કરે. ૬ સ્ત્રી. ૭ બચી.
 ૮ ખાધ બીડવી. ૯ કૌવચની ફેંચારી જેવી.

(લાળ ૬ કૃતિ-આહુત્યના રાણા ઇમ ચિંતવે-એ દેશી.)

એહવું વિમાસિ હરિભળ તહા, સેજે બેઠો જઈ સોયરે;
 ૧ કામગવી કામિતકાચિની, કાલિદ્ર વરે નાંવ હોયરે. એહવું. ૧
 હવેરે ૨ કનક મંચિ ૩ અગણિત ગહી, નૃપસુતા દિવસ સંકેતરે;
 ૪ અપલ તુરંગ અદી કરી, એક ૫ નિમિત્તને હેતરે. એહવું. ૨
 આવીરે ઊભી દેહરે, અધિક આધારણી રાતરે;
 દેખોરે સાહસ કિયો કેટલો, અભળા કહિજો નારી ભતિરે. એ. ૩
 ૬ આઠે સ્વરેરે બોલાવિયો, હરિભળ પ્રાણુ-આધારરે;
 આબો છે રે ઇહાં કે આબો નથી ? ઇમ કહ્યું રાજકુમારિરે. એ. ૪
 હરિભળ માછી સૂતે સુણ્યો, ૭ અભિય સરીખી મીઠી વાણિરે;
 હરમ પામી હુકારો દિયો, કપટ હિયકામાંહિ આણિરે. એ. ૫
 યાએરે ૮ અસુર પિહ ઊઠિયે, વાહણ વાયે ભણ્યો રાયરે;
 અથ ચકોરે ઇણે આવીને, ઠીલ કરો ૯ મતિ કાંચરે. એ. ૬
 જઈયે આપણુ પરદેશડે, મનોરથ સફળ જિમ થાયરે;
 આપણું ચિંતું જિમ હુવે, તનતણી તપતિ મિટી ભયરે. એ. ૭
 હરિભળે ભણ્યું એ કામિની, સંકેત કર્યો છે કુણુ સાથરે;
 તિણેરે આવીછે ઇણુ દેહરે, તુરંગ લેધ લેધ ૧૦ આથરે. એ. ૮
 એહ તુરી ૧૧ તરૂણી ઇહાં, આવી આવી મા'રે ૧૨ ભાગરે;
 તો ઇણુ સાથે ભલે હવે, રાણુ રાણુ એહથું ૧૩ રાગરે. એ. ૯
 આએરે ભતાં ભાવે તિમ હુજ્યો, ચિંતવી હરિભળ તામરે;
 ૧૪ અથ ચકીરે તિહાંથી વાતિયાં, કુમરી ચિંતવે સર્થ કામરે. એ. ૧૦
 વાટેરે બોલાવે મીઠે વચણુડે, વસંતસિરી તિણવારરે;

૧ પયારી. ૨ કામધેનુ મનોરથ પૂરનારી. ૩ 'સોણું' રત્ન. ૪
 ગણુમાં ન આવે એહવું. ૫ પાણીદાર ઘોડાપર બેસી. ૬ કારણ માટે.
 ૭ મોટા ભારે સાદ્યો. ૮ અમૃત જ્યેવી. ૯ મોહ. ૧૦ નહિ. ૧૧ ધન.
 ૧૨ સ્ત્રી. ૧૩ નશીબો. ૧૪ પ્રીતિ. ૧૫ ઘેડે ચડીને. ૧૬ ફોલ થયાં.

મૌન કરીરે હુંકારો દિયે, રખે મુજ ઓળખે નારરે. એ. ૧૧
હિમ એ ઘોલાયો યોલે નહીં ! મૌન ધરી રહ્યો કેમરે;

જાણ્યું રે પીઠે ^૧વિરહ એહને, માતપિતાશું બહુ પ્રેમરે. એ. ૧૨
આલતાં ^૨અટવીમાં સંચર્યા, હરિભળ કુંવરી સંઘાતરે;

^૩સહસકિરણુ ભગ્યો એટલે, પ્રગટ થયો પરભાતરે. એ. ૧૩
વસંતસિરીએ સ્હામું બેઠ્યું, શેઠસુતશું ધરી હેતરે,

ઓળખ્યો તામ ^૪હાહારવ કરી, પડી ભૂધ થઈ અચેતરે. એ. ૧૪
વાય શીતળ જળ છાંટીને, કીધી સચેત તતકાળરે;

કરેરે ^૫આકંઠ ભાડી કરી, છઠ્ઠી જિનહર્ષ થઈ ઢાળરે. એ. ૧૫

(દુહા.)

શેઠપુત્ર-હરિભળ વિના, વનિતા કરે વિલાપ;

^૧તાવડ તડકે માછલી, તિણિ પરે વાઢ્યો તાપ. ૧

ઉન્હાળે લૂ પીડિયો, તરસ્યો થયો ગજરાજ;

^૨સરવર દીકું જળ ભર્યું, પહુતો પીવા કાજ. ૨

પેઠો માંહિ ઉતાવળો, ‘ખૂતો પંક શરીર;

બેઠ વિણસ્યાં ^૩વિધિ વશે, પામ્યો નીર ન ^{૧૦}તીર ! ૩

મિત્ર મિત્ર્યા નહીં મુજ ભણી, ઘર પિણુ મૂક્યો જોય;

કપટીને વયભે કરી, કામ બિગાડ્યાં ઢોય. ૪

નારી મતિ હુંએ ^{૧૧}પાનહી, તે પણુ જાએ રાત;

મૂરખ થઈ ઉતાવળી, કહું કેહને દુખ-વાત ! ૫

(ઢાળ ૭ મી-હો મતવાલે સ્હાજનાં-એ દેશી.)

મેં કપટી જાણ્યો નહીં, તે તો જાણ્યો શાહુકારોરે;

પ્રીતિ લગાઈ પાપણી, મેં તો કાંઈ ન કિયો વિચારોરે. મેં. ૧

૧ વિયોગ. ૨ જંગલમાં પ્રવેશ કર્યો. ૩ સૂર્ય. ૪ ખૂમો પાડી રાવા લાગી. ૫ પોક મૂકી વિલાપ કરવા લાગી. ૬ તડકેથી માછલી તડકડે તેવી રીતે. ૭ તલાવ. ૮ ગારાની અંદર ખૂચી ગયો. ૯ દૈવના યોગથી. ૧૦ કિનારો. ૧૧ પ્રમદાની અધિક પગની પાનીએ કહેવાય છે.

હું લોળી સમભુ' નહીં, વિશ્વાસ કિયો શું વિચારોરે;
 હિયડો આપ્યો તુજ લાણી, તે' ધતી મુજ ધૂતારોરે. મે'. ૨
 કૂવા માંહિ ઘાતિને, તે' તો 'વરત વિચેથી કાપીરે;
 વિશ્વાસદ્રોહી તું થયો, પાપથી કિમ છૂટિય પાપીરે ? મે'. ૩
 કરમ કિયો ચંડાળનો, તે'તો નાણી દયા લગારોરે;
 એતલોધ બહુયો નહીં ? ઇંણ અળખાની દ્યુ' 'સારોરે. મે'. ૪
 તુજ મનમે' એહવું હતું, તો 'બોલ કિયો શા માટેરે;
 મન માહરો ચોરી દિયો, ભુજો મુજને ઠગી 'કિરાટેરે. મે'. ૫
 મન મેલા મુખ જીજળા, પર મન દ્યે પિણ નાવકિયેરે;
 કૂડ કપટ બહુ કેળવે, તો ન્યાયે જધ્યે સાતમિયેરે. મે'. ૬
 મે' તુજને બહુયો હતો, ચિંતામણિ મુજ કર લાગોરે;
 પિણ પતથર થઇ નીવડયો, ફિટ પાપી શો મન લાગોરે. મે'. ૭
 આંખો બાણી આદ્યો, મન હું'શ હતી મુજ મોટીરે;
 નીવડિયો તું આકડો, મુજ આશ થઇ સહુ જોટીરે. મે' ૮
 કિશું કહું ! હવે શું કહું ! કિણ આગળ પોકારોરે;
 દેવે 'વિઠંબી મુજ લાણી, નહીં મુજને કોઇ આધારોરે. મે'. ૯
 'કોપી દેવ દયા નહીં, 'જમ થઇ મુજને દુઃખ દીધોરે;
 આશા ભાગી માહરી, પાપી એ શું તે' દીધોરે ? મે'. ૧૦
 બીજો ન મિલ્યો મુજ લાણી, જે મુજને જોમ વિઠંબીરે;
 હિંચા 'તરૂવરથી પડી, વિચહીમે' વાય વિલંબીરે. મે'. ૧૧
 અળખા ઊપર એવડો, કાં રોષ ધર્યો 'કરભારોરે;
 તુજ અપરાધી ન કો કિયો, કાં દીધી એવડી મારોરે ? મે' ૧૨

૧ દોરડું અધવચથી કાપી નાખ્યું ? ૨ ખગર. ૩ વચન-કો-
 લકરાર. ૪ બીલે. ૫ અમલમાં દ્યે. ૬ વગેલી-કુખમાં કૂચાવી. ૭
 દોષવંત. ૮ ચમરાળ. ૯ ગાડ. ૧૦ પ્રભુ.

દોષ કોઈ કહેનો નહીં, મેં ફળ પામ્યા મુજ કીધારે;
સાતમી ઢાળે એહવાં, જિનહરે 'ઓલંભા કીધારે. મેં. ૧૩

(હાલ)

ફેકટ ઓલંભા દિયું, ફેકટ કરું વિલાપ;
ભોગવરે તું ભવડા, કરમ કમાયાં આપ. ૧
કરમ શુભાશુભ જે ક્રિયા, ભવ પાછલા મઝાર;
તેહવા તેહને 'પરિણમે, ઇહાં નહીં કાંઈ વિચાર. ૨
માહરે કરમે આણીઓ, જિસો તિસો નર એહ;
આરત ધ્યાન વૃથા કરું, ફેકટ 'ભળું' દેહ. ૩
ઈમ ચિંતવતી કુંવરી, જેવે સનમુખ તાસ;
એટલે તિહાં ભંચે સ્વરે, વાણિ હુઈ આકાશ. ૪
જે મુખ વાંછે સુંદરી, વાંછે મુચશ અપાર;
તો જંગમ 'સરતરૂ સરિસ, કર નર અંગીકાર. ૫

(ઢાળ ૮ મી. હરિયા મન લાગો-એ દેશી.)

'દેવગિરા ઈમ સાંભળી, બાણ્યું ઉત્તમ એહરે, કુંવરી પ્રેમ ભરી.
હરિભળ હિતશું નિરખિયો, પામ્યો પરમ સનેહ; કુંવરી.
પ્રેમ ભરી હીઝડે ધરી, મુરવાણિ ગુણગેહરે. કુંવરી. ૧
હઈઠો 'હેજે ઉમદો, હુલસિત થઈ અપારરે; કું.
અતિ લોચણ અણિયાલડે, નિરખે વારંવારરે. કું. ૨
મીઠે વચણે માનની, ભોલાવે તિણ વારરે; કું.
'પુરૂષોત્તમ પ્રીતમ મુણો, લોગી તૃપા અપારરે. કું. ૩
નીર વિના ન ચાલી શકું, હોઈ તાણુ મુકંતરે; કું.

૧ ઠપકા. ૨ ભોગવવાં પડે. ૩ બાણું-દગ્ધ કરું. ૪ હાલતા
આલતા કદપવંક્ષ જેવો. ૫ દેવવાણિ. ૬ સનેહથી ઉત્સાહવંત થતાં
અત્યંત હુસ્વાસ પામ્યું. ૭ ઉત્તમ પુરૂષ.

- પ્રાણ હોવે છે પ્રાહુણ, પાણી પાવો કંતરે. કં. ૪
હરિભગ મન હરપિત થયો, પારથો અધિક સંતોષરે; કં.
ચતુર અથો જળ કારણે, પ્રીતિ કરેવા પોષરે. કં. ૫
મોટી અટવીમાંહિથી, આણી પાવો નીરરે; કં.
વસંતસિરી મન ચિંતવે, છે કોઈ સાહસ ધીરરે. કં. ૬
સભળ ભયંકર અટવિયે, એ ગયો જળને કાજરે; કં.
ચીક ન આણી કોઈની, એ સહુ નર ચિરતાજરે. કં. ૭
સુષુ સુપુરુષ કુંવરી કહે, એ જાણ્યો ગુણવંતરે; કં.
પાણિઅહણ કરો પ્રેમશું, હું કામિનિ તું કંતરે. કં. ૮
પરણી હરિભગ પ્રેમશું, એવો પુન્ય વિશેષ ! કં.
કિહાંએ મધૂકયો મેહુલો, વૂઠો કિણહી દેશ ! કં. ૯
જળહી જિન હોય પાધરા, મારગ પાકે ભોરરે; કં.
બોહલથી ભોડા જણે, લાડૂ મારે મોરરે. કં. ૧૦
આમ નયર પુર કેમતાં, આભ્યા કિણહીક દેશરે; કં.
નયર વિશાળપુર આવિયો, દેખી ટળ્યો કલેશરે. કં. ૧૧
ઠામ ઠામ વન સોહતા, નંદનવન અનુસારરે; કં.
વાળ્ય કૂવા સર જળ ભર્યાં, હીસે અતિ મનોહારરે. કં. ૧૨
હીસે હિંચા દેહશ, વાળે ઘંટા વાદરે; કં.
હંદ કળશ ક્ષબ લહલહે, ભાળે મન વિષવાદરે. કં. ૧૩
નગર અનોખમ નિરખિયું, સ્વર્ગપુરી લલુ-ભાતરે; કં.
દેખીને હચિતા ભણે, વાલમ સુષુ સુજ વાતરે. કં. ૧૪
એ નગર અતિ રણિયામણું, હીકાં અધિક ઉલ્લાસરે; કં.
કંત ગમે એ તમ ભણી, ઇચ્છિયુર કીએ વાસરે. કં. ૧૫

૧ મેઘાન જેવા પ્રાણ વધ પડતાં સ્ત્રી માગી જાયે. ૨ માથાના
મુકેટ સમાન મહાન પુરુષ છે. ૩ ગાબો. ૪ પાંસરા-સીધા. ૫ નંદન.
વન જેવું. ૬ અમરાપુરીના ન્હાનાભાઈ જેવું. ૭ સ્ત્રી.

નારી વયણ માની કરી, પહુતા નગર વિમાસિરે; કું.
 'સખરો ને સાતભૂમિયો, લીધો એક આવાસરે. કું. ૧૬
 તિહાં ભરતાર ને ભામિની, સુખે વસે સુકુમાળરે;
 કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈ, આઠમી ઢાળ રસાળરે. કું. ૧૭

(દહા.)

રાજસુતાયેઃ અતિ ઘણી, આણી અગણિત ^૨આથ;
 વનિતા વિવિધ પ્રકારના, સુખ વિલસે પ્રિય સાથ. ૧
 માછી મનમેં ચિંતવે, કિહાં અધમ સુખ જાતિ !;
 કિહાં રાજની કન્યકા, પુન્ય મિળ્યા એ વાત ! ૨
 પુન્યે વાંછિત પામિયે, પુન્યે લીલ વિલાસ;
 પુન્યે જગયશ વિસ્તરે, પુન્યે પહુંચે આશ. ૩
 પુન્યે મંદિર માળિયાં, પુન્યે નારી સુશીલ;
 પુન્યે માને રાજવી, પુન્યે ન હુવે ^૩હીલ. ૪
 પુન્યે સહુને વાલહો, પુન્યે લહિયે માન;
 પુન્યે લહિયે દીકરા, પુન્યે કાયાવાન. ૫
 પુન્યે વિદ્યા પામિયે, પુન્યે રાજ્ય ભંડાર;
 પુન્યે લહિયે સંપદા, હરિબળ કરે વિચાર. ૬

(ઢાળ ૯ મી-મહાવિદ ક્ષેત્ર સોહામણો—એ ઢેરી.)

હરિબળ મનમેં ચિંતવે, મેં લહિ ^૪લગ્નિ પ્રધાન લાલરે;
 તેા હિવે હું સફળી કફં, દુખિયાને દેઈ દાન લાલરે. હરિ. ૧
 એક દાતા કર વરસણો, સુખ પ્રિય વાણિજ્ય લાલરે;
 શંખ અને દૂધે લયો, સોનો અને સુગંધ લાલરે. હરિ. ૨

૧ સુદર સાત માળનું. ૨ ધનદોલત. ૩ મશ્કરી-નિંદા. ૪ અત્યંત લક્ષ્મી. ૫ અતિ ઉદાર કાયાવાળો અને ખર્ચ રહિત મીઠું જોલનાર.

અસિદ્ધ થઇ સહુ લોકમે, યશ 'વ્યાખ્યો પુરમાંકિ લાલરે;
 નિષ્કળતો થાએ નહીં, દાન દિયો કિલુ કાહિ લાલરે. હરિ. ૩
 ધર્મ મુપાત્રે સંપન્ને, બીજે દયા કહાય લાલરે;
 પ્રીતિ વધારે મિત્રશું, વૈરી વૈર 'વિહાય લાલરે. હરિ. ૪
 ભક્તિ વધારે ભૂત્યની, રાજા દિયે સન્માન લાલરે;
 ભાટાદિક યશ ઉચ્ચરે, નિઃકળ ન હુવે દાન લાલરે. હરિ. ૫
 ન્હાના મ્હોટા નગરના, ઠરે સહુ જીજીકાર લાલરે;
 પુન્યે કરી શુભ પામિયાં, શુભ અધિકા સંસાર લાલરે. હરિ. ૬
 શુભ પામે ગૌરવપણું, શુભ લહે આદરમાન લાલરે;
 શુભે પૂજાએ જિહાં તિહાં, શુભથી મુચશ પ્રધાન લાલરે. હરિ. ૭
 હરિભળના શુભ વિસ્તર્યા, 'સારા શહેર મઝાર લાલરે;
 પહુંતી કીર્તિકામિની, રાયતણે દરબાર લાલરે. હરિ. ૮
 તતખિણુ રાય તેહાવિયો, હરિભળને હિત આણિ લાલરે;
 સો આયો નૃપની સલા, હરિ સરીખો હરિ બાણિ લાલરે. હરિ. ૯
 પ્રણિપતિ કરી 'પુહવીશને', જીગતે કિયો જીહાર લાલરે;
 રાજા રળિયાયત હુઝો, આદર દિયો અપાર લાલરે. હરિ. ૧૦
 કિહાંથી આવ્યા રહો કિહાં ? પૂછી સઘળી વાત લાલરે;
 હરિભળખળ બુદ્ધિ આગળો, 'ક્ષિતિપ લાણી કહી દાત લા. હ. ૧૧
 'નીતિ વડે નરનાથને, ખિણુમે' કિયો ખુશાલ લાલરે;
 પરમન તો નિજ વશ કરે, ચતુરતણી એ ચાલ લાલરે. હ. ૧૨
 પ્રાણુતણી પરે રાયને, ન્હાલો ઘયો વિશેષ લાલરે;
 હુલસિત થાએ આતમા, દર્શન જેહનો દેખ લાલરે. હ. ૧૩
 લાગો જેહશું નેહલો, તે પાખે ન 'મુહાય લાલરે;
 કિન થાયે દશ પહુરનો, રાત છમાસિ થાય લાલરે. હ. ૧૪

૧ ફેલાયો. ૨ નાજ પામે. ૩ દાસની-સેવકની. ૪ બધા. ૫ નમન. ૬ રાજા. ૭ રાજા. ૮ રાજા. ૯ વિના. ૧૦ ન બમે.

(૩૯૨)

હરિભળમચ્છી-રાસ.

વસુધાપતિ હરિભળ વિચે, અંતર ન રહ્યો કોઈ લાલરે;
 ખીર નીર જિમ મન મિળ્યા, એક જીવ તન દોઈ લાલરે. હ. ૧૫
 પંડિતકેરી પ્રીતહી, સુશુણ્વિંતણે સનેહ લાલરે;
 વધે નિરંતર વેલજ્યુ, મહિયળ વૂઠે મેહ લાલરે. હ. ૧૬
 હરિભળ નૃપશું હિલી મિળ્યો, લેળ્યો મન ભૂપાળ લાલરે;
 કહે જિનહરષ સહુ સુણે, એ થઈ નવમી ઢાળ લાલરે. હ. ૧૭

(ફહા.)

૧ અવનીપતિ હિવે એકઠા, હરિભળશું હિત આણિ;
 મીઠે વચણે માન દે, વદે ઇસી પરે વાણિ. ૧
 સાંભળ મિત્ર સોહામણા, તું આતમ આધાર;
 ૨ મહિલાશું ઘર માહરે, લોજન કર એક વાર. ૨
 જો તું આવીને જિમે, તો વાઘે બહુ પ્રીતિ;
 ભક્તિ કરૂં બહુ ભાંતિશું, પ્રીતિતણી એ રીતિ. ૩
 ભાઈ માન્યો તે ભણી, મ કહિશ સુખ નાકાર;
 જોરે^૧ હી જીભાડશું, હરિભળ ભણુ હાકાર. ૪
 હરિભળ હિત જાણી કરી, વાડૂ માની વાત;
 પ્રીતિ તિહાં અંતર કિસો ? અંતર પ્રીતિ વિલાત. ૫

(ઢાળ ૧૦ મી-મારૂ-રાગિણીની દેશી.)

હરિભળ પહુતો નિજનારિ શું, ૧ મહીપતિમંદિર તામજ;
 આદરમાન દેઈ ૨ અવનિપતિ, બેસાર્યા ભલે ઠામ, જ્ઞાની જાણેજી.
 નારી અનરથ આણિ, મનમે^૩ આણેજી. ૧
 રાજા આવી આપ પરોસે, પરિવળ ભલા પકવાનજી;
 શાળ દાળ નામજી ઘૂત સુરહા, જીપર ફોફળપાન. સા. ૨
 વસંતસિરિનો રૂપ વિલોકી, ચિત્તમે^૪ ચિતે રાયજી;

૧ રાજા. ૨ સહિત. ૩ પરાણે. ૪ રાજા. ૫ રાજા.

ઈદ્રાણી કે ^૧હરિચુતરાણી, એ સમ અવર ન કાય. સા. ૩
 અતિ ^૨કામાનલમય થયો તાતો, દેખી મોહન રૂપણ;
 શુદ્ધિ ગઈ બુદ્ધિ નાહી સઘળી, ^૩ન્યામોહિત થયો ભૂપ. સા. ૪
 એહવી નારી સુજ ઘર આવે, જન્મગણું ^૪સુક્યતથણ;
 -પિણ કિમ આવે માહરે હાથે, એહનો પતિ સમરતથ. સા. ૫
 નો હરિભળ કિમહી કરી હજિયે, તો થાયે સંબંધણ;
 એ નારી માહરે વશ થાએ, ધિગ ધિગ નર કામાંધ. સા. ૬
 કુર્કર્મ કરતો કિમહી ન લાજે, નાણે કેહની ^૫ભીતિણ;
 મિત્રતણી મિત્રાઈ ન ગિણે, ક્ષણમેં તોડે પ્રીતિ. સા. ૭
 કામી કુળને કલંક લગાડે, કામી કુચશ કહાયણ;
 માત પિતાની ^૬શંકા નાણે, કામીની ^૭મતિ ભય. સા. ૮
 રાજા કામ વશે ઈમ ચિંતવે, જિમ તિમ હરિને મારીણ;
 સંકેળ કઈં માનવસવ માહરો, હું લોગવી એ નારી. સા. ૯
 દુષ્ટ ભાવ રાજાનો જાણી, વારે નહી પ્રધાનણ;
 રાજાના મન ગમતું જાણે, તે પિણ તેહ સમાન. સા. ૧૦
 ભાહીને ઘરે ^૮સપ્રેયો, પિણ મનમાંહિ ^૯કૂડણ;
^{૧૦}છેહડે કૂડયકી રાજાને, મુંહડે પડશે ધૂડ. સા. ૧૧
 મંત્રીશું કરી રાય ^{૧૧}મંત્રણો, બહુ ^{૧૨}બુડિયો દરબારણ;
 સહુ સાંભળતાં મિલન કુબુદ્ધિ, રાજા કહે તિણવાર. સા. ૧૨
 અતિ ઉત્સવશું માહરે કરવો, પુત્રીનો વિવાહણ;
 દૂત મોકલીને તેડાવો, દેશ દેશના નાહ. સા. ૧૩
 લંકાપુરિનો રાય વિલીખણ, નહુતરવા કુણુ ભયણ;

૧ ઈદ્રાણી પુત્રની સ્ત્રી. ૨ કામદેવની અગ્નિ વડે. ૩ મનની પી-
 ઠાથી દુખી. ૪ સંકૃતરૂપ. ૫ વા. ૬ હર. ૭ મર્યાદા. ૮ બુદ્ધિ. ૯ મો-
 કલ્યો-ગ્યો. ૧૦ બુદ્ધ-કપટ. ૧૧ અતે. ૧૨ જાની મસલત. ૧૩
 એકઠો કર્યો.

તિહાં લગી પહુચી શકે ચતુરનર, સાહસીક જે થાય. સા. ૧૪
એહવું વચન સુણી, સુખ નીચું, કરી રક્ષા સહુ કૌચણ;

જેઘા પિણુ યોધા હુધ રહ્યા, નૃપ હરિ સનમુખ જોય. સા. ૧૫
દુષ્ટાતમ મંત્રી ઇમ પભણે, વાત સુણો મહારાજણ;

હરિભગ સરીખો છે નહીં કોઈ, જેહ કરે એ કાજ. સા. ૧૬
વિષમાં કામ કરે કોઈ વિરલો, ઉપગારી બળવંતણ;

એતલે ઢાળ થઈ એ દશમી, ઇમ જિનહર્ષ કહંત. સા. ૧૭

(હહા)

સહુ સેવક સુખ ભોગવે, સ્વામિતણે સુપસાય;

પિણુ વિષમાં કારજ કરે, તે થોડા મહારાજ. ૧

અવર ન કોઈ કરિ શકે, વિષમ કાજ બળવંત;

સચળ સાર તિહુઅણુતણો, હરિ વિણુ કોણુ ધરંત ! ૨

તે માટે ^૧આદેશ દો, હરિભગ ભણી તુરંત;

ભાર મહા ^૨ગયવરતણો, ગયવરહીજ સહંત. ૩

સુભટ તુમારે છે ઘણા, પિણુ હરિ સમ નહીં કૌચ;

તેજ કરેય ગ્રહણુ ^૩નિશા, સૂરજ સમો ન હોય. ૪

કપટીમંત્રીનાં વચન, સુણી નૃપ સન્મુખ જોય;

હરિભગને કહે તુજ વિના, એ ^૪કારિજ નહિ હોય ! ૫

હાક્ષિણ્યે નૃપનો વચણુ, માન્યો હારણજો તામ;

ધરે આવી ઘરણી પ્રતિ, ^૫વાત કહી સહુ જામ. ૬

(ઢાળ ૧૧ મી-ગણિઆરે સાજણુ મિલ્યા-એ દેશી.)

વનિતા કહે સુણુ વાલમા, હું વારી, એ શું કીધો કંતરે,

હું વારી લાલ ?

રાએ કપટ કીધો અછે, હું વારી, એ હુંઝ દેશે અંતરે.

હું વારી લાલ. વનિતા. ૧

ભેષ રહિયો છમતાં, હું. સુજ રહામી જો રાયરે; હું.
 સુજ ગહિવા તુજ મારવા, હું. માંડયો જોહ ઉપાયરે. હું. વ. ૨
 રાજનીતિ માંહે કહો, હું. કીજે નહીં વિશ્વાસરે; હું.
 જોતલોહી ભણો નહીં! હું. તો તુમને શાખાસરે. હું. વ. ૩
 થાય કદાચિત કાગડો, હું. નિર્મળ ઉજવળ નાહરે? હું.
 અગણિત પરપંચા કરો! હું. હંસ કદાચિત રથાહ! હું. વ. ૪
 પશ્ચિમ દિશિ રવિ ભગમે! હું. પ્રચલે મેર-ગિરિંદ! રે; હું.
 ક્ષાંતિ ધરે મણિધર કદા! હું. પિણુ મિત્ર ન હોય નરિંદરે. હું. વ. ૫
 અવિમાર્યું કીધું તુમે, હું. કંતા ચતુર સુભણરે; હું.
 પૂરુંતા તુમે વિચક્ષણા, હું. પિણુ ચમ્યા અવસાણરે. હું. વ. ૬
 અવિમાસે આવી પડે, હું. દીવામાંહિ પતંગરે; હું.
 કીધો છે તેહની પરે, હું. કિમ ઉગરશે અંગરે? હું. વ. ૭
 કિમ હી ન વિણુરયો છે હલ, હું. કરો વિચારી કાજરે; હું.
 પ્રાણુ રાખો પોતાતણા, હું. તમને કહું છું રાજરે. હું. વ. ૮
 હરિભળ કહે તેં થું કહું? હું. હે સુકુલિણી નારી! રે હું.
 નાકારો કિમ કીજિયે, હું. જિણુ સુખ કદા હાકારરે. હું. વ. ૯
 પ્રાણુતિ મૂકે નહીં, હું. કીધો અંગીકારરે; હું.
 સુપુરુષ તેહ સરાહિયે, હું. સુચય લહે સંસારરે. હું. વ. ૧૦
 (“અલસાય તેણુવિસજ્જણેણું, જે અજ્ઞાનસમુપહવિયા;
 તે પત્થર ટંકુકિંકરિયંચ, નહું અજ્ઞથા હુંતિ.”)
 છિન્નજી સીસં અહ હોઉ બધણું, ચયઉ સંબહા લગ્ગી;
 પડિવણુ પાલણેસુ, પુરિસાણુ જ’ હોયત’ હોઇ.”)
 પડિવળયો નિજ પાળતાં, હું. અનરથ થાને નિચંતરે; હું.
 સાકર ખાતાં બે પડે, હું. તો પડી બને દંતરે. હું. વ. ૧૧

૧ નાય-પતિ. ૨ કાળો-સ્વાહ. ૩ ક્ષમાશીલ. ૪ વગર વિચાર્યું.
 ૫ હતા. ૬ તક-સમય. ૭ વખાણિયો. ૮ કબૂલ કરેલું. ૯ તુકસાન.

ઉત્તમ વયણુ યોલે નહીં, હું. યોલે તો કરે 'પ્રમાણુરે; હું.

લીયા મૂકી જે કરે, હું. તે તો મૂઠ 'અયાણુરે. હું. વ. ૧૨
હા કહીને જો ના કહું, હું. તો થાએ અપવાદ રે હું.

અપવાદે જે જીવિયે, હું. તે માંહિ કિસો સવાદ રે ? ! હું. વ. ૧૩
એ કારિજ કરવા લાણી, હું. મેં જાયવો ગનખાંતરે હું.

વિષમો પિણુ થાએ સમો, હું. ચાલતાં ન્યાયે એકાંતરે. હું. વ. ૧૪
મુજને ચિંતા માહરી, હું. કાંડીની નહિ કાંચરે; હું.

પિણુ ચિંતા છે તાહરી, હું. હરશે કામીરાયરે. હું. વ. ૧૫
વયણુ ઈશાં પતિનાં સુણી, હું. વળતી યોલી બાળરે; હું.

કહે જિનહર્ષ પૂરી યઇ, હું. એ અગ્યારમી ઢાળરે. હું. વ. ૧૬

(હાલ)

હિયો ભરાણો 'હેજશું, નીર ભરાણો ને'ણુ;

વિરહાનળ પીડાયકી, યોલે ગદગદ વે'ણુ. ૧

જેહવી મહેલો છે તુમે, શીળાભરણુ અમોલ;

તેહવી આંચે દેખશે, એ મહારો છે યોલ. ૨

માહરી ચિંતા મત કરો, 'સુહિણેહી પિણુ કંત;

'શીળ બ્રંશ ન કરે કહે, જે સુકુલિણી હુંતા. ૩

રત્નતણી પદે ચત્નશું, ચત્ન કરીને પ્રાણુ;

ફૂડી પદે રખવાળજો, સહુ થાશે કલ્યાણુ. ૪

ન'હુજો અતિ ઉતાવળા, કરજો કામ વિમાસિ;

કુશળે વહિલા આવજો, સફળ ફળેજો આશ. ૫

(ઢાળ ૧૨ મી. વીરે વખાણી રાણી ચેલણાલ—એ દેશી.)

વયણું અમૃત વનિતાતણુંલ, હરિગળે સાંભળ્યાં કાન;

પરમ સંતોષ સુખ પામિયોલ, દેઇ ભલી શીખ સન્માન. વય. ૧

૧ પાળી બતાવે. ૨ અગાની. ૩ આંતિ વગર. ૪ રતેહ વડે
કરીને. ૫ સ્વપ્નમાં પણ. ૬ અલગ્યપણાને ગુકસાન—ખંડના.

કામિનિ તિલક કુંકમતણોલ, હિતધરી હાથશું કીધ;
 મહોડ્યા શીશ ચોખા લલાલ, થાઓ તુમ કારજ સિદ્ધ. વય. ૨
 ચતુર શુભ શકુન લેઈ ચાલિયોલ, દક્ષિણ દિશિ લાણી ભય,
 નિરખતો ખ્યાલ નયણે ઘણાલ, મૂકતો નયર વન ગામ. વય. ૩
 કેતલેક દિવસે ગયોલ, હરિભળ જલધિને તીર;
 વેગળો તેહને કંઈ નથીલ, જે છે સાહસ ધીર. વય. ૪
 ભીમ લયંકર ચિહું દિયેલ, ઉછળે લોલ કલ્લોલ;
 ગાજતો નીર ગયણે ચડેલ, ભણે કરશે જગબોળ. વય. ૫
 એહવે ઉઠધિ દેખી કરીલ, અતિ ઘણો લલો ઉદ્દેગ;
 દેખતાં નયણે ફાટે હિયોલ; ઉતરાયે કિમ વેગ ! વય. ૬
 ચિંતવે નારિ નિષેધિયોલ, ^૧વિધિવશ આવિયો એથ;
^૨ઉઠધિ આઠો પડયો આવીનેલ, હિવે મુજ લંકપુર કેથ. વય. ૭
 પેસવે તો સહી જલધિમાંલ, પાછલ ભણે તિમ થાય;
^૪અંગીકૃત કામ કરતાંથકાંલ, પ્રાણ નિજ ભય તો ભય. વય. ૮
 ધ્રુમ ચિતમાં નિરધારીનેલ, જેતલે હરિ દિયે અંપ;
 પૂર્વ વરદાયી સુર તેતલેલ, આવીને લાણે ^૫અકંપ. વય. ૯
 હરિભળ હું જલધિ-દેવતાલ, પુન્યથી હું થયો ^૬તુષ્ટ;
 તું કહે વચણ તે હું કહુંલ, ભદ્ર તુજ પુન્ય છે પુષ્ટ. વય. ૧૦
 હરિભળ ચિતમાં ચિંતવેલ, સાંભળિ સુરતણું વાક;
 સાનિધકારી થયો દેવતાલ, અહો અહો પુન્યવિપાક. વય. ૧૧
 વિસર્યો મુજ લાણી દેવતાલ, નિધિપરે એહ હિતકાર;
 પ્રકટ થયો ઇહાં આવીનેલ, એક જીવદયાફળ સાર. વય. ૧૨
 ચિંતવી દેવ પ્રતે કહેલ, હરિભળવંત મતિમંત;
^૭ચિંતિત કામ કરવા લાણીલ, લંકામુજ મૂક તુરંત. વય. ૧૩

^૧ દેવને તાળે યતાં. ^૨ દરિયો. ^૩ સમુદ્ર. ^૪ હાથ લીધેલું.
^૫ સત્ય-અચળ. ^૬ પ્રસન્ન-રાજ. ^૭ જળ-સમળ. ^૮ વચન-૯ ધારણું.

વચનને દેવે માનિયોલ, કીધ મહામત્સ્યતું રૂપ;
 પીઠ ચઢાવી હરિભલ લાણીલ, લંકપ્રતિ ચાલ્યો અનૂપ. વચ. ૧૪
 ઉદધિ ઉલંઘ પુરિષા પરેલ, પ્રવહણુ જિમ ક્ષણમાંહિ;
 ઢાળ થઇ એ ખારમીલ, ધરી જિનહર્ષ ઉચ્છાહિ. વચ. ૧૫

(કુહા.)

લંકા^૧ ઉપવને મહેલિયો, હધિ દેવે તેણિવાર;
 ત્રિદશ કહે હરિભગ લાણી, એ વન છે અતિ સાર. ૧
 ઇંદ્રમે^૨ લાધે એકઠા, સહુ ઋતુના ફળ ફૂલ;
 ફરી ફરીને જોય તું, એ ઉદ્યાન અમૂલ. ૨
 હરિભગ જોવે હર્ષશું, નંદનવન^૩ અભિધાન;
 કનકભવન દીઠો તિહાં, જાણે દેવવિમાન. ૩
 કૌતુહલ જોવા લાણી, માંહે ગયો તતકાળ;
 મણિ માણક^૪ સેતી ભર્યો, ધણ કંચણ સુવિશાળ. ૪
 પણ માણસ કોઈ નહીં, વિસ્મય ધરી વિવેક;
 અરહો પરહો જોવતાં, દીઠી કન્યા એક. ૫

(ઢાળ ૧૨ મી-દેશી શ્રી ચંદ્રપ્રભ પ્રાહુણોરે.)

તે મહિલા ‘મૃત સારિખીરે, રૂપે રંગ સમાનરે;
 ચિંતે શૂને મંદિરેરે, બાલા સોવન માનરે. તે મહિલા. ૧
 ઇહાં કિમ એ મૂઝ પડીરે ? ! સુંદર પુષ્ટ શરીરરે;
 એહને ‘અરિષ્ટ કોણે કર્યોરે, દેખી થયો દિલગીરરે. તે. ૨
 પાસા પાસે તૂંબડોરે, ‘અમિય ભર્યો ભરપૂરરે;
 કજ્જણાવંત દયા કરીરે, આબ્યો તાસ હંજૂરરે. તે. ૩
 અમૃત શું અંગ સિંચિયોરે, પરહિત કરણુ દયાળરે;

૧ જહાજ. ૨ બાગમાં. ૩ દેવતા. ૪ નામ. ૫ થી-પાંચમી
 વિભક્તિ. ૬ આમતેમ. ૭ સ્ત્રી. ૮ મરેલા જેવી. ૯ પ્રાણ્તાંત કષ્ટ-કુઃખ.
 ૧૦, અમૃત.

નવ યોવન રતિ સારિખીરે, તતક્ષણ ઉઠી બાળરે. તે. ૪
 રૂપે અતિ રળિયામણીરે, યોવનવંત યુવાનરે;
 ઈંદ્રતણી બાણે અપસરારે, એહવી નહીં કેાઈ આનરે. તે. ૫
 હરિભળને દેખી કહેરે, સુણ સાપુરૂપ સુભણરે;
 ઉત્તમ બાણે મેં તુને, ઉપકારી ગુણબાણરે. તે. ૬
 તો પણ કહે કિમ આવિયોરે, કિહાં બાઈશ ? રૂપે કામ ? રે;
 કુણું તું છે ? કહે કિહાં રહે ? ગામ ભૂમિ કુણું કામરે ? તે. ૭
 તેહ કહે સુણ કન્યકારે, મહનવેગ રાબનરે;
 નગર વિલાસપુરનો ધણીરે, તિહાં માહરો છે કામરે. તે. ૮
 સેવક છું હું તેહનોરે, હરિભળ માહરો નામરે;
 આબ્યો છું લકપતિ બાણી, નહું તરવાને કામરે. તે. ૯
 સુર સાનિધે આબ્યો ઈહારે, મેં કહી માહરી વાતરે;
 તાહરી કહે તું સુંદરીરે, સુજ મન હરખિત થાતરે. તે. ૧૦
 રોમાંચિત કુંવરી કહે રે, સાંભળ નર સતવંતરે;
 રાય બિભીષણની સુતારે, સહુને વલ્લભ હુંતરે. તે. ૧૧
 પૂલરે સુરગૃહતણીરે, પુષ્પ બહુઓ તસ નામરે;
 લંપટ વિષયી લાલચીરે, કડુવા મન પરિણામરે. તે. ૧૨
 કુસુમસિરિ સુજ નામ છે, કુસુમ સમી સુકુમાળરે;
 સાસુદ્રિકના બાણનેરે, અન્યહા પૂછયું ભૂપાળરે. તે. ૧૩
 સુજ કન્યા કેહવી હુશેરે, કાખ વિજ્ઞાન પ્રમાણરે;
 ધર વર કહેવું પામેશેરે ? હુએ તેહવી કહે વાણીરે. તે. ૧૪
 એ તુજ પુત્રી થાઈશેરે, ઉત્તમ લક્ષણવંતરે;
 એહને જે નર પરણશેરે, તે થાશે નૃપ વંતરે. તે. ૧૫
 ભૂજાસન ગય તુરીરે, રથ વૃક્ષ કુંસર બાણરે;

૧ કામદેવની બી-આનંદ ઉપભવનારી કાળી. ૨ બીજી. ૩ દેવની મહત્તી. ૪ રૂપાઈ વિષયર થવાથી. ૫ હાથી થોડા.

માળા કુંડળ ચામરાદે, અંકુશ યવ ^૧ગિરિ ^૨ભાણુદે. તે. ૧૬
^૩તોમર ધ્વજ ^૪કંજ માછલાદે, સ્વસ્તિક શંખ છત્ર ધારિદે;
^૫પાણિ પગે જેહને હુવેદે, નર નૃપત્તી નૃપનારિદે. તે. ૧૭
 ભાલ ત્રિશૂળ જેહને હુવેદે, હસતાં સ્વસ્તિક હોયદે;
 સકલ ^૬યોષિતની સ્વામિનીદે, વચન ન લોપે કોયદે. તે. ૧૮
 એ કન્યામાંહિ ભલાંદે, લક્ષણ છે ખત્રીસરે;
 હાળ જિનહરખે એ તેરમીદે, એહનો પતિ ^૭અવનીશરે. તે. ૧૯

(દુહા)

પુષ્પ ખડુએ ઇમિ સાંભળ્યું, ^૧રાજ્યલોભાકુળ તેહ;
 મુજને વાંછે પરણવા, મૂરખ ધરે સનેહ. ૧
 માત પિતાદિક માહરાં, બાણી તેહનો ^૨ભાવ;
^૩પરહો કાઢ્યો ઘરથકી, લોભિ લહે સંતાપ. ૨
 મુજને લીધી પાપિયે, જિમ બાણે નહીં કોય;
 કંચનમંદિર કરી ઇહાં, મુજને રાખે સોય. ૩
 જ્યારે તે કિણુહી સમે, બાણે કરવા કાજ;
 મૃતકે સરીખી મુજ પ્રતિ, કરી રાખે મહારાજ. ૪
 આવે ત્યારે ઇણ રસે, જીવાડે તતકાળ;
 દુઃખ વિસમમાંહિ પડી, વાંછું મરણ અકાળ. ૫
 એ દુઃખથી મરવો ભલો, એક વાર સંતાપ;
 દિન દિન મરવો મુજ બાણી, એ તો મોટો પાપ ! ૬
 (હાળ ૧૪ મી. દેશી આજ નિહે ભેટ દીસે નાહલો.)
 સુણ સાપુરૂષ કહું તુજ વાતડી, જો તું માનેરે આજ;
 પ્રારથના કીજે ^૧ગિરવા બાણી, જે સાધે પરકાજ. સુણ. ૧

૧ પર્વત. ૨ સૂર્ય, ૩ આયુધ. ૪ કમળ. ૫ હાથમાં. ૬ સ્ત્રી-
 આની ધણીમાણી. ૭ રાજા. ૮ રાજ્ય મળવાના લોભથી મરત થઈને.
 ૯ વિચાર. ૧૦ દૂર. ૧૧ મોટા મનવાળાને.

જે નર દુઃખ ભાગે દુખિયાતણાં, તેહને કહિયેરે દુઃખ;
 પર-ઉપકારીરે જેહ કયાળુવા, આપે સહુનેરે સુખખ. સુષુ. ૨
 'પ્રારથના આવી 'કિલ્લુહી કરી, મ કરે તેહનોરે ભંગ;
 પ્રારથના ભંગે પાતિક બહુ, 'આશાભંગ વિરંગ. સુષુ. ૩
 હરિભળ ભાખેરે કુંવરીને તણ, કહે સુખ સરીખોરે કાજ;
 કરી શકશું તો રે કરીશું સહી, 'મત મન રાખેરે લાજ. સુષુ. ૪
 'ખોલ લઇનેરે બાળા ઇમ કહે, 'કરપીડણુ કર કંત;
 બીભું હું કિમહી કહેતી નથી, એ 'પૂરવ સુખ 'ખંત. સુષુ. ૫
 ચિંતે હરિભળ મનમાં ઇશું, જીવકયા ફળ એહ;
 વિદ્યાધરતનયા સુરસુંદરી, સુખશું ધરે સનેહ. સુ. ૬
 પરણી હરિભળ તિહાં તે પદમણી, પામ્યો પરમ પ્રમેહ;
 કુસુમસિરિ હર્ષિત થઇ, વાફ થયોરે વિનોદ. સુ. ૭
 કર જોડીરે કહે 'ખેચરી, સ્વામી સુષુ અરદાસ;
 રખે તુમારોરે પુણ્યબદુક પાપી, આવી કરેરે વિણાસ. સુ. ૮
 ઇષુ થાનકથીરે આલિયે તો ભણું, નહું તરવા લ'કેશ;
 રાય વિલીવણુને મિળવાતણો, મનમાંહે મ ધરેશ. સુ. ૯
 નરને કામેરે તે બાએ નહીં, વિદ્યાધર બળવંત;
 ફેકટ ફેરોરે પડશે તુમ ભણી, ઇહાં રહિવો નહિ કંત. સુ. ૧૦
 હરિભળ કહે સુખ રાય હુકમ દેઇ, મૂક્યો કરિવારે કાજ;
 તે કારજ કીધા વિણુ કિમ સરે ? કિમ રહે આહરીરે લાજ ? સુ. ૧૧
 કોઇ ઉપાય વિદ્યાધરી ? મનમે' ધરિય હુલ્લાસ;
 આણી ખડગ કિયો રાજતણો, હરિભળને ચંદ્રહાસ. સુ. ૧૨
 એહ ખડગ રાજને આપજો, ખુશી હોશે ભૂપાળ;
 કહે જિનહર્ષ થઇ એ આદમી, પૂરી ઢાળ રસાળ. સુ. ૧૩

૧ અરજ. ૨ કોઇયે. ૩ નિરાશ. ૪ નહીં. ૫, વચન-કોલ.
 ૬ હસ્તમેધાય કરી પતિ યા. ૭ પૂર્ણકર. ૮ હું. ૯ વિદ્યાધરી.

(હુહા.)

- હરિભળ પ્રમુદિત ચિત થઈ, નારી કરી નિજ સાથ;
અમૃત તુંબા પણ લિયો, લીધી સર્વે ^૧આથ. ૧
- ચતુર તિહાંથી ચાલિયાં, આંબ્યાં દરિયા-તીર;
દરિયા કેરો દેવતા, આંબ્યો તુરત સધીર. ૨
- રૂપ કરી ^૨અનિમિષતણો, લેઈ પુઠ ઉલ્લાસ;
નગર વિલાસપુર ^૩કાનને, આણી મૂક્યાં તાસ. ૩
- વસંતસિરિ પાસે હવે, મદને પીડાણો રાય;
પોતાની દાસી લાણી, મૂકી કરી ઉપાય. ૪
- દેઈ અમૂલક ભેટણો, લેઈ આવી દાસિ;
કુંવરી આગળ મૂકીને, કરે એમ અરદાસ. ૫

(ઢાળ ૧૫ મી-દેશી-તાંબિયાની.)

- ભૂપતે મૂક્યોરે તુમને ભેટણો, બાઈ દ્યો તુમે એહાલ;
હું આવીછુરે તુમને આપવા, રાજો મુજેશું સનેહાલ. ભૂ. ૧
- કુમરી દાસીને ઇણી પરે કહે, બહિની સુણ મુજ વાતોલ;
રાજા મૂકે નવ નવ ભેટણો, કારણ ર્યો તે કહાતોલ. ભૂ. ૨
- ^૪અંદ્રમુખી સુણ ઇમ દાસી ^૫ચવે, તુજ પતિ નૃપને કાલેલ;
પહુંતો લાંકાપતિને તેડવા, શું જાણે નહીં આજેલ ? ભૂ. ૩
- કુસુમસિરિ બાઈ તુજ ઘરતણી, રાજાને છે ચિંતોલ;
મહેર કરીને તુજને મોકલે, વિવિધ વસ્તુ શુણવતોલ. ભૂ. ૪
- કુંવરી જાણ્યું એ સાચું કહે. એ નવિ ભાજે ^૬અશુદ્ધોલ;
^૭ભદ્રક જે થાએ તે ઇમ જાણે, ધોળું તે સહુ દૂધોલ. ભૂ. ૫
- કામિનર વચે જિમતિમ કરી, પાડે પરને ^૮પાસોલ;

૧ ધન દોલત. ૨ મત્સ. ૩ વનમાં. ૪ અંદ્રમા સંરખા-સૌમ્ય-
શીતળ તેજસ્વી મુખવાળી ! ૫ બોલે. ૬ જૂઠું ૭ બોળાં. ૮ રંગે.
૯ કંદમાં.

મનમેલા ધૂર્ત મુખ ઉજળા, હૃદય ન લહિયે તાસોલ. ભૂ. ૬
દિન દિન મૂકેરે ભેટ નવી નવી. એમ વધારે પ્રેમોલ;

આશાએ દોહિલા નૃપે ^૧નિર્ગમ્યા, કેતલાએક દિન

એમોલ. ભૂ. ૭

મહનવેગ ^૨મહનાનળ પીડિયો, નાણ્યો ચિત્ત વિવેકોલ;

કુસુમસિરિને મંદિર આવિયો, અધિપતિ નિર્લજ એકોલ. ભૂ. ૮
બાહિર હરખિત અંતર દ્રેષિણી, ઊઠી છે સન્માનોલ;

આસનદાનાદિક ^૩પ્રશ્નિપતિ કરી, રંજ્યો ચિત્ત રાજનોલ. ભૂ. ૯
ખુશી થઇ રાજા ઇણીપરે કહે, મુણ શશિવદની નારોલ;

સુંદર રૂપે તું રતિ સારીખી, હું છું ^૪મહન અવતારોલ. ભૂ. ૧૦
પૂરવ પુણ્યેરે ભાગ્યે તાહરે, એ એ મિલે સંયોગોલ;

તો ^૫પરિશ્રમ વિધિનો સફળ હુવે; ભલા ભોગવિયે

ભોગોલ. ભૂ. ૧૧

વિષ સારીખા વચણ સુણિ ^૧કરી, ચિતે કુંવરી ચિતોલ;

એક અધિક મનમાંહે ઊપનો, રાજા થયો અમિતોલ. ભૂ. ૧૨
એ પાપી માહરી કેડે પડ્યો, શરણ નહીં મુજ કોયલ;

શીખરતન હું કિણે રાખ્યું, દેઇ વિશ્વાસ વિગોયલ. ભૂ. ૧૩
શીખ વિના નારીનો ભવ ઇશો, કુહિ ધિસિમાંહે કંસારીલ;

શીખવિના શોભા પામે નહીં. ^૨નિખર જનમ છે નારીલ. ભૂ. ૧૪
“અણુતાઓ પાવરાસિયો, જ્યા ઉદય માગ્યા;

તથા ઇતિતણું પત્તા; સમ્મં બહાહિ ગોયમા.” ^૩
શીખે શોભા પામે કામિની, શીખે વાષે લાભોલ;

શીખે સંકટ વિકટ સહુ ટળે, શીખે ^૪સીડે કાભોલ. ભૂ. ૧૫

૧ કાઢ્યા. ૨ કામદેવની આગથી. ૩ નમસ્કાર. ૪ કામદેવનો.
૫ વિધવાની મહેનત પેદા કરવા સંબંધી સફળ થાય. ૬ નકામો.
૭ ફતેહ પામે.

(૪૦૪)

હરિભાગમઝી રાસ.

પ્રાણ હણે રાજા રૂઠો થકો, તૂઠો આપે ધન્નોભ;

પ્રાણાંતે પણ હું મૂકું નહીં, રૂઠો શીળ રતન્નોભ. ભ. ૧૬
શીળ રહે ઘર બાએ-રાજવી, ખુશી થઇ તતકાળોભ;

કહે બિનહર્ષ કિશી બુદ્ધિ 'કેળવું? એ થઇ પંદરમી ઢાળોભ. ભ. ૧૭

(હાલ)

સુખ મલકી કુંવરી કહે, સ્વામી કિયો 'પસાય;

અમ ઘર આજ પધારિયા, આંગણ કીધા 'પાય. ૧

મહનવેગ રાજા કહે, અશિવદના ! સુણ વાત;

લાજ તજિ ભજ સુજ ભણી, સુખ લોગવ દિનરાત. ૨

બાળા બોલી બુદ્ધિબળે, સાંભળ શ્રીમહારાજ;

નારીને પતિ જીવતાં, કરવું નહીં 'અકાજ. ૩

હસી કરી ભૂપતિ કહે, ભદ્રે તુજ ભરતાર;

મરણ સ્થાનકે મોકલ્યો, સંકટ વિકટ મઝાર. ૪

જો ઇહાં કુશળે આવશે, બીજે વળી ઉપાય;

જિમ તિમ કરીને મારશું, બીક ન આણિશ કાંચ. ૫

(ઢાળ ૧૬ મી-દેશી કેઇલો પર્વત કુંધલોરે લો.)

ચંદ્રસુખી ઇમ ચિંતવેરે લો, સાંભળિ 'વચણવિકારરે; હાહાભ.

કામી-નર કામાંધનેરે લો, ધિગ'ધિગ પડો ધિઃકારરે હાં. ચં. ૧

કહેવા સરિખો જે નહીં હુવેરે લો, પ્રગટ કરે કામાંધરે; હાં.

નિલજ કિમહી લાજે નહી રે લો, બાંધે માઠો બંધરે હાં. ચં. ૨

બુદ્ધિવંતિ બાળા કહેરે લો. સાહિબ સુણ સુવિદિતરે; રાજેશ્વર

અપયશ ન હુવે આપણો રે લો, પૂરી 'નિવહે પ્રીતિરે. રા. ચં. ૩

ખમર પડે સુજ કંતની રે લો, ત્યાં લગિ 'પડખો રાજરે; રા.

૧ અજમાવું-ખુબી કરું. ૨ જરા હસીને. ૩ કૃપા. ૪ નકારે
કામ-વ્યભિચાર સેવના. ૫ વિષય, વિકારવાળાં વચનો. ૬ નિભાવ થાય.
૭ સપુર કરો.

જિતાવળા અતિ આકળારે લો, તે વિણસાડે કાળરે. રા. અં. ૪
ઝોરીને ગુળ આધરેલો, પોતાનો પિણુ તેહરે; રા.

બાહિર પ્રકટ ન કીજિયેરે લો, સાહિબ મુગુણ સનેહરે. રા. અં. ૫
નૃપ ચિંતે સુખ વશ થઈ રે લો, ઇહાં નહિ કોઈ વિચારરે; હા.

એ જીવતિ જોવે અછેરે લો, નાહમરણુ નિરધારરે. હા. અં. ૬
અવશ્ય સુવાના આવશેરે લો, હરિખળના સમાચારરે વારૂ;

ત્યાર કેહે એ ચાયશેરે લો, નિશ્ચે મારી નારરે. વા. અં. ૭
રાજા રજિયાયત થયોરે લો, દેઈ દિલાસા તાસરે; વા.

આયો મંદિર આપણેરે લો, ધરતો ચિત્ત ઉલ્લાસરે. વા. અં. ૮
કુંવરી ઇમ યુદ્ધિ કેળવીરે, સુંદર પાળ્યું શીળરે; વા.

હવે પેઉ આવે તો ભલોરે લો, તો લહિયે સહુ લીલરે વા. અં. ૯
હવે હરિખળ નિજ રંગેહનોરે લો, સહુ જોએવા સ્વરૂપરે; વા.

કુસુમસિરી રંગદાનમેરે લો, મૂકી આંખો અનૂપરે. વા. અં. ૧૦
બુદ્ધિવંત આવી બારણેરેલો, સુણે નારીની વાતરે; વા.

પિઉ સહિયર આંખો નહીરે લો, કેળી પરે શીળ રહાતરે
સાહેલી. અં. ૧૧

જો ઇહાં પ્રીતમ આવશેરે લો, તો રાય કરશે ઘાતરે; સા.
ખેઉ પ્રકારે સુખ ભણીરે લો, મરણુ આંખો મોરી
માતરે. સા. અં. ૧૨

વયણુ ઇસાં વનિતાતણાં રે લો, સાંભળિયાં સુખકારરે; વા.
હિયડામાં હરખિત થયોરે લો, એહનો ધન્ય અવતારરે. વા. અં. ૧૩

હું પિણુ ધન્ય એહવી લડીરે લો, શીળવંતી જે નારીરે. વા.
રાય આગળ ઇણે રાખિયોરે લો, શીલસ્યણુ નિરધારરે વા. અં. ૧૪

આવી ઉલો આગળરે લો, પૂરવ પુન્ય પરિનેહરે; વા.
રોમાંચિત કુમરી થઈરે લો, નવપણવ થઈ દેહરે. વા. અં. ૧૫

સ્વાગતિ પૂછી પિઉ ભણીરે લો, નયણ ભરાણું નેહરે; વા.

હિયડો હરખે ઉઘર્યોરે લો, ગહગટ્ટ હુવે ગેહરે. વા. ચં. ૧૬
ભામિની લ્યે પિઉ ભામણારે લો, લુલી લુલી લાગે પાયરે; વા.

પ્રીતમ ભલે પધારિયારે લો, કીધી ટાઢી કાયરે. વા. ચં. ૧૭
આબ્યા વાટ નિહાળતાંરે લો, કીધી વહેલી સારરે; વા.

કહે જિનહર્ષ એ સોળમીરે લો, ઢાળ થઈ સુવિચારરે. વા. ચં. ૧૮

(દુહા.)

પ્રીતમ તુમ આલ્યાં પછી, રાય થયો વિપરીત;

વાર્તા કીધી વિગતશું, ગુમ કિશું જ્યાં પ્રીત. ૧

હર્ષ ધરી હરિણાંખિયે, પૂછ્યું ધરી સનેહ;

પહુંતા કિમ લંકાપુરી, હિત કરી દાખવો નેહ. ૨

સુંદરી સુર સુપ્રસન્ન થઈ, ઉતારિયો ઉદ્ધિ;

તરૂણી એક પરણી તિહાં, પામી પરિવળ ઋદ્ધિ. ૩

પુત્રી લંકાપતિતણી, વિવાધરી વિચિત્ર;

આબ્યો રાખી ઉદાનમેં, તુજ મિળવા સુપવિત્ર. ૪

આબ્યા સો કીધી ભલી, કીધો ભલે વિવાહ;

ઇહાં નાણી સુજ બહેનડી, તે ર્યો કારણ નાહ ? !

(ઢાળ ૧૭ મી—દેશી બિંદલીની.)

વસંતસિરિ ઇમ ભાગે, મુજથી શું છાની રાગે હો; પ્રીતમ
વચણ સુણો.

રીસ કરે રખે રાણી, ઇમ બાણીને નારી ન આણી હો; પ્રી.

વચણ સુણો મારો સ્વામી, બહાલેશ્વર અંતરયામી, હો. પ્રી. ૧

સોકલડી નહીં સુહાવે, અરધો જે મુખ વહેચાવે હો; પ્રી.

સ્નેહતરૂ નાગે ઉન્મૂલી, સોકલડી સાચી શૂળી હો. પ્રી. ૨

શૂળી એક રીસો ઘાલે, શાક્ય જીવે ત્યાં લગી સાલે હો; પ્રી.

દુઃખ અવર બહુ હોય, પિણ શાક્ય સમો નહી કોય હો. પ્રી. ૩

તે તો હું મન નાહું, શોક્ય બહેન કરીને બાહું હો; પ્રી.
 અરધો સુખ જિમ પાવે, તિમ અરધો દુઃખ વહેવાવે હો. પ્રી. ૪
 પરસ્પર પ્રીતિ ધરીજે, સુખ દુઃખની વાત કરીજે હો; પ્રી.
 યે બહેનો સંપ રહાવે, તો તમને પિણુ સુખ થાવે હો. પ્રી. ૫
 મત બાણો દુઃખ થાશે, જોહને કિમ શક્ય સુહાશે હો; પ્રી.
 શોક્ય બહેન સુખ બહાલી, મળવાને સનસુખ ચાલી હો. પ્રી. ૬
 કુસુમસિરિ કુળવંતી, હંસગમની હરખ ધરંતી હો; પ્રી.
 વસંતસિરિને લીડી, મનમાંહે લાગી મીડી હો. પ્રી. ૭
 ભીડી સનસુખ આઈ, પાચે પડી ધળધળ ધાઈ હો; પ્રી.
 નયણુ વયણુ ઉલ્લસીઆં, માંહોમાંહે દેખી હસિયાં હો. પ્રી. ૮
 પ્રીતિ ધરીને મિલિયાં, વિકસે જિમ અંપાકલિયાં હો; પ્રી.
 આવી મંદિર યે નારી, રતિ મતિ બાણે અવતારી હો. પ્રી. ૯
 હરિભળ હિવે વિચારી, તેહયો જોક નર સુવિચારી હો; પ્રી.
 નિજ આગમ સય જણાવા, મોકલિયો દેયણુ વધાવા હો. પ્રી. ૧૦
 તેહ પુરૂષ તિહાં બાઈ, નૃપને સહુ વાત સુણાઈ હો; પ્રી.
 સય વિશીષણુ પાસે, તમે મૂકયો હતો ઉલ્હાસે હો. પ્રી. ૧૧
 તે હરિભળ અહિયાં આયો; લંકાપતિ તિહાં પરણાયો હો; પ્રી.
 નારી જલ્દિ બહુ લાયો, તુમ સુપસાયે સુખપાયો હો. પ્રી. ૧૨
 શબ્દ ચિત્ત વિલખાણો, લીલા યમ હરખ જોલ્હાણો હો; પ્રી.
 શું જિનહર્ષ એ હુવો ! કાળ સત્તરમી બાણે નૃપ સુવો
 હો. પ્રી. ૧૩

(દુહા.)

મહિપતિ મનમાં ચિંતવે, એ આન્યો કુશલેષુ;
 કિમહી મનમાં ચિંતવ્યું, કિમહી કિયો વિહેષુ ? ૧
 ન થયું માહરૂં ચિંતવ્યું, ભાજ્યહીન હું ભૂપ;
 સુખથી એ પુન્ય આલળો, જે ઘર નારિ અનૂપ. ૨

- પહુંતો કિમ લ'કાપુરી ! કેમ વિલીપણ રાય;
પરણાવી નિજ પુત્રિકા ! એહને પુન્ય સહાય. ૩
- હોનહાર તેતો હુવે, હવે શું કરિયે દુઃખ;
હિયડામાં જાણી રહ્યો, પિણુ ન જાણ્યો મુખખ. ૪
- ધીરપણું અવિલખીને, રાયે કિયો વિચાર;
દાન માન દેઈ કરી, પૂછ્યા સહુ સમાચાર. ૫
- (ઠાળ ૧૮ મી-દેશી-તું આતમ ગુણુ જાણીરે જાણી એહના.)
મન વિણુ રાજ કહે સુપ્રમાણુ, હરિભળ આયો થયો કલ્યાણુ; મ.
ઇણે મુજ કીધો ગિરૂવો કાજ, તુંતરી આયો લ'કારાજ. મ. ૧
- શિણુગાયીં ભલ પુર જાભર, ફૂલ વિખેર્યાં વિવિધ પ્રકાર;
સેના સજ કીધી ચતુરંગ, ઢોલ નગારાં ધુરે સુરંગ. મ. ૨
- કરી મહોત્સવ વિવિધ પ્રકાર, સપ્રિય આણુયો નગર મઝાર; મ.
જાયા જુગલ સહિત નિજગેહ, હરિભળ આંચો હર્ષ ધરેહ. મ. ૩
- મૂકી મહિલા મહેલ મઝાર, હરિભળ પહુંતો રાજદુવાર; મ.
પુહવી પતિને કરિયો પ્રણામ, આદરમાન દિયો નૃપ તામ. મ. ૪
- પૂછે હરિભળને હિવે નરેશ, કિણી પરે ભેટયો તે' લ'કેશ; મ.
ઇહાંથી ચલિયો હું મહારાય, કેતલેક દિવસે પહુંચાય. મ. ૫
- રચણાયર કાંઠે હું ગયો, દેખીને મન વિસ્મય થયો; મ.
ગાજે હરિયો ભયો છે નીર, દેખી ધીરા થાય અધીર. મ. ૬
- ઉંચા જેહના ચઢે ઓધાણુ, કાયર નરેના ઉપડે પ્રાણુ; મ.
જેહના ચંચળ ચપળ કલ્લોલ, જાણે કરશે જગ જગખોળ. મ. ૭
- મગરમત્સ જાણે પઠ્યા પાહાઠ, ભિપર ઉચ્યાં મોટાં આઠ; મ.
જલચર જીવ તણી કેઈ જાતી, મહા ભયંકર જુઈ જુઈ જાતી. મ. ૮
- એહવું દેખી મે' મનમાંહિ, ચિંત્યું કિણુ પરે એ બંધાય; મ.
કિમ લ'કા-નગરિયે જઈ, રાય વિલીપણુ ભેટસી દઈ. મ. ૯
- સંમુદ્રતટે એક રાક્ષસ દીઠ, તેહને પૂછ્યું વચણે મીઠ; મ.

તમને પૂછું મહારા ભાઈ, કહો લંકાપુરી-ગમન ઉપાય. મ. ૧૦
તેહ કહે સાંભળ ગુણવંત, તું દીસે છે સાહસવંત;
તે માટે તુજ કહું વિચાર, તું સાંભળજે થઈ હું શિયાર. મ. ૧૧
કાંઠલક્ષણ કરી જે નર બળે, તે નર લંકાપતિને મિળે; મ.
પ્રાણ થકી પ્રભુ કારજ થાય, તો તિહાં કરવી લીલ ન કાંચ. મ. ૧૨
કાંઠલક્ષણ કરી અશિ સંભેગ, ભસ્મ થયે હું તાસ પ્રયોગ; મ.
તેહ ભસ્મ લેઈ રાક્ષસ તેહ, લંકાપતિ આગળ મૂકેહ. મ. ૧૩
રાય વિલીધણ થયે સંતુષ, જીવાડયો નિજ શક્તિ વિશિષ્ઠ; મ.
પરણાવી નિજ પુત્રી તેણિ, રૂપવંત સહુ ગુણની શ્રેણિ. મ. ૧૪.
અપહર રંભાને અનુહાર, બાણે રતિ સરસ્વતિ-અવતાર; મ.
ઢાળ થઈ એ અઢારમી, કહે જિનહર્ષ મુજ હિયડે રમી. મ. ૧૫

(દુહા)

ઘણે મહોત્સવે માહરો, વાફ કિયો વિવાહ;
કિંચ વસ્ત્ર મુજને દિયા, ધન પણ દિયો અથાહ. ૧
રાય વિલીધણ આગળે, મેં કીધી વિનત્તિ;
અમ નૃપ ઘર વિવાહ છે, સાંભળ લંકાપત્તિ. ૨
મુજ તુંહતરવા મૂકિયો, તુમને શ્રી મહારાજ;
તે માટે પાઉધારિયે, જિમ સીએ સહુ કાજ. ૩
તુમ આંચે શોભે નગર, તુમ આંચે ગહગદ્દ;
મહેર કરી ચાલો પ્રભો ! લેઈ હય ગય થદ્દ. ૪
રાજ રજિયાયત હુંવે, સહુમે વાધે મામ; ૫
માહરો પણ મુજરો હુંવે, થાએ સફળો કામ.
(ઢાળ ૧૯ મી—અલખેલા હાડી હરખેડે હો, એ રાહ.)
રાય વિલીધણે ઇમ કહ્યો હો, હરખિત થઈ તિણવાર;
વિવાહ ઊપર આવશું, રાયનયરે હો મિળવાને હર્ષઅપાર,

૧ બળી મુવો. ૨ ઉત્તમ. ૩. બહુજ. ૪ આનંદ. ૫ સમુદાય. ૬ રાજ. ૭ આખર.

મહારાય મુણે મુજ વિનતી હો. તુમ બિપર છે બહુ પ્રેમ. મ. ૧
 રાય લણી એ આપલો, નિશાની મુજ એહ;
 અંદ્રહાસ નિજ હાથનો, ખડગ દીધો હો મુજને ધરી અધિક
 સનેહ. મ. ૨

વિદ્યાધર વિદ્યાળળે હો, ^૧ઉદ્ધિ બિતાર્યો મુજન;
 એ કહી આગળ મૂકિયો, લંકાપતિ હો આખ્યો છે એ ખડગ
 તુજન. મ. ૩

કન્યા દીઠી તેહવીહો, તેહવો ખડગ નિહાળ;
 હરિભજનની કહી વાતડી, સાચી સાચી માની સઘળી ભૂપાળ. મ. ૪
 સત્ય આધારે પણ ચલે હો, અસત્ય વચણ સંસાર;

^૨રેણુ મિળી ^૩ધનસારને, સહુ માનેહો તેહને પણ ઘનસાર. મ. ૫
 ધૂરત કાગતણી પરેહો; રાયતણો પરધાન;
 તેહ વચણ માને નહીં, ^૪છળ પાએ હો બોલી ન શકે નિદાન. મ. ૬

“ નૃપ સર્પ પિશુન ચૌર, કુદ્રસુર સ્વાપદારિ શાકિન્ય;
 દુષ્ટા અપિ કિં કુર્યુ, સ્થળ વિના નિષ્કલારંભા. ” ૧

નૃપ ચિંતે મેં એહને હો, ઘાલ્યો સંકટ માંહિ;
 ભસ્મ થઇને માહરો, પિણ કીધો હો ઇણે કારજ ધરી ઉછાહ. મ. ૭
 એ તો મુજને માનવો હો, એ મુજને હિતકાર;

^૫પરમમિત્ર એ માહરો, મરી ગયો હો લંકા દરિયાને પાર. મ. ૮
 અહો અહો ^૬સોહગ એહનો હો, એહનો પરાક્રમ જોય;
 સ્વામી કામને કારણે, પ્રાણ હોમે હો ^૭પાવકમાં ઇંમ કોય. મ. ૯

ઇંમ પ્રશંસા નૃપે કરી હો, દેઇ બહુ સત્કાર;
 હરિભજને ઘેરે મોકલ્યો, ઘેર આખ્યો હો હિયડે ધરી હર્ષ
 અપાર. મ. ૧૦

૧ દરિયો. ૨ ધૂળ. ૩ બરાસ. ૪ કપટ વિના. ૫ ઉત્તમ-સહ
 કરતાં ચડિયાતો. ૬ સૌભાગ્ય. ૭ અગ્નિ.

લોક સહુ ગુણ વર્ણવેહો, બાણી તાસ સરૂપ;
 બીજો હરિભળ સારીજો, ઉપકારી હો નહીં કોઈ જગમે ભૂપ. મ. ૧૧
 લોક આગળ રાજ કરે હો, મુખ ઉપરલી મિહાસ;
 પણ આંચો ન ગમ્યો ઘરે, ઇચ્છુ પાપી હો કીધી મુજ આશ
 નિરાશ. મ. ૧૨

હું મનમાંહિં બાણતો-હો, એ મરશે તિલ્લ કામ;
 એ નારી માહરી હુશે, લોગવથું હો જોહથું મુખ અભિરામ. મ. ૧૩
 મનની મનમાંહે રહી હો, આશ થઈ વિશરાળ;
 પુન્ય વિના કિમ પામીએ, ગુણવંતી હો જોહવી મનમાની
 ૨ બાળ. મ. ૧૪

હવે હરિભળ કહે જોકહાહો, વનિતા આગળ વાત;
 રાજ તેડી છુમાંડિયે, તો વાધે આપણી પુરમાંહિં ૨ યયાત. મ. ૧૫
 નારી કહે સુણ નાહલા હો, એ શું આંધું મન !
 રાજ મિત્ર કહેના નહીં, સંભારો સ્વામી તુમે નીતિવચન. મ. ૧૬
 રાજ ને જમ સારીખા હો, આંચા કરે વિણાસ;
 હાળ થઇ જોગણીશમી, કાજ કીજે હો જિનહર્ષ પિયાજી
 વિમાસિ. મ. ૧૭

(હહા.)

રાજ ન હુવે આપણો, જમહો ન હુવે મિત્ર;
 એ ઘરમાંહિં નાણિયે, ચતુર વિચારો ચિત્ત. ૧
 તેડે કોઈ તાવને, દરિદ્ર ગુલાવે ખાર ?
 જમને કોઈ તુંહુતરે, આવા દુઃખ અપાર ? ૨
 રાજનજરમે વિષ વસે, જોહનો સંગ નિવાર;
 આસંગો કીજે નહીં, વાલમ હિયે વિચાર. ૩
 હરિભળ નારીને કહે, હે સુકુલિની સુહિ;

(૪૧૨)

હરિબળમયી રાસ.

અવસર પેચ ન ઝોળખો, તુમમાંહિં નહીં બુદ્ધિ. ૪
દુર્જન જન પણ કોળિયાં, દીધે સંતોષાય;
તે માટે જીભાડવો, ખળ ખંચ ન કરો કાંચ. ૫

(ઢાળ ૨૦ મી—દેશી ચત્તાની.)

ખળખંચ કરો મત કાંઈ, લોજનની કરો સભાઈ;
બહિની પિયુને શું કહિયે, કહેતાં કાંઈ ભલું ન લહિયે. ૧

(સોરઠી દુહો.)

લહિયે ભલું ન ભણુ, તૂટે અતિ તાણુ ધણું,
પ્રીતમ વચન પ્રમાણુ, કીધો કુળવંતી સ્ત્રીએ. ૨

(ઢાળ.)

એહ નારી કરે તૈયારી, પ્રીતમની પ્રીતિ વિચારી;
ખાળાં તાળાં ધી તળિયાં, ઝાઝી ખાંડ ગલેફાં ગળિયાં. ૩

(સોરઠી દુહો.)

ગળિયા ઘેબર કીધ, એક ન ખાએ એકલો;
સુંહડામાંહિં દીધ, સાકરના બણે ^૧લવા. ૪

(ઢાળ.)

સાકરના શીરા ગળિયા, રલરલતા જિમ માલલિયા;
ઢાંતાંને ભેર ન આવે, ગરઢા બૂઢાને ભાવે. ૫

(સોરઠી દુહો.)

ભાવે પૂરી પ્રેમ, તાણ પરિષળ ધી તળી;
મૂકી બાએ કેમ, ફરસી ને વળિ ^૨કૂટરી. ૬

(ઢાળ.)

કૂટરી કીધી વળિ કીણી, ઘણી સેવ વણી અતિ ઝીણી;
લાખણસાઈ કીઆ લાડૂ, તેતો બણે મોટા ગાડુ. ૭

(સોરઠી દુહો.)

ગાડુ સરીખા કીધ, બાત બાતના લાડૂઆ;
ઢાંઢાં નીચે દીધ, ભલા ભલા સહુકો ભણે.

૮

(ઢાળ.)

સહુકો ભણેરે હસેળી, જીવતી ભલી કીધ જલેળી;
પકવાન કીધા હવે જેતા, તે નામ કહીજે કેતા !

૯

(સોરઠી દુહો.)

કેતા કહિયે નામ ? સુંદર કહિયે સૂખડી;
શિશુગાર્યા અભિરામ. ફડા મંદિર માળિયા.

૧૦

(ઢાળ.)

માળિયા આળિયા મનમોહે, સખરા તંબૂ બિચ સોહે;
દેવતાનો જાણે વિમાન, ગળી જાએ સહુના માન.

૧૧

(સોરઠી દુહો.)

માન દેઇ મનરંગ, કંતભણી કામિની કહે;
અવનીપતિ ઉછરંગ, તેડીને આવો તુમે.

૧૨

(ઢાળ.)

તુમે જઇ નૃપ લાવો ખુલાઈ, સઘળી હવે થઇ છે સભાઈ;
હરિભગ આલ્યો બોલાવા, પુરમે વડમાણસ થાવા.

૧૩

(સોરઠી દુહો.)

થાવા જસ (યશ) વિસ્તાર, રાજાને જઇ કહે;
લેઇ સહુ પરિવાર, રાજ પધારો જીમવા.

૧૪

(ઢાળ.)

જિમવા મહારાજ પધારો, સેવકની લાજ વધારો;
ઉમરાવ પ્રધાન વડાલા, ચાલો ચડિયા ને પાળા.

૧૫

(સોરઠી દુહો.)

પાળા નર શિર હાર, મહોડા આગળ મલપતા;
લ્યો ઝાઝા અસવાર, ઘોડા કેરે ધૂમરે.

૧૬

(૪૧૪)

હરિભળમચ્છી રાસ-

(ઢાળ.)

ધૂમરે ઘોડારે ચાલો, હરખી મહારે ઘેર હાલો;
ધંહાં પાઠ જાણો મત કોઈ, ભીડો પ્રભુ સુપ્રસન્ન હોઈ. ૧૭

(સોરઠી દુહો.)

હોઈ સુપ્રસન્ન સ્વામ, પૂરો વાંછિત માહરા;
નરપતિ હરખ્યો તામ, મોં માંગ્યા પાશા ઢળ્યા. ૧૮

(ઢાળ.)

દળિયો ઘી મુંગાં માંહે, લાગો મિષ્ટ વચણ અમી પ્રાહે;
નવલી જે જોહની નારી, પહેલી પણ મુજને ખ્યારી. ૧૯

(સોરઠી દુહો.)

ખ્યારી નારી મોય, જોઈજે તે જાઈને;
હિયડો હરખિત હોય, નયણે વાધે નેહલો. ૨૦

(ઢાળ.)

નેહલો રાજા 'જ'પે, હરિભળ જેહ સ્પયપે;
તે વચન માન્યો જોઈજે, તુમને દેખી મન રીંઝે. ૨૧

(સોરઠી દુહો.)

રીંઝે મન તુજ દેખ, મિત્ર ખરો તું માહરો;
ઠહાલો વળી વિશેષ, કોઈ ન કરે તે તે કિયો. ૨૨

(ઢાળ.)

કિયો કામ તે સખળો ભાય, તુજને કિમ ના કહેવાય;
વીસતી ઢાળ પૂરાણી, જિનહર્ષ રાજા કહે વાણી. ૨૩

(દુહો.)

વાણી વસુધાધિપ કહે, સાંભળજો સહુ લોય;
માહરે હરિભળ મિત્રશું, અંતર નહીં છે કોય. ૧

પ્રાસ ન ખાચે માહરો, ન લિયે માહરા ગામ;
પર-ઉપકારી માહરા, કુણકુણ કીધા કામ. ૨

ગામ પરગણાં લોગવો, ખાઓ માહરા આસ;	
કામ ન કો માહરા સરે, જોહને છે શાખાશ.	૩
જોહને મંદિર ભાઈવો, ન કહેવો નાકાર;	
જોહને લલો મનાઈવો, જો સહુમે શિરદાર.	૪
કપટે જોમ વખાણિયો, હરિભળ થયો ઉછાહ;	
મુંહડે દીવાળી કરી, હોળી હિયડા માંહિ.	૫
(હાળ ૨૧ મી-દેશી છાહલાની.)	
રાભ તતખિણુ ભડીઓ, હરિભળ મનમે' હરખિયો,	
નિરખિયો સહુને સનમુખ તેડીઆ જો;	
આબ્યા સઘળા વાગિયા, હરિ ઘર જોવા રાગિયા,	
ભગિયા આળસ મૂકી ધાઈઆ જો.	૧
કેઈ ચડ્યા કેઈ પાળાજો, કેઈ મોજી મતવાલાજો,	
હાળાજો છાક્યા ચાલે ધૂમતા જો;	
હરિભળ મોહરે ચાલિયો, ઘેર આબ્યો ઉછર'ગી થયો,	
માંડિયો સિંહાસન નૃપ યોગ્યતાજો.	૨
પાટ'ખર ખહુ પાથર્યા, મંદિર સુરમંદિર કર્યા,	
સંચર્યા રાભ હરિભળ ઘર-દિશાજો;	
મંદર માંહિ આવિયા, માણિક મોતિ વધાવિયા,	
ગાઈયા સુંદર હરિભળની વસાજો.	૩
મુખમલના 'સમિયાણા જો, તિહાં ખિરાન્યા રાણા જો,	
લાણા જો આણી આગળ મૂકિયાં જો;	
સોવન થાળ મંગાવે જો, રાભ આગળ ઠાવે જો,	
આવે જો રૂપળ આવનનો નિરખિયે જો.	૪
માંહે આવન વાટકી, પાટણ કેરા ઘાટકી,	
કાટકી રૂંચ માત્ર નહીં તે સહીજો;	

પાણી ભર્યા ઝારા દીઝા, સઘળે થાળ પખાળિયા,
ટાળિયા મળ હાથે રાખ્યા નહીં એ.

૫

હિવે સુંદર બેઠે નારી એ, અદ્ભુત તન શિશુગારિ એ,
સારી એ રૂપે રંભા અપછરા એ;

લલળવતી લલળ કરી, વહનકમળ નિજ ^૧આવરી,
કર ધરી ભલી મિઠાઇ નાગરી એ.

૬

ભાણું સહુકોનાં ભર્યો, સર્યોસર્યો મુખ ઉચ્ચર્યો,
મન ઠર્યો દેખી વાફૂ સૂખડીએ;

ઠાંત ઠાઠ દીઠાં ગળે, તે તો પુન્યયોગે મિળે,
ચળવળે ખાવાને એ જીભડી એ.

૭

ચમકે જાણે વીજળી, તિમ આભરણ ઝળામળી,
એ મિળી આવી ચમકો લાઇને એ;

સહુ શિશુગાર ઉતારિયા, વળી ધીભ નવલા કિયા,
કર લિયા શાક ભલા પ્રીસે આઇને એ.

૮

પ્રીસી શાક પાછી વળી, રાભ જોવે વળી વળી,
અટકળી એ કોની છે સુંદરી એ;

માંહે ગઇ તે નારિ એ, મૂક્યા વેશ ઉતારી એ,
સારી એ વળી શૃંગાર ધીભ કરે એ.

૯

ચોખા દાળ પરોસે એ, સહુકોનાં મન હીંસે એ,
વીસે એ વિસવા ધી પિરસે ઘણાએ;

ચમક્યો ચિત્ત રાજતણો, થાયે અચરિજ મન ઘણો,
ખણખણો લાગે નહીં નિરતિ વિણા એ.

૧૦

વળિ મંદિરમે આવી એ, નવલા વેષ ખણાવી એ,
લ્યાવીએ દહીં કરંભા કરના એ;

પીળા કેશવરણા એ, પ્રીતે તે મનહરણા એ,
તરણા એ ભેદને રહ્યા એકમનાએ, ૧૧

તે શિષ્યગાર સહુ ભણ, બીજા વેળા ભણા સણ.
નહીં કણ ચણ કરાવે સહુ ભણીએ;
લવિંગ સોપારી બીડા એ, આપે કરીને વીડા એ,
પીડા એ નૃપને ઉપભવી ઘણી એ. ૧૨

હરિભળ કરી પહિરામણી, આભરણાદિક સહુ ભણી,
આપણી શોભા કીધી નગરમે' એ;
એકવીશમી ઇચ્છા હાળે એ, કહે જિનહર્ષ નિહાળે એ,
આળે એ મન કેરે કામિની રમેએ. ૧૩

(હુલા)

રાજા મનમે' ચિંતવે, હરિભળની સા નારી;
સૂધી નિરતિ ના'કો પડી, રહ્યો [મનમે] વિચારી. ૧

નારી હીસે નવ નવી, સુંદરરૂપ સુભાણુ;
એક એકથી આગળી, વશ કીધા મુજ પ્રાણુ. ૨

કિહાંથી પામી એહવી, કંચનવરણી નાર;
એહવી નહીં મારે ધરે, કીજે કિસે વિચાર. ૩

રાજા આમણદ્ગમણી, મનમે થયો ઉદાસ;
મંદિર આવ્યો આપણે, નાખતો નિંદાસ. ૪

એકાંતે રાજા કહે, સુણ મંત્રી બુદ્ધિવંત;
હરિભળને સ્ત્રી કેતલી, તું જાણે ગુણવંત. ૫

(હાળ ૨૨ મી—વિમળ જિન આહરે તુમશું પ્રેમ-એ કેશી.)

હુષ્ટ મંત્રિસર રાચનોળ, બાણી મનનો ભાવ;
કર ભેડી એહવું કહેલ, દેખી આવ્યો દાવ. ૬

૧ ધરેણાં. ૨ એક એકથી ઘણી સારી. ૩ ચિત્તવિનાનો, હુખી મનવાળો.

- નરેશર ! સાંભળ મુજ અરદાસ,
ભરમ નિવાડું તાહરોણ, તો હું ખાસો દાસ. નરે. ૧
- ઐ નારી હરિભળતણીણ, બોજનને અવસાણ;
ક્રીધા વેષ નવા નવાણ, ચતુર સમયની જાણ. નરે. ૨
- રાગ ઉપાયો તુમતણોણ, ભક્તિ તુમારી ક્રીધ;
એહ તુમારી રાગિણીણ, તુમ મન હેરી લીધ. નરે. ૩
- વયણ સુણી તેહના ઈસાણ, રાગાઉળ થયો રાય;
નીર વિના જિમ માછલીણ, દુખ પામે અકુલાય. નરે. ૪
- નયણે નાવે નિદ્રડીણ, ભૂખ તૃષા ગઈ ભાજ;
રાજકાજ સહુ મૂકીઆંણ, ગયાં લક્ષણ ગઈ લાજ. નરે. ૫
- મંત્રીને તેડી કહેણ, કામે પીડયો રાય;
હરિભળને મારણ તણોણ, કરિવો કોઈ ઉપાય. નરે. ૬
- મંત્રિ કહે દુરાતમાણ, સાંભળ શ્રી મહારાય;
અશિપ્રવેશે જીવતોણ, કહો કિણપરે રહેવાય. નરે. ૭
- અશિપ્રવેશ કરી કહેણ, ભેટયો લંકભૂપાળ;
તુમે પિણ સાચો માનિયોણ, કુણ કહે યોદ્યો આળ. નરે. ૮
- જે એ રહિયો જીવતોણ, પેસી ^૧પાવકઆળ;
તો વળી જમને તેડવાણ, મૂકો ^૨અશિપ્રજાળ. ન. ૯
- રાય કહે રૂડું કહુંણ, બુદ્ધિતણા ભંડાર;
એહ વયણ મુજને રૂચ્યોણ, તું મહેતા શિરહાર. ન. ૧૦
- એક દિવસ હરિભળ ભણીણ, રાય કહે સુણ મિત્ર;
તું સુપુરૂષ તે' માહરાણ, ક્રીધા કામ વિચિત્ર. ન. ૧૧
- ન સરે કામ બીજા થકીણ, તેહને શું કહેવાય;
પાવકમાં પેસી કરીણ, ^૩જમ તુહુંતરવો ભાય. ન. ૧૨
- બીજાને એ દોહિલુંણ, પડવું અશિમજાર;

- તુજને નહીં કંઈ દોહિલું, શક્તિતણે ભંડાર. ન. ૧૩
- તાહરા ગુણ કેતા કહું, એકે લહે મિત્ર;
તાહરા ગુણ કેહેતાં થકાં, રસના હોય પવિત્ર. ન. ૧૪
- “ સિંહસ્ય સાહસભુષઃ સુજનસ્ય ઘનસ્ય (પૂર્ણ) શશિનશ્ચ
ભાનોશ્ચ વૃહદ્ભાનોરનન્યસાધારણા શક્તિઃ ” ૧
- એ કારિજ છે દોહિલો, પણ એ તુજથી થાય;
તે માટે એ વીનવી, કડું તુજ લાગી પાય, ન. ૧૫
- એહ કુમંત્રી મંત્રણે, હરિ ભણ્યું તેણીવાર;
કીધો દોષ ભણી થયે, ખળ માણસ ઉપકાર. ન. ૧૬
- “ ઉપકૃતિરેવ ખલાનાં, દોષસ્ય મહીયસો ભવતિ હેતુઃ
અતુકુલાચરણેનહિ, કુખ્યંતિ વ્યાખયોડત્યર્થમ્ ” ૧
- નીચ ભણી ઉપકારડો, કીધાં અવગુણ હોય;
અમૃત પાચે સાપને, હાલાહલ સં(તે)જેય. ન. ૧૭
- તો પણ મેં કરવું સહી, નૃપતું વચન પ્રમાણ;
હાળ થઈ બાવીશમી, કહે જિનહર્ષ સુખણ. ન. ૧૮

(દુહા.)

- રાયવચણ હરિખળ હસી, કીધું અંગીકાર;
રાજા રણિયાયત હુવો, મનમાંહે તિણવાર. ૧
- હરિખળ આયો નિજઘરે, વનિતાને કહી વાત;
નારી કહે રે નાહલા, એશી તાહરી ધાત ! ૨
- એ રાજા કેટે પડયો, દેખી ન શકે સુખખ;
આખર તમને મારશે, અમને દેશે દુઃખ. ૩
- પિયુ ભલા ભદ્રક તુમે, એ છે ધૂરતરાય;
માંડયો છે ઇણ પાપિયે, મારણતણે ઉપાય. ૪
- તમને અગ્નિ પ્રભળશે, ગ્રહશે અમારા જાન;
ચિંતા મ કરો કામિની, થાશે હર્ષનિદાન. ૫

(હાથ ર૩ મી-દેશી ઇડર આંખા આંખલીની.)

નગર બાહિર હવે રાજવીરે, આણાવી બહુ ^૧કાઠં;
 ચિતા કરાવી ચુપશુંરે, લાંબી પહોળી ^૨કર આઠં.
 રાજેસર, અગ્નિ કરાવ્યો કુંડ, એ તો દીસે અતિ પરચંડ,
 મીળી ઝાલો ઝાળ અખંડ, રાજેસર, અગ્નિ ૧
 પ્રલયાગ્નિ પેઢા થઇરે, અથવા ચમની ^૩જાહં;
 સહુકોનાં કંપે ^૪હિયાંજી, સહુને લાગે ^૫બીહં. રા. ૨
 રાજા મંત્રી આવિયારે, આબ્યા લોક અનંત;
 હરિભગ પણ આબ્યો તિહારે, બુદ્ધિ ધીરજવંત. રા. ૩
 બળવાનો ભય ^૬અવગણીરે, પાવક કરે પ્રવેશ;
 નરનારી દેખે સહુરે, દેખે મંત્રી નરેશ. રા. ૪
 પ્રકટ પેસતાં દેખીઓરે, ભસ્મ થયો તતકાળ;
 હાહારવ પુરજન કરેરે, પ્રમુદિત મંત્રી ભૂપાળ. રા. ૫
 લલનાં લખમી કારણેરે, રાયે બાળ્યો એહં;
 મંત્રી કુમંત્રી મંત્રવેરે, ક્રીધ અન્યાય અછેહં. રા. ૬
 ધિગ ધિગ પડો પરધાનનેરે, નૃપને પડો ધિક્કાર;
 પુરૂષરતન ^૭પરભાગિયોરે, ક્રીધા જેણે ઉપકાર. રા. ૭
 નૃપતિની નિંદા થઇરે, ^{૧૦}સારા શહર મઝાર;
 સુખ અદીઠ હુઓ એહનોરે, ઇમ કહે સહુ નરનાર. રા. ૮
^{૧૧}જલનિધિસુર સુપસાઉલેરે, હરિભગ ન બાળ્યો ધીર;
^{૧૨}તાબ્યા કંચન સારિખોરે, નિર્મળ થયો શરીર. રા. ૯
 દેવપ્રભાવે દીઠો નહીરે, રહિયો ^{૧૩}ચિતા મઝાર;

૧ લાકડાં. ૨ હાથ. ૩ પ્રલય સમયની અગ્નિ જેવો. ૪ જાહ. ૫ હૃદય. ૬ બીક. ૭ દરકાર્યાવિના. ૮ રાજા. ૯ બાળી નાંખ્યો. ૧૦ આખા-બધા. ૧૧ દરિયાના અધિષ્ઠાયક દેવની કૃપાથી. ૧૨ તપાવેલા સોના જેવી. ૧૩ ચૂર્ણની અંદર.

સાંજ સમય આંચો ઘરેરે, હર્ષિત હુઈ યે નાર. રા. ૧૦
 પામી અચરિજ પદમણીરે, અંગે થયો ઉછાહ;
 'અહો અહો ! પુન્ય અમતણેજી, નયણે દીઠો 'નાહ. રા. ૧૧
 'પ્રેમઆલાપ કરે જિસેરે, હરિભળ નારી સાથ;
 'તમ થયો મયણાનણેરે, આંચો દીઠો નરનાથ. રા. ૧૨
 નારી કહે સ્વામી સુણેરે, આંચો રાજ સોય;
 તુમે 'પ્રછન્ન બેસી રહીરે, કળા અમારી બેય. રા. ૧૩
 છાનો રહી હરિભળ જીવેરે, માંહે આંચો બૂપ;
 'હરિણાંખી આઠર દિયોરે, 'પ્રણિપતિ કીધ અનૂપ. રા. ૧૪
 કર ભેડી આગળ રહીરે, બોલે વયણ રસાળ;
 કહે જિનહર્ષ પૂરી થઈરે, ત્રેવીશમી એ ઢાળ. રા. ૧૫

(હુહા.)

પૂછે ઇણીપરે પદમણી, રાજ પધાર્યા કેમ ?
 ગહેલાની પરે હસી કરી, રાય વચન કહે એમ. ૧
 નથી તુમે કિશું બણતાં ? બે છે આપણી પ્રીતિ;
 તુમને મિળવા આવિયો, લાગો તુમશું ચિત્ત. ૨
 તુમ પાએ બે દિન ગયા, તે સઘળા અકચત્થ^૧;
 તેહિજ દિન સુકૃત ગિણું, મિળે તુમારો સત્થ. ૩
 નિશિ દિન મનમાંહે રહે, મિળવા તણી રૂહાડ ?
 આશા પૂરે પદમણી, માનિય તાહરો પાડ. ૪
 મન માહરું તુજ વથ થયું, ચિત્ત લીધો તે ચોર;
 મેળો દે દિવે મુજ લણી, તુજને કરું નિહોર. ૫
 વયણ માહરો ચિત્ત ધરો, આવો મુજ આવાસ;

૧ નાથ-ધણી. ૨ પ્રેમની મીઠી ગોઠડીઓ. ૩ કમદેવની અગ્નિથી તપ્યો.

૪ છાનામાના. ૫ હરિણ જેવા નેત્રવાળી. ૬ નમસ્કાર. ૭ અકૃતાર્થ, નિષ્ફળ.

ભદ્રે ! અહનિશિ લોગવો, વાડુ લોગ-વિલાસ, ૬
 તન ધન ચૌવન પામીને, સકળાં કીજે ઝોહ;
 વળી વળી લહેવો કિહાં, જો ચૌવન જો દેહ. ૭
 (ઢાળ ૨૪ મી-દેશી પરદેશી ચાર મોરી અંખિયાં લગી.)
 વસંતસિરિ કહે પ્રભુ અવધાર, મુખથી બોલો બોલ વિચાર;
 મહારાબજી મોરી અરજ સુણો, તમે મહિપતિ મોટા શિરદાર,
 સહુ પૃથ્વીના તુમે આધાર, મહારાબ. ૧
 તુમને જુગતી નહીં જો વાત, સકળ પ્રબળા છે તુમે તાત; મ.
 તુમ સરિખા બોલે ઇમ બોલ, તો બીબનો કેહો મોલ. મ. ૨
 પરનારીની મકરો આશ, જેથી થાએ કુળનો નાશ; મ.
 પરનારીનો મોટો પાપ, લહિયે ભવલવનો સંતાપ. મ. ૩
 પરનારી છે વિધની વેલી, દુર્ગતિના કુળની છે રેલી; મ.
 જેહ કરે પરનારી સંગ, તેહતું મુખ દીસે બદરંગ. મ. ૪
 પરનારી છે અનરથ મૂળ, વૈર વિરોધ વધે પ્રતિકૂળ, મ.
 પરનારીથી હુવે ઉદવેગ, લાગુ થાએ લોક અનેક. મ. ૫
 રાવણ સરિખા નૃપ મનમોટ, લંકા સરિખો જેહેનો કોટ; મ.
 નવગ્રહ કીધા જિણે કાસ, પરનારીથી લહ્યો વિનાસ. મ. ૬
 કરતા સળળી મોઠા મોઠ, સો લાઇની સરિખી ભેઠ; મ.
 કીચક ચાંખ્યો કુંભી સીમ, અવર નવાણુ બાળ્યા લીમ. મ. ૭
 પરનારીશું જે અનુકૂળ, તેહને શિર સહુ નાંખે ધૂળ; મ;
 પગપગ માથાઠાંકણુ હોય, પરનારીના અવગુણુ બેય. મ. ૮
 પોતાની પ્રમદા સ્વાધીન, તે મૂકી પરનારિમાં લીન; મ.
 કાગતણી તે આવે ભેઠ, કુંભ વિટાળે સરવર છોડ. મ. ૯
 પરનારીશું રાતા જેહ, ૧ધાપી ધાન ન ખાએ તેહ; મ.
 જૂરી જૂરી પિંજર હોય, સૂકે ૨કડળતણીપરે સોય. મ. ૧૦

પરનારીશું કરે સનેહ, લખતી ન રહે તેહને ગેહ; મ.
 તેહને શીશ ચકાવે દોષ, રાજા લે સઘળો ધન ^૧ખોસ. મ. ૧૧
 પરનારીશું કીધો નેહ, યોગતિમાંહે ભમિયા તેહ; મ.
 વળી ભમશે સંસાર ^૨અછેહ, પરનારીના અવગુણ એહ. મ. ૧૨
 પરનારીના અવગુણ કોહ, ઉત્તમ નરને લાગે ખોહ; મ.
 પરનારીનો કીજે ત્યાગ, તો જગમે વાધે શોભાગ. મ. ૧૩
 પોતાની જો લોગવે નારી, તો પણ કહિયે તે બ્રહ્મચારી; મ.
 નીચ એક વાંછે પરનારી, તેહને પડે કષ્ટજ ભારી. મ. ૧૪
 રાજા પરનારીશું નેહ, તુમને ન ઘટે કરવું એહ; મ.
 જો રાખો પોતાની લાજ, તો આબ્યા તિમ ભઓ રાજ. મ. ૧૫
 મોટાને ^૩રેકારે લાજ, લોક હસે વિણસે નિજકાજ; મ.
 ચોવીશત્રી જિનહર્ષ જો ઢાળ, પણ મન વાળ્યો ન ભૂપાળ મ. ૧૬

(૬૬૫)

વળી કહે ^૧વનિતા ઇશું, અમ પિઉ સેવક તુજજ;
 સેવક ^૨છોડૂ સારિખા, તિણે ^૩જાતી તું મુજજ. ૧
 એહ કહાથહ મન થકી, મૂકો હિવે મહારાય;
 શીળ ન ખંડું માહરો, પ્રાણ હાણુ જો થાય. ૨
 શિખરે પડી મરવો ભલો, ભલો સર્પમુખ હાથ;
^૪વન્હિપાન કરવો ભલો, શીળ ન તજિયે કાથ. ૩
 શીળ ચિંતામણિ સારિખો, સુરતડૂ સરિખો શીળ;
 શીળ થકી સહુ પામિયે, ઇહ ભવ પરભવ ^૫લીલ. ૪
 રાય અન્યાય ન કીજિયે, ચલિયે મારગ ન્યાય;
 ન્યાય મૂળ સપતિતણો, ન્યાયે શોભા થાય. ૫

૧ લંટી લે. ૨ અશેષ. ૩ ટુંકરો કરવાથી. ૪ સ્ત્રી. ૫ પુત્ર.
 ૬ પિતા-પ્રભુ. ૭ અગ્નિમાં બળી મરવું. ૮ કષ્ટપદ્ધતિ. ૯ લીલા દહેર.

વૃક્ષ ^૧સલિલ ધૃત નર મદે, મન વિદ્યા અભ્યાસ;
 તિમ ન્યાયે લખમી વધે, રાજન ચિત્ત વિમાસ. ૬
 (હાળ રપ મી-દેશી ધારણી મનાવેરે મેધકુમારનેરે,)
 રાય સમજાયો તોહી સમજે નહીંરે, કામ ગ્રહો થયો અધ;
 વળી વળી કરે ઇમહીજ ^૨પ્રાર્થનારે, એક પખો સંબધ. રાય. ૧
^૩વિકળ કહે તુમે વિનતા સાંભળોરે, હજીય ન મૂકો રૂઠ;
 તુમ પતિતો ^૪પાવક માંહે બળ્યોરે, જોર કિશો કરો મૂઠ. રા. ૨
 જો મારો કહિયો કરશો નહીંરે, ^૫જોરાવરિયે આલિ;
 સુજ ઘર લઈ જાઈશ તુમ ભણીરે, માટે ઉઠી ચાલ. રા. ૩
 શીળ તુમારો રે જોરે ખંડશું રે, કિશો તુમારો જોર;
^૬નાહર આલી છાળિની પરે રે, ઉગરશો કિયાં સોર ? રા. ૪
 બળ કરતો રાજા દેખી કરી રે, કુસુમસિરિયે તિણુ વાર;
 વિદ્યાએ કરી કઠો બાંધિયોરે, ઉપરે લકુટપ્રહાર. રા. ૫
 પાપઠપીઠાની પરે કુટિયોરે, પોખ્યા હતા ચિરકાળ;
 ચોકાના આરેહી જે સુખ દીપતારે, દાંત પડ્યા તતકાળ. રા. ૬
 બંધણુ દાંત પાડયાની વેદનારે, પીડાણો રાજન;
 કંડણુ સ્વરે આકંઠ કરે ઘણોરે, દુઃખ પામ્યો અસમાન. રા. ૭
 પાપતણુ તેં ફળ દીઠા રાયજીરે, વળી મ કરશો એમ;
 એમ કહીને છોડયો બંધન થકીરે, આણી કંડણુ પ્રેમ. રા. ૮
 મનમાંહે રાજા અતિ શોચતોરે, અતિ લાજ્યો મનમાંહે;
 નીચો સુખ નરપતિ ઘાલી રહ્યોરે, ભાગો સુખ ઉછાહ. રા. ૯
 ઘણું ^{૧૦}વિગૂતો ઇલાં આવી કરીરે, ઇમ કરે પશ્ચાતાપ;
 કુમતિ કિશી સુજને એ ઉપની રે, હું આળ્યો ઇલાં આપ. રા. ૧૦
 સુખ કાળો કરી તિહાંથી નિસર્યો રે, રાત ગમી કિહાં શેષ;
 વહાણુ વાયે સુખ દાંકી કરી રે, આળ્યો ઘેરે નરેશ. રા. ૧૧

૧ પાણી ૨ આજીજી. ૩ ઘેલો. ૪ અગ્નિ. ૫ પરાણુ. ૬ વાધે
 પકડેલી બકરીની માફક. ૭ હલકો પડ્યા.

હરિભળ સચળ ચરિત્ર નારીતણા રે, દેખી અચરિત્ર હોય;
 આવી કહે નારી તુમ સારિજો રે, બળ બુધિવંત ન કોય. રા. ૧૨
 રાયભણી અનુચિત કરિવું ક્યુરે, ઉચિત તુમે એ કાજ;
 મૂરખ ગર્હભને થાએ નહીરે, મુખ ભાંજ્યા વિણ લાજ. રા. ૧૩
 એહ કુમારગ પડિયો રાજવીરે, એહ કુમંત્રી શીખ;
 ધૂરત વાળે તિમ રાજ વળેરે, પાંચ એહ સારીખ. રા. ૧૪
 “વદન્તી નરિદ ચિત્તં, વક્ષાણં પાણિયં ચ મહિલાઓ;
 તત્થ ચ વચ્ચંતિ સયા, જત્થ ચ ધુત્તેહિ નિજજંતિ.” ૧
 જીવંતો પાપી મૂકે નહીરે, દુષ્ટ અમારો કેહ;
 મૂળ થકી એહને ઉન્મૂળવોરે, નાખું દુષ્ટ ઉખેડ. રા. ૧૫
 વૈરી બ્યાધિ ભિગતાં છેદિયેરે, પછે ન આવે પાર;
 કહે જિનકર્ષ ઢાળ પચીશમીરે, ઇણી પરે ક્રિયા વિચાર. રા. ૧૬

(દુહા.)

હરિભળ નારીશું ક્રિયો, બેસી કરી વિચાર;
 શીખામણુ ઘું દુષ્ટને, તો એ બાણે સાર. ૧
 સમયો તતપિણુ દેવતા, કહે હરિભળ તિણુવાર;
 કિંચ સ્વરૂપ કરી માહરો, કિંચ વસ શિણુગાર. ૨
 રૂપ ક્રિયો સુર તેહવો, વળી એક નર વિકરાળ;
 કુદ્ર (કૂટ)રૂપ ચમ સારિજો, સાથે લેઈ તતકાળ. ૩
 પ્રાતસમય હરિભળ ગયો, રાયતણે દરબાર;
 રાયચરણ પ્રણમી કરી, સહુને ક્રિયો ^૧બુહાર. ૪
 હરિભળ દેખી હરખિયા, સહુ લોક તિણુવાર;
 રાજ વિસ્મય પામિયો, દેખી ^૨સુરઆકાર. ૫

(ઠાળ રફ મી—દેશી સુનડીની.)

રાજા મનમાંહે ચિંતવે, હા હા મેં કિયો ^૧અકાબરે;
 ઉપગારીને મેં આગમેં, કિયો ભરમ ^૨એકાબરે. રા. ૧
 મુજ કાળે કાયા હોમીને, યમ પાસે ગયો નિરધારે;
 સાહસ કિયો ઇશ્વે એવઠો, ^૩સ્વામીધર્મ એ શિરદારે. રા. ૨
 રાંચે પૂછ્યો કિમ આવિયો, જમની કહે વાત વિચારે;
 દેખીને અચરિજ ભાપને, કુણ એહ પુરૂષ તુજ ^૪લારે. રા. ૩
 હરિભળ કહે પાવક હું જાણ્યો, ^૫કિંકર એક મહેલ્યો ^૬કૃતાંતરે;
 તિણે આવી મુજ લવાડિયો, લઈ ગયો કહ્યો વૃત્તાંતરે. રા. ૪
 અદ્ભુત રૂપ માહરો થયો, વળી કાંતિ અધિક થઈ દેહરે;
 સાહસ અતિ કષ્ટથી છે કિયું, તૂઠો સુર નાપે બેહરે. રા. ૫
 ઋદ્ધિ દીઠી મેં ચમરાયની, રાજધાનીનો સમુદાયરે;
 નર ^૭સહસ લોકે ન કહી શકે, કિમ ભલ એકે કહેવાયરે. રા. ૬
 નામે તે સંચમપુરી, ધર્મરાજ રાજ કરંતરે;
 પુન્યજન પરબને વસ તિહાં, નિજ પ્રભુની આણુ ધરંતરે. રા. ૭
 શકાદિક સઘળા દેવતા, જસુ સેવ કરે દિન રાતરે;
 કહિયે શું સ્વામી ઘણું ઘણું, ત્રિભુવન છેતેહને હાથેરે. રા. ૮
 તેહની શોભા દેખી કરી, મુજ નેત્ર સફળ થયાં દોયરે;
 બહુ લબ્યાથી દીઠો ભલો, ઈમ ભાળે નર સહુ કોયરે. રા. ૯
 ચમરાય ભણી મેં તુહુંતર્યા, તુમ આણુએ મહારાજરે;
 રણિયાયત થઈને ઈમ કહ્યું, ભલે આયો તું ઇહાં આજરે. રા. ૧૦
 છે કુશળ ખેમ રાજભણી, દેશમે છે કુશળ કલ્યાણરે;
 મેં ભાખ્યું તુમ સુપસાડિલે, સહુને છે સુખ સુવિહાણરે. રા. ૧૧
 તુમ હરિસણનો, અણુને ઘણો, રાજાને છે મહારાજરે;

૧ નહાઈ કામ. ૨ નકામો. ૩ સેવક ધર્મ. ૪ સાથે. ૫
 નોકર-દાસ. ૬ ચમરાજ. ૭ હજાર. ૮ ઇચ્છા.

એકવાર તિહાં પાઉધારિયે, વિવાહંતણે છે કાજરે. રા. ૧૨
 આવિશ હું મિળવા રાજને, પિણુ અવનિપતિ એકવારે,
 આવે પરભા પરધાનશું, તો ભગતિ કરેં હું અપારે. રા. ૧૩
 એક દિવ્ય રૂપ કન્યા ભલી, આભરણશું વસા અથાગરે;
 મુજને છે તવ મેં કહ્યું, જમ! એ રાભ લાગરે. રા. ૧૪
 મુજને કહ્યું હો હરિભળ ઇહાં, મૂકેવો તે મહારાવરે;
 ઇમ કહી મુજને વિસર્જ્યો, હું આલ્યો પ્રભુગી પાયરે. રા. ૧૫
 તમને ખોલાવણુ કારણે, ચંડ નામે એ પ્રતિહારે;
 'મુરદુમ સરિખો તૂકો થકો, ફૂકો તો 'કાળ વિચારે. રા. ૧૬
 મુજ સાથે એહને મોકલ્યો, એહને કહ્યું નૃપ લેઈ આવિરે;
 મુજ દિવ્ય પ્રભાવે રાયજી, મૂક્યો તતપિણુ ઇહાં લાવિરે. રા. ૧૭
 હુમે 'શિશ્ર પધારો હિવે તિહાં, *નાહનો નહિ છે હિવે કામરે;
 બિનહર્ષ લાળ છાવીસમી, નૃપ હરખ્યો મનમે તામરે. રા. ૧૮

(હહા.)

તિણુ અણુસારે બોલિયો, ધર્મરાજપ્રતિહાર; ૧
 હરિભળ કહે છે જેહલું, તે નિશ્ચે અવધાર. ૧
 તાસ વચણુ માન્યા ખરા, રાય કુમંત્રી તામ; ૨
 'લોભાકુળ પુરજન સહુ, નૃપને કહે મુણુ સ્વામ. ૨
 હરિભળની સુણી વારતા, અમને થયો ઉછાહ; ૩
 હુમ મુપસાએ દેખિયે, ચમનગરીનરનાહ. ૩
 'ચિતા કરાવો 'મોકળી, પુર બાહિર કહેવાય; ૪
 લોક પ્રમુખ સહુ પેસિયે, મિળીએ જમને ભાય. ૪
 ચિતા કરાવી તેહવી, અઝી અળો અળ; ૫
 મંત્રી લોક લેઈ સહુ, આલ્યો તિહાં ભૂપાળ. ૫

૧ કલ્પવૃક્ષ. ૨ મરણ. ૩ દુરત. * નકારે કહેવાનો. ૪ લોભથી
 ૫ રહે. અકલાયલ. ૬ પહોળી-વિશાળ.

(ઢાળ ૨૭ મી—૨૭ શી સાધુજી ભલે પધાર્યા આજ.)

રાજા નગરલોક સંગાથે, પેસે અગ્નિમઝાર;

મતિવંત હરિબળ એમ વિમાસે, તિલુ અવસર સુખકાર.

મુધા મેં એ શું કીધો કામ, અનરથનો એ ઠામ,

લોક બળે બેકામ, મુધા મેં એ શું કીધો કામ. ૧

એક પંચેંદ્રી જીવ હણતાં, પ્રાણી નરજે પડંત;

પંચેંદ્રિ એતલા હણતાં, કિમ થાશે દુઃખ અંત. મુ. ૨

હણિવો પિણુ છે. ઉચિત શ્રાવકને, જે જીવ હુવે સાવરાહ;

નિરવરાહ પ્રાણી મારંતાં, લહિયે ભવદુખદાહ. મુ. ૩

થાએ છે એ અભુગતું, મેં આરંભ્યો પાપ;

ધરમી અપરાધી પિણુ પાળે, ઉપજાવે નહી તાપ. મુ. ૪

હરિબળ મનમાં ઇમ ચિંતવી, રાય ભણી કહે વાત;

અતિ ઉત્સુક ઉતાવળા થઇને, ન કરો પાવકપાત. મુ. ૫

રાજ્ય પામ્યાનાં એ ફળ ભોગવો, કાં મૂકો મહારાય;

જો સુખ ફળની છે તુમ વાંછા, તો તુમ કહું ઉપાય. મુ. ૬

વિષમ કારિજ ઇમ કરતાં, તુમને ભુગતું ન એહ;

માન્યપુરૂષ જે હોય તુમારો, પહેલાં મૂકો તેહ. મુ. ૭

તુમે પછે પરજા લેઇને, જમપુર જાજો નાહ;

એહ વચન સુણી થયો મંત્રીને, પહેલી ગમન ઉછાહ મુ. ૮

પહિલાં જો હું જાઉં તિહાંકિણુ, જો લેટું જમરાય;

તો વાંછિત ફળ પ્રાપ્તિ થાએ, આપે અધિક પસાય. મુ. ૯

પહેલાં સંપદ પામિયેજી, કેડે આપદ હોય;

હોયો તે જે આપણો, કારજ સાધે લોય. મુ. ૧૦

“ દાને પાને શયને, વ્યાખ્યાને ભોજને સભાસ્થાને,

ક્યવિક્યેડતિથિત્વે, રાજ્યકુલે પૂર્ણફલ આઘ: ૧

શૂન્યેડરણ્યે જીવને, આમે તોયે ભયે ચ સંગ્રામે;

આરોહેડખ્યવરોહે, પુરસ્સરેજ પથિ રાત્રો ચ. ” ૨

ઇમ બાણી મંત્રી બણેલ, એ પ્રભુ ઘો ^૧આદેશ;
 એહ પુરૂષ સાથે જઈલ, લેહું ^૨ધર્મનરેશ. સુ. ૧૧
 રાથે દીધી આગનાલ, કરીને જમને ^૩જીહાર;
 કાજ કરી વહેકો ^૪વળે લ, મ કરે હીલ લગાર. સુ. ૧૨
 નૃપના વચન સુણી કરીલ, હરખ્યો ચિત મંત્રીશ;
 સુંહ માંગ્યા પાશા લગ્યાલ, પૂગી આશ જગીશ. સુ. ૧૩
^૫જમવેત્રી સહુ દેખતાંલ, પેઠો અગ્નિ મઝાર;
 કેડે મંત્રી પિણુ પેસિયોલ, ન કિયો કાંઈ વિચાર. સુ. ૧૪
^૬જલણ માંહે પડતાં સમોલ, ભસ્મ થયો તતકાળ;
 પડે પતંગતણી પરેલ, તે કેડે ભૂપાળ. સુ. ૧૫
 કંઠણા આણી તેલલેલ, રાબ રાખ્યો સાહિ;
 સુખ કાજે દુખ કાં સહોલ, કાં પડો પાવકમાંહિ. સુ. ૧૬
 હરિભળ કહે વસુધેશનેલ, હિયે વિચારી ભેય;
 અવિભાસ્યું કારિજ કરીલ, સુખી થયો નહિ કોય. સુ. ૧૭
 કીજે કામ વિભાસિનેલ, લહિયે સૌખ્ય વિશાળ;
 હરિ બિનહર્ષ કહ્યું ઇશુંલ, સત્તાવિશમી ભળ. સુ. ૧૮

(દુહા.)

મત બાણે પાવક પડ્યો, પ્રાણી લવે કોય;
 જમપુર જઈ આવે વળી, એ તો કદી ન હોય. ૧
 એહ કપટ નાટકકળા, મેં દેખાડી તુભજ;
 જમ પિણુ મુજને નવિ મિલ્યો, અગ્નિ ન પાળ્યો મુભજ. ૨
 દુષ્ટ કુમંત્રી તાહરો, કૂંડકપટભંડાર;
 પ્રાણ તાહરા સાંકડે, માત્યા તિણે બેકાર. ૩

૧ રજા. ૨ નમસ્કાર. ૩ પાછો આવવો. ૪ થમનો નોકર.
 ૫ અગ્નિ.

જાંત પડાવ્યા તાહરા, ખમી નારીની માર;	
પામી ઘણી કદર્યના, સહુ તેહનો ઉપકાર.	૪
વિશ્વાસીને કુમતિ દે, પરને વચે જેહ;	
પરમહિલાશું રતિ ધરે, કાં નર જીવે તેહ.	૫
ઉત્તમ નરપતિ શું કરે, આગે હોય કુપ્રધાન;	
સુપ્રધાન હોય તો કિશું, કરે દુષ્ટ રાજાન.	૬
તે માટે તે દુષ્ટને, હોમ્યો અગ્નિ વિચાળ;	
૧બ્યાધિ ૨વિષદ્રુમ ૩દુષ્ટને, ૪છેદીજે તતકાળ.	૭
તુમને કિમ કરવા દેઉં, પાવકમાંહે પ્રવેશ;	
સ્વામિદ્રોહી થાઉં નહીં, તું મુજ સ્વામિ નરેશ.	૮

(ઠાળ ૨૮ મી—દેશી ધણુરા ઢાલાની.)

એમ સુણી ચિત્ત ચમકિયોરે, સંકાણો ભૂપાળ; સુણુને વાણી.	
ચરિત્ર ૧લખ્યા સહુ માહારે, એ તો થયો જાનળ. સુણ.	
ફૂડી ફૂડીરે સુભણ વાણી ફૂડી, સાચી સાચીરે સુભણ નહીં છે ફૂડી;	
એ તો કાને પડી રસાળ.	સુણુને. ૧
મુજ કરણી જાણી સહુરે લાજ્યો ઘણું મનમાંહે;	સુ.
ગાત્ર સંકોચાઈ રહ્યોરે, વદન ગયો કુમલાય.	સુ. ૨
નીચો મુખ ઘાલી રહ્યોરે, મૂર્છા વિષ મૂર્છાય;	સુ.
હરિ સનમુખ જોવે નહીંરે, મનમે રહ્યો મુંઝાય.	સુ. ૩
નૃપ લાજ્યો જાણી કરીરે, હરિભગ કહે તિણવાર;	સુ.
મીઠે વચણે રાયનેરે, ઉપજાવે મનુહાર.	સુ. ૪
વાંક ન કેઈ તુમતણોરે, હું જાણું નિરધાર;	સુ.
રાજન! અંદ્રથકી કદીરે, વરશે નહીં અંગાર.	સુ. ૫

૧ રોગ. ૨ ઝેરી આડ. ૨ નકારો—પાપી માણસ. ૪ નારા કરી દેવો. ૫ જોયા—જણ્યા.

મળ્યો કુમંત્રી તુમલણીરે, તેહની શીખ પ્રસંગ;	સુ.
એ મતિ તુમને ભપનીરે, તમે નિર્મળ જળગંગ.	સુ. ૬
ઉત્તમ અવગુણ નવિ સિયેરે; બણે કામ વિલાસ;	સુ.
કામે કુણ કુણ નવિ નડ્યારે, કુણ કુણ ન પડ્યા પાસ.	સુ. ૭
કામ ધકાયો ઈંદ્રનેરે, આયો અહિંદ્યા પાસ;	સુ.
દીધ શાપ ઋષિશ્વરેરે, દેવશક્તિ ગઈ નાસં.	સુ. ૮
પામર નારી અહિરણીરે, તેહની પિણ સહી ગાળ;	સુ.
તે આગળ વળિ નાચિયોરે, કામવશે ગોપાળ.	સુ. ૯
પારવાત થઈ લીલડીરે, હરને લીધો મોહ;	સુ.
નગન થઈ નાટક ક્રિયોરે, કામે વિતંડ્યો સોહ.	સુ. ૧૦
પ્રહ્લા જેહ કહીલયેરે, સુષ્ટિ ઉપાવણહાર;	સુ.
કામવશે તે પિણ થયોરે, નિજ પુત્રી-ભરતાર.	સુ. ૧૧
પરભાપતિ રાજ થયોરે, વીર પૂર્વભવ આપ;	સુ.
તે પિણ પુત્રીપતિ થયોરે, પીડ્યો કામ-સંતાપ.	સુ. ૧૨
કામેં છૂટ્યા દેવતારે, તો માણસ કુણ માત્ર;	સુ.
તેણે ત્રિભુવનવશ । કયારે, તે આગળ થયા છાત્ર.	સુ. ૧૩
કામી શું શું નવિ કરેરે, સર્વે કરે અકાજ;	સુ.
આઠ પહોર તે આંધળોરે, ન કરે કેહની લાજ.	સુ. ૧૪
નર નારી જે જે કરેરે, માઠાં કામ નિઃશંક;	સુ.
વાંકે નહીં તે તેહનોરે, કરમતણા સહુ વંક.	સુ. ૧૫
કરમે કામ એ રાયનોરે, હ થ થયો જળવંત;	સુ.
તોડ્યો આરો જોહનોરે, ઈંમ ચિત્તે ચિંતવંત.	સુ. ૧૬
વચને નૃપને ઠારીઓરે, ખુશી થયો તતકાળ;	સુ.
કહે જિનહર્ષ સુણો સહુરે, અઠાવિશમી ઢાળ.	સુ. ૧૭

(હુહા.)

- હસી કરી રાજા કહે, હરિભળ નિસુણ વચન;
 ૧ મહાશક્તિ એ કિમ થઈ, કિમ ૨ સુર થયો પ્રસન્ન. ૧
- વાત કહી સહુ રાચને, વિરમય પામ્યો તામ;
 હુપે ભરિયો હિયહલો, કરે રાચ ગુણગ્રામ. ૨
- ધન ધન તુજ માતાપિતા, ધન ધન તુજ અવતાર;
 ધન ધન કરણી તાહરી, પુન્યતણો ભંડાર. ૩
- તું હરિભળ ભારીખમો, સાચર જિમ ગંભીર;
 તું ગિરૂવો ગુણવંત છે, સાહસવંત સધીર. ૪
- સુજ અવગુણ દેખી કરી, લેખે ન ગણ્યા તેહ;
 સુજ બળતો ઊગારિયો, તાહરો ખરો સનેહ. ૫
- અવગુણ ઊપર ગુણ કરે, તુજ સરિખા ગુણવંત;
 રાજા ગુણ હરિભળતણા, વારંવાર ભણંત. ૬

(હાળ રદે મી—દેશી વિંછીઆની.)

- હરિભળ તુજ નારી સુલક્ષણી, શીળવંતી સુગુણ સધીરદે;
 એહને હરિશણે ૧ પાતિક ઝડે, નામે નિર્મળ થાય શરીરદે. હરિ. ૧
- મેં પાપી એહને ૨ પ્રારથી, થયો અશુભ કરમનો વ્યાપરદે;
 પિણુ એહ ચળી નહીં સત્યથી, ન કિયો આલાપ સંલાપરદે. હ. ૨
- દેવ દાનવ એહને શીળથી, કોઈ ન ચળાવી શકંતરદે;
 તો માણસનો રથો ૩ માજનો, જે આગળ એહ ચળંતરદે. હ. ૩
- હું પાપી લ'પટ લાલચી, સુજ લાજ નહીં લવલેશરદે;
 મેં કાજ અકાજ વિચારણા, ન કરી તો પામ્યો કળેશરદે. હ. ૪
- ધન ધન તેં ધર્મપસાઉલે, લહી શીળવંતી નારીરદે;
 સરિખી જોડી આવી મિળી, એહવી નહીં ભૂમિ મઝારદે. હ. ૫

૧ અપૂર્વ દેવીભળ. ૨ દેવતા. ૩ પાપ નાશ પામે. ૪ ઇચ્છાપૂર્વક
 માઠી માંગણી કરી. ૫ ગળું—તાકત.

ઇમ કીધી 'સ્તવના તેહની, નિજ નિંદા કીધી અપારદે;
 નૃપ મહનવેગલવથી હવે, ઉઠવિગ્ન થયો તિષ્ઠવારદે. હ. ૬
 આંચો મંદિર હવે આપણે, હરિભળ પણ કરી ઉપગારદે;
 ઉપદ્રવ સહુના ટાળીને, જસ લેઈ નગર મઝારદે. હ. ૭
 આંચો મંદિર આપણે, તેહ દિવસથી રાયદે;
 વૈરાગ્યદશામાંહે રહ્યો, રાજકેરાં સુખ ન સોહાયદે. હ. ૮
 એહ વિષય વિષમવિષ સારિખા, દુર્ગતિના એહ દાતારદે;
 એ રાજ્યરમણી સહુ કારિમા, કારિમા માલ મુલક ભંડારદે. હ. ૯
 કુણુ માતપિતા કુણુ દીકરા, કુણુ કેહનો એ પરિવારદે;
 નરકાદિક ગતિ પડતાં ભણી, કોઈ ન રાખણુહારદે. હ. ૧૦
 ઇણુમાંહે રહેતાં થકાં, મેં કીધાં કરમ રૂઠોરદે;
 હવે તેહથકી તો છૂટીએ, બે થાએ ધર્મનો ભોરદે. હ. ૧૧
 એહવું ચિંતવી રાભ હિવે, શુભદિન હરિભળને તામરદે;
 પરણાવી કન્યા પ્રેમશું, જસ મહનમંજરી નામરદે. હ. ૧૨
 ઠકરમોચન અધિક પ્રમોદશું, રાભ દીધો નિજરાજદે;
 શુર પાસે જઈ સંજમ લિયો, 'સારે પોતાનાં કાજદે. હ. ૧૩
 છઠું અઠમ આદિ તપ કરે, પાળે ચારિત્ર નિરતિચારદે;
 પાળે પ્રવચનમાતા સદા, ખટ જીવતણુ આધારદે. હ. ૧૪
 નિજ કરમ અપાંચા આકરા, નિર્મળ લહ્યો કેવળજ્ઞાનરદે;
 જિનહર્ષ દાળ ઝોગણુત્રીશમી, સુર નર કરે જસુ
 શુણુગાનરદે. હ. ૧૫

(દુહા)

કેવળજ્ઞાન પ્રકાશકર, મહનવેગ મુનિરાય;

ગામાગર પુર વિહરતા, સાધુતણે સમુદાય.

૧

૧ વખાણુ. ૨ આકરાં. ૩ પાણિગહણુ. ૪ સદ્ગ કરે.

પ્રતિબોધે ભવિયણુ ભણી, મેટે જડ મિથ્યાત;
 ઉપગારી શિરસેહરો, વસુધા શુણુ વિખ્યાત. ૨
 કેવળ પાળી બહુ દિવસ, સ'લેહણુ કરી અંત;
 મુગતિપુરી મુનિવર ગયા, જિહાં છે સુઃખ અનંત. ૩

(ઢાળ ૩૦ મી—દેશી મારો દેને દેને હે નણદલ પોમચો.)

હિવે કંચનપુર નૃપ અન્યદા, પુત્રીની સુણી પ્રવૃત્તો;
 જન મુખથી મન અચરિજ થયો, વળી હરખિત થયો નિજ
 ચિત્તો. હિ. ૧

નગર વિદ્યાસપુરનો ધણી, નામે હરિભગ ભૂપાળો;
 તેહની રાણી મુજ કન્યકા, જોવો પોતે પુન્ય વિશાળો. હિ. ૨
 સુંદર વાર્તા કૈતુકવતી, વિદ્યા કસ્તૂરી સારો,
 તેલખિંદુ જિમ વિસ્તરે, છાની ન રહે કિણવારો. હિ. ૩

*પુત્રીભર્તાને તેડવા, મૂક્યા પુહવીશ પ્રધાનો;
 કંચનપુર નૃપ હરિભગ ભણી, વર વસંતસેન રાજનો. હિ. ૪
 હરિભગ રાજ હવે આપણો, હયગયદળ લેઈ અપારો;
 તીને રાણી સાથે કરી, આળ્યો કંચનપુર શિરદારો. હિ. ૫
 રાયવસંતસેન મહોત્સવ કરી, શણુગાર્યા પુર બાહારો;
 થયા રંગ સુરંગ વધામણા, નિરખે હરખે નર નારો. હિ. ૬
 નૃપ નગરપ્રવેશ કરાવિયો, આળ્યા રાયભુવન મઝારો;

માતાને વસંતસિરિ મળી, હરખી માય હૃદય મઝારો. હિ. ૭
 પુત્રી મુજ ભાગ્ય ફળ્યો સહી, કોઈ પુન્ય ફળ્યો તતકાળો;
 તેં એ ઋદ્ધિ પામી સંપદા, લલો પતિ હરિભગ ભૂપાળો. હિ. ૮
 રણિયાયત નૃપરાણી થયાં, દેખી ઋદ્ધિતણો વિસ્તારો;
 એ એ જોવો પુન્ય પટારો, ફળનો નહીં છતાં અધિકારો. હિ. ૯

કંચનપુર-નૃપ^૧ પ્રસુદિત થઈ, હરિભળને દેઈ રાભે;
 દીક્ષા લીધી શુરૂ કરે, મૂકી સહુ રાજના કાભે. હિ. ૧૦
 નિર્દોષપણે વ્રત પાળિયો, સહુ કર્મ ખપાવ્યાં તાભે;
 સુકતે પહોતા રાચ^૨ રાગની, પામ્યા સુખ અવિચળ ઠાભે. હિ. ૧૧
 હિવે હરિભળ રાજ આપણાં, પાળે છે રાજ્ય અંખડો;
^૩ પરદળભંજનકેસરી, જમ્મુ તેજ પ્રતાપ પ્રચંડો. હિ. ૧૨
^૪ અનમી અરિ પાચ પાડિયા, સહુ સેવ કરે કર જોડો;
 કોઈ આણુ ન લોપે જેહની, રાજ્ય પાળે મનને કોડો. હિ. ૧૩
 કીર્તિ જેહની જગ વિસ્તરી, ધર્મી હરિભળ ભૂપાળો;
 એતલે અધિકારે એ થઈ, જિનહર્ષ ત્રીસમી ઢાળો. હિ. ૧૪

(દુહા.)

કીધી પટરાણી ^૫ પ્રવર, તીને પહેલી નાર;
 બીજી પણ પરણી વળી, નૃપકન્યા સિરદાર. ૧
 વિષયતણા સુખ ભોગવે, પુણ્યતણે સુપસાય;
 સાંનિધિકારી દેવતા, તેા શી ^૬ કુમિણા થાય. ૨
^૭ મગન રહે સુખમે' સદા, દોગંદુકસુર જેમ;
 દિન દિન વધતિ સાહેબી, દિન દિન વધતો પ્રેમ. ૩

(ઢાળ ૩૧ મી—દેશી લાલ મન ભમરારે.)

એક દિન નૃપ દરબારમે', શુણુ રાગીરે, આવીને વનપાળ, રાચ
 શુણુ રાગીરે;
 કરજોડીને ઇંમ કહે, શુ. સુણો હરિભળભૂપાળ. રા. ૧
 આવ્યા તુમ ઉદાનમે', શુ. 'સુનિપતિ સુનિપરિવાર; રા.

૧. ખુસી. ૨. રાણી. ૩. પરાયા લક્ષરનો નાશ કરવા કેસરી-
 સિંહ જેવો. ૪ ન નમે તેવા અહંકારી બળીઆ શત્રુ રાજને પણ
 ખજે પાડ્યા. ૫ મોટી. ૬ ઝોઝાશ. ૭ આનંદિત-ખુસી. ૮ આચાર્ય.

હરિબળ સાંભળી હરખિયો, ગુ. જિમ ^૧આતક જળધાર રા. ૨
 વનપાળકને આપિયા, ગુ. વસાહરણ ^૨પ્રધાન; રા.
 આડંબરશું આલિયો, ગુ. ગુરૂવંદન રાજન. રા. ૩
 દેઈ તીન પ્રદક્ષણા, ગુ. પ્રણમ્યા ભાવે પાય; રા.
 ધર્માચારજ માહરા, ગુ. એ તો શ્રી ગુરુરાય. રા. ૪
 બે કરનેડી વીનવે, ગુ. ભગવન્! તુમ સુપસાય. રા.
 રાજ્યતણી પ્રભુતા લહી, ગુ. હીન કુળે મેં આય. રા. ૫
 પ્રથમ ભળના લવની, ગુ. ^૩અડગ કરાવી જેહ; રા.
 મેં પાળી ^૪સૂધે મને, ગુ. તુરત રૂળી મુજ તેહ. રા. ૬
 પ્રસન્ન થઈ મુજ ઊપરે, ગુ. સુખદાયિ જે ધર્મ; રા.
 કહો વિશેષે મુજ ભણી, ગુ. ટાળો ભવના ભર્મ.

સાધુગુણ ગિરવારે. ૭

ધર્મતણી રૂચિ ઊપની, ગુ. સુણવા તુમ સુખ વાણિ; રા.
 નિજ સેવક ભણી કરી, ગુ. હિયકે કરૂણા આણિ. રા. ૮
 ધન્ય ધન્ય! તું ગુરૂ કહે, તાહરી એહવી મત્તિ; રા.
 ધર્મ સુણેવા ^૫ઉમહો, ગુ. તુજને ઉત્તમ ગત્તિ. રા. ૯
 “ કેચિદ્ ભોજન ભંગિનિર્ભર ધિયઃ કેચિત્પુરંધ્રીપરાઃ
 કેચિન્માલ્યવિલેપનેકરસિકાઃ કેચિન્ચ ગીતોત્સુકાઃ
 કેચિત્ દ્યુતકથામૃગવ્યમહિરાઃ કેચિન્ચ નૃત્યાહરાઃ
 કેચિદ્ધાન્નિગલેક્ષ્યાનરસિકા ધન્યાસ્તુ ધર્મેરતાઃ ૧ ”
 શ્રી જિનનાયક ભાખિયા, ગુ. ધર્મના દોય પ્રકાર; રા.
 એક શ્રાવક બીલે સાધુનો, ગુ. ભવના વારણહાર. રા. ૧૦
 મૂળ કહ્યા બે ધર્મના, ગુ. લવહયા તું જોય; રા.

૧ બપૈયા વર્ષાદના આવવાથી રાજ થાય તેમ. ૨ ઉત્તમ વસ્ત્ર
 ધરેણું. ૩ પ્રતિજ્ઞા-આધા. ૪ અડગ મનથી. ૫ ઉત્સાહવંત થયો.
 ૬ ઉત્તમ ગતિ.

૧ સર્વવિરતિ પણુ એ વિના, શુ. આરાધક નવિહોય. રા. ૧૧
 એ ન શકીએ આદરી, શુ. ધર્મ ૨ જતીનો રાય; રા.
 તે સમક્રિતશું પાળિયે, શુ. ૩ ગૃહસ્થધર્મ ચિત લાય. રા. ૧૨
 તે પણુ બાર પ્રકારનો, શુ. જીવદયાનો હેત; રા.
 ભાગ્યો જિનવર ૪ સોહિલો, શુ. એ પણુ સુખનો ૫ ખેત. રા. ૧૩
 એહવી ધર્મની દેશના, શુ. સાંભળી પ્રમુદિત થાય; રા.
 શ્રી ગુરુને ચરણે નમી, શુ. કરજોડીને રાય. રા. ૧૪
 પહેલો ૬ અણુવત આદર્યો, શુ. સમક્રિતશું ભૂપાળ; રા.
 કહે જિનહર્ષ સોહામણી, શુ. એ એકત્રીશમી ઢાળ. રા. ૧૫
 (હહા.)

હવે હરિભળ નૃપ #પકિવજી, ગૃહસ્થ-ધર્મ ગુણવંત;
 ૮ મુદિતપણે ગુરુપદ નમી, આવ્યો ઘરે તુરંત. ૧
 ધર્મ કરે ભાવે ભલે, હવે રાજા નિજ દેશ;
 દેવરાવી ૯ ઉદ્ધોષણા, પાળો દયા વિશેષ. ૨
 ૧૦ સાત નરકના બારણાં, ૧૧ સાતે વ્યસન વિચાર;
 ૧૨ અવનિપ્રતિ આદેશથી, કાઢયા દેશ મગાર. ૩
 ૧૩ વગવિષ્ણુ અગવિ થઈ કરે, લોકતણા ઉપગાર;
 રોગોપદ્રવ સહુ ગમ્યા, દેઈ આધાર અપાર. ૪
 તરુવરફળ ૧૪ શશિચાંદ્રણો, જળધરનો જિમ નીર;
 ૧૫ સાપુરુષારો સંચિયો, સહુ દુનિયારો સીર. ૫

૧ સર્વ વિરતિ-સાધુમાર્ગ. ૨ સાધુનો. ૩ બારવત. ૪ સુખે થઈ શકે તેવો. ૫ ક્ષેત્ર. ૬ ખુસી. ૭ જીવદયા * અંગીકાર કરીને. ૮ રાજા. ૯ ઢંઢેરો પીઠાવ્યો. ૧૦ રત્નપ્રભા, ચર્કપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમતમ-પ્રભાદિ સાતનરક. ૧૧ મદિરા, માંસ, ચોરી, જીગાર, શિકાર, પરત્વીસેવન, વેસ્થા, એ સાત નહારાં વ્યસન. ૧૨ રાજાના હુકમથી. ૧૩ સિંહારસ વગર ગર્વ રહિતપણે. ૧૪ ચંદ્રમાસુ ચાંદણું. ૧૫ સત્પુરુષનું 'સંચેલું' દ્રવ્ય.

(ઠાળ ૩૨ મી-દેશી કાગળીઓ કરતાર લણી શીપરે લખુરે.)

ધમ હરિભગરાજ ઉપગારી થયોરે, કંઠણાવંત કૃપાળ;

લોકતણા દુખ દેખી નવી શકેરે, તે ભાંજે તતકાળ. ધમ. ૧

દાન માનશું આપે દુખિયાં લોકનેરે, માંડયો ^૧શત્રાહાર;

લક્ષ્મી પામીને ખરચે નહીંરે, ધીકું તેહનો અવતાર. ધમ. ૨

લક્ષ્મીચંચળ વાદળ સારિખીરે, તેહશું કિશે સનેહ;

વાર ન લાગે એહને જાવતારે, કાંઈની ન થઈ એહ. ધમ. ૩

કરપી થઈ કાઠો કર બીડશેરે, ધરશે ધરણી મઝાર;

સાપ થઈ ભમશે તે ઊપરેરે, તિર્યચનો અવતાર. ધમ. ૪

એહવું જાણી હરિભગ લાહો લિયેરે, પુણ્યે ભરે ભંડાર;

^૨સાતે ક્ષેત્રે વાવે ઉલ્લટ આણીનેરે, સફળ કરે અવતાર. ધમ. ૫

ધમ કરતાં સુનિ આવ્યાપુર ઉદાનમાંરે, વંદણ પહુતો રાય;

ધર્મતણી દેશના સાંભળી વૈરાગિયોરે, પ્રણુમી શુદ્ધના પાય. ધમ. ૬

ઘેર આવીને રાજ્ય દિયો નિજ પુત્રનેરે, ત્રિણુ નારી સંઘાત;

શુદ્ધ પાસે ચારે દીક્ષા ગ્રહીરે, પાળે ^૩પ્રવચન માત. ધમ. ૭

^૪પંચમહાવ્રત પાળે સુનિવર ઊજળારે, ધ્યાવે નિર્મળ ધ્યાન,

તપ જપ સંયમ કર્મ અપાવિયાંરે, પામ્યાં કેવળજ્ઞાન, ધમ. ૮

આયુ સંપૂરણ કરી સુગતે ગયાંરે, પામ્યાં શાસ્યકાણુ;

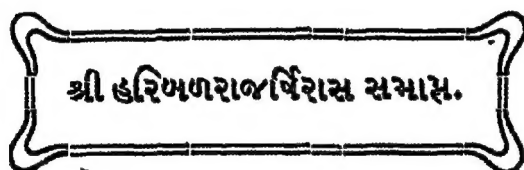
એ હરિભગનો ચરિત્ર લવિક મન લાવજોરે, ધરજો જિનવર

આણુ. ધમ. ૯

---

૧ દાનશાળા. ૨ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકા, જ્ઞાન, જિન-
મંદિર, બિંબ ભરાવવા એ સાત ક્ષેત્ર. ૩ ધર્મી સમિતિ, ભાષા સમિતિ,
એળણ સમિતિ, આદાનમતભંડનિક્ષેપણ સમિતિ, પારિશ્રપનિકા સમિતિ,
મનશુષ્કિ, વચનશુષ્કિ, કાવ્યશુષ્કિ એ આઠ પ્રવચનમાતા. ૪ પ્રાણુતિપાત,
મૃષાવાદ, અહતાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, એઓનો સર્વથા ત્યાગ.

પહેલા ત્રત ઉપર આદર કરોરે, પાળો દયા દયાળ;
 છવદયાથી સહુ સુખ પામશેરે, જિમ હરિભળ ભૂપાળ. ઇમ. ૧૦
 સંવત સતર છેતાળીસમેરે, આસો શુદ્ધિ બુધવાર;
 પડવા કિવસે રાસ સંપૂર્ણ થયોરે, પાટણ નગર મઝાર. ઇમ. ૧૧
 શ્રીખરતર ગચ્છનાયક શોભતારે, શ્રીજિનચંદ્ર સૂરિંદ;
 શાંતિહર્ષ વાચક પદ પંકજ અલીરે, કહે જિનહર્ષ સુશ્રિંદ. ઇ. ૧૨
 ષટ્શત યોગણ્યાશી ગાથા થઈરે, હાળ થઈ બત્રીશ;
 વર્ધમાનદેશનાથી કહ્યો અધિકાર એરે, સુણુજો ધરી જગીશ. ઇ. ૧૩

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ-જૈન પુસ્તકોદ્ધાર-અન્યાંક: ૨૨.

(ઇતિ જૈનગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધાર-અન્યાંક: ૩)